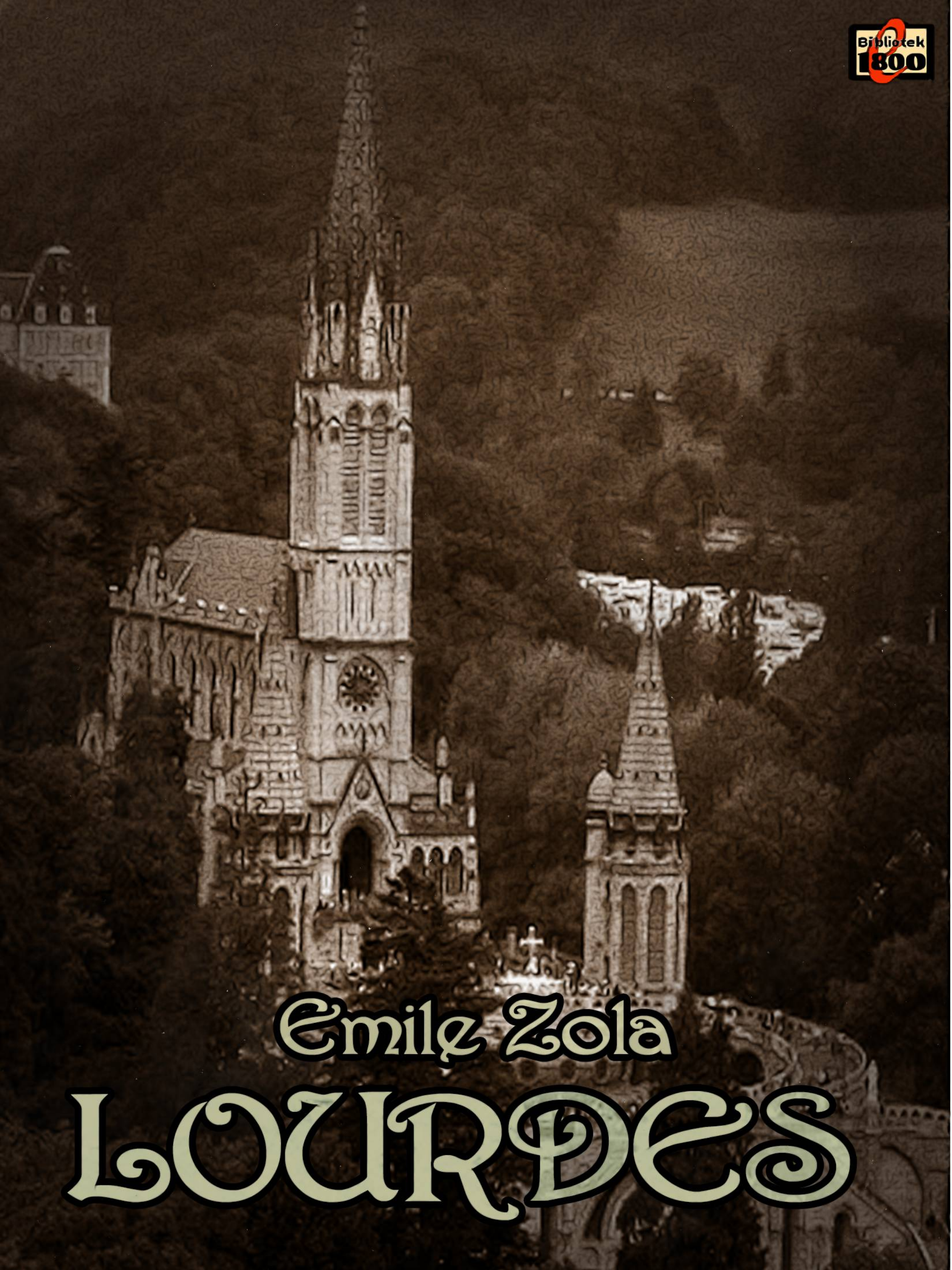
Emile Zola
LOURDES

Émile Zola

Lourdes

Tre byer

1

eBibliotek 1800

2023

Ophavsret og brugsbetingelser

Denne ebogsudgave af Émile Zola: *Lourdes* er baseret på originaler, som er public domain i hele verden.

Nærværende ortografisk opdaterede og redigerede udgave af teksten kan frit downloades og videreformidles under Creative Commons-licensen BY-NC-SA – Kreditering-IkkeKommerciel-DelPåSammeVilkår 4.0 International.

Generelt forbehold: *Vær opmærksom på, at denne ebog er baseret på en tekst, som stammer fra en længst svunden tid. Normer og udtryksmåder mm. var anderledes dengang, og der kan derfor forekomme indhold, som på nogle virker stødende. Bogen skal, ligesom alle andre kunstneriske værker fra andre tider, ses i sin kulturelle og tidsmæssige kontekst, og udgiveren kan og vil ikke påtage sig noget ansvar for forfatterens verdensbillede og udtryksmåder.*

Copyright and conditions of use

This ebook edition of Émile Zola: *Lourdes* is based upon sources in the public domain worldwide.

This orthographically updated and revised edition is free to download and reuse under Creative Commons BY-NC-SA Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International.

Disclaimer: *Please note that this book is based on an original text dating from another era. Norms and language were different then, and some readers might find offensive content. We believe that any work of art from previous times should be viewed in its cultural and temporal*

context and not in the light of latter-day prejudices, and we can and will not accept any responsibility for the author's views or language.

Første dag

1

Toget rullede afsted, mens pilgrimmene og de syge, der sad sammenstuvet på de hårde bænke i tredje klasse, sang de sidste linjer af: "Hil dig, havets stjerne", som de havde begyndt på, da lokomotivet brusede ud af Orléansbanegården.

Marie sad selv oprejst på sit smertensleje og så gennem vinduerne, at de kørte forbi fæstningsværkerne.

"Å, hvor det var dejligt," udbrød hun i en glad tone, trods pine og lidelse, "nu er vi da ude af Paris, nu er det endelig alvor med den rejse!"

Foran hende sad faderen, hr. Guersaint, han smilede ad hendes glæde, mens præsten, Pierre Froment, hvis blik med ængstelig, broderlig ømhed hvilede på hende, i temmelig ubetænksom medlidenhed bemærkede:

"Ja, her skal vi sidde til i morgen tidlig, det er mere end to og tyve timer. Vi kommer ikke til Lourdes før kl. halv fire!"

Klokken slog halv seks, solen var lige stået op på en strålende, ren sommerhimmel. Det var en fredag – den nittende august. Men det varede ikke længe, før små, tunge skymasser i synskredsen forkyndte, at dagen ville blive frygtelig varm, med lummer, tordensvanger luft.

De skrå stråler stak lige ind i waggonen, som fyldtes med en tåge af gyldent støv.

Marie segnede tilbage og mumlede angstfuld:

"Ja, to og tyve timer! Å, Gud, der er langt frem!"

Og så hjalp faderen hende tilrette i den smalle kasse, en slags tagrende, hvori hun nu i syv år havde levet. De to par hjul var undtagelsesvis blevet taget med som gods, dem satte de på, når

hun skulle ud i luften. Nu lå hun i denne ligkistevogn, der optog tre pladser på bænken, hun lå ganske stille med lukkede øjne, og midt i lidelsen havde den 23-årige piges afmagrede, bleggule ansigt bevaret et sødt, barnligt udtryk og en fin ynde, der forhøjedes af en skov af kongeligt, lyst hår, som sygdommen havde skånet. Hun var iført en tarvelig, sort, ulden kjole af let stof, og om halsen bar hun kortet med navn og nummer, der viste, at hun rejste frit på Foreningens bekostning.

Hun havde selv forlangt, at det skulle være så. Det var tegn på ydmyghed, og således kostede hun ikke noget. Familien var efterhånden blevet meget forarmet. Derfor lå hun nu her i en tredje klasses vogn i det hvide tog, det, der befordrede de allersygeste, det sørgeligste af alle de 14 pilgrimstog til Lourdes den dag. Det tog, i hvilket der foruden de femhundrede raske pilgrimme befandt sig tre hundrede elendige mennesker – udmattede af lidelse, krumbøjede af sygdom; dødssyge skabninger, der valfartede til Lourdes fra alle landets fire hjørner.

Pierre blev ved at betragte hende med sit broderlige, ømme blik. Han var ked af at have bedrøvet hende. Pierre var lige tredive år gammel, bleg, slank og smal, med en bred pande. Han havde ordnet alting til rejsen, tog nu selv med, efter at have meldt sig ind i foreningen "Vor Frues Gæstevenner", og på den sorte præstekjoles ærme bar han sygepassernes røde kors med mørkegul kant. Hr. Guersaint derimod havde kun det lille, røde pilgrimskors fæstet på sin grå rejsejakke. Han lod til at være rigtig fornøjet over at rejse, kiggede hele tiden ud ad vinduet og bevægede uafladeligt sit lille, elskværdige, åndsfraværende

fuglehoved, der så mærkværdig ungdommeligt ud for hans halvhundrede år.

I kupéen ved siden af havde imidlertid søster Hyacinthe rejst sig op, skønt vognen rystede, så at Marie stønnede af smerte. Hun så, at solen skinnede den syge, unge pige lige i øjnene.

"Å, vil De ikke være så venlig at trække gardinet lidt for ... og lad os alle se at gøre os det så bekvemt og hyggeligt som muligt!"

Med et muntert smil om de friske, røde læber og et tappert udtryk i de smukke, venlige, blå øjne stod nonnen i den sorte kjole, det snehvide hovedtøj, den hvide brystdug og det store, hvide forklæde. Hun kunne måske ikke kaldes smuk, men hun var elskelig; fin, slank med det høje drengebryst under forklædets smæk, og det friske, mælkehvide, fornøjelige ansigt, der strålede af sundhed og uskyldighed.

"Den sol piner jo allerede livet af os! Frue, vil De ikke også trække gardinet for Deres vindue?"

Ved siden af nonnen sad fru Jonquière med sin lille rejsetaske på skødet. Langsomt lod hun gardinet falde ned. Hun var en lidt svær, mørkhåret dame, smuk endnu, skønt hun havde en datter på 24 år, Raymonde, der sad i en første klasses kupé sammen med to af "Foreningen"s damer, fru Dagneaux og fru Volmar.

Fru Jonquière var opsynsdame i en af stuerne på hospitalet i Lourdes. Hun forlod aldrig sine patienter, og udenfor på døren til hendes kupé hang den reglementerede plakat med hendes og de to nonners navne. Hun var enke efter en mand, der havde ødelagt sin formue, levede tarveligt i en bagbygning i Vanneaugade af 4-5000 francs om året. Hun var uhyre

godgørende og ofrede al sin tid til "Vor Frues Gæstevenner", hvis røde kors også hun bar på sin brune poplinkjole. Hun var af naturen lidt stolt, holdt af smiger og kærlighed og syntes rigtig godt om denne årlige rejse, der tilfredsstillede både hendes lidenskab og hendes gode hjerte.

"Ja, søster, det har De ret i. Vi må se at indrette os. Jeg ved virkelig ikke, hvorfor jeg sidder her med den pose."

Og så satte hun den ved siden af sig under bænken.

"Vent lidt," fortsatte søster Hyacinthe, "den vandkande står lige for Deres ben og generer Dem."

"Nej, aldeles ikke. Lad den blot stå. Den må jo dog være et sted."

Hermed begyndte de det, de kaldte at "indrette sig" for at have det nogenlunde tåleligt en hel dag og en nat med deres syge. De var begge to bedrøvet over ikke at kunne få Marie ind i deres kupé, men den unge pige havde bedt om at have faderen og Pierre hos sig. Imidlertid var der kun et lavt skillerum mellem de to kupéer, så at de let kunne holde øje med hinanden.

Desuden dannede hele vognen med de fem kupéer på ti pladser kun ét rum, et stort rum, som kunne overses. En stor hospitalsstue mellem de gulmalede trævægge og det hvide loft, men en stue, hvor alt endnu flød rundt i uorden, der mindede om en nys indrettet, flyvende ambulances.

Halvt skjult under bænkene sås kummer og vaskefade, støvekoste, karklude, svampe. Da der i dette tog ikke kom bagage med, var der overalt opstablet bunker af poser og hatteæsker og bylter. Uformelige, slidte tingester, med sejlgarnsbånd hobede sig op på hylden over de rejsendes

hoveder, og kurve dinglede på alle knagerne, uden hvile eller ophold.

Midt i denne kludebutik lå de allersygeste på smalle madrasser og gennemrystedes af togets bevægelse, mens de, der kunne holde sig oprejste, støttede sig mod skillerummet eller lænede deres stakkels, blege ansigter mod puder og sammenviklede sjaler. Der skulle være en af foreningens damer i hver kupé.

I den fjerneste ende af vognen sad fru Jonquières anden sygeplejerske, søster Claire. De raske pilgrimme stod op, spiste og drak allerede. Helt bagude var en kupé fuld af kvindelige pilgrimme – ti i tallet sad de der, tæt op ad hinanden, unge og gamle, alle lige elendige og grimme at se til. Og da ingen turde lukke et vindue op af hensyn til de brystsyge, blev varmen mellem alle disse sammenstuvede mennesker snart forfærdelig, og luften kvalm og ildelugtende i det lille rum.

Ved Junisy havde de bedt en rosenkransbøn. Klokken slog seks, toget brusede forbi Brétigny, da søster Hyacinthe stod op. Hun ordnede bønnerne og salmesangen, de allerfleste af pilgrimmene havde medbragt små bøger i blåt bind, som de lukkede op og læste i.

"Nu siger vi vort *Angelus*, børn," sagde hun med sit glade smil og den moderlige mine, hendes store ungdom gjorde så sød og elskelig.

Atter fremsagdes flere gange *Ave Maria*. Og da man havde afsluttet bønnen, blev Maries og Pierres opmærksomhed draget til to kvinder, der sad hver i sit hjørne af deres kupé. Ved Maries fødder var det en ung, slank kone af mellemklassen, henved tredive år gammel, men visnet og ældet før tiden.

Hun sad helt oppe i krogen, tog næsten ingen plads på bænken, krøb sammen i sin mørke kjole, med det afblegede hår, det lange, smalle, lidelsesfulde ansigt, der udtrykte uendelig sørgmodighed, grænseløs selvopgivelse. Lige overfor hende, på Pierres sæde, var det en kone på samme alder, med sort strimlekappe om et forgræmmet, forslidt ansigt. På skødet holdt hun en lille syvårs pige, så bleg, så indskrumpet, at hun så ud, som var hun næppe fire år. Barnet sad ganske stille, næsen var smal og spids, øjenlågene havde et blåligt skær i det voksblege ansigt, det mælede ikke et ord, kun nu og da brød en svag klynken frem over de tynde læber, og hver gang bøjede moderen sig i usigelig angst over det elendige barn.

"Mon hun ville spise lidt vindruer?" spurgte den rejsende, der sad lige overfor, og som indtil da havde iagttaget en dyb tavshed, "for så har jeg nogle i min kurv?"

"Mange tak," svarede moderen, "mælk er hendes eneste føde, og hun får kun et par mundfulde fra tid til anden. Jeg har en flaske med til hende."

Og hun fortalte sin historie, drevet til meddelsomhed af sin ulykke. Hendes navn var madame Vincent. Manden – forgylder havde han været – var død af brystsyge. Dag og nat havde hun arbejdet for sin lille Rose, som hun tilbad. Dag og nat havde hun hængt i sytøjet, for at skaffe det nødvendige. Men den lille sygnede hen.

Nu havde hun i fjorten samfulde måneder haft hende sengeliggende. Hun blev med hver dag mere elendig, svandt ind til ingenting.

En dag var hun gået ind i en kirke, det var ellers ikke hendes vane, men hun var *for* bedrøvet. Der havde hun tigget og bedt

om, at barnet måtte blive rask, og med et var det hende, som bød en stemme hende at drage til Lourdes, hvor den hellige Guds moder ville have medlidenhed med hende.

Hun kendte ingen, vidste slet ikke, hvordan disse valfarter indrettedes, men hun havde fra nu af kun en tanke: Arbejde, spare sammen, tage billet – nu var hun på vejen med halvanden franc i lommen og en flaske mælk til det syge barn. Hun havde end ikke tænkt på, at hun selv kunne trænge til en bid brød på den lange rejse.

"Hvad fejler den lille?" spurgte den anden.

"Å, det må vist være kirtler i maven. Men doktorerne, de har jo deres egne navne, først havde hun sådan lidt mavepine en gang imellem, og så svulmede maven op, blev tyk og stenhård. Hun led, det lille skind, led, så man måtte græde blod ved at se på det. Nu er hævelsen faldet, men hun bliver selv til ingen verdens ting. Der er ikke fugls føde på hendes lille krop, støtte på benene kan hun nu slet ikke, og hver nat sveder hun, så lagen og pudevår driver."

Her stønnede barnet og lukkede halvvejs de trætte øjne op. Moderen bøjede sig ned over hende, bleg, rædselsslagen:

"Min skat! Min lille engel! Hvad er der? Vil du have lidt at drikke?"

Men barnets øjenlåg havde allerede sænket sig over de matte, blågrå øjne. Hun svarede slet ikke, var straks faldet tilbage i sin sløvhedstilstand, ganske bleg og hvid, som den hvide kjole, moderen havde pyntet hende med. Et sælsomt anfald af unyttig forfængelighed. Hun håbede sagtens, at den hellige jomfru skulle være mildere mod det lille væsen, når hun kom til hende i uskyldighedens hvide klædebon.

Efter et øjebliks tavshed fortsatte fru Vincent:

"Er det for Deres egen skyld, De tager til Lourdes? De ser meget svag og syg ud?"

Men den anden fo'r sammen, trykkede sig endnu mere op i sin krog og mumlede med halvkvalt stemme:

"Nej, å, nej! Jeg er slet ikke syg! Gud i Himlen give, der ikke var andet i vejen, da led jeg ikke så frygteligt!"

Hun hed madame Maze og bar en uslukkelig sorg i hjertet. Hun havde af kærlighed ægtet en ung, glad og fornøjelig fyr, og efter et års hvedebrødsdage havde han forladt hende.

Han var agent for en guldsmedeforretning, og han tjente mange penge, var undertiden på rejser uafbrudt i fem, seks måneder, havde kærester i alle de byer, hvor han kom, trak om med foragtelige skabninger! Og hun elskede ham trods alt, og hun led så forfærdelige kvaler ved tanken om hans utroskab, at hun havde kastet sig i Jesu favn for der at finde hvile.

Nu havde hun omsider bestemt sig til at prøve om en valfart til Lourdes ikke skulle kunne omvende hendes mand og føre ham tilbage til hjemmet.

Madame Vincent forstod hende ikke helt, men fattede dog, at hun her så en stor sindslidelse, og de sad og så medfølende på hinanden, disse to hårdtprøvede kvinder, der begge var ved at miste den skat, de satte højest her i livet.

Imidlertid havde Pierre og Marie lyttet til de to kvinders samtale. Nu henvendte han sig til madame Vincent og udtrykte sin forundring over, at hun ikke havde søgt hjælp hos "Vor Frues Gæstevenner". Foreningen var stiftet efter krigen af de hellige augustinerfædre, der arbejdede og virkede for Frankrigs frelse og kirkens forsvar ved fælles bøn og kærlighedsgerninger. De

havde sat valfarterne i gang og særligt beskæftiget sig med de store tog, der hvert år drog til Lourdes i slutningen af august måned.

Lidt efter lidt var det hele blevet ordnet i overordentlig stor stil, med uhyre almisser, indsamlet over hele verden. Syge indmeldtes fra hvert et sogn, overenskomster sluttedes med jernbaneselskaberne, uden at tale om den betydelige hjælp, man fik fra Vor Frues Himmelfartskloster, hvis nonner virkede som sygeplejersker, og gæstevennernes samfund, der forgrenede sig over hele Frankrig, og hvis medlemmer, såvel mænd som kvinder af de højere klasser, arbejdede under valfarternes bestyrelse. De syge måtte skrive en ansøgning, og når den blev taget til følge, var det "gæstevennerne", der overtog alle udgifterne ved rejsen og opholdet i Lourdes. De afhentede pilgrimmene i deres hjem og bragte dem tilbage, så at de syge kun havde at sørge for lidt levnedsmidler under transporten til valfartsstedet. De fleste blev selvfølgelig anbefalet af præster eller godgørende mennesker, der passede, at papirerne var i den behørige orden med hensyn til lægeattester og deslige.

"Men," forklarede Pierre. "De havde kun behøvet at henvende Dem til Deres sognepræst. Dette stakkels barn fortjener den allerstørste medfølelse. Det ville øjeblikkelig være blevet optaget blandt pilgrimmene!"

"Det vidste jeg slet ikke, fader!"

"Hvordan bar De Dem da ad?"

"Jeg løste min billet. En af mine bekendte havde læst i avisen, hvor jeg skulle gå hen – hun gav mig anvisning!"

Her var tale om billetter til meget nedsatte priser, som uddeltes til pilgrimme, der kunne betale for sig. Og Marie, der

lyttede til konens ord, blev grebet af den største medlidenhed. Hun blev samtidig noget skamfuld. Hun, der ikke helt var blottet for hjælpemidler, havde fået fri rejse – takket være Pierre, mens denne ulykkelige moder med sit usselige barn sad der uden en skilling i lommen, efter at have betalt sine møjsommeligt sammenskrabede penge.

Men et temmelig stærkt stød aftvang hende et smertesudbrud.

"Å – fader – vil du ikke løfte mig lidt ... jeg kan ikke udholde at ligge på ryggen mere!"

Og da hr. Guersaint havde gjort, som hun bad, sukkede hun dybt. De var lige kørt forbi Étampes, kun halvanden time fra Paris, og nu var hun allerede træt af kørslen, solen og støjen. Fru Jonquière rejste sig for at trøste den unge pige med et par venlige ord. Nu stod også søster Hyacinthe op og klappede muntert i hænderne, for at de alle kunne høre, hvad hun sagde:

"Så – kære børn – nu skal vi ikke tænke for meget på vore svagheder. Vi skal synge og bede, så hjælper den hellige Guds moder os ved sin nærhed!"

Dermed begyndte hun på en rosenkransbøn efter Vor Frues ord fra Lourdes, og alle de syge fulgte med – det var den første rosenkrans om de fem glade mysterier: bebudelsen, besøgelsen, fødslen, renselsesfesten og det genfundne Jesusbarn. Så kom salmen: "O, se den hellige, himmelske ærkeengel ..." Stemmerne overdøvedes nu og da af hjulenes rumlen, de lød som en dæmpet mumlen, der blev kvalt i den lukkede, frembrusende vogn.

Skønt hr. Guersaint ofte gik i kirke, kunne han aldrig holde sin opmærksomhed fanget, når menigheden sang lange salmer.

Han stod op, satte sig ned, rejste sig atter og gav sig til med dæmpet stemme at føre en samtale med en af de syge, der sad på den anden side af det lave skillerum.

Hr. Sabathier var henved halvhundrede år gammel, firskåren, med et rart ansigt – aldeles skaldet isse. I femten år havde han været lam i benene. Han havde en gang imellem svære smerter, og da måtte hans kone flytte hans ben, der pinte ham som bly.

"Ja – som De her ser mig, er jeg forhenværende adjunkt ved Karl den Stores Lyceum. Først troede jeg, det var iskias, så kom disse skærende smerter – akkurat, som om de jog mig gloende knive ind i benene. I seks år tog det til; jeg har rådspurgt alle mulige læger, har været ved alle tænkelige badesteder. Nu er smerterne ganske vist mindre voldsomme, men jeg kan ikke flytte en fod ... Min frygtelige ulykke har vendt mit sind til Gud, på hvem jeg aldrig tænkte, da jeg var rask og rørig, jeg var så elendig, at jeg mente, den hellige jomfru i Lourdes måtte se i nåde til mig!"

Pierre vendte nu sit opmærksomme blik mod den talende og lyttede til hans ord:

"Ja, ikke sandt, det ved De jo nok, smerte vækker ofte den sovende sjæl til live. Nu er det syvende gang, jeg valfarter til Lourdes, og jeg har endnu godt håb om helbredelse. I år er jeg vis på, at den kære Guds moder vil have medlidenhed med mig. Ja, jeg stoler på, at jeg snart kan gå omkring som før, og jeg lever i den forvisning!"

Hr. Sabathier holdt inde og bad sin hustru skubbe de lamme ben lidt til højre. Pierre betragtede ham med et forbavset blik. Han undrede sig over at finde denne klippefaste tro hos et

forstandsmenneske, en af universitetets mænd, der plejede at sværge ved Voltaire. Ved hvilket under havde troen spiret og slået rod i denne hjerne? Som han selv bemærkede – en stor smerte kunne kun forklare denne trang til hengivelse i den evige trøsters frelsende favn.

Sabathier fortsatte:

"Og som De ser, er både min hustru og jeg klædt som fattigfolk. I år har jeg ladet mig indskrive, for at Gudsmoder skulle tage sig af mig, når hun så mig i ydmyghed stå mellem sine egne – de ulykkelige! Men – da jeg ikke ville tage pladsen op for en, der virkelig trængte, har jeg indbetalt Samfundet 50 francs – De ved, det giver ret til at have en syg med sig. Jeg så før på banegården min patient, han har nok tuberkulose, er meget dårlig ..."

Atter tav han.

"Når den hellige jomfru i sin almægtige barmhjertighed ville helbrede både ham og mig – ak – da ville jeg være over al måde lykkelig!"

De tre mænd fortsatte samtalen med dæmpede stemmer, først talte de om forskellige sygdomme, derpå gled de over i en diskussion om romansk bygningskunst, fordi de henne på en højde så et klokketårn, som alle pilgrimmene hilste med korsets tegn, idet toget rullede forbi. Mellem alle disse stakkels, lidende væsener, disse enfoldige sjæle, sad de tre herrer som dannelsens og forstandens repræsentanter og talte et sprog, de andre næppe forstod. En time gled hen, to salmer blev sunget, man kørte forbi stationerne Toury og Aubrais, og de tre mænd holdt op at tale, mens toget brusede forbi Beaugency. Her klappede søster Hyacinthe igen i hænderne og istemte med sin friske,

unge røst en lovsang: "Du mægtige, som ved dit ord", og sangen lød fra alle læber. Denne altid tilbagevendende strøm af bøn, der døvede smerten, opildnede håbet, greb dem efterhånden, alle de ulykkelige, hvis sjæl og sind var fyldt af tanken om den evige barmhjertighed og nåde, der skulle gøre dem karske ved troen.

Men da Pierre satte sig ned, så han, Marie var meget bleg og lå med lukkede øjne, i hendes smerteligt fortrukne ansigt kunne han læse, at hun ikke sov.

"Har du mange smerter?" spurgte han.

"Ja – jeg lider forfærdeligt. Jeg holder vist ikke den rejse ud ... det er denne uafladelige rysten, disse stød ..." Hun stønnede, lukkede øjnene op, derefter så hun sig om, betragtede sine lidelsesfæller. I dette øjeblik satte Grivotte sig op. – Det var en høj pige på nogle og tredive år, hun havde indtil dette øjeblik ligget støttet op mod skillerummet lige overfor hr. Sabathier. Hun havde et udtæret ansigt, kruset hår og sælsomt strålende øjne, der næsten gjorde hende smuk. Hun var brystsyg og på et meget fremskredent stadium.

"Ak ja, lille frøken," sagde hun med sagte, hæs stemme, "det kunne være dejligt at få ro til at sove lidt. Men alle disse hjul, de drejer og rumsterer i ens elendige hjernekiste!"

Og skønt hun var i høj grad udmattet, følte hun dog trang til at give sig luft, hun måtte fortælle om sin tilværelse, om sin sygdom. Hun levede af at stoppe madrasser om, havde længe boet i Bercy, sammen med en tante, og det var al den uld, alle de gamle forpestede krølhår, hun i en årrække havde siddet og kartet i, der havde ødelagt hendes lunger. I de sidste fem år havde hun ligget på alle Paris' hospitaler. Hun kendte

overlægerne, talte meget om nonnerne på Lariboisièrehospitalet – det var dem, der havde omvendt hende, da de så, hvor gerne hun tog del i deres bøn og andagt, – nu var hun vis på, at den hellige jomfru i Lourdes ville helbrede hende.

"Og det er såmænd også på tide, for nu siger de, at den ene lunge er væk, og den anden er ikke meget værd ... der er huler – ser De ... først havde jeg smerter mellem skulderbladene, og jeg spyttede lyserødt skum op ... så blev jeg så pilmager, at det var en gru. Nu sveder jeg uafladeligt, jeg hoster, som jeg skulle hoste hjertet ud af livet på mig, jeg kan ikke få spyttet op, så tykt er det ... og jeg kan ikke stå på benene, ingenting få ned!"

Her var hun ved at kvæles, blev sorteblå i ansigtet.

"Nå, slemt er det, men jeg vil dog nødig være i den stakkels præsts sted, som ligger her ved siden af. Han har samme sygdom som jeg, men han er meget dårligere!"

Hun tog fejl i sin formodning. Bagved Maries kupé lå en ung missionær, broder Isidore, udstrakt på en madras, de kunne ikke se ham, for han var ikke i stand til at røre en finger. Men det var ikke brystsyge. Det var leversyge, som han havde pådraget sig i Senegal. Det var en meget høj og mager ung mand, hvis ansigt var gult, tørt, vissent som pergament. Den byld, der havde dannet sig i leveren, var nu brudt igennem de ydre væv, og væskede stadig, mens feberen rystede ham til marv og ben. Desuden kastede han op og talte vildt hvert øjeblik. Kun hans øjne levede endnu. Dejlige øjne, med et usigelig kærlighedsfuldt udtryk, hvis flammer lyste op i det korsfæstede Kristushoved, et almindeligt bondeansigt, som tro og lidelse gjorde storslået skønt. Han var fra Bretagne, et svageligt barn af

en alt for talrig flok, hvor de ældste havde arvet en smule jord efter forældrene.

En af hans søstre fulgte med ham til Mirakelgrotten. Martha var to år yngre end han. Hun havde været i tjeneste i Paris, var så god og opofrende i al sin ubetydelighed, at hun havde forladt sin plads for at følge med den syge broder, og selv betalte rejsen med sine surt erhvervede spareskillinger.

"Han lå der på perronen, da han blev stoppet ind i kupéen," fortsatte Grivotte, "fire mænd bar ham ..."

Men her måtte hun holde inde, et frygteligt hosteanfald væltede hende om på bænken. Hun kvaltes, de røde pletter på hendes kindben blev mørkviolette. Og straks kom søster Hyacinthe til, holdt hende på hovedet, tørrede hende om munden med et klæde, der farvedes rødt. Imidlertid havde fru Jonquière travlt med den syge, der sad overfor hende.

Det var en madame Vêtu, gift med en lille urmager i Mouffetardkvarteret, som ikke kunne være borte fra sin butik og derfor måtte lade sin kone rejse alene.

Hun havde ladet sig indskrive, for så blev hun jo passet og tilset undervejs. Skræk for at dø havde drevet hende til at søge tilflugt i kirken, hvor hun forresten ikke havde sat sin fod siden sin konfirmation.

Hun vidste, at den mavekræft, der pinte hende, var et håbløst tilfælde. Hendes hudfarve var allerede kakektisk, hun led af sorte blodbrækninger. Under hele rejsen havde hun ikke mælet et ord, sad med sammenknebne læber og så skrækkelig forpint ud. Så kom hun til at kaste op og tabte bevidstheden. Hver gang hun åbnede munden, slog en rædsom forpestende stank ud i

den lukkede kupé; en lugt, der var ved at få alle de andre til også at kaste op.

"Dette er ikke til at udholde," mumlede fru Jonquière, som var ved at få ondt, "vi *må* have en mundfuld frisk luft."

Søster Hyacinthe var i færd med at lægge Grivotte tilrette på hovedpuderne.

"Ja, det har De ret i, frue, lad os lukke vinduet op lidt. Men ikke på denne side, så kunne hun let få et nyt hosteanfald, den stakkel!"

Varmen blev stedse stærkere, man formelig kvaltes i den kvalme, pestsvangre luft, og der gik et lettende pust gennem kupéen, da den friske vind strøg hen over de elendige mennesker. Men nu benyttede søster Hyacinthe sig af det åbne vindue – hun kastede det smudsige vand ud, fik i en hast kar og kummer rensede, mens fru Jonquière med en svamp tørrede gulvet over. Så ordnede de under bænken, og derpå var det galt med den fjerde patient, en mager, tynd pige, der havde ligget ganske stille med et sort tørklæde over ansigtet. Nu sagde hun, at hun var sulten.

Fru Jonquière bød sig straks tjenstvillig til:

"Bliv ved Deres arbejde, søster, jeg skal nok skære brødet i små stykker til hende."

Marie havde længe set på denne formummede skikkelse med en vis interesse. Hun tænkte nok, tørklædet måtte skjule noget uhyggeligt. De andre havde sagt hende, at vedkommende var en tjenestepige fra Picardiet – hun hed Elise Rouquet, havde måttet forlade sin plads og bo hos en søster, der ikke var videre god imod hende. Hun kunne ikke komme på et hospital, for hun var ikke syg ellers – hun havde altid været meget religiøs,

og det var hendes højeste ønske at kunne gøre en valfart til Lourdes. Marie sad ængstelig og ventede, at det sorte slør skulle blive taget bort.

"Er det godt sådan?" spurgte fru Jonquière venligt, "kan De putte stykkerne i munden, som de er?"

Under tørklædet brummede en hæs, utydelig stemme:

"Ja, – mange tak, frue!"

Omsider faldt tørklædet til side, og det gøs i Marie. Det var en lupus, som lidt efter lidt havde bredt sig ud over næse og mund, et ædende sår under skorpen fortærede slimhinderne. Ansigtet forlængede sig som en hundesnude med stridt hår og runde øjne og var frygteligt at se på. Næsens bruskvæv var forsvundet, den stærkt opsvulmede overlæbe trak munden op til den ene side som en skæv spalte – væmmelig og uformelig! Blod og materie flød ud af det store, blårøde sår.

"Å, – se dog, Pierre, – hvor frygtelig sørgeligt!" mumlede Marie med skælvende stemme.

Præsten fo'r også sammen, da han så Elise Rouquet forsigtigt putte små stykker brød ind i det blødende hul, der var hendes mund. Alle de rejsende blegnede ved synet af dette skrækkelige syn. Og i alles sjæl vågnede den samme tanke: Ak, hellige jomfru, almægtige, alforbarmende Gudsmoder – hvilket under, hvis sligt kunne helbredes.

"Kære venner! Kære børn! Lad os ikke tænke på os selv, om vi vil helbredes!" sagde søster Hyacinthe med sit opmuntrende smil.

Og atter begyndte hun at bede sin rosenkrans, de fem smertelige mysterier: Jesus i Gethsemane have, Jesus hudflettet, Jesus med tornekronen, Jesus bærende sit kors, Jesus

udåndende på korset, derpå kom salmen: "Til dig, allersaligste jomfru, sætter vi al vor lid ..."

Nu rullede de gennem Blois, rejsen havde nu varet i tre timer. Og da Marie vendte blikket bort fra Elise Rouquet, faldt hendes øje på en mand i hjørnet af den anden kupé til højre, dér, hvor den unge missionær lå. Flere gange havde hun lagt mærke til ham, han var temmelig fattigt klædt i en luvslidt, sort frakke, var endnu ung med tyndt skæg, som allerede begyndte at gråne. Han så meget dårlig ud, gul, mager, sammenskrumpet, med store sveddråber løbende ned over det fortrukne ansigt.

Alligevel sad han ganske stille i sin krog uden at tale til nogen, stirrende stift hen for sig, med vidt opspilede øjne. Og med et så hun, at øjenlågene langsomt sænkedes, som om han besvimede.

Så kaldte hun på søster Hyacinthe.

"Å, se dog, søster. Den stakkels mand derhenne får ondt!"

"Hvor, kære barn?"

"Derhenne, henne i hjørnet, han læner hovedet bagover mod skillerummet!"

Nu kom der ængstelig bevægelse i hele waggonen, alle de raske pilgrimme stod op for at se. Og fru Jonquière fik den gode ide at bede Martha, missionærens søster, om at gnide den syge mands hænder.

"Spørg ham også, hvor han har ondt."

Martha gik hen til ham, rystede ham lidt ved armen, henvendte flere spørgsmål til ham. Men den ulykkelige rallede, kunne sagtens intet ord få frem, lukkede heller ikke øjnene op.

"Jeg tror, han dør!" udbrød en forskrækket stemme.

Angsten voksede, alle talte på en gang, alle gav råd fra den ene ende af vognen til den anden. Ingen kendte den syge.

Han var ikke indskrevet, for han bar ikke foreningens frikort om halsen, det hvide kort – samme farve som toget.

En af de rejsende havde set ham komme lige i sidste øjeblik. Han var med besvær steget ind, havde straks sat sig ned i det hjørne, hvor han nu var ved at udånde, og han havde hele tiden set forfærdelig træt ud. Ikke et ord havde han mælet.

Nu opdagede én hans billet stukket ind bag båndet om hans gamle, høje hat, som hang på en knage.

Søster Hyacinthe udbrød:

"Så, nu trækker han igen vejret. Spørg om hans navn!"

Atter henvendte Martha sig til den fremmede mand, der ikke kunne give noget forståeligt svar, men mumlede noget, hvoraf de kun opfattede ordene:

"Ak, ak, jeg lider så frygteligt!"

Og mere fik de ikke at vide, det var forgæves, de bad ham sige, hvor han var fra, hvad han fejlede, og hvad de kunne gøre for ham. Han svarede ingenting, stønnede kun nu og da.

Søster Hyacinthe var ude af sig selv, havde hun dog bare været inde i hans kupé. Og hun bestemte ved næste station at skifte plads, men det ville desværre vare længe, inden toget standsede. Det var meget slemt, især da den syge atter lagde hovedet bagover, som om han tabte bevidstheden på ny.

"Nu dør han, han dør!" lød det fra alle sider.

Hvad skulle man gribe til – søsteren vidste nok, at en af præsterne af Himmelfartsordenen, deres egen, var med i toget. Han kunne give den døende sakramentet. Det hændte nemlig ikke så sjældent, at patienterne udåndede på rejsen. Dog turde

hun ikke trække i snoren og give nødsignal. Der var jo også marketendervognen, hvor lægen sad med et rejseapotek. Når blot den syge ikke døde mellem hænderne på dem, kunne han få al mulig hjælp i Poitiers, hvor der var en halv times ophold. Imidlertid trak han nu vejret nogenlunde regelmæssigt, det så næsten ud, som om han sov.

"Hvor frygteligt at dø før ankomsten," mumlede Marie, "frygteligt at dø lige ved det forjættede land!"

Og da hendes fader beroligende klappede hende på hånden, fortsatte hun:

"Jeg har så mange smerter, ved næsten ikke, om jeg kan udholde dem meget længere!"

"Vær ved godt mod," trøstede Pierre, "den hellige Gudsmoder våger over Dem."

Nu kunne hun ikke længere udholde den siddende stilling, de måtte lægge hende ned i den smalle kiste. Hun stønnede af smerte, faderen og præsten turde næppe røre ved hende, og så lå hun hen, uden et suk, som en død med det smertefulde blege ansigt omgivet af den kongelige, lyse hårfylde.

I fire samfulde timer havde toget bruset fremad uden stop. Vognen rystede hele tiden usædvanlig meget. Det var en af de allersidste, det knirkede og knagede, hjulene susede og rumlede, så det var en sand pine for de rejsende. Gennem vinduerne, der på grund af varmen måtte stå lidt åben, trængte det tørre, brændende støv ind, men den allerværste plage var dog selve augustsolens hede, der fra en tordensvanger himmel i tunge, lumre bølger væltede ind i dette kvalme, rullende hus, hvor man spiste og drak i den forpestede luft, midt i jamren og

stønnen, timesang og bønner, som kunne gøre den stærkeste ør i hovedet.

Marie var ikke den eneste, hvis tilstand rejsen forværrede, alle de andre led kvaler. Lille Rose sad ganske stille på skødet af moderen, hvis fortvivlede, tåreblændede blik hvilede på det lille voksansigt, der var så blegt, at madame Maze to gange bøjede sig frem og rørte ved hendes hænder, fordi hun mente, de måtte være dødkolde. Fru Sabathier måtte hvert øjeblik flytte sin mands blytunge, pinefulde ben. Han sagde, han havde en fornemmelse, som om de ville rive ham hoften af led. Missionæren skreg op i vildelse, og søsteren måtte sidde og holde ham i sine arme for at berolige ham. Grivotte sad, som om hun sov, men hendes bryst arbejdede som en blæsebælg, og ud af den ene mundvig gled en lille smule blod. Madame Vêtu havde igen haft blodbrækning. Elise Bouquet brød sig ikke mere om at skjule sit rædselsåsyn, det var så hedt med det sorte tørklæde, og manden med de lukkede øjne rallede og stønnede, som om han skulle til at drage sit sidste suk. Søster Hyacinthe og fru Jonquière var overalt og allevegne, men de kunne dog ikke lindre og stille al denne smerte. Det var undertiden som selve Helvede, denne vogn, med al verdens lidelser og sygdomme sammenstuvede i det lille beklumrede rum, med de luvslidte klæder og madkurvene, der dinglede og svingede, mens de ti kvindelige pilgrimme i den bageste kupé, grimme og udtærede, ustandselig sang og mumlede og bad med høje, skingrende, falske stemmer og ynkelig jammertone.

Og Pierres tanker vandrede til de andre vogne i dette tog, det hvide tog, som indeholdt de allersygeste pilgrimme. Tre hundrede syge og fem hundrede raske var med.

Det grå og det blå tog var allerede på vejen, det grønne, det mørkegule, det lyserøde tog afgik de følgende dage. Hver time brusede nye lokomotiver ud fra Orléans, le Mans, Poitiers, Bordeaux, Marseille, Carcassonne. I denne time var der over hele Frankrigs jernbanenet en uafladelig rækkefølge af tog, som alle styrede mod et mål, førende 30.000 syge og karske pilgrimme til den hellige jomfrus fod.

Og han tænkte på, at denne strøm rullede frem også på andre tider af året, der gik jo ikke en uge, uden at pilgrimsskarer kom til Lourdes. Det var ikke alene Frankrig, men hele Europa, hele verden, så at de frommes tal undertiden steg til 500.000 pilgrimme og syge.

Det forekom Pierre, at han hørte dem bruse frem, alle disse tog; kommende fra alle sider, styrende hen mod samme mål, mod klippegrotten, hvor alterlysene brændte. Lokomotiverne stønnede, dampfløjten peb, mens de syges jammerklager og pilgrimmenes salmesang steg op mod himlen. Det var en hærskare af dødssyge mennesker, som den menneskelige visdom havde opgivet, men som ikke kunne opgive håbet og i fortvivlet smerte, i en vanvittig trang til helbredelse nu styrtede afsted efter trøst og lindring, uden at tænke på rejsens besværlighed, der øgede deres lidelse, eller på den truende dødsfare. Nej, de trængte sig frem, brusede bort med det rullende, stønnende tog, der bar al menneskelig elendighed, legemlig og åndelig, de stormede afsted efter den skønne drøm, de ville fange, de længtes efter den, der kan bringe de syge og sorgfulde lise og husvalelse.

Og en umådelig medfølelse bragte hans hjerte til at svulme, når han tænkte på al den smerte og al den lidelse, verden

rummer, og som rammer det stakkels, værgeløse menneske. Han var bedrøvet indtil døden, en inderlig barmhjertighedsflamme brændte i hans sjæl som en uslukkelig ild, han følte sig som alle disse væseners broder.

Klokken halv elleve, da de kørte ud af stationen Sankt Peter, klappede søster Hyacinthe igen i hænderne, og derpå bad de den tredje rosenkrans, de fem forherligelsens mysterier: Opstandelsen, Frelserens himmelfart, den helligånds sendelse, Gudsmoders himmelfart og hendes kroning. Derpå sang de Bernadettes salme, den uendelig lange, med seks dusin vers, hvor englens hilsen stadig vender tilbage som omkvæd, en underlig salme, hvis ensformighed virkede gribende og betagende, så at de ulykkelige faldt i en henrykkelsestilstand i forventning om vidunderet, der snart skulle fuldbyrdes.

2

Nu gled Poitous frodige græsgange forbi dem. Fader Pierre Froment betragtede så længe træerne, der fo'r forbi hans øje, at han til sidst ikke kunne skelne dem mere. Et klokketårn kom til syne og forsvandt, alle pilgrimmene gjorde korsets tegn. Klokken var kun fem minutter over halv et, toget blev ved at rulle fremad, mens varmen øgede de rejsendes træthed. Og den unge præst faldt hen i drømmerier, hørte kun salmesangen som et fjernt vuggende bølgeslag, der langsomt ledsagede hans tankes flugt.

Han glemte øjeblikket og gled tilbage til de længst svundne dage, til sine allertidligste minder. Han så i tanken det hus i Neuilly, hvor han var født, det, han endnu beboede den dag i dag, dette fredens og arbejdets paulun, med haven, der rummede flere store, gamle træer, og som kun ved en hæk var adskilt fra nabohaven, der hørte til et lignende hus. Han var tre, måske fire år. Han så sine forældre og sin ældre broder, så dem så tydeligt sidde omkring frokostbordet under det store kastanjetræs skygge. Faderen, Michel Froment huskede han ikke så godt, hans træk flød ud til et vagt indtryk. Han var en kendt kemiker, medlem af Instituttet, han lukkede sig inde i det laboratorium, han havde indrettet sig ude i et afsides liggende kvarter. Derimod stod broderen Guillaumes ansigt for ham, som om han havde set det i går, han var den gang fjorten år, hjemme fra skolen i anledning af en eller anden ferie – moderen mindedes han også, det blide, stille væsen, og de kloge, gode øjne, der altid passede på, om nogen trængte til hende. Senere hen havde han fattet, hvad denne fromme sjæl

havde lidt. Af taknemmelighed og agtelse havde hun, der var ivrig troende, ægtet en fritænker, som var mere end femten år ældre end hun selv og som havde gjort hendes familie flere vigtige tjenester. Pierre var født ti år senere end broderen, da deres fader allerede var nær ved de halvtreds. Han havde kun i moderen set en ærbødig hustru, der i et og alt adlød sin mand, for hvem hun efterhånden var kommet til at nære en inderlig kærlighed, og over hvis sjæls forvildelse hun levede i evindelig sorg og angst. Og med et blev han grebet af mindet om den skrækkelige dag, da hans fader blev fundet død i laboratoriet, dræbt ved et ulykkestilfælde, ved sprængning af en retorte. Han var den gang fem år. Han huskede moderens skrig ved synet af det lemlæstede lig, derefter hendes rædsel, hendes hulken, hendes bønner, hendes smerte, fordi Gud havde bortkaldt den vantro midt i hans synd, så at han nu var dømt til den evige ild. Hun turde ikke brænde hans papirer, men hun låste døren til hans arbejdsværelse, hvor ingen mere satte sin fod. Og fra denne time levede hun kun for en tanke, stræbte kun henimod et mål: passe på sin yngste søn, bemægtige sig hans unge sjæl, give ham en streng, religiøs opdragelse, løskøbe faderen ved sønnens fromhed. Hendes ældste barn, Guillaume, var allerede vokset fra hende, han havde været i latinskole, var påvirket af sin samtid, hvorimod Pierre, den lille, aldrig skulle komme ud af huset, men blev opdraget hjemme under opsyn af en præst, og hendes hemmelige, brændende ønske var at se ham selv som herrens tjener, høre ham sige sin første messe, husvale de sjæle, der længtes efter den evige hvile.

Et andet billede viste sig nu for ham mellem grønne kviste, hvor solen kastede sine stråler som gennem et sold. En dag

havde Pierre pludselig fået øje på Marie Guersaint gennem et hul i hækken, der skilte de to haver. Hr. Guersaint var adelsmand fra Normandiet, arkitekt og opfinder, der på denne tid var meget optaget af at indrette arbejderboliger med kirke og skole, et stort foretagende, som han ikke tilbunds havde studeret, og i hvilket han satte sin formue på 300.000 francs, med den ubesindighed, man kun alt for ofte træffer hos mislykkede kunstnere. Fru Guersaint og fru Froment stemte i mange måder overens, især hvad religion angik, men den første, streng og klartseende, var en overordentlig dygtig kone, hvis faste hånd alene holdt huset oppe og forhalede den økonomiske ruin. Hun opdrog sine to døtre, Blanche og Marie til indskrænket religiøsitet, den ældste især var allerede alvorlig som moderen, hvor imod den yngste trods sin fromhed, var munter og livlig, kunne lege og le af hjertens lyst. Fra deres tidligste barndom var Marie og Pierre kammerater. Man brød hvert øjeblik gennem hækken, de to familier omgikkes fortroligt. Han så hende en morgen, en solklar morgenstund titte ind mellem grenene, hun kunne da være en halv snes år gammel. Han var seksten og skulle næste dag til seminariet. Aldrig havde han fundet hende så yndig! Hendes guldgule hår var så langt, at det dækkede hende som en kongelig kåbe, når det faldt ned. Han så tydeligt hendes ansigt, den runde barnekind, det blå øje, den røde mund, og især den klare, rene hudfarve. Hun var varm og strålende som selve solen, blændende smuk, og i de lange øjenvipper hang tårer, for hun vidste, han skulle bort. Begge satte sig i hækkens skygge, helt nede i haven. De holdt hinanden i hånden, de var bedrøvede. Men de havde aldrig i deres lege talt om de følelser, der rørte sig

i deres hjerte, dertil var disse hjerter for unge og uprøvede; nu i afskedens stund kom det over dem. De talte uvilkårligt, lovede altid at tænke på hinanden, at mødes engang i fremtiden, som man mødes hisset, i den evige saligheds fryd. Derpå havde de kastet sig i hinandens favn. Han kyssede hendes tårevædede ansigt og hun havde gengældt hans kærtegn som noget, der måtte være således. Og det var et sødt, uforglemmeligt minde, Pierre gemte i sin sjæl, et minde, han bar med sig overalt, som levede den dag i dag, efter de mange års forløb, og som smerte og modgang aldrig havde kunnet udslette!

Et heftigt ryk rev ham ublidt ud af disse drømmerier. Han så sig om. Hans blik hvilede igen på disse ulykkelige: Madame Maze sad som forstenet i sin sorg, lille Rose stønnede sagte på moderens skød, Grivotte kvaltes i hæs hoste. Søster Hyacinthes friske ansigt i den hvide kappe var en sand hvile for øjet. Den strenge rejse fortsattes med en stråle af guddommeligt håb til lys i virkelighedens mørke. Og lidt efter lidt flød alting igen sammen i en strøm fra fortiden, på ny hørte han salmens vuggesang, utydelige drømmestemmer som bølgeslag fra en anden verden.

Nu var Pierre på seminariet.

Læseværelserne, gård og have stod tydeligt for hans erindring, men pludselig forsvandt omgivelserne, han så kun en yngling, så sig selv, som den han var i disse længst hensvundne dage. Høj var han, slank og smal af skikkelse og ansigt. Panden bred og veludviklet, høj og stejl som et tårn, mens underansigtet løb spidst ned mod en fin og skarpformet hage. Han var kun hjerne, dog var munden lidt stor, mild og øm. Når han smilede, kom der lys over det alvorsfulde åsyn, en

dyb trang til at give og få kærlighed læstes da i de strålende øjne og på de bløde læber. Men kundskabstørsten tog straks overhånd, denne hans tilværelses hovedlidenskab efter at lære alt, vide alt, forstå alt, som alle dage havde behersket ham. Og med undren så han tilbage på disse læreår. Hvor var det muligt, at han så længe havde bøjet nakken under seminariets tunge åg? Hvor var det tænkeligt, at han i så mange år havde kunnet bevare den blinde tro uden at granske og forske? De havde fordret fuldstændig opgivelse af fornuftens krav, han havde gjort sig umage for at lyde, og han havde kunnet døve sin skrigende tørst efter sandhed! Uden tvivl havde moderens tårer været et virksomt middel, de havde gjort hans hjerte blødt, havde indgivet ham en lidenskabelig attrå efter at opfylde hendes inderligste ønske. Dog mindedes han nu, hvordan han i de dage undertiden havde rystet sine lænker, mindedes tårefulde nattetimer med kamp og oprør mod noget, der ikke stod helt klart for hans sjæl, han huskede hastigt forbifarende billeder af livets virksomhed udenfor seminariets høje mure, og der så han bestandig Marie som den morgen i haven: strålende og med tårevædet ansigt, kyssende ham i sit unge, uskyldige hjertes kærlighed. Og dette minde stod nu tilbage i denne time, hans læreår, hans studier med de ensformige øvelser og de stadig tilbagevendende religiøse ceremonier, svandt hen i en tåge, et tusmørke, dækket af dødens stilhed og kulde.

Atter brusede toget med fuld part forbi en station, og hjulenes drønende støj vakte i hans sjæl en mængde forvirrede minder. Han så et stort indelukke, han så sig selv som en ung mand på tyve år. Hans drømmerier blev tågede. En temmelig langvarig svaghedstilstand havde gjort et ophold på landet

nødvendigt. I lang tid genså han ikke Marie, to gange i ferien var hun borte – på rejser. Han vidste, at hun var syg, efter et fald på en ridetur i trettenårsalderen, i voksealderen, skrantede hun bestandig, og moderen, der var fortvivlet over denne ulykke, rådspurgte alle mulige læger, der sendte hende til de forskelligste badesteder. Derpå kom denne dygtige og strenge moders pludselige død som et lynslag, som en uoprettelig ulykke for familien. Hun fik lungebetændelse og blev revet bort på fem dage ved badestedet Bourboule, hvor hun en fugtig og kold aftenstund havde taget sin kåbe af for at dække Marie til med den. Faderen måtte rejse hjem med den unge pige, som var næsten afsindig af sorg, og hustruens lig. Siden moderen var gået bort, stod det kun slet til med finanserne. Arkitekten havde intet greb på forretningen, og uden omtanke kastede han resterne af sin formue ud for alle vinde, stadig med overbevisning om at støtte ganske udmærkede foretagender, som han selv satte i gang. Marie lå fængslet til en sofa. Hun kunne ikke flytte en fod, og den ældre søster, på hvis skuldre husets byrde nu hvilede, havde meget travlt med at tage sin lærerindeeksamen. Hun forudså, at hun om ikke lang tid måtte tjene brødet til sig og sine.

Og atter steg et minde klart og lysende frem af fortidens tåger. Han havde ferie på grund af sin sygdom. Han var fire og tyve år og meget langt tilbage i sine studier, men efter sin ferie skulle han ordineres, bindes ved en uløselig ed til præstekaldet. Han stod i den lille have i Neuilly, i Guersaints have, hvor han så ofte havde leget i fordums dage. Under de store, skyggefulde træer var Maries chaiselong rullet ud, og de to var alene i den sørgmodige høsteftermiddags stilhed. Marie bar dyb sorg for

moderen, hun lå tilbagelænet med et sjal over de lamme ben, mens han, ligeledes sortklædt i gejstlig dragt satte sig ved hendes side på en havestol. Hun var atten år, i fem år havde hun ligget på sit smertens leje, hun var bleg og mager, men stedse indtagende og yndig med sit dejlige guldhår, som sygdommen havde skånet. Pierre anså hendes sygdom for uhelbredelig, troede hende fordømt til en krøblings tilværelse. Lægerne var trætte af hende, kunne ikke blive enige med hensyn til hendes sygdom. Hun talte vel sagtens med ham om sin håbløse tilstand, mens det høstgule løv sagte dalede ned om dem. Forresten mindedes han ikke hendes ord, han huskede kun hendes blege smil, det unge, rørende skønne ansigt, de blå øjne med det usigeligt sørgmodige udtryk. Så forstod han, at hendes tanker vandrede tilbage til den afskedsstund for længe siden, da de på dette samme sted grædende havde kysset hinanden og lovet at mødes en dag i glæde. Nu sad de der sammen, men hvad nyttede det! Nu var alt forbi, dødt, siden hun sad der som død og aldrig kunne komme til at leve livet. Siden hun hverken skulle være kvinde, eller hustru eller moder, kunne han gerne give afkald på at være mand; han kunne gerne ofre sig til Gud, som hans moder ønskede. Han følte dette øjebliks bitre sødme; han så Maries sørgmodige smil ved tanken om deres barnekærlighed, han hørte hende tale om den glæde, han sikkert ville finde i udøvelsen af sin præstegerning – hun bad ham, om hun måtte være til stede, når han sagde sin første messe.

På Sankt Maure station blev der uro i waggonen, og det tiltrak sig et øjeblik Pierres opmærksomhed. Han troede, at det var en ny besvimelse. Men de af smerter fortrukne ansigter han

så, beholdt det krampagtigt stive udtryk under deres angstfulde forventning om den guddommelige hjælp, der var så længe om at komme. Forgæves søgte hr. Sabathier at få sine ben anbragt, og broder Isidore klagede sig uophørligt som et lille, døende barn, mens fru Vêtu, der havde et forfærdeligt anfald af smerter, sad med fortrukkent ansigt og næsten ikke mere åndede gennem de sammenpressede læber.

Fru Jonquière havde villet vaske en kumme og havde tabt blikvandkanden. Trods deres smerter havde det fået de syge til at le, som de enkle, barnlige sjæle de var blevet gennem lidelsen. Søster Hyacinthe, der havde ret til at kalde dem sine børn, og det børn, som ubetinget adlød hende, lod dem straks tage fat på rosenkransen, indtil tiden var kommet til Angelus, som efter det forud bestemte program skulle siges i Châtellerault. Det ene Ave fulgte efter det andet, det var kun en mumlen og utydelig hvisken, der tabte sig i støjen af de rullende hjul.

Pierre var seks og tyve år, og han var præst. Nogle dage før hans indvielse havde han fået skrupler ved uden at have prøvet sig tilstrækkeligt at binde sig.

Men han undgik at gå til bunds i sig selv, han levede i en slags bedøvelse og bildte sig ind, at han lige som med et øksehug havde dræbt kødet.

Al sanselighed i hans natur var forbi med hans barndoms uskyldige roman, denne blege pige med det gyldne hår, som han nu kun så ligge på sygesengen lige så lidenskabsløs som han selv. Han havde bragt sin sunde fornuft som offer, hvilket han troede ikke var synderlig vanskeligt, da han håbede, man kun behøvede at ville for at lade være at tænke. Desuden var det nu for sent, han kunne ikke trække sig tilbage i sidste øjeblik,

og selv om han, da han skulle til at aflægge det sidste højtidelige løfte, var blevet grebet af en hemmelig angst, en ubestemmelig, men overvældende følelse af anger, var han blevet rigeligt belønnet for sine anstrengelser ved den store glæde, han havde voldt sin moder, da hun opnåede det, hun i lange tider havde set hen til: at høre ham sige sin første messe. Han så endnu moderen for sig i den lille kirke i Neuilly, som hun selv havde valgt, da hans fader var blevet begravet derfra. Han så hende den kolde novembermorgen ligge på knæ og med hænderne for ansigtet briste i gråd, da han hævede hostien. Det var den sidste glæde, han havde oplevet, for hun levede ensom og bedrøvet, siden den ældste søn, der var grebet af de moderne ideer, var taget bort uden nogensinde senere at lade høre fra sig. Det sagdes, at han, der ligesom faderen var en udmærket kemiker, var kommet på gale veje, havde hengivet sig til revolutionære drømmerier, og at han nu boede i et lille hus i udkanten af Paris, hvor han dyrkede det farlige studium af sprængstoffer, og man tilføjede, at grunden til bruddet med den fromme og hensynsfulde moder, var hans forargelige samliv med et fruentimmer af meget tvivlsom oprindelse.

Pierre havde nu i tre år ikke set Guillaume, til hvem han i sin barndom havde set op som sin "store broder", der altid var i godt humør og altid god imod ham.

En skærende smerte gik gennem hans hjerte, han så igen sin moder som død. Det kom som et tordenslag, kun syg i tre dage, og dermed havde alt været forbi med hende lige som med fru Guersaint.

En aften, efter at han som en gal havde løbet rundt for at finde en læge, havde han, da han kom tilbage, fundet hende

død, ubevægelig, ganske hvid, og endnu kunne hans læber føle det isnende, sidste kys, han havde trykket på hendes kolde læber. Derefter huskede han intet, hverken om den sidste nattevagt eller om begravelsen og alt det, som stod i forbindelse med disse ting. Alt var svundet bort i en sort fortvivlelse, i en så overvældende smerte, at han troede, hans sidste time var kommet, da han ved tilbagekomsten fra kirkegården blev overfaldet af en tyfoid feber, der i tre uger holdt ham svævende mellem liv og død.

Hans broder kom for at pleje ham og ordnede deres sager således, at Pierre beholdt huset og en lille årlig rentepenge, mens han selv havde taget sin part i rede penge. Så snart faren var forbi, havde han igen trukket sig tilbage til sit ukendte opholdssted. Men hvor lang havde rekonvalescensen ikke været i det tomme hus!

Pierre havde intet gjort for at holde Guillaume tilbage, for det stod ham klart, at der var et svælg imellem dem. I begyndelsen havde ensomheden pint ham, men han endte med at finde behag i husets dybe stilhed, som kun sjældent blev afbrudt af støj fra den stille gade, eller i den hemmelighedsfulde skygge i den lille have, hvor han kunne tilbringe hele dagen uden at se en sjæl. Han holdt mest af at være i det gamle laboratorium, faderens arbejdsværelse, det, moderen i tyve år havde holdt omhyggeligt aflåst, som om hun ville holde den svundne tids vantro og fordømmelse indelukket. Trods hendes blidhed og den ærefrygt, hvormed hun bøjede sig for den svundne tid, havde hun dog måske en skønne dag endt med at tilintetgøre papirerne og bøgerne, hvis ikke døden havde overrasket hende.

Pierre havde ladet vinduerne åbne og støvet af derinde, og siddende i den store læderbetrukne lænestol tilbragte han her tiden på en behagelig måde ved at læse i de bøger, han fandt.

I de to måneder, denne langsomme helbredelse varede, huskede han kun at have modtaget besøg af doktor Chassaigne. Det var en fordums ven af hans fader, en virkelig dygtig læge, der holdt sig til den beskedne rolle som praktiserende læge, og hvis eneste ærgerrighed var at helbrede. Forgæves havde han tilset fru Froment, men han gjorde sig til af at have bragt den unge præst på benene igen, så syg som han havde været. Han blev ved med at komme og besøge ham nu og da, passiarede med ham og oplivede ham, talte til ham om hans fader, den store kemiker, om hvem han ikke kunne blive træt af at fortælle fornøjelige anekdoter, der viste, hvor varmt hans venskab endnu var efter de mange års forløb. Lidt efter lidt havde sønnen, under rekonvalescensens afkræftelse, set en elskværdig og fornøjelig skikkelse vokse frem. Det var hans fader, således som han havde været, og ikke den alvorlige videnskabsmand, som han altid havde forestillet sig ham, efter moderens beskrivelse. Ganske vist havde hun altid lært ham ærbødighed for dette kære minde, men han havde jo været vantro, en nægtelsens mand, over hvem englene græd. Han havde hvilet som en mørk skygge, som et spøgelse over huset, mens han nu trådte frem i fuldt lys, en arbejdende, sandhedssøgende ånd, som aldrig havde villet andet, end hvad der var godt og lykkebringende for alle.

Doktor Chassaigne, der var født i en landsby langt nede i Pyrenæerne, hvor man troede på hekse, var nærmest religiøst anlagt, skønt han, i de fyrretyve år han havde levet i Paris, ikke

havde sat sine fødder i en kirke. En ting var han fuldstændig overbevist om: at hvis der et eller andet sted fandtes en Himmel, ville man træffe Michel Froment der, siddende på en trone ved Gud Herrens højre hånd.

Og Pierre genoplevede i nogle minutter den frygtelige krise, han i løbet af to måneder havde gennemgået. Det var ikke fordi, han i biblioteket havde fundet fritænkeriske bøger, eller fordi hans fader, hvis papirer han ordnede, nogensinde havde indladt sig på andet end en videnskabsmands tekniske undersøgelser, men lidt efter lidt og mod hans vilje dannede der sig hos ham et videnskabeligt klarsyn, en mængde beviste kendsgerninger, der virkede nedbrydende på de dogmer, han skulle tro på.

Det forekom ham, at sygdommen ligesom havde genfødt ham, og at han begyndte at leve og lære på ny.

På seminariet havde han i følge lærernes råd altid søgt at tøjle sin videbegærlighed og sin forskertrang. Det, man lærte ham, overraskede ham, men det lykkedes ham at ofre sin sunde fornuft, således som hans fromhed krævede det.

Og nu var hele dette møjsommeligt opførte dogmatiske stillads styrtet sammen under den opstand, fornuften gjorde, den kunne ikke længere bringes til tavshed, men fordrede sin ret!

Sandheden brusede gennem hans sjæl og overvældede ham på en uimodståelig måde. Det stod ham klart, at han måtte bøje sig for den, og at hans hjerne ikke mere lod sig føre bag lyset.

Det var et fuldstændigt og uopretteligt nederlag for hans tro. Selv om han havde sejret over sit kød ved at opgive sin ungdoms drøm, og selv om han følte sig som herre over sine lidenskaber i den grad, at han ikke mere var mand, så vidste han nu, at sin

forstands stemme kunne han ikke mere overdøve. Og han tog ikke fejl, det var faderen, der genfødtes i hans inderste væsen og som endte med at tage magten i den arvelighedens dobbelthed, hvor hans moder i så mange år havde været den herskende.

Hans overansigt, den lige og kraftige pande var blevet mere fremtrædende, mens den underste del, den fine hage og den blide mund mindre gjorde sig gældende. Han led imidlertid og var inderligt bedrøvet over at have mistet sin tro.

Undertiden i skumringen, når hans godhed og trang til kærlighed vågnede, kunne han være nødt til at tænde lampen for at se klart rundt om sig og indeni sig, for at genfinde sin forstands kraft og bo, styrken til at være martyr og viljen til at opofre alt for sin samvittigheds fred.

Han var nu midt i krisen. Han var præst og troede ikke længere. Dette åbnede pludselig en bundløs afgrund for fødderne af ham. Det måtte være afslutningen på hans tilværelse, alt styrtede sammen om ham. Hvad skulle han gøre? Bød hans hæderlighed ham ikke at kaste præstekjolen og vende tilbage til verden? Men han havde set frafaldne præster og han foragtede dem.

Han kendte en gift præst, der opfyldte ham med afsky. Det var jo ganske vist kun et udslag af hans lange, religiøse opdragelse, for han havde beholdt den forestilling om den præstelige værdighed, at når man en gang har givet sig hen til Gud, kan man ikke tage sig tilbage.

Han følte sig måske også allerede for meget stemplet, for forskellig fra andre mennesker, til at han ikke måtte frygte for at være kejtet og ilde set imellem dem. Og efter dage fulde af

fortvivlelse og ideligt tilbagevendende kampe tog han den heltemodige beslutning at vedblive at være præst og dertil en hæderlig præst. Han skulle nok finde styrke til denne selvfornægtelse. Han havde ikke kunnet kue sin hjerne, men sit kød var han herre over. Han var vis på at kunne holde sit kyskhedsløfte, her vaklede han ikke, han var ganske sikker på at være i stand til at føre et rent og hæderligt levned.

Hvad gjorde så resten; han var jo ene om at lide, når ingen i verden anede hans hjertes tilstand, hans mangel på tro og den frygtelige løgn, hvorunder han pintes. Hans hæderlighed skulle være hans sikre tilflugt. Han ville forrette sit gejstlige kald som en ærlig mand uden at bryde et eneste af de løfter, han havde aflagt, han ville iagttage de kirkeskikke, der pålå ham som Herrens tjener, han ville prædike, han ville forrette tjenesten foran alteret og uddele livsens brød til de troende. Og selv om det engang blev bekendt, at han havde haft den ulykke at miste sin tro, hvem ville da vove at lægge ham det til last?

Og hvad kunne man forlange mere af ham, end at han i kraft af sin ed og af agtelse for sit kald havde hengivet hele sit liv til kærlighedsgerninger uden håb om nogen gengældelse i det tilkommende liv?

Og således kom der igen ligevægt i hans sind, han rettede sig og bar endnu hovedet højt i ensom trøstesløs storhed som præst, der ikke længere selv er troende, men vedbliver at værge over de andres tro.

Og han var sikkert ikke alene om dette. Han indså, at han havde embedsbrødre, tvivlende og søgende præster, der blev på deres post foran alteret, som soldater uden fædreland, der dog

har mod til at lade det guddommelige blændværk stråle ud over den knælende menighed.

Så såre Pierre var fuldstændig helbredet, genoptog han sin præstelige gerning i den lille kirke i Neuilly. Hver morgen sagde han messen, men han havde taget den urokkelige beslutning at afslå ethvert tilbud om forfremmelse. Måneder og år gled hen, han vedblev at være den mindst kendte, den ydmygste af Herrens tjenere, en af de præster, der i stilhed virker og forsvinder, uden at nogen lægger mærke til dem.

Han ville ikke beklæde nogen som helst fremskudt stilling i kirkens tjeneste, det stod fast, for han anså en sådan som et tyveri, han begik imod en værdigere, mod en troende præst. Og han måtte mere end en gang nægte at modtage beviser på den agtelse, hans vandel vakte, for hans hæderlighed og nidkærhed blev bemærket af hans foresatte, der undredes over hans hårdnakkede beskedenhed og gerne ville have benyttet de evner, man anede hos den unge, stille mand.

Undertiden havde han dog en følelse af bitterhed over sin unyttighed, over ikke at kunne virke for et eller andet storslået værk, for verdensfreden, for alle menneskers frelse og lykke. Heldigvis havde han megen frihed, og han trøstede sig ved som en rasende at kaste sig over de bøger, faderen havde efterladt. Derpå gav han sig til at læse den afdødes efterladte papirer, så gennemgik han alle sine studier, ville til bunds i religions- og samfundsspørgsmål for at se, om der virkelig ikke fandtes nogen løsning.

Det var en formiddag, da Pierre gennemsøgte en skuffe nedenunder bogskabet, at han fandt en hel del papirer og aktstykker, omhandlende miraklerne og åbenbaringen i

Lourdes. Der var meget vidtløftige dokumenter, kopier af de forhør, der var holdt over Bernadette, politirapporter, protokoluddrag, lægerklæringer, foruden en masse private og fortrolige breve af største vigtighed.

Han var blevet meget overrasket over dette fund, havde udspurgt doktor Chassaigne, som mindedes, at hans afdøde ven, Pierres fader, ganske rigtigt havde studeret Bernadettes tilfælde med stor ivrighed. Han selv, der var barnefødt i nærheden af Lourdes, havde skaffet Froment flere af de omtalte aktstykker. Nu begyndte også Pierre at interessere sig levende for sagen. I en hel måned granskede han i papirbunken og blev stedse mere begejstret over seerskens rene og retsindige personlighed, mens han i lige så høj grad oprørtes over den barbariske fetischtro og den pinlige overtroiskhed. I den kamp mellem tro og tvivl, som pinte Pierres sjæl, måtte denne historie selvfølgelig bringe tvivlen til at sejre. Men den vakte i allerhøjeste grad hans nysgerrighed, han ønskede selv at anstille efterforskninger, fastslå sandheden ved hjælp af uomstødelige beviser, han ville befri den rene kristendom fra disse slagger, fra dette eventyr, der dog var så rørende barnligt. Derefter måtte han opgive det hele, han følte sig lidet oplagt til den aldeles nødvendige rejse til mirakelbyen, og mødte store vanskeligheder ved at få oplysninger i Paris. Dog havde han stedse bevaret en kærlighed til Bernadette, på hvem han ikke kunne tænke uden inderlig rørelse og uendelig medfølelse.

Dagene svandt, og Pierres tilværelse blev mere og mere ensom. Doktor Chassaigne var taget til Pyrenæerne i et anfald af dødelig angst: han lod sine patienter skøtte sig selv og rejste til Cauterets med sin kone, som både han og datteren, en

prægtig, smuk og elskværdig pige, forfærdet så sygne hen hver dag. Efter hans bortrejse sank det lille hus i Neuilly hen i ensomhed og stilhed. Pierres eneste adspredelse var nu og da at besøge Guersaints, der for lang tid siden var flyttet bort fra nabohuset, og som han havde fundet i en mere end tarvelig lejlighed i en elendig gade, ikke langt borte fra deres forrige bolig. Og mindet om hans første besøg i deres lille lejlighed var så levende, at hans hjerte snørede sig sammen ved at tænke på den sindsbevægelse, Maries sørgelige tilstand havde sat ham i.

Han vågnede op, så Marie ligge på sædet, som hun den gang allerede lå, lænket til denne smalle kiste, på hvilken der var fastskruet fire hjul, når hun skulle trække frisk luft. Hun, der før var fuld af livsmod, munter og glad, sygnede hen af mangel på bevægelse og frihed. Af hendes skønhed var kun det lyse hår uforandret, ellers var hun formelig svundet ind, hun var som et barn på 12-13 år. Og det allersørgeligste i det blege ansigt var de store øjne, de store, tomme, åndsfraværende øjne, der stirrede ud i rummet uden noget bestemt mål med et udtryk af fortvivlet selvopgivelse.

Imidlertid følte hun dog, at vennens blik hvilede på hende, og hun ville smile til ham, men i stedet brød en kvalt klagelyd over hendes læber; hun så ud, som skulle hun dø, før miraklet kunne ske.

Han blev aldeles forfærdet, brød sig kun om hende, så kun hendes smerte mellem alle de andre syge. Det var ham, som havde hun tømt lidelsernes kalk til bunden, hun, der havde mistet ungdom, skønhed og hvert håb om lykke på Jorden.

Og lidt efter lidt, stadig med blikket hvilende på Marie, gled Pierre atter i tankerne tilbage til svundne dage. Han

gennemlevede på ny de søde og bitre timer, han havde tilbragt ved hendes sygeleje, når han kom for at holde hende med selskab i det fattige, lille værelse.

Hendes fader havde nu sat hele hendes formue til ved en spekulation, der gik ud på at forbedre og forskønne de hellige helgenafbildninger, som han fandt hæslige. Hans sidste skillinger opslugtes i dette mislykkede foretagende. En forretning, der handlede med de af ham tegnede farvetryksbilleder, gik fallit, men han stolede stadig på Vorherre og sin gode stjerne, lagde end ikke mærke til, at fattigdommen nærmede sig på en uhyggelig måde. Nu gav han sig til at studere på en maskine til at styre luftballoner, uden at se, hvordan den ældste af hans døtre måtte gøre vidundere for at holde det synkende skib oven vande og skaffe brød til sine to børn – således kaldte hun faderen og Marie. Blanche gav timer, og ved ihærdigt arbejde lykkedes det hende at tjene de penge, der fordredes til husførelsen og til den pleje, den syge søsters tilstand fordrede. Og den stakkels Marie var ofte fortvivlelsen nær, hun græd i hemmelighed, fordi hun mente, at hun kostede alt for meget og således for en del var skyld i familiens tiltagende fattigdom – de havde rådspurgt de første læger og havde slæbt hende til alle mulige badesteder: til Bourboule, Aix, Lamalau, Amélie-les-Bains. Efter ti års forløb og tyve forskellige behandlingsmåder var lægerne nu trætte af at udtale sig om hendes sygdom. Nogle mente, der var brud på de store ligamenter, andre troede, der muligvis kunne være en knude til stede i underlivet, andre at den tiltagende lamhed i benene skrev sig fra en svækkelse i ryggen, og da hun på det bestemteste nægtede at lade sig undersøge, men trak sig tilbage

i sky blufærdighed, nåede de end ikke rigtig at udspørge hende. Hver blev ved sit og erklærede hendes sygdom for uhelbredelig. Forresten stolede hun selv kun på Guds bistand. Hun blev mere og mere ivrig i sin tro, jo mere hun pintes af sygdommen, hun fandt kun trøst og sindsro i bøn, og det var hendes største sorg, at hun ikke kunne komme i kirke, men hver dag læste hun en messe hjemme. Hendes ben var nu lamme, hun var ubeskrivelig svækket, så træt og mat, at søsteren undertiden måtte made hende.

Pierre tænkte på en aften, da han havde siddet hos Marie, lampen var ikke tændt endnu, det voksende tusmørke lagde sine skygger over dem, og med et erklærede Marie ham, at hun ville til Lourdes, hun var sikker på, at den hellige Gudsmoder ville forbarme sig over hende. Han blev ilde til mode, glemte sin sædvanlige forsigtighed og sagde, at man måtte være vanvittig for at tro på sådanne barnagtigheder. Ellers talte han aldrig om religion med hende, havde afslået ikke alene at lade hende skrifte for sig, men end også at høre på hendes små religiøse betænkeligheder.

Denne hans handlemåde rummede en vis sky medfølelse, for han ville have lidt ved at måtte lyve for hende, og på den anden side ville han anse det for en blodig synd, om han med et eneste pust havde plumret den klare, rene troens kilde, der vældede frem i hendes sjæl og gjorde hende stærk i lidelsen. Derfor angrede han sit hastige udbrud. Han tav med en forvirret mine og blev end mere urolig, da den syge sagte trykkede hans hånd og med tårekvalt stemme hviskede, at hun kendte hans hemmelighed, vidste hans ulykke, fattede hvor elendig en ikke troende præst må være. I deres samtaler havde han ubevidst

røbet sig, hun havde gennemskuet ham, set hans samvittighedskvaler, fordi smerte og lidelse havde gjort hende klartskuende. Hun sørgede over ham, ængstedes så meget, at hun ynkedes mere over hans sjælesygdom end over sin egen elendighed.

Han sad stum og stille, endte med at tilstå sandheden, og så gav hun sig igen til at tale om Lourdes, sluttede med at betro ham, at hun ville bede den hellige jomfru gøre et mirakel: at helbrede hans syge sind.

Og fra den dag optog hun meget ofte dette emne, påstod, at hun i Lourdes ville genfinde sin sundhed. Men pengespørgsmålet foruroligede hende ikke så lidt, hun vovede ikke at omtale sagen til søsteren. To måneder gik, for hver dag blev hun svagere og mere udmattet, hun lå hen i en drømmende tilstand med en åndsfraværende mine, hver eneste af hendes tanker var i Lourdes, i Mirakelgrotten, hvor Gudsmoderen strålede i kærlighedens stråleglans.

Det havde været tunge tider for Pierre. Først nægtede han rent ud at ledsage hende. Derefter fik hans beslutning straks et stærkt stød ved den tanke, at han under et ophold i Lourdes kunne fortsætte sine granskninger angående Bernadette, hvis billede han bevarede i sit hjerte. Og desuden blev han underlig blød om hjertet. Et ubevidst håb dæmrede i ham. Måske havde Marie ret, når hun troede det muligt, at den hellige jomfru kunne redde også ham og gengive ham hans barnetro.

Ak – tro – tro af hele sin sjæl, af hele sit sind, fordybe sig i troens glæde. Anden lykke fandtes der jo ikke på Jorden.

Med hele ungdommens varme, med al den kærlighed, han nærede til den afdøde moders minde, higede han efter at

undslippe den pine og den kval, det var at begribe og forstå, han higede kun efter i al evighed at sove ind i den guddommelige uvidenhed. Det var fejt og frydefuldt, dette håb om atter kun at være en ting i herrens hånd. Og således endte det med, at han selv ville forsøge dette sidste middel til redning.

Otte dage efter var rejsen til Lourdes besluttet. Men Pierre havde forlangt en konsultation, for af lægerne at høre, om den syge kunne tåle den lange og besværlige jernbanekørsel. Og atter fremmanede et optrin sig for hans blik, han genså de mindste omstændigheder. To af lægerne var omsider blevet enige om, at den tilstedeværende lamhed i benene skrev sig fra en svækkelse i rygmarven, måske var der samtidig sket brud på de store ligamenter, alle symptomerne talte herfor, så at de afgav en næsten enslydende erklæring. Forresten mente de nok, man kunne vove rejsen, skønt den ville blive meget besværlig og smertefuld … Dette havde bestemt Pierre, for han syntes, de to læger var både forsigtige og omhyggelige i deres diagnostik, og han bevarede kun en smule uro ved at huske på den tredje læges, doktor Beauclairs erklæring. Det var en slags fætter af ham selv, en meget begavet ung mand, der endnu ikke var kendt, men havde ord for at være ret original. Han havde længe med største opmærksomhed betragtet den unge pige, havde forespurgt sig om hendes forældre og bedsteforældre – havde med megen interesse hørt fortælle om hr. Guersaints opfindermani, om hans vankelmodige sind, som så let blev revet med af begejstring. Han målte hendes synsfelt, og ved en overfladisk undersøgelse af hendes underliv lykkedes det ham at konstatere, at smerterne samledes om den venstre æggestok,

og at de ved et let tryk dér syntes at stige op mod halsen som en knude, der kvalte og pinte den syge.

Han tog intet hensyn til lamheden i benene. Og på et direkte spørgsmål, om han mente, en valfart til Lourdes kunne have nogen gavnlig virkning, udbrød han øjeblikkelig, at hun aldeles sikkert ville blive rask, hvis hun selv nærede denne overbevisning. Smilende erklærede han, at troen her var tilstrækkelig, at to af hans patienter lige for nylig var vendt tilbage strålende af sundhed.

Han forudsagde endogså, hvordan vidunderet ville foregå, som et lynslag, som en opvågnen af en ond drøm. En overvældende lyksalighedsbegejstring ville gribe hende, mens sygdommen, denne djævelske byrde, der tyngede på den unge pige, for sidste gang steg hende op i halsen og derpå flygtede ud gennem munden. Men han ville på ingen måde afgive nogen skriftlig erklæring. Han var uenig med sine to ældre kolleger, der behandlede ham med en vis overlegen kulde, som var han en mirakeldoktor – og selv Pierre syntes, det lød utroligt, at hans stakkels veninde på den måde skulle kunne genvinde sundheden – hun, der nu lå bleg og næsten døende på sit mangeårige smertensleje – alligevel var han glad over Beauclairs ord. Både han og de andre læger tilrådede jo rejsen til Lourdes, så var han rede til at ledsage hende, selv om det var til verdens ende.

Ak – disse sidste dage i Paris, i opbruddets travlhed og forstyrrelse!

De store pilgrimstog skulle afgå, og han havde ment det rigtigt at få Marie indskrevet for at undgå store udgifter. Så havde han haft en hel del løbende forretninger at gøre,

formaliteter at fuldbyrde for selv at blive medlem af foreningen *Vor Frues Gæstevenner*.

Maries fader var henrykt over rejsen, glædede sig som et barn til at se Pyrenæerne. Lod med stor fornøjelse den unge præst betale billetten og hotellet i Lourdes, og da hans datter Blanche ved afskeden listede et tyvefrancsstykke til ham, syntes han, han var en velhavende mand. Den stakkels, heltemodige pige havde i al hemmelighed sammensparet halvtredsindstyve francs, som Pierre måtte tage imod, ellers var hun blevet vred over ikke at få lov at give sin skærv til Maries helbredelse. Hun kunne ikke tage med og pleje hende, men måtte blive i Paris og passe sine timer, mens hendes kære langt borte knælede ned i den strålende Mirakelgrotte. Og så kom de afsted, og så brusede toget frem mod målet.

Ved Châtellerault blev Pierre revet ud af sine drømme ved højrøstede stemmer. Hvad var på færde? Var de allerede i Poitiers? Klokken var knap tolv, det var søster Hyacinthe, der lod sine børn fremsige Angelus, de tre Aver tre gange gentaget. Derpå fulgte en salme, som lød klagende ensformigt hen gennem den ophedede vogn. Fem og tyve lange minutter inden Poitiers, hvor et ophold på en halv time skulle forfriske alle disse elendige, lidende stakler og lindre deres træthed. De sad eller lå så ubekvemt, blev stødt og rystet så voldsomt i den beklumrede, forpestede luft. Det var næsten mere, end man kunne udholde. Store, tunge tårer gled i stilhed ned over madame Vincents kinder, og skønt hr. Sabathier ellers var tålmodig nok, undslap der ham uvilkårligt en ed, mens både madame Vêtu, Grivotte og broder Isidore var så udmattede, at

de næppe kunne trække vejret, endsige røre sig; de lignede vragstumper, som den oprørte flod rev med sig.

Marie lå hen med lukkede øjne, ville ikke mere åbne dem, hun bævede af rædsel ved tanken om Elise Rouquets frygteligt vansirede ansigt med det gabende sår og den skæve mund; det forekom den unge pige som et uhyggeligt vrængbillede af selve døden. Og mens toget stadig hastigere brusede frem med denne ladning menneskelig lidelse og elendighed, frem, afsted under den tunge tordensvangre, mørke himmel, fik de rejsende en ny forskrækkelse: den fremmede mand åndede ikke mere – en stemme råbte, at han var ved at dø!

3

Så såre toget standsede i Poitiers, skyndte søster Hyacinthe sig ud af kupéen, mens jernbanebetjente og konduktører åbnede dørene, som pilgrimmene trængte sig ved for at komme med.

"Vent, vent et øjeblik," gentog hun, "lad mig komme frem, jeg må hen at se, om der endnu er håb!"

Og da hun var kommet ind i den anden kupé, løftede hun den dødssyges hoved op, troede først, at det var forbi – han var dødbleg, og hans øjne så ud, som var de brustne. Men ved nærmere eftersyn mærkede hun, at han åndede ganske svagt.

"Nej, nej, han lever endnu! Hurtigt, her må vi skynde os!"

Og så kaldte hun på søster Claire, som befandt sig i den bageste kupé.

"Å, søster Claire! Skynd Dem afsted efter pater Massias, han må være i den tredje eller fjerde waggon herfra. Sig ham, at her er en døende, som han snarest muligt må berette!"

Uden at svare forsvandt søster Claire i trængslen. Hun var lille, spinkel og blid, med et indadvendt udtryk i de lidt åndsfraværende øjne, for resten meget flink og virksom.

Pierre havde rejst sig, hørt de ord, nonnerne havde udvekslet. Nu tillod han sig at skride ind.

"Mon man ikke også skulle se at få fat i en læge?"

"Naturligvis! Jeg stod netop og tænkte på det," svarede søster Hyacinthe. "Å, fader, jeg turde måske bede Dem prøve at finde en doktor?"

Pierre ville gå hen til marketendervognen efter en kop suppe til Marie. Hun havde nu åbnet øjnene, hendes smerter stilnede af, da toget holdt, og hendes fader havde sat hende over ende.

Hun ville meget gerne sættes lidt ned på perronen, hun tørstede efter en mundfuld frisk luft. Men hun vovede ikke at bede om det; hun vidste, hvor besværligt det var at få kisten ud og ind.

Hendes fader, der, som størstedelen af pilgrimmene, havde spist frokost i toget, blev stående udenfor kupéen og røg sig en cigaret, mens Pierre skyndte sig hen til marketendervognen, hvor den tjenstgørende læge også befandt sig sammen med et rejseapotek.

I waggonen var der flere andre syge, som heller ikke kunne komme ud. Grivotte var ved at kvæles og talte vildt, fru Jonquière kunne ikke komme fra hende, skønt hun havde sat sin datter stævne henne ved buffeten for at spise frokost med hende og med de to damer, fru Désagneaux og fru Volmar. Hun kunne da umuligt lade dette elendige væsen ligge alene, halvkvalt, døende.

Hr. Sabathier ventede på sin kone, der var gået hen efter en klase vindruer til ham, mens Marthe sad ubevægelig ved siden af broderen, der stadig lå og jamrede sig. De andre, der nogenlunde kunne røre sig, var borte, de ville have luft den tid, det lod sig gøre, de skulle jo så snart lukkes inde i denne torturvogn, hvor deres lemmer nu i syv langsommelige timer havde måttet holde sig ubevægelige. Madame Maze var straks gået helt hen til den anden ende af perronen, hun trængte til at være alene med sin sorg. Madame Vêtu, hvis smerter var frygtelige, havde dog haft kræfter nok til at slæbe sig hen i salen på en bænk, hvor hun hvilede sig efter denne anstrengelse, mens Elise Bouquet, der igen havde svøbt ansigtet ind i det sorte slør, søgte efter en post, hvor hun kunne få en drik vand.

Madame Vincent gik langsomt frem og tilbage med Rose på armen, hun prøvede på at opmuntre barnet ved at vise hende stærkt farvede billeder, som den lille betragtede med sine store, alvorlige øjne, men ikke så.

Pierre havde megen møje med at komme frem i den menneskemasse, der trængte sig sammen på perronen. Det var aldeles forbavsende at se den masse af syge og raske, en strøm af levende væsner, som toget havde rummet. Omtrent tusinde rejsende myldrede frem og tilbage, puffede og stødte til i hinanden i hastværket.

Ud af hver en kupé kom ny elendighed, det var, som når en hospitalsstue tømmes. Man så først nu, hvor mange rædsomme sygdomme dette hvide tog førte med sig. Krøblinge slæbte sig afsted, andre blev båret, nogle lå på perronen udenfor deres kupé i en bunke. Der var en forfærdelig hast og trængsel omkring bordene i restaurationslokalet. Denne halve time var så kort, og toget standsede så ikke mere før Lourdes.

Det eneste, der oplivede det sørgelige skue af syge og vanskabte, var to små, vævre nonners store, hvide hovedtøj og skinnende lin, der blinkede muntert mellem de sorte præstekjoler og de fattige, luvslidte, falmede klæder.

Da Pierre endelig nåede hen til den waggon, hvor marketenderiet var indrettet, var der allerede trængsel foran den. Man havde indrettet en petroleumskomfur med et helt lille køkken. I kasserollerne blev varmet suppe af kødekstrakt, dåser med kondenseret mælk blev åbnet, efterhånden som man havde brug for dem. På gulvet lå der andre levnedsmidler, kiks, frugter og chokolade. Men overfor de mange hænder, der begærligt straktes ud imod søster Saint-Francois, som stod for

udstillingen, tabte denne hovedet en smule. Hun var en kvinde på fem og fyrretyve år, lille og fed med et godt og friskt ansigt. Alt imens hun fortsatte med uddelingen, hørte hun efter, hvordan Pierre kaldte på lægen, som befandt sig i en anden kupé i den wagon, hvor rejseapoteket var anbragt. Og da hun hørte, hvad den unge præst sagde om den stakkels mand, der var ved at opgive ånden, lod hun en anden afløse sig, for at hun også kunne gå hen og se til ham.

"Søster, jeg ville også anmode Dem om noget suppe til en syg."

"Ja, fader, jeg skal selv bringe den. Gå bare i forvejen."

De skyndte sig afsted. Lægen og præsten vekslede nogle korte spørgsmål og svar og bagefter kom søster Saint-Francois, der forsigtigt bar en skål bouillon midt gennem sværmen. Lægen var en ung mand på omtrent otte og tyve år, meget køn, med brunt hår og et hoved som en ung romersk kejser, en type, der endnu findes på Provences solvarme sletter.

Så snart søster Hyacinthe fik øje på ham, udbrød hun overrasket:

"Hvad for noget! Er det virkelig Dem, hr. Ferrand?"

Begge stod de som himmelfaldne over dette møde. Søster Hyacinthes orden har det smukke hverv at pleje syge, men udelukkende fattige syge, de, som ikke kan betale, og ligger og drages med døden i elendige tagkamre. De kommer således til at leve livet sammen med disse ulykkelige, våge ved usle sygesenge i små rum, hjælper til med alt, går i køkkenet, passer husholdningen og lever som tjenestepiger eller slægtninge, indtil helbredelsen indtræder eller døden kommer. Det var på den måde, at søster Hyacinthe, ganske ung og med sit milde

ansigt og sine leende, blå øjne en skønne dag slog sig ned hos denne unge mand, der en gang var student, havde tyfus og var så fattig, at han i Rue du Four boede helt oppe under taget i et loftskammer, hvor man måtte krybe op ad en stige. Hun blev hos ham til han var frelst, og hun gav sig fuldstændig hen til den glæde, det var hende at leve for andre. Hun, der selv var et hittebarn, fundet udenfor en kirke, havde ingen anden familie end de lidende, og hun helligede sig til dem med sit store hjertes inderlige kærlighedstrang. Og de havde tilbragt en dejlig måned sammen som gode kammerater i lidelsens rene broderskab.

Når han kaldte hende "søster", var det virkelig til sin søster, han talte. Hun var også en moder for ham, hjalp ham at stå op og bragte ham igen til sengs, som om han havde været hendes barn, uden at der nogen sinde opstod andre følelser end en inderlig medlidenhed og rørende barmhjertighed.

Altid viste hun sig glad, rolig, og uden tanke for andet end at hjælpe og trøste. Han tilbad hende, havde den største ærbødighed for hende og havde bevaret et kysk og kærligt minde fra sit sygeleje.

"Å! Søster Hyacinthe! Søster Hyacinthe!" udbrød han henrykt.

Det var et rent tilfælde, at de sådan traf sammen her, for Ferrand var ikke troende, og det var kun, fordi en af hans venner i sidste øjeblik havde fået forfald, at han havde påtaget sig denne tjeneste i hans sted. Han havde allerede i et årstid været kandidat på La Pitié-hospitalet. Denne rejse til Lourdes under så ualmindelige forhold interesserede ham.

Men glæden over gensynet var nær ved at få dem til at glemme den syge mand. Søsteren tog sig sammen og sagde:

"Hør nu, hr. Ferrand, her er den stakkels mand. Vi troede et øjeblik, at han var død ... lige siden Amboise, har vi været meget bange for ham, og jeg har nu sendt bud efter sakramentet ... synes De, han er meget dårlig? Kan De ikke live ham lidt op?"

Den unge læge var allerede i gang med at undersøge ham. De syge, som var blevet i waggonen, så til med interesse. Marie, til hvem søster Saint-Francois havde givet skålen med suppen, rystede således på hænderne, at Pierre måtte tage den og forsøge på at give hende den, men hun kunne ikke få noget ned, betragtede ufravendt manden med store øjne, forventningsfuld, som om det drejede sig om hendes egen tilværelse.

" Hør," begyndte søster Hyacinthe igen, "hvordan synes De, han har det? Hvad fejler han?"

"Å, hvad han fejler?" mumlede Ferrand. "Spørg mig hellere, hvad han *ikke* fejler!"

Han trak derpå en lille flakon op af lommen og søgte at få nogle dråber ind mellem den syges sammenbidte tænder. Denne sukkede, åbnede øjnene, men lukkede dem straks igen, andet livstegn gav han ikke.

Søster Hyacinthe, som i reglen var så rolig og som aldrig fortvivlede, blev utålmodig.

"Men det er jo rædsomt! Og søster Claire, der ikke kommer tilbage! Jeg sagde hende dog så tydeligt, hvor pater Massias' waggon var ... men, herre Gud! Hvad skal vi dog gøre?"

Da søster Saint-Francois så, at hun ingen nytte gjorde, gik hun tilbage til marketenderiwaggonen.

Først rejste hun det spørgsmål, om manden ikke ligefrem var ved at dø at sult, for det hændte også, og hun var bare kommet

for at tilbyde noget af sit forråd. Da hun gik, lovede hun, hvis hun mødte søster Claire, at bede hende skynde sig, og hun var ikke kommet tyve skridt bort, før hun vendte sig og med en stor bevægelse pegede på søsteren der kom gående alene ganske langsomt og besindigt. Søster Hyacinthe, der lænede sig ud af døren, begyndte at kalde på hende.

"Men så skynd Dem dog, skynd Dem dog! ... og hvor er pater Massias?"

"Han var der ikke."

"Hvad skal det sige, var han der ikke?"

"Nej, han var der ikke. Jeg har skyndt mig så meget jeg kunne, men det er ikke muligt at komme hurtig afsted imellem den masse mennesker. Da jeg kom hen til waggonen, havde pater Massias allerede forladt den og var formodentlig gået bort fra stationen."

Hun forklarede, at pateren, efter hvad der blev sagt, skulle træffe præsten i St. Radegonde. De foregående år havde man standset her i fire og tyve timer, de syge var blevet bragt til hospitalet i byen og man var draget i procession til St. Radegonde. Men i år var der kommet forhindringer, toget skulle gå lige igennem til Lourdes, og pateren var sikkert ude og tale med præsten i den anledning.

"De lovede mig at give ham besked og sende ham herhen med sakramenterne, så snart han kom tilbage."

Søster Hyacinthe var ganske fortvivlet. Eftersom videnskaben ikke kunne hjælpe, havde måske den sidste olie kunnet lindre den syge. Det havde hun ofte set.

"Å, søster, søster, det gør mig så ondt! ... hvis De ville være rigtig elskværdig, gik De derhen igen og ventede på pateren for

at få ham med, så snart han kommer."

"Ja, gerne," svarede søster Claire, og gik igen med sin alvorlige og drømmende mine stilfærdigt gennem sværmen.

Ferrand var bedrøvet over ikke at kunne gøre søster Hyacinthe den fornøjelse at få liv i manden, og da han gjorde en bevægelse som for at udtrykke magtesløshed, bønfaldt hun ham om at blive:

"Hr. Ferrand, bliv hos mig, vent til pateren er kommet ... så er jeg lidt mere rolig."

Han blev, hjalp hende med at lægge manden til rette på bænken, som han var ved at glide ned af. Derpå tog han et klæde og tørrede hans ansigt, der til stadighed blev dækket af en stærk sved. Og man ventede og ventede midt imellem de syge, der var blevet i waggonen, udsat for nysgerrige blikke af folk, der begyndte at stimle sammen udenfor den.

En ung pige banede sig hurtigt vej gennem mængden, og idet hun stod op på gangbrættet sagde hun til fru Jonquière:

"Hør, moder, damerne venter på dig i restaurationen."

Det var Raymonde de Jonquière. Hun så lidt ældre ud, fem og tyve år, og lignede sin moder, var meget mørk, havde en kraftig næse, en stor mund, moderens lidt svære, men smukke figur.

"Men mit kære barn, du ser da, at jeg ikke kan gå fra denne stakkels kone."

Og hun pegede på Grivotte, der i dette øjeblik havde et forfærdeligt hosteanfald.

"Å, hvor det er kedeligt moder. Fru Désagneaux og fru Volmar har bestilt en god lille frokost, som vi fire skulle spise sammen."

"Ja, hvad skal jeg gøre, min pige? ... Begynd I kun uden mig, og sig til damerne, at så snart det er mig muligt, kommer jeg."

Derpå fik hun pludselig en idé. "Vent et øjeblik. Doktoren er her, jeg vil se at få ham til at tage sig af min patient ... gå du nu kun, jeg skal straks komme. Jeg er ved at dø af sult!"

Raymonde gik hurtigt hen til restaurationen, mens fru Jonquière bad Ferrand om at komme hen og se, om han ikke kunne lindre Grivotte lidt. Efter Marthes ønske havde han allerede undersøgt broder Isidore, der uophørligt klagede sig. Og Ferrand havde atter med en bevægelse antydet sin afmagt. Han skyndte sig nu hen til den brystsyge, som han løftede op i en siddende stilling, da han håbede, det skulle standse hosten, som da også lidt efter lidt tog af. Derpå gav han hende en skefuld beroligende medicin. Doktorens nærværelse vedblev at sætte de syge i waggonen i en vis bevægelse. Hr. Sabathier, der langsomt spiste en klase druer, som hans kone havde været ude at hente til ham, spurgte ikke om noget, da han i forvejen kendte svaret. Han var træt af, som han udtrykte sig, at have rådspurgt alle videnskabens spidser, men han følte ikke desto mindre ligesom et vist velvære ved at se lægen rejse denne unge pige op, hendes nærhed generede ham. Og endogså Marie så med tiltagende interesse på, at han gjorde det, skønt hun ikke turde kalde ham hen til sig, da hun også var vis på, at han ikke kunne hjælpe hende.

På perronen blev trængslen stadig tættere. Nu var der kun et kvarter til togets afgang. Madame Vêtu sad ganske ubevægelig i salen, mens madame Vincent gik op og ned, vuggende barnet i sine arme, der ikke trættedes, for lille Rose vejede ikke mere end en afpillet fugleunge. Mange ilede til vandposten for at fylde deres flasker og dunke. Madame Maze, der var meget pillen og renlig, fik lyst til at vaske sine hænder, men da hun så

Elise Rouquet i færd med at drikke, fo'r hun tilbage – hun kunne ikke udholde dette græsselige ansigt med hundesnuden, der holdt den skæve mund frem og labbede vandet med tungen. – Hos alle de omkringstående vakte dette uhyggelige syn samme væmmelse, så at de fleste ikke havde lyst til at fylde de medbragte kar. – En stor del pilgrimme holdt måltid på selve perronen. Man hørte den regelmæssige klapren af et par krykker, som vedblev at spadsere frem og tilbage mellem grupperne. Hen ad jorden slæbte sig en krøbling uden ben – ingen vidste, hvad han egentlig søgte, andre krøblinge sad i en klump og rørte sig ikke. Hele denne hospitalsbefolkning, der trak frisk luft midt i de raske pilgrimmes travle færdsel var en jammerlig udstilling af usselhed og fattigdom i den glødende middagssols stråler.

Pierre blev siddende hos Marie, for hendes fader var forsvundet, – han var gået helt hen til enden af perronen, hvor han stod hensunket i beskuelsen af det grønne landskab. Og den unge mand, der var ængstelig over, at Marie ikke kunne få sin suppe ned, prøvede på at vække den syges madlyst ved at foreslå hende en fersken – men hun havde så mange smerter, kunne intet spise; hun så på ham med store bedrøvede øjne – hun var træt af det lange ophold, mens hun på samme tid ængstedes ved tanken om at rystes og støde, når toget atter satte sig i bevægelse.

En tyk mand kom hen til Pierre og rørte ved hans arm. Han havde gråt hår, fuldskæg og et skikkeligt ansigt.

"Undskyld, fader! – er det ikke i denne vogn, der er en mand som er ved at dø?"

Og da præsten svarede bekræftende, blev han fortrolig og indladende:

"Mit navn er Vigneron – jeg er fuldmægtig i finansministeriet, har orlov for at følge min søn Gustave til Lourdes, min kone er med ... det kære barn sætter sin lid til den hellige jomfrus almagt. Vi beder dag og nat til hende ... vi sidder i den waggon, der er foran Deres – anden klasse ..."

Så vendte han sig om, vinkede til sin familie.

"Kom – kom kun nærmere ... det er her. Den stakkels mand er virkelig på det sidste!"

Fru Vigneron var lille, med et smalt, blegt ansigt, overmåde anæmisk, – sønnen så ussel ud, var vel en femten år, men ikke større end et tiårs barn, vind og skæv, mager som et skelet, det højre ben så indskrumpet, at han kun kunne gå ved hjælp af en krykke. Han havde et elendigt, lille ansigt, også skævt, et par store, hule øjne, men de lyste af forstand, klare og meget ældre end hans år. Det så ud, som om de kunne læse folk lige ind i sjælen.

En gammel dame med et fedt ansigt kom langsomt bagefter, og hr. Vigneron, der kom i tanker om, at han havde glemt at forestille hende, nærmede sig på ny til Pierre:

"Fru Chaise, min hustrus ældste søster, hun holder så meget af vor Gustave, at hun har ønsket at ledsage os."

Og i en fortrolig tone tilføjede han med dæmpet stemme: "Fru Chaise er enke efter en silkehandler – umådelig rig ... har en hjertesygdom, der ængster os meget ..."

Hele familien stod nu i gruppe om kupéen og kastede nysgerrige blikke ind i den. Der kom stadig flere til og for at Gustave bedre kunne se, hvad der foregik, tog faderen og

løftede ham op, mens tanten holdt hans krykke. – Moderen stod på tæerne.

Den døende sad hele tiden stiv og stille, med hovedet støttet op i hjørnet. Han var ligbleg, havde ikke åbnet øjnene, munden var fortrukket, og den kolde sved brød i store dråber frem på hans pande. Nu og da tørrede søster Hyacinthe ham forsigtigt hen over ansigtet med et klæde; hun talte ikke mere, var igen ganske rolig, stolede på Himlens bistand, kun en gang imellem kastede hun et blik ud over perronen for at se om pater Massias ikke ville vise sig.

"Se rigtig på ham, Gustave," sagde hr. Vigneron; "han må vist være brystsyg, den stakkel!"

Det unge menneske, der var kirtelsvag i allerhøjeste grad, lod til med stor interesse at følge dødskampen; han var ikke bange, et usigeligt sørgmodigt smil bævede om de tynde, blege læber.

"Ak, det er rædsomt!" mumlede fru Chaise, som blev ganske bleg ved tanken om døden, angst som hun var for pludselig selv at blive revet bort af dens kolde hånd.

"Ja," lød det filosofisk fra hr. Vigneron, "hvad skal man sige, den vej må vi jo alle en gang!"

Og Gustaves smil fik et lidt spotsk anstrøg ved disse ord, som fattede han den skjulte mening i faderens tanke, et ubevidst ønske, håbet om, at den gamle dame skulle gå bort før han, så at han kunne komme til at arve de 500.000 francs, hun havde lovet at testamentere ham; ham – der vist ikke ret længe kunne falde sin familie til byrde.

"Sæt ham kun ned," bemærkede fru Vigneron henvendt til manden. "Du trætter ham – du klemmer hans dårlige ben!"

Og både hun og tanten støttede den syge dreng. Han trængte sandelig også til omsorg, det lille skind! Hvert øjeblik var de i en angst for at han skulle dø mellem hænderne på dem. Faderen mente, de gjorde bedst i straks at få ham op i deres egen kupé. Og mens de to damer hjalp ham afsted, bøjede han sig atter hen imod Pierre, til hvem han med bevæget stemme sagde:

"Ak, fader, hvis Vorherre tog ham fra os, ville det vist blive vor død! Jeg tænker her slet ikke på tantes formue, der så ville tilfalde andre slægtninge. Men De må da indrømme, at det ville være unaturligt, om han gik bort før hun; så syg, som hun dog er! – Nå, ja, vi er jo alle i Forsynets varetægt, og vi stoler på den hellige jomfrus almægtige nåde! Hun styrer sikkert alting til det bedste."

Imidlertid mente fru Jonquière nu at hun kunne forlade Grivotte. Doktor Ferrand sagde, hun var bedre. Før hun gik, henvendte hun et par ord til Pierre:

"Jeg er frygtelig sulten! Jeg går et minut ind i restaurationen, men De må love at sende bud efter mig, hvis min patient skulle få et nyt anfald."

Da hun endelig nåede buffeten, kom hun midt ind i trængslen. Pilgrimmene havde taget bordene med storm, og de tre eller fire opvartere kunne ikke udføre de bestillinger, der væltede ind fra alle sider, især da de havde møje med at bane sig vej gennem menneskemassen, som trængte sig om buffeten for at købe frugt, brød og koldt køkken. Og helt oppe i den anden ende af salen ved et lille bord så hun Raymonde med fru Désagneaux og fru Volmar.

"Å, moder, er du endelig der!" udbrød den unge pige, "jeg skulle lige til at hente dig! Du må dog have ro til at spise!"

Hun lo, så overmåde fornøjet ud over rejsens begivenheder, over denne frokost i huj og hast. "Se, jeg har sat din portion til side. Kogt forel med persillesauce, og så er der en kotelet, dejlig varm! Vi andre er allerede ved artiskokkerne."

Og det var udmærket alt sammen. De sad der rigtig rart i deres hyggelige krog med den gode frokost og var i strålende godt humør.

Den unge fru Désagneaux var især munter og sød. Hun var en fin, blond skønhed, med lyst, kruset hår, små træk, barnligt runde kinder, smilehuller og friske læber. Hun havde gjort et udmærket godt parti – manden var i Trouville, og det var nu tredje gang hun midt i badetiden forlod ham for at følge med pilgrimstoget til Lourdes som sygeplejerske. Det var nu hendes lyst, hendes gode hjerte strømmede over af medfølelse for al denne lidelse – i fem dage viede hun de syge al sin tid, ofrede sig helt og holdent for de ulykkelige, og kom så hjem, træt og forslidt, men glad og tilfreds med sig selv. Hendes eneste sorg var, at hun endnu ikke havde et barn. Og undertiden kunne hun blive ganske heftig over at have forfejlet sit liv: hun var vis på, at hun burde have været barmhjertig søster!

"Å, min søde pige!" udbrød hun nu henvendt til Raymonde, "hvor kan De dog beklage Deres moder, det må da være yndigt ikke at kunne slippe fra sine patienter! Så udretter man da noget!"

Og så sagde hun til fru Jonquière:

"De gør Dem ingen forestilling om, hvor langsommeligt tiden slæber sig hen i vor fine, første klasses kupé! Vi har jo ikke en gang lov at have en smule arbejde i hænderne … jeg bad så bønligt om at måtte være i sygevognene, men alle pladserne var

besatte, så jeg får lov at sove hele natten i min krog som et dovendyr."

Hun lo og tilføjede:

"Ikke sandt, fru Volmar? Vi vil prøve at sove, siden det lader til, De er træt af vor konversation."

Fru Volmar var en dame i trediverne, meget mørk, med langt ansigt, fine, trætte træk, store pragtfulde øjne, der undertiden luede som ild, og undertiden tilsløredes, ja næsten udsluktes. Ved første øjekast fandt man hende ikke smuk, men jo mere man betragtede hende, jo mere tiltrækkende fandt man hendes sælsomt æggende skønhed, der netop var egnet til at vække voldsom lidenskab. Forresten holdt hun sig beskedent tilbage, var altid sortklædt, uden guldtøj eller juveler, skønt hendes mand havde en stor forretning med diamanter i Paris.

"Å, bryd Dem ikke om mig! Når jeg får lov at være lidt i ro, forlanger jeg ikke mere!"

Det var tredje gang hun tog til Lourdes som sygeplejerske, og man så ikke meget til hende hverken på rejsen eller på hospitalet i mirakelbyen. Hun plejede at være så træt, at hun den meste tid opholdt sig på sit værelse.

Fru Jonquière, overopsynsdamen, var forresten altid meget overbærende og venlig mod hende.

"Ak – kære veninde," sagde hun, "vi får nok brug for Dem og Deres kræfter – sov De kun nu. Når jeg ikke kan mere, bliver De nødt til at tage min plads!"

Så henvendte hun sig til datteren:

"Og du, min egen pige, du må virkelig ikke fare sådan omkring, ellers mister du ligevægten, og den er aldeles nødvendig her!"

Men Raymonde så på hende, smilende og bebrejdende:

"Mama, mama! Hvad mener du? Er jeg måske ikke fornuftig og rolig?"

Det var sikkert ikke nogen overdreven ros over sig selv, den unge pige her udtalte, for man kunne i hendes grå øjne læse rolig viljekraft og beslutsomhed i forening med ungdommeligt, ubekymret livsmod.

"Ja," tilstod moderen med et anstrøg af forvirring, "jeg må indrømme, at den kære, lille pige undertiden er fornuftigere end hendes mama. Hør, lad mig nu få min kotelet, jeg forsikrer dig, at jeg trænger til den – nej, hvor jeg dog var sulten!"

Og frokosten blev spist under stadig munterhed, fra Désagneaux og Raymonde lo og snakkede uafladeligt. Den unge piges ansigt strålede ligefrem, mens de hastede for at blive færdige, nu var der kun ti minutter igen; hele salen var fuld af mennesker, som i travl forvirring for omkring i skræk for ikke at få deres kaffe, inden toget satte sig i bevægelse.

Men nu viste Pierre sig; Grivotte havde fået et nyt kvælningsanfald og fru Jonquière skyndte sig at blive færdig med artiskokken og komme tilbage til sin plads hos sine patienter, efter at have kysset datteren og smilende sagt godnat til hende og damerne. Imidlertid var præsten faret sammen ved synet af fru Volmar med det røde kors på den sorte kjole. Han kendte hende, da han endnu en sjælden gang aflagde besøg hos den gamle fru Volmar. Diamantgrossererens moder, som var en af hans moders bekendte, var en overordentlig ubehagelig gammel kone, som drev sin religiøse strenghed så vidt, at hun helst havde lukket skodderne for at svigerdatteren ikke skulle kaste et blik ud på gaden.

Han kendte den unge fra Volmars historie, vidste, at hun lige straks efter brylluppet var blevet indespærret og holdt som fange mellem den skrækindjagende svigermoder og manden, et rent uhyre af grumhed, der var næsten gal af skinsyge; man sagde, han pryglede sin kone, skønt han selv førte et langtfra opbyggeligt levned. Den unge kone kom kun ud, når hun gik i kirke.

En dag havde Pierre i Trefoldighedskirken overrasket hende i hviskende samtale med en smuk, korrekt og fornemt udseende herre. Det var jo kun rimeligt, ja næsten tilgiveligt, at hun begik et fejltrin, når hendes tilværelse var så uhyggelig og kedsommelig – hun var ung og lidenskabelig og havde ikke kunnet modstå den fristelse at søge trøst, hvor den blev hende budt.

Også hun så overrasket og forvirret ud, da hun rakte Pierre sin smalle, varme hånd.

"Skal vi mødes her, fader – og det efter så lang tids forløb! – Hvor det var morsomt!"

Hun fortalte, at dette var hendes tredje valfart. Hendes svigermoder havde tvunget hende til at melde sig ind i foreningen.

"Det undrer mig, at De ikke så hende på banegården i Paris. Hun følger mig og afhenter mig ved toget."

Dette blev sagt i en ligefrem, naturlig tone, men med en understrøm af spot og harme, der var meget let at fatte.

Han vidste, hun var aldeles ligegyldig overfor religion, at hun kun gik i kirke for at blive fri for bevogtning i den tid, og det slog ham straks, at hun benyttede valfarten til at træffe en eller anden. Hun rejste til et stævnemøde med denne påtaget rolige

mine og de store flammende øjne, hvis lys hun slukkede under et slør af død ligegyldighed.

"Jeg ledsager en barndomsveninde – en stakkels ung pige," svarede han nu, "hun er meget syg – jeg håber De vil tage Dem lidt af hende!"

Så rødmede hun, og han blev sikker i sin sag. Nu havde Raymonde betalt regningen med en overlegen mine, der viste, at hun var vant til at passe husets sager, og de tre damer fulgtes ad til deres kupé. Opvarterne fo'r om i vild forvirring. Bordene tømtes, alle stormede ud, for klokken lød til afgang.

Pierre ilede også hen til sin kupé, da han atter blev standset i farten:

"Å, – goddag Deres Velærværdighed!" udbrød han, "jeg så et glimt af Dem ved afrejsen, men jeg fik ikke tid til at hilse på Dem."

Og han trykkede den gamle mand i hånden. Fader Judaine var sognepræst i Soligny i Oisedepartementet. Det var en smuk, høj skikkelse, med et bredt, venligt ansigt, indrammet i en krans af sølvhvide lokker, udtrykket i de skikkelige øjne var idel fred og ro. Man så straks, at han ikke kendte til anfægtelser, hverken fra kødets eller forstandens side. I fredsommelig uskyldstilstand levede og troede han, uden kamp, urokkeligt som et barn, der ikke aner, hvad lidenskab betyder. Siden Gudsmoder i Lourdes havde helbredt ham for en øjensygdom ved et mirakel, som havde gjort den største opsigt, var han blevet end mere befæstet i sin blinde tro, end mere rørt og taknemlig over den guddommelige barmhjertighed.

"Det glæder mig at se Dem blandt os, kære ven," sagde han med blid stemme, "de unge har så godt af at deltage i disse

velsignede valfarter ... det siges jo, at der i dem så ofte findes en oprørets ånd ... men når de nu ser alle disse ulykkelige sjæle løfte sig på børnenes vinger, vil de bestemt udgyde tårer af rørelse ... hvor er det muligt at stå imod Guds rige nåde, ved synet af så megen smerte, der lindres!"

Han var også fulgt med en syg – pegede hen på en første klasses kupé, hvorpå der hang en seddel med hans navn: fader Judaine.

Og med dæmpet stemme fortsatte han: "Det er fru Dieulafay – De ved nok, den store vekselerers hustru. Deres sommerbolig – en herskabelig ejendom, ligger i mit sogn, og da de så, hvor nådig den hellige jomfru var mod mig, har de bedt mig så indstændigt at yde dem min bistand. Jeg har sagt messer, bedt så inderligt ... se – der ligger hun på perronen. Hun ville endelig et øjeblik ud af kupéen, skønt vi har meget besvær med at få hende ind igen."

Henne i skyggen af stationsbygningen, i en lang kasse, lå en ung kvinde med et skønt aflangt ansigt og dejlige øjne. Hun så ikke ud til at være mere end 26 år gammel. Hun led af en skrækkelig sygdom. Kalkstoffet i knoglerne forsvandt, skelettet blødgjordes og opløstes efterhånden. For tre år siden, efter at have bragt et dødfødt barn til verden, havde hun begyndt at føle smerter i rygraden, og lidt efter lidt var hun blevet så svækket, at hun ikke kunne gøre en bevægelse, hun smeltede hen, knoglerne mistede deres stivhed og hun lå der som en elendig, indskrumpet stakkels krøbling, man næppe turde røre ved. Men hovedet var endnu skønt, et dejligt formet ansigt med et forstenet, fortumlet, næsten idiotisk udtryk. Og det der mest betog beskueren, var den pragt, som omgav denne levning af en

kvinde. Hendes kasse var udpolstret med blåt silketøj og dækket med dyre kniplinger, der ligeledes prydede hendes kappe og linned.

"Ak, hvilken elendighed!" mumlede fader Judaine. "Hun, så ung, så smuk og så rig! Og gør De Dem nogen forestilling om den kærlighed, der omgav hende, – ja – alle tilbeder hende endnu den dag i dag ... det er hendes mand, som står der henne, den høje herre – og her er hendes søster, – en meget elegant dame, fru Jousseur ..."

Pierre mindedes at have set denne dames navn i aviserne: Hun var gift med en diplomat og meget afholdt i højere kredse, hvor der sagdes, at hun havde næret og overvundet en stor lidenskab. Hun var også meget smuk, klædt med udsøgt, fin smag i en enkel, men meget kostbar rejsedragt. Hun bøjede sig i dette øjeblik over den ulykkelige søster med en mine, der røbede den inderligste kærlighed og den dybeste medfølelse. Manden var midt i trediverne – han havde nylig arvet sin faders kolossale formue – det var en smuk, statelig skikkelse – med klar hudfarve – også meget elegant klædt i sort, tilknappet, stramt siddende frakke. Hans øjne fyldtes med tårer, når han så på sin hustru, som han elskede højt. Han havde nu forladt sine forretninger – ville selv ledsage hende til Lourdes – det var jo hans sidste håb, at hun kunne frelses ved den guddommelige barmhjertighed. Pierre havde set mange rædsler den dag i det smertefulde hvide tog, men ingen havde gjort større indtryk på ham end denne ulykkelige unge kvinde, som langsomt blev fortæret og opløst midt i kniplinger og perler og guld.

"Ak – den stakkel!" hviskede han gysende.

Men fader Judaine slog ud med hånden, og i en forhåbningsfuld tone svarede han:

"Den allerhelligste jomfru vil nok helbrede hende! Jeg har bedt så mange bønner for hendes frelse!"

Atter lød klokken, og denne gang var det alvor. Om to minutter gik toget. De raske pilgrimme kom stormende. Mange havde flasker og dunke, mad i papir, og de fo'r afsted i vild forvirring, søgende efter deres kupé, mens de nogenlunde bevægelige patienter klamrede sig til sygeplejernes arm og andre stavrede på klaprende krykker henad perronen. Fire mand hejsede med stort besvær fru Dieulafay op i hendes første klasses kupé, familien Vigneron var allerede kommet til sæde i anden klasse midt i en bunke kurve og æsker og poser, der hobede sig op om Gustave, så at han næppe havde plads til de stakkels uanselige, tynde ben. Så kom de andre: Madame Maze stille og stum gled frem, madame Vincent med sin lille, blege Rose, i dødelig angst for at barnet skulle græde; madame Vêtu, som måtte skubbes afsted, efter at hun var blevet revet ud af sin smertes ekstase, Elise Rouquet, der var våd helt ned ad brystet, fordi hun absolut havde villet drikke, hun var endnu ikke færdig med at tørre sit dryppende, skrækkelige ansigt. Og mens enhver indtog sin gamle plads, lå Marie og lyttede til faderens beretning om den dejlige udsigt, han havde set helt henne ved den anden ende af stationsbygningen, ved skiftesporstillerens lille skur.

"Vil De ikke have, vi skal lægge Dem ned straks, De er vist lidt træt?" spurgte Pierre, som ængstedes ved den anstrengte mine.

"Å, nej, nej, om lidt!" bad hun. "Jeg får tid nok til at høre de græsselige hjul rumle i mit hoved, som om de skulle knuse det!"

Søster Hyacinthe tiggede doktor Ferrand om at se lidt på den døende, inden han gik tilbage til sin marketendervogn.

Pater Massias havde endnu ikke vist sig, hun begreb ikke, hvor han blev af, dog havde hun ikke opgivet alt håb, for søster Claire var ikke kommet tilbage.

"Hr. Ferrand, De må endelig sige mig, om den ulykkelige mand er ved at dø?"

Den unge læge så på den syge, rørte ved ham, lyttede til hjerteslaget. Så trak han på skuldrene, så alvorlig ud og svarede med dæmpet stemme:

"Det er min overbevisning, at vi ikke får ham levende til Lourdes."

Alle kastede ængstelige blikke til den syge og lægen.

Havde man endda vidst, hvem manden var, hvorfra han kom. Men denne elendige, fremmede stakkel, som ikke kunne mæle et ord, og som nu skulle dø her i kupéen, uden at man så meget som kendte hans navn.

Søster Hyacinthe fik den idé at søge i hans lommer efter en eller anden oplysning – under slige omstændigheder var det jo tilladeligt.

"Hjælp mig, datter," bad hun sagte.

Og forsigtigt ledte de i lommen, hvor der kun fandtes en rosenkrans, en kniv og tre kobberskillinger. Og andre oplysninger fik man aldrig.

Nu meldte en stemme, at søster Claire og pater Massias var kommet. Denne havde været i en af ventesalene, hvor han havde talt med præsten i Sainte Radegonde. Der kom liv i dem alle, nu var situationen reddet. Men toget skulle afsted. Dørene smækkedes i, og pater Massias måtte skynde sig at give den

døende alterets sakramente, ellers ville man blive forsinket, og det gik ikke an.

"Denne vej, Deres velærværdighed!" råbte søster Hyacinthe. "Her, her er vor patient, her!"

Pater Massias var fem år ældre end Pierre, med hvem han for resten havde været på seminariet. Han var høj og mager, i et blegt, asketisk ansigt med tyndt skæg luede to brændende øjne. *Han* pintes ikke af nogen slags tvivl, var heller ikke en enfoldig, troende præst, men en lidenskabelig apostel, altid rede til kamp og sejr for den hellige jomfrus ære, og under den brede hat strålede hans skarpe træk af nidkærhed og trosiver.

Han trak straks sølvlæddiken med den indviede olie op af lommen. Og højtideligheden begyndte midt i travlheden ved opbruddet, mens stationsforvalteren urolig så på sit ur. Han forstod nok, at han var nødt til at vente et par minutter.

"*Credo in unum Deum*," mumlede præsten hastigt.

"*Amen!*" svarede søster Hyacinthe og de andre.

De, der kunne, lagde sig på knæ i kupéen, de øvrige foldede hænderne og korsede sig.

"*Christe, exaudi nos!*"

"*Ora pro nobis, sancta Dei Genitrix!*"

Pater Massias tog sølvnålen, på hvis spids en dråbe olie hang. I hastværket var det ham umuligt at foretage de brugelige salvelser. Som man i nødstilfælde kan gøre, berørte han derfor kun de blegblå, halvåbne læber, ud af hvilke der gik et næppe mærkeligt pust, mens hele ansigtet var som udvisket af den nære døds berøring.

"*Per istam sanctam unctionem et suam piissimam misericordiam indulgeat tibi Dominus quidquid per visum, auditum, ad oratum,*

gustum, tactum deliquisti."

Resten af ceremonien gik omtrent tabt i hastværk og trængsel. Præsten fik næppe tid til at aftørre olien med det lille stykke bomuld, søster Hyacinthe holdt i beredskab, og så måtte han ile hen til sin egen kupé, alt mens han ordnede tingene i læddiken. Og de andre rejsende udtalte de ord, kirkens ritus forlanger.

"Nu kan vi ikke på nogen måde vente længere!" råbte stationsforvalteren, "De må skynde Dem – skynd Dem!"

Omsider satte toget sig i bevægelse. Alle kom til ro. Fru Jonquière, der var ængstelig for Grivotte, havde skiftet plads for at være nærmere ved hende, sad nu overfor hr. Sabathier, som stille og tålmodigt havde set på al denne travlhed. Søster Hyacinthe blev hos den dødssyge: så kunne hun også nemmere se til broder Isidore, der trængte meget til pleje, og hvis søster var helt fortumlet over ikke at kunne lindre broderens lidelser. Marie blev ganske bleg ved tanken om alle de stød, hendes smertefulde lemmer nu atter skulle tåle; og så brusede toget afsted på ny med sine syge og raske pilgrimme, i de overhedede, kvalme vogne under den glødende sommersol.

En skingrende fløjten hvinede gennem kupéen. Søster Hyacinthe rejste sig op, klappede i hænderne og sagde:

"Nu fremsiger vi *Magnificat*, kære børn!"

4

Lige da toget satte sig i bevægelse, blev døren revet op, og en betjent skubbede en halvvoksen pige ind i kupéen til Pierre og Marie.

"Skynd Dem, her er plads, hurtigt!"

Alle blev lange i ansigtet, ville protestere, men med et udbrød søster Hyacinthe i glad overraskelse:

"Hvad, er det dig, lille Sophie! Skal du ned til den hellige jomfru og takke hende, fordi hun helbredte dig i fjor?"

Og i det samme lød det fra fru Jonquière:

"Å, min kære lille pige! Det er rigtigt, det er pænt at være taknemlig!"

"God dag søster!"

"God dag frue!" svarede pigebarnet fornøjet.

Imidlertid var døren lukket, og de rejsende måtte finde sig i den nysankomne, der var som faldet fra himlen, lige i sidste øjeblik før togets afgang. Hun var forresten smal og slank, ville ikke tage megen plads op, desuden kendte jo damerne hende. Og alle de syges øjne fæstede sig med interesse på hende, da de hørte, at hun var blevet helbredet i Mirakelgrotten.

Atter klappede søster Hyacinthe i hænderne.

"Nå, kære børn, vi glemmer nok vort *Magnificat*."

Mens lovsangen lød mellem skub og stød, betragtede Pierre den lille Sophie. Hun så ud som en bondepige, som datter af eller anden gårdmand fra egnen ved Poitiers. Lidt forkælet og lidt fri på det måtte hun vist være blevet, siden dette under var sket med hende, og alle præsterne i omegnen kom og besøgte hende. Hun havde stråhat med lyserøde bånd, grå ulden kjole

med strimler forneden; egentlig kønt var hendes runde ansigt ikke, men hun så venlig og flink og sund ud, havde et par kloge øjne og et net, beskedent væsen.

Da lovsangen var til ende, kunne Pierre ikke betvinge sin lyst til at udspørge Sophie. Et barn på den alder, der så så sanddru ud, kunne da umuligt lyve!

"De var nok nær ved at komme for sent, mit barn!" bemærkede han for at indlede samtalen.

"Ja, og De må tro, jeg ville have været meget bedrøvet, hvis jeg ikke var kommet med. Jeg har ventet siden klokken tolv i middags her på stationen, hvor jeg traf Hans Velærværdighed, præsten fra Sainte Radegonde, der kaldte mig hen til sig for at hilse på mig og sige, jeg var en rar lille pige, der ikke glemte, hvad den hellige jomfru havde gjort for mig. Mens vi talte sammen, var det at afgangssignalet blev givet, og jeg fik akkurat tid til at komme ind ... men jeg måtte rigtignok tage benene med mig ..."

Og så lo hun. Hun var endnu lidt forpustet og samtidig angerfuld over således at have glemt tid og sted.

"Hvad hedder De, mit barn," spurgte Pierre.

"Sophie Couteau."

"De er ikke fra selve Poitiers?"

"Nej, det er jeg rigtignok ikke ... Vi bor i Vivonne, næsten en mil fra byen. Mine forældre sidder ret godt i det. Vi ville være ganske velstående folk, hvis vi ikke var otte børn ... jeg er nummer fem ... Heldigvis er jo de fire ældste store nok til at arbejde."

"Og hvad tager De Dem for, mit barn?"

"Å, jeg gør ikke stor nytte hjemme ... siden jeg i fjor kom helbredet hjem fra Lourdes, har jeg næppe haft fred en eneste dag. Der kommer så mange, som vil se mig. Jeg har været hos biskoppen og i klostrene og overalt ... og før den tid var jeg længe syg – kunne kun gå med stok, ikke sætte den dårlige fod til jorden uden de græsseligste smerter ..."

"Det var altså en dårlig fod, den hellige jomfru helbredte?"

Sophie fik ikke tid til at svare. Søster Hyacinthe faldt hende i talen:

"Ja, hun havde i tre år gået med benedder i hælen! Den venstre fod var frygtelig opsvulmet, aldeles vanskabt, med fistler der stadig suppurerede."

Nu spidsede alle de syge øren, deres øjne forlod ikke mirakelbarnet, og deres ansigter strålede af håb og fortrøstning. De, der kunne, rejste sig op for bedre at betragte lille Sophie, de andre, som måtte blive liggende, strakte halsen, så meget det var muligt. I al den ængstelse, der pinte dem ved tanken om de langsommelige femten timer, de endnu skulle være indelukkede her i det kvalme rum, kom dette barn som sendt fra himlen, som en husvalelse fra det høje, der skulle bringe dem håbets grønne gren. Klager og jammerlyd stillede en smule af, og det lyste op i de af smerte fortrukne miner. Alle ville så gerne tro!

Marie var især som forklaret, hun foldede de skælvende hænder og sagde i en bedende tone:

"Ak Pierre, spørg hende ud, lad hende fortælle os det alt sammen ... helbredet, – du gode Gud – hun er blevet helbredet for en så græsselig sygdom ..."

Fru Jonquière bøjede sig over skillerummet og kyssede den lille pige.

"Ja, den kære Sophie vil vist med stor glæde fortælle os det alt sammen, sige os hvad den allerhelligste jomfru har gjort for hende, ikke sandt mit barn?"

"Ja, det vil jeg så gerne!"

Og hun beholdt sit nette, frimodige væsen, de klare øjne, strålende af ungdommelig glæde. Hun ville straks begynde og løftede en højre hånd med en smuk bevægelse, som ville hun påbyde tavshed. Man så straks, hun var vant til at have et publikum.

Men alle de rejsende kunne ikke se hende, hvor hun sad, og søster Hyacinthe fik en lys ide:

"Stå op på bænken, lille Sophie, og tal så lidt højt, ellers kan vi ikke høre dig!"

Sophie lo og måtte samle sig, inden hun tog fat på beretningen.

"Ja – min fod var altså rent ødelagt, jeg kunne ikke så meget som slæbe mig i kirke, og jeg måtte altid have klud om, fordi der kom materie ud af sårene. Vor læge, doktor Rivoire, skar mig helt ind i hælen for at se, hvad der var i vejen, og han sagde, at han måtte tage et stykke ben ud, og så ville jeg blive halt for bestandig ... men så bad jeg rigtig inderligt til den hellige Gudsmoder, og da jeg stak min fod ned i kilden, ønskede jeg så heftigt at blive rask, at jeg ikke huskede på at løse kludene af – hvad skete! Det hele blev liggende i vandet, og min fod fejlede slet ingenting, da jeg trak den op!"

En bifaldsmumlen lød gennem waggonen. Alle var henrykte og begejstrede over denne vidunderlige historie, der oplivede

de ulykkeliges synkende mod og livskraft.

Men den lille pige var ikke færdig. Hun gjorde et ophold, så slog hun ud med armene:

"Da jeg kom hjem til Vivonne og viste min fod til doktoren, sagde han: Det kan være mig lige meget, enten det er Vorherre eller Djævelen, der har helbredet dette barn – men helbredet, det er hun!"

Denne gang vakte hendes ord latter og munterhed i alle kupéerne, men dertil var hun også vant, hun kunne sin historie udenad, vidste, at doktorens erklæring altid gjorde virkning, hun lo selv og var stadig det forstandige, nette og velopdragne barn.

Imidlertid måtte hun vist have glemt at fortælle en eller anden omstændighed, for søster Hyacinthe hviskede til hende:

"Sophie, hvad var det, du sagde til grevinden, overopsynsdamen på jeres stue?"

"Å, ja – det er også sandt ... jeg havde kun taget få klude med til Lourdes, og så sagde jeg til grevinden: det var rigtignok pænt af den hellige jomfru at helbrede mig straks, for havde hun ventet en dag længere, ville jeg ikke have haft en eneste klud!"

Atter lo tilhørerne, de fandt hende så sød og munter, var nærved at føle taknemmelighed mod hende, fordi hun således var blevet rask. Og på fru Jonquières forespørgsel gav hun sig til at tale om støvlerne, de smukke, splinternye støvler, grevinden havde foræret hende, og som hun straks kunne springe og danse rundt i! At tænke sig hende med nye støvler! Hun, som i tre år end ikke havde kunnet tåle en gammel morgensko, sådan værkede foden!

Pierres øjne hvilede på barnet. Han pintes så svært af tvivl og uro, at han blev ganske bleg. Og nu henvendte han flere spørgsmål til Sophie. Det var tydeligt, at hun ikke løj, men han mistænkte hende for en ubevidst og gradvis forvanskning af den rene sandhed. Han troede, hun på en let forklarlig måde lagde til og trak fra i sin glæde over at være blevet både helbredet og tilmed samtidig en ganske bemærkelsesværdig lille person.

Hvem kunne svare for, at denne øjeblikkelige ardannelse, denne pludselige lindring og helbredelse ikke var flere ugers værk. Hvor var øjenvidnerne?

"Jeg var selv til stede!" lød netop nu fra Jonquières stemme. "Hun lå ganske vist ikke på min stue, men jeg så hende halte om morgenen."

Hastigt faldt Pierre hende i talen:

"Å, så De har set foden før og efter mirakelbadet?"

"Nej, nej, jeg tror ikke, nogen så den, for den var indbundet ... hun siger jo selv, at omslaget blev liggende i bassinet ..."

Og så henvendte hun sig til barnet:

"Men du kan jo vise os foden, ikke sandt? Løs din sko."

Sophie fik i en fart både sko og strømpe af med en lethed og en hurtighed, der røbede, at hun også var vant til dette. Og så strakte hun en lille, pæn, hvid, velplejet fod frem, en fod med smukt klippede negle, hun vendte og drejede den, for at præsten og de andre rigtig kunne undersøge den. Under anklen sås et langt, hvidt ar, der tydeligt viste, at foden havde været meget angrebet.

"Og De må gerne trykke lige på hælen, tryk De kun af alle kræfter, det gør aldeles ikke ondt!"

Pierre slog ud med hånden, man kunne tro, han blev revet med af begejstring over den hellige jomfrus almagt. Men han blev ved at nages af tvivl og uro. Hvilken ukendt kraft havde virket her? Eller hvori havde den omtalte læge taget fejl, hvilket sammenstød af omstændigheder og overdrivelser havde skabt dette skønne mirakel?

Men alle de syge ville se og berøre den vidunderligt helbredte fod, dette synlige bevis på guddomsmagtens indgriben, som de længtes efter. Marie var den første, der fik lov, hun havde bedt Pierre hjælpe sig over ende, og hun syntes, hun følte en lindring af sine smerter.

Så gik foden fra madame Maze til madame Vincent, der havde den største lyst at kysse den for det håb, den vakte i hendes sjæl.

Hr. Sabathier havde lyttet til pigebarnets beretning med en henrykt mine. Madame Vêtu, Grivotte, ja endogså broder Isidore åbnede de trætte øjne, og Elise Bouquets frygteligt vansirede træk strålede i lyksalighedens overbevisning, så at de blev menneskelige. Hvis et sår sådan kunne forsvinde, var der jo også håb for hende, hun kunne altså igen blive som de andre. Sophie måtte holde sig ved knagerne, hun støttede foden på skillerummet til højre og til venstre uden at blive træt, hun så tværtimod stolt og glad ud ved alle de beundringsudbrud, der lød rundt omkring hende. Hun var øjensynlig henrykt over den ærbødighed, man viste mod den lille fod, der næsten var som en relikvie.

"Der behøves vel sagtens en rigtig fast tro," tænkte Maria højt, "og så må man have en ren, hvid sjæl."

Hun vendte sig om til hr. Guersaint.

"Fader, jeg føler, at jeg ville blive rask, hvis jeg var ti år, hvis jeg havde en lille piges rene, hvide sjæl."

"Men for den sags skyld er du kun ti år, min egen pige. Ikke sandt, Pierre, ingen lille pige kan have en hvidere sjæl end hun?"

Han elskede mirakelhistorier, barnligt sangvinsk som han var. Og præsten gjorde intet forsøg på at afkøle ham. Han lod ham beholde sin opblussende glæde.

Imidlertid blev luften stadig tungere, sorte tordenskyer trak op på den kobberfarvede himmel, det var, som rullede toget gennem en gloende ovn. Landsbyerne fo'r forbi, stille og øde i den brændende sol. Ved Couhe-Verac havde de igen bedt rosenkransen og sunget en salme. Men lovsangene og bønnerne havde været mindre hyppige, for søster Hyacinthe havde spist en meget tarvelig frokost, lidt frugt og brød, mens hun stadig holdt øje med den dødssyge, hvis åndedræt forekom hende en smule mere regelmæssigt. Først klokken tre ved Ruffec fremsagdes vesperbønnen til den hellige jomfru:

Ora pro nobis, sancta Dei Genitrix
Ut digni efficiamur promissionibus Christi!

Da de var færdige, vendte hr. Sabathier, der havde set på Sophie, der trak strømpe og sko på igen, sig til hr. Guersaint.

"Dette tilfælde er selvfølgelig højst interessant. Men det er dog ingenting imod et andet, jeg har hørt tale om ... kender De historien om Peter Rudder, en belgisk håndværker?"

Atter lyttede de rejsende.

"Denne mand havde fået et ben knækket, da de fældede et træ. Otte år efter var de to benstumper endnu ikke voksede sammen, man kunne se dem nede i et fælt åbent sår, med ustandselig suppuration, og benet kunne selvfølgelig aldeles

ikke bruges ... tænk Dem så, at manden drak et glas vand af mirakelkilden, og det var tilstrækkeligt ... benet blev øjeblikkelig helt, han kunne gå uden krykker, og lægen sagde: Deres ben er så sundt og frisk, som et nyfødt barns. Ja, akkurat – et splinternyt ben havde han fået."

Ingen talte, man så henrykt på hinanden.

"Og hør nu en anden beretning om Louis Bouriette, han arbejdede i et stenbrud og blev såret ved en minesprængning, havde aldeles mistet det ene øje og truedes med blindhed på det andet ... så en dag sendte han sin datter hen efter en flaske vand, og det var aldeles plumret, for kilden løb næsten ikke, han vaskede sit øje, mens han ret af hjertet bad til den hellige jomfru. Og pludselig udstødte han et skrig, han kunne se – se med begge øjne, se lige så godt som De og jeg ... hans læge har selv skrevet sygehistorien, dens sandhed er hævet over al tvivl."

"Det er vidunderligt," mumlede hr. Guersaint med henrykkelse.

"Vil De høre et andet eksempel? Det er for resten kendt nok! Jeg mener snedkeren Francois Macary fra Lavaur ... I atten år havde han gået med sår og åreknuder på venstre ben. Han kunne til sidst aldeles ikke røre sig, var dømt til en krøblings sørgelige tilværelse, og en skøn aften lukker han sig inde med en flaske vand fra kilden i Lourdes. Han tager sine bind af, vasker benene og drikker resten af vandet. Derefter lægger han sig til sengs, falder i søvn og da han vågner op, ser han ned ad sig, føler på sine ben – åreknuder, sår, elendighed, alt var borte, huden var så glat og så blød, som da han var tyve år gammel."

Denne gang brød alle ud i overraskelse og beundring. De syge og de raske pilgrimme drog sammen ind i miraklernes

eventyrland, hvor det umulige er virkelighed, hvor man vandrer fra vidunder til vidunder. Og hver havde sine historier, alle brændte efter at bære vidnesbyrd, støtte sin og de andres tro og håb ved et eksempel. Endog den tavse madame Maze lod sig henrive og begyndte, så såre hun kunne få ørenlyd:

"En af mine veninder har kendt enkefru Rizan, hvis helbredelse vakte sådan opsigt: I fireogtyve år havde hun været aldeles lam i venstre side. Hun kastede op, hvad hun spiste, var som en død masse, kunne ikke selv vende sig i sengen, var så ussel, at hun havde fået liggesår helt ned over ryggen ... en aften var hun så dårlig, at lægen mente, hun ville ikke gå natten igennem. En time senere vågnede hun pludselig op af sin sløvhedstilstand og bad med svag stemme datteren hente et glas vand fra Lourdes hos en nabo. Men datteren fik det først næste morgen; dog – næppe havde hun fået glasset ført til sine læber, før hun udbrød: Å Gud i Himlen! Det er livets vand, jeg drikker! Skynd dig, min datter, gnid mig i ansigtet, på arm og ben og hele legemet! Og alt som pigen adlød moderen, så hun, hvordan de stakkels, lamme, opsvulmede lemmer fik deres naturlige farve og smidighed igen ...! Men hvad som mere er, fru Rizan råbte, at hun var rask, at hun var sulten, ville have kød og brød, hun, som ikke havde rørt kød eller brød i 24 år! Og derpå stod hun op, klædte sig på, mens datteren svarede naboerne, der troede, moderen var død: "Nej, hun er ikke død, hun er opstanden!"

Tårerne steg madame Vincent i øjnene. Ak Gud, tænk, om hun kunne få den glæde at se sin Rose stå op, spise med lyst, løbe omkring. Hun havde i Paris hørt om en ung pige, der også

var blevet rask, og hvis helbredelse havde givet et mægtigt stød til hendes egen rejse.

"Jeg kender en, der var lam, en ganske ung pige, Lucie Druon, hun boede hos nonnerne og hun var så ussel, at hun ikke en gang kunne knæle. Hendes ben og arme var krumme, det højre ben meget kortere end det andet, om hvilket det havde slynget sig, og når kammeraterne bar hende fra det ene sted til det andet, hang fødderne og dinglede, som om hun var død ... og hun rejste ikke en gang til grotten! Hun fastede i ni samfulde dage, og hendes ønske om helbredelse var så inderligt, at hun tilbragte nætterne i uafbrudt bøn. Endelig, da hun den niende dag drak vand fra Lourdes, følte hun et heftigt stød gennem alle lemmerne, hun prøvede at stå på benene, faldt om, prøvede en gang til, og gik. Alle kammeraterne blev forfærdede og udbrød: Lucie kan gå, Lucie kan gå. Og det var sandt. Hendes ben havde pludselig rettet sig, var nu raske og stærke. Hun gik over gården, steg op i kapellet, og alle nonnerne, der så vidunderet, istemte et *Magnificat* til tak for, hvad den hellige jomfru havde gjort imod hende. Ak, ja, hun måtte da også være lyksalig, det stakkels barn."

To store tårer faldt ned på den lille piges voksblege ansigt, som hun heftigt trykkede til sine læber.

Men opmærksomheden var vakt ved disse smukke historier, hvor Himlen altid besejrede virkeligheden, alle disse barnlige sjæle blev revet med af begejstring, så at endogså de syge begyndte at tale, og gennem enhvers beretning gik en understrøm af bekymring for deres eget jeg; når vidunderet var sket med en, der led af ganske samme sygdom, måtte der jo også være frelse for dem.

"Ak," stammede madame Vêtu med tyk, halvkvalt stemme. "Jeg har hørt tale om en kone, Antoinette Thardivail, som havde en svulst i maven, ligeså ondartet som min. Hun pintes, som om vilde dyr rev og sled i hendes indvolde, sommetider kunne hun have en fornemmelse, som voksede knuden og blev så stor som et barnehoved, i otte måneder havde hun de frygteligste blodbrækninger ... hun var døden nær, var kun skind og ben, kunne ikke få en bid mad ned, men så drak hun vand fra mirakelkilden og vaskede sig med det der, hvor smerterne sad. Tre minutter efter kom lægen, der den foregående dag havde set hende mere død end levende, og fandt hende siddende i sin kakkelovnskrog, spisende en kyllingevinge. Hun havde ikke spor af svulst, hun lo og græd af bare glæde og var rødmosset som en ung pige på tyve år ... ak, Gud, hvem der kunne spise og blive rask og ikke pines mere."

"Og søster Julienne," faldt Grivotte hende i talen, idet hun støttede sig på albuen, mens øjnene brændte i feberglød. "Det begyndte med en slem forkølelse, ligesom det begyndte med mig, og så spyttede hun blod. Hun måtte ofte i lange tider holde sengen. Til sidst troede de allesammen, at hendes sidste time var slået. Forgæves havde hun prøvet alle mulige midler, både jod og spanske fluer, det var en regulær brystsyge. Seks læger havde opgivet hende. Nå, så kommer hun da til Lourdes, og det var såmænd ingen nem rejse for det dødssyge menneske. I Toulouse troede de, hun skulle udånde mellem hænderne på dem. Nonnerne bar hende som et lille barn, og damerne, som hjalp de syge i bassinet, ville slet ikke bade hende, hun lå som en død ... alligevel blev hun afklædt og bevidstløs lagt i vandet, den kolde sved stod hende på panden, og da de tog hende op, var

hun så bleg, at de lagde hende ned på jorden; nu troede de vist, det var forbi. Men lige med et steg blodet hende op i kinderne, hun åbnede øjnene, trak vejret dybt. Hun var helbredet, kunne selv tage sit tøj på, spiste med appetit, efter at hun først ret af hjertet havde takket den hellige jomfru. Og hun var så brystsyg som nogen. Hun blev alligevel rask. Al hendes elendighed svandt som ved trylleri."

Nu ville broder Isidore også tale, men det var ham umuligt, han måtte nøjes med at hviske til søsteren:

"Martha, å! fortæl om søster Dorothé, du ved hende, præsten i Saint Sauveur kendte."

"Søster Dorothé," begyndte bondepigen med sagte, undselig stemme, "stod en morgen op med en underlig fornemmelse i benet, og lidt efter lidt blev det værre – hun kunne næppe slæbe det efter sig, det var tungt og følelsesløst som en sten. Desuden havde hun mange smerter i ryggen. Doktoren kunne ikke forstå, hvad hun fejlede, hun rådspurgte vel en halv snes, der stak og prikkede hende med knappenåle og gav hende en masse medicin. Men ingenting hjalp, og søster Dorothé mærkede nok, at den hellige jomfru var hendes eneste redning; så rejste hun da afsted til Lourdes og blev lagt ned i bassinet. Først troede hun, hun skulle dø, så iskoldt var vandet, men lidt efter blev det ligesom lunkent, blødt og mildt som nymalket mælk. Aldrig havde hun følt noget så dejligt, det var hende, som trængte det vidunderlige vand ind i hendes årer. Hun blev helbredet, ene og alene ved Gudsmoders barmhjertighed, ser De – hun havde ingen smerter, gik omkring og spiste en hel stegt due, sov om natten, som om hun aldrig havde fejlet noget. Ære være den

allerhelligste jomfru i al evighed! Evig pris og tak ske den albarmhjertige Gudsmoder og hendes guddommelige søn!"

Elise Rouquet sad og rokkede. Hun vidste også et mirakel, men hun havde så ondt ved at tale tydeligt med sin vanskabte mund, at hun endnu ikke var kommet til orde. Nu trak hun forklædet lidt til side for at de andre bedre kunne forstå hende.

"Det, jeg har hørt, er ikke om en syg, men det er meget mærkeligt alligevel .... en kone – Celestine Dubois – havde fået en synål ind i hånden, da hun stod og vaskede. I syv år var det ikke muligt at få den ud. Ingen læge kunne få fat i den, og hånden var aldeles ødelagt, hun kunne ikke bevæge fingrene, der var ganske krogede ... hun kommer til Lourdes, putter hånden i vandet, men river den straks til sig, idet hun udstøder høje skrig. De andre tvang hende til at prøve en gang til og holdt på hende, mens hun hulker og græder af smerte – tre gange dyppede de hånden, og hver gang kunne man se, hvordan synålen bevægede sig i kødet, som om en trak i den, indtil den omsider kom ud i enden af tommelfingeren ... Naturligvis gjorde det frygtelig ondt, da synålen således vandrede om – men så såre den var ude, var Celestines hånd rask, kun et lille, ubetydeligt ar var at se som tegn på det vidunder, den hellige jomfru havde bevirket."

Denne historie frembragte endnu mere virkning end de øvrige.

En synål, der bevægede sig, som om nogen trak i den! Det beviste jo alle disse elendige skabninger, at skytsenglen stod der, rede til at yde sin guddommelige bistand, så såre det befaledes fra oven! Og alle brød ud i barnlig glæde, strålede i begejstring over, at intet er umuligt for Gud, og at, hvis det var

Himlens vilje, kunne de alle som en blive raske og unge og smukke. Hvis de blot kunne tro og bede rigtig inderligt, måtte selve naturen bøje sig, og da skete vidunderet. Og så måtte enhver især jo håbe, at Himlen ville bønhøre ham, for alle blev ikke helbredte!

"Ak fader, hvor dejligt det dog er!" mumlede Marie, der indtil nu havde lyttet i tavs henrykkelse, "husker du, hvad du selv fortalte mig om den stakkels Joachine Dehout, som kom fra Belgien og drog gennem hele Frankrig med et kroget ben og onde sår, der lugtede så frygteligt, at alle formelig flygtede, hvor hun kom frem ..."

Først lukkede sårene sig, ømheden svandt bort. Huden blev hel og sund, og derpå rettede benet sig også. I vandet skreg hun af smerte, sagde, at det var, som om hendes ben blev knækket, og alt imens så både hun og den, der hjalp hende, hvordan det forkrøblede ben blev lige, men Joachine var ved at besvime, så voldsom var smerten – da hun kom til sig selv, rejste hun sig smidig og rank og kunne selv bringe sine krykker hen i grotten.

Hr. Guersaint glædede sig med de andre, nikkede bekræftende nu og da, mens datteren fortalte historien, som de havde fra en af deres venner, en præst. Han sagde, at han kendte over hundrede tilfælde, det ene mere rørende og mærkeligt end det andet, og han henvendte sig til Pierre, der nøjedes med at sukke. For det første nænnede han ikke at bedrøve Marie ved tegn på tvivl eller vantro, derfor sad han og så ud ad vinduet, mens toget fo'r afsted gennem Angoulêmes grønne enge og høje poppelalleer. De måtte sagtens være lidt forsinkede, for nu brusede lokomotivet afsted med fuld fart og en tordnende lyd gennem den ophedede luft. Og næsten mod

sin vilje hørte Pierre stumper af deres beretning. Uvilkårligt fik han interesse for disse vidunderlige tildragelser, der vuggedes af vognens bevægelser og stød. Det forekom ham, at man i flyvende hast ilede ind i drømmenes land. Men det var umuligt. Toget blev ved at rulle fremad, og han trættedes til sidst ved at se ud ad vinduet, han blev dysset hen af den kvalme indelukkede luft, vognens skumplen og den begejstring, der lidt efter lidt henrev de rejsende og fjernede dem fra jordelivets og virkelighedens lidelser og bekymringer. Maries oplivede ansigt fyldte ham med inderlig glæde. Han lod hende beholde sin hånd, som hun havde grebet for med et sagte tryk at sige ham, hvor troende og tillidsfuld hun var. Hvorfor skulle han vel ødelægge hendes glæde ved tvivl, når han af hele sit hjerte ønskede at se hende helbredet. Derfor sad han nu med den lille i smalle, blege hånd i sin, rørt og bevæget af broderlig medfølelse, med den bedste vilje til at tro på en mild skæbne, der skånede de fortvivlede for et overmål af smerte.

"Ak, Pierre," gentog hun, "hvor dette er skønt og herligt! Og ville det ikke være herligt, om den hellige jomfru fandt mig værdig til sin rige nåde? ... tror De, vidunderet vil ske med mig?"'

"I al fald tror jeg, er jeg vis på, at ingen kan være værdigere og renere end De, en snehvid sjæl, som Deres fader før sagde. Der er ikke i Paradiset engle nok til at bære Dem og tage stenene bort fra Deres vej!"

Men de var ikke færdige med mirakelhistorierne. Søster Hyacinthe og fru Jonquière tog nu fat, fortalte den lange række vidunderlige tilfælde, der i de sidste tredive år var hændte ved Lourdes, blomstrende som et dejligt mystisk rosenflor. Man

kunne have talt dem i tusindvis, de voksede frem hvert evige år med en næsten ubegribelig frodighed, mere strålende for hver sommer, der gik. Og de syge, der lyttede til beretningsmiraklerne, blev grebet af en sand feber, de var som små børn, der stadig vil høre flere eventyr. Et til, og et til, og endnu et. Ak, disse historier, hvor den sørgelige virkelighed slås til jorden, hvor den uretfærdige natur må strække våben, og hvor Vorherre selv skrider ind som frelsermand, lader hånt om menneskevidenskab og gør sine stakkels børn lykkelige efter behag!

Først kom døve og stumme – Aurelie Bruneau – med sprængte trommehinder hørte pludselig et orgels himmelske toner; Louise Pourchet, stum i 45 år, lå i bøn foran grotten og udbrød med et:

"Hil være dig, Guds moder!"

Og der var andre, i hundredvis blev de helbredt blot ved at væde øret og tungen med en dråbe af kildens vand.

Derefter kom de blinde: den gamle fader Hermann følte den hellige jomfrus hånd løfte det slør, der lå over hans øjne; frøken Pontbriant var ved at miste synet og vendte tilbage med stærkere øjne, end hun nogen sinde havde haft, blot efter at hun havde sagt en bøn. Et barn på 12 år, hvis øjesten lignede to marmorkugler, fik i løbet af tre minutter dybe, klare pupiller, hvori englene kunne spejle sig. Men det var dog især lamme, der i massevis kom sig, halte, der gik, usle mennesker, som i årevis havde været lænkede til et smertens leje, til dem lød det frelsende ord: "Stå op og gå!" Delannoy, ramt af ataksi, femten gange på hospitalerne i Paris, hvor tolv forskellige læger havde erklæret hans tilstand for håbløs, føler en kraft, der løfter ham

fra jorden en dag, da altrets sakramente bæres forbi ham, og han går bagefter præsten med monstransen.

Marie Louise Delpont, fjorten år gammel. Lamme ben, krogede arme, hænder, fingre, mundet trukket op til den ene side, mærker, hvordan en usynlig hånd ligesom overskærer de bånd, der binder hendes lemmer, og de retter sig, får den naturlige smidighed og spændstighed tilbage. Marie Vachier har i 17 år siddet i sin lænestol uden at kunne røre sig, kan både gå og løbe og har desuden ikke spor af de sår, hendes ubevægelighed havde forårsaget hende. Og Georges Hanquet – lidende af rygmarvstæring, lam og ufølsom over hele legemet, går fra dødskamp over til fuldstændig helbredelse i løbet af nogle minutter! Og Leonie Charton, pukkelrygget og halvvejs lam af en sygdom i rygmarven, mærker pludselig, at hendes vanskabte figur retter sig og bliver som andre menneskers, mens hendes krumme, ubrugelige ben på samme tid får ny kraft og styrke.

Derefter alle mulige sygdomme: kirtelsvaghed og dens utallige følger. Margarethe Gehier, der fik raske ben efter i årevis at have levet som krøbling. Philomène Simonneau, en ung pige fra Bretagne, med tre rædsomme åbne sår i det venstre ben. Selv knoglerne var angrebet, og gennem hullerne faldt stumper ud. Både ben og kød og hud blev som et nyfødt barns!

Så kom vattersottige: madame Ancelin, hvis fødder, hænder og hele legeme svandt ind og fik deres naturlige form, uden nogen kunne begribe eller forstå, hvor alt det vand blev af. Frøken Montagnon, af hvem man flere gange havde tappet 22 potter, og som atter svulmede op, men blev helbredt

fuldstændigt ved et simpelt omslag, dyppet i kildens vand, og ikke en dråbe fandtes hverken i sengen eller på gulvet. Alle fordøjelsessygdomme forsvandt ligeledes som dug for solen.

Marie Souchet havde svære blodbrækninger, var mager som et skelet. På to dage blev hun sund og frisk og buttet.

Marie Jarlaud har fået sin mave aldeles ødelagt ved at drikke polérvand af en fejltagelse. Hun føler, hvordan den knude, hun har dannet sig, svinder bort, mens hun drikker et glas af mirakelvandet. Forresten er der aldrig spor af knuder eller svulster, når de syge stiger op af badet, men det aller vidunderligste er dog, at et pust fra oven heler og helbreder åbne sår og kræft, som om de aldrig havde været til.

En jøde, skuespiller, hvis hånd var omtrent ødelagt, dyppede den i vandet og trak den op – frisk og sund!

En ung udlænding, uhyre rig, med en udvækst på håndleddet, stor som et hønseæg, *så* den opløses for øjnene af sig.

Rose Duval havde fået et kirtelsår på albuen, så stort, at en valnød kunne rummes deri, hun kunne næsten se det friske kød gro frem og fylde såret ud.

Enkefru Fromond, hvis overlæbe var halvt fortæret af kræft, behøvede kun at bade det syge sted, og der var straks ikke spor at sygdom!

Marie Moreau led forfærdeligt af kræft i brystet, hun faldt i søvn med et omslag, dyppet i vand fra Lourdes, og da hun to timer senere vågnede, var smerten borte, såret og knuden forsvundet; huden atter glat og lyserød.

Derefter begyndte søster Hyacinthe at tale om alle de brystsyge, der havde genvundet sundheden, og det var dog det

mærkeligste, at den hellige jomfrus magt vandt sejr over denne frygtelige sygdom, der hærgede menneskeheden. Hundrede tilfælde, det ene mærkværdigere end det andet, trængte sig på.

Marguerite Coupel, brystsyg i tre år, lungespidserne fortærede af tuberkler, stråler pludselig af sundhed. Fru de la Rivière, som spytter blod, lider af kold sved både nat og dag, er ved at opgive ånden: synker kun en lille skefuld af vandet, som andre hældte ned i hendes mund, og straks holdt hun op at ralle, sætter sig over ende i sengen og beder om en kop suppe. Julie Jadot måtte have fire skefulde. Hun var så syg, at hun ikke kunne løfte hovedet fra puden, så svagelig, at sygdommen let fik magt over hende, men på nogle få dage blev hun frisk, fik godt huld, runde kinder. Anna Catry var opgivet, den venstre lunge helt fortæret, fem gange blev hun dykket ned i vandet, og den kulde, der efter menneskelige begreber måtte dræbe hende på stedet, helbredte hende. Da de tog hende op af mirakelbadet, var lungen rask. En anden ung pige, ligeledes brystsvag, erklæret uhelbredelig af femten læger, bad ikke om noget, men knælede ved grotten aldeles tilfældigt, og man kan tænke sig hendes frydefulde overraskelse ved således i forbigående at genvinde sin sundhed, sagtens i en stund, hvor den allerhelligste jomfru bevæget af menneskenes elendighed strøede mirakler ud med rund hånd.

Mirakler, endnu flere mirakler! De regnede ned fra himlen som blomster i en yndig drøm. De var rørende og de var barnlige. En gammel kone havde i tredive år gået med en lam hånd – hun vasker den i kilden og slår øjeblikkelig kors for sig. Søster Sophie gøede som en hund – efter at have neddykket sig i bassinet, synger hun salmer med klokkeren stemme.

Mustapha, en tyrk, påkalder den hvide dame og genvinder synet på det højre øje ved at lægge et vådt omslag på det. En turkos-officer ved Sedan og en kyrasser ved Reichsoffen ville begge være faldet, hvis den dræbende kugle ikke var standset ved en brevtaske indeholdende et billede af den hellige jomfru i Lourdes. Også børn, stakkels, små, lidende væsener, finder nåde for himmeldronningens øjne. En lille femårs dreng, der var lam, blev holdt i fem minutter under det iskolde kildevand, og så kan han gå, en anden der havde ligget i sin seng og gryntet som et dyr i femten år, sprang ud af bassinet og råbte, at nu var han helbredet. En tredje, to år gammel, – en lille stakkel, som aldrig havde kunnet sætte foden til jorden, blev liggende et helt kvarter i vandet og kunne så straks gøre det første skridt som en flink dreng. En ting var fælles for alle, for små og store: stærke smerter og trækninger, mens vidunderet foregik, for helbredelsen kunne jo ikke ske uden at den stakkels, forkrøblede maskine undergik heftige rystelser, knoglerne fornyedes, kødet voksede frisk ud. Sygdommen blev jaget bort i en sidste krampetrækning. Men hvor var man ikke lyksalig bagefter! Lægerne kunne kun med møje tro deres egne øjne; ved hver ny helbredelse brød deres forundring igen ud, når de så patienterne løbe og springe, spise med sund, stærk appetit. Alle disse udvalgte, kvinder og mænd kunne gå en halv mil, sætte sig ned ved et dækket bord, spise og derpå i tolv timer sove de retfærdiges søvn. Der var nemlig aldeles ingen overgangstilstand – et spring fra dødskamp til sundhed. Lemmerne blev som nye. Sårene lukkedes, magerhed og blege miner forsvandt som i et lynslag.

Videnskaben var rent slået af marken – selv de aller simpleste forsigtighedsregler var overflødige. Man kunne bade sig når som helst, dykke de brystsyge ned i det iskolde kildevand, overlade sårene til sig selv uden nogen som helst forbinding eller rensning. Og hvilken frydefuld lovsang steg ikke op mod himlen efter hvert vidunder! Den benådede kaster sig på knæ, alle græder. Protestanter, tyrker, jøder omvender sig og bliver katolikker. Også mirakler, der viser Himlens almagt. I mængder står beboerne og venter på at se den helbredte komme hjem fra mirakelkilden, mens klokkerne kimer, og glædesskrig lyder trindtom. Alle istemmer lovsangen til den allerhelligste jomfru: *Hil være Guds moder, hende ske tak og pris!*

Og alle disse bønner strømmede over af inderlig taknemmelighed mod den rene moder, den dejlige, albarmhjertige moder! Hende tilbad de alle af ganske sjæl og sind og tanke, den mægtige jomfru, den algode jomfru. Dydens spejl, visdommens trone! Alle hænder straktes mod hende, den mystiske rose i kapellernes skygge, elfenbenstårnet i drømmens rige, Himlens port, der åbnede sig for det evige liv! Fra den årle morgenstund lyste hun som den klare stjerne, der fylder menneskesjælen med håb! For hun havde jo sundhed for de syge, tilflugt for synderen, trøst for de sorgfulde! Frankrig havde altid været det land, hun elskede højst. Der tilbad de hende så varmt og så trofast, de elskede i hende kvinden og moderen – og det var især i dette land, hun gerne viste sig for små hyrdepiger. Hun holdt jo så meget af de små. Tog sig af dem – og alle gik til hende med tro og tillid, fordi alle vidste, at hun i al evighed er den kærlighedsfulde mæglerske mellem himmel og jord. Hver aften græd hun gyldne tårer ved sin

guddommelige søns fødder, og da tillod han hende at udvirke vidundere: det var den skønne have fuld af duftende kærlighedsgerninger, der blomstrede som paradisets roser i ufattelig pragt og dejlighed.

Toget brusede frem, stadig frem.

Nu fo'r det gennem Contras. Klokken var seks. Søster Hyacinthe stod op, klappede i hænderne og gentog:

"*Angelus*, kære børn!"

Aldrig havde bønnerne løftet sig mod himlen, båret af inderligere tro på den evige barmhjertighed end i dette øjeblik.

Og pludselig fattede Pierre, hvorfor alle disse tog valfartede gennem hele verden, han forstod, hvorfor denne vrimmel af mennesker strømmede til Lourdes, som strålende vinkede dem alle med forjættelse om frelse og redning for sjæl og legeme. Alle disse stakler, som han nu hele dagen havde set stønne og segne under lidelsernes byrde, som i deres elendige tilstand udsatte sig for denne rejses møje og besvær, de var alle sammen opgivet, forladte af den menneskelige videnskab, trætte af at søge lægerne, af at prøve alle mulige plagsomme kure og midler.

Og hvor godt han fattede, at de, brændende af ønsket om endnu at leve en stund, ikke kunne opgive sig selv, at de endnu ville forsøge en sidste kamp mod den ligegyldige naturs uretfærdighed – ak, det var så rimeligt, at de drømte om en højere kraft, en almægtig guddommelighed, der måske for deres skyld ville bryde naturlovene, standse sol og måne og gøre vidundere.

Menneskene opgav dem – men Gud havde de jo endnu! Virkeligheden var for rædselsfuld, i deres forpinte sjæle fødtes

en umådelig trang til drøm, til blændværk! Ak, hvorfor måtte de så ikke tro, at der et sted var en dommer over alle dommere, en retfærdig almægtig dommer, som trøster og støtter og gør uret god, som har kraft til at lade strømmen flyde mod sit udspring, som kan gøre oldinge unge, som kan vække de døde op.

Hvorfor måtte de ikke, de stakler, sige til sig selv: her sidder vi, fulde af onde sår, med forkrøblede arme og ben, med fortærede lunger, med svulster i mave og bryst, men det gør intet til sagen: al vor brøst kan heles, al vor kvide kan helbredes, når kun den allerhelligste Guds moder vil gøre et tegn. Hvis vi kun beder og bønfalder, kan hendes nådige forbøn udvirke vor helbredelse.

Derfor var det en lise og en lindring for dem at lytte til denne strøm af vidunderlige beretninger, der vuggede og berusede deres indbildningskraft.

Alles øjne strålede af håb siden Sophie Couteau havde vist sig og med sin hvide, lille fod havde åbnet en ubegrænset tillids himmel for dem. Livet var altså ikke umuligt mere. Der var dog håb om, at alt endnu kunne blive godt for dem, hvor syge og prøvede de end var.

Ja, således var det! Dette tog rullede afsted, med alle vogne fulde af jammer og elendighed, andre fulgte efter. Gennem Frankrig og hele verden brusede i uafbrudt rækkefølge tog med pilgrimme frem. 300.000 troende og en vrimmel af syge strømmede hele året ind til mirakelbyen, men det var så rimeligt, så let at forstå, for i Lourdes, i grotten strålede og lyste håbets flamme som et fyr, højt over natur og virkelighed, som det umuliges sejr over det jordbundne stof.

Aldrig har nogen digter i den grad kunnet give sjælen vinger! Drømme en sådan drøm, det var jo allerede lykke! Hvis de hellige fædre fra Himmelfartsklostret i disse år stadig havde set deres virkekreds udvides, da var det ene og alene, fordi de uddelte trøstens blændværk, håbets skønne drøm til den lidende menneskehed, der i vrimmel strømmede til fra de fire verdenshjørner.

Og det var ikke alene de syge og krøblingene, der skreg efter lindring og helbredelse. Sjæle, der tørstede efter fred og lykke, kom også og fik husvalelse.

Blive lykkelig, sætte sin lid til Gud i tro, indtil døden at eje denne sikre støttestav gennem livet. Dette var, hvad så mange længtes efter, mens de knælede ned her med alle deres kvaler og bekymringer og bad om fred for deres egne og deres kæres syge sjæle!

Og som et uendeligt dødsskrig lød bønnen ud i rummet: fred, lykke, frelse – i liv og i død!

Pierre så godt, at alle de syge, der omringede ham, nu knap lagde mærke til vognens stød og rysten. Han så, hvordan de fik flere kræfter, alt som de kom nærmere til rejsens mål, til miraklet! Endog madame Maze blev snaksom i visheden om, at den hellige jomfru ville give hende manden tilbage.

Madame Vincent betragtede smilende sin lille Rose, mens hun blidt vuggede hende i sine arme. Hun syntes, hendes barn var langt mindre elendigt end disse små, der halv døde blev sænket ned i mirakelkilden og kom op strålende af sundhed.

Hr. Sabathier spøgte med Maries fader, forklarede ham, at han til efteråret, når han kunne gå, ville tage en tur til Rom – den rejse var nu opsat i femten år.

Madame Vêtu, hvis smerter var stilnet af, følte nu kun en let svidende fornemmelse, som hun antog for sult, og hun bad fru Jonquière om lov til at få en plesken og et glas vin, mens Elise Rouquet uden at bekymre sig om sine sår trak sit forklæde til side og fortærede en klase vindruer, Grivotte havde sat sig op, broder Isidore jamrede sig ikke mere. Begge var i en lyksalig febertilstand over alle disse mageløse helbredelser, og de glædede sig for hvert minut, der bragte dem nærmere frelsen!

Den syge, fremmede mand syntes at vende tilbage fra de dødes rige. Søster Hyacinthe tørrede hans ansigt, og med et lukkede han øjnene op, mens et smil svævede om den blege mund – håbet blussede endnu en gang op i hans sjæl.

Marie blev ved at holde fast på Pierres hånd.

Nu var klokken blevet syv. Først om en halv time kom de til Bordeaux, og toget buldrede afsted for at indhente den spildte tid. Uvejret var ved at trække over, fra den lyse himmel dalede en blid stemning ned over jorden.

"Ak, Pierre, hvor dette er skønt og herligt," mumlede Marie og trykkede vennens hånd.

Hun bøjede sig over mod ham og hviskede:

"Pierre! Jeg så for lidt siden den hellige jomfru! Og jeg bad for Dem og Deres sjæls frelse!"

Præsten forstod hende så godt, og hans hjerte strømmede over af rørelse ved at se det strålende forklarede udtryk i hendes skønne øjne. Hun havde glemt sig selv, hun havde bedt for ham, og dette rene væsens inderlige bøn om tro for ham gik ham lige ind i sjælen. Hvorfor skulle hendes bøn ikke opfyldes?

Han var selv begejstret af alle disse vidunderlige beretninger. Den varme, tunge luft i kupéen gjorde ham døsig. Al den

lidelse, han der så, fyldte hans hjerte med den dybeste medlidenhed, han glemte næsten grænsen mellem det mulige og det umulige; kunne ikke forklare, hvad han her hørte.

Nu lød salmesangen igen, og på dens toner blev han et øjeblik båret hen i drømmenes rige, han var nær ved at indbilde sig, at han atter ejede sin barnetro, mens han med svimlende hurtighed rullede afsted, omgivet af alle disse elendige stakler, der glemte deres lidelser i begejstret tro og håb!

5

Toget forlod Bordeaux efter nogle minutters ophold. De, der endnu ikke havde spist til middag, skyndte sig at købe fødevarer. For resten fik de syge hvert øjeblik en drik mælk, en plesken, et stykke brød, ganske som om de var børn. Og så snart de igen rullede afsted, klappede søster Hyacinthe i hænderne.

"Så børn, nu skal vi skynde os at bede vor aftenbøn."

Og i et kvarters tid hørtes nu en forvirret mumlen, henvendt til den hellige jomfru og til alle mulige helgener. Pilgrimmene takkede for den dag, der var gået, bad for de levende og for de døde.

"I faderens, sønnens og den helligånds navn – amen."

Klokken var ti minutter over otte, tusmørket bredte sit slør over egnen, en uendelig slette, der så endnu større ud i aftenens tågeskær. Hist og her, nær og fjern tændtes spredte lys i ensomt liggende huse. Lamperne i waggonen vippede og rystede, kastede et gult lys over den opstablede bagage og over pilgrimmene, som sad og rokkede i vognens bevægelse.

"I ved, kære børn," sagde søster Hyacinthe, som endnu stod op, "at om en times tid skal her være stilhed. Nu har I altså endnu lidt tid at more jer, men I må heller ikke blive alt for livlige. Og når vi er kommet forbi Lamothe, vil jeg ikke høre et ord, ikke en lyd, I skal sove allesammen."

Dette morede dem, og de lo.

"Ja, det bliver nu ikke anderledes, således er det befalet, og I er vist alt for fornuftige til ikke at adlyde."

Lige siden rejsens begyndelse havde pilgrimmene meget nøjagtigt udført alt, hvad søster Hyacinthe havde beordret med hensyn til bønner og salmer.

Nu var dagen til ende, og de fik lov til at more sig en kort stund, inden de gik til hvile. Men de vidste ikke, hvad de skulle tage sig for.

"Søster Hyacinthe," bad Marie, "å – spørg pastoren, om han vil læse lidt højt for os? Han gør det så udmærket, og jeg har netop en bog med, hvori der fortælles så yndigt om Bernadette ..."

Hun fik ikke talt ud, før de allesammen afbrød hende:

"Å, sig ja, søster, lad os det, søster."

"Ja, det må De så gerne, det hører vi på med stor glæde."

Pierre måtte sige ja, men han bad om at bytte plads med den, der sad under lampen, og hr. Guersaint, som glædede sig til historien, flyttede sig med stor beredvillighed.

Og da den unge præst havde sat sig til rette og åbnet bogen, gik et forventningens pust gennem hele vognen, alle rakte hals og spidsede øren. Heldigvis var Pierres stemme høj og klangfuld, han kunne overdøve hjulenes støj, der nu over sletten var mindre voldsom.

Men før han tog fat på læsningen, kiggede han lidt i bogen. Det var en af de godtkøbsudgaver, der omdeles overalt. Dårligt tryk, simpelt papir, blåt omslag med et billede af den hellige jomfru i Lourdes, et billede, der ikke var blottet for en vis primitiv ynde. Han kunne godt på en halv times tid få den historie læst op.

Og så begyndte han:

"Det var i Lourdes, en lille by i Pyrenæerne, den 11. februar 1850. Vejret var koldt og himlen overtrukket. Hos den fattige, men hæderlige snedker Francois Soubirous manglede de ved til at koge middagsmaden. Konen, Louise Soubirous, bad da sin næstældste datter, Marie, gå ud og samle lidt tørt pindebrænde ved Gaves bred eller i skoven. Gave er en lille flod, der strømmer gennem Lourdes.

Marie havde en ældre søster, Bernadette, der nys var hjemkommen fra landet, hvor hun havde tjent som hyrdepige hos skikkelige folk. Det var et noget sygeligt barn, uskyldig og god, som ikke kunne stort mere end sine bønner, som hun flittigt fremsagde. Moderen turde ikke rigtig sende hende ud i skoven i det kolde vejr, men både Marie og en anden lille pige, Jeanne Abadie, bad om at få hende med, og så fulgtes de tre veninder da ad. De gik langs den lille flod, samlede tørt brænde og befandt sig sluttelig overfor en stor klippehule, af egnens folk kaldet Massabiellegrotten ..."

Her lod Pierre bogen synke. Den barnlige, tørre fremstilling kedede ham. Han havde til bunds gennemforsket vidtløftige beretninger om denne mærkelige begivenhed, og i hans hjerte boede en uendelig ømhed og en fin medfølelse for den rørende, lille Bernadette. Det faldt ham på ny ind, at han allerede næste morgen i Lourdes kunne hengive sig til en alvorlig og afgørende undersøgelse.

Det var jo en af de vægtige grunde til, at han foretog denne rejse. Og al hans nysgerrighed vågnede, han havde altid næret en vis forkærlighed for denne unge seerske, for han følte, at hun talte sandhed. Han vidste, at det stakkels barn var ren af hjerte, men han ønskede at få fuld klarhed over denne historie. Hun løj

ikke, derom var han overbevist, hun havde set et syn, hørt stemmer som Jeanne d'Arc, og som jomfruen fra Orleans havde hun frelst Frankrig efter katolikkernes opfattelse. Hvad var det altså for en kraft, der besjælede hende og drev hende frem? Hvordan var det gået til, at et sådant syn havde vist sig for dette elendige, fattige barn? Hvor var det muligt, at hun med sit udsagn havde været i stand til at sætte alle troende sjæle i bevægelse, forny de første kristne tiders vidundere, så at sige grunde en ny religion midt i en mirakelby, der som ved et trylleslag var vokset frem, en by, i hvilken millionerne rullede, og hvori der samledes en vrimmel af begejstrede mennesker, talrigere end de masser, korstogene satte i gang?

Han holdt op at se i bogen, fortalte det, han vidste, hvad han gættede, hvad han forstod af denne historie, der aldrig helt er blevet opklaret, skønt den har bragt strømme af blæk til at flyde. Han kendte egnen, dens sæder og skikke gennem lange samtaler med sin ven, doktor Chassaigne. Og han fortalte flydende og godt, hans ord kom fra hans bevægede hjerte, han havde fået veltalenhedens hellige gave, det vidste han fra sin seminarietid, men i de senere år havde han sjældent eller aldrig gjort brug af den. Da hans tilhørere mærkede, at han kendte meget mere til Bernadette end bogen, lyttede de end ivrigere, og hans begejstrede ord fyldte disse tørstige sjæle med en usigelig ren glæde.

Først talte han om pigens barndom i Bartrès. Hun voksede op hos sin plejemoder, madame Lagües, der havde mistet sit eget nyfødte barn og nu i dets sted tog den fattige snedkers lille pige, som hun ammede og opfostrede. Bartrès er en landsby på 400 indbyggere, beliggende vel en halv mils vej fra Lourdes.

Den ligger uhyre ensomt, langt fra befærdede veje, skjult mellem skove og bakker. Gennem grønne græsgange slynger stien sig ud og ind til de spredte huse, mens klare bækkeløb ustandselig mumler og risler ned ad skråninger, der er beplantede med valnødde- og kastanjetræer. Højt over hytternes lave tag hæver den gamle kirke sit spir, alle vegne og til alle sider er der bølgeformede bakker. Landsbyen ligger i et yndigt, grønt, fredsommeligt hul, og Bernadette tjente sin føde så snart hun kunne, hun drog ud og vogtede fårene. Hver sommer tilbragte hun sin dag i de frodige græsgange, som kilderne fra bakkerne holdt friske og grønne, selv i den varmeste tid.

Hun vandrede fra morgen til aften om, uden at møde nogen menneskesjæl. Undertiden steg hun op på bakkekammen, hvorfra hun kunne skelne fjerne bjergtoppe, der skiftede farve efter vind og vejr og lignede store kæmpeskikkelser. Hendes plejemoders hus lå i udkanten af landsbyen, stille og ensomt og fredeligt, som den dag, hun dér blev lagt i sin vugge. Foran huset var en have med æble- og pæretræer. En lille, smal bæk, hun kunne mageligt springe over den, skilte haven fra de omliggende marker. I den lave, fugtige bolig var der til højre og til venstre for trappen op til loftet kun to store fliselagte stuer, hver indeholdende fire eller fem sengesteder. Småpigerne lå sammen og faldt i søvn med øjnene fæstede på de smukke billeder, som var klistrede på væggen, mens det store stueur i sin fyrretræskasse lod sin dybe stemme høre gennem aftenens stilhed.

Ak, hvor var Bernadettes barndom dog forløbet fredsommeligt og roligt i den stille landsby. Hun trivedes for

resten ikke godt, skrantede ofte, led af nervøs åndenød, der især pinte hende, når det blæste, og i tolv års alderen kunne hun hverken læse eller skrive, talte kun bondemål, var meget langt tilbage, både legemligt og åndeligt. Hun var en lille pige. Blid og stille, føjelig og lydig, der sporedes intet usædvanligt i hendes væsen og anlæg, dog var hun temmelig tavs, lyttede gerne til andres tale.

Uagtet hun ikke var særlig begavet, viste hun altid god, sund fornuft, kunne ofte give træffende svar med en særegen stille, munter betoning, der morede de andre.

Hun havde megen møje med at få lært at bede sin rosenkrans. Da hun endelig kunne den på sine fingre, lod det til, at hun ville nøjes med denne sum af lærdom, for hun gentog bønnerne dag ud og dag ind, og aldrig mødte man hende med hendes får, uden at hun havde sin rosenkrans i hænderne og mumlede sine Fadervor og sine Ave, uden ophør.

Hvor ofte kunne hun ikke i timevis sidde under træernes bladskjul, helt borte fra verden og virkeligheden, med et drømmende blik hæftet på de fjerne bjergtoppe, der beskinnedes af den strålende sol og lignede skønne drømmesyner.

Dagene gik og ugerne gik, og stadig vandrede hun om med sin kære, stadige tanke, med den eneste bøn, hun kunne. Her i den duftende, frodige, grønne ensomhed havde hun ingen anden legekammerat end den hellige jomfru.

Yndige aftener tilbragte hun også om vinteren i den store stue til venstre, hvor der var lagt i kakkelovnen. Hendes plejemoders broder var præst, og han kunne sommetider læse dejlige historier for dem om hellige mænd og kvinder, eller om

mærkelige tildragelser, der bragte dem alle til at skælve af skræk eller glæde, om syner fra Paradisets rige, om Himlens porte, der åbnede sig, så at man så englene i stråleglans.

Præstens bøger var fulde af billeder, forestillende Vorherre i sin herlighed, og Jesusbarnet, så fint og yndigt med det lysende ansigt, men især kom den hellige jomfru ofte for, i strålende hvid eller blå guldbræmmet kjortel, så himmeldejlig, at barnet undertiden genså hende i drømme. Men aller oftest læste de i bibelen. En gammel bibel med gulnede blade, der i mere end hundrede år havde været i familien, og om vinteraftnerne tog plejefaderen, som var den eneste, der kunne læse, og plantede en knappenål på siden, hvorpå han gav sig til at læse højt for dem, mens kone og børn opmærksomt lyttede til, ja så ofte hørte de hellige ord, at de kunne fortsætte udenad, når faderen holdt inde.

Bernadette holdt mest af de bøger, hvor hun fandt den hellige jomfru med det sødt smilende ansigt, men det morede hende også at høre eventyr om tapre riddere og mægtige feer, om blodige slag, om faste borge og frygtelige tvekampe, om Roland, der stred for at udfri Kristi grav af de vantros vold. Om prinsesse Clarisse af Aquitanien, der var skøn som selve dagen. Når Bernadette havde hørt alt for mange historier, kunne hun undertiden ligge vågen om aftenen. Hun var overtroisk, bange for hekse og troldmænd, og om aftenen efter solnedgang ville hun ikke for alverden vove sig i nærheden af et gammelt tårn, for der holdt djævlen til, sagde folk. For resten var egnens enfoldige beboere meget optaget af alskens hemmelighedsfulde ting: der fandtes syngende stene og bloddryppende træer, korsveje, hvor man *skulle* sige tre Fadervor og tre Ave, hvis man

ville undgå at møde dyret med de syv horn, som styrtede alle piger i fordærvelse. Det vrimlede med historier, som bragte hårene til at rejse sig på ens hoved. Først var der varulvene, elendige mennesker, som Satan tvang til at påtage sig store hundes skikkelse; hvis man kunne få held til at komme et sådant uhyre på skud, og et eneste hagl rørte ved mennesket, da var fortryllelsen hævet, men traf man kun skyggen, lå den forgjorte dræbt på stedet. Og så kom en hel række af fortællinger om hekse og trolde. En af disse historier havde især gjort indtryk på Bernadette, den var om skriveren i Lourdes, der endelig ville se djævlen, og som af en heks blev ført ud på en mark klokken tolv langfredag nat. Djævlen viste sig i pragtfuld rød dragt, og han ville da straks købe skriverens sjæl. Manden lod, som om han gik ind derpå. Djævlen havde just medbragt en stor protokol, i hvilken han havde underskrifter af dem, der allerede var i hans vold. Den snedige skriver var ikke så let at narre, op af lommen trak han en flaske, men i stedet for blæk var det vievand, og det stænkede han på den sølle djævel, der udstødte ynkelige skrig, mens den anden tog flugten med samt protokollen. Så begyndte en vild jagt over bjerg og dal, over stok og sten. "Giv mig min protokol!" – "Nej, den får du ikke!" og således blev det ved: "Giv mig min protokol!" – "Nej, den får du ikke!"

Skriveren vidste nok, hvad han ville, og da han var træt, lige ved at styrte, fo'r han ind på kirkegården, på indviet jord, hvor han for at drille djævlen stod og vinkede med protokollen, og således frelste han alle de stakler, der havde skrevet deres navn i Satans bog.

Hver aften, før Bernadette sov ind, bad hun sin rosenkrans; glad over at se Helvede og Satan besejret, men dog altid i skræk for, at den onde skulle komme listende, når lyset var slukket.

Om vinteren samledes folk ofte i kirken efter endt dagværk. Pastor Ader havde indrettet det sådan, for at de fattige kunne spare lys og varme. Så blev der læst højt i Bibelen, og de sagde bønner i fællesskab. Børnene plejede at falde i søvn, kun Bernadette kæmpede for at holde sig vågen, hun var så glad ved at være på dette hellige sted, under den lille kirkes hvælving med de røde og blå ornamenter. I baggrunden så hun det malede og forgyldte alter med de snoede søjler og de gyldne rammer; Maria hos Anna, Johannes den Døbers henrettelse, malet med brogede farver. Og barnet, der allerede kun var halvt vågen, faldt hen i en drømmende tilstand ved at betragte disse billeder, hun så syner med blod og glorier, der flammede, men altid kom den hellige Gudsmoder frem, så på hende med sine blå øjne, der blev levende, mens læberne lige skulle til at åbne sig for at tale til hende. I mange måneder tilbragte hun sine aftener således i den gamle kirke, foran alteret, som strålede i halvmørket med sit guld og sine grelle farver. Hun sad i en henrykt stemning, og når hun omsider lå i sin lille seng lukkede søvnen hendes øjne, og hun drømte videre, mens englene stod vagt ved hendes leje.

Her var det også at Bernadette gik til præsten og blev forberedt til den første altergang. Hun var snart fjorten år, det var på høje tid. Plejemoderen, der havde ord for at være påholdende, lod hende ikke gå i skole, men brugte hende til at gøre nytte hjemme. Skolemesteren, hr. Barbet, så aldrig noget til hende. Men en dag, da han i præstens sted læste med

konfirmanderne, lagde han mærke til Bernadettes stille væsen og fromme mine.

Præsten holdt meget af hende, talte ofte til hr. Barbet om hende og sagde, at hun mindede ham om børnene fra La Salette, for de havde vist været stille og enfoldige og artige som hun, ellers havde den hellige jomfru ikke vist sig for dem. En morgen, da to mænd udenfor landsbyen fik øje Bernadette, der sad og vogtede sine får under nogle høje træer, sagde præsten: "Jeg ved ikke, hvordan det er, men hver gang jeg ser den lille pige, må jeg tænke på Melanie, hyrdepigen, Maximines kammerat." Og disse ord viste sig senere at være en spådom. En anden dag efter religionsundervisningen eller måske det var om aftenen, da landsbyens folk var forsamlede i kirken, fortalte han om denne sælsomme tildragelse, nu tolv år gammel, da den hellige jomfru viste sig på bjerget for Melanie og Maximine, hun stod ved bredden af en bæk, talte til børnene, betroede dem en hemmelighed og sagde dem, at hendes søn var vred på menneskene. Og Gudsmoders tårer blev til en klar kilde med vidunderlig helbredende kraft, mens hemmeligheden nedskreves på pergament og forseglet hvilede i Rom i pavens arkiv.

Bernadette må sagtens med opmærksomhed have lyttet til denne fortælling, men hun gemte den i sit hjerte, og sikkert har hun tit og ofte gennemlevet den, når hun sad og vogtede sine får på de ensomme skyggefulde græsgange, hvor hun daglig færdedes, mens rosenkransens perler gled gennem hendes spinkle barnehænder.

Og således gled hendes barndom hen i den fredelige landsby. Hvad der henrev beskueren hos Bernadette, var de skønne,

strålende seerøjne, hvor drømmesyner gled forbi som fugleskarer over en klar himmel. Munden var stor og lidt for fremtrædende, havde et godt udtryk, og det runde hoved med den lige pande og det tætte, sorte hår kunne ikke kaldes hverken fint eller smukt, men det blide og faste blik havde en stor magt, dog måtte man se rigtig på hende for at komme under dets indflydelse, ved en flygtig beskuelse så Bernadette ud omtrent som de andre landsbybørn, tarvelig og fattig, undselig og frygtsom. Præsten havde sikkert læst i hendes sælsomme øjne, hvad der skulle ske med hende, dog, han var bekymret for hendes svagelige barndom, der var gået i den ensomme natur, mellem brægende får, hvor hun kun havde sine egne, uafladelig gentagne bønner til selskab. Han vidste, hvor dybt et indtryk hun havde modtaget af de sælsomme historier, af de lange vinteraftener i den lille kirke foran det malede alter. Han kendte den rene troens flamme, der brændte i denne sjæl, som havde udviklet sig her i den ensomme egn, så langt fra befarne veje.

Den syvende januar blev Bernadette fjorten år, og da hendes forældre så, at hun intet lærte i Bartrès, besluttede de at tage hende hjem til sig, for at hun kunne blive ordentligt forberedt til den første altergang. Og hun havde altså været en kort tid i Lourdes, da hun den ellevte februar, en torsdag, i koldt, gråt vejr ..."

Men her måtte Pierre holde inde, for søster Hyacinthe rejste sig igen og klappede kraftigt i hænderne.

"Børn! Nu er klokken over ni! Nu skal vi være stille alle sammen!" Toget brusede forbi Lamothe, gennem mørket over de store hedesletter, der lå gemte i natten. Allerede ti minutter

var gået over den fastsatte tid, og dog gjorde de rejsende indvendinger.

"Å, søster," udbrød Marie med strålende øjne, "giv os et lille kvarter til! Vi er på det allermest spændende sted."

Ti, tyve stemmer lød med samme anmodning.

"Å, ja – bare et eneste lille kvarter."

Alle ville høre videre, de brændte af nysgerrighed, som om de ikke alle sammen mange gange havde hørt historien, for de fængsledes alle af Pierres følelsesfulde fortællemåde.

Alles øjne hang ved ham, og det vaklende lys fra lamperne kastede et sælsomt skær over de opmærksomme ansigter. Ikke alene de syge slugte hans ord, nej, de ti kvindelige pilgrimme i den bageste kupé var lige så ivrige. Deres stakkels grimme ansigter blev næsten smukke af lutter begejstring og tro.

"Nej, det kan ikke gå an," erklærede søster Hyacinthe først. "Jeg tør ikke gøre forandringer i bestemmelserne. Her skal være stilhed."

Imidlertid lod det til, at hun var ved at give efter, for hun havde selv stor lyst til at høre mere. Atter bad Marie, mens hendes fader smilende erklærede, at de ville blive syge af spænding, dersom søster Hyacinthe tvang Pierre til at holde op, og da fru Jonquière blinkede til nonnen, føjede denne sig omsider.

Pierre havde siddet tavs og ventet ganske fredsommeligt uden at skride ind. Og nu tog han igen fat med sin blide, klangfulde røst, hvor tvivlen smeltede hen i medfølelse for alle dem, der lider og håber.

Fortællingen fortsattes altså i Lourdes i en stille og snæver gade, der snor sig mellem fattige boliger og kalkede mure. I en

tarvelig stuetage ind til gården beboede familien Soubirous et eneste værelse, syv personer, fader, moder og fem børn sammen.

Der var mørkt, for gården var lille og indelukket. De sov, som de kunne bedst, og spiste, når de havde mad i huset. I den senere tid havde faderen ikke haft meget arbejde. Og det var ud fra dette bedrøvelige og fattige hjem, at Bernadette, den ældste, gik med Marie, sin søster, og Johanne, en lille naboerske, for at samle pindebrænde en kold og grå dag i februar.

Og langsomt oprullede Pierres ord det yndige billede for sine tilhørere. Han fortalte, hvordan de tre småpiger steg ned til Gaves bred, hvordan de til sidst befandt sig på den lille ø, der ligger overfor Massabiellegrotten, kun adskilt fra denne ved det smalle vandløb, der driver savmøllen.

Det var et ensomt, vildt sted, hvor sognets hyrde ofte drev landsbyens svin hen, for de kunne søge ly i grotten, hvis de blev overfaldet af ondt vejr.

Pindebrænde var her ikke meget af på øen, men Jeanne gik over bækken, for hun opdagede pludselig en hel bunke kviste, som vandet havde ført med, mens Bernadette, der ikke var så rask som kammeraterne, blev stående på øen. Hun turde ikke vove sig over bækken, var bange for, hun skulle blive våd om fødderne, for hun havde udslet i hovedet, og moderen havde bedt hende endelig at pakke sig ind og ikke tage sin kyse af, en stor, hvid hætte, der tegnede sig skarpt ved siden af hendes tarvelige, sorte kjole.

Men da de andre småpiger ikke ville hjælpe hende over, satte hun sig ned, skød træskoene af og begyndte at trække strømperne af. Klokken kunne være omtrent tolv, de ni slag til

Angelus lød fra kirketårnet ud over den vide, rolige vinterhimmel, som var dækket af et dunlet skyslør. Og da var det, hun blev grebet af en sælsom uro, hun hørte en susen som af en optrækkende byge. Hun troede, det var storm, men da hun kastede et blik på træerne, så hun, at ikke et blad rørte sig, og hun undredes såre.

Så mente hun, det var indbildning, og ville netop bukke sig ned efter sine træsko, da lyden kom igen. Derpå sortnede det for hendes øjne, træerne forsvandt, og med et skinnede et blændende hvidt lys på klipperne lige over for, over grotten: det lignede et smalt, oplyst, spidsbuet kirkevindue.

Forfærdet faldt hun på knæ. Hvad i Guds navn var dog dette? Undertiden, når hun plagedes af åndenød, kunne hun ligge og drømme hele nætter igennem, tunge drømme, om hvilke hun ved sin opvågnen beholdt en kvalfuld erindring. Nu forekom det hende, at hun stod midt i et flammelys. Solen skinnede lige på hendes ansigt. Havde hun den nat haft de slemme drømme? Eller drømte hun måske endnu? Men lidt efter lidt fik lyset form. Og hun syntes, hun så en skikkelse – en strålende, hvidt lysende skikkelse. I angst for at dette kunne være den onde, opfyldt som hun var af heksehistorier, gav hun sig til at bede sin rosenkrans.

Og da lyset lidt efter lidt svandt bort, og hun var nået over til Marie og Jeanne, undredes hun over, at ingen af dem havde set eller hørt noget usædvanligt, mens de gik og samlede brænde lige foran grotten.

Og på vejen hjemad talte de tre børn sammen: hun havde altså set noget? Men hun ville ikke svare, hun var urolig og lidt skamfuld. Endelig sagde hun, at hun havde set en hvid

skikkelse. Og så rygtedes det på egnen, forældrene, der også fik historien at vide, blev vred over disse børnestreger og forbød datteren at komme i nærheden af Massabielleklippen.

Men alle talte om tildragelsen, og næste søndag måtte de alligevel give Bernadette lov at gå hen til stedet med en flaske vievand – så fik man da at vide, om synet var Djævelens værk.

Hun så atter lysskæret, skikkelsen kom tydeligere frem, den smilte sødt, var ikke bange for det indviede vand og om torsdagen, da hun atter gik til grotten, ledsaget af flere personer, talte den hvide dame omsider til hende: "Kom her hen," sagde hun, "i fjorten dage!"

Lidt efter lidt formede den utydelige lysskikkelse sig altså til en kvinde, skønnere end en dronning, dejlig som det dejligste billede. I begyndelsen viste den lille pige sig undselig og ængstelig over for den regn af spørgsmål, der overvældede hende fra morgen til aften, men efterhånden blev hun nøjagtigere i sine beskrivelser, der ikke vekslede: øjnene var blå og blide som en engels, munden rosenrød og smilende, ung og moderlig på samme tid.

Under sløret, der faldt ned og skjulte skikkelsen sås en yndig, lysgylden hårvækst. Kjortlen, hvid og blød og strålende måtte være gjort af et på Jorden ukendt stof, vævet af solens stråler. Det himmelblå skærf, der var knyttet om midjen, flagrede ud som skyer på morgenhimlen. Rosenkransen over højre arm havde mælkehvide, skinnende perler, mens ringene, der holdt dem sammen, og korset var af guld. Og på de dejlige, nøgne fødder, hvide som nyfalden sne, blomstrede to roser – den guddommelige i renhed undfangede moders mystiske blomster.

Hvor havde hun set denne jomfru, hvilken billedbog havde dette folkets ydmyge barn truffet denne skikkelse? I sin plejemoders broders bøger? I de bøger, hvor den gode præst læste sine dejlige fortællinger? Eller var det en eller anden lille billedstøtte i den gamle malede og forgyldte kirke, hvor hun havde tilbragt de mange yndige aftener? Hvorfra havde hun disse blomstrende himmelroser på de nøgne fødder; dette rørende foster af en begejstret indbildningskraft, der skulle være et tegn på moderen, på kvindens fromme renhed? Kom de fra en gammel ridderhistorie eller fra pastor Aders religionsundervisning, eller havde hun selv drømt dem frem, når hun ensomt vandrede om på de skyggefulde græsgange i Bartrès, mens rosenkransen gled gennem de spinkle barnefingre og hendes uskyldige læber i det uendelige gentog englens hilsen til frelserens jomfrumoder?

Pierres stemme skælvede af bevægelse, for alt sagde han ikke til disse enfoldige sjæle, som hang ved hans læber – han talte ikke om sin tvivl, indlod sig ikke på menneskeforklaring. Beretningen om Bernadette fyldte alligevel hans hjerte med den inderligste medfølelse for alle lidende.

Han holdt af den stakkels, lille hyrdepiges fortælling om den yndige dame med det elskelige smil, der så villigt kom frem og atter forsvandt for hendes henrykte blik. Først viste lyset sig, så dannedes skikkelsen, hilste og vinkede, bevægede sig yndefuldt svævende, og når den igen blev borte, så hun endnu stråleskæret, der efterhånden udsluktes som et stjerneskud.

Ingen kvinde i verden kunne have et åsyn som dette; det lignede liljer og roser; de vilde rosentjørn i grotten sårede ikke

de skønne, tilbedte fødder, der var prydede med den evige kærligheds blomsterflor!

Og Pierre talte om de andre syner. Fredag og lørdag viste Gudsmoder sig fjerde og femte gang; men endnu havde den strålende dame ikke sagt, hvem hun var; hun nøjedes med at smile og nikke uden et ord. Om søndagen udgød hun tårer og sagde: "Bed for synderne!" Om mandagen så Bernadette hende ikke, og det var en stor sorg for barnet, der mente, at damen ville prøve hende. Men om tirsdagen meddelte hun hende en hemmelighed, som ingen kendte eller nogen sinde fik at vide, og endelig sagde hun, hvilket hverv hun pålagde hende: "Gå hen og sig til præsterne, at de her bygger et kapel!" Om onsdagen mumlede hun flere gange: "Bad, bad, bod!" som barnet gentog, idet hun kyssede jorden. Om torsdagen hed det: "Gå hen, drik af kilden og spis af de urter, der vokser på dens bred!" Ord, som Bernadette ikke fattede, før hun så en kilde sprudle frem under sine hænder helt inde i grotten, og dette var mirakelkildens oprindelse.

Den anden uge begyndte: Om fredagen viste synet sig ikke, men de følgende dage var det der – gentog sine befalinger, så smilende på dette fattige barn, der var udkåret, og Bernadette bad – sagde sin rosenkrans, kyssede jorden og krøb på sine knæ op til kilden for at drikke.

Endelig – den fjerde marts – den sidste af de fastsatte dage, bad damen igen om at få bygget et kapel, for at alle mennesker kunne drage hid fra alle Jordens egne.

Imidlertid havde hun aldrig trods barnets ydmyge bønner villet sige sit navn, og først torsdag den 25. marts, tre uger efter, foldede damen hænderne, hævede blikket mod himlen og

sagde: "Jeg er den ubesmittede undfangelse!" To gange senere – men med temmelig lange mellemrum – 7. april og 16. juli viste hun sig atter: første gang gjorde hun miraklet med vokslyset, over hvilket barnet en lang stund af en fejltagelse holdt sin hånd, uden at den blev brændt af flammen – anden gang for at tage afsked med sin udkårne. For sidste gang smilede hun og sagde farvel til Bernadette. Det var altså atten gange, hun havde vist sig – og hun kom aldrig mere!

I Pierres sind herskede under denne beretning en sælsom dobbelthed. Mens han fortalte dette skønne eventyr for sine troende og enfoldige tilhørere, tænkte han selv på den stakkels, lille pige, hvis svaghed viste sig under en så indtagende form. Efter lægens brutale udsagn var dette barn i overgangsperioden – svag af naturen, en godt karakteriseret type på et degenereret, enfoldigt, hysterisk væsen. Ganske vist havde hun ikke voldsomme anfald – hun lå ikke hen i stivkrampe, huskede sine syner, når hun kom til sig selv, det var det særegne ved hendes tilfælde, men dette tilfælde var aldeles ikke enestående. Og hvad videnskaben kan forklare, er intet mirakel!

Det var jo så ofte forekommet, at hyrdepiger havde set den hellige jomfru og alle den slags barnestreger.

Den samme historie kom uforandret frem: en dame i strålekjortel, en hemmelighed – en kilde, der sprudler frem, – et hverv, der pålægges, og miraklerne, der begejstrer og omvender massen! – end også de fra himlen sendte meddelelser var identisk de samme! Ordlyden ens!

Her var intet nyt uden den mærkelige erklæring: "Jeg er den ubesmittede undfangelse!" – der kom som et tegn på den hellige jomfrus taknemmelighed over den i Rom for tre år siden

fastslåede dogme. Det var ikke den rene jomfru, men "Den ubesmittede Undfangelse" – begrebet, tingen, dogmet – man fristedes til at spørge om, Gudsmoder virkelig havde talt således. De andre ord kunne Bernadette godt have hørt og ubevidst gemt i sin hukommelse. Men hvorfra kom dette? Denne erklæring, der på en vidunderlig måde støttede denne endnu omstridte læresætning om den hellige Gudsmoders ubesmittede undfangelse?

I Lourdes var alle i bevægelse! Mange mennesker strømmede til, miraklerne begyndte, mens der på samme tid opstod den uundgåelige modsigelse og forfølgelse, som ved alle den slags tildragelser hjælper en sag til sejr.

Og fader Peyramale, præsten i Lourdes, en dygtig og fuldt ud hæderlig mand, rettænkende og energisk kunne med sandhed sige, at han intet kendte til dette barn, som han endnu ikke havde forberedt til konfirmationen.

Hvorfra var altså påvirkningen kommet? Hvem havde lært hende lektien? Barndommen i Bartrès – pastor Aders religionsundervisning – samtaler – højtideligheder i anledning af det nye dogme – eller en af de utallige medaljer, man i de sidste år havde strøet ud over de katolske lande.

Man hverken hørte eller så noget til fader Ader, der havde forudsagt Bernadette hendes vidunderlige skæbne. Han fik intet mere med barnet at gøre, siden han havde været den første, der anede den lille sjæls høje flugt. Men den stille landsbys usynlige magter, den grønne, ensomme krogs overtro, hjemsøgte nu Lourdes og smittede alle med tro på alskens sælsomme historier.

Man mindedes, at en hyrde fra Argelés en dag, da han talte om Massabielleklippen havde forudsagt, at mærkelige ting skulle ske på dette sted. Andre børn stod stille, med vidt opspilede øjne – krampagtigt skælvende – for de havde set den onde!

En vanviddets storm fejede henover egnen. En gammel dame i Lourdes forsikrede, at Bernadette var en heks, og at hun i hendes øje havde set en skrubtudsefod. De andre, de pilgrimme som i tusindtal strømmede til, anså hende for en helgen, og de kyssede sømmen af hendes kjole. Når hun knælede ved grotten, fyldtes deres sjæle med en begejstring, der grænsede til afsindighed, og hun lå der så stille, med et lys i den ene og en rosenkrans i den anden hånd. Hendes blege ansigt strålede, som var det forklaret, og et udtryk af himmelsk lyksalighed lejrede sig over hendes træk, mens øjnene lyste og læberne sagte bevægede sig, uden at nogen kunne høre, hvad hun sagde. Og vist var det, at hun ikke længere havde nogen vilje, drømmen beherskede hende helt, passede så godt ind i hendes hele tilværelse, at hun vandrede om i den, selv om hun var vågen – anså den som en uomtvistelig kendsgerning, var rede til at bekræfte den, til at dø for den, gentog den uafladelig, med de samme ord og vendinger. Hun løj ikke, hun forstod ikke, kunne ikke, var ikke i stand til at ville noget andet.

Nu glemte Pierre både tid og sted, han gav en romantisk og vidtløftig skildring af den lille, fromme, stille by i Pyrenæerne. Fordum havde "Slottet" knejset på en klippe ved korsvejen til Lavedans syv dale og forsvaret adgangen til bjergene, nu lå det som en ussel dynge ruiner ved indgangen til passet.

Nutiden standsedes her af disse snedækkede bjerges vældige klippemasser, og kun en jernbane over Pyrenæerne kunne sætte denne egn i forbindelse med den udenfor liggende verden og dens samfund – her i Lourdes stod tiden og tilværelsen stille som vandet i en skovsø. Der lå altså Lourdes og sov, fredeligt og lykkeligt i hundredårig ro med smalle, krumme gader, spidse brosten, sarte huse med marmorprydelser. De gamle gavle og tage grupperede sig øst for slottet; Grottegade – den gang kaldet Skovgyden – var en græsbevokset, næsten ufremkommelig sti; ved Gaves bred lå ikke et eneste hus, flodens bølger skummede afsted mellem ensomme piletræer og høje siv.

På Marcadalpladsen sås om hverdagen meget få mennesker, og kun en torvedag eller helligdag spadserede den søndagsklædte befolkning. I sæsonen livede badegæsterne fra Conterets og Bagnères lidt op. Postvogne rullede gennem byen to gange om dagen, men de kom fra Pau ad afskyelige veje og de måtte køre over vadestedet, kaldet Lapaca, der ofte var svært at klare, så gik det op ad den stejle gade fra floden, langs kirketerrassen, overskygget af store hegn. Og hvor var der ikke fredeligt i og omkring den gamle, halvt spanske kirke, fuld af billedskærerarbejde, søjler, rammer, statuer – befolket af gyldne og malede helgener, der viste sig som drømmesyner i de gammeldags lampers hemmelighedsfulde skær. Hele befolkningen mødte her og fyldte sind og øje med drømme og mysterier. For i Lourdes fandtes ingen vantro, det var folk med sand barnetro, hvert lav marcherede frem til gudstjeneste under sin skytspatrons banner, alle slags broderskaber samlede borgerne om alteret på de høje helligdage som en stor, kristelig

familie. Derfor var byens sæder rene, den stod som en fin og yndig blomst i en ubesmittet vase de unge knøse fandt intetsteds tilflugt for udskejelser, alle de unge piger voksede op i uskyldsduft, under den hellige jomfrus øje, ved elfenbenstårnets, ved visdomstronens fod.

Og det var såre naturligt, at Bernadette fremspirede i denne helligdommens jordbund, udfoldede sig som en Rose på hegnets tjørn! Hun var selve denne gamle bys troende og hæderkronede blomsterflor, hun *kunne* slet ikke trives andetsteds end mellem disse gammeldags mennesker, i denne barnlige, folkelige fredsommelighed under korsets tugt og beskyttelse. Og hvor elskede de hende ikke!

Rundt om brød tro og kærlighed ud i lyse luer. Alle havde den blindeste tillid til hendes himmelsendte hverv. Et væld af håb og fortrøstning strømmede ud fra de første vidundere i grotten.

Et langt lettelsens suk fulgte efter gamle Bourriettes helbredelse, efter lille Justin Bouhohorts opvækkelse, da han løftedes sund og rask ud af mirakelkildens bassin.

Det var jo klart som dagen, at den hellige Gudsmoder selv skred ind og frelste sine stakkels, fortvivlede børn, hun tvang naturen, denne ravnemoder, til retfærdighed og barmhjertighed. Den guddommelige kærlighed tog styret, gjorde en omvæltning i verdensloven til fordel for dem, der var syge og sorgfulde.

Vidunderne blev stadig talrigere og mærkeligere, alt som dagene gik, de vidnede om Bernadette og om hendes sanddruhed. Hun var rosen fra Paradiset, hvis duft og hvis glorie er verdens lyst og glæde.

Så langt var Pierre kommet, og nu skulle han fortælle om flere mirakler, om grottens vidunderkure, da søster Hyacinthe, som nu kom tilbage til virkeligheden, hun havde helt ladet sig fortrylle og glemt både tid og sted, fo'r op fra sin plads.

"Men dette kan sandelig ikke gå an! Klokken kan ikke være langt fra elleve."

Og det var ganske rigtigt. De var forbi Morcenx og skulle snart være ved Mont-de-Marsan. Hun klappede i hænderne.

"Nu skal her være stilhed, børnlille. Ikke et ord mere."

Denne gang vovede ingen at komme med indvendinger, for hun havde ret, der var ingen mening i dette. Men hvor var det kedeligt ikke at høre mere, at måtte holde op midt i en så yndig historie.

Fra de ti kvinder i den bageste kupé hørtes misfornøjet mumlen, mens de syge med spændte miner og vidt opspilede, håbefulde øjne drømte om frelsen derhenne i grotten, mod hvilken de styrede. Disse stadig tilbagevendende mirakler fyldte dem med en overnaturlig glæde.

"Og lad mig nu ikke høre en lyd!" sagde nonnen muntert, "den første, der mæler et ord, kommer i skammekrogen."

Fru Jonquière lo godmodigt.

"Vær nu pænt artige, lille børn, og sov, ellers er I så trætte i morgen, og I får brug for alle jeres kræfter, når I skal bede den hellige jomfru om hjælp og frelse."

Så blev der stille i waggonen, ingen talte, kun hjulenes rullende lyd hørtes, mens toget brusende og skumplende fo'r videre.

Pierre kunne ikke sove. Ved siden af ham sad hr. Guersaint, der allerede snorkede lidt, og sov med en fornøjet mine, trods

den hårde bænk, hvorpå han sad. Længe betragtede Pierre Maries ansigt, hun lå ganske stille, med vidt åbne øjne, der strålede af glæde over alle de vidunderlige ting, hun havde hørt fortælle. Så mødte hendes blik vennens, og derpå lukkede hun øjnene – han vidste ikke, om hun var slumret ind, eller om hun svævede hen i vågne drømme om det vidunder, der skulle ske med hende.

Nu og da hørte man de syge klage sig, tale eller le i søvne. Måske så de ærkeenglen gennemskære deres syge legemer og tage smerten fra dem. Andre kunne ikke falde til ro, de vendte og drejede sig, græd stille eller stirrede frem for sig i halvmørket. Og Pierre påvirkedes af det mysterium, han selv havde fremmanet, han følte sig så sælsomt til mode her imellem sine troende og lidende brødre, at han var nærved at afsky sin fornuft, og ønskede, ja besluttede at tro og håbe som de.

Hvad nyttede alle disse lægevidenskabelige granskninger med hensyn til Bernadette; de ledte jo aldrig til noget klart resultat? Hvorfor kunne han ikke i hende se et sendebud fra det høje, fra en anden verden, et af den ukendte guddommelighed udkåret væsen? Lægerne var kun uvidende mænd med hårde hænder, og var det ikke sødt at drømme om det umuliges tryllehaver?

Han hengav sig en kort stund til disse tanker, prøvede ikke at finde forklaringer, men betragtede med troens enfoldighed seersken Bernadette med hendes prægtige mirakelfølge, han gav sin tanke og sin vilje Gud i vold. Og hans blik svævede ud ad vinduet, som man ikke turde lukke helt op for de brystsyges

skyld, han så ud over det mørke landskab, gennem hvilket toget brusede afsted.

Nu var tordenskyerne fejet bort, og den sorte fløjlshimmel, med de tindrende stjerner, hvælvede sig over de stumme marker, som regnen havde forfrisket. Gennem hedeland og dale, over høje og over græsgange rullede dette smertens tog ustandseligt afsted, pustende og stønnende, med de forpestede, kvalme kupéer, der rummede al menneskesmerte, mens den store, rolige natur hvilede ud i den stille, blide sommernat.

Klokken et om morgenen kørte man forbi Riscle, der hørtes ingen lyd, alle sad stille som mus midt i den pinlige støden og skumplen.

Klokken to passeredes Vic ved Bigorre, nu klagede de syge en smule. Linjen var i en sørgelig tilstand, stødene næsten uudholdelige, men først en halv time senere, ved Forbes, blev tavsheden brudt, og morgenbønnen fremsagt, skønt det endnu var mørk nat.

Det var Fadervor, Ave, Trosbekendelsen og så en bøn om lykke for den dag, der nu oprandt. O, Gud, giv os kraft til at holde det onde borte og gøre, hvad godt er, lide med tålmodighed og hengivenhed, hvad du pålægger os!

Toget standsede ikke før ved Lourdes. Om en god halv time ville mirakelbyen og grotten stråle i natten, den lange, onde nat.

Pilgrimmene rettede de stive lemmer, gned de trætte øjne, håbet blussede mægtigt op i deres sjæle og hjalp dem over deres lidelser og besværligheder.

Men søster Hyacinthe var især urolig over den ukendtes tilstand. Hun tørrede stadig den kolde dødssved af hans ansigt.

Han levede endnu; hun havde end ikke et minut lukket øjet hele natten. Et svagt pust trængte over de sammenknebne læber, kunne hun dog være så lykkelig at få ham levende bragt hen i grotten.

Pludselig for hun sammen i skræk, vendte sig om til fru Jonquière:

"Å, vær så god at række mig eddikeflasken, jeg synes ikke mere, jeg kan høre ham ånde!"

Og hun havde ret. Mandens øjne var stadig lukkede, men nu stod munden lidt åben, og hans hudfarve faldt i det grålige.

Toget rumlede og rystede, hastigheden syntes at tiltage, kæder og hjul støjede og drønede med forøget kraft.

"Jeg vil gnide ham i tindingen," fortsatte søster Hyacinthe, "å, vil De hjælpe mig lidt?"

Ved et stærkt stød faldt manden forover mod hende.

"Å, Gud, hvad er dette! Hjælp mig, hold på ham."

De løftede ham op, han var død. Og de måtte støtte ham op i hjørnet, hvor han blev siddende ganske stiv, kun hovedet vaklede en smule til begge sider efter togets bevægelse. Lokomotivet pustede, hjulenes tordenstemme dundrede, nu og da lød en skingrende fløjtetone som et glædesskrig gennem den stille nats ophøjede ro.

Og den sidste halve time var som en evighed med den døde siddende her mellem de andre. To store tårer trillede ned over søster Hyacinthes kinder. Derpå foldede hun hænderne og bøjede hovedet i bøn.

En skælvende gysen gik gennem hele vognen, alle blev grebet af rædsel over denne stumme pilgrim, der kom for sent til valfartsstedet. Men håbet var alligevel stærkere end smerten,

forgæves vågnede alle disse lidelser med ny magt efter denne lange rejses møje og besvær, en jubelsang brød dog frem nu, da de følte, de nærmede sig det forjættede land.

Pilgrimmene istemte alle som en salmen, med hvilken de havde begyndt rejsen, og jammer og klager overdøvedes af *Hil dig, havets stjerne!*

Atter tog Marie Pierres hånd i sine små, feberhede fingre.

"Ak, Gud! Der sidder den stakkels mand og er død. Jeg var også bange for, at jeg aldrig skulle nå målet levende. Og om ganske kort tid er jeg der alligevel. Gud være lovet!"

Præsten skælvede af bevægelse. "Og De vil blive helbredet, kæreste Marie, både De og jeg skal finde frelse, hvis De kun beder ret inderligt for os begge."

Nu peb dampfløjten igen ud i det blå mørke. Signalblussene i Lourdes skinnede gennem natten, og hele toget sang endnu den salme – salmen om Bernadette, den uendelige salme med de seks dusin vers, hvor englens hilsen stadig vendte tilbage som et omkvæd, der åbnede en håbets og begejstringens himmel for de enfoldigt troende sjæle.

Anden dag

1

Uret på banegården viste tyve minutter over tre. Og under perronens glastag sås mørke skygger tålmodigt vandre frem og tilbage, ventende på det hvide tog – ude i mørket så man allerede det røde signalblus.

To af de ventende stod stille. Den højeste, en præst, den ærværdige pater Fourcade, der var direktør for den nationale valfart, var kommet hertil den foregående dag. Han var en mand på vel de tres, pragtfuld at skue under den sorte pelerine med den store hætte. Med det skønne hoved, de lyse herskerøjne, det tætte, stærkt grånende fuldskæg, lignede han en feltherre, der var vant til at føre sin hær gennem kamp til sejr. Men han trak en smule på det ene ben, var pludselig blevet gigtsvag og støttede sig til skulderen af sin ledsager – dr. Bonamy – der var ansat som læge ved kontoret, hvor mirakelkurene konstateredes. Doktoren var en lille, firskåren mand med glatraget, bredt ansigt, sløve, glansløse øjne og store, rolige træk.

Pater Fourcade havde kaldt på stationsforvalteren, der kom løbende forbi dem.

"Å – undskyld, er det hvide tog meget forsinket?"

"Nej – højst en halv snes minutter, ærværdige fader, det er her kl. halv fire ... men jeg er urolig for eksprestoget fra Bayonne, det skulle være passeret! ..."

Og så ilede han videre for at give de nødvendige befalinger, derpå kom han tilbage, mager, nervøs, i travl virksomhed natten igennem, når de talrige pilgrimstog brusede ud og ind på hans banegård. Den dag ventede han – foruden de ordinære

– atten pilgrimstog med over 15.000 rejsende. Det grå og det blå tog var allerede kommet til ordentlig tid. Men det hvide togs forsinkelse var en kedsommelig historie, især da Bayonne-ekspressen endnu ikke var anmeldt, og det var let at forstå hans uro, når man betænkte det ansvar, der hvilede på ham i al denne hurlumhej.

"Altså har vi dem om ti minutter?" gentog pater Fourcade.

"Ja, om ti minutter er de ved perronen, hvis vi da ikke bliver nødt til at afspærre linjen for ekspressens skyld!" råbte stationsforvalteren og løb ind på telegrafkontoret.

Langsomt blev doktoren og den gejstlige herre ved at vandre op og ned ad perronen. De undrede sig over, at der aldrig var sket alvorlige ulykkestilfælde i den travle valfartstid. I begyndelsen havde der især hersket en utrolig forvirring og uorden. Pater Fourcade tænkte tilbage på det første pilgrimstog, han i 1875 havde organiseret og fulgt hertil: den forfærdelige endeløse rejse, uden puder eller madrasser, med dødssyge og døende pilgrimme, som de næppe kunne holde liv i – ankomsten her i Lourdes, den græsselige transport! Ingen forberedelser til at tage imod patienterne! Hverken bårer eller sygepassere eller vogne!

Nu var der en mægtig bestyrelse, et ordentligt hospital – de syge behøvede ikke mere at blive læsset af i skure, ja under åben himmel, på halmlejer. Man kunne næppe fatte, at de ikke alle var døde, og man måtte i højeste grad beundre den viljekraft, som havde holdt pater Fourcade oppe midt i en sådan elendighed! Og så smilede den troens mand, mens lægen udtrykte sin beundring over det værk, han havde sat i gang og gennemført.

Nu henvendte Fourcade et spørgsmål til doktoren:

"Hvor mange pilgrimme var det nu, De havde i fjor?"

"200.000 omtrent. Og det har i de sidste år været middeltallet ... det år, den hellige jomfru blev kronet, var der 500.000. Men det var jo en undtagelse, og der var gjort svær propaganda i den anledning. Selvfølgelig vil vi ikke oftere få en sådan mængde herned."

Efter et øjebliks tavshed mumlede pateren:

"Selvfølgelig ... værket er jo velsignet, det vokser med hver dag – til denne rejse er der indsamlet milde gaver til et beløb af 250.000 francs, og Gud er med os! Jeg er overbevist om, at De i morgen vil få talrige helbredelser at se!"

Så afbrød han sig selv og spurgte:

"Har De set, om pater Dargelès er kommet?"

Doktoren slog ud med hånden. Han vidste ikke noget om pater Dargelès, der havde det hverv at redigere *Grottens Avis*. Han hørte til Den Ubesmittede Undfangelses Orden, den havde nedsat sig i Lourdes, og støttet af bispen var den i besiddelse af uindskrænket myndighed. Men når en anden orden, som nu i dag, ledede pilgrimstogenes ankomst, var de andre hellige fædre som sunket i jorden, man mærkede hverken dem eller deres almægtighed, de viste sig intet steds, hverken i grotten eller i kirken. De gav nøglerne fra sig og med dem ethvert ansvar. Deres prior, pater Capdebarthe, en stor, knoklet skikkelse, med et bondsk ansigt, der havde bevaret et sært, jordbundet udtryk, kom overhovedet ikke til syne. Kun den lille, velvillige og noget sledske pater Dargelès var over alt på færde for at samle nyheder til sin avis.

Men selv om ordenen under disse omstændigheder ikke spillede nogen tilsyneladende vigtig rolle, så mærkede man over alt dens indflydelse bag ved kulisserne som en skjult, men enevældig styrelse, der forstod at slå mønt af alt muligt og benyttede sine brødres ydmyghed til fordel for ordenens opkomst og vækst.

"Ja," fortsatte pater Fourcade, "vi har jo måttet stå lidt tidligt op i dag, klokken to! ... men jeg måtte selv være til stede. Hvad ville mine stakkels børn ellers sige!"

Han kaldte dem altid sine børn, disse elendige mirakelemner – og aldrig havde han svigtet, hvad tid end det hvide tog med sine lidelser og smerter brusede ind på stationen ved Lourdes.

"Tre fem og tyve! Om fem minutter har vi dem!" sagde doktor Bonamy, idet han kvalte en gaben og så på uret. Trods sine forekommende miner, var han utilpas og gnaven over at have måttet stå op i en så tidlig time.

Og atter vandrede de frem og tilbage under perronens glastag midt i den mørke nat, der oplystes af gaslygterne. Hist og her stod grupper i dæmpet samtale; herrer i sort frakke eller i gejstlig dragt, andre sad på bænkene langs stationsbygningen og stirrede hen over det mørke landskab. Kontorerne og ventesalene var stærkt oplyste, og henne ved buffeten så man marmorbordene og disken med flasker og glas, kurve med brød og frugt.

Men til højre ved enden af perronen var der flest ventende. Den vej blev de syge transporterede, og en hel mængde bårer, trillevogne, bunker af puder og madrasser hobede sig op her. Desuden var det samlingsstedet for sygepasserne – alle slags folk – mest dog unge mænd af de højere klasser, der alle bar det

røde kors med mørkegul rand på brystet og over skuldrene den brede, gule læderrem. Mange havde den runde, flade hue, folk der på egnen næsten altid bruger. Nogle røg, mens andre, siddende i trillevognene, læste aviser under en gaslygte.

Med et hilste de alle sammen meget ærbødigt på en høj, ældre herre, der så overmåde godmodig og rar ud – store blå øjne med et troskyldigt udtryk lyste op i det fede, venlige ansigt. Det var baron Suire, en meget rig mand fra Toulouse, præsident for "Vor Frues Gæstevenner".

"Hvor er Berthaud?" spurgte han hver især i en ivrig tone. "Hvor er Berthaud? Jeg må endelig tale med ham!"

Alle svarede i munden på hinanden og kom med de mest modstridende oplysninger.

Berthaud var formand for sygepasserne. Nogle havde set ham stå og tale med pater Fourcade. Andre forsikrede, at han var inde i gården for at efterse ambulancevognene.

"Hvis hr. baronen ønsker det, skal jeg se efter hr. Berthaud ..."

"Nej – nej, vist ej ... jeg skal nok selv finde ham ..."

Imidlertid sad Berthaud på en bænk ved den anden ende af perronen og talte med sin ven, den unge Gerard de Peyrelongue. Berthaud kunne vel være en fyrretyve år gammel, han var smuk, havde gode, regelmæssige træk og velholdt kindskæg som en øvrighedsperson. Han tilhørte en ivrig legitimistisk slægt, var selv så reaktionær, at han, der var dommer i en sydfransk by, efter dekretet mod de gejstlige broderskaber, i et overmåde uforskammet brev til justitsministeren havde forlangt sin afsked. Og han havde ikke givet efter, var for yderligere at demonstrere gået ind i "Vor Frues Gæstevenners" forening og kom hvert år til Lourdes, da

han nærede den anskuelse, at valfarterne både ærgrede og skadede republikken, og at den hellige jomfru nok en skønne dag ved et mirakel ville genoprette monarkiet i Frankrig. Forresten var han en overmåde fornuftig mand, spøgte gerne, viste sig både velgørende og venlig imod de syge, der trængte til hjælp, og med hvis transport han havde overopsynet, i de tre store valfartsdage.

"Nå, kære Gerard," sagde han til den unge mand, der sad ved siden af ham, "så bliver det alvor med dig i år?"

"Naturligvis! Hvis jeg kun finder en kone, der passer for mig!" lød svaret, "du burde hjælpe mig med et godt råd, gode fætter!"

Gerard de Peyrelongue var lille, mager, rødblond, med fremstående kindben og stor, kroget næse. Han var, fra Forbes, forældrene var nylig døde og havde efterladt ham seks, syv tusind francs i årlig indtægt. Han var meget ærgerrig; havde ikke blandt egnens unge piger fundet et parti, der kunne bringe ham til hæder og værdighed.

Derfor var han trådt ind i foreningen "Vor Frues Gæstevenner", og tog hvert år til Lourdes med et ubestemt håb om her, mellem de troende, blandt alle de nette damer og unge piger at finde en, der ved sine forbindelser eller sin formue kunne hjælpe ham til den stilling, han attråede i den i jordiske jammerdal. Men han havde endnu ikke kunnet bestemme sig, for skønt han havde kastet sine øjne på flere unge piger, var der dog ingen, der helt ud svarede til hans ideal af en hustru.

"Hør, fætter, du, som er en erfaren mand, giv mig et råd ... der er jo frøken Lemercier, som kommer her med sin tante. Hun er meget rig – over en million – efter hvad der siges. Men

hun hører ikke til vor kreds, og jeg har hende mistænkt for at være dygtig forfløjen!"

Berthaud rystede på hovedet.

"Jeg *har* jo sagt dig, at jeg tog den lille Raymonde, frøken Jonquière."

"Men hun ejer ikke en skilling!"

"Det er sandt, de har næppe råd til at betale, hvad de spiser. Men hun ser virkelig godt ud, er velopdragen, har et nydeligt væsen, og er nøjsom. Dette ville være bestemmende for mig, for hvad nytter det at gifte sig med en rig pige, når hun bruger både sine egne og dine penge? Og – jeg kender de to damer, jeg træffer dem om vinteren i Paris. Glem ikke, at onklen er diplomat, at han har været ærgerrig nok til at blive i republikkens tjeneste, du kan være sikker på, at du som hans nevø vil kunne opnå en hvilken som helst stilling."

Gerard så urolig ud, men lod ikke til at kunne bestemme sig på stedet.

"Men hun har ikke en rød øre. Det er umuligt ... jeg må endnu tænke over den sag. Jeg tør sandelig ikke rigtig indlade mig på noget sådant."

Nu lo Berthaud ham lige op i ansigtet.

"Du er ærgerrig, min ven. Men den, som intet vover, intet vinder. Jeg siger dig, du kan som ingen ting blive ambassadesekretær ... frøkenen og hendes moder kommer med det hvide tog om et øjeblik. Begynd du nu bare straks at gøre kur."

"Nej, nej – straks – det vil jeg på ingen måde. Jeg må have lidt tid, tænke mig om."

Her blev de afbrudt. Baron Suire, der to gange var gået forbi dem uden at se dem, så mørkt var det i den afsides krog, genkendte nu den forhenværende byfogeds muntre latter. Og med stor tungefærdighed gav han en hel del anvisninger med hensyn til vognene og transporten. Han var meget elendig over ikke lige straks at kunne skaffe de syge til grotten, men det lod sig desværre ikke gøre i denne alt for tidlige morgentime. De skulle føres til hospitalet, hvor de kunne hvile sig lidt efter rejsens mangfoldige besværligheder.

Mens baronen og Berthaud afhandlede de nødvendige forholdsregler ved den vanskelige transport, sagde Gerard goddag til en præst, der havde taget plads ved siden af ham.

Fader des Hermoises var knap 38 år og meget smuk, typen på en salonpræst, havde velplejet hårvækst, duftede af fine essenser, var damernes erklærede yndling. Han var meget elskværdig, meget fornem, kom til Lourdes for sin egen fornøjelse, uden noget særegent hverv, og helt ind i de smukke, udtryksfulde øjne kunne en opmærksom iagttager læse den overlegne skeptikers smil, en levende forstandens gnist, der var hævet over alskens afgudstilbedelse. Gud bevares, han bøjede sig i tro for kirken – men den havde ikke udtalt sig med hensyn til miraklerne, og man havde en lille anelse om, at præsten nok kunne lide at tale lidt nærmere om dem. Han havde boet i Tarbes og kendte Gerard.

"Nå! Det er virkelig spændende at gå her og vente på togene om natten ... jeg skal tage imod en dame, en af mine skriftebørn fra Paris, men jeg ved ikke rigtig, med hvilket tog hun kommer, og som De ser, jeg er her fra morgenstunden, en sådan interesse har jeg for det hele!"

En anden præst, en gammel landsbypræst, var nu også kommet til – den fine præst henvendte sig til den tarvelige kollega i en overbærende tone, talte med ham om egnens skønhed, om det dejlige skue, der ville udfolde sig for deres øjne, når solen om lidt stod op bag bjergene.

Men atter blev der røre på perronen. Stationsforvalteren kom farende, idet han med høj røst gav nogle ordrer. Og trods det dårlige ben slap pater Fourcade lægens arm og ilede hen til ham.

"Å, det er denne fortvivlede ekspres fra Bayonne, der ikke kommer forbi," svarede manden på præstens ængstelige spørgsmål. "Jeg ville gerne vide, hvor vi har den. Jeg er ikke rigtig hyggelig til mode."

Nu lød signalklokkerne, en jernbanebetjent fo'r ud i mørket med en lygte i hånden, mens de langt borte manøvrerede med blussene. Og nu udbrød stationsforvalteren:

"Så, der har vi omsider det hvide tog! Bare vi nu får tid til at udskibe de syge, før Bayonnetoget kommer."

Han løb hurtigt videre. Berthaud kaldte på Gerard, der var med i sygepasserbataljonen, og de ilede begge hen til deres folk, som baronen allerede var ved at kalde sammen. Og der blev travlhed ved trillevogne og bårer, som blev slæbt over banen og sat til rette.

Snart lå bunker af puder og madrasser i beredskab, mens pater Fourcade, doktor Bonamy, præsterne, herrerne, dragonofficeren også gik over på den anden side for at yde de syge deres bistand ved ankomsten.

Og helt langt ude i mørket kunne man allerede se lokomotivets store lygte som en rød stjerne, der hastigt

voksede. Skingrende fløjtetoner gennemskar luften. Så tav de, og man hørte kun dampens stønnen og hjulenes torden, der dæmpedes efterhånden som farten sagtnede. Derpå lød ganske tydeligt salmen om Bernadette, som alle pilgrimmene sang med den stedse tilbagevendende englehilsen. Og dette tog – så fuldt af tro og lidelse, dette jamrende og lovsyngende tog rullede op til perronen i Lourdes og standsede.

Straks blev dørene revet op, og de raske pilgrimme steg ud, så hurtigt det lod sig gøre. De få gasblus oplyste kun utilstrækkeligt denne fattige vrimmel, med de tarvelige, lurvede klæder, uden bestemte farveafskygninger, men man så, at de alle slæbte på bylter, pakker, vadsække og trææsker, og i trængslens forvirring, mellem puffere og stødere hørtes udbrud af familier, der var blevet skilte ad, og glade hilsner udveksledes mellem venner og bekendte. En kvinde erklærede med en yderst tilfreds mine:

"Jeg har sovet rigtig udmærket."

En præst tog afsked med en syg dame:

"Farvel, og gid De må komme Dem!"

Størstedelen så sig om med forvildede blikke. De var nok trætte, men samtidig glade over at slippe ud af det overfyldte tog og endelig være ved rejsens mål.

Imidlertid tiltog trængslen, der blev en sådan forvirring i mørket, at jernbanebetjentene forgæves råbte: "Denne vej – denne vej!" Ingen hverken hørte eller brød sig om, at de skreg sig hæse.

Hurtig og let sprang søster Hyacinthe ud af kupéen, og idet hun bad søster Claire se efter den døde, løb hun hen til marketendervognen. Hun bildte sig i sin forvirring ind, at

doktor Ferrand kunne hjælpe hende. Heldigvis stødte hun straks på pater Fourcade, som hun med dæmpet stemme meddelte den ulykke, der var sket. Han så temmelig modfalden ud, vinkede til baronen og hviskede ham noget i øret, hvorpå han fo'r ind i trængslen og et øjeblik efter kom tilbage med to sygepassere og en tildækket bærebør. Og den fremmede mand blev transporteret afsted, som om han var besvimet, uden at de rejsende i ankomstens forvirring bekymrede sig synderligt om ham.

Baronen førte sygepasserne med båren ind i en af magasinerne, og her lagde de liget, indtil det kunne flyttes. En lille blond fyr, en generals søn, der gjorde tjeneste ved sygetransporten, blev siddende og holdt vagt ved den døde, som ingen kendte.

Søster Hyacinthe var imidlertid vendt tilbage til sin waggon, efter at have bedt søster Saint-Francois og dr. Ferrand vente hende inde i gården ved den vogn, som skulle køre dem til hospitalet. Men da hun ville til at hjælpe de syge ud og gjorde mine til at begynde med Marie, bad denne hende endelig at lade hende ligge.

"Nej, nej, bryd Dem ikke om mig, lad mig komme sidst afsted ... fader Froment er gået hen efter hjulene til min kasse – de ved, hvordan det hele skal indrettes, og de tager sig af mig, vær De kun rolig, kære søster."

Hr. Sabathier og broder Isidore ville heller ikke flyttes, før trængslen på perronen var blevet mindre stærk. Fru Jonquière tog sig af Grivotte og lovede at passe på madame Vêtu, der også måtte i en ambulancevogn. Så mente søster Hyacinthe, hun gjorde bedst i at komme afsted for at indrette lidt på hospitalet.

Hun tog lille Sophie Couteau og Elise Rouquet med, tildækkede omhyggeligt dennes frygtelige ansigt med tørklædet. Madame Maze gik foran dem, mens madame Vincent trængte sig frem gennem vrimlen med sit dødblege, bevidstløse barn på armen, hun havde kun en tanke: ile lige til grotten og lægge den lille Rose ned ved Guds moders fødder. Men mængden trængte på med sådan voldsomhed, at man var nødt til at åbne dørene til bagagesalene for at lette de rejsende udgangen fra banegården. Betjentene vidste ikke, hvordan de skulle tage imod denne regn af billetter og endte med at række kasketterne ud, da vrimlen trængte gennem dørene.

I gården, et stort, firkantet rum, omgivet af banegårdens tre fløje, var der også forvirring og travlhed – en voldsom trængsel omkring de forskelligste køretøjer. Hotelomnibusserne, der holdt lige ved fortovet, bar som påskrift de allerhelligste navne: Maria og Jesus, Sankt Michael, Jesu Hjerte og Rosenkranshotel. Derefter kom ambulancevognene, landauere, kalecher, gigger, store char-à-banc'er, små æselkærrer, hvis kuske skreg og råbte, svor og bandede, knaldede med piskene midt i mørket, som deres farvede vognlanterner ikke var i stand til at sprede. Det havde regnet stærkt en del af natten, hestene stod og plaskede i en stor vandpyt midt i gården, og fodgængerne blev våde op til anklen. Hr. Vigneron, fulgt af sin hustru og fru Chaise, var aldeles fortumlet, han bar Gustave og fik ham omsider med krykkerne bænket i en af hotelomnibusserne, hvor han og hans damer også tog plads. Madame Maze løftede sin kjole op og trippede forsigtigt som en kat hen til en gammel karet, gav kusken navnet på De blå Søstres Kloster og kørte afsted, stille og beskedent.

Omsider kom også søster Hyacinthe, Elise Rouquet og Sophie Couteau op i en af de store char-à-banc'er, hvor Ferrand og de to andre nonner allerede ventede på dem. Kuskene drev på de små, livlige heste, der fo'r afsted i fuld galop, så gnisterne fløj omkring dem, og folk med forfærdede skrig veg til side. Men madame Vincent vovede ikke rigtig at presse på, da hun så, hvor tæt sammenstimlen var, hun var bange for, at nogen skulle komme til at trykke hendes lille pige. Omkring hende var der for resten muntert nok. Folk lo ad det slemme føre, og damerne søgte at redde kjolerne. Endelig syntes hun, der blev lidt færre mennesker, og hun listede fremad i en stadig rædsel for at glide og snuble på den våde stenbro. Derefter kom hun ud på en vej, som gik temmelig stejlt nedad, hun fik øje på flere grupper af kvinder fra egnen, der passede de rejsende op og bød dem møblerede værelser og pension, både til høje og lave priser.

"Madame," spurgte hun en gammel kone, "vil De være så god at vise mig vejen til grotten?"

Konen svarede ikke på spørgsmålet, men bød hende et værelse til moderat pris.

"Der er optaget overalt ... der er ingen plads i hotellerne. Mad får De måske nok, men ikke et hul, hvor De kan ligge."

Mad, seng! Ak, hun tænkte så vist hverken på at spise eller sove, hun, der var rejst afsted med halvanden franc i lommen!

"Vil De være så god at sige mig vejen til grotten?"

Endelig forbarmede en af konerne sig over madame Vincent.

"Se, gå ligefrem, drej af ved den første vej til højre, så kommer De til grotten."

Inde på perronen var der stadig trængsel og forvirring. Mens pilgrimmene og de syge, der nogenlunde kunne bevæge sig, strømmede ud gennem de vidt åbne døre, måtte de meget syge vente, indtil der blev plads til at få dem transporteret. Sygepasserne fo'r frem og tilbage med bårer og trillevogne, de vidste hverken ud eller ind, så meget var der at gøre for dem.

Berthaud, fulgt af Gerard, kom nu til, han slog ud med armene, var helt fortumlet, da han med et fik øje på to damer og en ung pige henne ved en gaslygte. Det så ud, som om de ventede på en eller anden. Han genkendte Raymonde og lagde sin hånd på Gerards arm.

"Frøken, hvor det glæder mig at se Dem her igen. Hvordan befinder Deres fru moder sig efter rejsen?"

Og uden at vente på svar fortsatte han:

"Må jeg forestille Dem min ven, hr. Gerard de Peyrelongue."

Raymonde fæstede de klare, smilende øjne på den unge mand.

"Å, jeg har allerede den fornøjelse at kende hr. Peyrelongue, vi har truffet hinanden her i fjor!"

Og så bukkede Gerard en smule stift, han var bange for, at fætteren skulle gå alt for hastigt til værks, og var fast bestemt på ikke at lade sig overrumple.

"Vi står her og venter på mama, hun har forfærdelig meget at gøre, der er flere meget farligt syge blandt pilgrimmene."

Den lille fru Désagneaux med det søde, lyse ansigt og det blonde, krusede hår, udbrød, at det var fru Jonquières egen skyld, hun kunne have ladet de andre give en håndsrækning; men hun ville gøre alting selv, og så trippede hun af utålmodighed, hun brændte af iver efter at være med, gøre

nytte, mens fru Volmar stille og stum gled ind i skyggen, det så næsten ud, som søgte hun at trænge igennem mørket med sine pragtfulde, glødende øjne, der i almindelighed var som tilslørede, men undertiden lystes op af et pludseligt flammeskær.

Men i dette øjeblik tiltog trængslen, der puffedes og stødtes, fru Dieulafay blev løftet ud af sin første klasses kupé, og fru Désagneaux kunne ikke tilbageholde et medlidenhedsudbrud.

Og det var et sønderrivende skue; den unge kvinde liggende der, dækket af kostbare kniplinger, som af et liglagen, så ussel, så svag, at man næppe turde røre ved hende, af frygt for, at hun skulle gå itu mellem hænderne på en. Manden og søsteren stod hos hende, begge to meget bedrøvede, mens en tjener og en kammerjomfru løb med vadsække for at se efter den store lukkede vogn, der pr. telegram var bestilt og som skulle holde inde i gården. Fader Judaine var også til stede, da to mænd løftede fru Dieulafay op, bøjede han sig over hende og sagde hende til afsked et par trøstens ord, som hun ikke lod til at forstå. Derpå så han efter hende, rystede på hovedet og henvendte sig til Berthaud.

"De stakkels mennesker! Kunne de blot købe hendes sundhed for alle deres penge. Jeg har sagt dem, at for den hellige Gudsmoder er den troendes bøn mere end alverdens guld, og jeg håber, jeg har bedt så meget selv, at Himlen vil bønhøre mig ... ikke desto mindre har de medbragt en kostelig gave, en guldlygte til kirken, et aldeles mageløst stykke, besat med ædelstene ... måtte den hellige Gudsmoder se i nåde til dem og deres gave!"

Mange foræringer bragtes således til grotten, uhyre masser af blomster bares forbi, blandt andre en tredobbelt rosenkrans på en træfod. Og den gamle præst sagde, at han nu ville gå hen til bagagevognen for at hente et meget smukt banner, som den smukke fru Jousseur, den syge dames søster, havde broderet til den hellige jomfru i grotten. Men nu kom fru Jonquière, og da hun fik øje på Berthaud og Gerard udbrød hun:

"Å, vil De ikke gøre mig den tjeneste at følge med mig, jeg har tre, fire syge, som må transporteres, jeg kan ikke selv bære dem. Det er fortvivlende, De må endelig hjælpe mig!"

Gerard ilede straks af sted, mens Berthaud rådede fru Jonquière til ikke at blive på stationen. Han lovede hende, at hun inden tre kvarter skulle have sine patienter i god behold på hospitalet. Omsider gav hun efter, tog en vogn og kørte bort med sin datter og fru Désagneaux.

I sidste øjeblik forsvandt fru Volmar, ingen vidste, hvor hun blev af, én troede at have set hende gå hen til en høj, mørk herre, sagtens for at få en eller anden oplysning. Desuden kunne de jo altid træffe hende på hospitalet.

Berthaud nåede Gerard, da denne sammen med to kammerater var ved at løfte hr. Sabathier ud af kupéen, det var et svært arbejde, for den lamme mand var høj og tyk, de kunne ikke få ham presset gennem døren. Efter at to sygepassere var gået den anden vej ind og hjalp til, lykkedes det alligevel til sidst at få patienten sat ned på perronen.

Nu lysnede det, det blege dagskær begyndte at brede sig over genstandene, og perronen så jammerlig ud med al denne sygdom og elendighed, der lignede en flyvende ambulance i færd med at slå sig ned.

Grivotte lå besvimet på en madras, de var gået efter en båre til hende. Madame Vêtu sad støttet op mod en gaslygte. Hun havde et sådant anfald af smerte, at de ikke turde røre ved hende. Fine sygepassere med handsker på skubbede trillevogne med lurvede, fattige, gamle koner, hvis smule bagage var en slidt lille kurv ved deres fødder. Andre måtte vente på at komme forbi med deres døre, på hvilke stakkels, forpinte, stive legemer lå udstrakte, og krøblinge, usle vanskabte væsner sneg sig frem, listede gennem trængslen med store, feberglødende øjne. Her haltede en ung præst, der slæbte en lille, pukkelrygget enbenet dreng sig frem på krykker som en dværg. Der var formelig stimmel om en mand, hvis legeme var så foroverbøjet, at han måtte transporteres på en omvendt stol med både hoved og ben nedad.

Men forvirringen nåede sit højdepunkt, da stationsforvalteren pludselig kom styrtende med den melding:

"Nu signaleres Bayonne-ekspressen! ... skynd Dem – skynd Dem – De har kun tre minutter ..."

Pater Fourcade stod midt i vrimlen, støttet til doktor Bonamys arm, han opmuntrede og trøstede de sygeste med sin venlige, klare stemme. Nu vinkede han Berthaud hen til sig:

"Lad os få dem alle lagt ud her på perronen. Så kan vi bagefter tænke på transporten."

Dette råd var overmåde fornuftigt, og det blev straks fulgt. I waggonen var Marie endnu, hun ventede tålmodigt. Faderen og Pierre kom nu endelig med de to par hjul, og Gerard gav den unge præst en håndsrækning med at få Marie ud. Hun var let som en stakkels, forfrossen, lille fugl, kun den lange kasse var vanskelig at manøvrere.

Derpå satte de to unge herrer hjulene på, skruede boltene i, og nu kunne Pierre godt have kørt hende bort, hvis der ikke havde været så fuldt af mennesker.

"Det haster – det haster," råbte stationsforvalteren.

Han hjalp selv med – gav sygepasserne en håndsrækning, skubbede trillevogne afsted for at give plads. Men i en anden klasses vogn sad endnu en passager, en kone som ikke kunne komme ud, da hun pludselig fik et krampeanfald. Hun skreg og fægtede med arme og ben. Det var ikke muligt at flytte hende, før hun var blevet roligere. Og ekspressen var signaleret, den måtte straks være der. Det elektriske ringeapparat kimede uden ophør. Men her måtte tages en hurtig beslutning. Døren lukkedes, og toget kørtes til side, over på et andet spor, hvor det skulle blive holdende tre dage, inden det atter optog sine raske og syge eller helbredte pilgrimme for at føre dem tilbage. Mens toget fjernede sig, hørte man den ulykkelige kvindes hvinende skrig – en nonne var blevet hos hende for at hjælpe hende og føre hende ud af toget, når det var muligt.

"Nå, Gud være lovet! Det var sandelig også på høje tid!" mumlede stationsforvalteren.

Og virkelig kom ekspressen fra Bayonne brusende frem i fuld fart langs denne jammerfulde perron, hvor al slags menneskelig lidelse var udstillet. De små trillevogne og bårerne gennemrystedes, da toget dundrede forbi, men alt gik godt, folkene var på deres post, passede på, at den forvildede stimmel ikke kom for nær ved banelinjen. Omsider kunne man da røre sig. Sygepasserne bevægede sig langsomt og forsigtigt med deres skrøbelige byrder.

Lidt efter lidt brød dagen helt frem på en klar og skyfri himmel.

"Nej, nej, ikke endnu!" bad Marie, da Pierre prøvede på at rulle hendes kasse bort. "Vent lidt; vent, til der ikke er så fuldt her på perronen!"

Og da hun så sig om, fængsledes hendes blik af en høj, soldatermæssig skikkelse; en mand på henved tres, der spadserede rundt mellem de syge. Han havde et firskårent ansigt, hvidt tætklippet hår, og hvis han ikke havde trukket lidt på det ene ben, ville han have set ret ungdommelig ud. Ved hvert skridt støttede han sig tungt på en tyk stok.

Hr. Sabathier, der nu for syvende gang valfartede her til, fik også øje på ham og udbrød i en fornøjet tone:

"Se, se – er De der, kommandør?"

Måske var dette hans navn, men det var jo også muligt, at han havde fået dette tilnavn, fordi han i knaphullet bar et meget bredt rødt bånd, forresten var han ikke kommandør, men kun ridder af æreslegionen. Ingen kendte hans historie. Han havde velsagtens både familie og børn et steds i verden, men hans tilværelse var omgivet af et hemmelighedsfuldt slør. I de sidste tre år havde han været ansat her på stationen, han havde en lille plads ved godsekspeditionen, som han ved stor gunst havde fået, og af hvilken han levede tarvelig og nøjsom, som han var.

I en alder af 55 år var han første gang blevet ramt af et slagtilfælde, tre år senere fik han et nyt, og denne gang havde lamheden i venstre side ikke helt fortaget sig. Nu ventede han med stor koldblodighed, at et tredje anfald ville komme og gøre ende på ham. Som han sagde, var "han til dødens disposition,

når det ellers passede den at afhente ham – i morgen – i aften – eller lige på stedet."

Og hele Lourdes kendte ham og hans fikse ide, ved hvert pilgrimstog sås han støttet på den tykke spadserestok, trækkende lidt på venstre ben, at komme anstigende med sin forundring og sin bebrejdelse, fordi disse afsindige pilgrimme endelig ville helbredes og klamrede sig til dette usle liv!

I tre år havde han nu set hr. Sabathier komme, og hans harme brød løs, da han atter fik øje på ham denne gang:

"Hvad! Er De virkelig der igen! Er De da så forlibt i denne afskyelige tilværelse ... hvorfor pokker kan De ikke stille og bramfrit ligge og dø hjemme hos Dem selv i Deres gode seng? Det er jo dog det bedste, der kan hænde en!"

Hr. Sabathier smilede godmodigt, skønt han var dødtræt af rejsen og den besværlige nedstigning.

"Nej – vist ikke nej! Jeg mener, det er meget bedre at blive rask!"

"Rask! Blive rask! Alle vil de være raske! De kommer her rejsende hundreder af mil, lader sig skumple, så de kommer hertil i stumper og stykker, hylende af smerte, bare for at blive raske, for at kunne begynde på nye sygdomme, nye piner, nye lidelser! ... Herregud – De ville virkelig blive slemt narret, hvis den hellige jomfru gav Dem Deres førlighed tilbage, gammel og udslidt som hele maskineriet ellers er! Hvad ville De tage Dem for, hvor ville De vimse hen med Deres raske ben? Hvilken glæde ville De egentlig have af at trække Deres jammerlige alderdom i langdrag? Skynd Dem meget hellere at få ende på det, mens De er ved det! ... det ville være en lykke for Dem!"

Og denne udtalelse kom ikke fra en troende sjæl, der imødeså en evig salighed som belønning for et velført liv, den kom fra en træt mand, der håbede på tilintetgørelsens store opløsnings fred.

Mens hr. Sabathier smilende hørte på kommandøren, som var han et uartigt barn, stod fader Judaine, der nu havde hentet sit banner, lidt stille og gjorde den gamle mand milde bebrejdelser.

"Nå, kære ven – sig ikke slige gudsbespottelige ord! Man må ikke kaste vrag på livet og lade hånt om sandhed! Hvorfor vil De ikke gøre, hvad jeg tit nok har opmuntret Dem til? Hvorfor beder De ikke en bøn til vor allerhelligste Gudsmoder, for at De selv kan blive helbredet?"

Nu oprørtes kommandøren end mere.

"Jeg? Hun kan så sandelig ikke gøre noget hverken for mig eller mit ben! Gid jeg bare havde ende på det, og det lidt snart ... når det er alvor, vender man sig ind mod væggen og holder mund, det er jo så simpelt!"

Men den gamle præst lod ham ikke fortsætte, han pegede på Marie, der lå og lyttede til deres ord:

"Sender De alle vore pilgrimme hjem? Vil De heller ikke have, at denne unge dame må prøve, om Gudsmoder vil forbarme sig? Hun er da ung nok, hun har slet ingen lyst at dø."

Marie fæstede de store, blå øjne på præsten, hendes hele ansigt lyste af det inderligste ønske om at få del i den tilværelse, som kommandøren forbandede; og denne trådte et skridt nærmere, grebet af en rørelse, der bragte tårerne til at stige ham op i øjnene og fik hans stemme til at ryste:

"Hvis frøkenen genvinder sin sundhed, vil jeg ønske et andet mirakel for hende: Gid hun må blive lykkelig!"

Og hermed gik han videre, vandrede afsted med sin harmfulde livsopfattelse, idet han tilkastede de syge pilgrimme blikke, der røbede både medlidenhed og ringeagt.

Efterhånden blev perronen ryddet. Madame Vêtu og Grivotte blev båret bort, og det var Gerard, der transporterede hr. Sabathier afsted på en lille trillevogn, mens baron Suire og Berthaud allerede gav befalinger med hensyn til det grønne tog, der ikke kunne være langt borte. Der var nu kun Marie, som Pierre ikke tillod nogen at røre ved. Han havde allerede fået hendes kasse helt ud i gården, da de med et opdagede, at hr. Guersaint var forsvundet.

Imidlertid fik de snart øje på ham i yderst livlig samtale med fader des Hermoises, hvis bekendtskab han nylig havde gjort; de beundrede begge i lige høj grad naturen.

Dagen var nu helt brudt frem, de omliggende bjerge viste sig i al deres storslåede skønhed, og hr. Guersaint var vild af begejstring.

"Hvilken dejlig egn! Hvilke henrivende omgivelser! Nu har jeg i 30 år ønsket at se Gavarniedalen! Men den ligger jo temmelig langt herfra, og det er en dyr tur, så at jeg vist ikke tør tænke på den udflugt!"

"De tager aldeles fejl, hr. De Guersaint! Det kan så godt lade sig gøre. Hvis man er flere om turen, er udgifterne ikke noget at tale om! Jeg vil også i år derhen, så hvis De vil slutte Dem til vort selskab ..."

"Med den allerstørste glæde, fader ... De kan trygt gøre regning på mig. Og jeg er Dem overordentlig taknemlig!"

Nu kaldte hans datter på ham, og han kom hen til Pierre og hende efter at have taget afsked med præsten på det hjerteligste.

Pierre havde besluttet at køre Marie lige hen til hospitalet, så undgik hun at blive slæbt rundt i de forskellige køretøjer.

Omnibusser, landauere, char-à-banc'er var allerede kommet tilbage til stationen, ventende på det grønne tog, og han nåede efter en del besvær frem med den lille, smalle vogn, hvis lave hjul skar dybt ned i den gennemblødte vej.

Da de var kommet lidt bort fra den vrimlende banegård, spurgte Marie med et sin fader, der gik ved siden af hende:

"Fader – hvad dag er det?"

"Lørdag, min søde pige!"

"Ja – det er rigtigt! Lørdag, den hellige jomfrus egen dag … vil hun helbrede mig i dag?"

Bagved hende, bærende på en tildækket båre, gik to mænd stille med den døde mand som de havde hentet i godsekspeditionen bag nogle tønder. Han skulle nu føres et sted hen, som pater Fourcade havde anvist dem.

2

Hospitalet var grundlagt af en godgørende domherre. Det var bygget i en stor stil, men på grund af pengemangel stod det endnu ufuldendt. En stor bygning med fire stokværk, hvor det var overmåde besværligt at få de syge båret op. Året rundt beboedes det af omtrent hundrede gamle, fattige mennesker, men når den store pilgrimsfart i august fandt sted, måtte de gamle i tre dage rykke ud, Himmelfartsordenen lejede lokalerne og de rummede undertiden fem-seks hundrede syge pilgrimme. Men dog var der ikke plads til dem alle. Stuerne overfyldtes og byens sygehus samt et andet hospital måtte tage sig af dem, der ikke kunne optages hos de hellige fædre.

Om morgenen skinnede den opgående sol på en ubeskrivelig forvirring og travlhed i den grusbelagte gård, hvor to præster holdt vagt ved porten. Den foregående dag havde den temporære bestyrelse taget hospitalet i besiddelse og i stueetagen i den store sal var der en vrimmel af protokoller, kort, tabeller og programmer. I år skulle alting være meget bedre end de foregående år: stueetagen forbeholdtes de allersygeste, og de kort, der angav salens og sengens nummer, skulle udfærdiges med stor nøjagtighed, for der havde været beklagelige forvekslinger de andre år.

Men da det hvide tog med al sin elendighed væltede ind over de hellige fædre, opstod der, trods alle gode forsætter og priselige hensigter, en grænseløs forvirring. De nye formaliteter øgede vanskelighederne, så at man havde været nødt til at sætte de syge i gårdsrummet, efterhånden som de blev bragt fra banegården, for at der kunne blive en smule orden på stuerne

ved indlægningen. Det var den jammerlige udpakning på stationen, der her gentog sig, de syge lå under åben himmel, mens portører, sygepassere, bestyrelsesmedlemmer, unge præsteemner fo'r rundt mellem dem som fluer i flasker.

"Sådan er det, når nøjagtigheden overdrives, alting med måde!" jamrede baron Juire hændervridende.

Og han havde aldeles ret, der var alt for mange overflødige forholdsregler. Det blev opdaget, at netop de allerskrøbeligste patienter var indskrevet på stuerne i øverste stokværk. Hvordan dette var gået til, fattede selvfølgelig ingen. Da det var umuligt at forandre hele tingenes orden, måtte man indrette sig, som man kunne bedst, og kortene uddeltes, mens en ung gejstlig i protokollen indførte vedkommendes navn og bopæl. Hver patient måtte desuden forevise sit frikort fra foreningen, med angivelse af togets farve, navn og løbenummer. På dette indskrev man så stuens navn og løbenummer. Det fik ingen ende med alle disse omsvøb.

Derefter begyndte en ubeskrivelig trampen og slæben op og ned ad de utallige trapper. Hr. Sabathier var mellem de første, der kom til ro i nederste etage i en stue, som kaldtes "ægtefolkenes sal", hvor de syge mænd kunne beholde deres koner hos sig og plejes af dem. Ellers havde kun kvinder adgang til dette hospital, der bar navnet "Smertens Moder". Dog gjorde man en undtagelse med broder Isidore, han og søsteren fik lov til at ligge ved siden af hr. Sabathier, og søsteren Martha blev hos ham.

Kapellet lå lige ved siden af "ægtefolkenes sal", det var endnu ikke færdigt. Gipset plettede gulv og træværk, og vinduesåbningerne var lukkede med uhøvlede brædder. Flere

andre stuer lå ligeledes hen i ufærdig tilstand, men da der var så fuldt af syge, benyttedes de alligevel, og improviserede lejer dækkede gulvet overalt i hele huset.

De nogenlunde valide patienter strømmede allerede til spisesalen, et langt, smalt rum, der vendte ud til en indre gård. Nonnerne af Sankt Fraiordenen, der også under almindelige forhold gjorde tjeneste i køkkenet, blev på deres post og uddelte store skåle mælk, kaffe og chokolade til disse stakkels kvinder, der var dødtrætte efter rejsens besværligheder.

"Hvil Dem godt ud, se at komme til kræfter," gentog baron Juire, der var på færde overalt. "De har tre timer for Dem, klokken er knap fem, og de hellige fædre går ikke til grotten før klokken otte, netop for at pilgrimmene ikke skal være for trætte."

I anden etage var fru Jonquière allerede begyndt at indrette sig i Sankt Honorines sal, hvor hun havde overopsynet. Raymonde hjalp til i spisesalen, for hospitalsreglementet forbød unge piger adgang til stuerne, hvor de let kunne udsættes for alt for oprivende optrin. Den lille fru Désagneaux forlod ikke sin overordnede, hun bad stadig om at få noget at bestille og var henrykt over at kunne være nyttig og opofre sig.

"Fru Jonquière, er sengene ordentligt redt? Eller skal jeg ikke rede dem om med søster Hyacinthe?"

Salen var gulmalet, vendte også ud til den indre gård, rummede femten senge, der stod i to rækker langs væggene.

"Nu skal vi straks se efter," svarede fru Jonquière med en tankefuld mine.

Hun talte sengene, undersøgte den lange, smalle stue. Så mumlede hun:

"Her rummer jeg aldrig mine patienter. Jeg skal skaffe plads til 23, vi får lægge madrasser på gulvet."

Søster Hyacinthe havde først vist de to andre nonner ind i linnedstuen, hvor deres plads var – nu gik hun rundt og så sengene lidt efter. Og hun beroligede fru Jonquière.

"Å, det er gode senge. Renlige og pæne. Man kan nok se, at søstrene fra Sankt Frai har haft med dem at gøre ... reservemadrasserne ligger lige her ved siden af, så hvis den unge frue vil give mig en håndsrækning, kan vi straks rede sengene her på gulvet mellem de andre."

"Ja, med den største glæde," udbrød fru Désagneaux, der henryktes ved tanken om at slæbe afsted med tunge sengeklæder.

Fru Jonquière måtte afkøle hende lidt.

"Det har ingen hast, kære veninde, lad os vente, til vi har vore patienter ... jeg holder ikke rigtig af denne sal. Den er så vanskelig at lufte ud. I fjor havde jeg Sankt Rosaliestuen, på første sal ... nå – vi skal for resten nok indrette os her."

Nu kom en hel flok damer til – alle var de medlemmer af foreningen "Vor Frues Gæstevenner" og den ene mere ivrig end den anden efter at komme i arbejde. Og denne alt for store mængde af sygeplejersker var en af årsagerne til den herskende forvirring. Det var for størstedelen velstillede damer, der ved deres indtrædelse i foreningen skænkede ret betydelige gaver til værket – og man kunne dårligt afslå at optage medlemmer af frygt for således at udtørre de milde gavers kilde. Heldigvis nøjedes en del af damerne med at bære det røde kors på kjolelivet, forresten tilbragte de dagene i Lourdes med udflugter i den skønne omegn. De, der virkelig ofrede sig og

med alvor tog fat på arbejdet, fortjente al mulig ros, for det var fem frygtelige dage, de tilbragte med endeløst slid – de sov næppe to timer om natten, levede mellem de sørgeligste og mindst tiltalende scener. De stod ved dødslejer, forbandt stinkende sår, tømte alle slags kar og kummer, klædte krøblinger af og på, vendte og drejede de syge i sengene, gav dem rent på – et besværligt og drøjt arbejde, der var så meget mere trættende, som de slet ikke var vant til det. Derfor var de som oftest dødtrætte og udasede, efter at valfarten var tilendebragt, men de var glade, ja henrykte over deres barmhjertige samaritanergerning.

"Og fru Volmar?" spurgte fru Désagneaux. "Jeg troede, hun var gået herhen i forvejen?"

Fru de Jonquière drejede samtalen i en anden retning, efter at hun i en overbærende og forstående tone havde bemærket:

"Fru Volmar er slet ikke stærk! Hun er taget ind på et hotel for at hvile sig – hun skal have lov at sove ud!"

Så gav hun hver af damerne to senge at passe. Og de gik allesammen frem og tilbage, op og ned for at bese lokaliteterne – bestyrelsesværelserne, skadestuerne, køkkenet.

"Og apoteket?" spurgte fru Désagneaux videre.

Der var slet intet apotek – heller ingen apoteker til at lave medicin. Hvad skulle det vel nytte? Siden videnskaben havde opgivet at beskæftige sig med de syge, siden det var fortvivlede stakler, der kun satte deres håb til Guds vidundermagt, var det jo aldeles logisk, at apoteker og doktor blev overflødige her i mirakelbyen. Når syge lå for døden, fik de den sidste olie. Kun den unge læge, der fulgte med det hvide tog, plejede at

medbringe nogle smertestillende midler for at kunne lindre de voldsomste anfald.

Søster Hyacinthe viste sig nu med doktor Ferrand, som med søster Saint-Francois havde opholdt sig i skadestuen, hvor han mente, han helst skulle opslå sit paulun for at være ved hånden i påkommende tilfælde.

"Frue," sagde han til overopsynsdamen, "jeg stiller mig aldeles til Deres rådighed – De kan sende bud efter mig, når det skulle gøres fornødent."

Hun hørte ikke på ham – hun var ved at bebrejde en ung præst – medlem af bestyrelsen – stuens mangelfulde forsyning med toiletstel.

"Mange tak," sagde hun henkastet, "vi får nok brug for beroligende midler ..."

Så vendte hun sig om til præsten:

"Det kan umuligt gå an – vi har kun syv møbler – vi må sandelig have i det mindste fem til ... det er allerede besværligt nok for os!"

Og Ferrand betragtede med stigende forbavselse disse mennesker, hele dette mærkelige selskab, der var ham en hidtil ukendt verden. Han, der ikke troede og kun var til stede af ren menneskekærlighed, var himmelfalden af forundring ved at se al denne jammer styrte afsted efter sundhed og lykke. Den nye læges forestillinger var især kuldkastede ved denne ubeskrivelige mangel på alle mulige forholdsregler, ved den overlegne, ubekymrede fremgangsmåde overfor dødssyge mennesker, der behandledes lige stik imod alle lægevidenskabens simpleste forskrifter – her var man så ubegribelig sikker på, at var det Himlens vilje, da helbredtes

den syge til trods for alle naturens mest urokkelige love, men når så var, hvorfor da denne indrømmelse med en læge i det hvide tog? Han gik ind i skadestuen igen med en flov fornemmelse af sin egen overflødighed, ja han var nær ved at føle, at hans tilstedeværelse her grænsede til det latterlige.

"De kan da gerne lave nogle opiumspiller", sagde søster Hyacinthe, der fulgte med ham, "dem får De nu alligevel brug for. Der er flere af mine patienter, som ængster mig."

Hun så på ham med sine store, blå øjne, der lyste af en guddommelig godhed. Hendes unge, friske ansigt strålede af sundhed og glæde over at kunne hjælpe næsten, og hun henvendte sig til Ferrand som en god veninde, der gerne deler med dem, hun holder af.

"Hvis jeg trænger til en håndsrækning, må jeg jo nok kalde på Dem – ikke?"

Disse ord opmuntrede den unge mand – så var han da ikke helt til overs. Han mindedes den kære søster, da hun stod ved hans smertens leje, da hun plejede ham, som var han hendes kødelige broder, og lyste op i hans fattige studenterkammer med sine strålende øjne og venlige smil.

"Så meget De vil, kære søster! Jeg er Deres med liv og sjæl. Jeg vil hellere end gerne hjælpe Dem; De ved nok, hvad jeg skylder Dem!"

Hun lagde en finger på læberne.

Ingen var i hendes gæld. Hun var kun til for de syges og de fattiges skyld! Nu kom den første patient ind i Sankt Honorinesalen. Det var Marie, som blev båret ind af Pierre og Gerard, liggende i den smalle kasse. Hun havde sidst forladt banegården, men kom alligevel før de andre, takket være alle de

omsvøb og anstalter, der havde sinket dem, som havde måttet vente på kortenes uddeling osv. i gårdsrummet. Hr. Guersaint havde ved hospitalets port måtte forlade sin datter, der ængstedes ved tanken om de overfyldte hoteller – hun bad ham indstændigt at sikre sig og Pierre to værelser. Og hun var så træt, at hun, der før var elendig over ikke straks at kunne komme til grotten, nu tillod fru Jonquière at hjælpe sig i seng.

"Mit kære barn," sagde fruen, "husk De har tre timer for Dem. Vi lægger Dem ganske forsigtigt til ro! De må sandelig være træt af den kasse!"

Hun tog hende sagte under armene, mens søster Hyacinthe løftede benene, og de lagde hende på en seng omtrent midt i salen. Et øjeblik lå Marie med lukkede øjne, som var hun ved at besvime – så måtte Pierre hen til hende, der var noget, hun endelig skulle sige ham.

"Gå ikke fra mig, min ven! Sæt kassen ud på trappen, men bliv her i nærheden – jeg vil bæres ned, så såre jeg får lov."

"Har De det lidt bedre sådan?" spurgte den unge mand.

"Ja, ja, det har jeg vist – jeg ved det for resten ikke rigtig. Jeg længes så forfærdelig efter at ligge for den hellige Guds moders fødder!"

Pierre tog kassen bort, som hun bad ham – og hans opmærksomhed blev fængslet ved at se rejsekammeraterne efterhånden samles her.

Madame Vêtu førtes og støttedes af to portører, der lagde hende fuldt påklædt på en seng, hvor hun lå som en død med det gullige kræftansigt. For resten beholdt alle de syge deres klæder på, man nøjedes med at lade dem ligge på sengene og foreslog dem at sove lidt, hvis de ellers kunne. De, der var

nogenlunde raske, satte sig på sengekanten og ordnede deres sager en smule. Elise Rouquet, hvis plads var ved siden af Marie, åbnede sin kurv, tog et rent tørklæde frem og var meget ked af, at hun intet spejl kunne få.

Knap ti minutter varede det, inden alle sengene var belagte, så at Grivotte, som søster Hyacinthe og søster Claire mere bar end ledte, måtte nøjes med en madras på gulvet.

Fru Désagneaux ilede til:

"Se – her er god plads! Her ligger hun rigtig hyggeligt, langt fra dørene og trækken."

Derefter kom syv ny patienter i midtergangen. Man kunne næppe nok komme frem mellem sengene, så smal var pladsen. Hver patient fik lov at beholde sit tøj, sin vadsæk, kurv eller æske, og ved fodenden af sengen lå der en opstabling af fattige sager og klædningsstykker mellem lagner og tæpper. Det lignede en flyvende ambulance, indrettet i huj og hast efter en eller anden ulykke – en ildebrand, et jordskælv, der havde kastet hundreder af stakler, sårede og elendige, ud på gaden.

Fru Jonquière gik frem og tilbage mellem sine patienter, idet hun stadig gentog:

"Prøv at sove lidt, børnlille, vær rolige, prøv at sove en lille times tid!"

Men det lykkedes hende ikke at berolige dem, da både hun selv og de andre damer ikke kunne beherske deres egen ophidselse og uro. De syge jamrede og klagede rundt om, en måtte klædes om, andre ville drikke. Lille fru Désagneaux gav sig i færd med at forbinde et gammelt sår, men hun kunne ikke ret komme ud af det, og trods al hendes offervillighed og gode vilje, var hun lige ved at få ondt ved at se og lugte såret. De

raskeste bad om lidt suppe, og kopperne gik rundt under råben og spørgsmål, svar og befalinger, som ingen hørte, langt mindre adlød, og midt i jammer og forvirring og travlhed hoppede den lille Sophie Couteau omkring, hun skulle være hos nonnerne, for hende var valfarten som en skovtur, hun løb fra den ene til den anden, hørte alle vegne venlige ord. Hun var jo for disse stakler en legemliggjort bekræftelse på, at håbet skulle leve i deres sjæl. Tiden gik imidlertid midt i al denne uro og forstyrrelse. Klokken slog syv, da fader Judaine trådte ind. Han var præst i denne sal, og han kom først nu, fordi han havde haft en del vanskelighed ved at finde et alter, hvor han kunne sige messen. Så såre de syge fik øje på ham, brød deres utålmodighed ud i lys lue:

"Å, hr. pastor, lad os komme afsted, lad os komme afsted lige straks!"

En brændende længsel fyldte dem alle og voksede for hvert minut, der gik. Grivotte var især ivrig. Hun sad på sin sengekant med foldede hænder og bønfaldt om at blive bragt til grotten.

Var det ikke allerede et vidunder, at hun kunne holde sig oprejst? Da hun kom, lå hun besvimet hen, nu sad hun ret op, så sig om, og ventede med feberglødende øjne, at den lyksalige time skulle slå; hendes ligblege ansigt havde allerede fået en smule farve.

"Ak, hr. pastor! Ak, lad mig komme afsted. Jeg ved, jeg føler, at jeg bliver helbredt."

Fader Judaine gik om med sit rare ansigt og sit kærlige fadersmil, hørte på dem og havde et venligt og opmuntrende ord til hver især. Om et lille øjeblik skulle de komme afsted, alle

sammen. Men de måtte være rigtig fornuftige og smukt give tid. Den allerhelligste jomfru kunne slet ikke lide, at man var utålmodig eller havde hastværk, hun kom, når hendes time slog, og lod sin nådes sol skinne på de værdigste.

Han var kommet til Maries seng, og da han så hende ligge der med foldede hænder og et rørende hjælpeløst udtryk i det stakkels magre, unge ansigt, stod han stille.

"Og De, min datter, De er også alt for ivrig. Vær kun rolig, den hellige jomfrus barmhjertighed kan strække til – til jer alle."

"Fader!" mumlede hun, "jeg er ved at dø af kærlighed til den allerhelligste jomfru! Mit hjerte vil sprænges, så fuldt er det af bøn og tilbedelse."

Han blev ganske rørt over en sådan lidenskab i troen hos dette stakkels væsen, hvis skønhed og ungdom så sørgeligt visnede hen under skæbnens hårde slag. Han ville gerne berolige hende og pegede på sengen ved siden af, hvor madame Vêtu lå uden at røre et lem, mens hendes vidtåbne øjne med et forpint blik fulgte alt, hvad der foregik rundt om hende.

"Se på Deres naboerske, hvor stille hun er! Hun samler sig, og det har hun ret i, man skal give sig Gud i vold som et barn."

Men nu stønnede madame Vêtu sit evindelige:

"Å, å, Gud, hvor jeg pines!"

Omsider, klokken kvart i otte, sagde fru Jonquière til de syge, at de kunne gøre sig i stand. Hun og søster Hyacinthe sammen med fru Désagneaux knappede kjoler, og trak sko eller støvler på dem, der ikke kunne hjælpe sig selv, og de pyntede sig, det bedste de kunne, for at vise sig nogenlunde nette for Gudsmoders åsyn.

Mange vaskede hænderne. Andre tog deres tøj frem, skiftede linned.

Elise Rouquet havde langt om længe opdaget et lille lommespejl, der tilhørte hendes sidemand, en uformelig, svær, vattersottig dame, der ikke desto mindre var meget forfængelig. Elise havde nu lånt spejlet, stillet det op mod sin hovedpude, og havde umådelig travlt med at ordne og binde sit tørklæde om hovedet, så at det skjulte hendes græsselige ansigt med det blødende sår. Lille Sophie stod lige foran hende og fulgte med stor interesse enhver af hendes bevægelser.

Det var fader Judaine, der gav signalet til afmarch. Han ville selv ledsage sine kære døtre, der led og troede, til grotten, hvorimod damerne og nonnerne blev hjemme og ordnede på stuerne. Og på et øjeblik tømtes salen, de syge blev bragt ned under ubeskrivelig travlhed og støj.

Og Pierre, der havde sat hjulene under Maries kasse, gik i spidsen for toget, som fulgte efter ham uden orden, som hver selv ville; der kunne vel være en snes bårer og trillevogne. De andre sale tømtes ligeledes, gårdsrummet fyldtes, og snart drog et uendelig langt tog ned ad den temmelig stejle grottealle, så at Pierre allerede var ved Merlasserunddelen, da de sidste portører med deres byrder gik ud af hospitalsporten.

Klokken var otte, solen stod højt. En strålende augustsol luede på den pragtfulde, klare himmel. Regnen om natten havde ligesom gennemvasket luften, der formelig havde en nyfødt renhed, og det rædselsfulde optog, det optog, som rummede al menneskelig elendighed, slæbte sig ned ad den stærkt skrånende vej, det fik ingen ende, den ene rædsel viste sig efter den anden i ustandselig gruopvækkende rækkefølge.

Ingen orden, de krøb og gik og haltede og blev båret frem, som de kunne bedst, man skulle næsten tro, Helvede selv havde udspyet de sjældneste, værste, mest ondartede sygdomme og samlet dem her i en græsselig bunke, der bragte beskueren til at gyse.

Her var ansigter, dækket med eksem og andet udslæt, læber og næser, der gik i et og lignede uformelige tryner. Forsvundne sygdomme dukkede atter op her, en gammel kone led af spedalskhed, en anden var så fuld af små knuder, at hendes ansigt var frønnet som en gammel træstamme.

Så kom der vattersotige, opsvulmede som kæmpemæssige læderflasker, med maver, der løftede tæpperne højt op over bårerne. Hist hang gigtsvage, forkrøblede hænder ned mod jorden, og her stak en fod ud så ødelagt af ødem, at man næppe kunne se, det var andet end en pose fyldt med klude.

En pige med vand i hjernen sad på en trillevogn og vrikkede med det tunge, vanskabte hoved, som bestandig blev trukket bagover af sin egen vægt.

En høj, ung pige, der havde St. Veitsdans, rystede og sprællede med grimasser, der forvred hele venstre side af hendes ansigt. Bag hende kom et halvvoksent pigebarn med en sælsom gøende klagen, der brød over hendes læber, mens hun rystedes af en krampagtig trækning, ved hvilken underansigtet fordrejedes på den forfærdeligste måde.

Derefter kom feberglødende, brystsyge stakler, afmagrede, så at de kun var skind og ben, med en hudfarve, der var grå som den jord, hvori de snart skulle sove. En var der, med kridhvidt ansigt og et par flammende øjne; hun lignede et dødningehoved, inden i hvilket der var tændt blus.

Så kom elendige væsner med vanskabte og sammentrukne lemmer; vredne arme, skæve rygge og vinde hoveder, usle skabninger, knuste, knækkede, og derpå stivnede i stillinger, som var de sørgelige sprællemænd. En var især ynkværdig med en knyttet hånd vredet om på ryggen og venstre kind presset ned mod skulderen, ulykkelige rakitiske piger med voksbleg hud, tynde halse og dybe kirtelar. Gulgrønne kvinder med et sælsomt udtryk af smertefuld, stum fortvivlelse over det kræftsår, der fortærede deres bryst, atter andre, liggende på bårer med de vidtåbne øjne stirrende mod himlen; de så ud, som lyttede de efter sammenstødene af de svulster, der inde i deres forpinte legeme hindrede alle organers virksomhed. Og stadig kom der flere, stadig kom der mere gruopvækkende sygdomme frem på denne smertens vandring!

Et ungt menneske på tyve år med et fladtrykt skrubtudsehoved havde en kropsvulst hængende som en hagesmæk helt ned til bæltestedet.

Her kom en blind, han skred fremad med løftet, knejsende hoved, øjnene var to betændte, blodige huller, fra hvilke rædsomme tårer af materie rullede ned over hans kinder.

En gammel, idiotisk kvinde, hvis næse var fortæret af et ædende sår, hvis mund var sort og tandløs, vaklede afsted, idet hun nu og da brød ud i en skrækindjagende latter.

Og lige med et faldt en epileptiker om i krampe, lå på sin båre, rystende og frådende, uden at toget standsede sin gang, alle styrtede frem som i en stormvind, pisket af den lidenskabens feber, der drev dem til grotten.

Portørerne, præsterne, de syge istemte nu alle som en salmen om Bernadette og videre gik det, afsted rullede trillevognene;

bårerne svajede hid og did, fodgængerne slæbte sig frem under den ensformige syngen, hvor englens hilsen til den hellige jomfru stedse vendte tilbage som omkvæd.

Nedad den stejlt skrånende gade, som en stedse voksende flod, hvis bølger vælter frem med støj og bulder, gled toget videre. På hjørnet af St. Josephsgade, i nærheden af Merlasserunddelen mødte de en familie, der var draget ud fra Cauterets eller Bagnères for at more sig, og som nu stod stille, slåede med rædsel ved det grufulde og sælsomme skue. Det måtte være velstillede, ja rige folk af mellemklassen: forældrene nette og korrekte og to voksne døtre i smukke, lyse sommerdragter. Alle friske og sunde, smilende og muntre, som man er, når man er ude for at more sig, men snart forvandledes deres overraskelse til forfærdelse, og døtrene blegnede, forældrene stod stive af skræk foran denne endeløse række af så megen elendighed og så megen sygdom, hvis forpestende pust blæste dem lige ind i ansigtet!

Ak Gud! Var der virkelig en sådan masse hæslighed og fattigdom og lidelse til i verden? Var det muligt under den klare, strålende sommersol, under den høje, blå himmelhvælving, så fuld af lys og glæde, hvor Gaves rene bølger strømmede afsted, mens morgenvinden strøg hen over jorden med frisk bjergduft!

Da Pierre i spidsen for toget kom ud på Merlasserunddelen slog denne rene luftstrøm ham i møde som en mindelse om selve Paradiset. Han vendte sig om og smilede blidt til Marie, og de henreves begge to af det skønne landskab, der i den strålende morgensol udbredte sig for deres blikke.

Lige for, mod øst, lå det gamle Lourdes i en temmelig dyb dal på den anden side af klippen. Solen stod op bagved de fjerne

bjerge, og med mørkviolette omrids tegnede dens skrå stråler den ensomme klippe, på hvilken murene af den gamle borg, der fordum var nøglen til de syv dale, endnu lå som en dynge ruiner. I det flyvende guldstøv så man ikke ret meget andet end klippens dristige kamme, og længere borte svære mure, falmede tage i den gamle by. På denne side borgruinen, til højre og venstre bredte den nye by sig mellem smilende haver, med hvide hotelfacader, pensioner og smukke nymodens butikker, en rig, støjende stad, der som ved et trylleslag var vokset op af jorden. Floden løb ved klippens fod, dens klare, blågrønne bølger rullede hen under den gamle bro, strømmede så afsted under den nye bro, der var opført af de hellige fædre for at lette forbindelsen mellem grotten og banegården med den nys anlagte boulevard.

Og som baggrund til dette yndige landskab, med den dybe, klare flod, de gamle mure og den nye strålende by, lå store og lille Gers, to vældige, afrundede klippemasser, hvis krumme rygge dels var nøgne, dels dækkede med kort, tæt græsvækst, og som nu i skyggen fik fine farveafskygninger i lysviolet og grågrønt, døende hen i et rosenskær.

Så mod nord, på Gaves højre bred, hinsides rygningen langs jernbanelinjen, hævede Bualas højder deres skovklædte sider i morgentågens slør. Ad den kant lå Bartrès, lidt til venstre sås toppen af Julas, over hvilken atter Miramont hævede sin tinde. Længere tilbage smeltede flere andre bjerge hen i den blå luft, og lige i forgrunden, på denne side floden, mellem bølgeformede grønsværklædte høje, lå talrige klostre og oplivede landskabet. Det så ud, som var dette en plads, naturen selv havde bestemt for dem. De var på utrolig kort tid blevet

opført som ved et mirakel i denne egn, hvor vidundere var dagens orden.

Først var der et opfostringshus for forældreløse, stiftede af søstrene fra Nevers. En stor bygning, hvis høje mure skinnede i morgensolen. Derefter kom karmeliterklostret lige over for grotten på vejen til Pan; de sorte søstres stiftelse lå en smule afsides, man så kun en spids af dens tag, og endelig var der "Den Ubesmittede Undfangelsesorden"', de "Blå Søstre" kaldet, som helt henne i dalen havde opført et slags asyl eller gæstehjem, hvor de optog enlige damer, rige pilgrimme, der ønskede at leve i uforstyrret ro.

I den tidlige morgentime kimede alle disse klostres klokker både i nord og i syd, deres klang lød hen i den klare krystalluft som en jubelsang. Ved den gamle bro lå Clarisseklostret, fra dens klokker kom især fine sølvtoner, så lyse og klingre, at de mindede om fuglesang. Også på denne side af byen var dybe dale og nøgne bjerg skråninger, en pragtfuld natur. En uendelig bølgedønning af høje, blandt hvilken man lagde mærke til Visens-højderne, der skinnede i vatrede toner mellem vinrødt og blegblåt.

Men da Marie og Pierre vendte sig mod vest, blændedes de næsten. Solen skinnede lige på store og lille Bêouts ulige kupler, og de lå som et strålende trylleland af guld og purpur, hvor man kun skelnede vejen slyngende sig op mod Calvariet mellem træerne, og deroppe, på den solbeskinnede luegyldne baggrund, hævede sig de tre over hinanden byggede kirker, som Bernadettes svage stemme havde fremtryllet af klippen til den hellige Gudsmoders lov og pris.

Først kom Rosenkranskirken, rund og lav, halvvejs udhugget i selve klippemassen. Bagved den græsbevoksede runddel, der var omgivet af de mægtige stenmure, som jævnt skrånende hævede sig til Kryptkirken.

Her var udført et storslået arbejde, et helt stenbrud var udhugget, buer, så høje som kirkehvælvinger, to kæmpemæssige cirkulære gange, hvor processionerne majestætisk kunne bevæge sig frem, hvor det syge barns trillevogn uden møje kunne nå hen til Herrens alter. Derefter kom Kryptkirken, dens indgangsdør kunne man se lige over Rosenkranskirken, hvis flisetag med brede gallerier strakte sig ud til terrasserne i klippen. Og til sidst Hovedkirken, lidt spinkel og lidt mager i stilen, en fin juvel, der skød op af Massabielleklippen som en bøn, som en flugt af hvide duer. Det tynde spir over de vældige terrasser lignede et lille alterlys mod den vide synskreds og bjergenes uendelige bølgedønning. Ved siden af Calvariehøjens tætte skovvækst, så den så skrøbelig ud, var som et fattigt barns rene tro. Man kom uvilkårlig til at tænke på en spinkel, lille arm, et magert, svageligt pigebarns finger, pegende mod himlen i et anfald af menneskelig elendighed. Grotten kunne man ikke se. Åbningen var ved klippens fod til venstre. Bagved Hovedkirken lå kun fædrenes bolig, en svær, firkantet bygning, og så bispegården lidt længere borte, midt i en skyggefuld dal. Og i morgensolen luede de tre kirker, og strålernes guldregn faldt ned over hele egnen, mens klokkernes lystige kimen syntes at være selve lysets dirren, denne skønne dags morgenhymne.

Fra Rosenkranspladsen, som Pierre og Marie nu gik over, kastede de et blik ud over grønningen, en have med en aflang

midterplæne og to paralleltløbende gange, som gik lige ned til den nye bro.

Der stod den store, kronede Gudsmoder, med ansigtet vendt mod Hovedkirken. Og alle de syge korsede sig, da de gik forbi hende. Det frygtelige tog drog afsted, gennem den festlig smykkede natur. Under den strålende sommerhimmel, mellem gyldne og purpurklædte bjerge, mellem kæmpestærke, hundredårige træer, langs flodens krystalklare bølger drog dette tog afsted, slæbte de sig afsted, disse usle, dødsdømte skabninger, hvis kød fortæredes af ædende sår, hvis legeme var opsvulmet af vattersot, disse elendige, hvis lemmer gigt og værk havde forvredet og forkrøblet, piger med St. Veitsdans, kvinder med kræft, idioter drog forbi, brystsyge, kirtelsvage, epileptikere, kretinere, afsindige mennesker!

Ave, Ave, Ave Maria! Den endeløse, ensformige sang steg og brusede som et oprørt hav, væltede sig mod grotten, rivende med sig al denne rædselsfulde jordens elendighed og brøst, mens de forbigående stod stille, lamslåede og gysende, gennemisnede ved dette skue, der var forfærdeligere end deres forfærdeligste drøm!

Pierre og Marie var de første, der passerede under terrassens buegange, så fulgte de flodens løb og med et stod de foran grotten.

Marie, hvis trillevogn af vennen kørtes tæt op til gitteret, kunne kun lette sig lidt op og mumle:

"O, allerhelligste jomfru! Tilbedte Gudsmoder!"

Hun så intet. Hverken bassinerne eller kilden med de tolv afløb, forbi hvilke hun var kommet. Lige så lidt lagde hun mærke til en lille butik med erindringer og indviede småting,

og prædikestolen, hugget ud i sten, som pater Mattias allerede havde besteget. Hun havde kun øje for selve grotten. Hun syntes, der brændte hundrede tusinde alterlys derinde bagved gitteret, en blændende, overnaturlig stråleglans udgik fra den lave dør og kastede et himmelsk lys over den hellige Gudsmoders statue, der var anbragt lidt højere oppe i en spidsbuet hulning. Og alt forsvandt, hun så kun det opløftende syn; hverken krykkerne, der dækkede en del af hvælvingens vægge, eller de blomster, der lå i store bunker og visnede mellem vedbend og vilde roser, eller alteret i midten ved siden af et lille, bærbart orgel, der var tildækket med et lærredsovertræk. Men da hun løftede øjnene mod himlen, så hun helt oppe på klippens top den hvide kirkes slanke spir, hvis fine spids pegede i vejret og forsvandt i den blå uendelighed som en bøn!

"O, mægtige jomfru! Dronningen for alle jomfruer! Allerhelligste af alle jomfruer!"

Det var imidlertid lykkedes Pierre at få Maries kasse skubbet frem i aller forreste række, foran en hel mængde egetræsbænke, stillet op her under åben himmel som stolerader i en kirke. Alle pladser var besatte af de syge, der kunne sidde op. Mellemrummene var optaget af bårer og trillevogne, hvis hjul stødte sammen, af en masse puder, madrasser og andre sengeklæder, på hvilke alle mulige sygdomme og lidelser var udstillet. Pierre genfandt her familien Vigneron med deres stakkels søn, de sad på en bænk, og lige ved, på flisegulvet fik den unge præst øje på fru Dieulafays kniplingsprydede leje, ved hvis hovedgærde manden og søsteren knælende lå og bad.

Efterhånden samledes rejsekammeraterne: Hr. Sabathier og broder Isidore side om side, madame Vêtu sammensunket i en trillevogn, Elise Rouquet på en bænk, Grivotte, ophidset og febrilsk, siddende oprejst, støttet på hænderne. Endog madame Maze så han lidt afsides på knæ, med hænderne for ansigtet, mens madame Vincent rakte sin lille Rose op mod den hellige jomfru og bønfaldt om nåde og barmhjertighed. Og stadig strømmede flere og flere pilgrimme sammen på den indhegnede plads, stimlen voksede, bredte sig helt ned til brystværnet om floden.

"O, nådige, barmhjertige jomfru!" bad Marie med sagte stemme! "O, trofaste jomfru! O, du Guds moder, der er undfanget uden synd! ..."

Og så tav hun, for det sortnede for hendes øjne. Hendes læber bevægede sig, mens hun fæstede et næsten forvildet blik på Pierre, der troede, at hun ville sige ham noget og derfor bøjede sig ned til hende.

"Skal jeg blive her hos Dem og køre Dem hen til bassinet nu om lidt?"

Men da hun havde forstået ham, rystede hun ivrigt på hovedet, og i en febrilsk tone kom hendes svar:

"Nej, nej, jeg vil ikke bades nu ... jeg synes ikke, jeg er værdig – ren – god og from nok – jeg tør endnu ikke forsøge, om den hellige Gudsmoder vil lade vidunderet ske med mig ... jeg vil bede til hende, jeg vil bønfalde hende, så inderligt, bede af hele min sjæl, af al min magt ..."

Hun kvaltes af bevægelse og tilføjede så:

"Kom ikke efter mig før klokken elleve ... Jeg vil gerne blive her, så kører De mig tilbage til hospitalet! ..."

Men Pierre ville ikke forlade hende. Han blev i nærheden.

Han knælede ned med bøjet hoved, han ville også gerne have bedt med denne brændende tro, han ville bønfalde Gud om helbredelse for dette syge barn, som han elskede med den inderligste broderkærlighed.

Men fra det øjeblik han havde set grotten, var han sælsomt til mode. En sær oprørsånd havde grebet ham. Han kunne ikke hengive sig i bøn. Han ville tro, han havde hele natten næret et svagt håb om atter at se troens blomst spire frem i sin smilende sjæl, når han knælede ned på den jord, hvor miraklet var sket. Og han følte kun uro, en vis skamfuldhed ved synet af al denne stads. Over for denne blege, hårde statue mellem alle disse lys her i det klare solskin, mellem butikker med medaljer og rosenkranse, hvor folk trængte sig om disken og den store prædikestol, hvor pater Mattias med høj stemme bad det ene Ave efter det andet. Var hans sjæl da helt blottet for følelse? Kunne ingen himmelsendt dug gengive ham hans uskyldighed, gøre ham som de små børn, der giver sig hen uden indvending og straks tror på det dejlige glædesbudskab!

Han faldt i tanker. Nu genkendte han pater Mattias, han havde oftere truffet sammen med ham, og denne mørke nidkærhed, dette magre ansigt med de glødende øjne, den store veltalende mund havde altid gjort et stærkt indtryk på den unge præst, der havde en følelse af, at munken ville storme Himlen for at bringe den ned på jorden. Og mens han betragtede pater Mattias og undrede sig over, hvor lidt han selv lignede den nidkære munk, faldt hans øje på fader Fourcade, der stod i ivrig samtale med baron Juire. De to herrer lod til ikke at være

ganske enige, til sidst nikkede dog baronen ret venligt, men så stadig højst forbavset ud.

Så kom fader Judaine, hans rare ansigt udtrykte ligesom baronens en vis forbløffelse, men efter at have udvekslet et par ord med Fourcade, faldt også han til føje.

Med et viste nu fader Fourcade sig oppe på prædikestolen, rettende sin høje skikkelse, som gigten havde bøjet lidt. Han ville ikke, at Mattias, den elskede broder, hans yndling skulle vige pladsen, men holdt ham tilbage på det øverste trin af den smalle trappe og støttede sig til hans skulder.

Med dyb og kraftig stemme, med overlegen myndighed, der straks frembragte den dybeste tavshed, talte han så:

"Mine kære brødre; mine kære søstre! Jeg beder Dem om tilgivelse, fordi jeg afbryder Deres bønner! Men jeg har en meddelelse at gøre Dem, jeg kommer for at bede Deres troende sjæl om bistand ... I morges er en af vore brødre til vor store sorg afgået ved døden lige som han stod ved det forjættede lands grænse, i det tog, der har bragt Dem hid."

Her standsede han. Det så ud, som om han blev endnu højere, hans skønne ansigt fik et forklaret udtryk, midt i det kongelige skægs bølger:

"Og dog, mine kære brødre, mine kære søstre ... dog mener jeg ikke, vi endnu tør fortvivle ... hvem ved, om Herren ikke har ladet denne vor broder udånde netop for at vise verden sin almagt? ... det er mig, som bød en stemme fra oven mig at stige op på denne prædikestol, og bede Dem forenes i bøn for ham, der ikke er mere, og hvis frelse alligevel ligger i den hellige Gudsmoders hånd. Hun formår jo alt og kan til alle tider være menneskets talsmand hos sin guddommelige søn ... ja, vor

broder er her, jeg har ladet hans lig bringe hid, og I kan måske bevirke, at et stort mirakel sker, når I kun vil bede ret inderligt, så inderligt, at Deres bønner rører Himlen ... vi vil nedsænke liget i bassinet, mens vi bønfalder hærskarernes gud, alverdens herre om at opvække ham fra de døde, om at give os dette vidunderlige tegn på sin altstyrende godhed ..."

Et isnende pust fra de usynliges rige strøg hen over den forsamlede mængde. Alle blegnede, og skønt ingen mælede et ord, var det som løb en forfærdet mumlen hen over rækkerne.

"Men," fortsatte pater Fourcade med heftighed, for han blev virkelig revet med af sin tro. "Men – ak – med hvilken brændende inderlighed må I da ikke bede! Mine kære brødre, mine søstre i Christo, jeg forlanger hele Deres sjæl, De må lægge Deres hjerte i bønnen, Deres liv og blod, sind og sans, alt hvad I ejer, alt hvad godt der rummes i Dem ... bed af al magt, bed, så I ikke ved, hvem I er eller hvor I er, bed som når et menneske elsker, eller dør, for det, vi skal bede om er en så sjælden gunst, en næsten uhørt nåde, at kun vor fulde tilbedelse kan bringe herren til at låne os øre ... og for at vore bønner kan få tid til at brede sig, til at løfte sig op mød den eviges fødder, vil vi først i eftermiddag klokken fire nedsænke vor hedengangne broder i bassinet ... mine kære brødre, mine kære søstre, bed, bed til den allerhelligste jomfru, englenes, Himlens dronning – alle de sorgfuldes ophøjede trøsterinde."

Og helt henrevet af bevægelse greb han sin rosenkrans, mens pater Mattias brød ud i høj hulken. Den dybe stilhed blev brudt, en næsten afsindig rørelse bredte sig smittende ud over mængden, man hørte skrig, hulken, uforståelige ord, stammende bønner. Det var, som om alles vilje bøjede sig under

pater Fourcades ord. Alles ønsker smeltede sammen, higende mod samme mål i næsten vanvittig heftighed.

Det var Pierre, som gled jorden bort under hans fødder, han troede, han skulle segne bevidstløs om, men med opbydelse af sine sidste kræfter samlede han sig og gik lidt til side.

3

Da Pierre fjernede sig, overvældet af en uhyggelig fornemmelse og drevet bort af en uovervindelig modbydelighed for dette optrin, fik han øje på hr. Guersaint, der lå på knæ i nærheden af grotten, aldeles fordybet i bøn. Han havde ikke set ham siden tidligt om morgenen, vidste ikke, om han havde fundet de to værelser, han var gået ud for at leje, og hans første tanke var at gå hen til ham. Men så tøvede han, ville ikke forstyrre den gamle mand. Tænkte, at han sagtens bad for sin datter, som han elskede inderligt, trods al sin adspredthed og alle sine forfløjne ideer, og derfor gik han bort, hen mellem træerne. Klokken slog ni, altså havde han to timer til sin rådighed.

Der, på den øde flodbred, hvor svinene fordum græssede, havde de nu anlagt en prægtig allé langs Gaves klare vande, hvis leje de havde udgravet for at få plads til den brede spadseregang, der var begrænset af et vældigt stensat brystværn. Alleen var to-tre hundrede meter lang, besat med talrige, ret magelige bænke under de store træers skygge. I denne time var den øde og forladt, alle trængte sig om grotten og mirakelkilden. Der var ensomt og fredeligt mellem brystværnet mod floden og de vidtstrakte grønne marker i nord. På den anden side af Gave sås skovklædte skråninger, hvori klostrenes hvide mure tittede frem mellem træernes løvtag.

Trods den hede sommersol nød man her en frisk kølighed, der kom fra flodens hastigt forbirindende bølger. Og her følte Pierre, som havde han fået et foryngelsens bad, al træthed og ængstelse svandt som dug for solen. Han undersøgte roligt og

klart sin sindstilstand. Var han ikke i den grå morgenstund rullet ind her i Lourdes med den inderligste attrå efter at genvinde sin tabte barnetro? Ville han ikke, som de enfoldige sjæle – hans elendige rejsekammerater, give sig Gud i vold, som hans fromme hedengangne moder havde ønsket? Og så såre han stod ved grotten, havde afgudstilbedelsens vederstyggelighed overvældet ham, hans fornuft gjorde oprør, og han måtte flygte! Hvad skulle der dog blive af ham? Kunne han ikke en gang her få bugt med sin svare tvivl? Havde hans rejse da været aldeles forgæves? Det var sandelig en sørgelig begyndelse. Han var ubeskrivelig forvirret og beroligedes kun af naturens høje ligevægt, af de skønne træer, den friske flod, den store rolige allés skyggefulde kølighed! Han nåede snart til enden af alleen og havde der et uventet møde.

I nogle sekunder havde han betragtet en gammel herre, der kom ham i møde, med tilknappet frakke og bredskygget hat, han syntes, han skulle kende dette blege ansigt med ørnenæsen og de gennemtrængende, sorte øjne. Men det hvide skæg og det store, hvide hår satte ham i forlegenhed.

Herren standsede og udbrød forbavset:

"Hvad for noget, Pierre, er det dig, der er kommet til Lourdes?"

Og nu gik det pludseligt op for den unge præst, at det var doktor Chassaigne, hans faders og hans egen gamle ven, som havde helbredet ham og stået ham bi i hans voldsomme legemlige og sjælelige kvide efter moderens død.

"Min kære doktor, hvor det glæder mig at træffe Dem!"

Stærkt bevægede omfavnede de hinanden. Ved at se dette hvide skæg og hår, den langsomme gang og det ligegyldige og

bedrøvede udtryk, kom Pierre i tanker om de ulykker, som havde ældet denne mand.

Der var kun gået nogle år, siden han havde set ham, og han traf ham nu sønderknust af skæbnen.

"Du vidste vel ikke, at jeg boede i Lourdes? Sandt at sige, skriver jeg heller ikke længere til nogen, jeg hører ikke længere de levende til, jeg lever i de dødes rige."

Tårerne kom ham i øjnene, og med brudt stemme fortsatte han:

"Kom og lad os sætte os på denne bænk. Det vil glæde og oplive mig at tale med dig som i gamle dage."

Nu var det præsten, der fik gråden i halsen, så han næppe kunne tale, han mumlede:

"Ak, kære doktor, gamle ven, hvor jeg har beklaget Dem af min inderste sjæl."

Det var en fuldstændig ødelæggelse, et liv, som havde lidt skibbrud. Doktor Chassaigne og hans datter Marguerite, en sund og henrivende smuk pige på tyve år, var taget hen til Cauterets for der at pleje fru Chassaigne, hvis helbred foruroligede dem. Efter et ophold på fjorten dage befandt hun sig bedre og talte allerede om at foretage udflugter, da de pludseligt en morgen fandt hende død i sengen. Sønderknust under dette slag af skæbnen blev fader og datter ude af sig selv af fortvivlelse. Doktoren, der stammede fra Bartrès, havde en familiebegravelse på kirkegården i Lourdes, hvori hans forældre allerede hvilede, hvor han ønskede, at hans kone også skulle begraves, og han selv ville engang sove den evige søvn ved hendes side.

Han blev en uges tid i Lourdes med Marguerite, da hun en aften fik kuldegysninger og måtte gå i seng. To dage derefter var hun død, uden at hendes fader havde været i stand til at komme til klarhed over, hvad det var, hun fejlede. Det var datteren i sin fejreste vår, strålende i ungdom og skønhed, som man havde bragt til hvile ved moderens side. Han, der for så kort siden havde været en lykkelig mand, som havde haft to elskede væsner, der omgav ham med kærlighed og ømhed, var nu kun en gammel, elendig, forladt mand, der levede i en isnende ensomhed. Livet havde mistet al glæde for ham, han misundte dem, der sad og huggede sten på landevejene, når han så barbenede koner eller småbørn bringe dem deres mad. Han havde ikke villet forlade Lourdes, han havde opgivet alt, sine arbejder og sin praksis i Paris for at blive der, i nærheden af den grav, hvor hans hustru og datter hvilede.

"Ak, min gamle ven," gentog Pierre, "jeg har grædt med Dem! Hvilken frygtelig skæbne! ... men hvorfor søgte De ikke dem, som holder af Dem? Hvorfor har De lukket Dem inde her med Deres sorg?"

Doktoren gjorde en håndbevægelse hen mod horisonten.

"Jeg kan ikke tage herfra, *de* er her og beholder mig hos sig ... for mig er alt forbi, jeg venter kun på at samles med dem igen."

De tav begge. Bag dem i buskene kvidrede fuglene, lige foran dem hørte de Gaves lydelige brusen. Langs højdernes skråninger syntes solskinnet at fortætte sig til et gyldent støv, men under træerne på den afsides bænk var der en tiltalende kølighed, og her, to hundrede skridt fra mængden, var der ganske ensomt, da ingen faldt på at fjerne sig så langt fra grotten som hen til dem.

De talte længe sammen. Pierre fortalte ham, hvordan han om morgenen var kommet til Lourdes med det hvide pilgrimstog i selskab med hr. de Guersaint og hans datter, da han pludseligt udbrød:

"Men hvordan hænger det sammen, doktor, De tror altså nu, at et mirakel er muligt? De, som før var vantro eller i det mindste fuldstændig ligegyldig?"

Han så på ham, forbavset over det, han havde hørt ham sige om grotten og om Bernadette.

Lægen med det klare hoved, videnskabsmanden med den skarpe forstand, hvis rammende kritik han så ofte havde beundret! Hvordan var det muligt, at en så dannet og dybtgående ånd, der havde kastet al tro over bord, kunne gå ind på de vidunderhelbredelser, der skete ved den guddommelige kilde, som den hellige jomfru havde ladet sprudle frem mellem et barns fingre?

"Men, min kære doktor, husker De da ikke, at det var Dem selv, som gav min fader oplysninger om Bernadette, og at det er Dem, der senere, da hele denne historie et øjeblik betog mig, holdt et langt foredrag over hende? For Dem var hun ikke andet end en syg, der led under et sansebedrag, et svageligt barn der kun halvt var ved sin bevidsthed og ude af stand til at ville ... husker De, hvordan De talte om mine tvivl, som De med Deres sunde fornuft hjalp mig at overvinde!"

Og han talte sig varm, for det forekom ham som det besynderligste eventyr, at han, præsten, der var troende, havde endt med at miste sin tro i omgangen med den vantro læge, som han nu traf omvendt, troende på det overnaturlige, mens

han selv våndede sig i fortvivlelse over ikke længere at kunne tro.

"De, der kun ville indrømme kendsgerningers berettigelse, De, der grundede alt på iagttagelse! ... har De da opgivet videnskaben?"

Chassaigne, der indtil da havde hørt roligt på ham med et bedrøvet smil, gjorde nu en bevægelse, der udtrykte den dybeste ringeagt.

"Videnskaben! Ved jeg noget, kan jeg noget? De spurgte mig før, hvad min stakkels Marguerite var død af. Jeg ved det ikke! Jeg, der var så klog, så vel udrustet i kampen mod døden, forstod intet, stod aldeles magtesløs, kunne end ikke lægge en time til min datters levetid! ... og min hustru! Hun gik i seng mere munter og mere fornøjet, stærkere end jeg i mange år havde set hende! Om morgenen lå hun død og kold i sin seng! ... nej, nej – i mine tanker har videnskaben udspillet sin rolle, bankerot over hele linjen! – nu vil jeg intet lære, intet vide mere – jeg er kun et dyr, et stakkels uvidende menneske! ..."

Ordene kom som et rasende oprør mod hele hans stolte, lykkelige fortid.

Så fortsatte han roligere, mere afdæmpet:

"Kun et angrer jeg! Ja – en tanke nager og piner og hjemsøger mig – driver mig hertil, her mellem disse mennesker, der ligger og knæler i bøn og tilbedelse ... jeg græder blod over ikke selv at være kommet i ydmyghed til grotten! Jeg skulle først have ført dem hid, mine to elskede hedengangne! ... de ville have bedt sammen med de kvinder, der ligger hist ved Gudsmoders fod, og jeg kunne simpelthen have knælet ved deres side; hun – den hellige jomfru havde da måske helbredet dem – ladet mig

beholde dem! ... jeg dåre, jeg kunne kun miste dem – det er alt sammen min skyld! ..."

Nu rullede tunge tårer ned over hans kinder.

"Da jeg var lille, derhjemme i Bartrès, mindes jeg, hvordan min moder foldede mine hænder og hver morgen lod mig bede Vorherre om hjælp og bistand for den kommende dag ... den bøn listede sig tilbage i mine tanker, da jeg stod ene og forladt ved de elskedes grav! Hvad skal man sige, kære, unge ven! Mine hænder foldede sig til bøn som i de dage ... jeg var så elendig, så knust, følte en så ubeskrivelig trang til hjælp, til støtte hos en guddomsmagt, der kunne tænke for mig, ville for mig, der kunne trøste og styrke og berolige mig i det evige Forsyns alvidenhed ... ak, de første dage, hvor var de skrækkelige! Jeg var som forstyrret, oprevet, knust af det dræbende slag, der havde ramt mig! Tyve nætter lå jeg hen uden søvn – jeg troede, jeg skulle miste min forstand! – håbede, jeg måtte blive gal. De forskelligste tanker stormede rundt i min hjerne. Jeg oprørtes over skæbnens grusomhed og faldt så hen i ydmyg bøn til himlen om tilintetgørelse ... og endelig – endelig kom overbevisningen om en evindelig retfærdighed, en evig godhed over min forpinte sjæl, og bragte den fred og hvile, idet den gengav mig troen. Pierre, du har jo kendt min datter, set hende, smuk, høj, strålende af livsmod og sundhed. Ville det ikke være en himmelråbende uretfærdighed, om hun, som blev revet bort, inden hun havde levet, ikke skulle finde lykke hinsides graven? Hun skal opstå, leve, det er jeg fast overbevist om, for undertiden kan jeg høre hende – og da siger hun mig altid, at vi skal ses igen. Ak, når man har mistet dem, man elsker, da har man intet andet håb. Min søde pige, min elskede hustru, se

dem igen, leve andetsteds i deres nærhed; det er den eneste trøst i min bitre sorg. Jeg har givet mig Gud i vold, for kun han kan give mig dem tilbage!"

Her rystede den gamle mands stemme, og en let gysen gennemfo'r hans legeme, og Pierre fik med et klarhed over dette mærkelige tilfælde: det var følelsernes magt, der drev den ældede og bøjede videnskabsmand tilbage i troens havn.

Han opdagede, hvad han ikke før havde vidst eller tænkt over, at denne bjergboer, søn af bønder fra Pyrenæerne, opdraget mellem helgensagn, altid havde båret troens spire i sig, den var aldrig helt død, trods halvhundrede års videnskabelige studier og forskninger. Træthed, længsel efter fred havde gjort en del, nu, da alt håb om lykke på jorden var udslukt for ham, lægen oprørtes mod den videnskab, der ikke kunne standse tårens løb, og endelig var det jo ganske naturligt, at den gamle mand i sin modløshed og tvivl tyede derhen, hvor han i sin lettroenhed troede at finde vished.

Pierre sagde ham ikke imod, spottede ikke, for den gamle, sorgtyngede mands smertefulde alderdomssvaghed sønderrev hans hjerte.

Er det ikke en ynk at se de stærkeste, klareste ånder bukke under for så frygtelige tilskikkelser?

"Ak," sukkede han ganske sagte, "gid jeg dog var så ulykkelig, gid jeg havde en sorg, der kunne bringe min oprørsånd til tavshed, gid jeg også kunne falde på knæ i tro og tilbedelse foran alle disse skønne historier."

Det blege smil, der undertiden viste sig på doktor Chassaignes læber, lyste nu lidt op i hans ansigt.

"Miraklerne – ikke sandt? ... du er jo præst, min ven, og jeg kender din ulykke ... du tror miraklerne er umulige? Men hvad ved du om det? Indrøm, at du intet ved, og at det, der forekommer os umuligt, hvert øjeblik sker ... så, nu har vi længe talt sammen, klokken er snart elleve, og du skal tilbage til grotten. Men klokken halv tre skal vi to sammen gå til kontoret, hvor helbredelserne konstateres af en der ansat læge, du skal få ting at se, der vil forbavse dig, det håber jeg i det mindste. Glem så ikke, at vi træffes klokken halv tre."

Han tog afsked med den unge præst og blev siddende på bænken. Varmen tiltog, og de omliggende højder dirrede og glødede i solheden, og doktoren faldt i tanker under de store træers grønne, tætte løvtag, han glemte både tid og sted for at lytte til flodens brusen, der var ham som en røst fra oven eller som en elsket stemme, der kom fra den anden side graven.

Pierre skyndte sig hen til Marie, han havde ikke alt for mange besværligheder med at nå hendes vogn, for vrimlen var blevet en del mindre tæt, da mange var gået hen at spise frokost.

Ved siden af den unge pige så han nu hendes fader sidde ganske rolig. Han gav sig straks i lag med at forklare grunden til sin lange udeblivelse.

I over to timer var han løbet fra Herodes til Pilatus, fra den ene ende af byen til den anden, havde været i over tyve hoteller, uden at kunne få så meget som et kvistkammer. Selv tjenestepigernes værelser var der lagt beslag på, der fandtes ikke en ledig madras til at lægge på gulvet. Endelig i Åbenbaringshotellet, et overmåde net sted, havde han fået to værelser, der nok var små, men rigtig pæne. Ved en tilfældig omstændighed var de folk, der for længe siden havde bestilt

dem, ikke kommet afsted og havde pr. telegram meldt, at de ingen brug havde for dem. Det var et uhørt held, og hr. Guersaint var henrykt.

Klokken slog elleve, og det ynkværdige optog satte sig atter i bevægelse over pladser og torve, gennem solede alleer og gader til Smertenshospitalet. Marie bad indstændigt sin fader og Pierre gå til byen og spise frokost i hotellet, hvile sig lidt ud, ikke komme efter hende før kl. to, da de syge skulle føres til grotten. Men da de to herrer havde spist deres frokost i Åbenbaringshotellet, gik Maries fader op på sit værelse, hvor han, træt og mødig efter nattens og morgenens anstrengelser, faldt i en så dyb søvn, at Pierre kl. to ikke nænnede at vække ham. Hvad skulle det også nytte? Hans nærværelse var jo ikke absolut nødvendig – han begav sig alene til hospitalet, vandrede med toget nedad grottealleen, over Merlasserunddelen i den stedse voksende stimmel, der bad og korsede sig og glædede sig over den dejlige sommerdag. Nu skulle jo den store vidunderets time slå!

Maries vogn holdt stille ved grotten, og hun spurgte:

"Kommer fader ikke herned?"

"Jo, han hviler sig et øjeblik."

Hun slog ud med hånden, sagde, at det var rigtigt. Og med dybt bevæget stemme mumlede hun:

"Hør, Pierre, kom og hent mig her om en times tid for at køre mig til bassinet ... jeg må samle mig lidt endnu – jeg må bede – bede endnu en stund, at jeg kan være værdig til Gudsmoders nåde."

Nu var hun fuld af ængstelse, hun, der så inderlig havde ønsket at komme til grotten. Hun skælvede ved tanken om

miraklet, der skulle ske, og da hun sagde, at hun havde fastet hele dagen, kom en ung pige hen til hende:

"Min kære frøken, føler De Dem træt og afkræftet, så kan De godt få en kop suppe her!"

Marie genkendte Raymonde Jonquière. De unge damer, der var med i pilgrimstoget, gjorde sig nyttige ved at uddele styrkende fødemidler til de syge.

I fjor havde de endog udfoldet en sådan pragt med broderede forklæder og andet stads, at der dette år var blevet dem befalet at bære ensartede, blåternede bomuldsforklæder, men Raymonde tog sig ikke desto mindre nydeligt ud i denne tarvelige dragt, der passede godt til hendes friske ansigt og fornuftige, huslige manerer.

"Husk på, De behøver kun at give mig et vink, så er jeg straks til tjeneste."

Marie takkede mange gange, men forsikrede, at hun på ingen måde ville spise. Så vendte hun sig til Pierre.

"Om en time, om en time, min kære, trofaste ven!"

Men så ville Pierre blive hos hende. Hele pladsen var optaget, det var kun tilladt portørerne og sygeplejerne at gå rundt mellem patienterne, så den unge mand af stimlen droges hen til bassinerne, der tre og tre lå henne under træerne. De syge sad eller lå i deres små trillevogne, ventende på mirakelbadet, mens en nysgerrig, begejstret mængde trængte sig sammen bag ved et reb, der var trukket fra træ til træ for at adskille tilskuerne fra de syge. En hættebroder stod i dette øjeblik og førte bønnerne an. Det ene Ave fulgte efter det andet og lød som en brusende summen ud i luften. Nu kom madame Vincent med Rose, bleg som et lille voksbillede, og munken faldt

på knæ, idet han råbte: "Herre, Herre, hav barmhjertighed med vore syge! Helbred dem ved din almægtige nåde!"

Dette gentog han ti, tyve gange, med stadig voksende inderlighed, og mængden bad efter ham med en stemme, hulkende og kyssende jorden. Det var som en vanviddets luftning, der fejede hen over vrimlen og bøjede alle som i en susende storm. Pierre stod stille, dybt grebet af det lidelsens smertesuk, der lød fra folkets bryst. Højere og højere, heftigere og heftigere, som en fordring, som et tålmodighedens, et vredens udbrud, der ville tvinge Himlen til bønhørelse: "Herre, herre! se i nåde til vore syge, helbred, helbred dem! Gør dem karske og sunde ved din almagt!" Og råbet standsede ikke et øjeblik.

Men nu hændte der noget: Grivotte græd stride tårer, de ville ikke lade hende bade sig:

"De kommer her og siger, at jeg er brystsvag og derfor ikke må puttes i det kolde vand ... i morges så jeg jo selv, at de badede en ... hvorfor skal jeg så ikke have lov? Her har jeg nu i over en halv time bedt og tigget og sagt dem, at de bare bedrøver den hellige jomfru med den snak! Jeg bliver rask, det kan jeg så tydeligt mærke, jeg ved så vist, at jeg bliver rask."

Hun begyndte at skrige sådan op, at en af præsterne ved bassinerne gik hen til hende for at berolige hende. Hun skulle kun have en smule tålmodighed, så ville spørge De Hellige Himmelfartsfædre til råds. Hvis hun bare ville være skikkelig, skulle hun måske nok blive badet.

Og ustandseligt lød råbet: "Herre, herre, helbred vore syge."

Nu fik Pierre øje på madame Vêtus grå ansigt, hun ventede også, og han turde ikke få blikket fra dette forpinte væsen, der

lå ganske stille, med de vilde, feberglødende øjne fæstede på den dør, ad hvilken de lyksalige mirakelhelbredte ville komme frem. Men bønnerne blev stadig mere ivrige, tårerne steg Pierre i øjnene ved at se på denne heftige nidkærhed i tro, der opflammede et helt folk og kastede alle som en til jorden i påkaldelse. Der kom madame Vincent, stadig med sit barn på armen, Rose var besvimet blevet dykket ned i bassinet, og det lille ansigt, der endnu dryppede, så ud, som var det et lille ligs voksblege træk.

Moderen hulkede højt af fortvivlelse over ikke at have fundet nåde for Gudsmoders øjne, men råbet lød lige stærkt, da madame Vêtu blev båret ind, med et uslukkeligt livshåb i de forpinte træk: Herre, Herre, hav barmhjertighed, se i nåde til vore syge! … Munken lå næsegrus med udbredte arme og kyssede hulkende jorden …

Pierre gjorde et par skridt frem, han ville gerne sige madame Vincent nogle trøstens ord, men en bevægelse i stimlen skilte ham fra hende og trykkede ham op mod kilden, der belejredes af en ny flok, og skønt der var tolv afløbsrender i den lange, lave, med et skråtag forsynede mur, stod der dog mange og ventede på at komme til at fylde flasker og dunke og kander. De, der ikke havde medbragt noget slags kar, satte munden til, eller vaskede sig ved renden.

Pierre lagde mærke til en ung mand, som syv gange drak af et lille glas og syv gange vædede sine øjne, andre brugte muslingeskaller, tinbægre, læderposer, og særlig optaget var han af Elise Rouquet, der ikke anså det nødvendigt at tage et bad, men mente, hun blot skulle vaske sit frygtelige ansigt ved kilden, hvor hun havde tilbragt hele dagen, idet hun hver time

vædede sine sår. Hun lå på knæ, dyppede sit lommetørklæde i vandet og lagde det over ansigtet som et omslag, og de omkringstående trængte sig frem med en sådan iver og voldsomhed, at ikke en lagde mærke til hendes græsselige udseende, men drak og vaskede sig ved samme afløbsrende som hun. Men nu kom Gerard slæbende med hr. Sabathier, fik øje på Pierre og vinkede ad ham, bad ham om en håndsrækning, for den svære mand var ikke let at få ned i bassinet. Og således blev Pierre en halv times tid ved mændenes bassin hos den syge, mens Gerard gik tilbage til grotten efter en ny patient. Pierre fandt det hele meget hensigtsmæssigt indrettet. Der var tre rum eller badekar i hvert bassin, man kom derned ad stentrin, og mellem hvert var et tykt lærredsforhæng, som kunne trækkes for og skjule den badende. Foran var et fælles, flisebelagt rum, møbleret symmetrisk med en lang bænk og to stole. Det var samtidig ventesal, og de syge klædte sig af og på, med kejtet hastværk, genert over de andres nærværelse. En mand sad helt nøgen og hyllede sig ind i en flig af forhænget, en anden, der var brystsvag og frygtelig mager, rystede af kulde, han var ligbleg med røde pletter på de fremstående kindben. Men en gysen fo'r gennem Pierre ved synet af broder Isidore, der just blev taget op af vandet. Han var besvimet; de troede, han var død, men et øjeblik efter gav han en jamrende klagelyd fra sig. Det var gyseligt at se på denne høje, afmagrede skikkelse, som lå der, så ussel og hjælpeløs med et forfærdeligt stort sår i højre side. De to sygepassere, der havde hjulpet ham i bad, kunne kun med nød og næppe få skjorten trukket over hovedet på ham. De stod med livet i

hænderne, ventede hvert øjeblik, at han skulle drage det sidste suk, hvis de tog for hårdt på ham.

"Å, fader, De kommer nok og hjælper mig lidt her," bad den, der var i færd med at afklæde hr. Sabathier.

Pierre ilede beredvilligt til, og i sygepasseren, der udførte den ydmyge gerning genkendte han marquis Salmon-Roquebert, som Maries fader havde vist ham på banegården. Det var en mand på de fyrre – med en stor højadelig næse i et aflangt ansigt. Han var sidste skud af en af Frankrigs stolteste slægter, ejede en betydelig formue, en pragtfuld bolig i Paris og udstrakte jordejendomme i Normandiet. Hvert år valfartede han til Lourdes i de tre dage; han gjorde det af blot og bar trang til at vise menneskekærlighed, for han var ingen ivrigt troende kristen. Og her mellem sine lidende brødre var han kun deres næste, simpel sygepasser. I år hjalp han til ved badningen, sled som en hest fra morgen til aften med at tage pjalter af og give pjalter på, med at løse og lægge forbindinger og bandager i det uendelige, så at han gik til ro efter endt dagværk, udaset og træt som den første den bedste arbejdsmand.

"Pas nu på," bad han, "træk strømperne af med den største forsigtighed. Før rev de huden af den stakkel der, fordi det skulle gå i en fart!"'

Og han gik et øjeblik fra hr. Sabathier hen til den omtalte patient for at give ham skoen på, og da han mærkede, at fodtøjet var fugtigt, så han efter og opdagede, at venstre sko var våd af materie. Han måtte gå udenfor, rense den og tørre den af, før han med den mest rørende omhu trak den på den elendiges ben, der var halvvejs ødelagt af et ædende sår.

"Så," sagde han til Pierre, da han kom tilbage til hr. Sabathier, "træk nu i underbenklæderne, vi tager hver sit ben, så går det bedst."

I salen har der kun patienter og sygepassere, foruden en præst, der fremsagde Ave og Fadervor, for bønnerne måtte ikke stoppe et øjeblik. For resten var døråbningen kun lukket med et simpelt forhæng, og mængdens bønner hørtes som en stedsevarende brusen. Munkens gennemtrængende stemme lød højt og uafladeligt:

"Herre, Herre, helbred vore syge, herre, helbred vore syge! ..."

Fra de høje vinduer faldt et koldt lys ned i salen, hvor der altid var fugtig og flov kælderluft.

Omsider var hr. Sabathier afklædt.

"Å, å – læg mig ikke straks helt ned i badet – lad mig glide ganske langsomt!"

Det kolde vand gjorde ham bange. Han fortalte dem nu, at den første gang havde det sådan gennemisnet ham, at han havde svoret, han aldrig oftere skulle byde sig selv noget sådant. Efter hans mening var det noget af det frygteligste; desuden var vandet, som han udtrykte sig, ikke egentlig "tillokkende", thi for ej at udtømme kilden kom de hellige fædre kun to gange om dagen rent vand i bassinerne, og da over hundrede patienter badedes i samme vand, er det let at begribe, hvordan dette efterhånden så ud. Det var en righoldig samling af alle mulige væmmelige ting, et uddrag af alle tænkelige smittebærende stoffer, og miraklet var jo allerede bevirket ved den kendsgerning, at de syge kom levende ud af alt dette menneskesmuds.

"Så – sagte, forsigtigt!" bad hr. Sabathier, da Pierre og marquis'en tog ham ved skuldre og ben for at lægge ham ned i badekarret.

Han betragtede vandet med barnlig rædsel, det grumsede vand, hvori der flød så mange ubestemmelige substanser; alt andet end rene klude svømmede rundt mellem hudstumper, levret blod og materie. Og hans skræk for vandets iskulde var så stor, at han trods alt meget hellere gik i bad om eftermiddagen, fordi alle de syge mennesker da havde efterladt lidt af deres varme i det plumrede vand.

"Nu lader vi Dem ganske forsigtigt glide ned ad trinnene!" forklarede marquis'en i en beroligende tone.

Så bad han Pierre tage godt fast under armen på den svære mand, der langsomt blev lagt ned, og da han var helt under vand, gik en krampagtig trækning gennem det stakkels, hjælpeløse legeme, hovedet faldt bagover, og stønnende snappede han efter vejret.

Præsten stod foran ham og gentog i inderlig bøn:

"Herre, Herre, helbred vore syge!"

Salmon-Roquebert gentog disse ord, det skulle sygepasserne gøre, hver gang de hjalp en patient i bad.

Også Pierre måtte med høj røst tage del i bønnen, og hans medfølelse med den stakkels, lamme mand var så stor, at han genfandt lidt af sin fordums tro. Det forekom ham, at han ikke i mange tider havde bedt så inderligt, ønsket så varmt, at der i Himlen måtte være en Gud, hvis almagt kunne helbrede den lidende, elendige menneskehed. Men da de en to-tre minutter efter tog hr. Sabathier op, rystende og bævende over alle lemmer, grebes Pierre af en endnu dybere fortvivlelse ved at se

den ulykkelige ligge der tilintetgjort af skuffelse over ingen som helst lindring at føle: det var altså igen et mislykket forsøg. Den hellige jomfru havde heller ikke denne syvende gang bønhørt ham. Han lukkede øjnene, to store tårer rullede langsomt ned over hans ansigt, mens de klædte ham på.

Nu så Pierre den lille Gustave Vigneron træde ind, støttet på sin krykke. Han skulle have sit første bad. Ved døren knælede familien: fader, moder og tanten fru Chaise. Der hviskedes mellem de omkringstående, at det var en herre, som indtog en overordnet stilling i finansministeriet. Men ligesom drengen begyndte at løse sit tøj, kom pater Fourcade og pater Massias tilstede og gav befaling til at holde op med badningen, for nu skulle man forsøge, om den hellige Gudsmoder ville gøre det store vidunder, vise sit folk den overordentlige nåde, man så inderligt havde bedt om hele dagen, man ville nu prøve, om hun ville vække den fremmede mand fra de døde.

Udenfor brusede mængdens påkaldelse mod himlen, de mange stemmers klang tabte sig i den klare, varme sommerluft. Og en tildækket båre blev bragt ind, to portører satte den ned midt i salen. Præsidenten for Vor Frues Gæstevenner, baron Juire sammen med Berthaud og en af de opsynshavende herrer var til stede, for denne mærkelige begivenhed satte selvfølgelig hele personalet i bevægelse, og der udveksledes med halvhøj stemme flere bemærkninger mellem de hellige fædre og herrerne. Derefter faldt begge Himmelfartsbrødrene på knæ med udbredte arme og et forklaret udtryk i øjnene, de var usigelig betaget af deres attrå efter at se dette bevis på Guds almagt.

"Herre, hør os, bønhør os, Herre, lyt til vor bøn!"

Hr. Sabathier blev båret bort, og der var ikke andre patienter til stede end lille Gustave, som sad halvt afklædt på en stol, uden at nogen bekymrede sig om ham. Båren blev afdækket, og liget sås ligge udstrakt, dødsstivheden var allerede indtrådt, ansigtet var indskrumpet og smalt, og de brustne øjne stod vidt åbne. Men nu skulle den døde klædes af, og sygepasserne nølede, de gøs tilbage for dette frygtelige arbejde.

Pierre lagde mærke til, at Salmon-Roquebert, der ellers var utrættelig, nu fjernede sig lidt og knælede ned, som om han ikke havde til hensigt at nærme sig liget, og han gjorde det samme for at skjule sin forlegenhed. Imidlertid bad pater Massias stadig med højere, mere indtrængende røst, så at han til sidst helt overdøvede sin foresatte, pater Fourcade:

"Herre, giv os vor broder tilbage, Herre, bønhør os, vis os din almagt og din miskundhed."

En af sygepasserne gav sig nu til at trække i mandens klæder for at få dem af, men det var umuligt at komme nogen vegne med det stive, tunge legeme. Den anden sygepasser foreslog med dæmpet stemme at tage en saks og klippe frakkeærmer og benklæder op.

Berthaud ilede imidlertid sit personale til undsætning efter først at have rådspurgt baron Juire. Han var en praktisk mand, der i sit hjerte misbilligede, at pater Fourcade indlod sig på et sådan forsøg. Men nu kunne man ikke vende om på halvvejen. Mængden udenfor ventede i vanvittig spænding, havde bedt hele dagen om miraklet; og det klogeste var at få det hele afgjort så hurtigt og så hensynsfuldt som muligt imod den døde. Derfor mente Berthaud, det var rigtigt at sænke ham påklædt

ned i badekarret, hvis han kom til live, kunne han altid få tørre klæder på, og i modsat fald var det jo egentlig det samme.

Han meddelte hviskende sine folk denne sin mening, og han hjalp dem at stikke to bæreseler under ligets skuldre og ben.

Pater Fourcade nikkede bifaldende til denne forholdsregel, mens pater Massias var helt betaget af bønnen.

"Herre, send det livsens pust ned over vor broder! Herre, giv hans jordiske hylster en sjæl, at den kan prise og lovsynge dig."

Nu løftede de manden op på båren, bar ham hen over badekarret og lod ham langsomt og forsigtigt synke ned i vandet, i stadig skræk for at han skulle glide ud af selerne. Og Pierre måtte fæste øjnene på det sælsomme, gruopvækkende syn. Han så tydeligt liget sænke sig, mens den tarvelige luvslidte dragt lagde sig stramt om det magre legeme og næsten aftegnede knoklerne; det flød som en, der er druknet, det forfærdeligste var, at hovedet ved sin tyngde blev trukket ned under vandet, trods de to portørers anstrengelse for at trække selen længere op mod halsen – liget sank til bunds. Hvor kunne han komme til live, når munden fyldtes med vand, når de store øjne under dets plumrede dække syntes at briste for anden gang?

I de tre endeløse minutter, han blev holdt i vandet, vedblev de tre gejstlige i afsindig heftighed at bestorme Himlen med bønner. De bad, så at deres stemmer næsten kvaltes:

"Herre! Se blot ned til ham, så kommer han til live! Herre, lad ham opstå på dit bud, at han kan omvende jorderiget! Herre, sig blot et ord, og dit folk skal prise dig evindelig! ..."

Pater Massias faldt ned med ansigtet mod gulvet, han kunne ikke få et ord frem, lå og kyssede stenene, mens tårer og hulken

næsten kvalte ham. Og udefra lød det stadig tilbagevendende råb som havets brusen: "Herre, Herre, helbred vore syge!"

Det lød så sælsomt, så uhyggeligt, at Pierre led ved at høre det. Han så Salmon-Roquebert gyse, og det var en lettelse for alle, da Berthaud, åbenlyst irriteret over hele affæren, omsider i en temmelig kort tone befalede: "Tag ham op, tag ham straks op!"

Sygepasserne adlød øjeblikkeligt, lagde atter liget på båren under en pinlig tavshed. Håret drev af vand, der løb henad gulvet. Og naturligvis var og forblev den døde død.

De dækkede ham til og bar ham bort. Pater Fourcade fulgte med, støttende sig til Massias' arm, og prioren havde allerede genvundet hele sin myndige, fattede holdning, da han henvendt til den udenfor stående mængde sagde:

"Mine kære brødre, mine søstre i Kristus. Herren har ikke fundet for godt at give os vor døde broder tilbage. Han har sikkert i sin uendelige godhed villet beholde ham i sit Paradis blandt sine udvalgte!"

Og så taltes der ikke mere om den ukendte mand. De syge førtes igen til bassinet, til de tre badekar. Lille Gustave Vigneron, hvis klare, gammelkloge øjne nysgerrigt og roligt havde iagttaget det hele optrin, gav sig nu til at klæde sig af, så at man så hans stakkels, lille, afmagrede barneskikkelse i al dens kirtelsvage usselhed, med de tynde ben, hvoraf det venstre især var forkrøblet, vansiret af to rædsomme åbne sår. Han smilede, var slet ikke bange, så sig om med en overlegen, tapper mine, som var han et voksent menneske, der havde taget sit parti.

Marquis Salmon-Roquebert tog ham på armen og vinkede til Pierre, at han ikke mere behøvede nogen hjælp.

"Tak – han vejer ikke mere end en lille fugl … Vær ganske rolig mit barn, jeg skal nok tage fint og forsigtigt på dig."

"Å, selv tak, jeg er vant til kolde bade. De kan godt sætte mig i vandet."

Og så kom han i det badekar, hvor liget lå for et øjeblik siden. Ved døren lå hans moder og tante på knæ, mens faderen, som fik lov at komme ind, bad og slog kors for sig.

Nu gik Pierre, siden de ikke mere havde brug for ham, han skyndte sig hen efter Marie, klokken var tre, hun ventede vist på ham, men da han endelig havde trængt sig gennem mængden, så han den unge piges lave trillevogn, trukket af Gerard, der hele tiden havde haft travlt med sygetransporten. Hun var pludselig blevet grebet af utålmodighed, nu var hun vis på, hun var værdig til Gudsmoders nåde. Nu skulle vidunderet omsider ske. Og da hun fik øje på Pierre, sagde hun mildt bebrejdende:

"Ak, min ven! De havde nok glemt mig!"

Pierre fandt ikke straks svar, og han så hende forsvinde ad bassinet til. Så faldt han på knæ, overvældet af håbløs sørgmodighed. Her ville han ligge og vente, til hun kom tilbage, så mente han at føre hende til grotten, helbredet og lovprisende den hellige Gudsmoder, for hun var jo vis på, at miraklet skulle ske. Hvorfor skulle han da ikke også håbe og tro? Imidlertid var han så ængstelig, så oprevet, at han ikke kunne finde ord hverken til bøn eller påkaldelse. Han var så overvældet af det frygtelige, han havde set. Tynget til jorden af sjæls- og legemstræthed. Hans tanke var sløvet, han vidste hverken ud eller ind, havde ikke klarhed hverken over det, han så eller det,

han troede. Kun hans store kærlighed til Marie levede, drev ham til bøn og ydmyghed ved den forestilling, at de små og de bedrøvede finder trøst og nåde, når de ret af hjertet kan bede den Almægtige om hjælp og bistand.

Og bedst som han lå der, hørte han sin egen stemme gentage mængdens bøn, og bønnen kom fra hans inderste hjerte:

"Herre, Herre, helbred vore syge, Herre, helbred vore syge!"

Dette kunne vel have varet ti minutter – måske et kvarter. Så kom Marie tilbage liggende i trillevognen. Hendes ansigt var blegt og fortvivlet, det dejlige hår lå i en tung, gylden knude oppe på hovedet, det var ikke vådt. Og hun var ikke helbredet. En usigelig, bundløs skuffelse talte ud at det afmagrede, smalle ansigt. Det var formelig blevet længere; hun så til siden, som kunne hun ikke tåle at møde den unge mands blik, og uden et ord, gennemisnet af sorg og fortvivlelse tog Pierre fat i vognens stang for at køre hende hen til grotten.

Og imens lød de troendes råb imod himlen, anført af munkens gennemtrængende stemme, lød stadig lige inderligt, lige heftigt, som ville det storme himlen og tvinge den til bønhørelse:

"Herre, Herre, gør vore syge karske! Herre, helbred vore syge."

Da Pierre standsede ved grottens indgang, lagde Marie sit hoved bagover og var lige ved at besvime. Hastigt vinkede Gerard til Raymonde, som stod der i nærheden, og den unge pige ilede til med en kop kødsuppe til den syge, over hvem de alle tre bøjede sig. Raymonde var især omhyggelig og kærlig, talte sagte og venligt til Marie, mens Gerard rørt betragtede

hende, som hun stod der, sund, fornuftig og dygtig, uden at opgive sin kvindelige ynde og skønhed.

Berthaud havde vist ret, hun var en kone for ham.

"Frøken, skal jeg støtte hende lidt, mens De rækker hende koppen?"

"Tak, jeg kan nok alene holde hendes hoved ... og så giver jeg hende suppen med skeen. Det går lettere!"

Men Marie kom imidlertid til sig selv, så sig om med samme mørke, fortvivlede blik, rystede på hovedet, ville hverken tale eller spise, ville kun være i fred, vinkede til Raymonde og Gerard, at hun ville have ro, og først da de venligt smilende til hinanden havde fjernet sig, vendte hun sig om til Pierre og hviskede med dump stemme:

"Fader kom altså slet ikke?"

Efter et øjebliks tøven måtte Pierre ud med sandheden.

"Deres fader var faldet i søvn. Jeg nænnede ikke at vække ham."

Derefter faldt hun atter tilbage i sin håbløse tavshed, vinkede også til vennen, at han skulle lade hende være alene, nu ville hun slet ingen have om sig, ville ikke have hjælp af noget menneske. Ubevægelig, uden at bede, lå hun der med de store, blå øjne fæstede på den hellige jomfrus, hvide marmorstøtte der inde mellem grottens flammende alterlys.

Og da klokken slog fire, gik Pierre med sorg i sind hen til kontoret. Han mindedes, at doktor Chassaigne havde sat ham stævne der.

4

Den gamle læge sad og ventede på Pierre foran kontoret, hvor attesterne for helbredelse udfærdigedes. Men der stod også en tæt menneskevrimmel, der ventede på de syge, der gik ind, udspurgte dem og tiljublede dem, når efterretningen om et mirakel bredte sig, når en døv havde fået sin hørelse, en blind sit syn eller en lam brugen af sine ben.

Pierre havde en del besvær med at trænge sig frem.

"Nå, kære doktor? Skal vi så have et rigtigt, uomtvisteligt mirakel i dag?"

Chassaigne smilede på sin overbærende måde og svarede:

"Miraklerne kan man ikke sådan bestille på dag og time! Gud skrider ind, når han finder det rigtigt!"

Døren til kontoret bevogtedes strengt af sygepasserne, men de kendte alle den gamle læge og lod både ham og hans ledsager træde ind. Kontoret var for resten usselt indrettet i en elendig bræddehytte, der bestod af to rum, et venteværelse og et til, men man var i færd med at bygge et mere passende lokale, der dog endnu ikke dette år kunne tages i brug.

I venteværelset, hvor der kun var en lang træbænk, så Pierre to patienter sidde med deres sygepasser, en ganske ung mand. Men i det andet værelse var der så mange mennesker forsamlet, at den unge præst næppe kunne trække vejret i den hede og kvalme luft mellem de af solen gennemhedede trævægge.

Det var et firkantet, gulmalet rum, med et eneste vindue, der var oversmurt med kridt, for at mængden ikke skulle kunne se, hvad der foregik.

Man turde ikke en gang lukke vinduet op, for straks myldrede det med hoveder i åbningen. Møblementet var overmåde tarveligt: To fyrretræsborde, en stor reol med rum, hvori der lå en masse papirer uordentligt hulter til bulter, protokoller, lister, tidsskrifter, desuden var der nogle stråstole og et par gamle, pjaltede lænestole til de syge.

Doktor Bonamy ilede straks hen til doktor Chassaigne, der var en af grottens stolteste erobringer. Han satte en stol frem, bød ligeledes Pierre at sidde ned, og henvendt til den gamle læge sagde han så i en ærbødig og venlig tone:

"Kære kollega, De tillader nok, jeg bliver ved mit arbejde, vi er ved at undersøge denne unge pige ..."

Patienten var en tyveårig bondepige, som sad i en af lænestolene. Men i stedet for at høre, hvad Bonamy sagde, faldt Pierre, træt og overanstrengt som han var, i tanker og nøjedes med at se på de tilstedeværende, hvis talrighed forbavsede ham.

Der kunne vist være henved et halvt hundrede herrer til stede, hvoraf mange stod langs væggene. Ved de to borde sad fem: i midten overopsynet ved bassinerne, der uophørligt så efter i en stor protokol, så en Himmelfartsbroder og tre unge, endnu ikke ordinerede præster, der benyttedes som sekretærer og efter undersøgelsen indskrev de nødvendige oplysninger på de forskellige lister og attester.

Pierre lagde især mærke til en hellig fader af den "Ubesmittede Undfangelsesorden", Dargelès, redaktør af "Grottens Avis", som han allerede om morgenen havde set. Den lille mand med det smalle ansigt, de blinkende øjne, den spidse næse og den fine mund så altid smilende og forekommende ud.

Han sad stille og beskedent ved enden af det ene bord, skrev nu og da en bemærkning ind i sin notesbog. Han var den eneste af sin orden, der viste sig i de tre store valfartsdage. Men bagved ham ligesom følte man de andre. Det var en langsomt voksende, skjult magt, der ordnede alt, samlede alt, styrede alt efter eget tykke.

Desuden var der en del nysgerrige, nogle vidner, en snes læger, fire, fem præster. Lægerne, der var kommet alle vegne fra, så størstedelen til i dyb tavshed, nu og da stillede en af dem et spørgsmål, udvekslede i al hemmelighed et blik og lod for resten til at være meget mere optaget af at passe på hinanden end af at følge doktor Bonamys undersøgelser, og de kendsgerninger, der her kom til deres kundskab. Hvem var de mennesker for resten? For det meste var det ganske ukendte navne, Pierre hørte.

Men i dag var doktor Bonamys opmærksomhed særlig henvendt på en lille, lys herre, en ganske talentfuld mand, der var redaktør af et meget udbredt hovedstadsblad, og som aldeles tilfældigt var kommet til Lourdes om morgenen.

Mon det ikke var en vantro, man kunne få omvendt, og hvis indflydelse kunne komme valfartsstedet til gode? Doktoren havde fået ham bragt til sæde i den anden lænestol, og han gav den som den smilende, forekommende læge, erklærede, at her blev intet stukket under stolen, alting foregik åbenlyst.

"Vi forlanger jo kun lys og klarhed!" bemærkede han. "Vi er aldrig gladere, end når vi får lov at vise vor hele fremgangsmåde til alvorlige og oplyste personligheder!"

Og da den såkaldte helbredelse ikke var fuldstændig, blev hans tonefald en smule gnavent:

"Min gode pige, dette er kun en begyndelse, De må komme igen."

Og derpå tilføjede han med sagtere stemme:

"Skulle man høre efter dem, så var de alle sammen raske. Men vi tager ikke hensyn til andet end virkelige, uomtvistelige helbredelser, der er klare som selve dagen ... læg vel mærke til, at jeg siger *helbredelser,* ikke mirakler. Vi læger er jo her, ikke for at skaffe proselytter, men simpelthen for at konstatere, stadfæste, at de patienter, der viser sig for vore øjne, ikke mere frembyder spor af sygdomssymptomer."

Han kroede sig i sin overordentlig store hæderlighed, var hverken dummere eller mere løgnagtig end folk er flest, han var ikke egentlig troende, men han vidste, hvor ofte videnskaben må opgive ævred og erklære det umulige for muligt, han var vant til alle slags overraskelser, og efter et anstrengende liv som praktiserende læge havde han nu fået denne exceptionelle stilling her ved grotten, en stilling, der selvfølgelig havde sine kedsommeligheder, men alt i alt dog var ganske behagelig og ret magelig.

Nu var han ved at forklare pariserredaktøren kontorets fremgangsmåde, og Pierre lyttede til doktor Bonamys ordstrøm, der beroligede ham, bragte hans oprørte sind i ligevægt og klarede hans forstand. Nu pintes han kun af den indelukkede luft og varmen i stuen, og hvis han ikke havde båret den gejstlige dragt, ville han sikkert have givet sit besyv med i samtalen, men præstekjolen tvang ham til hele tiden at holde sig tilbage, hver gang han følte trang til at udtale sig om denne sag.

Han blev rigtig glad ved at høre den lille, lyshårede redaktør, den mægtige mand, komme med flere indvendinger, der for resten lå snublende nær.

Mente dr. Bonamy ikke, det var uheldigt, at disse helbredelsesattester udstedtes af én læge, når det var en anden, der havde opstillet sygdommens diagnose.

Det var sikkert en kilde til stadige fejltagelser. Det bedste var selvfølgelig, om man i stedet for at holde sig til de af patienterne medbragte læge- og hospitalsattester, undersøgte dem ved deres ankomst til Lourdes.

Denne undersøgelse kunne jo besørges af et dertil bemyndiget, lægekyndigt udvalg, som så atter efter mirakelkuren skulle konstatere dennes virkning.

Men doktor Bonamy imødegik redaktøren med en bemærkning, der var temmelig rammende. Han mente, at et udvalg aldrig ville være i stand til at overkomme et så kæmpemæssigt arbejde!

Hvor kunne man dog undersøge og bestemme mere end 1000 tilfælde hver morgen? For slet ikke at tale om al den diskussion, meningsforskel, som sygdommen kunne foranledige. Undersøgelsen umiddelbart før kuren, der i og for sig var næsten umulig at iværksætte, ville jo også give lige så rig anledning til fejltagelser. Det var både fornuftigere og mere hensigtsmæssigt at holde sig til hver patients egen læge, hvis udsagn således fik overvejende vigtighed. Han lagde en protokol frem, bladede i den og viste redaktøren flere attester, han havde ladet indskrive.

Mange var alt for kortfattede. Andre overmåde tydelige og udtømmende. Nogle attester var end yderligere forsynede med

underskrift fra sognefogeden. Alligevel havde man lov at tvivle: hvem var vedkommende læge? Var han sit kald voksen? Kendte man hans bevæggrunde?

Man følte sig fristet til at anstille en undersøgelse med hensyn til hver en underskrift. Når den af patienten medbragte attest skulle være grundlaget, var jo en streng kontrol aldeles nødvendig, for man byggede på sand, når de som kendsgerninger fremsatte udsagn ikke kunne tåle en indgående kritik.

Doktor Bonamy tog ivrigt til genmæle.

Sveden løb ham ned over det ophedede ansigt.

"Ja, men, vi anstiller sandelig de allernøjagtigste efterforskninger. Så såre vi ikke ad naturlig vej kan forklare en helbredelse, skrider vi til indgående undersøgelse, vi lader den helbredte komme igen flere gange ... De ser med egne øjne, at alting her går for sig i dagens fulde lys. De herrer der er for størstedelen læger fra Frankrigs forskelligste egne, og vi anmoder dem på det indstændigste om at komme frem med deres tvivl, om at tale med os, diskutere de omhandlede tilfælde. Vi fører omhyggeligt protokol over hvert møde her på kontoret ... ikke sandt, mine herrer, De ville straks protestere, hvis et eller andet stødte Deres sandhedsfølelse?"

Ikke en lyd hørtes, størstedelen af de tilstedeværende læger var katolikker, og de bøjede sig; de øvrige, de vantro, der kun var her i videnskabens navn, de så til, iagttog forskellige fremtoninger, der interesserede dem, undgik af høflighed at indlade sig på nogen som helst drøftelse, der for resten aldrig førte til et resultat. De fjernede sig, når deres

menneskeforstand oprørtes i alt for høj grad, når de mærkede, at de var ved at miste herredømmet over sig selv og blive vrede.

Da altså ingen svarede, så Bonamy sig om med et sejrsstolt blik. Nu spurgte redaktøren ham, om han alene kunne besørge dette omfattende arbejde.

"Ja, jeg har ingen medhjælpere. Min virksomhed som læge ved grotten er ikke meget sammensat, for den består simpelthen i at stadfæste de helbredelser, der foregår ved mirakelkilden!"

Nu smilede han, og tilføjede:

"Jeg glemte for resten, at jeg har Raboin, der hjælper mig med at ordne lidt hist og her."

Og så pegede han på en tætbygget fyrretyveårig mand med gråsprængt hår, firkantet ansigt og svære kæber.

Han var fanatisk troende, tålte ikke, man rørte ved miraklerne. Derfor led han også ofte ved de diskussioner, helbredelserne vakte, det pinte ham, at en sådan undersøgelse var nødvendig, og han sad da brummende og knurrende over sine protokoller. Bonamys henvendelse til de tilstedeværende læger havde i høj grad irriteret ham og hans foresatte måtte berolige ham.

"Nå, nå, kære ven, ti stille! Enhver ærlig overbevisning har sin berettigelse!"

Men nu kom de syge en efter en. En mand, hvis hele overkrop var dækket med eksem, trak sit linned af, og i det samme faldt et gråligt støv ned rundt om. Han var ikke helbredet, men han kom til Lourdes hvert år og forsikrede, at han hver gang følte sig betydelig bedre.

Så kom en dame, en grevinde, der var forfærdelig mager. Hendes historie var ganske mærkelig, for syv år siden havde den hellige jomfru i Lourdes helbredet hende for tuberkulose, hun havde fået syv børn, og derefter var hun atter blevet syg – hendes lunger var voldsomt angrebet, og hun var samtidig morfinist, men hun erklærede, at hun allerede efter det første bad følte stor lindring, og hun ville i aften sammen med 27 slægtninge, der var fulgte med hende, deltage i en procession med fakler.

Efter grevinden var det en kvinde, der led af nervøs afoni, hun havde pludselig efter mange måneders stumhed, fået sin stemmes brug, netop som sakramentet klokken fire blev båret forbi hende i procession.

"Mine herrer!" erklærede doktor Bonamy med videnskabsmandens liberale overlegenhed. "De ved, at vi ikke konstaterer nogen vidunderkur, når der er tale om nervøse lidelser. Men jeg beder Dem ikke desto mindre bemærke, at denne patient i et halvt år har været på Salpetrièrehospitalet, og at hun her straks har fået sit tungebånd løst!"

Imidlertid røbede hans ansigt lidt utålmodighed, han ville gerne have vist den indflydelsesrige pariserdirektør et rigtigt vidunder, af dem, der undertiden skete netop, når processionen drog forbi klokken fire, det var nådens time, da plejede den hellige Gudsmoder at gå i forbøn for sine udkårne.

De helbredelser, han i dag havde haft at konstatere, var tvivlsomme og frembød ingen videre interesse. Og udenfor lød den forsamlede mængdes stemmer summende og brummende, de bad og de sang salmer, opflammede, som de var, af trang til

at se miraklet, og for hvert øjeblik mere ophidsede af ventetiden.

Men nu kom en lille pige ind, smilende og beskeden, med klare øjne, der strålede af forstand.

"Å," udbrød doktoren fornøjet, "der har vi jo vor lille Sophie ... det er en mærkelig helbredelse, mine herrer, som foregik i fjor ved denne tid, og hvis smukke resultat jeg tillader mig at forelægge Dem."

Pierre havde genkendt Sophie Couteau, den mirakelhelbredte, som var kommet ind i hans waggon i Poitiers. Og han overværede en gentagelse af den scene, han allerede en gang havde set opføre.

Doktor Bonamy gav den lille, blonde herre de mest detaljerede forklaringer, som han hørte på med megen opmærksomhed. En betændelse i højre hæl, begyndelsen til benedder, hvilket nødvendiggjorde en operation, et afskyeligt væskende sår, der var blevet helbredet på et minut ved det første bad i bassinet.

"Sophie, fortæl det dog til herren."

Pigebarnet gjorde en yndefuld bevægelse for ligesom at tiltrække sig opmærksomheden og sagde:

"Sagen var altså, at min fod var ødelagt, jeg kunne ikke engang gå til kirke, og den måtte altid svøbes ind i linnedklude, fordi der flød noget ækelt ud af den ...

Doktor Rivoire, der havde skåret i den for at se, hvad der var i vejen, sagde, at det var nødvendigt at tage et stykke ben ud, og så var jeg ganske sikkert blevet halt.

Men efter at jeg havde bedt inderligt til den hellige jomfru, gik jeg hen og stak foden i vandet, og jeg længtes i den grad

efter at blive helbredet, at jeg ikke engang gav mig tid til at tage kluden af. Det blev i vandet alt sammen, min fod fejlede ikke længere noget, da jeg trak den op."

Doktor Bonamy fulgte og bifaldt hvert ord med bifaldende nik.

"Sophie, gentag nu, hvad det var, Deres læge sagde."

"Da jeg kom hjem, og doktor Rivoire havde set min fod, sagde han: 'Det er mig ganske ligegyldigt, om det er Gud eller Fanden, der har helbredet dette barn, men sikkert er det, at rask er hun blevet."

Man gav sig til at le. Denne udtalelse var altid sikker på at gøre virkning.

"Og hør Sophie, hvad var det, De sagde til grevinden, som var opsynsdame på Deres stue?"

"Ak, ja ... det er sandt. Jeg havde ikke taget meget linned med til min fod, og jeg sagde til hende: det er heldigt, at den hellige jomfru har helbredet mig den første dag, for i morgen ville min beholdning være sluppet op!"

Man gav sig igen til at le. Der var almindelig tilfredshed med hende, hun så så sød ud, og skønt hun fortalte sin historie, som en udenads lektie, var det dog på en rørende og meget tilforladelig måde.

"Sophie, tag Deres sko af og vis herrerne Deres fod ... det er bedst, de får den at se, så kan ingen tvivle længere."

Hurtigt kom der en lille fod frem, den var ren – ja, endog plejet med omhu, og havde ovenpå vristen et stort ar, hvis hvidlige rande antydede, hvor alvorlig skaden havde været. Nogle af lægerne nærmede sig og betragtede den i tavshed, andre, der formodentlig havde en forudfattet overbevisning,

rørte sig ikke. En af de første spurgte høfligt, hvorfor den hellige jomfru, mens hun var ved det, ikke havde skaffet en hel ny fod, ulejligheden havde jo været den samme for hende.

Men doktor Bonamy svarede fornærmet, at når den hellige jomfru havde ladet et ar blive tilbage, var det sikkert, for at det kunne stå som bevis for miraklet. Han indlod sig på tekniske detaljer for at bevise, at der måtte have dannet sig et stykke ben og kød i et øjeblik, hvilket var uforklarligt på naturlig måde.

"Men, Herre Gud," afbrød den lille, blonde herre ham, "der behøves jo ikke så meget. Når man kun vil vise mig, at en finger med et knivsnit i kommer lægt op af vandet, er miraklet jo ligeså stort, og jeg vil bøje mig for det."

Derpå tilføjede han:

"Hvis jeg havde en kilde, der således helede alle sår, skulle jeg sætte verden på den anden ende. Jeg ved ikke rigtigt, hvordan jeg ville bære mig ad, men jeg ville henvende mig til alle folk på jorden, og de skulle nok komme. Jeg ville lade miraklerne slå fast med en sådan pålidelighed, at jeg skulle blive verdens herre. Tænk engang, denne overlegne, fuldstændig guddommelige magt! ... men det var nødvendigt, at der ikke blev skygge af tvivl tilbage, der måtte den soleklareste sandhed til. Hele Jorden skulle se det og ville tro på det."

Og han begyndte at tale med doktoren om, hvordan man kunne indføre en kontrol. Han indrømmede, at alle de syge umuligt kunne blive undersøgt, når de kom. Men hvorfor kunne man ikke indrette en sal i hospitalet alene for dem, som havde synlige sår? Man ville i det højeste få en tredive stykker, som udvalget skulle undersøge og give skriftlig attest, man kunne jo endog fotografere sårene. Hvis der så indtrådte

helbredelse, havde udvalget kun at bevidne det i en ny erklæring. Her ville det ikke dreje sig om indvendige sygdomme, hvis diagnose altid er vanskelig. Beviset ville foreligge ganske tydeligt.

Doktor Bonamy svarede lidt forlegent:

"Ja, ganske vist ... De har fuldstændig ret, det er jo kun sandheden, vi stræber efter ... vanskeligheden ville ligge i sammensætningen af dette udvalg. De aner ikke, hvor lidt enighed her er! ... men der er ganske vist en idé i det ..."

En ny syg kom ham til undsætning. Mens lille Sophie Couteau, som man allerede havde glemt, var ved at trække strømpe og sko på, kom Elise Rouquet med det forfærdelige ansigt, som hun viste frem ved at tage sit tørklæde af. Hun fortalte, at hun siden i morges havde vasket sit sår ved kilden, og at det nu begyndte at tørre ind og blive blegere. Det var virkeligt tilfældet, Pierre så med forbavselse, at dets udseende var mindre frygteligt. Dette bragte igen liv i diskussionen om de synlige sår, for den blonde herre fastholdt sin idé om oprettelsen af særlig sal, da man dog måtte indrømme, at hvis denne pige i morges havde fået en lægeattest, ville det i tilfælde af helbredelse være en uhyre triumf for grotten at have kureret for lupus! Det ville ikke længere være muligt at benægte miraklet.

Indtil nu havde doktor Chassaigne stået tavs og ubevægelig, som om han ville lade kendsgerningerne tale for sig selv hos Pierre. Pludseligt bøjede han sig hen imod ham og sagde sagte:

"De synlige sår – de synlige sår ... den herre aner ikke, at mange af vore lærdeste læger tilskriver en stor del af disse sår en nervøs oprindelse. Ja, man har opdaget, at de ganske simpelt

kommer af en dårlig ernæring af huden. Disse ernæringsspørgsmål er endnu så dårligt undersøgte … og man er kommet til det resultat, at troen, der kan helbrede, også er i stand til at helbrede sådanne sår, og deriblandt også falsk lupus. Og nu vil jeg nok spørge, hvad sikkerhed den herre der ville kunne opnå med sin sal for de udvendige sår! Lidt mere forvirring og lidenskabelighed i den evindelige strid … nej, videnskaben er tant, en vid mark for tvivl og usikkerhed!"

Han smilede smerteligt, mens doktor Bonamy opfordrede Elise Rouquet til at fortsætte med sine badninger og hver dag komme og blive undersøgt. Derpå tilføjede han på sin forsigtige og elskværdige måde:

"Ja, i alle tilfælde, mine herrer, så er der en begyndelse, det er ganske utvivlsomt."

Der opstod nu en stor bevægelse i kontoret. Grivotte kom farende ind med dansende skridt, idet hun råbte, så højt hun kunne:

"Jeg er helbredet … jeg er helbredet …"

Og hun fortalte, hvordan de først ikke havde villet lade hende bade sig, at hun grædende havde måttet tigge og bede, for de havde givet hende lov til det, ifølge en formel tilladelse fra pater Fourcade. Men hun havde jo nok sagt det i forvejen, hun havde ikke været tre minutter i det kolde vand, svedende og forkølet som hun var, før hun havde følt, hvordan hendes kræfter tog til, idet der gik ligesom et stød gennem hele hendes legeme. Hun var i den grad begejstret, henrykt og strålende glad, at hun ikke kunne holde sig rolig på et sted.

"Jeg er helbredet, mine kære herrer … jeg er helbredet! …"

Pierre så på hende, han var denne gang fuldstændig forbavset. Var det virkelig den samme pige, som han den foregående nat havde set ligge i waggonen fuldstændigt afkræftet, pint af hoste og blodspytning? Han kendte hende ikke igen, som hun stod der rank, med røde kinder og funklende øjne, gennemtrængt af livslyst og glæde.

"Det forekommer mig at være et meget interessant tilfælde, mine herrer," sagde doktor Bonamy. "Lad os undersøge det lidt nøjere."

Han forlangte Grivottes attester, men man kunne ikke finde dem i den bunke papirer, der lå på de to borde.

Sekretærerne og de unge seminarister vendte op og ned på alt, og overopsynsmanden ved bassinerne, som sad midt i værelset, var nødt til at rejse sig for at se efter i reolens rum. Da han endelig igen havde sat sig på sin stol, opdagede han, at de lå foran ham under hans protokol. Der var tre lægeattester, som han selv læste op. Alle tre lød på fremskreden brystsyge i forbindelse med nervøse anfald.

Doktor Bonamy gjorde en bevægelse som for at udtrykke, at en sådan overensstemmelse ikke lod nogen tvivl tilbage. Derpå undersøgte han med stor omhu den syge og mumlede: "Jeg kan ingen ting høre ... jeg kan ingen ting høre ..."

Men han tog sig i det og tilføjede:

"Eller næsten ingen ting ..."

Derpå vendte han sig mod de fem og tyve eller tredive læger, der i tavshed betragtede ham og sagde:

"Mine herrer, er der ikke en af Dem, der vil hjælpe mig at undersøge hende ... vi er her for at studere og drøfte dette tilfælde."

Først var der ikke en, som rørte sig.

Omsider vovede en sig frem. Han undersøgte den unge pige, men han udtalte sig ikke, betænkte sig, rystede på hovedet med en tankefuld mine. Til sidst mumlede han, at man efter hans mening helst her måtte se tiden an.

Efter ham kom en anden frem, og han var ganske anderledes bestemt: Han kunne aldeles intet høre – patienten havde aldrig været brystsvag!

Så fulgte de øvrige efter, undtagen en fem, seks stykker, der holdt sig helt tilbage og udvekslede betydningsfulde smil. Snart var forvirringen på sit højdepunkt: Hver kom med sit besyv og erklæringerne var i høj grad uoverensstemmende, så at alle endte med at tale i munden på hinanden, den ene ville ikke give den anden ret. Kun pater Dargelès bibeholdt sin overlegne ro, han sad stille og rolig, var overmåde tilfreds, for han kunne indse, at her var atter et vidunder af dem, der bragte valfartsstedets ry til at flyve vidt over alverden. Han skrev et par bemærkninger ind i sin notesbog.

Og midt i al denne hurlumhej kunne Pierre og doktor Chassaigne tale lidt sammen, uden at de andre hørte dem.

"De er dog skrækkelige, disse bassiner, hvor vandet så sjældent skiftes. Aldrig har jeg set magen til griseri, det må jo formelig være en bakteriekultur! Eller også gælder jo al denne antiseptiske snak til Wandsbeck! Hvor kan det være, at pesten ikke rammer de patienter, der vover at bade sig i det vand? Bakterieteoriens modstandere må da gnide sig i hænderne!"

Doktoren afbrød ham:

"Vist ikke nej, kære barn! ... badene er ikke rene, det indrømmer jeg dig, men de er aldeles ufarlige. Læg mærke til,

at vandets varmegrad aldrig overstiger 10, og der behøves 25 til enhver kultur. Desuden søger kun meget få smitsomme sygdomme hertil, vi har hverken kolera eller tyfuspatienter, mæslinger, kopper eller skarlagensfeber at helbrede. Nej, det er kroniske eller nedarvede lidelser: lamhed, gamle sår, kirtelhistorier, svulster, kræft, phtisis; og disse skrøbeligheder kan ikke gennem et bad overføres fra den ene syge til den anden ... her er den hellige jomfrus indskriden ganske overflødig, det forsikrer jeg dig!"

"Men, doktor, ville De, da De endnu praktiserede, havde puttet Deres patienter i iskoldt vand! Ville De have udsat gigtsvage, brystsyge kvinder under nogen omstændigheder for et sådant bads følger?"

"Nej, det kunne sandelig aldrig falde mig ind! ... Der er voldsomme kure, som man kun i yderste nødsfald anvender. Et iskoldt bad kan godt slå en brystsyg ihjel på stedet eller dræbe en, der lider af hjerteonde, men hvor kan vi vide, om et sådant bad ikke netop, under visse omstændigheder kan bevirke vedkommendes helbredelse? ... Jeg er nu kommet til den overbevisning, at en overnaturlig kraft her skrider ind, og det generer mig aldeles ikke at tro på badets mirakelgørende indflydelse ... skønt både du og mange andre trækker på skulderen og anser en sådan fremgangsmåde for både dum og grusom overfor disse usselige stakler ... ak, mit barn, den menneskelige uvidenhed er stor. Vi kender jo, når alt kommer til alt, næsten ingenting! ..."

Og så oprørtes han mod videnskaben, som han hadede og ringeagtede, siden han selv havde stået fortvivlet og magtesløs overfor sin hustrus og sin datters dødskamp.

"Hvis du forlanger vished, så henvend dig ikke til lægernes viden eller kundskab. ... Hør bare et øjeblik på disse herrers snakken frem og tilbage, og du vil sikkert føle dig højst opbygget. Det er aldeles nydeligt, hvordan de hver har sin opfattelse, der ender i den smukkeste forvirring – i vrøvl kort sagt. Naturligvis gives der sygdomme, som de kender til bunds, lige til de mindste evolutioner, der findes lægemidler, hvis virkninger de med den største omhu har udforsket, men hvad de ikke ved, det er jo midlets forhold til sygdommen, for lige så mange patienter, man har, lige så mange forskellige tilfælde er der, og hver gang må man prøve sig frem. Derfor er lægevidenskaben alle dage en kunst. Med hensyn til sygdommen er ingen regel fastslået: helbredelsen beror altid på tilfældet, på en eller anden heldig omstændighed, på en lykkelig indskydelse af lægens geni ... kan du så ikke fatte, at disse alenlange, ørkesløse drøftelser får mig til at smile? Jeg ved, hvorvidt man kan tale om videnskabens urokkelige love! Hvor er lægevidenskabens love? Vis mig dem?"

Han ville egentlig ikke have sagt mere, men hans lidenskab rev ham med, og han fortsatte:

"Jeg har jo sagt dig, at jeg igen var blevet troende, men jeg forstår sandelig så overmåde vel, at den brave doktor Bonamy tager sagen med ro, og lader alverdens læger drøfte og studere sine mirakler. Jo flere læger, de har, des mindre klarhed får vi midt i denne regn af disputatser og drøftelser, diagnoser, sygehistorier og kurmetoder! Hvis de står og væver uden at kunne komme til enighed om et udvendigt sår, hvorledes skal det da gå, når talen er om en indvendig skade, hvis tilværelse det ene parti benægter og det andet bekræfter? Og hvorfor

skulle det hele så ikke kunne ende som mirakel? For, når vi skal tale rent ud, så bliver vi læger i de aller fleste tilfælde forbavsede over udfaldet af sygdommene. Hvad enten dette nu er en virkning af naturen eller en ukendt magt … selvfølgelig er her et slemt roderi, her i Lourdes … disse attester fra læger, ingen moders sjæl kender, er aldeles værdiløse, vi burde have ordentlige papirer og en striks kontrol. Men selv om vi kunne opnå en aldeles uomtvistelig god undersøgelse i videnskabelig retning, så er du da ikke naiv nok, kære ven, til at tro, at denne omstændighed kunne bringe sandhedens lys til at skinne over alle? Mennesket vil nu en gang fare vild, og der er ingen større heltegerning til her i verden, end netop at ville fastslå den aller mindste sandhed!"

Og nu begyndte det at gå op for Pierre, hvad det var, der gik for sig her i Lourdes, han fik øjnene op for det sælsomme skuespil, som verden nu i årtier havde bivånet under de troendes tilbedelse og de øvriges spot. Her måtte ukendte, endnu ikke udforskede kræfter virke: selvsuggestion, rystelse af nervesystemet, sindsbevægelse forårsaget ved rejsen, bønner og salmer, en stadig stigende ophidselse og fremfor alt, et helbredende pust, en ubegribelig kraft, udgående fra en menneskevrimmel, der møder i grænseløs trosbegejstring. Derfor syntes han også, det var meningsløst at tro på spilfægteri, for kendsgerningerne var her meget sandsynligere og meget simplere. De hellige fædre behøvede aldeles ikke at bebyrde deres samvittighed med usandheder og bedragerier, det var tilstrækkeligt, når de gjorde deres for at øge forvirringen og lod folk blive i deres uvidenhed, som de så efter bedste evne udnyttede. Det var endog meget muligt, at de

handlede i god tro alle sammen, både de ubegavede læger, med deres attester, de syge med deres trøstende tro på helbredelse, og vidnerne, der svor, at de havde set miraklet. Og af det hele måtte han drage den slutning, at beviset for eller imod miraklerne ligger udenfor mulighedens grænse!

Fra dette synspunkt blev jo vidunderet en virkelighed for størsteparten – for alle dem, der led og sukkede efter håb og trøst. Da doktor Bonamy kom hen til dem og gjorde mine til at blande sig i deres samtale, tog Pierre mod til sig og spurgte ham:

"Hvor mange helbredelser har De her?"

"Å, omtrent ti procent," lød svaret. Han læste i den unge præsts øjne, hvad denne ikke ville sige, for han fortsatte i en overbærende, godmodig tone:

"Naturligvis kunne vi bringe tallet op til det dobbelte, hvis vi hørte efter patienterne. Men når jeg skal være ærlig, så er det jo netop min bestilling at sidde en smule til doms over mirakelhelbredelserne. Min eneste gerning er, at dæmpe den alt for vildt opblussende begejstrings flamme, for at den ikke skal kaste en skygge af latterlighed over ting, der bør være os alle hellige ... kort sagt, jeg sidder her kun for at stadfæste helbredelser, der står for mig som uomstødelige kendsgerninger."

Men her blev han forstyrret af en dump, brummende stemme. Raboin blev for alvor vred.

"Kendsgerninger, stadfæstelse af helbredelserne! ... hvad er det for snak! ... her sker jo mirakler uden ophør! ... hvad bryder de troende sig om kontorets stadfæstelse? ... de bøjer sig i ubetinget tillid ... og det er da end mere overflødigt for de

vantro. Dem får man sandelig aldrig overbevist ... vi sidder bare her og gør nar ad os selv!"

Doktor Bonamy anmodede ham i en alvorlig tone om at beholde sine anskuelser for sig selv.

"Raboin, De er en oprørsk sjæl! Jeg skal sige til fader Capdebarthe, at jeg ikke vil have Dem her på kontoret, siden De endelig vil udså tvedragtens sæd!"

Men han havde jo alligevel ret, dette menneske, der viste tænder, rede til at bide fra sig, hver gang nogen pegede på hans tro, og Pierre så på ham med et bifaldende blik. Hele dette kontorvæsen, der desuden blev så slet udført, var egentlig aldeles ørkesløst arbejde. Det sårede de troende og var ganske utilstrækkeligt for de øvrige. For hvorledes kan et mirakel bevises? Man må tro på det, al menneskeforstand glipper, når Herren selv skrider ind!

I de virkelig troende århundreder gav ingen sig af med at forklare troen eller Gud. Hvad havde videnskaben at skaffe her? Den lagde kun hindringer for den sande trosiver og nedværdigede sig selv med det samme.

Nej, nej, knæle, kaste sig ned, kysse jorden og tro. Eller gå sin vej. Her var ingen middelvej. Når undersøgelserne begyndte, kunne de ikke standse, de førte ufejlbarligt til tvivl og benægtelse.

Hvad der allermest pinte Pierre, var de mærkelige udtalelser, der summede ham om ørene. Her var troende, der omtalte vidunderhelbredelserne med en aldeles ufattelig ro. De mest forbavsende kendsgerninger tog de som de simpleste hverdagsbegivenheder.

Her var et mirakel, og hist var et nyt, og de tog de afsindigste beretninger for gode varer – talte om dem uden mindste anstød. Det var øjensynligt, at de måtte leve i sådanne febertåger, at de var på den anden side af forundring. Og dette var ikke alene enfoldige, ulærde folk, der sad hen i barnlig fanatisme, rugende over deres tro, uden at tænke eller bruge forstanden, nej, der var både dannede, begavede og studerede folk mellem disse hallucinerede. Doktor Bonamy og mange andre var eksempler på det. Pierre kunne ikke fatte en sådan kendsgerning, og jo længere han blev her, jo mere utilpas følte han sig. En dump harme, en ubevidst skamfølelse fyldte hans sind. Hans forstand stred kraftigt imod, kæmpede som en druknende i havets bølger, der vælter ind fra alle sider, og han mente, at tænkende væsner, som doktor Chassaigne, også måtte have stridt denne strid, følt denne lidelse, før det endelige skibbrud, før de bukker under for den blinde tro.

Hans øjne søgte den gamle ven, han så ham stå der, så sørgmodig, så fuldstændig knust under skæbnens slag, så svag som et lille barn, alene i verden, indtil han gik heden, og dog måtte han sige ham imod, måtte give de tanker luft, der stormede ind på ham.

"Nej og atter nej, selv om man ikke ved alt, selv om man aldrig får fuld klarhed, er det dog ingen grund til at støde al kundskab fra sig. Det er galt, rent galt, at det ukendte skal leve højt på skabningens svaghed og uvidenhed. Vi skal tværtimod sætte vor lid og vort håb til, at det dunkle en gang skal oplyses for os, og vi kan ikke, hvis vi har sund sans, lade være at stræbe mod det ukendte for at få klarhed, mod forstandens langsomme fremskridt og sejr, trods legemets skrøbelighed og

elendighed! ... Ak, ja, min forstand, min sunde fornuft! Gennem den pines jeg, men af den venter jeg dog hjælp og kraft. Når den dræbes, da er det forbi med mennesket! Selv om jeg må ofre min lykke, er det dog min heftigste attrå at tilfredsstille den så meget som muligt."

Tårerne steg doktor Chassaigne i øjnene. Mindet om de elskede hedengangne hjemsøgte ham velsagtens, og nu mumlede han hen for sig:

"Forstanden, den sunde fornuft, ja, vist så! Den giver livet værdighed og stolthed ... men kærlighed er dog den almægtigste af alle menneskelige følelser, det eneste klenodie, der er værd at kæmpe for!"

Hans ord kvaltes i hulken, og åndsfraværende gav han sig til at bladre i de papirer, der lå på bordet. Tilfældigt fik han fat i en pakke attester med Marie Guersaints navn. Han kiggede i den, læste, at de to læger havde erklæret hendes sygdom for rygmarvslammelse. Og han vendte sig igen om til Pierre.

"Se nu, min kære, unge ven, jeg ved, du nærer en inderlig hengivenhed for frøken Guersaint ... hvad ville du sige, om hun blev helbredet her? Jeg ser her to erklæringer, der begge går ud på, at hun lider af en uhelbredelig sygdom. Attesterne er underskrevet af troværdige, dygtige mænd, som man må have tillid til. Sæt nu, denne unge pige med et kunne springe omkring, som jeg har set så mange gøre her, ville du da ikke blive lykkelig? Ville du da ikke tro på den guddommelige nåde? På en overnaturlig magt?"

Pierre skulle til at svare, da han pludselig mindedes sin fætter, doktor Beauclairs ord, huskede, at han havde forudsagt vidunderet, talt om lynslaget, om en opvågnen, en vækkelse af

alle Maries lammede evner, og hans sælsomme ængstelse øgedes, så at han kun sagde:

"Ja, jeg ville blive meget glad ... og De har ret, det er ganske sikkert vilje og trang til lykke, der er verdens vigtigste drivfjeder!"

Men han kunne ikke udholde at blive i kontoret. Heden var så stærk, at sveden i store dråber trillede ham ned over ansigtet. Doktor Bonamy gav sig til at diktere en af sine sekretærer udfaldet af den over Grivotte anstillede undersøgelse, mens pater Dargelès nu og da gav et råd med hensyn til stilen. Desuden fortsatte den støjende diskussion mellem lægerne, nu var talen fuld af tekniske ord og betegnelser, der aldeles ikke havde noget at bestille med det her omhandlede tilfælde af phtisis. Det var næsten ikke muligt at trække vejret her imellem de ophedede trævægge, og den lille, lyshårede herre fra Paris gik bort, temmelig misfornøjet med ikke at have set et rigtigt mirakel.

Pierre sagde til doktor Chassaigne:

"Lad os gå ud, ellers får jeg ondt af varmen!"

Og så forlod de kontoret sammen med Grivotte, som straks blev omringet af mængden, der ville se den mirakelhelbredte, for rygtet om vidunderet var faret som en ild ud i byen. Alle ville tale med Grivotte, røre ved hende, udspørge hende.

Hun kunne kun gentage de samme ord i en syngende, henrykt tone:

"Jeg er helbredet! ... Jeg er helbredet!"

Jubelskrig overdøvede hendes stemme, hun blev næsten borte, stimlen rev hende med, det så ud, som opslugtes hun af dette bølgende menneskehav, men så dukkede hun atter op lige

ved Pierre og den gamle læge, der prøvede på at trænge sig gennem vrimlen. De befandt sig ansigt til ansigt med kommandøren, som havde den mani at gå ned til grotten og til bassinerne, skønt synet af de syge altid irriterede ham. Der stod han nu, i sin stramtsiddende diplomatfrakke, støttende sig på sin sølvknappede stok, og blodet fo'r ham til ansigtet, da Grivotte skubbede til ham for at passere og under mængdens jubelråb gentog sit evindelige:

"Jeg er helbredt! Jeg er helbredt!"

"Nå, så det er De," sagde han så med frembrydende harme, "det er virkelig kedeligt for Dem!"

De omkringstående brast i latter, for han var godt kendt, og folk bar over med ham, fordi de alle vidste, at han nærmest nærede en ulykkelig kærlighed til døden. Men da han vedblev at mumle hen for sig en hel del om, at det sandelig var en ynk, at sådan et stakkels menneske, der både var fattig og grim, alligevel hang ved livet i stedet for at ønske døden, som dog var befrielse fra smerte og elendighed, begyndte de nærmeste at knurre, og det kunne godt have taget en ende med forskrækkelse, hvis fader Judaine ikke havde trukket kommandøren til side.

"Men så ti dog stille, kære ven! Dette er ligefrem forargeligt! Hvorfor oprøres De over Guds miskundhed? Lad ham dog lindre de syge og sorgfulde i sin nåde! De burde selv falde ned og bede ham helbrede Deres dårlige ben og give Dem ti fredsommelige, smertefri år at leve i."

Nu kvaltes den gamle mand næsten.

"Jeg! Jeg! ... Jeg skulle bede om ti år, når jeg ser hen til min dødsdag som til mit livs skønneste dag! ... Jeg skulle være lige så

lav, lige så fej som alle de hospitalslemmer, jeg ser drage forbi i en fjantet rædsel for døden, mens de hylende tilstår deres modbydelige lidenskab for dette usle liv! ... Å, nej, så dybt er jeg ikke sunket ... Lad mig bare krepere, jo før, jo heller, helst straks på timen! Det ville være dejligt at ophøre med at være til!"

Han stod nu i nærheden af Pierre og doktor Chassaigne, ude af stimlen ved flodens bred. Og så henvendte han sig til lægen, som han ofte før havde truffet.

"Tror De ikke, at de for lidt siden fandt på at opvække en stakkel fra de døde! ... Jeg var ved at få et tilfælde af raseri, da jeg hørte det ... Hvad siger De, doktor, og har De hørt magen? En mand, der har det held at dø, og som de, sandt for dyden, putter i dette mirakelvand med det forbryderske håb at se ham komme til live. Men, hvis det virkelig var lykkedes, for man kan jo aldrig vide, hvad der vil ske i denne mærkelige verden! – hvis de virkelig havde fået ham vakt, havde han jo ret til at fare op i raseri mod disse liglappere ... mon den mand havde bedt dem om at vækkes? De anede jo ikke, om han måske var overmåde tilfreds med at slippe herfra. Sådan noget kan man virkelig ikke indlade sig på, sådan uden videre. Jeg skal dog have mig frabedt den slags narrestreger, når jeg en gang er sovet ind for aldrig at vågne mere ... de skulle min sandten prøve på at kalfatre mig! Jeg skulle lette dem og skynde mig med at dø igen, når jeg havde fået dem takket for deres uforskammede indblanding i mine sager!"

Han sagde denne tirade på en så uimodståelig komisk måde, at både Judaine og Chassaigne ikke kunne bare sig for at le. Men Pierre vedblev at være alvorlig. Han mindedes, hvor ofte han havde spurgt sig selv, om Lazarus havde været taknemlig,

da Jesus bød ham stå op af graven. Han havde tit tænkt sig, at den unge mand måske havde sagt til Frelseren. "Ak, herre, hvorfor vakte du mig til dette frygtelige liv? Jeg sov så sødt den evige søvn, hvilede så stille i den store tilintetgørelses favn. Alle smerter og alle sorger, alskens forræderi og skuffelse og sygdom og nederlag har jeg lidt og prøvet, jeg havde betalt min forfærdelige menneskegæld af jordisk lidelse, for jeg var blevet sat her i verden uden at vide hvorfor, og jeg har levet uden at vide hvordan, og nu, herre, nu skal jeg jo begynde forfra på slaveriet ... for hvilken synd er det, jeg skal bøde så grusomt? Leve om igen! Dø tomme for tomme, bruge sin forstand til at tvivle, have vilje for at føle sin afmagt og et hjerte for at græde blod over sine sorger! ... Nu var det forbi, jeg havde overskredet den strenge skillevej mellem liv og død, havde overstået det frygtelige øjeblik, der bringer alt levende til at gyse. Jeg havde følt dødssveden bryde frem af mine porer, følt blodet stivne i mine årer, mit åndedræt standse i det sidste krampesuk! Så er det altså din vilje, at jeg to gange skal kende denne rædsel, at jeg skal dø to gange, at min elendighed skal være dobbelt så stor som mine medmenneskers! ... Ak, herre – da lad mig hellere straks gå bort igen! Ja! Jeg besværger dig, gør et nyt under, læg mig til ro i denne grav, dys mig i søvn uden smerter og lad mig sove videre i fred! Hør min bøn, vær mig nådig, og læg ikke igen livets tunge byrde på mine skuldre. Gør mig ikke ulykkeligere end alle andre mennesker! Jeg har jo alle dage tjent dig og elsket dig, slå mig ikke med din vredes svøbe, der bringer slægterne til at bæve. Vær god, vær nådig, o Herre. Giv din ven den fred, han har fortjent, lad ham atter smage din store tilintetgørelses hvile!"

Imidlertid havde fader Judaine fået kommandøren med sig, og Pierre trykkede doktor Chassaignes hånd til farvel – nu var klokken over fem – Marie ventede på ham. Da han kom i nærheden af grotten, fik han øje på fader des Hermoises i livlig samtale med hr. Guersaint, der netop kom fra Åbenbaringshotellet, forfrisket og oplivet af en lang, rolig søvn.

Begge beundrede den forklarede skønhed, trosbegejstringen gav mange af kvindernes ansigter; desuden talte de om deres udflugt til Kedeldalen ved Gavarnie.

Hr. Guersaint sluttede sig for resten straks til Pierre, da han fik at vide, at Marie uden synlig virkning havde fået det første bad, og de fandt den unge pige i den samme fortvivlede og forstenede sindsstemning, med øjnene fæstede på den hellige jomfrus marmorstatue.

Hun svarede de ikke på deres ængstelige og kærlige spørgsmål angående hendes befindende, så på dem med de store, fortvivlede øjne og vendte derpå atter hovedet om mod den store, hvide Gudsmoder, der skinnede i skæret af de tusinde alterlys. Og mens Pierre blev stående ved hendes side for at køre hende tilbage til hospitalet, knælede hendes fader andægtigt ned. Allerførst bad han om sin datters helbredelse, derefter bad han for sig selv om en rig mand, der ville give ham den million, som var ham så absolut nødvendig til hans nye opfindelse.

5

Henimod klokken elleve om aftenen, da hr. Guersaint var gået ind på sit værelse i Åbenbaringshotellet, begav Pierre sig hen til hospitalet for at se til Marie, inden han selv gik til ro. Den unge pige havde været så nedtrykt og mismodig, så tavs og indesluttet i sin smerte, at han var meget urolig for hende. Og da han ved døren til Sankta Honorinestuen havde talt med fru Jonquière, ængstedes han endnu mere, for opsynsdamen meddelte ham, at Marie endnu ikke havde mælet et ord. Hun ville ingen svare, afslog at tage næring til sig. Derfor var fru Jonquière meget glad ved at se Pierre og bad ham indstændigt komme ind i salen. Ellers var det strengt forbudt, at mænd betrådte kvindernes stuer – men en præst er jo ingen mand.

"Hun bryder sig kun om Dem – lystrer kun Dem. Kom dog lidt hen og sæt Dem ved hendes seng, til fader Judaine kommer klokken et og giver de syge alterets sakramente. De kan jo hjælpe ham."

Så fulgte Pierre med fru Jonquière, der gik hen til Maries seng.

"Her er en velkommen gæst, en, De bliver glad ved at se, kære barn! Ikke sandt? Tal nu lidt med ham og vær en fornuftig og god pige."

Men Marie fæstede i tavshed blikket på Pierre, der med sorg bemærkede det samme vrede, fortrukne udtryk i de vidt åbne øjne.

"Skal han ikke læse lidt for Dem, en af de smukke historier, der plejer at trøste og berolige Dem – kære barn? ... Nej, det bryder De Dem ikke om? De har ikke lyst til noget nu? Ja, ja, så

venter vi lidt. Nu går jeg min vej, og jeg er vis på, De snart bliver sød og god igen!"

Fru Jonquière gik til sin gerning, og Pierre talte gode og kærlige ord til den unge pige, men det var forgæves, at han bad hende ikke synke hen i denne sorte fortvivlelse. Den hellige jomfru ville nok helbrede hende. Hun måtte ikke sådan tabe modet straks. Men hun vendte hovedet bort, lod ikke til at høre, hvad han sagde, lå stille med sammenknebne læber og vrede blikke, som svævede ud i rummet. Og til sidst tav også han stille og begyndte at se sig om i stuen. Det var i sandhed et frygteligt syn, der frembød sig for hans øje. Han havde aldrig set noget ynkværdigere eller mere modbydeligt.

Det var længe siden, de havde spist til middag, men rundt om på sengene flød madrester og levninger, og hele natten lå nogle af de syge og spiste, mens andre stønnede og jamrede eller bad om at blive vendt.

Efterhånden som natten skred frem, blev næsten alle disse stakler grebet af en slags feber. Kun meget få sov roligt, nogle var afklædte, andre lå simpelthen ovenpå sengene, for størsteparten af patienterne var vanskelige at komme til rette med, de skiftede knap nok linned i de fem dage, valfarten varede. Stuen var overfyldt og så endnu mere forstyrret ud i halvmørket; femten senge stod langs væggen, syv madrasser lå i gangen mellem dem. Hver fodsbred plads var optaget af bunker og bylter, gamle kurve, vadsække, æsker og kasser. Man kunne næppe røre sig. To osende lygter kastede et flakkende skær over denne lejr af syge og døende, og luften var kvalm og forpestet, trods de åbne vinduer, for udenfor var det en hed, tung

augustnat. Det var et sandt helvede med jammer og stønnen og uro og rumsteren blandt alle disse forpinte stakler.

Imidlertid fik Pierre øje på Raymonde, der efter endt dagværk kom for at kysse moderen til godnat, før hun gik op på kvisten, hvor hun skulle tilbringe natten med nonnerne. Fru Jonquière tog sin gerning yderst alvorligt. Hun lukkede ikke et øje i disse tre nætter. Der var nok en lænestol, hvor hun kunne hvile sig, men hun havde aldrig et minuts ro. Forresten hjalp lille fru Désagneaux hende efter bedste evne. Hun var så tapper og så ivrig, at det var en lyst. Søster Hyacinthe spurgte hende smilende, hvorfor hun ikke tog sløret, og ganske forskrækket svarede den lille dame:

"Men det er jo umuligt, kære søster, De glemmer rent, at jeg *er* gift!"

Fru Volmar havde slet ikke vist sig. Fru Jonquière sagde, hun havde sendt hende i seng, fordi hun havde en rædsom hovedpine, hvilket fik fru Désagneaux til at komme med den meget fornuftige bemærkning, at man ikke påtog sig sygepassergerning, når man selv var så skrøbelig. Imidlertid blev hun selv dødtræt, kunne næppe røre hverken arme eller ben, men ville ikke indrømme det og ilede til, hver gang nogen trængte til hjælp. Hun, der i sit hjem ringede på en tjener, når en lysestage skulle flyttes, løb her om med vandfade og kander, tømte bækkener, løftede de syge, mens fru Jonquière stablede puder bag ryggen af dem. Men ved ellevetiden faldt hun med et sammen. Hun havde uforsigtigt sat sig et øjeblik i lænestolen, og der sov hun straks ind med det søde, lyshårede, lille hoved støttet på hånden, og hverken klager eller kalden eller støj kunne vække hende.

Sagte listede fru Jonquière sig hen til Pierre og hviskede:

"Jeg har haft stor lyst til at hente doktor Ferrand, den unge læge, der var med det hvide tog. Han kunne måske have givet stakkels, lille frøken Guersaint et sovemiddel. Men han er nede hos broder Isidore, og desuden bruger vi kun sjældent medicin. Vi overlader vore syge til den hellige jomfrus nåde ..."

Søster Hyacinthe, der ville våge med opsynsdamen, kom nu til.

"Jeg kommer nu lige fra ægtefolkenes stue, har bragt hr. Sabathier to appelsiner, som jeg havde lovet ham. Dr. Ferrand har fået broder Isidore til live ... skal jeg hente ham herop?"

Men Pierre mente ikke, det var værd.

"Nej, nej, Marie lader sig nok bringe til fornuft. Om lidt prøver jeg på at læse hende i søvn!"

Marie lå stille hen, ville intet høre, ikke svare. En af de to lygter hang over hendes seng, og Pierre så ganske tydeligt hendes smalle ansigt med det forstenede udtryk; ved siden af hende lå Elise Rouquet i dyb søvn, uden tørklæde over det græsselige ansigt, der dog allerede så noget bedre ud. Til venstre så han madame Vêtu, som derimod ikke sov, men stadig lå og rystede af smerte. Han sagde hende et par opmuntrende ord, og hun nikkede til tak, så samlede hun alle sine kræfter og mumlede:

"Der var nok flere helbredelser i dag, det er jeg rigtig glad over."

Grivotte havde sin plads på en madras ved fodenden af de andres senge, hun kunne ikke ligge stille, men fo'r hvert øjeblik op i en art feber og gentog uafladeligt:

"Jeg er helbredet ... jeg er helbredet ..."

Og så fortalte hun, at hun havde spist en halv kylling, hun, der i måneder næsten ikke havde kunnet få en bid mad ned. I over to timer havde hun fulgt med processionen, og hun kunne såmænd godt have danset hele natten, hvis den hellige jomfru havde gjort bal.

"Jeg er rask – å ja – aldeles rask."

Og med en sælsom barnlig hengivelse i troen, mumlede madame Vêtu fuld af selvfornægtelse:

"Det var rigtig smukt af den hellige Gudsmoder, at hun helbredte jomfru Grivotte, der er en fattig pige. Det glæder mig, jeg har jo dog mit gode udkomme, kan vente lidt endnu ... turen kommer nok også til mig ..."

Og næsten alle de syge viste denne glæde over de andres helbredelse, over den ubegribelige lykke, der var vederfaret dem. De var næsten aldrig misundelige, følte en sælsom, smittende glæde over Gudsmoders store magt. Man måtte ikke bedrøve den allerhelligste jomfru, for hun vidste nok, hvad hun gjorde, havde sikkert sine gode grunde til at vælge denne frem for andre. Derfor bad de allersygeste inderligt for deres sidemænd. De var jo alle søstre i smerte som i håb om frelse, og hvert nyt mirakel var dem et pant på, at de selv også kunne reddes. Deres tro var urokkelig.

Der fortaltes om en lam bondepige, som ved en voldsom anspændelse af hele sin viljekraft havde kunnet gå nogle skridt ned i grotten. Da hun kom tilbage til hospitalet, ville hun prøve at gå ned til den hellige jomfru igen, men var på halvvejen styrtet om, ængstelig og højt stønnende. Hun blev så lagt på en båre, og da de kom til hospitalet med hende, udåndede hun – helbredet – påstod de to, der lå ved siden af hende. Den hellige

jomfru ville ikke glemme en eneste af sine børn, med mindre hun i sin store visdom benådede dem med Paradiset og den evige salighed lige straks.

Pludselig, ligesom Pierre bøjede sig over Marie for igen at spørge, om han måtte læse for hende, brød hun ud i et voldsomt anfald af gråd. Hendes hoved var sunket ned på hans skulder, og sagte, mellem de ubestemte skygger i den forfærdelige sal, hviskede hun sin oprørske tale til ham. Det var et af disse sjældne tilfælde, hvor troen går bort, og man pludseligt mister modet, et fuldstændigt raseri hos et lidende væsen, der ikke kunne vente længere. Hun var kommet lige til gudsbespottelse.

"Nej, nej, hun er ond, det er uretfærdigt af hende ikke at have helbredet mig. Jeg var så sikker på, at hun ville bønhøre mig i dag, og jeg havde bedt så meget til hende! Jeg bliver aldrig rask nu, da denne første dag er gået. Det var en lørdag, og jeg var overbevist om, at hun ville helbrede mig en lørdag. Jeg vil ikke tale mere, få mig til at tie stille, for jeg er så bedrøvet, at jeg ville komme til at sige for meget."

Hurtigt havde han grebet hende om hovedet i en broderlig omfavnelse og forsøgte at standse hendes oprørske udbrud.

"Marie, for Guds skyld, ti stille! Lad ingen høre, hvad De siger ... De, som er så from! Vil De da forarge alle disse sjæle?"

Men uagtet hun gjorde sig umage, kunne hun ikke tie.

"Jeg er ved at kvæles, jeg må sige det ... Jeg elsker hende ikke mere, jeg tror ikke længere på hende. Det er løgn alt det, som man fortæller her. Der er ingen ting, hun er slet ikke til, siden hun ikke vil høre, når man taler til hende og græder. De aner ikke alt det, jeg har sagt til hende! ... jeg vil bort lige på stedet. Lad mig komme afsted, bær mig bort nu straks i Deres arme, at

jeg kan ligge og dø på gaden, hvor de forbigående i det mindste vil have medlidenhed med mine lidelser."

Hun sank sammen og lå og stammede.

"Og så er der ingen der holder af mig. Selv min fader var der ikke, og De, min stakkels ven, havde forladt mig. Da jeg så, at det var en anden, som førte mig til bassinet, begyndte jeg at blive angst. Ja, den isnende tvivl, som jeg så ofte har følt i Paris, greb mig ... sagen er, at jeg har tvivlet. Hvis hun ikke har helbredet mig, er det, fordi jeg har bedt dårligt, jeg er ikke from nok ..."

Nu spottede hun ikke længere, hun fandt undskyldninger for Himlen. Men der var et forbitret udtryk i hendes ansigt under denne kamp mod de himmelske magter, som hun havde elsket så højt og bønfaldet så inderligt, men som ikke havde villet føje hende. Når der indtraf et sådant anfald af fortvivlelse, og det hændte undertiden, med hulken og endog forbandelser og eder, plejede opsynsdamerne og de forskrækkede søstre kun at trække gardinerne for sengen. Nåden var svundet bort, man måtte kun vente, indtil den kom tilbage.

Og alt blev igen roligt og døde efterhånden hen i den dybe, knugende stilhed.

"Vær nu rolig. Vær nu rolig," gentog Pierre sagte til Marie, da han så, at en ny krise med tvivl og frygt for ikke at være værdig nærmede sig.

Søster Hyacinthe kom igen hen til hende og sagde:

"De kan ikke nyde alterets sakramente om lidt, hvis De bliver ved på den måde ... vi har jo indvilliget i at hr. pastoren måtte læse for Dem, hvorfor tager De da ikke imod det?"

Hun gjorde en træt bevægelse som for at sige, at hun føjede sig, og Pierre skyndte sig at tage den lille bog i det blå bind op af vadsækken ved fodenden af sengen. Bogen indeholdt en naiv fremstilling af historien om Bernadette. Men ligesom den foregående nat i det rullende tog holdt han sig ikke til den kortfattede tekst, han improviserede, han gav begivenhederne liv på sin måde for at gøre indtryk på de enfoldige sjæle, der hørte på ham. Det varede ikke længe, før kvinderne i de nærmeste senge rejste sig. De ville også høre fortællingen, for forventningen om den forestående altergang forhindrede dem i at falde i søvn. Og belyst af det blege skær fra lygten, som hang på væggen, hævede Pierre lidt efter lidt stemmen, så at han kunne høres i hele salen.

"... straks efter de første mirakler begyndte forfølgelserne. Bernadette blev beskyldt for at lyve og for at være gal og truet med at blive kastet i fængsel. Fader Peyramale, der var præst i Lourdes, og Hs. Højærværdighed, biskoppen af Tarbes, såvel som hele præsteskabet holdt sig tilbage og indtog en afventende, forsigtig holdning. Hvorimod de civile myndigheder, amtmanden og byfogeden i deres iver foretog beklagelsesværdige skridt imod religionen ..."

Mens han således gik videre, så Pierre den sande historie tydeligt for sig. Han gik lidt tilbage og fandt Bernadette i det øjeblik, da hun havde sine første åbenbarelser, så oprigtig, så henrivende i uvidenhed og tro under sine lidelser. Og hun var den fremsynede, helgenen, hvis ansigt under henrykkelsesanfaldene fik et udtryk af overmenneskelig skønhed. Panden strålede, trækkene syntes forklarede, øjnene strålede af lys, og den halvt åbne mund glødede af kærlighed.

Dertil kom majestætisk holdning, skønne, langsomme bevægelser, når hun gjorde korsets tegn over den troende forsamling.

I omegnen, i landsbyerne og byerne talte man kun om Bernadette. Selv om den hellige jomfru endnu ikke havde givet sig til kende, så var man dog overbevist om det, og man sagde:

"Det er hende, det er den hellige jomfru!"

Den første torvedag var der så mange mennesker, at de ikke kunne rummes i Lourdes. Alle ville se det benådede barn, den af Himlens dronning udkårne, der blev så smuk, når himlene åbnede sig for hendes henrykte blik; hver dag tiltog mængden på bredden af Gave, og det endte med, at tusinder af mennesker slog sig ned der og stuvede sig sammen for intet at miste af skuespillet. Så snart Bernadette viste sig, lød der en henrykt mumlen: "Der er helgenen, helgenen, helgenen!"

Og de styrtede frem og kyssede hendes klæder. Det var Messias, den evige Messias, som folkene venter, og til hvem trangen uden ophør genfødes gennem slægterne. Altid begyndte det på samme måde: En åbenbarelse af den hellige jomfru for en hyrdinde, en stemme, der opfordrede til bod, en kilde, der sprang frem, mirakler, som forbavsede og henrev mængden, der strømmede til i større og større masser.

Ak! Hvor disse første mirakler i Lourdes havde fået trøst og håb til at spire og udfolde sig i de ulykkeliges hjerter, som var hjemsøgte af fattigdom og sygdom. Den gamle Fouriette der havde fået sit øje helbredet, den lille Bouhohorts, der var kommet til live igen i det kolde vand, de døve, som fik hørelsen, de halte, der kom til at gå og så mange andre. Blaise, Maumus, Bernarde Saubies, Auguste Bordes, Blaisette Saupenne, Benoite

Cazeaux befriede fra de frygteligste lidelser, blev stående samtaleemner og ophidsede indbildningskraften hos alle dem, der led åndeligt eller legemligt. Torsdag den 4. marts, den sidste dag af de femten besøg, som den hellige jomfru havde forlangt, var der mere end tyve tusinde mennesker foran grotten. Hele befolkningen i bjergene var kommet derned.

Og den umådelige menneskevrimmel var ikke forgæves stimlet sammen, den fik, hvad den attråede, den så det vidunderlige, var med til at skue guddommens magt og kunne stadfæste, at det umulige var sket, at en højere magt, en kraft fra oven i nåde ville hjælpe den arme menneskehed og synligt skred ind for at udøve retfærdighedens og barmhjertighedens store gerning. Det var råbet, som genlød fra grotten. Den algode Gud rakte sin skærmende hånd ud for at lindre menneskenes svare brøst og evige smerte. Ak – denne dejlige drøm, som gæster hver en slægt, den voksede nu igen frem med fornyet kraft hos alle dem, der var syge og sorgfulde, den spirede frem overalt, hvor den fandt frodig jordbund! Og intetsteds som i Lourdes kunne drømmesynet trives, her var alt, hvad der fordredes, for at det skulle stråle i fuld glans.

En ny religion var ved at grundlægges, og straks brød forfølgelserne ud, for religionen trives kun mellem oprør og strid. Som i fordums dage, da miraklerne voksede frem ved Jesu fødder, begyndte nu den verdslige øvrighed at røre sig. Herredsfogeden, fredsdommeren, sognefogeden, men allermest amtmanden i Tarbes. Det var netop en meget ivrig katolik, hvis hæderlighed var hævet over enhver tvivl, men han var en dygtig og fornuftig embedsmand, lidenskabelig håndhæver af ordenen, en erklæret modstander af alskens

fanatisme, der kun avler splid og fordærvelse. I Lourdes havde han en politiembedsmand under sig, der var meget intelligent og rimeligvis i alle disse åbenbaringshistorier så en lejlighed til at vise dygtighed, skarpsindighed og konduite.

Og så begyndte kampen. Det var denne embedsmand, der den første søndag i fasten stævnede Bernadette til sig for at udspørge og forhøre hende i sit private kontor. Forgæves var han først venlig, siden vred og truende i sine udtalelser: den lille pige afveg ikke fra de en gang givne svar. Den historie, hun fortalte, hvor småomstændighederne langsomt føjedes til, havde lidt efter lidt fæstet sig i hendes barnlige hukommelse. Og hos dette svagelige og hysteriske væsen var det ikke mangel på sanddruhed, det var en ufrivillig vedhængen, en fuldstændig mangel på vilje til at blive fri for den allerførste forestilling om synet. Ak, det stakkels barn, den blide skabning, der ikke kunne forme en ond tanke. Hun var jo tabt for livet, korsfæstet til sin fikse idé, den, hun ikke havde kunnet slippe uden ved at skifte omgivelser, indånde en anden luft, i et andet land, med vid synskreds og menneskelig ømhed! Men hun var og blev den udkårne, hun havde set Gudsmoder, og hun skulle lide for det, dø for den lykke, der var hende vederfaret.

Pierre, der godt kendte Bernadette, der tænkte på hende med broderlig medfølelse, anså hende for en lille helgen, et enfoldigt, retskaffent væsen, der blev rørende, når hun led for sin tro, talte om hende med tårefyldte øjne, mens bevægelsen bragte hans stemme til at dirre. Her blev han afbrudt, for Marie, der indtil nu havde ligget hen i stille trods, rørte nu hænderne og rystede sagte på hovedet.

"Ak," mumlede hun, "stakkels, lille pige, ene med disse mennesker, og alligevel så stolt, så uskyldig, så standhaftig i sin tro!"

Og fra alle disse smertenslejer hørtes medlidende ord og udråb, en himmelsk medfølelses stråle syntes med et at lyse ud over dette lidelsernes helvede. Alle oprørtes ved tanken om, hvad Bernadette havde lidt for at værne om sin skønne åbenbaring.

Pierre tog fat igen, berettede om alt det, Bernadette havde måttet lide. Efter det første forhør, måtte hun atter frem for domstolen, hvor alle øvrighedspersonerne plagede hende om at tage sine udsagn tilbage.

Men hendes urokkelige tro på drømmen var større end alle de civile myndigheder tilsammen. To læger, sendt til byen af amtmanden, undersøgte barnet opmærksomt og kom til den meget hæderlige slutning, som enhver kyndig mand ville have gjort, at den lille piges nervesystem var rystet, hendes astma var et ufejlbarligt symptom; under visse tilstødende omstændigheder var her grunden til hallucinationerne, og hun burde forflyttes til sygehuset i Tarbes.

Imidlertid turde de ikke af frygt for befolkningen bringe hende bort. En biskop kom og gjorde knæfald for hende, fine damer ville for guld købe sig til hendes gunst.

Stedse voksede mængden, der stimlede sammen for at besøge hende. Hun havde søgt ly hos søstrene fra Nevers, der boede på byens hospital som sygeplejersker, og der havde hun for første gang været ved Herrens bord. Hun lærte med stor vanskelighed at læse og skrive. Da Gudsmoder øjensynlig havde udkåret hende til at helbrede andre, mens hun selv stadig led af

åndenød, fattede man den meget fornuftige beslutning at sende hende til Couterets, der lå så nær; men hun blev for resten ikke bedre efter opholdet og kuren der. Og aldrig så snart var hun atter i Lourdes, før piner og plager med forhør og spørgsmål atter tog fat. Lige sådan et helt folks tilbedelse, der voksede og skræmte hende stedse mere bort fra verden og dens uro. Ak, hun var ikke mere det legende barn, og hun skulle aldrig blive en ung pige, der drømmer om sin kæreste eller en ung moder, der kysser tykke børns rosenkinder. Hun havde sin Gudsmoder – hun var den udkårne, hun skulle bære martyrkronen, Gudsmoder havde betroet hende tre hemmeligheder, de beskærmede hende og støttede hende under prøvelserne som et tredobbelt panser!

I lang tid holdt gejstligheden sig tilbage, tvivlrådig og urolig over disse begivenheder. Fader Peyramale, præsten i Lourdes var en retfærdig mand, usigelig god, retsindig, kraftig og nidkær i sit kald, når han troede, han var på rette vej. Første gang, barnet blev forevist ham, modtog han hende næsten lige så hårdt som politimesteren – han kendte ikke Bernadette, hun var nys kommet fra Bartrès, havde ikke set på præsten, han ville ikke høre om den historie, hun kom med, bad hende lidt spotsk anmode den hellige jomfru om at lade blomsterne springe ud på en rosenbusk ved deres fødder, hvilket for resten ikke skete – og når han senere hen tog hende under sine vinger, var det kun som en god hyrde, der ikke vil se sin hjord forfulgt. Man talte nemlig om at sætte Bernadette i fængsel – indespærre dette svagelige barn med de klare øjne og det standhaftige, stille væsen. Hvorfor skulle han også stå på sin benægtelse af miraklet?

Han havde ganske vist til en begyndelse tvivlet, han ville nødig uforsigtigt vove sig for langt frem, men var de hellige bøger ikke fulde af vidundere, og hvilede ikke alle dogmer på mysteriet?

I den troende præsts sjæl rejste sig ingen indvendinger imod muligheden af, at den hellige Gudsmoder kunne have givet et barn det hverv, Bernadette sagde, hun havde fået fra oven! Derfor kom han først til at beskytte, siden til at holde af den stakkels, lille pige, skønt han bestandig korrekt holdt sig tilbage, afventende sin biskops nærmere afgørelse.

Denne bisp, monseigneur Laurence, sad som indelukket under lås og slå og iagttog den fuldkomneste tavshed, som om begivenhederne i Lourdes ikke i mindste måde vedkom ham. Han havde givet sine underordnede strenge ordrer, og endnu havde ingen præst vist sig i den vrimmel, der strømmede til grotten i bøn og tilbedelse. Han troede sagtens ikke på synerne, antog som lægerne, at de var fostre af et sygt barns overspændte indbildningskraft.

Selvfølgelig var en begivenhed, der satte hele egnen i oprør, af stor vigtighed og måtte nøje undersøges dag for dag, men den strenge tilbageholdenhed, der prægede bispens væsen, røbede, at han tvivlede og var bange for at skade kirkens værdighed, hvis denne historie fik et latterligt udfald. Biskop Laurence var from, men praktisk og koldsindig anlagt, han bestyrede sit embede med megen fornuft og omtanke.

På dette tidspunkt gav de ivrige og de fremfusende ham tilnavnet Sankt Thomas for hans vedblivende tvivl, indtil kendsgerningerne omsider tvang ham troen i hænderne. Han vendte det døve øre til, bestemt på ikke at give efter, før kirken

var vis på sin sejr. Imidlertid blev forfølgelserne stedse ivrigere. Kulturministeren i Paris gav ordre til, at dette uvæsen skulle ophøre. Amtmanden lod sætte soldater som skildvagt ved grotten. De troendes iver og taknemlighed havde allerede prydet den med blomster. Pengestykker kastedes ind, alle vegne fra strømmede gaver til den hellige Gudsmoder. Desuden begyndte man at lave og indrette grotten; der blev hugget et slags bassin til den fremsprudlende kilde, store sten blev fjernet, en vej ned ad klippens sider blev dannet. Og det var i overværelse af en stor forsamlet menneskemasse, at amtmanden, efter at have afstået fra at fængsle Bernadette, nu lod sætte vagt ved grotten, forbød folk at nærme sig dens indgang og lukkede den til med et svært plankeværk. Flere uheldige tildragelser skete, nogle børn påstod, de havde set Djævelen, nogle sagde usandhed, andre var i god tro, men i en sær ophidset nervøs tilstand, der smittede befolkningen under det herskende røre. Men det var overmåde besværligt at få grotten ryddet! Først hen imod aften fandt politiassistenten en pige, der ville leje ham en trillevogn, og to timer senere snublede samme pige, faldt og knækkede et ribben. En mand, der havde lånt sin økse ud til dette arbejde, fik næste morgen foden knust under en sten.

Under mængdens hujen og mishagsytringer fik betjentene blomstervaserne, kerterne, pengestykkerne og de forskellige foræringer kastet ud, folk knyttede harmfuldt hænderne, mumlede noget om rov og tyveri. Derpå blev plankeværket sat op. Et helt arbejde for at gemme mysteriet for de troendes øjne, spærre miraklerne inde bag brædderne. Og så var øvrigheden naiv nok til at tro, at dermed var den hellige grav vel forvaret, de

bildte sig ind, at et par planker og nogle dusin søm kunne standse de ulykkelige, der hungrer og tørster efter håb og drøm.

Men så såre den nye religion blev forbudt af loven som en forbrydelse, flammede den op, luede som en uslukkelig ild i alles sjæle. De troende kom i voksende skarer, knælede ned i ærbødig afstand fra det hellige sted, hulkede og bad, sørgede over, at himlen var lukket for dem. Og de syge – de elendige, som et grusomt forbud jog bort fra helbredelsens vidunder, de trængte sig frem, trods lov og dom, sneg sig gennem huller mellem brædderne, overvandt alle mulige hindringer blot for at stjæle af den hellige kildes undergørende vand.

Var det muligt, at der fandtes mennesker som i deres grusomhed ville formene de ulykkelige adgangen til denne kilde, der gjorde blinde seende, halte karske, lamme friske, der øjeblikkelig lindrede alle smerter?

Men det var jo uhørt, forfærdeligt! Et vredesråb lød op mod Himlen, fra alle dem, der led og pintes af sygdom og ulykker, fra dem, der trængte mere til miraklets trøst end til brød.

Der var straf for at nærme sig til kilden, og for domstolene drog nu et ynkværdigt tog af usle, gamle kvinder, elendige, syge mennesker, der alle havde øst af den forbudte livsens kilde. De stønnede og græd, hulkede og bad, kunne ikke fatte, hvad ondt de havde gjort, forstod ikke, hvorfor de skulle straffes. Og udenfor knurrede mængden, en rasende harme rejste sig mod disse herrer, der ikke ejede hjerte i livet, mod disse storborgere, der først havde taget al rigdom og velvære og nu også ville fravriste de ulykkelige den trøst, de kunne finde hinsides, ville berøve dem deres tro på en højere magt, der i nåde så til deres

elendighed og gav dem fred for sjælen og sundhed for legemet! En bedrøvelig morgenstund drog et optog afsted til borgmesteren. De syge og de sorgfulde knælede ned i gården og bønfaldt ham med tårer og hulken om igen at lukke grotten op, og deres ord var så rørende, at hele forsamlingen græd.

En moder fremviste sit halvdøde barn. Havde de hjerte til at se dets livslys slukkes? Kilden havde frelst dem, der var meget sygere. En blind pegede på sine øjne, en bleg, kirtelsvag dreng blottede sine ben, der var dækkede af sår, en stakkels, lam kvinde prøvede på at folde de stive fingre i bøn. Ville øvrigheden virkelig lade dem dø – kunne man nænne at nægte dem deres eneste middel til frelse, siden både mennesker og videnskab opgav dem? Og de troendes fortvivlelse var lige så stor, de havde jo set Himlen åben, og nu nægtede den dem den store usigelige fryd i deres lidelser, nu måtte de ikke mere tro, at den hellige jomfru var steget ned for at lindre sine børns smerter ved sin blide mellemkomst.

Borgmesteren kunne intet love, og optoget drog grædende bort, rede til oprør under denne himmelråbende uretfærdighed, denne dumme grusomhed mod de små og de fattige, som Himlen nok ville hævne. I flere måneder varede kampen ved. Og det var et sælsomt syn: disse øvrighedspersoner, der fulde af den bedste vilje og de priseligste hensigter, stredes med de fortvivlede, stadig voksende skarer, som ikke tålte, man lukkede døren for deres lykkedrøm, for denne lille krog af paradiset, der trøstede dem over livets og tilværelsens elendighed.

Myndigheden fordrede ordenens opretholdelse. De ville påtvinge fornuftens sejr, mens trang til håb og til lykke henrev

folket og løftede sjælene op i en anden verden.

Og mens Pierre fortalte, blev de syge på Sankt Honorinesalen også revet med af harme og begejstring. Han måtte et øjeblik standse, for hans stemme overdøvedes af vredesudbrud fra alle stuens senge.

Grivotte satte sig over ende på sin madras, stammende og stønnende.

"Å – de uhyrer! Den gode, hellige jomfru! Den barmhjertige Gudsmoder, der har helbredet mig!"

Selv madame Vêtu harmedes ved den tanke, at nogen turde holde kilden afspærret – afskære hende fra det eneste middel til frelse i hendes svære nød!

"Så ville der ingen valfart være, så ville vi jo ikke kunne komme os, alle vi stakler!"

Og hun formelig kvaltes. Søster Hyacinthe måtte sætte hende op. Fru Jonquière benyttede sig af opholdet, gik hen til en lam, ung pige og hjalp hende til at drikke. To af patienterne kunne ikke holde det ud i sengen for varme, de listede rundt mellem madrasserne med forsigtige skridt som lange, hvide skygger, og helt henne i den anden ende af salen hørtes ude i mørket en uophørlig stønnende sukken som lignede en døendes rallen. Kun Elise Rouquet lå stille på ryggen og sov de retfærdiges søvn med det græsselige ansigt beskinnet af den osende lampes flakkende skær.

Klokken var blevet et kvarter over et, nu kunne fader Judaine ventes hvert øjeblik. Fred og hvile havde igen taget bolig i Maries sind, nu var hun vis på, at hvis den hellige Gudsmoder i dag havde nægtet hende sin nåde, da var skylden hendes egen. Hun måtte have tvivlet, hun havde ikke helt givet sig Gud i vold,

da hun gik ned i bassinet. Og hun angrede sin oprørskhed, som var den en svar brøde. Kunne hun nogensinde få tilgivelse? Det blege ansigt var sunket ned i det skønne, lyse hår, hendes øjne fyldtes med tårer, og hun så på Pierre med et usigelig sorgfuldt blik.

"Ak, min ven, hvor slet har jeg ikke været! Jeg har først rigtig forstået min synd, da De nys fortalte om disse menneskers stolthed og hoffærdighed ... man skal og bør tro, at kun i troen er fred og kærlighed og salighed!"

Pierre rejste sig, men alle bad ham sætte sig ned igen, fortælle sin beretning til ende. Og han måtte love dem fortællingen om grottens sejr.

Plankeværket stod der endnu, man måtte om natten liste sig til at krybe over for at stjæle en flaske vand af mirakelkilden. Imidlertid ulmede harmen, man frygtede for, at den skulle bryde ud en skøn dag, der sagdes, at hele landsbyen ville stige ned fra bjergene for at befri den fangne Gudsmoder. Det var de fattige, de ydmyge, der rejste sig. Det var mirakeltrangen, som drev dem frem, og den sunde fornuft, den almindelige orden skulle fejes bort som avner for vinden. Det var biskop Laurence i Tarbes, der først måtte strække våben.

Al hans forsigtighed, al hans tvivlrådighed kunne ikke holde stand imod den folkelige bevægelse. I fem lange måneder havde han kunnet holde sig tilbage, forbyde sine undergivne at drage til grotten, forsvare kirken mod denne mægtigt frembrusende overtroens storm. Men hvorfor skulle han vel her stride imod længere? Han følte så dybt for sit lidende folk, at han omsider besluttede at føje de ulykkelige og give dem lov til den mirakeltilbedelse, de tørstede efter, men han mente dog, han af

forsigtighedshensyn burde give befaling til en kommissions nedsættelse. En undersøgelse skulle foretages, dette var jo i virkeligheden kun vedtagelse af miraklet efter kortere eller længere frist. Hvis biskop Laurence virkelig var den kloge, forstandige, lidet overspændte ånd, han antoges for, kan man med lethed forstå, hvor meget han må have kæmpet og lidt, da han udfærdigede denne befaling! Han måtte tilbringe hele formiddagen i sin bedestue, bønfalde verdens Herre om at oplyse hans sjæl.

"Ak, min Gud og min Herre, forlad mig, om jeg nu drager din evige værdighed i støvet ved denne ørkesløse, barnlige mirakelleg. Måske fortørner det dig, at dit navn drages ind i dette jammerlige eventyr, hvori sygdom og afsind har medvirket. Men, o, Gud og fader, de trænger sådan til vidunderet, tørster sådan efter miraklet, at de *må* høre eventyr for at døve deres lidelser og lindre deres smerter! Du selv ville hjælpe til at skuffe dem, hvis det var din hjord! Lad dem da få trøst, selv om det måtte ske på din værdigheds bekostning her på jorden!"

Og således, i sit hjertes frygt og bæven ofrede biskoppen sin Gud for sin elendige hjord.

Derefter gav kejseren, den jordiske herre, efter! Han opholdt sig den gang i Biarritz, og hver dag meldte man ham om de syner, hele pressen den gang beskæftigede sig med, for forfølgelsen ville ikke have været fuldkommen, hvis de fritænkerske avisskrivere ikke havde blandet sig i striden. Og mens kejserens minister og amtmand og politimester stred for den sunde fornuft og for ordenens opretholdelse, sad majestæten der hensunket i sin sædvanlige, drømmende

tavshed, hvis betydning ingen dødelig nogen sinde havde udgrundet.

Daglig indløb der ansøgninger, og han tav. Biskoppen kom, højtstående personer, fornemme damer ved hans hof passede på ham, trak ham til side, men han tav. En uafladelig kamp førtes om hans vilje, på den ene side stred de troende, og de, der sværmede for det gådefulde, på den anden stod fritænkeren og regeringen, der ængstedes ved den store hobs alt for stærkt opblussende indbildningskraft, kejseren tav. Men pludselig løstes hans tunge, han talte, og rygtet gik, at han havde givet efter for kejserindens bønner.

Hun var naturligvis gået i forbøn for grotten, men kejserens eftergivenhed var sagtens meget snarere en mindelse om den tid, da han ville skabe en lykkeligere menneskehed eller en virkning af hans dybe medfølelse for de ulykkelige. Som bispen nænnede han ikke at lukke porten til drømmenes rige for disse stakler, som politiet forbød at øse af den hellige livsens kilde. Og han afsendte en kortfattet depeche, hvori han befalede, at plankeværket skulle forsvinde, så at adgangen til grotten igen blev fri for alle.

Da lød et enstemmigt jubelskrig, et Hosianna, den Højeste være lovet! Den nye ordre blev råbt ud på torve og gader i Lourdes, ledsaget af trommehvirvler og trompetfanfarer, og politimesteren måtte i egen person påse, at befalingen straks blev udført. Nogen tid efter forflyttedes både han og amtmanden.

Befolkningen strømmede til og indrettede grotten til dyrkelse af Gudsmoder. Et frydefuldt råb steg mod himlen: Gud har sejret! Gud? Ak nej, den menneskelige elendighed bar sejren

hjem! Menneskets evindelige trang til blændværk, den dødsdømte, der håber frelse, dersom han giver sig ukendte magter i vold, magter, der er stærkere end selve naturen, og ene kan bryde dens ubarmhjertige love. Og så havde førernes medlidenhed med hjordens ulykker sejret. Biskoppen og kejseren havde af barmhjertighed ladet disse store børn beholde den fetisch, som trøstede nogle og endog bevirkede andres helbredelse.

Midt i november kom det gejstlige udvalg til Lourdes og begyndte arbejdet.

Atter blev Bernadette udspurgt, og en mængde vidundere blev undersøgte. Dog antog man kun 30 helbredelser, men det var jo også nok. Biskop Laurence erklærede sig for overbevist. Men han var stadig forsigtig, ventede endnu i tre lange år, inden han offentligt kundgjorde, at den hellige jomfru havde vist sig i Massabiellegrotten, og at talrige mirakler var skete på dette sted. Han havde i bispesædets navn købt grotten med samt dens omgivelser af byen Lourdes, og straks begyndte arbejdet, først beskedent, men stedse i voksende omfang.

Grotten lukkedes med et gitter, Gaveflodens leje blev udgravet, dens løb forandredes, for at en stor, bred alle kunne blev plantet langs dens bred. Omsider blev grundstenen til den hellige jomfrus kirke lagt på selve Massabielleklippens top.

Fra det første spadestik gjordes, udviste fader Peyramale den yderste nidkærhed i at styre og lede arbejdet, for i kampen var han blevet den ivrigste, den mest brændende i troen på det store værk. Han var kommet til at elske Bernadette med en faders sande, oprigtige kærlighed, og med liv og sjæl søgte han

at udføre de befalinger, Himlen gennem barnets mund meddelte ham.

Alt skulle være overmåde stort og smukt, den himmeldronning værdigt, som havde benådet disse klipper med at vise sig.

Den første gudstjeneste fandt sted seks år efter åbenbaringen, den dag, da man med pomp og pragt opstillede en statue af Gudsmoder, netop på det sted, hvor hun var kommet til syne. Hele Lourdes var flagsmykket i denne skønne morgenstund, alle klokker kimede.

Fem år senere blev den første messe sunget i Kryptkirken. Den øverste kirkes spir var da endnu ikke fuldendt.

Gaverne strømmede stadig ind, en gylden flod rullede sine bølger over grotten, en hel ny by hævede sig op af jordens skød.

Det var den nye religion, der grundfæstedes! Attråen efter helbredelse frelste de dødssyge. Trangen til miraklet skabte miraklet. En håbets, en medlidenhedens Gud steg frem af menneskets lidelser, af denne tørst efter blændværk og lindring, som alle dage, siden verden blev til, har skabt salighedsriget, hvor en almægtig godhed øver retfærdighed og spreder evig lykke.

Derfor så de syge på Sankt Honorinesalen også kun i grottens triumf deres egne forhåbninger virkeliggjorte. De bævede af glæde og forventning, mens Pierre i inderlig rørelse ved synet af alle disse ivrige ansigter, der blev vendt imod ham og tørstede efter vished, gentog: Gud havde sejret, og siden den dag sker miraklerne stadig, og det er de ydmygste, der oftest bliver frelste ved den hellige Gudsmoders nåde.

Han lagde den lille bog bort. Fader Judaine trådte ind, og altergangen skulle begynde, da Marie med ivrig stemme henvendte sig til Pierre:

"Min ven! Ak gør mig den store tjeneste at høre mig skrifte min svære synd og give mig forladelse. Jeg har bespottet Gud, har begået en dødssynd! Hvis De ikke yder mig Deres bistand, kan jeg ikke modtage altrets sakramente, og jeg trænger så meget til trøst og støtte!"

Den unge præst slog ud med hånden, rystede på hovedet. Aldrig havde han villet skrifte sin veninde, den eneste kvinde, han havde elsket og attrået her på Jorden, da han og hun endnu var unge og raske! Men hun trængte ind på ham:

"Jeg beder og bønfalder Dem! De vil på den måde hjælpe til min helbredelse!"

Og så føjede han hende, lod hende skrifte sin synd, sit ugudelige oprør mod Guds hellige moder, fordi denne havde været døv for hendes bønner, derpå gav han hende syndsforladelse med de ord, der brugtes ved denne højtidelige handling.

Fader Judaine havde allerede sat kalken på et lille bord mellem to tændte lys, to bedrøvelige, små stjerner i salens halvmørke. Fru Jonquière havde omsider bestemt sig til at lukke alle vinduerne op, for luften i salen blev aldeles kvælende, men fra det smalle, beklumrede gårdsrum kom ikke megen friskhed. Natten var stille og lummerhed. Pierre tilbød at hjælpe ved gudstjenesten og mumlede syndsbekendelsen. Præsten, der var iført messehaglen, løftede så kalken højt op, idet han sagde: "Her er det Guds lam, der bærer alverdens synd." Alle kvinderne, der længselsfuldt lå og ventede på sakramentet, som

om det var selve helbredelsen, gentog tre gange med lukket mund:

"Herre, jeg er uværdig til, at du skal gå ind hos mig, men sig kun et ord, så er min sjæl frelst." Fader Judaine gik fra seng til seng, fulgt af Pierre, mens fru Jonquière og søster Hyacinthe ledsagede dem, hver med sit lys i hånden. Søsteren viste præsten, hvem der skulle modtage sakramentet. Næsten alle patienterne lå med vidt åbne, feberglødende øjne midt i denne uorden og dette hastværk. To måtte dog vækkes, de lå i dyb søvn, mange jamrede hele tiden, vedblev at stønne og jamre, efter at have fået Herrens legeme. Helt tilbage i salen hørtes stadig den uhyggelige rallen, og en usigelig sørgmodighed var udbredt over det lille optog, der bevægede sig frem mellem sengene, ledsaget af de to matte stjerner, der dannede små, gule pletter i nattens mørke.

Grivotte skulle vente til næste dag, men madame Vêtu fik sakramentet, hun lå stille, uden at mæle et ord, sank hostien med en hulkende lyd. Maries ansigt strålede som forklaret i tro og håb, alle måtte beundre hende, som hun lå der, bleg og yndig, ombølget af det dejlige, gule hår, med de store, klare øjne, der glødede i overjordisk henrykkelse.

Mens hun modtog sakramentet, mistede hun næsten bevidstheden, så træt og svag og udmattet, som hun var. Hun holdt et øjeblik på Pierres hånd:

"Ak min ven! Hun vil helbrede mig! Det sagde hun mig nys! ... Gå hen og hvil Dem. Nu vil jeg sove så trygt som et barn!"

Da Pierre sammen med fader Judaine forlod salen, bemærkede han den lille fru Désagneaux i den lænestol, hvor hun lå og sov, knust af træthed.

Fru Jonquière og søster Hyacinthe gik med sagte fjed rundt i salen, vendte de syge, rakte dem drikke, forbandt og vaskede dem.

Men nu faldt der lidt hvile på de elendige, forpinte væsner. En sælsom fred bredte sig over smertenslejerne, siden Bernadette havde besøgt dem!

Den lille seerskes skygge vandrede nu om blandt sengene. Sejrsstolt i bevidstheden om at have fuldført sit værk bragte hun trøst og husvalelse til hver en fortvivlet, til hver en mishandlet sjæl på Jorden, og mens de alle gled hen i søvnens arme, så de i drømme den lille Bernadette bøje sig ned og trykke et kys på sine ulykkelige søstres blege læber.

Tredje dag

1

Det var en smuk augustsøndag, vejret var varmt og klart, og allerede klokken syv stod hr. de Guersaint helt påklædt i det ene af de små værelser, som han havde været så heldig at leje på tredje sal i Åbenbaringshotellet i Grottegade.

Han var gået i seng klokken elleve og vågnet glad og forfrisket. Han gik straks ind i det andet værelse, som Pierre beboede. Men den unge præst var kommet hjem klokken to om natten, og først faldet i søvn hen på morgenstunden, så han sov endnu. Hans præstekjole lå kastet hen over en stol, hans andre klæder var spredte rundt i værelset og antydede, hvor træt og medtaget han havde været, da han lagde sig.

"Hvad for noget, syvsover!" udbrød hr. de Guersaint muntert. "Hører De ikke, at klokkerne ringer?"

Pierre fo'r forvirret op, overrasket ved at befinde sig i dette lille hotelværelse, som solen skinnede ind i. Gennem det åbne vindue trængte klokkernes muntre lyd ind, det var, som den hele by ringede og var lykkelig.

"Vi når ikke at komme til hospitalet før klokken otte for at hente Marie, for vi må da først have noget at spise."

"Ja, naturligvis, bestil straks to kopper chokolade. Nu står jeg op, og jeg skal hurtigt være færdig."

Så snart Pierre var alene, skyndte han sig at komme op, men han stod endnu med hovedet i vandfadet og skyllede det over med koldt vand, da hr. de Guersaint, som ikke kunne være alene, igen kom ind.

"Nu er det besørget, det bliver bragt op til os ... ah! Sikken et hotel! Har De set ejeren, hr. Majesté, han sidder inde i kontoret,

helt hvidklædt, og er uhyre værdig. Alt er nok optaget, de har aldrig haft så mange gæster ... men her er også et pokkers spektakel! Tre gange er jeg blevet vækket i nat. Jeg ved ikke, hvad der egentlig foregår i værelset ved siden af mit, for lidt siden lød der bump mod væggen, og så hviskede de, og så var der en, som sukkede ..."

Han afbrød sig selv for at spørge:

"Har De sovet godt?"

"Nej," svarede Pierre, "jeg var ødelagt af træthed, men det var mig ikke muligt at falde i søvn; formodentlig på grund af den støj, De taler om."

Han gav sig nu til at tale om de tynde skillerum, og at huset formelig knagede under den masse mennesker, som var stuvet sammen i det. Det var uforklarlige lyde, løben på gangene, lyden af stemmer, som kom, man vidste ikke hvorfra, og så dertil de syges klager, hosteanfaldene, denne frygtelige hoste, der lød overalt og syntes at komme ud af murene. Hele natten igennem var nogle kommet hjem og andre gået ud, folk var stået op og gået i seng, for ingen brød sig om, hvad klokken var, man levede, som man kunne bedst i en stadig ophidselse. Bøn og tilbedelse var her næsten at betragte som en slags adspredelse.

"Hvordan havde Marie det, da De gik fra hende i går aftes?" spurgte hr. de Guersaint pludselig.

"Meget bedre," svarede Pierre. "efter at hun havde haft et frygteligt anfald af fortvivlelse, kom hendes mod og hendes tro igen tilbage."

De tav en stund stille.

"Ak, jeg er ikke urolig," begyndte faderen med sin rolige forhåbningsfuldhed. "De skal se, det går nok godt ... jeg er meget tilfreds. Jeg havde anråbt den hellige jomfru om bistand i mine affærer, min store opfindelse, De ved, den med at styre luftballoner. Og hør nu, hun har allerede ladet mig føle sin gunst! Det var i går aftes, da jeg talte med fader des Hermoises, siger han så ikke til mig, at han nok kunne finde en, der ville sætte penge i den affære, en af hans venner i Toulouse, der er voldsomt rig og som interesserer sig for mekanik. Jeg så straks Guds finger i det."

Og han gav sig til at le på sin barnlige måde og tilføjede:

"Det er en rigtig elskværdig mand, den fader des Hermoises. Jeg skal dog forsøge, om jeg ikke i eftermiddag kan tage med ham til Gavarniedalen på en billig måde."

Pierre, der havde i sinde at betale hotellet og alt det øvrige, opfordrede ham stærkt til at gøre det.

"De, som har så megen lyst til at se bjergene, må endelig ikke lade denne lejlighed gå fra Dem. Deres datter vil blive glad over, at De morer Dem lidt."

En opvartningspige, som kom med to kopper chokolade og to små brød, afbrød dem. Da hun havde ladet døren stå åben efter sig, kunne de se ned ad gangen.

"Hvad for noget, de gør allerede min nabos værelse i stand," bemærkede hr. de Guersaint, "han er jo gift?"

"Nej, han er ganske alene," svarede pigen forundret.

"Hvad mener De, ganske alene! Men jeg har hørt, at der både blev talt og sukket inde hos ham i morges."

"Det er ikke muligt, han er ganske alene ... han er nu gået ud efter at have givet ordre til, at hans værelse skulle i stand i en

fart. Han har kun et værelse med et stort skab, og det har han nøglen til ... formodentlig har han lukket sine papirer og penge inde i det."

Mens hun anbragte de to kopper chokolade på bordet, blev hun ved at lade munden løbe.

"Det er for resten en rigtig gentil herre ... I fjor havde han bestilt en af de to små pavilloner, som hr. Majesté lejer i gyden her ved siden af. Men i år kom han bag efter og kunne kun få dette værelse, og det var han grumme misfornøjet med. Da han ikke vil spise sammen med hvem som helst, bliver der rettet an for ham på hans værelse; han drikker god vin og holder af god mad."

"Nu forstår jeg det," bemærkede hr. de Guersaint, "han har formodentlig spist sig en alt for god middag i går."

"Ved siden af mig bor der vist to damer og en herre med et barn, som går på krykker," sagde Pierre.

"Ja, fader, dem kender jeg," svarede pigen. "Tanten, fru Chaise, har taget det ene af værelserne, mens hr. og fru Vigneron med deres søn Gustave har måttet stuve sig sammen i det andet. Det er det andet år, de er her. Det er også meget pæne folk!"

I løbet af natten troede Pierre at lave kendt hr. Vignerons stemme. Varmen syntes at have generet ham. Pigen, der nu var kommet på gled, nævnte alle de andre, som boede på gangen. Til venstre en præst, en moder med tre døtre! Til højre en anden enlig herre, en enlig ung dame og endnu et hel familie med fem små børn. Hotellet var fyldt lige op til tagkamrene. Pigerne, der havde måttet flytte ud at deres værelser for at give plads, sov i en bunke nede i vaskehuset, sidste nat havde de måttet sætte

feltsenge på trappegangene. En ærværdig gejstlig havde end også været nødt til at sove på et billardbord.

Da pigen endelig var gået, og de havde fået drukket deres chokolade, gik hr. de Guersaint igen ned i sit værelse for at vaske sine hænder, for han var meget renlig af sig, og Pierre, der blev tilbage, trådte et øjeblik ud i det klare solskin på den lille balkon. Alle værelserne i tredje etage på denne side af hotellet havde små balkoner med udskårne trægelændere om. Han blev yderst forbavset, da han på balkonen ved siden af den, som hørte til den enlige herres værelse, så en dame stikke hovedet frem, og han i hende genkendte fru Volmar. Der var ingen tvivl om, at det var hende med det lange ansigt og de fine, anstrengte træk og store, smukke øjne, som nu og da tilsløredes, så at de ligesom udsluktes. Hun fo'r sammen af skræk, da hun genkendte ham, og han, som var generet og bedrøvet over at have sat hende i forlegenhed, trak sig også hurtigst muligt tilbage. Det stod ham pludselig alt sammen klart. Herren, som kun havde kunnet få dette ene værelse, skjulte sin elskerinde i det og lukkede hende inde i skabet, mens værelset blev gjort i stand. Hun levede af det, som blev bragt op til ham, og de drak af samme glas, og den støj, som man havde hørt om natten, lod sig nu forklare. Hun måtte holde sig tre dage indelukket i dette lille værelse, men kunne hengive sig til sin lidenskab. Hun havde uden tvivl, da værelset var i orden, åbnet skabet indvendig fra og vovet sig til at stikke hovedet frem for at se ned ad gaden, om hendes ven ikke snart kom tilbage. Det var altså derfor, at hun ikke var blevet set på hospitalet, hvor den lille fru Désagneaux i et væk spurgte efter hende. Pierre blev stående ubevægelig og faldt i dybe tanker.

Han var stærkt bevæget ved at tænke på denne kvindes tilværelse; hendes ægteskabelige liv i Paris, vidste han, var en tortur mellem en barsk svigermoder og en uværdig ægtemand. Hun havde altså disse tre dage om året, hvor hun var fuldstændig fri, levede en kærlighedens lyksalighedsrus under det vanhellige påskud at tage til Lourdes for at tjene Gud. Tårer, han selv ikke forstod, tårer, der kom fra hans sjæls inderste, fra hans frivillige kyskhed, havde fyldt hans øjne. Han var grebet af en underlig sørgmodighed.

"Nå, skal vi så af sted?" udbrød hr. de Guersaint fornøjet, idet han kom ned med handsker på og sin sorte frakke knappet.

"Ja, lad os gå," sagde Pierre, der vendte sig om under påskud af at søge efter sin hat for at komme til at tørre sine øjne.

Da de gik, hørte de til venstre en kraftig stemme, som de kendte. Det var hr. Vigneron, som med høj stemme sagde sin morgenbøn. Men da de gik langs gangen, mødte de en herre på en fyrretyve år, kraftig og undersætsig, med ansigtet indfattet i velplejede bakkenbarter. Han gik hurtigt forbi dem med bøjet ryg, så at de ikke kunne se hans træk. Han havde en pakke i hånden, tog hurtigt en nøgle frem, åbnede og lukkede døren og forsvandt som en skygge uden støj.

Hr. Guersaint vendte sig om og sagde: "Ah! Det var den enlige herre, han har været på torvet og købt sig gode sager."

Pierre lod, som om han ikke hørte det, for han syntes, hans ledsager var for letsindig til at han ville betro ham denne hemmelighed, som ikke var hans egen. Han følte en slags forlegenhed, en slags angst, ved tanken om denne hævn, som han nu vidste, kødet tog midt i al den mystiske overspændthed, der omgav ham her.

De kom til hospitalet netop da de syge skulle bringes hen til grotten. Marie var meget fornøjet og havde sovet godt. Hun kyssede sin fader og skændte på ham, fordi han endnu ikke havde bestemt sig til at tage til Gavarnie. Hun ville blive meget bedrøvet, hvis han ikke bestemte sig.

For resten sagde hun på sin rolige, smilende måde, at hun ikke ville blive helbredet den dag, men bad Pierre om at hjælpe hende til at få lov at tilbringe næste nat udenfor grotten. Det var en gunst, som alle eftertragtede, men som kun undtagelsesvis blev tilstået nogle få. Pierre, som var bange for, at hun ikke skulle kunne tåle en hel nat under åben himmel, frarådede det først, men da han så, hvor ulykkelig hun blev, måtte han love at gøre de nødvendige skridt for at skaffe hende tilladelsen. Hun håbede formodentlig, at den hellige jomfru i nattens fredelige mørke ville bønhøre hende. Denne morgenstund følte hun sig så fortabt mellem de syge, som var hobet sammen foran grotten, at hun allerede klokken ti forlangte at komme tilbage til hospitalet, idet hun klagede over, at det stærke lys trættede hendes øjne.

Da hendes fader og præsten igen havde bragt hende til ro i Sainte Honorinesalen, sagde de farvel til hende for den dag.

"I skal ikke komme for at hente mig, jeg vil ikke hen til grotten i eftermiddag, det er ingen nytte til … men kom i aften klokken ni og bring mig ud. Ikke sandt, Pierre? Det er vi enige om, De har givet mig Deres ord."

Han gentog, at han ville søge at skaffe hende tilladelsen, og at han, hvis det var nødvendigt, ville henvende sig til pater Fourcade.

"Så ses vi altså i aften, min lille pige," sagde hr. de Guersaint og kyssede hende.

Da de kom tilbage til hotellet, var klokken endnu næppe halv elleve. Hr. de Guersaint, der var oplivet af det smukke vejr, talte om at spise frokost straks for snarest muligt at komme afsted, men han ville dog først op i sit værelse, og Pierre gik med op. Her blev de vidne til et tragisk optrin. Døren til Vignerons værelse stod på vid gab, og man så den lille Gustave ligge på en sofa, der gjorde tjeneste som seng. Han var ligbleg og vågnede just af en besvimelse, hvis langvarighed havde bragt forældrene til at frygte det værste. Fru Vigneron sad sammensunket på en stol og var målløs af den skræk, hun havde udstået, mens hr. Vigneron gik op og ned i værelset og lavede et glas sukkervand, i hvilket han hældte nogle dråber. Han talte meget højt, denne medicin skulle nok kurere drengen helt igen, men det var ubegribeligt, at et barn, der endnu var meget kraftigt, kunne gå hen og besvime på den måde og blive så hvid som et lagen. Han så på fru Chaise, der stod ved sofaen og netop denne morgen så rigtig rask ud, og hans hænder skælvede endnu mere ved tanken om, at hvis hans søn var død i det fordømte anfald, ville tantens arv ikke længere tilfalde dem. Han var ude af sig selv, vristede drengens mund op og tvang ham til at drikke hele glasset. Men da han så ham sukke og igen åbne øjnene, vågnede hans faderlige ømhed, og han gav sig til at græde og kalde ham ved kælenavne. Da fru Chaise nu nærmede sig, stødte Gustave hende bort med en forbitret bevægelse, som om han havde forstået de halvvejs ubevidste beregninger, som denne kvindes penge bragte hans forældre til at gøre. Den gamle dame, der følte sig såret, gik hen og satte sig i en krog, mens forældrene,

der nu var beroligede, takkede den hellige jomfru, fordi hun havde ladet dem beholde deres øjesten, der nu smilede til dem med sit fine, men så bedrøvelige smil. Han forstod det hele, og var, skønt næppe femten år gammel, ked af at leve.

"Er der noget, som vi kan hjælpe Dem med?" spurgte Pierre forekommende.

"Nej, mange tak," svarede hr. Vigneron, som et øjeblik kom ud på gangen. "Ak, vi har haft en frygtelig forskrækkelse. Tænk engang, vort eneste barn, som er os så dyrebart!"

Rundt om dem satte frokosttiden hele huset i bevægelse. Der blev slået med dørene, trapper og gange drønede under den evindelige trampen op og ned. Tre unge piger fo'r forbi med skørterne flagrende efter sig. I et værelse ved siden af græd småbørn. Gamle folk tabte hovedet, og præsterne glemte værdigheden og tog et ordentligt tag i præstekjolen for at kunne løbe hurtigere. Fra øverst til nederst rystede gulvene under vægten af den sammenstuvede mængde. Og en pige, der kom med en hel frokostanretning på en stor bakke, bankede på døren til den enlige herre. Det varede længe, før der blev lukket op, og da døren endelig var åben, og man kunne se ind i værelset, så man herren stå der alene og vende ryggen til. Da pigen igen var kommet udenfor, lukkedes døren forsigtigt.

"Så! Nu håber jeg da, det er overstået, og at den hellige jomfru vil helbrede ham," gentog hr. Vigneron, "men nu må vi ned, for jeg indrømmer, at jeg er dygtig sulten."

Da Pierre og hr. de Guersaint kom ind i spisesalen, så de til deres ærgrelse, at der ikke ved noget af bordene var en eneste plads ledig, og en af opvarterne erklærede, at fra klokken ti til et var salen uafbrudt optaget, og at gæsterne mødte med brillant

appetit som følge af den friske bjergluft. De måtte slå sig til tåls og vente, og da de ikke vidste, hvad de skulle tage sig for, bad de opvarteren lade dem vide, når der blev to pladser ledige, og gav sig til at gå op og ned i vestibulen til hotellet, der vendte ud mod gaden, hvor hele den søndagsklædte befolkning spadserede forbi.

Men værten, selve hr. Majesté, kom hvidklædt og meget høflig hen til dem og sagde:

"Vil herrerne ikke hellere vente inde i salonen?"

Det var en svær mand på fem og fyrre år, som bestræbte sig for at vise en til hans navn passende værdighed. Han var skaldet og glatraget, havde små, blå øjne i et voksblegt ansigt og tre hager, den ene under den anden. Han var kommet fra Nevers på samme tid som søstrene, der beskæftigede sig med vajsenhuset, og havde giftet sig med en lille, sortsmudset dame fra Lourdes. På mindre end femten år havde de arbejdet deres hotel op til at være det flotteste og bedst besøgte i byen. I de sidste år havde de haft en handel med medaljer og amuletter ved siden af. Den optog et stort magasin og bestyredes af en af deres unge niecer under fru Majestés tilsyn.

"D'hrr. kan jo så godt sætte sig ned i salonen," gentog værten, der var forekommende overfor Pierres præstekjole.

Men de foretrak at blive gående derude i den friske luft. Hr. Majesté blev da hos dem, da han ville tale et øjeblik med dem, som han plejede, når han ønskede at hædre nogen af sine gæster. Først afhandlede de fakkeltoget om aftenen. Det tegnede til at blive storartet i dette dejlige vejr. Der var over halvtreds tusinde fremmede i Lourdes, de var kommet der hen fra alle de omliggende badesteder, så det var ganske naturligt,

at spisesalen havde været fyldt. Det kunne godt hænde, at der blev brødmangel i byen, det var sket forrige år.

"De så selv den trængsel, der var," sagde han til slutning, "det er virkelig ikke min skyld, at De er kommet til at vente lidt."

I dette øjeblik kom postbuddet med en pakke aviser og en mængde breve, som han lagde på et bord i kontoret. Han havde beholdt et brev i hånden og spurgte værten:

"Bor der en fru Maze hos Dem?"

"Fru Maze – fru Maze," gentog værten, "nej, hun bor ganske sikkert ikke her."

Pierre havde hørt dette og gik hen til postbuddet og sagde:

"Der er en fru Maze, der vist er taget ind hos søstrene af Den Ubesmittede Undfangelsesorden, *De Blå Søstre*, tror jeg, de kaldes her."

Postbuddet takkede og gik. Men et bittert smil viste sig på hr. Majestés læber.

"De Blå Søstre," mumlede han, "å, ja, De Blå Søstre ..."

Han kastede et stjålent blik på Pierres præstekjole og standsede så pludseligt, da han frygtede for at komme til at sige for meget. Men hans hjerte var fuldt, og han havde gerne villet lette det. Den unge præst fra Paris, der lod så liberal, kunne da heller ikke høre med til "banden", som han kaldte alle dem, der havde at gøre med grotten, alle dem, der gjorde Vor Frue fra Lourdes i penge. Lidt efter lidt tog han mod til sig.

"Jeg forsikrer Dem for, at jeg er god katolik. Det er vi for resten alle sammen her i Lourdes. Jeg går i kirke, til alters, som det sig hør og bør ... men jeg må sige, at nonner ikke burde give sig af med at gå os andre i næringen og holde hotel ... nej – det *er* ikke rigtigt!"

Og så brød hans harme frem over denne aldeles ikke fine fremgangsmåde. Burde disse søstre, De Blå Søstre, som de kaldtes, ikke blive ved deres arbejde, det var jo dem, der lavede hostierne og vaskede kirkens lintøj – dermed havde de nok at tage vare på, ikke? Men – lignede det noget at indrette hele klostret til hotel efter en stor målestok; hvor enlige damer kunne få særskilte værelser og spise sammen, når de da ikke foretrak at få maden bragt op på deres værelser. Alt var overordentlig net og hyggeligt, og priserne var moderate – disse søstre nød jo godt af hundrede privilegier. Intet hotel i Lourdes havde bedre søgning.

"Må jeg spørge Dem, om det er anstændigt? Skal nonner give sig af med sligt? Og hvad der er det allerærgerligste, priorinden er en pokkers dygtig dame, der så, at hun ville tjene penge ved denne anstalt og straks tog afstand fra de hellige fædre i grotten, der ville slå klo i hende og klostret. Ja – pastoren kan bare tænke sig – hun tog sandelig i egen person til Rom, hvor den hellige fader gav hende ret, så nu stikker hun svære penge i lommen. Men det er og bliver forargeligt, at nonner – nonner holder hotel og table-d'hôte!"

Han løftede armene mod himlen i påkaldelse.

"Men," sagde Pierre blidt, "Deres etablissement er jo mere end fuldt; De har jo ikke en seng, ikke en tallerken til overs; hvor ville De anbringe de rejsende, der nu tager ind hos De Blå Søstre?"

Majesté tog hastigt til genmæle.

"Ak, fader, man hører straks, at De er fremmed her på egnen. I de store valfartsdage har vi alle sammen fuldt op at gøre, så har vi ingen grund til at klage. Men det varer kun fire, højst fem

dage, og under almindelige omstændigheder er forholdet ganske anderledes ... her taler jeg nu ikke for mig selv, jeg har, Gud være lovet, kun grund til at være fornøjet i alle måder. Mit hus er velrenommeret, det står på højde med selve "Grottehotellet", hvor to ejere allerede har trukket sig tilbage til privatlivet med en net formue. Men det er ærgerligt at se disse søstre uafladeligt skumme fløden, tage damer, som kommer her to og tre uger, netop i den sløje tid, ikke sandt? Velopdragne, nette personer der vil have fred og tilbringer den meste tid i bøn ved grotten, betaler uden anstalter og uden nogensinde at prutte."

Her faldt fru Majesté ind, hun havde indtil nu siddet bøjet over sine regnskabsbøger uden at blande sig i samtalen.

"I fjor havde vi en dame boende her samfulde to måneder. Hun gik til grotten, kom tilbage, spiste, gik til grotten, lagde sig om aftenen. Aldrig hørte vi et ondt ord, hun betalte sin regning uden så meget som at se på den. Sådanne gæster har man fornøjelse af, kan herrerne nok indse!"

Hun stod op, lille, mager, mørk, ganske sortklædt, med glat, hvid krave.

"Har herrerne ikke lyst til at få en lille erindring om Lourdes hjem med? Så må De ikke glemme at bese vor lille udstilling, vi har nydelige ting, lige her inde ved siden af. Et rigt og smagfuldt udvalg ... vore gæster plejer at unde os deres søgning!"

Men atter rystede Majesté på hovedet. Den gode katolik forargedes over flere misbrug:

"Selvfølgelig tillader jeg mig ingen bemærkninger, der kunne nedsætte de hellige fædre. Dog kan jeg ikke undlade at mene, de

griber lidt for vidt om sig … de har naturligvis set den butik, de har åbnet ved grotten, der er altid fuldt. Jeg kender flere præster, som erklærer det for en ligefrem skandale og mener, templet kunne trænge til at renses eftertrykkeligt! Efter hvad der siges, er det også fædrene, der står bagved et andet stort magasin lige overfor os her i gaden, hvor man en gros forhandler souvenirs og den slags. Skulle man fæste lid til rygtet, er det Grottefædrene, der regerer hele handelen og får visse procent af alle medaljer og småting, rosenkranse og helgenbilleder, som sælges i Lourdes …"

Han talte med dæmpet stemme, for hans klagemål antog efterhånden mere og mere bestemte former, og i grunden rystede og bævede han, mens han således lod munden løbe til fremmede mennesker. Imidlertid beroligedes han af Pierres blide, alvorlige ansigt, og hans brødnid drev ham til at gå videre.

"Der er sagtens en hel del overdrivelse med i spillet. Men hvordan det nu er eller ikke, så kan det kun virke skadeligt på religion og tro at se fædrene stå i butik som diskenspringere! Det falder jo ikke mig ind at forlange procenter af deres messepenge eller af de gaver, de får, vel? Hvorfor skal de så have lov at gå mig i næringen? I fjor var det et usselt år for os, og det var de skyld i. Her er allerede for mange af den slags butikker i Lourdes. Vi kan næppe nok få nogen til at handle med fødevarer og nødvendighedsartikler … ak – herrerne må tro – vi har det undertiden ret drøjt, trods den hellige Gudsmoders bistand!"

Her kom en af gæsterne og afbrød ham, men han rejste sig, netop som en ung pige kom for at hente hans kone. Det var en

ung dame fra Lourdes, smuk, lille og buttet, med dejligt sort hår og et smukt fornøjeligt ansigt.

"Vor niece Appoline," præsenterede Majesté, "hun har nu i to år passet vort lille udsalg. Hun er datter af en uformuende broder til min hustru, hun var hyrdepige i Bartrès, da hendes nette og tiltalende ydre bestemte os til at sætte hende i butikken, og vi har sandelig ikke haft årsag til at fortryde det, for hun er overordentlig dygtig og flink til sin gerning."

Han fortalte ikke, at den lille Appolines rygte ikke var aldeles grundmuret. Hun var flere gange set at spadsere med unge herrer temmelig sent om aftenen langs Gaves bred. Men hendes munterhed og forekommenhed trak kunder til huse, folk kunne nok lide de livlige, sorte øjne, der altid havde et venligt blik oven i købet.

Forrige år hang Gerard Peyrelongue evig og altid i butikken, og kun tanken om et fordelagtigt giftermål hindrede ham i år fra at gøre lille Appoline sin opvartning.

Forresten havde han en stedfortræder, den elegante fader des Hermoises kom ofte og førte mange af sine fornemme skriftebørn med sig. Alle damer ville købe i den butik, han anbefalede.

"Nå, du taler om Appoline!" sagde fru Majesté, der kom tilbage fra butikken, "har herrerne ikke lagt mærke til hendes aldeles slående lighed med Bernadette ... se, der hænger et billede af den unge hyrdepige, da hun var atten år."

Pierre og Guersaint trådte et skridt frem, mens Majesté udbrød:

"Med Bernadette! Ja, der har min hustru ret! Aldeles Appoline, men ikke nær så køn som vor niece, Appoline,

sørgmodig og fattig."

Omsider kom opvarteren med den besked, at der nu var plads ved et lille bord. To gange havde Maries fader været henne og kastet længselsfulde blik ind i spisesalen, for han var meget sulten og ville gerne ud at spadsere i det dejlige vejr, så såre han havde spist. Derfor ilede han afsted uden at høre på Majesté, der i en godmodig tone bemærkede, at herrerne dog ikke havde måttet vente alt for længe. Deres lille bord stod længst borte, de måtte gå igennem hele salen. Spisesalen var aflang, gulmalet, væggene skallede af hist og her og var plettet på mange steder. Der var i det hele taget ikke videre elegant indrettet. Klare gardiner dækkede de fem vinduer, der vendte ud mod gaden, men hindrede ikke den stikkende sol fra at ophede rummet. Ned i midten af salen var 40 mennesker sammenstuvede ved det otte meter lange bord, der næppe kunne rumme 30, til højre og til venstre langs væggene stod mindre borde, hvor folk sad omtrent lige så knebent, mens de tre-fire opvartere trængte sig frem og kun med stor møje tilfredsstillede gæsterne. Straks ved indtrædelsen bedøvedes man ved den heftige støj af de mange talende stemmer, af gaflers og knives klirren, man havde en fornemmelse, som kom man ind i en fugtig ovn, hvor luften næppe var til at indånde for madlugt.

I begyndelsen løb alting i et for Pierres øjne. Men da de var kommet til sæde ved det lille havebord, som var taget ind for det samme, var han nær ved at få kvalme af al den uro og støj rundt om. Det lange bord, ved hvilket man nu i to timer havde siddet og spist i flere hold, frembød også et alt andet end appetitvækkende syn. Tallerkner, gafler og knive lå hulter til bulter, krøllede servietter flød rundt, og på dugen vrimlede det

af vin- og fedtpletter. Ingen brød sig om borddækningen, syltetøj og kompot stod rundt om, som det kunne falde sig i hastværket efter at komme til fadene. Men allermest forbavsedes han over den forargelige iver, alle gæsterne lagde for dagen – umådelig tykke præstemænd, spinkle, unge piger, overvældende svære damer, forpustede, enlige herrer, hele familier i gåsegang trængte sig frem, som gjaldt det at tage mad og drikke med storm. Alle svedte, slugte, tyggede, siddende på et hjørne af den skævtstående stol, med armene trykket ind mod kroppen, uhyre generede af deres sidemænd. Og midt i alt dette jernbanehastværk, hvor alle kun havde en eneste tanke: tilfredsstille sulten hurtigst muligt og komme tilbage til grotten, sad der en tyk gejstlig herre midt for bordet. Han spiste med forsigtig langsomhed, tyggede omhyggeligt og uafladeligt, så at Pierre indbildte sig, han formelig kunne høre tænderne knase maden.

"Nå," udbrød Guersaint, "her kommer vi sandelig ikke til at fryse. Men maden skal alligevel smage mig godt. Jeg ved ikke, hvordan det har sig, men her i Lourdes er jeg skrupsulten fra morgen til aften. Hvordan går det Dem, Pierre?"

"Tak, jeg vil også gerne have lidt at spise," svarede den unge mand, skønt han var alt andet end sulten.

Spisesedlen var righoldig. Laks, omeletter, koteletter med kartoffelmos, stegte nyrer, blomkål, koldt kød og aprikostærte, alt sammen for længe kogt eller stegt, med en flov og branket fedtsmag. For resten var der meget smukke frugter på skålene, især ferskener, og gæsterne lod ikke til at være synderlig vanskelige, de spiste med den øjensynligste appetit af retterne.

"Hør, Pierre," vedblev hr. Guersaint, "den er aldeles ikke dårlig, den laks, kom lidt salt i saucen, så er den upåklagelig."

Og Pierre tog omsider fat, for han indså, han ville få brug for sine kræfter, og ikke måtte svække sig ved unødig faste. Ved et lille bord tæt op til deres fik han nu øje på fru Vigneron og hendes søster, og snart efter viste hr. Vigneron sig, førende Gustave, der endnu var meget bleg og støttede sig tungt på sin krykke.

"Sæt dig her hos tante," sagde faderen, "så sidder jeg hos moder." Så opdagede han sine to rejsefæller og kom hen til dem.

"Jo tak, det er helt gået over nu. Jeg har gnedet ham med Eau de Cologne, og om lidt, når hans frokost er fordøjet, kan han godt tage sit bad." Han satte sig ned, spiste som en tærsker. "Men det havde min tro været en rar forskrækkelse!" Uden at tænke over det, sad han og talte højt om den, så forfærdet var han ved tanken om at se sønnen gå bort før tanten. Denne fortalte, at hun i går, da hun lå og bad foran grotten, pludselig havde følt et vidunderligt velvære, en stor lindring af sine smerter, og hun bildte sig ind, hendes hjertesygdom var helbredet, kom med forklaringer og beskrivelser, som svogeren lyttede til med øjne, der uvilkårligt udtrykte en vis ubehagelig overraskelse. Han var ganske vist en meget rar mand, der aldrig havde ønsket nogen døden, men han kunne ikke bare sig for en vis ærgrelse ved tanken om, at den hellige jomfru kunne finde på at helbrede denne ældre kone og glemme hans dreng, som var så ung. Nu var han ved koteletterne, han gik løs på kartoffelmosen, da han med et lagde mærke til, at fru Chaise tilkastede Gustave fornærmelige blikke. "Gustave," sagde han straks, "har du bedt din tante om forladelse?"

Den lille dreng åbnede de store, klare øjne og så på ham med et forundret blik.

"Ja, du har været uartig. Du stødte hende bort før, da hun kom hen til dig." Fru Chaise tav med en værdig mine, mens Gustave der sad og pillede ved sin kotelet, slog øjnene ned og for en gangs skyld vægrede sig ved at lystre, gad ikke vise al den ømhed, hvortil han stadig kommanderedes.

"Så, Gustave, vær nu en rar dreng! Du ved, hvor meget tante holder af dig, du husker nok, hvad du kan vente dig af hende?"

Nej – drengen trodsede. Han afskyede hende i dette øjeblik, denne gamle kone, der absolut ville leve for at ødelægge hans stakkels tilværelse, og fyldte ham med bitterhed og mistillid mod forældrene, så at han undertiden, når de plejede og passede ham, måtte spørge sig selv, om det var ham eller arven, de ville redde.

Men den værdige fru Vigneron sluttede sig nu til sin mand.

"Hør, lille Gustave, du gør mig virkelig helt bedrøvet! Bed nu tante om forladelse, ellers bliver jeg også vred!"

Og så føjede han sig. Hvad nyttede det vel at stride imod? Det var naturligvis bedst, om forældrene fik de penge, han levede jo allenfals ikke længe nok til at få fornøjelse af dem, men de kunne så komme faderen og moderen til gode. Det vidste han, han forstod dem, gennemskuede dem, selv når de ikke tænkte højt. Hans sygdom havde alt for tidligt modnet hans forstand.

"Om forladelse, tante, fordi jeg var styg imod dig før!"

Men to store tårer rullede langsomt ned over det magre ansigt, mens munden fortrak sig i et smil, som kun passede på en gammel blasert mands læber. Fru Chaise kyssede ham straks og sagde, at hun ikke var vred mere; så var der atter fred og

enighed i Vigneronfamilien og deres glæde over livet kunne frit give sig luft.

"Nyrerne lader en del tilbage at ønske," erklærede nu Guersaint, "men blomkålen er aldeles udmærket!"

Imidlertid fortsatte den voldsomme tygningsproces hele salen over. Aldrig havde Pierre set en sådan appetit i en så kvælende maddamp.

Man måtte råbe for at overdøve knivenes klirren og gniden på tallerknerne, og de fortumlede opvartere fløj rundt midt i støjen, som de forøgede ved deres travlhed. Pierre følte sig formelig stødt ved at se på den grådighed, man uden spor af undseelse viste. Herrer og damer, præster og unge piger tilfredsstillede deres sult, som var det en livssag, som var de ikke mennesker, men et kobbel hunde, der var sluppet løs. Brødbakken tømtes i en håndevending, der huggedes ind i de kolde stege, bedekøller, kalvestege, skinker forsvandt som dug for solens brand. Den værdige præst for midten af bordet skrællede sin tredje fersken, store pragtfulde ferskener, som han langsomt og med salvelse fortærede.

Men nu blev opmærksomheden et øjeblik draget bort fra maden. Posten omdeltes af fru Majesté.

"Så!" bemærkede hr. Vigneron. "et brev til mig! Hvem kan det være fra? Jeg har ikke givet min adresse til nogen."

Så tænkte han sig om.

"Å, det må være fra Sauvageot, der vikarierer for mig i ministeriet!"

Han åbnede brevet, hans hænder tog på at ryste og et kvalt udbrud slap ham ud af munden.

"Kontorchefen er død!"

Fru Vigneron fo'r nu også op:

"Så har du snart din udnævnelse."

Det var hans kære, stadige tanke. I ti år havde han som fuldmægtig siddet og i al hemmelighed ventet på kontorchefens død, nu var hans lykkedrøm sin opfyldelse nær. Han skulle altså snart få sin marskalstav, og han blev så glad, at han var ved at gå ud af sig selv.

"Å, min egen pige! ... den hellige Gudsmoder er sandelig for nådig! ... endnu i morges bad jeg hende om forfremmelse! Og nu har hun bønhørt mig!"

Med et kom han i tanker om, at det vist ikke passede sig på denne måde at juble over et andet menneskes død. Fru Chaise og lille Gustave sad og betragtede ham med underlige øjne.

Derfor skyndte han sig på sin skikkelige måde at tilføje:

"Jeg mener, at den hellige jomfru holder af os alle og at vi nok kommer hjem glade og fornøjede. Min kære, stakkels chef, det gør mig i sandhed ondt, at han er gået bort. Jeg må straks skrive et par ord til enken!"

Trods alle anstrengelser, glimtede dog glæden frem af hans øjne, over at hans hemmelige ønske var blevet til virkelighed, og abrikostærterne blev rost, Gustave fik lov at få et lille stykke med.

"Det er dog højst mærkeligt," sagde nu Pierre, "at man her ikke øjner en eneste syg. Alle disse mennesker har da i det mindste en glimrende appetit, hvad de ellers fejler!"

Alligevel opdagede han foruden Gustave, der sad og pillede ved maden, en kretiner mellem to kvinder, hvoraf den ene sikkert havde kræft. Lidt fra dem befandt sig en ung pige, så bleg, at man måtte antage hende for at være brystsyg. Han så

også en idiot, der kom ind med sine forældre, kun blev sat til bordet og slugte sin mad, mens hun med et tomt blik stirrede ud for sig og lod det halve af føden løbe ud af munden.

Der kunne måske være endnu andre stakler, som man ikke bemærkede her i den almindelige sult. Syge, der af den lange rejse havde fået appetit og nu for en kort stund glemte deres lidelser over bordets glæder. Tærter, ost, frugt, alt forsvandt og bordet blev tomt. På dugen sås kun de store vin- og fedtpletter.

Klokken var snart tolv.

"Vi går jo lige tilbage til grotten?" spurgte hr. Vigneron.

For resten susede dette ord gennem salen: Grotten, grotten, grotten! Endnu før folk havde fået tygget af munden, ilede de afsted til bøn og påkaldelse.

"Ja, hør nu lidt Pierre!" bemærkede Guersaint nu; "siden vi har eftermiddagen til vor rådighed, vil jeg sandelig se mig lidt om i byen, med det samme kan jeg så få fat i en vogn til den omtalte udflugt, som Marie mener, jeg bør gøre, Gavarniedalen, husker De nok?"

Pierre var ved at få ondt, så han forlod med glæde spisesalen, og trak vejret lettet, da de stod under porthvælvingen, men her var atter trængsel, folk ventede på at komme til, man sloges om de små borde, og hver en plads var øjeblikkelig optaget. I over en time fortsattes dette stormløb under evindelig gentagelse af spisesedlen, under klirren og raslen, under støjende tale, tyggen og smasken i den stigende varme og den stadig mere kvælende madlugt.

"Å, undskyld, jeg må op på mit værelse, jeg har glemt mit lommetørklæde!" sagde Pierre.

Og ovenpå, i den øde korridor og på den tavse trappegang hørte han en let støj, da han stod ved sin dør. Inde fra værelset ved siden af lød en sagte latter, som kvaltes i lyden af et kys.

Den enlige herre var også ved at spise frokost.

2

Pierre og hr. de Guersaint gik langsomt, da de var kommet udenfor, gennem den søndagsklædte sværm, som stadig tiltog. Himlen var aldeles klar, og solen sendte sine stråler ud over byen. Der var en feststemning over den, denne umiddelbare glæde, der findes på de store markeder, og hvori det virkelige folkeliv åbenbarer sig.

Da de var kommet ned ad fortovet i Grottealleen var trængslen på hjørnet af Merlasserunddelen af fodgængere og vogne så stor, at de var nødt til at standse.

"Hastværk har vi heldigvis ikke," sagde hr. Guersaint, "jeg havde tænkt på at gå hen til Marcadalpladsen i den gamle by, for opvartningspigen i hotellet sagde mig, at der var en frisør, som havde en broder, der lejede vogne ud for en billig penge. Har De noget imod at gå derhen?"

"Aldeles ikke," udbrød Pierre. "Jeg går med, hvorhen De vil."

"Det var godt, så kan jeg med det samme blive barberet."

Da de kom til Rosairepladsen, hvorfra græsplænerne strækker sig helt ned til Gave, traf de fru Désagneaux og Raymonde de Jonquière, der stod og passiarede fornøjet med Gerard de Peyrelongue. Begge damerne havde lyse kjoler på og deres hvide silkeparasoller skinnede i solskinnet.

Det var en smuk gruppe, en smule verdslig passiar med frisk ungdommelig latter.

"Nej, nej," gentog fru Désagneaux, "vi vil virkelig ikke gå hen og se Deres snask nu, mens alle Deres kammerater spiser."

Gerard søgte at overtale dem og henvendte sig især til Raymonde, hvis lidt svære ansigt i dag strålede af sundhedens

ynde.

"Men jeg forsikrer Dem, det er meget morsomt at se, og De vil blive modtaget med åbne arme … De kan stole på, hvad jeg siger, frøken. Desuden vil vi sikkert træffe min fætter Berthaud der, og det vil være ham en stor fornøjelse at vise Dem hele vort etablissement."

Raymonde smilede, og hendes livlige øjne røbede, at hun havde lyst. Pierre og hr. de Guersaint kom nu til for at hilse på damerne, og man sagde dem, hvad det drejede sig om. "Snasken" var en slags restauration, med sluttet bord, som portører, sygeplejere og medlemmer af foreningen Vor Frues Gæstevenner havde oprettet for at spise sammen og til billig pris, da mange af dem ikke havde formue – gæstevennerne hørte til alle mulige samfundsklasser – var det lykkedes dem, for tre francs om dagen at skaffe sig tre gode måltider. De fik endog mad til overs, som blev uddelt til de fattige.

Men de bestyrede det hele selv, købte ind, antog en kok og opvartere og var ikke engang bange for selv at give en hånd med til at holde det hele i orden.

"Det må være meget interessant at se," udbrød hr. de Guersaint. "lad os gå derhen, hvis De da vil have os med?"

Nu samtykkede den lille fru Désagneaux også:

"Ja, når vi alle følges ad, så vil jeg nok. Jeg var bange for, det ikke skulle være passende."

Og da hun lo, gav de sig alle til at le. Hun havde taget hr. de Guersaints arm, og Pierre gik på hendes venstre side, han havde fået megen sympati for denne fornøjelige, lille dame, som var så livlig og så køn med det krusede, blonde hår og den matblege ansigtsfarve.

Bagved dem gik Gerard med Raymonde under armen. Hun talte med sin rolige stemme, som en sat, ung dame, men hun så ud som sorgløs ungdommelighed selv. Og da hun nu endelig havde fundet den så længe ønskede ægtemand, lovede hun sig, at han denne gang ikke skulle smutte bort, hun viste sig fra den huslige side, talte med megen erfaring og forklarede ham, hvorledes "snasken" måske kunne bestyres endnu billigere.

"Er De ikke frygtelig træt?" spurgte hr. de Guersaint fru Désagneaux.

Det gav et sæt i hende og hun svarede vredt:

"Aldeles ikke! Kan De tænke Dem, i går på hospitalet ved midnat overvældede trætheden mig, og jeg faldt i søvn i en lænestol. Og så lod de andre damer mig sove."

De brast igen i latter, men hun var rasende.

"På den måde sov jeg i otte timer som en sten. Og jeg havde svoret at ville våge den nat."

Latteren endte med at smitte hende, og hun lo, så man kunne se alle hendes hvide tænder.

"Jo, jeg er en rar sygevogterske! ... Stakkels fru Jonquière har våget lige til daggry. Jeg forsøgte at få hende til at slå sig lidt løs og komme med os, men hun ville ikke."

Raymonde, der hørte dette, hævede stemmen og sagde:

"Ak, ja, stakkels moder, hun kunne næsten ikke stå på benene. Jeg tvang hende til at gå i seng, og forsikrede hende, at hun kunne sove roligt alt gik udmærket."

Og hun kastede Gerard et lyst, smilende blik. Han troede endog, at han følte et umærkeligt tryk af den bløde, runde arm, der hvilede i hans, som om hun havde vist, at hun var glad over at være således alene med ham, hvor de i fred kunne tale om,

hvad der lå dem på hjerte. Dette satte ham i godt humør. Han fortalte, at han i dag ikke havde spist med sine kammerater, da en familie, som han kendte, og som skulle rejse, havde inviteret ham til at spise med sig på jernbanegården, og at han først var kommet derfra efter at toget klokken halv tolv var gået.

"Kan De høre dem!" udbrød han. "Det er lystige fyre."

Man kunne nu høre en forvirret larm fra en gruppe træer, hvor under den gamle bygning med "snasken" lå. Først førte han dem gennem køkkenet, et udstrakt rum, der optoges af et vældigt komfur og et stort bord, foruden de rummelige kedler. Han gjorde dem opmærksom på, at kokken, en tyk, fornøjet mand, havde det røde kors på sin hvide trøje, for han hørte også til pilgrimmene. Derpå åbnede han en dør til den fælles spisesal.

Det var en lang sal med en dobbelt række simple fyrretræs borde. Der var ikke andre møbler end disse borde og tarvelige stole med stråsæder. Men de hvidtede vægge og gulvet, der var belagt med skinnende røde mursten, gjorde i al sin klosteragtige tarvelighed et meget renligt indtryk. Men det behageligste var den barnlige munterhed, der straks slog en i møde, så såre man trådte ind. Omtrent hundrede og halvtredsindstyve gæster af enhver alder var ved at spise med fortræffelig appetit, men de lo, sang og morede sig. De var kommet alle vegne fra, af forskellige samfundsklasser, forskellige formuesomstændigheder og fra forskellige provinser, men broderskabet forenede dem. Mange af dem kendte ikke hinanden, men levede hvert år tre dage side om side som brødre, og når de igen rejste bort, anede de intet om hinanden hele resten af året. Det morede dem at træffes igen

under udøvelsen af deres barmhjertighedsgerninger, og om det så var den tarvelige levemåde, så forhøjede den kun det almindelige gode humør.

"De kan se," sagde Gerard, "at vi er ikke bedrøvede trods det strenge arbejde, vi udfører ... gæstevennerne tæller over tre hundrede medlemmer, men her er kun omtrent hundrede og halvtreds til bords, da vi har måttet indrette to spisninger efter hinanden for at lette tjenesten ved grotten og i hospitalerne."

Synet af den lille gruppe, der blev stående indenfor døren, syntes at forhøje munterheden, og Berthaud, formanden for portørerne, der sad for enden af et bord, rejste sig høfligt for at modtage damerne.

"Men det lugter jo dejligt!" udbrød fru Désagneaux på sin pludselige maner. "Vil De ikke bede os komme og prøve Deres køkken i morgen?"

"Nej, ikke damerne," svarede Berthaud og lo, "men hvis herrerne vil spise hos os, vil De gøre os en stor fornøjelse."

Han havde straks lagt mærke til den gode forståelse mellem Gerard og Raymonde, det syntes at glæde ham, da han meget ønskede, at hans fætter måtte gøre dette parti.

"Er det ikke marquis de Salmon-Roquebert," spurgte den unge pige, "der sidder mellem to unge mennesker, der ser ud som butikssvende?"

"Jo, De har ganske ret," svarede Berthaud, "det er sønner af en lille papirhandler i Tarbes ... og det er virkelig marquisen, Deres nabo i Lillegaden, ejeren af det fyrstelige palæ, en af Frankrigs rigeste og fornemste mænd ... se engang, hvor han gør sig til gode med vor lammefrikassé!"

Og det var tilfældet. Marquisen med sine millioner syntes henrykt ved at leve for tre francs om dagen og at sidde til bords med småborgere og arbejdere, der næppe ville have taget sig den frihed at hilse ham på gaden, men som her mødtes i medfølelse og barmhjertighedsgerninger.

Han var godt sulten, da han havde badet over halvtreds syge, befængte med den usle menneskeheds modbydeligste sygdomme, i bassinerne. Og rundt om ham ved dette bord sås en virkeliggørelse af det evangeliske fællesskab, men det var formodentlig, fordi det kun varede i tre dage, at det fremtrådte under en så tiltalende og fornøjelig form.

Skønt hr. Guersaint lige kom fra frokostbordet, fik han dog lyst at smage på lammefrikasséen, og han erklærede straks, at den var aldeles udmærket. Imidlertid fik Pierre øje på baron Suire, der med en imponerende mine spadserede omkring og holdt øje med sit personales spisning. Han kom i tanker om sit løfte til Marie, og mente at baronen nok kunne give hende den nødvendige bemyndigelse til at blive natten over ved grotten.

"Ja," svarede baronen, "vi har undtagelsesvis givet den art tilladelser, men det er altid en meget vanskelig sag! De kan vel forsikre mig, at den omtalte unge dame ikke lider af brystsyge? ... Nå, ja, – siden hun så inderligt ønsker det, så skal jeg tale med pater Fourcade og lade fru Jonquière vide, at frøken Guersaint ikke bliver bragt hjem til hospitalet i nat!"

Han var en rar skikkelig mand, trods sit væsen, der strømmede over af uundværlighed og usigelig travlhed. Nu holdt han Pierre og hr. Guersaint tilbage, ville give dem de mest indgående forklaringer om hospitalets indretning: han fortalte dem om bønnerne, der blev sagt i fællesskab, om de to daglige

bestyrelsesmøder, hvor alle de vigtigste funktionærer kom til stede. Man gik til alters, så ofte det lod sig gøre. Så var der mange indviklede poster, et overordentlig talrigt personale, som måtte køres med stramme tøjler. Han talte aldeles som en feltherre, der hvert år vinder et hovedslag over århundredets oprørsånd, og han sendte Berthaud tilbage til frokosten, mens han selv fulgte damerne hen til den lille grusbelagte gård, der overskyggedes af store, smukke træer.

"Meget interessant, meget interessant," gentog fru Désagneaux, "hvor det dog er smukt af Dem, hr. baron, at De således viser os om!"

"Intet at takke for, bedste frue, det er mig en stor fornøjelse at vise Dem om på mine domæner!"

Gerard forlod ikke Raymonde. Guersaint og Pierre ville nu hen til Marcadalpladsen, da fru Désagneaux med et kom i tanker om, at hun skulle sende en af sine veninder noget kildevand, og så spurgte hun Gerard, om han kunne være hende behjælpelig hermed.

"Må jeg vedblive at være Deres vejviser endnu en liden stund, herrerne har måske lyst at gå med, så skal vi først se magasinet, hvor flaskerne fyldes, tilproppes, indpakkes og afsendes. Det er ret morsomt."

Hr. Guersaint var straks villig, og de satte sig altså i bevægelse alle fem. Fru Désagneaux og Gerard gik bagerst. Mængden voksede i den stegende solhede. Rosenkranspladsen var så fuld af mennesker som på en markedsdag.

Her lå værkstedet, til venstre under buegangene. Det var en række overmåde tarvelige, store rum. I den første stue fyldtes flaskerne på den simpleste, naturligste måde. En lille,

grønmalet zinktønde blev af en mand på en trillevogn bragt fra grotten. Så fyldtes flaskerne en efter en, uden at manden passede videre på, at det kostelige vand ikke flød over og spildtes. Der var en temmelig stor pøl på gulvet. Der var ingen etikette på flaskerne, men på metalhylstret over den smukke korkprop var et stempel, der angav, hvorfra dette vand kom.

I de to andre stuer var man beskæftiget med indpakningen, der var brædder og høvlebænke og snedkerværktøj. Gulvet var overstrøet med sav- og høvlespåner, kasser til en og to flasker lavedes der flest af, nette små kasser, hvor flaskerne lå blødt og sikkert på et lag fine savspåner – det hele mindede om de store magasiner i Nizza, hvorfra blomster ekspederes over hele landet.

Gerard gav forklaringer med en rolig, fornøjet mine.

"De ser, at vandet virkelig kommer fra grotten, hvilket slår alle mulige dårlige vittigheder desangående til jorden. Alting går åbenlyst for sig, intet stikkes under stolen, jeg vil også gøre Dem opmærksom på, at de hellige fædre ikke sælger kildevandet, som folk påstår. En flaske, fyldt her på stedet, koster tyve centimer, altså netop prisen for den tomme flaske. Når den skal sendes bort, kommer ekspeditionsomkostningerne til. Med indpakning og forsendelse bliver det en franc halvfjerds centimer … desuden har De lov at fylde Deres flasker og dunke ved kilden, uden at betale noget for det."

Pierre mente, at De Hellige Fædre ikke kunne have så overdreven stor fortjeneste ved den handel, der kunne kun vindes en smule på kasserne og flaskerne, der vist ikke en gros kunne være 20 centimer værd. Men både Raymonde og fru

Désagneaux følte en stor skuffelse ved synet af den prosaiske grønmalede vandtønde, de ganske almindelige flasker med blyhylster, og værkstedet, hvor høvlespåner og værktøj overalt mødte deres blik, som forgæves søgte spor af vidunderet. De havde sagtens tænkt sig, at det mirakelvirkende vand fyldtes på flasker med en vis højtidelighed, under præstens velsignelse, mens små kordrenge svingede røgelseskar og sang salmer. Men Pierre tænkte på den kraft, troen alene kan give, han tænkte på alle de helbredelser, dette klare vand allerede havde bevirket, kun fordi de syge troede på miraklets mulighed.

"Men," udbrød Gerard, idet de gik ud, "vil De ikke se magasinet, hvor vi gemmer kerter og alterlys? Det er to skridt herfra."

Og han ventede ikke en gang på svar, trak af sted med dem til den anden side af Rosenkranspladsen, han ville kun more Raymonde, have lov at være så meget længere sammen med hende. Og lysmagasinet var ikke mere tiltalende end indpakningsrummene. Under buegangene til højre var en slags kælder, som ved brædder var delt af i en masse rum. Der lå en uhyre mængde af de forskelligste lys og kerter, ordnede efter tykkelse og længde. Det var alle de lys, man endnu ikke havde kunnet brænde, lys, der skænkedes den hellige Gudsmoder i grotten og som skulle brændes ved hendes statues fødder. Ved indgangen til grotten stod vogne, der efterhånden fyldtes af pilgrimmene og flere gange om dagen måtte køres til magasinet, hvor de tømtes, og skønt to hundrede lys af alle mulige størrelser brændte dag og nat uden ophør, kunne den umådelige, stadig voksende beholdning dog ikke udtømmes, og rummene i magasinet fyldtes. Rygtet mumlede endog om, at de

hellige fædre så sig nødsagede til at sælge vokset. Ja, grottens venner tilstod med et anstrøg af stolthed, at alene gaverne i kerter og lys kunne strække til at betale omkostningerne ved grottens drift og vedligeholdelse.

Fru Désagneaux og Raymonde var målløse ved synet af denne masse lys; især de små, til en halv franc stykket, hobede sig op i store bunker. Pierre stod og betragtede alt dette voks, der skulle brænde ved højlys dag til Guds ære, og skønt han ikke satte nytten som det højeste princip, skønt han godt forstod, at mennesket kan glæde sig ved blændværk, måtte han alligevel tænke på alle de almisser, denne umådelige bunke lys repræsenterede, og som alle sammen skulle gå op i røg.

"Og min flaske?" spurgte fru Désagneaux.

"Vi må hen på kontoret, det er gjort på fem minutter!"

Atter måtte de over pladsen og op ad trappen til basilikaen. Kontoret var ovenpå til venstre ved indgangen til Calvarievejen. Bygningen var yderst tarvelig, klinet op af brædder og gibs, ødelagt af blæst og regn. Over dørene var et bræt med denne indskrift:

"Henvendelse her om messer og gaver. Afsendelse af Lourdesvand. Abonnement på V. F. af Lourdes annaler."

Og millioner var der blevet indbetalt i denne usle rønne, der skrev sig fra grottens uskyldighedstilstand, fra den tid, da grundstenen blev lagt til basilikaen ved siden af.

Alle trådte ind, men de så kun et lille skydevindue og fru Désagneaux måtte bukke sig for at give sin venindes adresse. Da hun havde betalt, fik hun en lille kvittering, der lignede den garantiseddel, man får, når man på jernbanen indskriver sin

bagage. Udenfor pegede Gerard på en stor bygning, 4-500 alen lang.

"Se, der bor De Hellige Fædre af den Ubesmittede Undfangelsesorden."

"Men man ser jo aldrig noget til dem!" bemærkede Pierre.

Den unge mand så forbavset ud, det varede et øjeblik, inden han svarede:

"Nej, naturligvis ser man dem aldrig, i valfartsdagene overlader de nemlig al ting til Himmelfartsordenen."

Pierre betragtede klostret, der lignede en fæstning. Vinduerne var lukkede, huset så tomt og øde ud, og dog var det herfra, al ting udgik, herfra styredes og regeredes alt. Mens Pierre stod der i dybe tanker, hørte han som lyden af en umådelig rive, der kradsede hen over dalen og skrabede alt sammen, penge og folk. Gerard fortsatte:

"Se, der er nu alligevel en. Og det er selve prioren, den ærværdige pater Capdebarthe."

En munk gik forbi, en bondeagtig fremtoning, en knoklet skikkelse med stort hoved og grove træk. Der læstes intet i de sære, matte øjne, og ansigtet havde bibeholdt Moder Jords grålige farvetone. Biskop Laurence havde vist overordentlig klogskab ved at vælge denne mand og denne orden til at bestyre grotten og dens drift, for de fleste af munkene var gerrige og stædige, rigtige bjergboere, der elskede deres jord med lidenskab. De fem steg nu langsomt ned over Merlasserunddelen, den brede boulevard, der til venstre går rundt om terrassen og støder til Grottealle. Klokken var blevet over et, men der spistes stadig frokost i den vrimlende, fulde by, der rummede et halvt hundrede tusinde pilgrimme og

tilrejsende. Overalt spiste, spiste, spiste de. Men her var det tarveligere folk, som sad ved borde helt ud på fortovet. Bordene var lange brædder over bukke med bænke på begge sider under et smalt solsejl. Der solgtes kødsuppe i kopper og dampende kaffe for ti centimer. Brød i store kurve, ligeledes til ti centimer stykket. Hist og her stegtes kartofler under åben himmel, andetsteds lavede de steg og koteletter, og en stram fedtlugt steg op i solskinnet. Madlugten blandede sig med støvskyerne, der hvirvledes mod den klare himmel under de forbigåendes fødder. Foran hvert marketenderi stod folk tålmodig i række og ventede. Bænkene fyldtes stadig, gæsterne sad i sluttet kreds om de lange borde, der var dækket med voksdug. Alle skyndte sig at tilfredsstille den voldsomme sult, der følger på enhver stærk sindsbevægelse. Nu var det dyret, som tog overhånd efter de endeløse bønner, i hvilke sjælen havde været eneherskende. Og under den skyfri sommerhimmel ytrede sig en sand markedsstemning, et helt folk, der nød livet og glædede sig over tilværelsen trods de græsselige sygdomme og de alt for sjældne mirakler.

"De spiser, de morer sig, hvad skal man sige, det har de jo i grunden lov til," bemærkede Gerard, som læste sit selskabs tanker ved synet af denne overstrømmende munterhed.

"Ak, ja, vist så, hvem kunne vel misunde dem deres glæde!" mumlede Pierre hen for sig.

Han var underlig rørt ved at se dette naturlige udslag af livslysten. Men nede på boulevarden blev han ubehageligt berørt af blomstersælgerskernes påtrængenhed. Det var næsten umuligt at komme frem, unge piger med bart hår eller med et tørklæde om hovedet bød deres buketter og kerter frem med en

til frækhed grænsende ivrighed: "Gode herre, gode dame, køb et lys, tag en buket, det bringer held og lykke!" En herre stod og kæmpede i en sådan stimmel, at han nær havde mistet sine frakkeskøder og formelig måtte bruge magt for at slippe løs. Når man ikke købte, hørte man bag sin ryg alt andet end venskabelige tilråb, der forfulgte en lige til grottens gitter. Her var butik ved butik. Boder, skure, borde forvandlede hver en alle, hver en gade til basar, hen ad fortovet, ja midt ud på vejen udstilledes varerne, i trillevogne lå bunker af rosenkranse, medaljer, statuer, billeder. Alle steder købsloges og handledes der, for alle ville medbringe en erindring om valfartsstedet. Og midt i hurlumhejen hørtes avisdrengenes høje skingrende stemmer at råbe med Grotteavisen. "Sidste nummer! Fra i morges! To sous! Grotteavisen! To sous!"

I trængslen og stimlen blev selskabet spredt. Raymonde og Gerard var stadig bagest, nu talte de sammen med dæmpet stemme, smilende fortroligt til hinanden, de følte sig alene her mellem alle disse fremmede mennesker. Fru Désagneaux måtte kalde højt på dem, kalde flere gange, før de hørte det.

"Kom nu, kom nu, ellers forvilder vi os jo!"

Da de kom hen til de andre, hørte Pierre, at Raymonde sagde:

"Moder har så travlt! Men De må tale med hende, inden vi tager bort!"

Og Gerard svarede:

"Det er et ord! De gør mig meget lykkelig, frøken!"

Det var altså en afgjort sag mellem de to unge mennesker, der havde fundet lykken, mens de spadserede rundt her i miraklernes by.

Men hr. Guersaint så op og udbrød:

"Se op på den altan, er det ikke de rige folk, der kom med det hvide tog? Den unge, syge dame, som havde sin mand og sin søster med?"

Han talte om Dieulafays, og det var ganske rigtig dem på balkonen i en nybygget villa. De havde lejet en etage, hvis vinduer vendte ud til Rosenkranspladsens græsplæner. De beboede en lejlighed, der var udstyret med al den pragt, Lourdes kunne opdrive. Tæpper, gardiner, dørforhæng, foruden tjenerskab, der i forvejen var sendt hertil fra Paris. Og da vejret smukt, havde de rullet den syges lænestol herud i den friske luft. Hun var iført en kniplingsbesat morgenkjole. Manden stod ved den ene side, mens søsteren, i en yndig, lyslilla dragt, sad på en stol og bøjede sig over den syge for bedre at høre, hvad hun sagde.

"Å," sagde den lille fru Désagneaux, "jeg har så tit hørt tale om fru Jausseur, den smukke dame i den lilla kjole. Hun er gift med en diplomat, der aldeles ikke bryder sig om hende, skønt hun er så yndig. I fjor vinter havde folk meget travlt med at fortælle, at hun var forelsket i en ung oberst, som er godt kendt i selskabslivet. Men der sagdes, at hun havde overvundet sin lidenskab ved religionens hjælp."

Alle så op.

"Når man tænker sig, at søsteren og hun lignede hinanden som to dråber vand. Ja, hun var måske endnu smukkere end fru Jausseur! Og nu! Hun sidder der som en død, den ulykkelige – bleg og bøjet, de tør nok næppe røre ved hende! Ak, det er sandelig en ynk!"

Raymonde fortalte nu som aldeles sikkert, at fru Dieulafay havde bragt alle de juveler, hun havde fået i brudegave med her

til Lourdes som en foræring til den hellige jomfru, og Gerard bekræftede dette, idet han tilføjede, at juvelerne var leveret til kirken. Desuden havde Dieulafays givet en lygte besat med ædle stene og en stor sum penge, som skulle komme de fattige til gode. Men den hellige Gudsmoder havde endnu ikke set i nåde til den syge, hun var endnu svagere, end da hun kom.

Og fra nu af havde Pierre kun tanker for denne unge kvinde på den solbeskinnede altan, dækket af blød silke og fint kniplingsvæv, denne elendige skabning, så ussel i al sin pragt og rigdom, mens hele Lourdes morede sig i den smilende sommersols stråler.

Men de fem, som blev stående her midt på vejen, var nu ved at blive kørt over. Hvert øjeblik kom vogne rullende langs de brede alleer, mest landauere med fire heste for, hvis klingrende bjælder lød muntert og fornøjeligt. Det var turister, badegæster fra Pau, Barèges og Cauterets, som nysgerrigheden førte herhen i det smukke vejr, de skulle kun blive i Lourdes nogle timer og ilede rask til grotten til basilikaen i lyse, fikse sommertoiletter, og så kørte de bort igen under lystig bjældeklang og munter latter, glade over at have set så mærkelige ting. Lystklædte familier, flokke af unge piger med højrøde, gule, blå og hvide parasoller, bevægede sig frem og tilbage mellem de fattige, tarvelige pilgrimme, og deres nærværelse gav det hele end mere udseendet af et støjende marked, hvor fine folk for en kort stund tager del i de lavere klassers fornøjelser.

Med et udbrød fru Désagneaux:

"Men Bertha! Er du her!"

Og så kyssede hun en høj, mørk, meget smuk, ung dame, der steg ud af en landauer sammen med tre andre, alle muntre og smilende.

"Ja, vi er jo i Cauterets! Vi er taget herhen på skovtur! Det gør alle badegæsterne! Er din mand med dig her?"

"Nej – vist ikke nej! Han er jo i Trouville, det ved I da godt. Jeg tager selv derhen på torsdag."

"Det er også sandt!" sagde den høje, mørke dame, der så lige så ubetænksom fornøjet ud som lille fru Désagneaux. "Jeg glemte, at du valfartede ... og hør en gang ..."

Hun dæmpede stemmen for Raymondes skyld:

"Og hør så, den lille, som du venter med sådan længsel ... har du bedt den hellige jomfru sende dig en lille engel?"

Fru Désagneaux rødmede en smule, tyssede på hende og hviskede:

"Ja, nu har jeg i to år bedt og bønfaldet, og jeg er såmænd bedrøvet nok over, at den hellige jomfru ikke hører mig ... men denne gang tror jeg så vist, hun vil være mig nådig. – Le nu ikke! – I morges syntes jeg bestemt, jeg havde sådan en underlig fornemmelse, da jeg bad i grotten!"

Imidlertid begyndte hun selv at le, alle de andre stemte i med og morede sig kongeligt. Så spurgte hun, om hun ikke skulle vise dem vej, lovede, at de på mindre end to timer skulle få alt muligt at se.

"Kom kun med os. Raymonde, Deres moder bliver ikke ængstelig."

Så sagde damerne farvel til Pierre og hr. Guersaint. Gerard tog ligeledes afsked, han trykkede kærligt den unge piges hånd, mens hans så hende dybt ind i øjnene, som om han tog et løfte

af hende. Så fjernede damerne sig under livlig samtale og med muntre miner.

Da Gerard også var gået til sit arbejde, sagde hr. Guersaint til Pierre:

"Og vor frisør på Marcadalplads, ham er vi nok nær ved at glemme. Går De med mig?"

"Gerne. Jeg er til Deres tjeneste, siden Marie ikke har brug for os,"

De gik hen til den nye bro gennem de brede alleer, over plænerne på Rosenkranspladsen. Og der så de fader des Hermoises komme spadserende mellem to unge damer fra Tarbes. Han viste dem rundt, konverserede dem med sin galante, salonpræstelige mine, forklarede dem alting, idet han undgik det, der kunne støde eller skræmme, alt hvad der lugtede af usselhed og elendighed, som for resten nu var næsten forsvundet her i de brede alleer mellem de grønne plæner i den klare sommersols guld.

Da des Hermoises så Guersaint styre henimod sig, blev han vist bange for at forstyrres, for han svarede hastigt:

"Gør aldeles, som De vil, bedste hr. Guersaint! De må ordne sagen efter bedste skøn, ja, jeg vil nødig betale vognen for dyrt, for der kommer med mig to embedsbrødre, som langtfra er formuende, vi bliver fire i alt."

Og hermed ilede han efter damerne, som han førte ad grotten til langs en skyggefuld sti, der slyngede sig tæt ved floden.

Pierre havde holdt sig lidt tilbage, han støttede sig op mod brystværnet, var en smule træt. Og mens han stod således og lod sit blik glide henover de forbigående, blev han for første

gang opmærksom på den masse præster, han så i vrimlen. De gik forbi ham over broen, og han betragtede de forskellige typer, alle mulige sorter var her repræsenterede. Der var korrekte, forretningsmæssige præster, de var øjensynlig med pilgrimstogene i embeds medfør, der var fattige landsbypræster, undselige og sky, dårligt klædte og forvildede på det fremmede sted, aldeles uvante med rejser, og endelig var der en sværm af gejstlige, som havde slået sig ned her i Lourdes, hvor de nød absolut frihed. En frihed, der uden tvivl måtte smage dem godt, da det så sjældent faldt i deres lod helt at have ferie, være befriet for alle pligter, kunne leve som andre i denne uhyre tilstrømning af mennesker, hvor ingen lagde mærke til dem. Pierre så dem vandre forbi, unge, fine, elegante, parfumerede, gamle, luvslidte, med udtrådte sko, tykke, fede, høje, magre, små og store, troende og nidkære, skikkelige og ligegyldige, fredsommelige, ærgerrige. Alle ilede de til grotten som til en pligt, en livsgerning, en fornøjelse eller en hoveritjeneste. Han lagde mærke til en lille, mager, sortsmudset en, hvis gnistrende øjne fo'r omkring, som om de tog mål af alting, som om de ville spejde ind i hver en krog, og et øjeblik efter kom en anden, en høj, umådelig svær skikkelse, pustende efter et rigeligt måltid. Han stod stille ved siden af en fattig, gammel kone og puttede hende et stort femfrancsstykke i den rynkede hånd.

Nu kom hr. Guersaint igen hen til Pierre.

"Vi skal ned ad boulevarden, så er det den første gade til venstre."

Uden at svare gik den unge mand med ham. Hans præstekjole tyngede ikke med vanlig vægt på hans skuldre her i

denne vrimmel af pilgrimme og gejstlige herrer. Han syntes, han befandt sig i en underlig uskyldighedstilstand. Han gik omkring med et ubevidst ønske, et sælsomt, stærkt håb om, at vidunderet skulle ske, han ventede, at lynet skulle slå ned i hans sjæl, så at hans barnetro blussede op, trods den stigende uhygge, der greb ham ved alle de ting, han her så omkring sig. Og de mange præster ærgrede ham ikke mere, han følte sig beslægtet med dem, det var hans brødre. Hvor mange af dem opfyldte ikke som han stille og bramfrit deres store hverv som den lidende menneskeheds førere og trøstere?

Hr. Guersaint hævede stemmen:

"Hele boulevarden er ny. Det er utroligt, så mange huse, der er opført i de sidste tyve år. Det er en helt ny by!"

Bagved husene til højre løb Lapacabækken. De gik ind i en af disse smågyder og kom til nogle morsomme, gamle bygninger, langs det smalle vandløb. Flere vandmøller var der også. De så den, som biskop Laurence havde givet Bernadettes forældre efter åbenbaringerne, ligeledes forevistes en hytte, hvor Soubirous var flyttet hen fra Gravgade, og hvor den lille pige, som den gang boede hos Neverssøstrene, kun sjælden havde opholdt sig. Så kom de endelig til Marcadalplads.

Det var et langagtigt, trekantet torv, det livligste og smukkeste i den gamle by. Der fandtes cafeer, apoteket, smukke butikker. Den allerfineste var grønmalet, med høje spejlglasruder, og på et stort skilt stod med guldbogstaver: *Cazaban, frisør*.

Hr. Guersaint og Pierre trådte ind, men i frisørsalonen var der ingen mennesker, så de måtte vente. En voldsom støj af klirrende tallerkener, raslende knive og gafler lød inde fra stuen

ved siden af, spisestuen, der i valfartstiden blev til table-d'hôte, hvor en halv snes personer endnu sad ved frokostbordet, skønt klokken allerede var to.

Som alle andre husejere i Lourdes, lejede Cazaban lige til sit eget sovekammer ud, overlod pensionærerne sin spisestue og søgte selv ly i kælderen, stuvede sig og sin familie sammen i et rum, der næppe målte fem alen i firkant. Hele byens befolkning var grebet af handelsånd, den forsvandt fra jordens overflade og lagde pilgrimmene i sine senge, satte dem ved sit bord, lod dem spise af sine tallerkener.

"Er her ingen hjemme?" råbte hr. Guersaint.

Omsider viste der sig en lille, væver mand, en rigtig type på en sydfransk bjergboer, med langagtigt ansigt, lidt fremspringende kæbeben, brunrød hudfarve og store, sorte skinnende øjne, der uafladeligt fo'r omkring. Hele den lille skikkelse dirrede af livlighed og strømmede formelig over af ord og bevægelighed.

"Ønsker herren at barberes? ... jeg beder herrerne meget undskylde, men min svend er ude, og jeg var inde hos mine kostgængere et øjeblik. Hvis herren vil tage plads, skal jeg straks ekspedere Dem."

Og Cazaban gav sig til at slibe sin ragekniv, mens han tilkastede Pierres præstekjole et uroligt blik. Den unge mand havde uden at sige et ord sat sig ned og taget en avis, i hvilken han lod til at ville fordybe sig.

Der blev stille et øjeblik, men tavsheden pinte øjensynlig Cazaban, og mens han sæbede den gamle herres hage ind, begyndte han:

"Mine kostgængere er såmænd blevet så længe i grotten, at de endnu ikke er færdige med deres frokost. De kan vel nok høre dem? Jeg sad lidt hos dem, høflig må man jo være, men mine kunder skal også passes, ikke sandt?"

Hr. Guersaint, der også var indladende, gav sig i snak med ham:

"Lejer De værelser ud til pilgrimme?"

"Å, det gør vi allesammen!" svarede frisøren. "Det er nu sådan skik og brug her i byen!"

"Og De følger Deres kostgængere til grotten?"

Her blev Cazaban dydigt indigneret, med løftet ragekniv og majestætisk mine svarede han:

"Aldrig i livet! Det er over fem år siden, jeg har sat mine ben nede i deres ny by!"

Han gjorde vold på sig, skævede hen til Pierre, der sad gemt bag sin avis. Synet af det røde kors på Guersaints ærme gjorde ham også forsigtig. Men snart løb hans tunge alligevel løbsk.

"Enhver må for mig mene og tænke, som han har lyst! Jeg respekterer herrens anskuelser, men jeg er ikke med til alle disse optog og anstalter. Og jeg har ikke lagt skjul på mine meninger. Under kejserdømmet var jeg allerede republikaner og fritænker. Den gang var der nu kun fire i hele byen. Ja – fire, og det er nu min stolthed!"

Han behandlede sin kundes venstre kind med triumferende strøg, og imens vældede en ustandselig ordstrøm over hans læber. Først gentog han hotelejerens beskyldninger imod Grottefædrene, også de blå søstre var ham en torn i øjet, de havde lokket to kostgængere fra ham, to gamle damer, der hvert år tilbragte tre uger her i Lourdes. Hos Cazaban følte man

tydeligt den gamle bys skinsyge had til den ny, den ny by, der voksede op på den anden side af Barque som ved et trylleslag. Den rige by med de store, pragtfulde huse, der stadig blev rigere, mens den gamle, den fattige bjergby sygnede hen med sine små, krogede gyder, hvor græsset groede mellem brostenene. Kampen vedblev dog endnu, for den gamle by stred imod, prøvede at tvinge sin mægtige, utaknemlige unge søster til at dele, til at give af sin overflod, den forsøgte at leje værelser til pilgrimmene, at åbne butikker, men handel og vandel gik kun i grottens nærhed, og kun fattige pilgrimme ville bo så langt fra Gudsmoder. Kampen, der førtes på så ulige vilkår, udvidede kun svælget, gjorde den høje og den lave by til uforsonlige fjender, der uafladelig drillede og skadede hinanden, hvor de kunne komme til.

"Nej – jeg skal min sandten nok holde mig fra deres grotte" mælede Cazaban med en arrig mine. "De misbruger den grotte, serverer den i alle mulige anretninger! Det er ubegribeligt, at sådant afguderi, en så fjantet overtro kan finde tilhængere i det nittende århundrede! Spørg dem bare, om de har helbredet en eneste her fra byen i de sidste tyve år? Der går da ellers nok krøblinger og hinker om på gader og stræder! I begyndelsen kom miraklerne egnens folk til gode! Men det ser virkelig ud, som om deres vidundervand har mistet sin virkning på os stakler. Vi bor for nær ved kilden, man må komme langvejs fra, dersom man vil helbredes ... og – det er da for idiotisk – og ikke om de bød mig 100 francs, gad jeg gå ned til deres mirakelanstalt!"

Pierres urokkelige tavshed irriterede ham øjensynlig. Nu tog han fat på Guersaints anden kind, idet han sluttede med et

rasende angreb på De Hellige Fædre af den Ubesmittede Undfangelsesorden, hvis utrolige nærighed var den egentlige grund til uenigheden, idet de stak alle gaverne til sig og ikke undte byen eller deres sognekirke hvid eller skilling.

Cazaban brød ud i harme:

"Når de dog ville være skikkelige og dele med os andre, så fik det være med deres spilfægteri!"

Og da Guersaint, efter at have vasket sæben af sig, satte sig ned, tog han fat, hvor han slap:

"Herren gør sig ingen forestilling om alt det onde, de har bragt over vor stakkels fredsommelige by! I gamle dage, for en fyrretyve år siden, var de unge piger sædelige og nette allesammen! ... men andre tider – andre sæder – nu er det sandelig en anden vise! Nu farer alle unge piger og koner af sted med buketter og vokskerter, herren har vist selv mærket, hvor frække og påtrængende de er. De er nærmest ved at tvinge fremmede deres varer på ... det er en skam for byen, sådant uvæsen. Men penge tjener de rask af, og det gør dem jo dovne. Hele vinteren ligger de på deres lade side og venter kun på valfartsdagene og pilgrimmene! Og jo mindre vi taler om deres dyd og anstændighed, jo bedre! ... desuden oversvømmes vi, så såre sommeren kommer, af en sand græshoppesværm, lediggængere og landstrygere, kuske og bissekræmmere. Der lugter langvejs væk af last og simpelhed. Se, det er den glæde og nytte, vi har af den vrimmel, der strømmer ind til deres grotte og deres basilika!"

Pierre lod sin avis synke og lyttede opmærksomt til barberens ord. For første gang begreb han forskellen mellem det gamle og det ny Lourdes. Den gamle by så from og fredelig og den ny

med sin fordærvelse og sin havesyge og sine millioner, der med tilstrømningen udefra væltede ind gennem de nybyggede gader og spredte dårligt eksempel og slethed over alt. Det var i sandhed et smukt resultat, især når man mindedes den uskyldige Bernadette, knælende foran den oprindelige grotte, og den blinde tro, fuld af inderlig, ren hengivelse, som brændte i deres hjerter, der først lagde grunden til det store værk! Mon de et øjeblik havde tænkt sig, at egnen skulle forpestes af havesyge og menneskesmuds?

Da Cazaban så, at han havde vakt Pierres opmærksomhed, slog han truende ud med hånden, som ville han feje al den forargelige overtro bort. Så gav han sin kunde et rask slag med kammen, bukkede og sagde:

"Så er herren færdig!"

Og nu talte arkitekten om vognen. Først sagde barberen noget om, at han skulle besøge en broder ude på landet, men endte med at love en landauer med to heste til Gavarniedalen for 40 francs, altså 10 francs for hver.

De skulle køre kl. 3 om morgenen, så at de kunne være hjemme næste dag, mandag, før det blev nat.

"Vognen skal holde for døren til den fastsatte tid," gentog Cazaban med sit troværdige tonefald, "herren kan trygt stole på mig."

Og med disse ord fo'r han ind til sine kostgængere, som man hørte forlange mere brød.

Klokken var henimod tre, og alle klokkerne tog på at ringe, ført fra basilikaens tårn og så fra alle klostrene.

Karmeliternes fine, skingre lyd blandede sig med Den Ubesmittede Undfangelsesordens dybe klang, alle De Blå

Søstres og sortebrødrenes lystige klokker stemmede i på en gang, og således var det hver festdag, fra morgen til aften kimedes der hen over byens tage, og den muntre klokkeklang lød hen under den klare himmel over hele den vrimlende masse, der endelig var færdig med frokosten.

3

Henimod aften begyndte Marie at blive utålmodig og ængstelig, for fru Jonquière havde sagt hende, at baron Suire hos pater Fourcade havde udvirket tilladelse til at hun måtte tilbringe natten foran grotten. Hvert øjeblik spurgte hun søster Hyacinthe:

"Vær så god, søster, at sige mig, om klokken ikke er ni?"

"Nej – mit barn, den er ikke halv ni endnu … se her er et varmt uldsjal, som De kan tage om Dem ved daggry, for Gave er ganske nær, og om morgenen er det køligt i disse bjergegne."

"Å søster, nætterne er så smukke! Jeg sover så lidt her i denne sal! Jeg vil befinde mig meget bedre ude … du gode Gud, hvor jeg er lykkelig, hvilken henrykkelse at skulle tilbringe hele natten sammen med den hellige jomfru!"

Alle på salen misundte hende. Sådan at tilbringe en hel nat i bøn udenfor grotten var en usigelig glæde, en overvældende lyksalighed. Man sagde, at de udvalgte sikkert fik den hellige jomfru at se i mørkets dybe fred. Men det var meget vanskeligt at opnå en sådan gunst. Fædrene gav ikke gerne denne tilladelse mere, da flere syge var døde, hensovede i deres henrykkelsestilstand.

"Ikke sandt, mit barn," sagde søster Hyacinthe, "i morgen tidlig nyder De nadverens sakramente ved grotten, før De igen bliver bragt herhen?"

Klokken slog ni. Skulle Pierre, der plejede at være så pålidelig, have glemt hende? De talte nu til hende om fakkeltoget, som hun ville få at se helt og holdent, hvis hun kom afsted nu. Hver aften endte ceremonierne med et sådant tog,

men om søndagen var det altid smukkest, og man antog, at det den aften ville blive så pragtfuldt, som man sjældent havde set det. Mere end tredive tusinde pilgrimme ville drage forbi med vokskerter i hænderne. Himlens vidundere ville åbenbare sig, stjernerne stige ned til jorden. Og de syge klagede over, at de var fængslede til sengene og ikke kunne noget at se af al den herlighed.

"Min kære pige," kom fru Jonquière og sagde til Marie, "Deres fader og hr. pastoren er her."

Marie blev strålende glad og udbrød:

"Å, Pierre, lad os skynde os, lad os endelig skynde os ..."

Hun blev bragt ned, og præsten trak den lille vogn, der sagte rullede afsted under den stjernebesatte himmel; hr. Guersaint gik ved siden af den. Det var en henrivende nat uden måne, himlen var som et mørkeblåt fløjlsklæde besat med diamanter, og luften var mild og behagelig som et lunkent bad, fyldt med bjergenes vellugt. En mængde pilgrimme skyndte sig gennem gaden hen til grotten, men alle var stille og højtideligt stemte, der var ingen lystig markedsstemning over folk nu. Og ved Merlasserunddelen videde synskredsen sig ud under den store nattehimmel, blev til en skyggesø af plæner og store træer, op af hvilken basilikaens fine, slanke spir strakte sig mod den mørke fløjlshvælving.

Pierre blev urolig over, at trængslen tiltog, jo længere de kom frem. På Rosenkranspladsen kunne de næsten ikke komme af stedet.

"Det er ikke muligt at nå hen til grotten," sagde han og standsede. "Vi gør bedst i at køre hen i en af sidealleerne og vente der."

Men Marie ville absolut se optogets afmarch.

"Kære ven, lad os dog prøve at komme hen til Gave, derfra kan jeg se det på afstand, jeg bryder mig ikke om at komme nærmere."

Og hr. Guersaint, der var lige så nysgerrig som hun, syntes også, at de skulle gøre et forsøg.

"De skal bare ikke være bange," sagde han, "jeg går her bag ved og passer på, at ingen skubber til hende."

Pierre måtte igen give sig til at trække den lille vogn. Der var så mange mennesker, at det tog et kvarter at nå ind under en af buegangene til højre. Derefter aftog stimlen, og endelig kom de ud på kajen, der løber langs Gave, hvor der ikke var synderlig mange tilskuere.

Han kørte endnu et halvt hundrede meter frem og nåede med vognen helt hen til brystværnet overfor grotten.

"Her er da et godt sted?"

"Å, ja, tusinde tak, men jeg må sidde op, så ser jeg meget mere."

Hr. Guersaint bragte hende til at sidde og steg selv op på en af stenbankerne ved siden af. Der var en sammenstimlen af nysgerrige som ved et fyrværkeri. Alle stod de på tæerne og strakte hals, og uagtet der endnu ikke var synderligt at se, gjorde Pierre sig også umage.

Der var tredive tusind mennesker og flere og flere kom. Alle havde de en vokskerte i hånden, indsvøbt i et slags kræmmerhus af hvidt papir, hvorpå der i blåt var trykt et billede af den hellige jomfru fra Lourdes.

Men lysene var ikke tændt endnu. Man så kun hen over et bølgende hav af hoveder, over hvilke den stærkt oplyste grotte

kastede et rødligt skær. Der lød en dyb summen, som alene røbede, at mange tusinde mennesker her var stuvet sammen, og vrimlen tabte sig langt ud i mørket, voksede og bredte sig ligesom en levende vandflade. Nu begyndte der at skinne nogle lys hist og her i mørket. Antallet voksede hurtigt. Der dannede sig øer af lys, mens der på andre steder opstod lysende striber i forskellige figurer. Det var de tredive tusind kerter, der tændtes en efter en, fjern og nær, og som med deres strålende lys fik skinnet fra grotten til at blegne.

Lysbølgerne bredte sig fra den ene ende af boulevarden til den anden og dannede et umådeligt hav af små, gule flammer.

"Å, Pierre, hvor det er smukt!" mumlede Marie. "det er, som om det var opstandelsen. De stakkels, små sjæle, der vågner op og skinner."

"Storartet! ... Storartet!" gentog hr. Guersaint i et anfald af kunstnerisk begejstring. "Se dog der henne de to striber, der krydser hinanden og danner et kors."

Pierre var blevet rørt over det, som Marie havde sagt. Det var fuldstændigt rigtigt. De beskedne, små flammer, hvoraf hver enkelt næppe var et lysende punkt, men hvis store antal frembragte denne glans, strålede som solen. Der kom stadig nye til, langt borte og ligesom forvildede.

"Å!" mumlede han, "der er et langt borte, ganske alene og sitrende ... Ser De det, Marie, hvordan det flyder langsomt nærmere for at tabe sig i det store ildhav."

Der var nu lige så lyst som midt om dagen. Træerne, der blev oplyste fra neden, viste sig i skinnende grønne farver ligesom malede kulissetræer. Bannerne over det bevægelige ildhav hang ubevægelige, men fortonede sig tydeligt med deres broderier og

silkekvaster. Lysningen strakte sig helt op ad klippen til basilikaen, hvis tårn nu viste sig ganske hvidt imod den mørke himmel. Selv højderne på den anden side af floden var oplyste, og facaderne af klostrene skinnede frem mellem det mørke løvværk.

"Det lader ikke til, at de kommer her forbi," sagde hr. Guersaint.

Pierre forklarede nu, at processionen først gik op ad vejen, der med stor bekostning var blevet anlagt i zigzag op ad den skovbevoksede højde, derefter drejede om bag basilikaen, før den kom ned ad rampen til højre, hvorfra den bredte sig ud over haveanlæggene.

"Der kan De se de første lys imellem træerne."

Det så udmærket smukt ud. De små, skælvende lys hævede sig langsomt opefter, uden at man kunne ane, hvad der holdt dem til jorden. Det varede ikke længe, før der havde dannet sig en skrå stribe, som pludseligt drejede af i en spids vinkel. En ny stribe dannede sig, drejede også og således blev det ved, indtil hele skråningen var besat af en flamme i zigzag ligesom de lynstråler, man på gamle billeder ser slå ned fra en mørk himmel. Men den lysende stribe forsvandt ikke, de små lys vedblev at bevæge sig fremad i samme jævne takt. Nu og da kom der en pludselig formørkelse, når processionen forsvandt bag en trægruppe. Der kom et øjeblik, hvor de ophørte at stige, de var nået til toppen af højdedraget, og de forsvandt ved vejens sidste bøjning.

Man hørte stemmer i mængden, som råbte:

"Se, nu drejer de om bag basilikaen!"

"Å, det varer tyve minutter endnu, inden de kommer ned på den anden side."

"Ja, de er tredive tusinde, om en time er de sidste næppe kommet forbi grotten."

Fra det øjeblik processionen begyndte, var mængdens dybe summen gået over til salmesang. Det var visen om Bernadette med de seks dusin vers, hvor englenes hilsen stadig kom igen som omkvæd. Når man var blevet færdig med disse otte og halvfjerds vers, begyndte man forfra. En endeløs, vuggende rytme: "Ave, ave, ave, Maria!" lød det, bedøvende, drømmende, stadig tilbagevendende som et syn fra Paradiset. Om natten, når alle disse skabninger lå i søvnens arme, måtte sengene vist vugge sig i takt efter denne ensformige, betagende melodi.

"Bliver vi stående her?" spurgte hr. Guersaint, der hurtigt blev træt. "Det er jo evig og altid det samme!"

Marie, som lyttede til de omkringståendes bemærkninger, sagde nu også:

"Pierre, De havde ret, vi står bedre derhenne under træerne ... jeg vil så gerne se alting!"

"Ja, vist så! Vi skal nok finde et sted, hvor der er rigtig god udsigt. Vanskeligheden er at komme afsted, ud gennem vrimlen her!"

Og atter havde han ret, de var helt blokerede af de nysgerrige, der havde samlet sig. Pierre måtte langsomt trænge sig frem, idet han bad mængden gøre lidt plads for en syg. Marie vendte sig om for at kaste et sidste blik på lysskæret over grotten, på de små, stille brændende flammer, processionen, der stadig bevægede sig fremad, som ville den aldrig standse.

Guersaint standsede op og beskyttede trillevognen mod stød bagfra.

Omsider kom de da ud af stimlen, ud under buegangene på et temmelig øde sted, hvor de kunne trække vejret. Man hørte i det fjerne omkvædet af den evindelige Bernadettesang, så endnu skæret fra de utallige kerter, som en lysende tåge, der svævede ad basilikaen til.

"Det allerbedste," erklærede nu Maries fader, "var naturligvis at gå op på Calvariet. En af hotelpigerne sagde selv i morges, at der var en storartet plads, en aldeles dejlig udsigt."

Men det turde de slet ikke tænke på; Pierre mente, denne opstigning med Marie var alt for besværlig.

"Hvordan vil De slæbe os derop med vognen? Og nedstigningen midt om natten bliver jo overmåde farlig!"

Marie ville helst blive i haveanlæggene, under træerne var der så yndigt. Altså satte de sig atter i bevægelse, kom ud i grønningen lige overfor den store kronede statue af Gudsmoder, som var oplyst ved en masse små, kulørte glaslamper, der kastede et slags markedsskær over den. Trods sin pietetsfølelse, fandt Guersaint dette røde og blå lys overordentlig smagløst.

"Se," sagde Marie, "henne ved det buskads kan vi have det rigtig rart."

Og hun pegede på en gruppe buskvækster i nærheden af "Pilgrimslejet", og det var også et udmærket sted, derfra kunne de se toget drage ned over venstre rampe til den nye bro, langs plænerne, på dets dobbelte bevægelse frem og tilbage, desuden kom der en yndig kølighed fra den nære flod. Der var aldeles

ensomt. Man havde fuldstændig fred under skyggen af de høje plataner, som dannede alleen.

Hr. Guersaint stod på tæerne for så snart som muligt at få øje på de første lys, når de drejede om ved basilikaen.

"Jeg ser endnu ingen ting!" mumlede han, "nu sætter jeg mig lidt ned i græsset. Jeg er aldeles mør i benene!"

Han kiggede hen til datteren, spurgte, hvordan hun havde det.

"Fryser du ikke, vil du have et sjal over benene? Her er noget køligt, synes jeg?"

"Tak, fader, jeg har det rigtig godt! Jeg er så lyksalig! Det er længe siden, jeg har indåndet en så frisk og dejlig luft ... her må være roser i nærheden. Kan du ikke mærke duften?"

Så vendte hun sig om mod Pierre.

"Hvor er dog de roser, kan De se dem, kære ven?"

Da hr. Guersaint havde sat sig ned lige ved siden af Maries vogn, gik Pierre ud for at se, om han kunne opdage de duftende roser, men intetsteds var der andet end grønne buskvækster, og da hans vej førte ham lige forbi "Pilgrimslejet", fik han lyst til at bese det og trådte ind.

Det var et stort rum, meget højt til loftet, med store vinduer ud til to sider. Gulvet var flisebelagt og væggene hvidtede, der var ikke andre møbler end bænke, stående rundt om i hele salen, både midt på gulvet og langs væggene. Ikke et bord, ikke en hylde, så at pilgrimmene havde opstablet deres bagage i vinduesfordybningerne, der var fyldt med bunker af kurve, vadsække, æsker og tøjbylter. For resten var salen tom, staklerne, som der havde søgt ly, var sagtens ude i anledning af processionen. Og trods den vidt åbne dør fyldte en utålelig lugt

det store rum. Murene var fugtige, gulvet tilsmudset, overspildt med fedt og vin og spyt.

Pierre forstod nok, at herfra kunne rosenduften umuligt komme. Imidlertid gik han rundt i salen, som fire osende lygter sparsomt oplyste. Han troede, at alle pilgrimmene var borte, da han i en krog opdagede en skikkelse, en sortklædt kvinde, siddende ganske stille, støttet op mod væggen med en stor, hvid bylt på skødet. Hun var ganske ene, rørte sig ikke, men sov heller ikke, for hendes øjne var vidt åbne.

Han gik hen til hende og genkendte madame Vincent, der med lav, tårekvalt stemme sagde:

"Ja, Rose har været så forfærdelig dårlig i dag! Hun har jamret sig uafladeligt siden daggry, nu for et par timer siden faldt hun i søvn, og jeg tør ikke røre mig, jeg er bange for at vække hende, så hun igen skal græde."

Og der sad hun, stille som en støtte, denne martyr for moderkærlighed, der i mange måneder havde holdt sit barn således i sine arme, stadig håbende på bedring. Hun havde båret hende her til Lourdes, havde dysset hende i søvn, uden at eje det, hvortil hun kunne hælde sit hoved på det fremmede sted.

"Har hun det da slet ikke bedre, den lille stakkel?" spurgte Pierre med blødende hjerte.

"Nej, fader, nej, det tror jeg ikke!"

"Men, gode madame Vincent, De sidder rigtig dårlig på den bænk. Hvis De havde taget de nødvendige skridt, kunne De og den lille pige sagtens have fundet bedre husly end her."

"Ak, hvad skulle det vel nytte. Hun kan bedst lide at ligge således i mine arme. Og det kan jo godt være, at jeg ikke havde

fået lov at have hende hos mig hele tiden. Nej, jeg bryder mig ikke om, at det skal være anderledes, jeg har nu den tro, at hun har det bedst på mit skød."

To store tårer rullede ned over det magre, forgræmmede ansigt. Hun tilføjede hviskende for ikke at vække barnet:

"Jeg har også penge. Halvanden franc, da jeg tog fra Paris ... jeg har kun brugt en, har endnu halvtredsindstyve centimer ... brød er nok til mig, og den søde, stakkels Rose kan nu ikke en gang synke en slurk mælk! ... jeg behøver altså ingen ting ... og hvis hun kommer sig – ak, da er vi alle rige og lyksalige!"

Hun bøjede sig ned over den lille, betragtede med usigelig ømhed det blege ansigt, der i lygtens flakkende skær så endnu svagere ud end tidligere.

"Se, hvor sødt hun sover! ... ikke sandt, De tror jo, at den hellige Gudsmoder vil se i nåde til mit lille barn? Nu er der kun en dag tilbage, men jeg håber så vist, hun bønhører mig, jeg har bedt hende så længe og så inderligt, og hele natten vil jeg sidde ganske stille uden at røre mig af pletten, i morgen vil den hellige jomfru helbrede hende, så lever hun nok til i morgen, min egen skat!"

En uendelig medlidenhed fyldte Pierres hjerte. Han måtte vende sig om for at skjule sine tårer, og idet han gik, mumlede han:

"Ja, ja, min stakkels kone, håb og bed De kun!"

Og så forlod han hende, siddende der i det store, tomme, kvalme rum, mellem de uordentlige bænkerækker, stivnet i ubevægelighed vovede hun knap nok at trække vejret, for at hendes åndedræt ikke skulle vække barnet til lidelse og smerte. Hun bad for sit barn med stumme, fast tillukkede læber.

Da Pierre kom tilbage, spurgte Marie hastigt:

"Nå, fandt De så roserne? Var de nær herved?"

Han ville ikke bedrøve hende ved beretningen om den elendighed, han lige havde set, så han svarede kun:

"Nej, jeg har set efter over alt i buskadserne, der var ingen roser."

"Det var da mærkeligt," fortsatte hun i en drømmende tone, "duften er så sød og så gennemtrængende, kan De ikke selv mærke den? Netop nu er den så stærk, som om alle paradisets roser stod i blomst omkring os!"

Men et let udråb fra hr. Guersaint afbrød deres samtale. Den gamle herre havde rejst sig op, da han så de lysende punkter vise sig på rampen til venstre for kirken.

"Så, der har vi dem da endelig!"

Og processionen drog virkelig frem. De lysende prikker myldrede ud – strækkende sig i en dobbelt række, der hoppede og vaklede afsted. Alt andet opslugtes af natten, det lysende bånd så ud, som strålede det frem af det ukendte mørke.

Og på samme tid tonede sangen atter over til dem, de hørte det ensformigt betagende omkvæd af Bernadettevisen, men lyden var denne gang så fjern, at den snarere lignede en dæmpet brusen af vinden i træernes grene.

"jeg sagde det jo nok!" mumlede Maries fader, "at vi skulle have set det fra Calvariet!"

Han kom tilbage til denne ide med barnagtig halsstarrighed, gnavede over, at de havde fået ham slæbt hen på den allerusleste plads.

"Men, søde papa," sagde Marie, da hun i nogen tid havde hørt på hans jeremiader, "hvorfor går du da ikke op på Calvariet? Der

er god tid. Pierre vil nok blive hos mig, ikke?"

Og med et sørgmodigt smil tilføjede hun:

"Desuden er der vist ingen, der løber bort med mig!"

Guersaint rystede på hovedet med en martyrmine, men pludselig rejste han sig og gjorde sig rede til at gå over plænerne.

"Nå, ja, ja da! Bliv I så her, jeg skal nok komme tilbage og fortælle Jer det hele, så snart jeg kan!"

Pierre og Marie sad nu alene tilbage i denne lille, mørke og ensomme krog, hvor roserne duftede, uden at de kunne fatte, hvorfra duften kom. Og de talte ikke, tavse sad de og fulgte med øjnene de små bitte, lysende prikker, der stadigt og sagte gled afsted i myldrende vrimmel.

Det lignede en dobbelt række skælvende og blinkende stjerner, som kom fra venstre side af kirken og nu gled langs den vældige rampe, hvis runding den lidt efter lidt tegnede. I denne afstand var det ikke muligt at øjne pilgrimmene, man så kun de bevægelige lyspunkter, der drog lange regelmæssige linjer henad nattens mørke.

Men lidt efter lidt, alt som kerternes antal steg, kunne man skelne kirkens omrids, basilikaens slanke former, rampens mægtige buer, Rosenkranskirkens brede, tunge facade. Med den ustandselig fremadflydende lysstrøm af levende gnister kom en slags morgenrøde, en voksende ildtåge, der snart fyldte synskredsen med gylden glans.

"Se dog, men se dog, Pierre," udbrød Marie i barnlig henrykkelse, "de bliver ved, de bliver ved at komme frem, hundrede tusinder!"

Og deroppe kunne den ene ildgnist næppe lue for den anden, de kom, som sprudlede de ud fra en himmelsk uudtømmelig kilde, der gød en strøm af saltstøv ud over jorden. Nu havde de første pilgrimme nået haverne, hvor den kronede jomfru befandt sig – endnu var processionen et godt stykke borte, men Pierre og Marie kunne allerede føle luften dirre, et livsens pust fra de mange småflammer, og stemmerne svulmede.

Som flodens bølger mod strandbredden rullede omkvædet gennem luften: "Ave, ave Maria," i vuggende rytme, i betagende ensformighed.

"Ak, dette omkvæd!" mumlede Pierre, "det trænger sig med magt ind i ens øre. Jeg har en fornemmelse, som om hele mit legeme sang med!"

Atter lo Marie på sin barnlige måde.

"Ja, De har ret! Det lyder gennem ens søvn om natten, og her er det igen, man formelig svæver til himmels med det omkvæd, med denne inderlige påkaldelse!"

Hun holdt inde et øjeblik, så lagde hun til:

"Så, nu er de på den anden side plænen, lige overfor os."

Processionen fulgte den lange, lige allé, drejede om korset fra Bretagne og steg ned ad den anden lige allé. Den var et kvarter om denne svingning, og nu dannedes der to lange parallelløbende linjer under en strålende sol. Men det var som et vidunder at se på denne stedse fremadkrybende ildslange, hvis gyldne ringe så sagte slyngede sig henad den sorte jord – og strakte sig, strakte sig i det uendelige, uden nogen sinde at rulle sin sidste ring ud. Flere gange kom der lidt uorden i marchen, men snart skred processionen atter afsted, langsomt og regelmæssigt. Himlen så ud, som havde den mistet en hel

mængde af sin stjernevrimmel. En mælkevej var dalet ned og rullede nu sit mylder af verdener hen ad jorden som en vidunderlig stjernedans. Et blåagtigt lysskær gled hen over alt, alt var nat og himmel og stjerner – kirker og huse og træer smeltede hen som et drømmesyn i den gådefulde glans fra de tusinde kerter, hvis tal stadig øgedes.

Marie drog et dybt beundringssuk – hun fandt ikke nye ord, gentog blot:

"Ak, hvor det er dejligt! Å Gud, hvor det er dejligt! Se dog, se dog Pierre! Har De nogen sinde tænkt Dem noget så dejligt!"

Men siden processionen var kommet dem nær, var den ikke mere en regelmæssig fremadbølgen af stjerner, som ingen hænder bar. Nu skimtede de i lysglansen legemer, genkendte i forbigående ansigter, så pilgrimme holde kerterne op. Allerførst kom Grivotte, der absolut ville med. Hun erklærede, at hun havde aldrig i sine levedage været så rask, og hun havde stadig sin dansende og hoppende gang i den kølige natteluft, der dog nu og da rystede hendes legeme som en let gysen.

Derefter viste familien Vigneron sig med fru Marte, der slæbte de trætte ben møjsommeligt afsted. Lille Gustave stak sin krykke i gruset, så frygtelig træt ud, mens vokset drev ham ned over højre hånd, hvor imod fader Vigneron stolt løftede sin kerte højt op. Alt, hvad der bare kunne krybe og gå, var med. Elise Rouquet fo'r forbi som et skræmmebillede med sit røde, græsselige ansigt uden tørklæde. Lille Sophie Couteau, mirakelbarnet fra forrige år, gik og legede med et lys, som om det var en stok. Hoved ved hoved drog forbi, flest kvinder, med simple og grimme træk, der undertiden havde et himmelsk forklaret udtryk, og toget drog videre, lys ved lys. De så endnu

en lille, sortklædt, beskeden skikkelse, madame Maze, som de ikke ville have lagt mærke til, hvis hun ikke, netop som hun gik forbi, havde løftet lyset, så at det kastede et stærkt skær over hendes blege, tårevædede ansigt.

"Se," forklarede Pierre, "nu kommer de første lys til Rosenkranspladsen, og jeg er sikker på, at halvdelen af pilgrimmene endnu ikke har forladt grotten!"

Marie så op, der, til venstre for basilikaen så hun stadig lysene stige frem i uafbrudt rækkefølge, med næsten mekanisk regelmæssighed, der lod til aldrig at ville standse!

"Ak," udbrød Marie, hvilken endeløs mængde sørgende sjæle! For hver af disse småblus hører jo til en lidende sjæl! En sjæl, der tørster efter trøst og befrielse!" Pierre måtte bøje sig ned over hende for at høre, hvad hun sagde, for salmesangen overdøvede nu deres stemmer. Versenes ord løb i et, hvert stykke af toget sang sit, alle var betaget, henrevet af troen, hørte og vidste næppe, hvad de selv sagde. Det hele lød som en forvirret råben, en utydelig påkaldelse, der efterhånden bedøvede og beundrede alle. Atter og atter lød omkvædet, stadig hørtes over alle andre lyde det tilbagevendende: "*Ave, ave, ave Maria!*"

Pludselig fo'r Pierre og Marie sammen. Guersaint stod lige ved siden af dem.

"Ja, lille børn, her har I mig igen! Jeg havde ikke lyst til at blive deroppe mere, jeg har skudt genvej, er to gange gået igennem processionen. – Å, det var storartet! ... det er unægtelig det eneste rigtig smukke syn, jeg har set her i Lourdes!"

Og så gav han dem en beskrivelse af processionen, set fra Calvariet.

"I kan tænke jer en himmel neden under den anden, men en himmel, der er helt dækket af et eneste vrimlende stjernebillede, og lysene tegnede sig som en monstrans, ja aldeles en monstrans, hvis fod dannedes af rampen, og hvor hostien var den runde plæne. Det var en gylden, glødende monstrans, flammende midt i mørket med en bestandig stjerneblinken! Aldrig har jeg set noget så mærkeligt og så storartet."

Han slog ud med armene, var aldeles ude af sig selv, strømmede over af kunstnerisk begejstring.

"Lille fader," sagde Marie nu ømt. "Siden du nu har set al ting, så skulle du gå hjem i din seng. Klokken er snart elleve, og du ved, du skal afsted til Gavarniedalen i morgen tidlig klokken tre."

Hun tilføjede for at bestemme ham:

"Jeg er så glad over, at du tager på den lille udflugt! ... men vær nu hjemme i god tid, for i morgen – i morgen skal du bare se!"

Og så holdt hun inde, hun vovede ikke med ord at udtrykke det sikre håb, hun nærede.

"Ja, du har ret, så går jeg i seng," sagde den gamle herre. "Når Pierre er hos dig, er jeg ganske rolig!"

"Men," udbrød hun, "jeg vil ikke have, at Pierre skal blive her i nat. Når han har fulgt mig til grotten om lidt, går han også i seng ... jeg behøver ingen hjælp. Den første, den bedste portør kan bringe mig hjem til hospitalet i morgen tidlig."

Pierre tav. Så sagde han ganske stille:

"Nej, nej, Marie, jeg bliver alligevel hos Dem. Jeg vil også tilbringe natten ved grotten."

Hun ville svare, ville sige ham imod, men hans tonefald havde været så mildt, hun følte, at også han tørstede efter lykke, og hun tav stille, bevæget lige ind i sjælen.

"Ja, ja, børn," fortsatte faderen, "gør nu, som I vil, jeg ved, at I er fornuftige begge to. God nat, bryd jer ikke om mig."

Han trykkede et langt kys på Maries pande, gav den unge præst hånden og blev borte inde mellem pilgrimmene, for han måtte for tredje gang bryde igennem processionen.

Og så sad de to alene i deres stille, ensomme krog under de store træer, hun i sin vogn, han ved siden af på græsset, støttende sin arm på et af hjulene, og det var yndigt at betragte lysene, der vedblev at gå forbi for at samles på Rosenkranspladsen.

Hvad der især glædede ham, var, at Lourdes atter var helligdommens by, miraklernes sted, ikke en lystig markedsplads, hvor pyntede mennesker kom sammen for at more sig. Han syntes, at der fra bjergene kom en rensende luftning, et pust, som fejede madlugt og slugvorne søndagsglæder langt bort. Her så han kun den uendelige himmelhvælving med de klare stjerner. Køligheden fra floden var yndig, og duften fra markblomsterne svævede nu og da hen over de to tavse, unge væsner, der sad hensunket i nattens gådefulde fred. Det eneste, som mindede dem om menneskene og deres værk, var de små vokskerters flammetunger, dem, Marie nys kaldte "sørgende sjæle," der søgte befrielse. Her var hvile, her var fred, her var rum for uendelige forhåbninger. Mens Pierre sad her, svandt mindet om eftermiddagen, han

tænkte ikke mere på alt det, der havde stødt hans finfølelse. Han glemte pilgrimmenes grådighed, præsternes nærighed og hengav sig til glæden over stedets guddommelige friskhed, den stille nats skønhed, hvor hans hele væsen dykkede sig ned som i et fornyelsens bad.

Marie frydede sig også. Nu mumlede hun hen for sig:

"Ak, hvor Blanche dog ville have glædet sig over alle disse vidunderlige ting!"

Hendes tanker fløj til søsteren, der i Paris sled og slæbte som timelærerinde, og dette ord, denne hentydning til Blanche, om hvem hun ikke siden deres afrejse havde, talt, fremmanede hele fortiden for disse to ungdomsvenner.

Uden at tale gennemlevede de sammen deres barndom med de muntre lege i haverne, som kun et levende hegn adskilte. Så kom skilsmissen, den dag, han drog til seminariet, da hun med hede tårer kyssede ham, idet hun lovede aldrig at glemme ham. År gik, og de var adskilt for livet. Han var bundet til kirken ved sit præsteløfte, hun var bestandig fængslet til sygelejet. Det var deres historie, en inderlig varm og øm følelse, der længe ubevidst havde ulmet i deres unge hjerter, derpå et fuldstændigt brud, som om de var døde begge to, skønt de nu sad her ved hinandens side. De genså i ånden det tarvelige hjem, hvor den ældste søster ved strengt arbejde søgte at sprede hygge og velvære, det tarvelige hjem fra hvilket de drog til Lourdes. Han tænkte på den indre kamp, der havde raset i hans sjæl, inden han, i ubetinget tillid til hendes tro, havde givet efter og var fulgt med. Og det var i sandhed yndigt at sidde her sammen, ene og uforstyrrede i denne stille, mørke krog, under

den skønne, stjerneoversåede nattehimmel, mens jorden om dem ligeledes var et myldrende stjernehav.

Marie havde stadig bevaret et barns sjæl, en lille, hvid sjæl, som faderen sagde, ingen kunne være bedre eller renere. Hun var blevet ramt af ulykken i tretten års alderen, og hun var ikke blevet ældet af sygdom eller sorg, men var stadig et barn trods de tre og tyve år; indadvendt og stille bar hun den tunge prøvelse, Gud havde lagt på hendes unge skuldre, skønt den tyngede hende til jorden med knusende vægt. Det kunne man læse i det åndsfraværende udtryk, i det tomme blik, i hendes mangel på vilje og modstandskraft. Ingen kvindesjæl kunne være mere enkel, hun var og blev en lille pige, standset i sin udvikling. Hun ejede en sød, artig piges rene sind, havde ingen anelse om den modne kvindes lidenskaber.

Hun havde ingen anden kærlighedshistorie end den tårevædede afsked med vennen, og den fyldte hendes hele hjerte. I de endeløse dage hun havde ligget på sit smertensleje, var hun aldrig kommet bort fra denne drøm. Hun mente, at hvis hun havde været frisk og sund, havde han ikke aflagt sit præsteløfte, og da ville de have levet for hinanden. De gudelige, fromme bøger, hun fik lov at læse, vedligeholdt denne uskyldige og englelige kærlighedsdrøm. Rygter og beretninger fra yderverdenen trængte ikke ind over dørtærsklen til det værelse, hvor hun lå så stille og led, og når hun fordum blev bragt fra det ene badested til det andet, drog hun gennem mængden som en søvngængerske, hvis åbne øjne ikke så, hun var alt for optaget af sin egen svaghed, af den ulykke, der gjorde hende så forskellig fra alle andre unge kvinder. Derfor var hun også i hele sit væsen et yndigt, skrøbeligt barn, der bevarede sin rene

trettenårs kærlighed i et uskyldigt, uvidende hjerte. I mørket søgte Maries hånd nu Pierres, og da hun på halvvejen fandt den, mødtes de i et langt, ømt håndtryk. Ak, hvor var de glade i denne time! Aldrig havde de således frydet sig ved at sidde sammen, langt borte fra menneskene, midt i en gådefuld fortryllende dejlig verden. Rundt om dem så de kun blinkende stjerner i mørket, den fjerne sang vuggede deres sjæle og bar dem mod himlen på englevinger. Og så vidste hun jo, at hun skulle blive rask næste dag, når hun havde tilbragt en nat her ved grotten. Det var en sikker overbevisning, den hellige Gudsmoder ville bønhøre hende, lade sig røre, når hun fik lov at bede til hende hele denne lange, lyksalige nat. Hun forstod så godt, hvad Pierre havde ment før, da han sagde, han også ville våge med hende. Hun vidste, at *han* også havde en gunst at udbede sig, hun vidste, han ville bønfalde den almægtige Gudsmoder om at få sin barnetro igen! Nu sagde deres hænder hinanden, hvad deres læber ikke udtalte. De lovede at bede for hinanden, den ene ønskede så inderligt helbredelse for den anden; de glemte så fuldstændig sig selv, at de et øjeblik havde følelsen af kærlighedens fulde hengivelse. Det var en himmelsk fryd!

"Ak," mumlede Pierre, "denne blå nat, denne uendelige skygge, som dækker med kærlighedens kåbe al menneskelig brøst, denne uendelige, kølige fred, hvor jeg ville drukne al min tvivl!"

Hans stemme døde hen, og Marie hviskede:

"Og så roserne, alle de tusinde rosers duft! ... mærker De den ikke også, min ven? Hvor mon de dog er, siden De ikke kunne finde dem før?"

"Ja, jeg kan godt mærke duften, men her er ingen roser, ellers måtte jeg have set dem, da jeg søgte overalt her omkring."

"Hvor kan De sige, at her ingen roser er, når den dejligste duft ombølger os og fylder hele luften. Undertiden er det så stærkt, at jeg næppe kan trække vejret af glæde ... her må vokse roser i tusindtal lige ved vore fødder."

"Nej, jeg forsikrer Dem for, at her ikke er en eneste busk. Eller også må de være usynlige, de må være i græsset eller på de store træer, måske er det en duft, der udstrømmer fra selve jorden, eller floden eller bjergene!"

De tav en stund. Så fortsatte hun med dæmpet stemme:

"Hvor de dufter, Pierre. Det er mig, som vore hænder holdt en hel buket!"

"Ja, de dufter vidunderlig dejligt, og nu mærker jeg tydeligt, at duften kommer fra Dem, som om roserne blomstrede i Deres hår!"

Og så talte de ikke mere. Processionen drog fortsat forbi, stadig myldrede de små gnister frem om hjørnet ved basilikaen, som sprudlede de op af et uudtømmeligt kildevæld. De utallige småblus tegnede en dobbelt streg gennem nattens mørke, men især var det smukt på Rosenkranspladsen, hvor processionen langsomt svingede rundt i stadig snævrere kredse, mens de trætte og fortumlede pilgrimme vedblev med deres ensformigt betagende sang. Og snart smeltede kredsene sammen til en sø, en luesø, om hvilken ildbåndet viklede sig uden ophør, den store Rosenkransplads blev til et flammehav, hvis små bitte gnistrende bølger hoppede rundt i ustandselig hvirvlende dans. Et rødt morgenskær oplyste basilikaen, mens synskredsen lå i mørkets skygge, kun hist og her vandrede enkelte vildfarende

lys som små lygtemænd. På Calvariet måtte en del af toget være vandret op, for man så der igen den dobbelte ildstreg hæve sig mod himlen. Omsider kom de allersidste kerter om plænerne og løb ud i flammehavet på pladsen, hvor 30.000 kerter nu brændte under den høje, rolige hvælving, hvis stjerner blegnede. En lysende tågesky svævede med salmesangen op imod nattehimlen, og stemmerne svulmede. Som før lød det stadig tilbagevendende omkvæd englenes hilsen til Gudsmoder: "Ave, ave, ave Maria!" Det lød, som var det selve lysenes knitren, som var det alle disse hjerter, der i flammende inderlighed søgte befrielse i bøn og påkaldelse af den hellige jomfru.

Et efter et blev lysene slukket. Den stille nat bredte igen sin stjernekåbe over jorden, da Pierre og Marie mærkede, at de endnu sad der hånd i hånd, skjult under de store træers hemmelighedsfulde skygger. Langt borte, i byens mørke gader, gik vildfarne pilgrimme og spurgte om vej til deres bolig her i den fremmede vidunderstad. Sagte fjed lød henad stenbroen, dæmpede lyde af alt det, der lister om i mørket, inden man falder til ro i søvnens arme.

Men Pierre og Marie glemte sig selv og omverdenen, de sad ubevægelige, hånd i hånd, og nød en overjordisk fryd midt i de usynlige vidunderrosers duft.

4

Pierre kørte vognen med Marie hen foran grotten og anbragte den så nær ved gitteret som muligt. Klokken var over tolv, dog var der endnu hen ved hundrede mennesker tilbage, nogle sad på bænkene, men den største del af dem lå knælende på jorden, hensunket i bøn. Set udefra lignede den stærkt oplyste grotte et kapel, hvor man midt i glansen af kerterne, der lyste som stjerner, så den skinnende hvide statue af den hellige jomfru. De grønne hængeplanter fik glans som smaragder, og de tusinder af krykker, der hang på væggene, lignede en masse bladløse grene, der snart atter ville skyde knopper.

Det stærke skin gjorde natten endnu mørkere, udenfor kunne man intet se, og alt var svundet bort i dyb skygge. Man hørte kun den stadige summen af Gave, hvorfra der steg en forfriskende kølighed op mod den tunge, uvejrssvangre himmel.

"Har De det nu godt, Marie?" spurgte Pierre sagte. "Fryser De ikke?"

"Nej, slet ikke, jeg har det udmærket. Læg sjalet over mine ben ... mange tak, Pierre, De skal ikke være urolig for mig, jeg trænger ikke til noget nu, da jeg er sammen med hende ..."

Stemmen svigtede hende, hun faldt hen i en henrykkelsestilstand, lå med foldede hænder og øjnene fæstede på den hvide statue, og hendes stakkels medtagne ansigt antog et forklaret udtryk.

Pierre blev der endnu nogle minutter, han havde villet svøbe sjalet om hende, for han så, at hendes små, afmagrede hænder skælvede, men han var bange for at gøre hende imod og nøjedes

med at stoppe det ned om hende, som man gør ved små børn. Hun lagde slet ikke mærke til ham længere.

Han satte sig på en bænk i nærheden for at samle sine tanker, da han fik øje på en dame, der lå og knælede i skyggen. Hun var sortklædt og så lille og tynd at hun næsten helt forsvandt i mørket. Det gik op for ham, at det måtte være fru Maze, og han kom til at tænke på brevet, som hun havde fået i dagens løb. Han ynkedes over hende, følte, hvor alene og forladt hun var. Hun havde ingen legemlige lidelser, hun anråbte den hellige jomfru om lindring for sit hjertes pine, om omvendelse for den utro mand.

Brevet havde sikkert været et hårdt svar, for hun så i dette øjeblik ud som en stakkels ydmyg og sønderknust skabning. Hun plejede at liste sig derhen om natten for i ro at kunne hengive sig til sin sorg, græde og anråbe om at genvinde sin tabte lykke, uden at nogen kunne ane hendes hemmelighed.

Hendes læber bevægede sig ikke en gang, det var hendes sårede hjerte, der i fortvivlelse krævede sin del af kærlighed og lykke.

Ak! Det var denne uudslukkelige higen efter lykke, som førte dem alle her hen, såvel de sjælelig som de legemlig syge. Pierre følte den også, og trangen til at få den tilfredsstillet snørede hans strube sammen. Han ønskede, at han kunne kaste sig på knæ og anråbe de himmelske magter om hjælp med den samme enfoldige tro som denne kvinde. Men hans lemmer var som stivnede, og han kunne ikke finde ord. Det var en lettelse for ham, da han følte, at en rørte ved hans arm.

"Fader, hvis De ikke kender grotten, så kom en gang med mig. Jeg skal vise Dem den. Der er så behageligt på denne tid af

natten."

Han rejste sig hurtigt og genkendte baron Suire, præsident for "Vor Frues Gæstevenners" forening. Denne forekommende og jævne mand var formodentlig kommet til at synes godt om Pierre, som modtog hans tilbud og gik med ham ind i grotten, der var fuldstændig tom. Baronen lukkede gitterlågen, hvortil han havde en nøgle, efter dem.

"Ikke sandt, fader, her har man det godt. Når jeg kommer herned og opholder mig nogle dage i Lourdes, går jeg sjældent i seng før daggry, fordi jeg plejer at tilbringe nætterne her ... der er ingen her længere, man er ganske alene, og synes De ikke, her er herligt, man ligesom føler, at man er hos den hellige jomfru."

Han smilede på sin elskværdige måde og gav sig til at vise grotten frem som en, der hørte hjemme her og nærede en oprigtig hengivenhed for dette herlige sted. Men trods hans store ærefrygt, følte han sig ikke generet, han passiarede, han gav forklaringer med en frejdighed som en mand, der følte sig overbevist om, at han stod på en god fod med Himlen.

"Å! De ser på lysene ... her brænder omtrent to hundrede ad gangen, dag og nat, og det ender jo med at varme op. Her er ganske varmt om vinteren."

Pierre kunne næsten ikke få vejret i den lumre luft, der var fyldt med lugten af voks. Han blev ganske blændet af den stærke glans, da han trådte ind. I midten var der en stor opstander, formet som pyramide, tæt besat med små lys, så at den lignede et lysende takstræ, oversået med stjerner. I baggrunden var de store lys anbragt i rækker, ulige i højde ligesom orgelpiber, nogle så tykke som et lår. Andre store

kandelabre stod rundt om på klippens fremspringende kanter. Hvælvingen i grotten sænkede sig til venstre, her var stenen fuldstændig sværtet sort af de lys, som nu uafladeligt havde ophedet den i årtier. Vokset drev ned overalt, opstandere og kandelabre var dækkede af et hvidt lag, som stadig tiltog i tykkelse. Hele klippen var som bestrøget med det og ganske fedtet at føle på, men især gulvet var i den grad dækket, at der var sket ulykkestilfælde; man havde været nødt til at lægge en art måtter derpå, for at folk ikke skulle glide og snuble.

"Kan De se de tykke der," forklarede baron Suire, "det er de dyreste, de koster tres francs og de kan brænde i en måned ... de mindste til fem og tyve centimer, brænder kun i tre timer ... å, vi sparer heller ikke på dem, vi har nok af dem! Se, her står to kurve, som man endnu ikke har fået bragt til magasinet."

Derpå foreviste han møblementet: et orgel med lærredsovertræk, en dragkiste med store skuffer, hvori man gemte de hellige klæder, bænke og stole, forbeholdt det lille, udvalgte publikum, som blev indladt her under højtidelighederne, og endelig et meget smukt alter på ruller. Det var dækket med drevne sølvplader og skænket af en fornem dame, men man benyttede det kun under de meget indbringende valfarter, da man var bange for, at det skulle tage skade af fugtigheden.

Pierre følte sig ilde berørt af al denne hverdagspassiar, som ødelagde hans højtidelige stemning. Da han trådte ind, var han uvilkårlig blevet betaget, og hans sjæl havde følt en sær uro, som om mysteriet skulle afsløres for ham. Han var på samme tid ængstelig og glad til mode. Og han så ting, der rørte ham inderligt, bunker af buketter, der var lagt ved den hellige

jomfrus fødder, barnlige exvotoer, et lille jernkors, en krykke, så lille, som om den var lavet til en dukke. Neden for den del af grotten, hvor åbenbarelsen havde fundet sted, der, hvor man gned de rosenkranse og medaljer, man ville indvie, var klippen ganske afslidt og glat. Der, hvor millioner af læber var blevet trykket mod stenen, var den glinsende som sort, poleret marmor.

Han standsede foran en fordybning i bunden af grotten, hvori der lå en mængde breve og alle slags papirer.

"Å, det havde jeg nær glemt," udbrød baron Suire, "her skal De se noget af det mest interessante. Det er de breve, som de troende hver dag kaster gennem gitteret ind i grotten. De bliver samlet op og lagt der, og om vinteren morer jeg mig med at gå dem igennem ... De kan jo nok tænke, at man ikke kan brænde dem, for de indeholder ofte penge, halvtredsindstyve centimer eller en franc og især frimærker."

Han tog på må og få et af brevene og viste Pierre udskriften, før han åbnede det. Det var næsten alle breve, skrevet af udannede personer, og hvis udskrift: "Til den hellige jomfru i Lourdes" var malet med store, uregelmæssige bogstaver. Mange af dem indeholdt anmodninger eller taksigelser i enfoldig stil og med den mærkeligste stavemåde.

"Jeg forsikrer Dem," sluttede baronen, "der kan også være rigtig nydelige breve, ikke nær så dumme, som man skulle tro. I hele tre år fandt jeg breve fra en dame, der intet foretog sig uden at spørge den hellige jomfru til råds. Hun var gift og nærede en meget farlig lidenskab for en af sin mands venner ... tænk Dem, fader, hun overvandt sin brødefulde kærlighed, den

nådige Gudsmoder sendte hende kyskhedens panser – kraft til at døve sit hjertes røst!"

Han afbrød sin beretning og sagde:

"Men kom dog og sæt Dem her! De kan ikke tro, hvor man har det godt!"

Pierre gik hen og satte sig hos ham på bænken til venstre, hvor klippen dannede en yndig, lille krog. Og ingen af dem talte, dyb tavshed herskede om dem, da den unge mand bagved sig lagde mærke til en utydelig mumlen, en sagte, klar lyd, der nåede hans øre. Han studsede, og baron Suire sagde:

"Det er kilden, De der hører. Den springer frem lige her bagved gitterværket. Har De lyst at se den?"

Og uden at vente på svar, bøjede baronen sig ned for at åbne en lem, der beskyttede kilden, idet han bemærkede, at man holdt den under lås og lukke, fordi man frygtede, at fritænkerne skulle forgifte dens vand. Denne mærkelige indbildning forbavsede Pierre, men han mente, det var et påfund af baronen, hvis barnlige lettroenhed flere gange havde overrasket ham.

Imidlertid raslede den gamle herre med sikkerhedslåsen, der ikke ville op.

"Det er da underligt," mumlede han, "ordet var *Rom*, og jeg ved, bogstaverne er ikke stillet om ... men fugtigheden spolerer os alting her. Hvert andet år må vi forny alle krykkerne deroppe på klippevæggen, ellers falder de helt sammen for os ... å – tag en kerte og lys mig lidt, fader ..."

Da Pierre nu havde et lys, fik han endelig låsen op – den var ganske rigtig grøn af fugtighed, og så kom kilden til syne. Fra en klippespalte henover grus og småsten rislede det klare vand

frem uden hast, men over en temmelig stor udstrækning. Baronen forklarede, at man havde udgravet dens løb og lagt cementdækkede rør, han fortalte desuden, at man bag ved bassinerne havde været nødt til at lave en muret beholder, der opsamlede vandet om natten, da man ellers let kunne risikere, at kilden ikke leverede nok til det daglige forbrug.

"Vil De smage?" sagde han så, "vandet er bedst, lige når det kommer op af jorden!"

Pierre betragtede i tavshed det salige vand, det uskyldige vand, der spillede i gyldne, bløde farver under kertens lys. Voksdråber faldt ned i det med en let knitrende lyd og han tænkte på den gådefulde helbredelseskraft helt derinde fra klippernes skød.

"Drik et lille glas?"

Baronen fyldte med vanlig forekommenhed et bæger, der altid lå ved kilden, og præsten måtte tømme det. Vandet havde den rene, friske smag, som er særegen for alle kilderne her i Pyrenæernes højsletter.

Låsen sattes for, og de tog atter plads på stenbænken. Pierre lyttede til kildens klare rislen. Den mindede ham om en usynlig fugls sagte kvidren. Og så talte baronen om grotten, talte om den i de forskellige årstider med en barnlig, rørende veltalenhed, fuld af ubetydelige små omstændigheder.

Om sommeren, under de store valfarter, var her støj og hurlumhej, alle pilgrimmene stormede løs med bøn, råb og påkaldelse, så man næppe kunne høre ørenlyd. Men høsten med de heftige regnskyl, der i dagevis raslede mod grottens sider, bragte fred. Da kom der pilgrimme langvejs fra: indere, malajer, ja kinesere, små, tavse flokke, der i henrykt stilhed

knælede ned på den opblødte jord, mens missionærerne gav dem befaling til at bede. Af alle Frankrigs provinser var Bretagne den mest troende. Derfra kom mange fromme – hele sogne, både mænd og kvinder – det var i sandhed et opbyggeligt syn at være vidne til den inderlighed, de lagde for dagen, når de bad til Gudsmoder. Så kom vinteren med frygtelig kulde og voldsomt snefog, der spærrede al færdsel i bjergene. Hele familier opslog da deres bolig i byens hoteller, og de troende vandrede gennem driverne til grotten hver evige morgen. Så kom de, der ville tale alene med den allerhelligste jomfru, de, der ville undgå støj og stimmel. Her var en himmelsk fred, når det umilde vejrlig jog mængden bort. Hvad enten det regnede eller stormede, sneede eller føg, stod grotten og flammede i glans og glorie med alle sine tændte kerter. Den lyste op i den sorteste uvejrsnat, brændte som et kærlighedsbål, intet havde magt til at slukke. Baronen fortalte, at han i fjor flere gange havde tilbragt eftermiddagen på dette sted. Der var altid lunt og hyggeligt, skønt det vendte mod nord og solen aldrig trængte ind i grotten. Sandsynligvis opvarmedes klippens vægge af disse altid brændende kerter, men man havde vel også lov at tro på en velgerning, et lidet vidunder fra den hellige Gudsmoder, som lod et evigt vårpust lufte her i sin egen grotte?

De små fugle vidste nok, hvorfor de altid holdt til her mellem vedbend og slyngplanter, når deres fødder stivnede af vinterkulden andetsteds.

Endelig kom så det virkelige forår med grøde og varme.

Gave rullede da sine bølger afsted, mens sneen smeltede på bjergene og bragte floden til at gå over sine bredden.

"Ja, ja," gentog baronen med langsomt rørt tonefald, "her på denne velsignede plet har jeg tilbragt dejlige vinterdage ... her kom kun en eneste pilgrim, en dame, ung og smuk var hun – vel nogle og tyve år – med lysebrunt hår og dejlige, blå øjne. Hun sagde ingenting, jeg hørte hende ikke engang bede, hun blev her i timevis og så usigelig sorgfuld ud ... jeg aner ikke, hvem hun var, har aldrig set hende siden."

Han tav, og lidt efter opdagede Pierre, at han var blidt slumret hen. Med hænderne foldede over maven, og hagen støttet mod brystet sad han og sov et barns rolige søvn. Når han, som han sagde, tilbragte natten her i grotten, var det velsagtens for at sove i fredsommelig lyksalighed og drømme om englene.

Atter faldt Pierre hen og nød ensomheden og nattens stilhed ... jo, her var fred for sjælen på dette sted. Den dalede ned fra de tændte alterblus, fra klippens glatte stenvægge, fra statuens hvide draperier.

Omgivelserne svandt hen som i drømmetåge. Han så hverken krykkerne eller alle de exvotoer, der dækkede alle grottens vægge. Et slør lagde sig over sølvaltret og det tildækkede orgel.

En stille beruselse listede sig over hans hele væsen.

Og han havde især en fornemmelse, en guddommelig, sød fornemmelse, som svævede han bort fra alt levende, som fjernede han sig fra al virkelighed, som flød han over i uendeligheden. Det lille gitterværk skilte ham fra verden, var som Paradisets port.

Pierre blev vækket af en sagte støj til venstre. Det var kilden, der rislede og mumlede med sin kvidrende fuglesang. Ak, han

ville gerne have kastet sig på knæ, ville inderlig gerne have troet på vidunderet med den faste overbevisning, at dette kildevæld sprudlede frem af klippen ene og alene for at helbrede den lidende menneskehed! Var han da ikke kommet hid netop for at bønfalde Gudsmoder om at give ham sin barnetro tilbage? Hvorfor kastede han sig ikke på sit ansigt og bad? Han kunne næppe trække vejret. Lysene blændede ham, så at han var ved at blive svimmel. Og med et faldt det ham ind, at han i de to dage, han havde tilbragt her på dette fredlyste sted, ikke havde sagt sin daglige messe. Det var en alvorlig synd, måske stammede hans sorg fra anger over denne forsømmelighed.

Han havde en fornemmelse, som om en tung byrde lå på hans hjerte, det blev så pinefuldt, at han stod op og gik ud af grotten. Han lukkede sagte gitterporten for ikke at vække baronen.

I sin trillevogn sad Marie. Hun havde slet ikke rørt sig, og hendes ansigt havde samme henrykte udtryk, som da Pierre gik fra hende.

"Marie, har De det godt? Fryser De ikke?"

Hun svarede ikke. Han følte på hendes hænder, de var varme, men bevægedes af en let skælven.

"Det er da ikke nattens kølighed, der bringer Dem til at ryste sådan?"

Og så lød en hvisken, så sagte som et pust:

"Nej – lad mig sidde! Jeg er så lyksalig. Jeg får hende jo snart at se ... ak, hvor her er vidunderlig dejligt at være!"

Så trak han hendes sjal lidt op om hende og gik atter ud i natten, grebet af en sælsom ængstelse. Fra den oplyste grotte kom han ud i den bælgmørke nat, en begsort nat, et

tilintetgørelsens mørke, hvor han i starten ikke kunne se en hånd for sig. Lidt efter lidt vænnede han sig imidlertid til det, han gik nu langs flodbredden, fulgte en skyggefuld allé, hvis kølighed svalede hans hede pande og beroligede hans oprørte sind. Han følte nu ikke mere angst, kun forbavselse over, at han ikke havde knælet ned og bedt med Marie af hele sin sjæl. Hvad var det dog for en hindring, der stillede sig mellem ham og bønnens hengivelse! Hvorfra kom dette oprør mod troen, når han så inderligt ønskede at blive revet med! Han hørte godt forstandens indsigelser, og i denne time havde han lyst at døde denne grådige, pinefulde fornuft, der fortærede hans liv, ødelagde hans tilværelse og lukkede Paradiset for ham, jog ham bort fra de enfoldiges og uvidendes rene lykke. Hvis han havde set et mirakel, ville han måske have troet, hvis f. eks. Marie pludselig havde rejst sig op, frisk og karsk – da ville han måske være faldet ned i tilbedelse. Tanken om, at Marie måske kunne helbredes, greb ham med en sådan magt, at han med et stod stille og strakte armene op mod himlen. Ak, store Gud, hvor denne nat dog var himmelsk dejlig, hvor luften var let og frisk og duftende, hvilken stille, dyb glæde, der dog dalede ned med dette håb om sundhed, ungdom og evig kærlighed!

Atter gik han lidt fremad, gik til enden af alleen. Men snart stormede tvivl og uro igen ind på ham. Den, der for at tro vil have mirakler, er jo netop ikke i stand til at tro! Gud skal ikke bevise sin tilværelse. Desuden fik han nu den tanke, at Gud ikke ville låne ham øre, så længe han glemte sine pligter som Herrens tjener. Hvorfor gik han da ikke straks til Rosenkranskirken der fra midnat til middag stod åben for alle tilrejsende præster? Han drejede ind i en anden allé og stod

snart under træerne netop på det sted, hvor han med Marie havde set processionen vandre forbi. Nu var alt nat og mørke, ikke et eneste lys kunne han øjne. Atter standsede Pierre på sin vej til kirken, og uden at tænke trådte han ind i pilgrimslyet, som ville han vinde tid. Dørene stod på vid gab, men endda kunne man næppe trække vejret. En kvalm og lummer luft slog Pierre i møde, da han satte foden over dørtærsklen i det store rum. De osende lygter lyste så dårligt, at han måtte passe på for ikke at træde på alle de pilgrimme der lå udstrakte på gulvet, for tilstrømningen af husvilde var så stor, at alle bænkene straks var blevet fyldt, og her sov staklerne på det fugtige, modbydeligt tilsmudsede stuegulv. Mænd og kvinder, præster og børn lå imellem hinanden, knust af træthed sov de, liggende på ryggen med åben mund. Mange sad, støttende sig op mod væggene med hovedet bøjet ned mod brystet.

Her lå en ung pige tværs over en gammel landsbypræst, hvis milde, rolige ansigt smilede i drømme. Alle de, der ikke havde fundet ly for natten, søgte hid og sov broderligt ved hinandens side. Dog ikke alle var faldet til ro, hist og her lå en og vendte sig i feber og søvnløshed, nogle sad op og spiste af de medbragte madkurve, andre rørte sig ikke, stirrede stift frem for sig med vidt åbne øjne. Man hørte snorken, afbrudt af jamren og klagen.

Og alle disse mennesker måtte vække den dybeste medlidenhed, som de lå der i bunke, dækket af deres gamle, ildelugtende pjalter, mens deres små, hvide sjæle svævede bort i mystiske drømme.

Pierre ville lige til at gå, da en sagte, uophørlig jamren standsede ham. Han genkendte straks lille Roses svage stemme

og så madame Vincent sidde på samme sted som før – vuggende det syge barn i sine trætte arme.

"Ak, fader," mumlede hun, "der kan De selv høre, hvordan hun har det. Nu er det vel en time siden, hun vågnede, og hun har ikke tiet stille et eneste minut. Jeg sad dog så stille som en mus, vovede ikke at røre en finger, var så glad over, at hun fik lidt ro."

Præsten bøjede sig ned over barnet, der nu ikke mere havde kraft til at åbne øjnene, uafladeligt stønnede og var så bleg, at det gøs i Pierre. Han så, at døden var nær.

"Ak, Gud i Himlen, hvad skal jeg dog gribe til!" vedblev den ulykkelige moder. "Dette kan ikke blive ved, jeg kan ikke udholde at høre hende klage sig sådan. Hvis De vidste, hvor godt jeg har snakket for hende. Min egen lille skat, min søde engel, min guldklump, vær sød, vær stille, græd ikke, så hjælper den hellige jomfru os nok! Men hun bliver ved at jamre sig uden at holde op et eneste øjeblik."

Hun hulkede, store tårer trillede ned på barnets kinder.

"Hvis det bare var lyst, så ville jeg gå min vej herfra. Desuden piner hun jo alle de andre, forstyrrer deres søvn. Der er en gammel dame, som er så ked af hende. Men jeg er bange for, at det skal være for koldt udenfor, og jeg kan hverken finde vej eller sti nu midt om natten. Ak, du allerhelligste jomfru, forbarm dig over os!"

Pierres øjne fyldtes med tårer, han trykkede et kys på lille Roses lyse hår og ilede ud for ikke at græde højt over denne jammerfulde moder. Derpå styrede han sine fjed mod Rosenkranskirken, som var han bestemt på at besejre selve døden.

Han havde allerede set kirken om dagen og ikke fundet den smuk, som den stod der trykket op i selve klippemassen med den svære kuppel på firkantede søjler. Værst var det, at den, trods den gammelbyzantinske stil, aldeles ikke ejede stemning – den manede hverken til løftelse eller opbyggelse, lignede et overdækket korntorv med store, grimme vinduer, gennem hvilke lyset faldt grelt på de ufuldendte vægmalerier. Den var slet ikke færdig endnu, og det gav hele det indre et uhyggeligt hastværkspræg. Det midlertidige højalter var af malet træ, en masse træbænke stod i tætte rækker – bænke, hvor alle og enhver kunne tage plads, for nat og dag stod dørene åbne for pilgrimmene. Som pilgrimslyet var denne kirke et asyl, hvor Vorherre modtog sine fattige.

Og ved sin indtrædelse havde Pierre samme følelse, som han havde haft om dagen, dette sted forekom ham som en uhyggelig gennemgangssal, åben som alfarvej, dog skinnede solens grelle skær nu ikke på de hvidtede mure, lysene på altrene lyste som stjerner op i nattens mørke skygge, der lå over enhver krog og under de høje hvælvinger. Ved midnat havde der været højtidelig gudstjeneste med lys og sang, gyldne messehagler og røgelseskar, og af al den herlighed var nu intet andet tilbage end de reglementerede lys på de femten altre, hvor den ene messe afløste den anden lige til middag. I Rosenkranskirken alene sagdes i disse tolv timer 400 messer, og når man sammentalte messerne ved de 50 altre, Lourdes rummede, steg tallene til 2000 om dagen. Tilstrømningen af præster var så stor, at det ofte kunne være vanskeligt for dem at opfylde deres pligt, de måtte undertiden vente i timevis, inden der blev plads for dem ved et alter. Pierre så med forbavselse i

den halvmørke kirke, hvordan hans embedsbrødre stod i række bag hinanden, tålmodigt ventende på, at det skulle blive deres tur. Foran altret stod en præst, mens mange af de andre var så trætte af dagens anstrengelser, at de satte sig på altrets trin og sov, indtil klokkeren kaldte på den, der skulle sige messen.

Pierre gik helt rundt i kirken, vidste ikke helt, hvad han ville. Skulle han vente som de andre? Lidt efter lidt blev han fængslet af det sælsomme skue, der frembød sig for hans blik. Ved hvert et alter trængte sig en tæt skare pilgrimme, der modtog sakramentet i hast og med en sær ivrighed, som han aldrig før havde set. Monstranserne fyldtes og tømtes uophørlig, præsternes hænder trættedes af at uddele livets brød, det var som i kirkens stolteste dage, da hele folkeslag faldt ned i tro og bøn og i rædsel over deres vankundighed gav sig den almægtige Gud i vold. Han kunne tænke sig otte eller ni århundreder tilbage i tidsregningen, den gang da man troede, dommedag var nær, så meget mere som næsten hele menigheden fra den højtidelige midnatsmesse endnu ikke havde forladt kirken, men var blevet siddende, fordi den befandt sig så vel i Guds hus. Mange af dem havde ikke andet ly for natten. Var da kirken ikke deres hjem, det tilflugtssted, hvor trøsten nat og dag var at finde? Og andre, der havde både tag over hovedet og seng at hvile i, blev dog her, fordi de fandt glæde i at tilbringe en hel nat i Herrens eget hus, der rummede så mange skønne drømme. Alle bænke var tæt besatte; over alt bag piller og i kroge lå sovende pilgrimme; mænd, kvinder og børn, støttende sig op ad hinanden, roligt og ubevidst sov de med hovedet på hinandens skulder, en hel menighed, liggende i søvnens arme, en kirke forvandlet til nattelogi for alle dem, der gik forbi;

døren vidt åben til den lune sommernat udenfor, alle fik lov at komme ind, gode og onde, trætte og forvildede modtog kirken under sine beskyttende vinger! Fra de femten altre lød hvert øjeblik den lille klokke ved hostiens opløftelse, og mellem de sovende rejste sig flokke af troende for at modtage altrets sakramente, hvorefter de igen blev borte i den navnløse, utalte hjord, der her lå halvvejs skjult i mørket som i en kærlighedens kåbe.

Pierre vedblev at vandre rundt uden at kunne tage en bestemmelse, da en gammel præst, som sad på et altertrin, vinkede ad ham, og meddelte ham, at turen nu efter to timers venten var kommet til ham, men at han følte sig alt for træt og svag til at sige sin messe og derfor spurgte Pierre, om denne ikke ville være hans stedfortræder. Sandsynligvis havde han lagt mærke til den unge mands forpinte og ængstelige mine og rørtes over ham. Derpå viste han Pierre sakristiet, ventede, til han havde fået messehaglen på og kalken i hånden, hvorefter han gik tilbage til sin gamle plads, satte sig ned og faldt i en dyb søvn. Og Pierre sagde sin messe, hverken mere eller mindre troende end sædvanlig, som en hæderlig mand, der gør sin pligt i embeds medfør. Han bar sig ad som sine kolleger, men han var ikke betaget, følte ingen begejstring efter disse to feberhede dage her i miraklernes by. Han håbede, at han ved nydelsen af sakramentet skulle mærke, hvordan den helligånd kom over ham, håbede at se Himlen åben og at skue Herren ansigt til ansigt, men der skete intet, hans hjerte forblev koldt, han udtalte de hellige ord med de brugelige håndbevægelser og knæfald, og i stedet for at løftes tænkte han hele tiden på, at det sakristi virkelig var alt for lille for en kirke, hvor der skulle siges

en sådan mængde messer. At klokker og kirkebetjente kunne forsyne så mange præster med de nødvendige messeskjorter osv., det var ham en gåde, og det optog hans tanker på en utålelig, idiotisk måde, indtil han omsider stod udenfor kirken og på ny vandrede om i mulm og mørke, i nat og stilhed. Byen lå som uddød, ikke et lys var at øjne. Han hørte kun flodens brusen, som hans øren imidlertid snart vænnede sig til. Og med ét flammede grotten lige for hans øjne som en åbenbaring; luede op i mørket som et bål, brændende i evig uslukkelige kærlighedsluer.

Uvilkårligt havde han styret sin gang hid, velsagtens fordi Marie ikke var ude af hans tanker.

Klokken var næsten tre, kun en snes mennesker dvælede endnu på det hellige sted. Sorte, utydelige skikkelser, knælende ned i bøn, hensunket i en salig henrykkelsestilstand. Det var ham, som havde natten rykket grotten et stykke tilbage i drømmenes land. En sælsom, salig træthed listede sig over ham. Fra det store, umådelige mørke omkring ham kom søvnen snigende med åbne arme, mens lyden af det usynlige rindende vand i hans øre lød som selve søvnens åndepust, en ren, uskyldig søvn, hvor Gudsmoder i drømme smilede ned til sine børn fra sin strålende oplyste grotte. Han så madame Maze mellem nogle andre kvinder, hun lå ganske stille på knæ med foldede hænder, så lille, så spinkel med hovedet bøjet og lukkede øjne, aldeles borte i inderlig bøn.

Men nu stod Pierre ved Maries side. Han rystede og mente også, hun nu i morgenkøligheden måtte fryse.

"Marie, De må endelig dække Dem til, ellers bliver De jo endnu dårligere!"

Og så trak han op i sjalet, forsøgte at knytte det om hovedet på hende.

"De fryser jo! Deres hænder er som is."

Han fik intet svar. Hun sad i samme stilling som for to timer siden, med armene støttede på vognens kanter og blikket fæstet på Gudsmoder. Hendes ansigt havde et forklaret udtryk, det strålede af overjordisk fryd. Læberne bevægede sig, men Pierre hørte ikke en lyd. Og igen talte han til hende uden at få svar. Omsider mumlede hun med en stemme, der syntes at komme langt borte fra:

"Ak, Pierre! Hvor jeg dog er glad og lykkelig! ... Jeg har set hende, har bedt for Dem, og hun nikkede til mig, for at sige mig, at hun ville bønhøre mig ... hun talte ikke til mig, men jeg forstod hende godt. I dag klokken fire bliver jeg rask, når det hellige sakramente bæres forbi mig!"

Han lyttede dybt bevæget til hendes ord. Havde hun sovet med åbne øjne og i drømme set Gudsmoder bevæge hovedet og smile? Han blev grebet af en hellig gysen ved tanken om, at dette elskelige barn havde indesluttet ham i sine bønner, og han gik hen til gitterværket, faldt på knæ og fremstammede: "Marie, o Marie!" uden helt at vide, om hans hjerte talte til den hellige jomfru eller til den yndige ungdomsveninde, han havde elsket, lige siden han var barn. Og så blev han liggende, aldeles tilintetgjort med panden støttet mod det kolde jerngitter, ventende på nåden. Lange minutter gled hen. Nu løftedes hans hele sjæl, nu ventede han i overmenneskelig spænding på vidunderet, på åbenbaringen, lynslaget, der skulle vække hans barnetro fra de døde og gøre ham til et enfoldigt, tillidsfuldt væsen, der glad gav sig Gud i vold. Han ønskede kun at

forvandles, at blive et andet menneske. Men som før, da han stod for altret, var alt stille i hans sjæl, alt var øde og tomhed, og det syntes, som om hans fortvivlede hjerte stod stille. Det nyttede ikke, at han fæstede alle sine tanker ved den mægtige jomfru, der var så mild og så god mod menneskene, han kunne ikke samle sig, han måtte beskæftige sig med sine omgivelser, alle mulige ubetydeligheder forstyrrede og adspredte ham. Han så baronen sidde og småsove indenfor gitteret, med hænderne foldede over maven. Han så de blomster, der var strøet ved statuens fod. Brevene, de fine takker rundt om flammen på de tykke kerter. Og med et blev hans tanker draget tilbage til hans barndom, han så med et sin broder Guillaume stå lyslevende for sig. Siden moderens død havde de ikke set hinanden. Pierre vidste kun, at den ældre broder levede meget ensomt, fordybet i videnskabelige studier; han beboede et lille afsidesliggende hus sammen med en kvinde og to store hunde. Sidste gang Pierre havde hørt tale om Guillaume, var i anledning af et bombeattentat. Der sagdes, at Guillaume beskæftigede sig med studiet af eksploderende stoffer, og at han havde omgang med føreren af det revolutionære parti. Hvad skulle da mindet om ham her i kærternes mystiske skin, hvorfor så han ham for sin tankes øje aldeles som i gamle dage, mild og god, med et hjerte, der blødte og oprørtes over andres lidelser? Et øjeblik tænkte han med bitter sorg på, at livet og skæbnen havde skilt ham fra broderen og dennes kærlighed. Så kastede han et blik ind i sig selv og forstod nok, at han gerne kunne knæle her i timevis, uden at troen kom over ham. Dog forekom det ham, at han følte en slags dirren og skælven; det sidste håb, forestillingen om, at

hvis den hellige jomfrus vidundermagt helbredte Marie, da måtte han tro!

Det var halmstrået, til hvilket han klamrede sig, han ville endnu håbe til klokken fire, når altrets sakramente blev båret forbi. Med et svandt uro og ængstelse, han lå stille, knust af træthed, overvældet af en uimodståelig trang til søvn og hvile.

Timerne gled hen, grotten kastede stadig sin stråleglans ud i natten, men efterhånden så Pierre den blegne, da han med en let kuldegysen vågnede. Det var dagen, der brød frem på en skyet og overtrukket himmel, og han så nok, at der snart ville bryde et uvejr løs, et af de heftige, voldsomme regnskyl, der ofte vælter ned over disse bjergegne. Snart brummede tordenen i det fjerne, og stærke vindpust fejede henover veje og stier.

Pierre mærkede nu, at han også måtte have sovet, for baronen var borte, og han havde ikke set den gamle herre fjerne sig. Der var knap femten mennesker ved grotten. Han så madame Maze ligge med ansigtet skjult i hænderne, men da hun mærkede, det var lyst, og at man så på hende, rejste hun sig op og sneg sig bort langs en smal sti, der førte til De Blå Søstres kloster.

Pierre gik hen til Marie og sagde, at nu måtte hun ikke blive længere, da hun ellers let kunne blive gennemblødt af regnen.

"Jeg skal selv bringe Dem tilbage til hospitalet."

Hun ville nødig bort.

"Nej, nej, jeg vil høre messen, jeg har lovet at gå til alters her, bryd Dem ikke om mig, gå selv hjem til hotellet og sov lidt. De ved godt, at her kommer lukkede vogne efter de syge, når det regner."

Og hun ville ikke give efter, mens han påstod, at blev hun, gik han heller ikke hjem. Ganske tidligt om morgenen blev der sagt en messe her ved grotten, og da var det en himmelsk glæde for pilgrimmene at gå til Herrens bord efter den lange nat, de havde tilbragt i bøn. Men netop som de første store dråber faldt, kom en præst frem i ornat, ledsaget af to gejstlige hjælpere, der holdt en hvid, guldbroderet silkeparaply over hovedet på ham.

Pierre skubbede den unge piges vogn hen mod gitteret, under klippen, for at beskytte hende mod regnen, og så på, at hun med inderlig henrykkelse modtog sakramentet, da hans opmærksomhed blev draget bort fra hende ved et sørgeligt syn, som han sent glemte.

I regnen, der nu styrtede ned, tæt og tung, opdagede han med et madame Vincent, der strakte sin lille, stakkels Rose op mod den hellige Gudsmoder. Hun havde ikke kunnet blive i pilgrimslyet, for alle klagede over barnets forstyrrende og uophørlige jamren, derfor var hun gået ud i natten med hende, havde vandret rundt i over to timer som en vanvittig med sit elendige kød og blod trykket op mod brystet, uden magt til at lindre sit barns smerter. Hun vidste ikke, hvilken vej hun havde fulgt, under hvilke træer hun var standset, hun var næsten afsindig af fortvivlelse over den uretfærdige hånd, der slog hendes lille barn; så svagt, så rent, så skyldfrit. Var det dog ikke en blodig synd og skam, at sygdommen således skulle pine dette lille væsen i måneder og i uger! Her gik hun og vuggede og vissede i det håb, at hun dog en gang måtte kunne berolige Rose og få hende til at sove, blive fri for at høre dette skrig, der sønderrev hendes hjerte.

Og omsider kom hun herud på pladsen foran grotten. Næsten døende af smerte over at se på barnets dødskamp nærmede hun sig den hellige Gudsmoder, der tilgiver og frelser og helbreder!

"O, jomfru! O, elskelige moder, frels hende, gør hende rask!"

Hun sank på knæ, rakte barnet op med de skælvende arme, med en bøn, så inderlig og så fuld af håb, at hendes hele sjæl løftedes. Og regnen piskede ned over hende, hun følte ikke dens raseri, hun hørte ikke de voldsomme tordenskrald, der rystede bjergenes sider.

I et øjeblik troede hun, den hellige jomfru havde bønhørt hende, for gennem Roses legeme gik en sagte skælven, hun åbnede mund og øjne og lå så ganske stille og bleg – uden at give en lyd fra sig.

"O, jomfru! O, allerhelligste Gudsmoder! Hør mig! Frels mit barn! du almægtige himmeldronning!"

Men hun mærkede, at barnet ligesom blev lettere på hendes arme, og så blev hun bange, fordi det nu end ikke stønnede og lå med åben mund og vidt opspærrede øjne. Hvorfor smilede hendes Rose ikke til hende, når hun var blevet rask?

Og med et brød et vildt skrig over moderens læber, det lød højt over tordenens bragen og regnens plasken. Barnet var dødt! Hun rejste sig i sin fulde højde, vendte ryggen til den døve Gudsmoder, der lod små, uskyldige børn lide og dø, og så fo'r hun afsted som en afsindig under den voldsomme regn, stadig vuggende det stakkels, lille, døde legeme i sine arme, trykkende det i sin favn, der, hvor det nu i måneder havde hvilet både nat og dag. Lynet slog ned i et af de nærved stående træer, for man

hørte et stærkt skrald, ledsaget af knagen og bragen fra de knækkede grene, som faldt til jorden.

Pierre ilede efter madame Vincent for at hjælpe og støtte hende. Men han kunne ikke indhente hende og tabte hende straks af syne, den tætte regn skjulte hende for hans blik, og da han kom tilbage til grotten, var messen nær sin slutning, og så gik præsten bort under den hvide, guldbroderede silkeparaply, mens en stor omnibus rullede frem for at køre de syge hjem til hospitalet.

Marie trykkede begge Pierres hænder.

"Ak, hvor jeg dog er lykkelig! ... nu tager jeg hjem, kom klokken tre i eftermiddag efter mig!"

Da Pierre blev alene under den fine regn, der nu faldt tæt og stadigt, gik han ned i grotten og satte sig på bænken ved kilden.

Han ville ikke gå i seng, kunne ikke tænke på at sove roligt i den ophidsede sindsstemning, hvori han befandt sig. Den lille Roses død havde gjort et voldsomt indtryk på ham. Han kunne ikke lade være at tænke på den ulykkelige moder, der nu gik om i regn og slud på de opblødte veje med sit barns lig. Hvad var det dog, der ledte Gudsmoders valg? Han kunne ikke fatte, at hun overhovedet valgte, at hendes barmhjertighed kunne helbrede en af ti! Hvor var så retfærdighed og godhed henne?

Eje almagtens gave, og så frelse alle! Det forstod han! Og var det ikke det skrig, der brød frem over alles læber?

Han syntes, Gudsmoder var grusom. Hård og ligegyldig uddelte hun liv og død, som det faldt sig, eller i det mindste efter love, mennesker ikke kendte.

Regnen holdt op. Pierre havde været der i to timer, da han mærkede, at han blev våd om fødderne. Han så ned og

opdagede, at det var kilden, som ved regnskyllet var svulmet op og nu flød helt ud over gulvet, under bænkene, lige til brystværnet om Gave.

Og så tænkte han på, at denne vidunderlige kilde, trods sin mirakelkraft var underkastet de samme naturlove, som almindelige kilder, den måtte altså stå i forbindelse med andre vandløb, hvor regnen trængte ind.

Han gik nu bort, da han blev både våd og kold.

5

Pierre gik rask til, han trængte til frisk luft, hans hoved var så tungt, at han tog hatten af for at køle sin brændende pande. Trods denne evindelige nats anstrengelser og sindsbevægelser følte han hverken lyst eller trang til søvn, men var meget ophidset og kunne slet ikke falde til ro.

Klokken slog otte, og han vandrede på må og få i den dejlige sommersol, som skinnede fra en skyfri himmel, der af tordenvejret havde fået alt søndagsstøvet vasket af.

Men med et løftede han hovedet, så sig om, vidste næppe, hvor han var, og opdagede til sin overraskelse, at han var kommet temmelig langt bort, nedenfor banegården, ved byens kommunehospital. Der stod han stille ved to veje, betænkte sig, på hvilken han skulle slå ind, da en hånd venskabeligt lagde sig på hans skulder.

"Hvor skal du hen på denne tid af morgenstunden?"

Det var doktor Chassaigne, rank og høj i tæt tilknappet frakke, ganske sortklædt.

"Er du gået vild, mangler du en eller anden oplysning?"

"Nej, tusind tak," svarede Pierre forlegen "jeg har tilbragt natten ved grotten med min unge, syge veninde, og jeg føler mig så urolig og så ilde tilpas, at jeg prøver, om ikke lidt frisk luft og bevægelse kunne bringe mig til mig selv, inden jeg går hjem og hviler mig på mit hotel."

Doktorens øjne hvilede fast på Pierre, han forstod så vel, hvad der rørte sig i den unge mands ængstede sjæl, læste hans kval og kvide, hans kamp og fortvivlelse over ikke at kunne

finde hvile i troen, forstod, at han af sit ganske hjerte ønskede fred.

"Ak, mit stakkels barn, er det således fat med dig!" mumlede han og tilføjede så i en faderlig tone: "Nå, siden du er ude at spadsere, vil jeg slå følge med dig! Jeg gik netop en tur ad floden til, kom med, så skal jeg vise dig en vidunderlig skøn udsigt!"

Han gik hver morgen, og spadserede to hele timer for at døve sin sorg.

Allerførst styrede han sin gang til kirkegården og knælede på sin hustrus og sin datters grave, der altid var smykket med blomster vinter og sommer, derefter vandrede han ud og kom først hjem til frokost, dødtræt.

Pierre nikkede med hovedet, og så gik de begge to ned ad vejen, der skrånede mod floden. Længe tav de begge. Doktoren lod til at være endnu sørgmodigere end sædvanlig. Det var, som havde samtalen med de hedengangne elskede i dag taget mere på ham, end den plejede. Det smukke ansigt med det hvide hår og den store ørnenæse var blegt og øjnene fugtige af tilbagetrængte tårer. Og dog var der så yndigt i solskinnet den dejlige sommermorgen! Nu løb vejen langs gavens højre bred, hinsides den nye by. Man kunne se haverne, rampen, basilikaen. Så kom også grotten frem med sine evigt brændende kærter, som nu i solens skin blegnede.

Doktor Chassaigne så op og gjorde korsets tegn.

Pierre forstod ikke straks hvorfor, og da han havde forstået det, betragtede han med ny forbavselse sin gamle ven, den forhenværende fritænker, materialist og gudsfornægter, som sorgen havde knust og som nu troede, fordi hans eneste håb var en gang hinsides at mødes med de kære, han begræd. Hjertet

havde sejret over forstanden, den ensomme mand levede alene af drømmen om Paradiset, hvor gensynet skulle finde sted. Og den unge præst blev ved synet af sin gamle ven endnu mere urolig i sindet. Skulle han blive nødt til at vente til alderdommens år og rammes af et lige så knusende slag for omsider at havne i troen?

De vedblev at fjerne sig fra byen, langs Gave. Han følte sig vugget af dens klare bølger, der rullede over småsletten mellem træplantede bredder. Og de tav stadig, fulgtes ad side om side, begge var nedsunket i uendelig sørgmodighed.

"Og Bernadette," spurgte Pierre pludselig, "har De kendt Bernadette?"

Doktoren så op.

"Bernadette! Ja, ja vist, jeg har set hende en gang senere ..."

Han faldt atter hen i tavshed, så talte han igen.

"De ved jo, at i 1858, da synet viste sig, var jeg i Paris som ganske ung læge. Jeg var en svoren fjende af alt overnaturligt, og det faldt mig sandelig ikke ind at tage her hjem i min fødeegn for at se en hallucineret bondepige ... men en fem, seks år efter kom jeg tilfældigvis her forbi – i 1864 tror jeg – og jeg gik da af nysgerrighed hen at besøge Bernadette, som endnu var hos søstrene fra Nevers."

Pierre huskede nu, at han havde besluttet på denne rejse at skaffe sig oplysninger om hyrdepigen.

Måske kunne den stakkels, ydmyge Bernadettes skæbne indvirket på ham, hvis han kunne få den overbevisning, at hun havde fået et guddommeligt hverv at udføre her på jorden!

Hvis han fik alting at vide om hende, ville han måske tro på hende.

"Fortæl mig noget om hende! ... lad mig høre alt, hvad De ved."

Et svagt smil bævede om doktorens læber, han forstod alt, ville gerne berolige denne præst, der pintes af tvivl.

"Ja, med glæde, min stakkels ven! Jeg ville så gerne hjælpe til at sprede lys i Deres sind. Det er rigtigt af Dem at holde af Bernadette, det kan blive Deres frelse, for jeg har tænkt meget over denne sag, og nu erklærer jeg, at jeg aldrig har truffet en mere sanddru og yndig skabning!"

Mens de vandrede hen ad den smukke, solbeskinnede vej i den friske morgenluft, gav doktoren sig til at fortælle om sit besøg hos Bernadette i 1864. Hun var den gang lige fyldt tyve år, og det var allerede seks år siden, åbenbarelserne havde fundet sted. Hun havde forbavset ham ved sit jævne ydre og store beskedenhed.

Søstrene i Nevers, der havde lært hende at læse, havde beholdt hende hos sig i klostret for at unddrage hende den almindelige nysgerrighed, hun arbejdede og gik dem til hånde, men var for øvrigt så ofte syg, at hun lå til sengs i uger ad gangen.

Hvad der havde slået ham hos hende, var hendes dejlige øjne, barnlige, uskyldige og trofaste. Det øvrige ansigt var medtaget, ansigtsfarven sygelig, og trækkene var blevet klodsede, hendes ydre var som en almindelig tjenestepiges. Hun var lille, sammensunken og svagelig. Hendes fromhed var usvækket, dog var hun ikke i hans øjne eksalteret, som man skulle have troet, hun gjorde snarere et roligt indtryk og havde altid et arbejde, et strikketøj eller broderi i hænderne.

Hun havde aldrig senere haft åbenbaringer, og hun talte selv aldrig om de atten syner, der havde afgjort hendes livsskæbne. Man var nødt til ligefrem at udspørge hende, og hun svarede da kort og søgte at afbryde samtalen, hun holdt ikke af at tale om dem. Når man gik videre og trængte ind på hende for at få forklaringen på de tre guddommelige hemmeligheder, som var blevet hende betroet, tav hun og slog øjnene ned. Det var umuligt at bringe hende til at modsige sig selv, de mindste småting var altid i overensstemmelse med det, hun oprindelig havde sagt. Hun syntes altid at bruge de samme ord og talte med samme tonefald.

"Jeg har forsøgt det en hel eftermiddag," fortsatte doktoren, "hun har ikke forandret en stavelse … jeg er inderligt overbevist om, at hun ikke løj, at hun aldrig har løjet, og at det var hende umuligt at lyve."

Pierre kom alligevel med indvendinger.

"Men doktor, tror De da ikke sygdommen kan have angrebet hendes viljekraft? Bernadettes stille, indesluttede tilværelse kan da godt have gjort hende stædig og påståelig?"

Doktoren smilede svagt, slog ud med hånden:

"Ak, mit barn, hvad skal jeg svare på disse spørgsmål. Du ved jo, jeg er kun en stakkels, gammel mand, der slet ikke er stolt af min viden og ikke kan forklare al ting … ja, jeg kan højst tale om mærkelige tilfælde, om en ung pige, der i sine forældres hus var ved at dø af sult, fordi hun troede, hun havde en uhelbredelig mavesygdom, og som gav sig til at spise, da hun blev flyttet … men dette er kun en kendsgerning, der ingen ting beviser!"

Atter tav de lidt. Der var stille omkring dem, man hørte kun deres taktfaste skridt på vejen. Så fortsatte doktoren:

"Sandt er det, at Bernadette helst var fri for mennesker, hun følte sig lykkelig i sin fredelige, lille krog. Hun har aldrig ejet nogen fortrolig veninde; var ens imod alle, blid og mild, uden at vise særlig forkærlighed for nogen undtagen for børn i almindelighed."

Han fortalte Pierre, hvordan folk strømmede til for at se hende og vise hende deres ærbødighed. Men al denne hyldest trættede hende. Der gik aldrig en dag, hvor hun ikke havde en mængde besøg, de kom fra alle Frankrigs egne, fra udlandet, og de, der kom af simpel nysgerrighed, fik ikke foretræde. Kun de sande troende modtog hun, præster og højtstående personer, som man ikke ret vel kunne vise bort. En nonne var altid til stede for at beskytte hende mod alt for fortrolige tilnærmelser og alt for nærgående spørgsmål, for hun blev til sidst træt af evig og altid at gentage sin historie. Fornemme damer kastede sig på knæ for hende, kyssede sømmen af hendes kjole, havde gerne revet stykker af til erindring, som relikvie. Hun måtte kæmpe for at få lov at beholde sin rosenkrans, som alle ville købe til høj pris. En marquise ville bytte sig til den for en, der var af ægte perler, og med et svært guldkors.

Mange bønfaldt hende om at gøre et mirakel for dem. Små børn førtes til hende, for at hun kunne velsigne dem, hun blev rådspurgt i sygdomstilfælde, man prøvede at købe den indflydelse, hun sikkert havde hos den hellige jomfru. Store summer bød de hende, kongelige gaver blev lagt for hendes fod, men hun brød sig ikke om denne verdens herligheder, ja rygtet sagde, at en ung og dejlig prins en skøn dag havde budt hende sin hånd og sit hjerte og fået nej.

"Men," faldt Pierre ham nu i talen, "en ting kan jeg hverken lide eller forstå: hvorfor blev hun i to og tyve års alderen indespærret i det kloster, Sankt Gildards, tror jeg det hed, i Nevers, hvorfra hun aldrig mere kom ud ... det styrkede folk i at tro, rygtet talte sandt, når det blev sagt, at hun var blevet sindsforvirret. Udsatte man sig ikke for den formodning, at hun skulle skaffes bort for ikke at røbe ting, hun alt for længe havde skjult ... og ... ja, lad mig tale rent ud, jeg er selv ikke langt fra at tro, man har spærret hende inde, puttet hende til side, fordi hun faldt visse folk til besvær!"

Doktor Chassaigne rystede mildt på hovedet.

"Nej, nej, i hele denne sag har der aldrig eksisteret nogen forud lagt plan, her er ikke i al hemmelighed blevet spillet noget som helst drama af mere eller mindre vidende rollehavende ... kendsgerningerne skete af sig selv, men de var for resten ganske mærkelige, ret vanskelige at forstå. Det er således vist, at Bernadette selv var den første, der ønskede at komme bort fra Lourdes. De uophørlige besøg trættede hende, hun var ilde tilpas midt i den støjende tilbedelse, der fra alle sider væltede ind over hende. Hun ønskede kun en smule fred, en stille krog, hvor hun i ro kunne leve, og hendes uegennyttighed blev undertiden så heftig, at hun, når man gav hende penge til messer eller til lys, kunne kaste gaverne på jorden i vrede.

Aldrig ville hun modtage mindste foræring til sig eller sin familie, der fortsatte at leve i trange kår. Så sky og så stolt som hun var, kan man godt forstå, at hun gerne ville forsvinde, lukke sig inde i et kloster, forberede sig til en rolig død ... hun havde udført sit hverv uden at vide, hvad hun gjorde, havde hun givet

stødet til en bevægelse, der tog så overordentlige dimensioner, og nu var hun til overs, andre skulle gennemføre grottens sejr."

"Ja, ja, da – så siger vi, at hun er taget bort af egen fri vilje. Men det må sandelig have været en lindring for visse folk at blive af med hende, en stor lettelse for alle dem, der så var herrer og kunne råde over de millioner, som strømmede ind fra alle verdens fire hjørner!"

"Det kunne selvfølgelig ikke falde mig ind at sige, de havde holdt hende tilbage!" udbrød doktoren. "Jeg er meget mere tilbøjelig til at tro, de har styrket hende i hendes beslutning. Hun var virkelig blevet lidt generende, ikke fordi hun kunne eller ville sige noget, der kunne skade, men glem ikke, at hun aldeles ikke var videre "præsentabel", undselig, ja sky, som hun var, og meget ofte sengeliggende. Og så var hun alligevel, trods sin beskedenhed, sin tilbageholdenhed og sin lydighed en magt i Lourdes – *hun* trak folk til sig, lige så meget som selve grotten; for at denne ret kunne stråle i fuld glans og glorie, måtte Bernadette forsvinde – blive til et sagn ... det var vel de grunde, der bestemte bispen i Tarbes til at påskynde hendes afrejse. Der blev begået en uret mod hende, idet der sagdes, at hun gik i kloster for at undgå verdslig foretagsomhed, som om nogen kunne frygte for, at hun skulle blive hovmodig eller forfængelig af det ry, der gik af hende over hele kristenheden. Hovmod og verdslighed lå lige så fjernt fra hendes natur som løgn og bedrag. Der har ikke levet et enklere, naturligere, mere beskedent og sødere barn på Jorden."

Han blev ganske begejstret, mens han talte, men pludselig faldt han til ro, det blege smil spillede igen om hans læber.

"Ja, jeg holder af hende, jo mere jeg tænker på hende, des mere holder jeg af hende ... men se nu, Pierre, du skal heller ikke tro, jeg er helt fordummet af min tro. Dersom jeg nu tror på noget hinsides, på et renere og bedre liv efter dette, så ved jeg meget vel, at der findes mennesker her på Jorden, og at de ofte bærer sig frygteligt ad, selv om de går med munkekutte og præstekjole!"

Atter tav de en stund, hver tænkte på sit. Så tog doktoren igen ordet:

"Lad mig fortælle dig en drøm, jeg undertiden har haft. Sæt Bernadette ikke havde været det gode, uskyldige barn, vi her taler om. Sæt hun havde været snedig og herskesyg, og tænk dig så, hvad her ville være sket. Selvfølgelig ville grotten være hendes, basilikaen hendes. Hun ville ved højtidelighederne sidde og trone under en baldakin med en gylden bispehue. Hun ville være vidundernes ophav, hendes lille hånd ville lede mængden til Himlen med en kongelig bevægelse. Hun ville stråle over alverden. Hun ville være helgen, være den udkårne, den, der ene havde set Herrens herlighed ansigt til ansigt, og egentlig talt ville det være retfærdigt. Hun fortjente oprejsning efter sine lidelser, hun burde have nydt sejren ... mens hun nu, som du ser, er skubbet til side, plyndret – ude af spillet. Den mirakelsæd, hendes hånd strøede ud, har de andre høstet. I de tolv år hun sad bag klostrets mure, stod præsterne her i gyldne skrud og sang hymner, velsignede kirker, der opførtes for de millioner, hun havde skaffet til veje. Hun var den eneste, som ikke var til stede ved den nye tros sejrsindtog! ... Du siger, hun har drømt! Ak, hendes skønne drømmesyn har sat hele verden i

bevægelse, og hun selv, det elskelige barn, er aldrig vågnet af drømmen!"

De stod stille, satte sig et øjeblik på et klippestykke ved vejkanten, før de atter vendte hjemad og gik ad byen til. Foran den rullede flodens bløde, blå bølger over et leje af store sten. Et frisk pust fra bjergene strøg hen over deres ansigter i solens guldregn.

Pierre var kun oprørt over Bernadettes historie og med nedslagne øjne tænkte han på den uretfærdige naturlov, der tillader den stærke at ødelægge den svage.

Så løftede han hovedet.

"Og fader Peyramale, har De også kendt ham?"

Der kom et glimt i doktorens øjne, da han svarede:

"Ja, vist har jeg kendt ham. En stærk, retfærdig karakter! En helgen, en apostel var han. Han og Bernadette har været grundlæggerne af værket her. Også han har lidt forfærdeligt; lidt, så at han er død ... man kan umuligt få forståelse af det drama, her er blevet spillet, når man ikke kender den historie."

Og han fortalte den da i alle enkelthederne.

Fader Peyramale var sognepræst her i Lourdes, da Bernadette havde sine syner. Han var en høj, kraftig, bredskuldret skikkelse med et mægtigt løvehoved, barnefødt på egnen. Livlig og forstandig, fuldstændig hæderlig, men måske en smule heftig og lidt herskesyg. Han var en handlingens mand, en svoren fjende af alskens skinhellighed og overdreven gudelighed, og han røgtede sit embede med vidt syn på tingene. Derfor var han i begyndelsen meget lidt begejstret. Han ville ikke fæste lid til barnets historier, udspurgte hende, ville have beviser, det var først senere hen, da troen på hende rev selv de mest oprørske

med, at han omsider bøjede sig, og selv da var det især hans medfødte kærlighed til de ydmyge og svage, der fik ham til at træde i skranken for den ilde behandlede lille, sygelige pige; den dag, de truede Bernadette med fængsel, trådte han op som forsvarer for sit sognebarn, hans præstehjerte vågnede, og han beskyttede hende med hele den nidkærhed, hans varme sjæl rummede. Desuden virkede barnets elskelighed på ham, han så, hvor uskyldig og sanddru hun var. Han gav sig til blindt at tro på hende, elske hende som alle andre elskede hende.

Hvorfor skulle han vel tvivle om mirakler, når alle hellige bøger talte om dem? Det var ikke passende for en Herrens tjener at stride imod, når alt folket faldt i støvet, og kirken syntes at skride henimod en ny, glimrende sejr. For ikke at tale om, at hans virkelystne, kraftige natur her fandt et hverv, der netop passede for ham, en stor sag, til hvilken han kunne ofre sig, give sig hen med al den nidkærhed, han i så rigt mål besad.

Fra denne stund rummede hans sjæl kun en tanke: Udføre de befalinger, Gudsmoder gennem Bernadette måtte give ham. Han vågede over grottens indretning. Et gitterværk blev sat op, kilden blev udgravet, og man gjorde grotten lettere tilgængelig.

Den hellige jomfru havde bedt om et kapel, og nu ville præsten bygge hende en kirke, en pragtfuld basilika. Han så alting storslået, regerede med bygmester og arkitekt, forlangte en bolig, der var himmeldronningen værdig, satte sin lid til hele kristenhedens medvirken. Forresten strømmede gaverne rigeligt ind, guldet regnede ustandseligt ned, og man så ingen ende på rigdommen. Det var lykkelige år for Peyramale, hver dag så man ham blandt arbejdsfolkene, han opmuntrede dem og talte venlige, spøgefulde ord til dem, havde gerne selv taget

fat og håndteret murskeen som den bedste, så meget længtes han efter at se sit store værk fuldendt, se sin drøm blive til virkelighed. Men nu kom prøvelsens, modgangens tid. Han blev syg, svævede mellem liv og død den fjerde april 1864, da den første procession fra hans egen sognekirke drog til grotten, en procession på 60.000 pilgrimme, der ledsagedes af en utallig menneskevrimmel.

Da fader Peyramale stod op fra sit sygeleje, var han sat fra bestillingen som overopsyn ved den nye kirkes opførelse. Allerede før han blev syg, havde biskop Laurence givet ham en medhjælper for at lette ham det overvældende arbejde.

Pater Sempé, bispens forhenværende sekretær, var en lille, mager, klog person; tilsyneladende højst uegennyttig og ydmyg, men i virkeligheden lidenskabeligt ærgerrig. I starten holdt han sig på sin plads som Peyramales trofaste underordnede, han gjorde sig virkelig umage for at lette ham arbejdet og blev lidt efter lidt uundværlig. Han havde selvfølgelig ved første øjekast opdaget, at grotten var en sand guldgrube; forstod straks, hvilken fordel man med lidt behændighed kunne drage af dens drift. Han var uafladelig i bispeboligen; gik sin overordnede under øjne på alle mulige måder, snedig og kold og praktisk som bispen var, benyttede pater Sempé sig af hans store trang til penge og milde gaver. Og således var det ham ikke svært at få grotten, og hvad dertil hørte, skilt fra sognekaldet i Lourdes og sat under bestyrelse af nogle fædre af Den ubesmittede Undfangelsesorden, for hvilken bispen udnævnte ham til prior.

Nu begyndte kampen, en hårdnakket kamp, der ikke var mindre blodig, fordi den foregik i al stilhed, som alle uenigheder indenfor kirkens mure og under den strenge

gejstlige disciplins skjulende dække. Der var straks et stridsemne lige for hånden. Den hellige jomfru havde sagt, at hun ønskede, man i procession skulle drage til grotten, og fader Peyramale havde bestandig næret den plan at bygge en større og prægtigere sognekirke i Lourdes, hvorfra togene skulle drage ud, og hvortil de atter, som det ganske nylig havde fundet sted i begyndelsen, om aftenen vendte tilbage. Derfor tænkte han sig at bygge et prægtigt Herrens hus. Storslået og rigt skulle det hæve sine tårne mod himmelhvælvingen og med mægtige klokker kalder de troende sammen. Det var også sin egen kirke, han her ville opføre. Her ville han herske og sejre i kraft af Bernadette og mindet om hendes elskelighed. Her ville han, at hun i ånden skulle leve, selv om hun sad gemt bag klostrets mure. Således ville han vise, at han misbilligede den måde, de havde behandlet hans fromme veninde på, og bitter og misfornøjet holdt han sig nu helt borte fra grotten.

Straks blussede begejstringen op ved tanken om således at hævde den gamle by, der allerede følte sig som stedbarn ved siden af grottens tiltagende herlighed. Byrådet tog parti for sin præst og gav tilsagn om 100.000 francs til den nye kirkes opførelse; en sum, der desværre først skulle udbetales, når bygningen var under tag.

Fader Peyramale havde allerede indgået aftale med en arkitekt, set hans udkast efter og sluttet kontrakt med en bygmester fra Chartres, der forpligtede sig til på fire år at fuldføre kirken, hvis udbetalingerne blot foretoges efter overenskomsten til de fastsatte terminer. Peyramale var rolig for et heldigt udfald, han stolede på, at gaverne ville fortsætte

med at strømme ind, og satte forresten sin lid til Himlen, der sikkert ikke ville svigte ham på halvvejen.

Ja, han troede, at den nye bisp Jourdan ville give dette store foretagende sin støtte, for da han nedlagde den første sten, holdt han en tale, hvori han bifaldt den nye kirkes opførelse og erklærede det for et meget fortjenstfuldt værk. Det så også ud til, at pater Sempé med vanlig ydmyghed bøjede sig og fandt sig i den farlige rival, der ville dele med grotten, for han lod, som om han kun beskæftigede sig med denne, ja lod endog i basilikaen opsætte en bøsse, hvori bidrag til den nye sognekirke skulle nedlægges.

Derefter begyndte den lumske og seje modstand. Fader Peyramale, der var aldeles blottet for administrationsevne, var henrykt over at se sin kirke vokse op af jorden. Arbejdet skred hurtigt frem, det var alt, hvad han ønskede; for resten var han vis på, at Gudsmoder nok skaffede de nødvendige pengemidler. Og han blev aldeles forbløffet, da han mærkede, at almissernes og de milde gavers kilde efterhånden tørrede ud, at de troende ikke mere hjalp ham, som om en eller anden i al hemmelighed havde givet velgørenheden en anden retning. Den dag kom kun alt for snart, da han stod med tomme hænder og ikke kunne svare enhver sit.

Pater Sempé havde under hånden arbejdet for grotten, og den opslugte alt. Ja, der mumledes om, at bøssen i basilikaen med bidrag til sognekirken tømtes på den måde, at alle større beløb lagdes i grottens kasse. Men fader Peyramale ville ikke straks opgive kampen, den nye kirke var hans eget kød og blod, for den gav han gerne sit liv, og han gjorde de heltemodigste anstrengelser, men han kunne kun opdrive en fjerdedel af de

nødvendige penge. Byrådet afslog bestemt at udbetale de 100.000 francs, før kirken var under tag, skønt en sådan fremgangsmåde var at gå stik imod byens egen fordel. Her var det vel også pater Sempés skjulte indflydelse, der sejrede, for kort tid efter måtte arbejdet nedlægges, og så tog dødskampen sin begyndelse. Den kraftige bredskuldrede bjergboer, den nidkære stærke præst styrtede sammen som en eg, der træffes af lynet. Han gik til sengs og skulle aldrig mere stå op. Folk fortalte mange historier, der fortaltes, at pater Sempé havde forsøgt at trænge ind i sygeværelset for at se, om hans modstander også var dødelig såret, og der tilføjedes endvidere, at man næsten med magt havde måttet jage ham bort fra dette sted, hvor hans nærværelse næsten vakte forargelse. Og da endelig Peyramale bitter og bedrøvet opgav ånden, så man pateren triumferende bivåne begravelsen, fra hvilken man ikke havde vovet at bede ham fjerne sig. Han viste nok ved denne lejlighed en højst upassende glæde, nu var han endelig fri for denne farlige modstander, den eneste, der nogenlunde kunne tale med og håndhæve sin myndighed på stedet. Nu var han enehersker. Både Bernadette og hendes sognepræst var ryddede af vejen, hun sad i klostret, og han lå i sorten muld. Grotten var hans, almisser og milde gaver til hans rådighed, han havde nu en årlig sum af 800.000 francs at disponere over. De kæmpemæssige arbejder kunne han fuldende, basilikaen strålede i pragtfuld enevælde, om den skulle det nye Lourdes vokse op i uantastet herlighed og glans! Han kunne trykke den gamle by tilbage, skjule den under klippernes ly, gøre den til et lille anneks, der druknede rent ved siden af grotten og dens kirkers almagt. Grottefædrene kunne sove i fred, den nye

sognekirke var død og begravet med sin præst, som de havde ærgret ihjel.

Klokkerne i basilikaen kimede i sejrsglæde. Pater Sempé var uindskrænket hersker, og den gamle by måtte bittert angre, at den så uklogt havde ladet sin sjælehyrde i stikken, for nu voksede den ny by op, bredte sig til alle sider på det gamle Lourdes bekostning. Alle pengene gik til grotten, de hellige fædre slog mønt af alt: de byggede hoteller og butikker, de solgte kildens vand, skønt deres kontrakt med byen bestemt forbød dem enhver slags handel og vandel. Hele egnen blev ødelagt, for grottens drift medførte en sådan nærighed og pengebegærlighed, en så brændende trang til ejendom, at en uhyre fordærvelse bredte sig blandt den hidtil hæderlige og fromme befolkning. Bernadettes Bethlehem var i færd med at blive et sandt Sodoma og Gomorra! For at samle al ting om grotten omgik de hellige fædre Gudsmoders befaling, for at gå ned fra den ene rampe og op ad den anden, forbi grotten, var da ikke "at drage i procession", men på den måde blev de ene og udelte ejere og bestyrere af hele driften!

Dyb tavshed herskede, da Chassaigne havde holdt op at tale. Så rejste han sig langsomt.

"Mit kære barn, nu er klokken snart ti, og du skal hvile dig lidt ... lad os gå hjem!"

Stille fulgte Pierre med ham, og de vandrede til byen med hurtige skridt.

"Ak, ja," fortsatte doktoren, "der sker store uretfærdigheder, og der lides store smerter her på Jorden. Men hvad skal man sige? Mennesket ødelægger med flid sit skønneste værk. Og du kan slet ikke gøre dig nogen forestilling om al den sorg, denne

sag har voldt. Det må man have set for ret at dømme. Har du lyst at besøge Bernadettes lille kammer og fader Peyramales grav i den ufuldendte sognekirke?"

"Ja, det har jeg stor lyst til!"

"Så mødes vi foran basilikaen efter processionen klokken fire."

Og så talte de ikke mere sammen, men gik videre, hensunket i drømmerier.

Nu flød Gave til højre for dem i et dybt svælg, hvor den næsten skjultes af buskvækster og slyngplanter, der voksede ned ad de stejle breder, kun hist og her så man deres klare bølger som en matskinnende sølvslange glide frem i det grønne. Lidt længere henne ved en brat drejning kom den ud på en jævn slette, hvor dens leje var fuldt af grus og sand. Solen begyndte at brænde, den stod allerede højt på den blå, klare himmel, i hvis synskreds bjergene hævede sig på alle sider.

Her var det, at Pierre og doktoren atter fik øje på Lourdes i det fjerne. Byen lå skinnende hvid under solens guldstøv, og for hvert skridt de tog, blev huse og tårne tydeligere. Og uden et ord pegede doktoren på den opvoksende stad, han slog ud med hånden, som om han tog de nylig opførte bygninger til vidne om, hvad han her havde fortalt.

Allerede skimtede de grotten med dens brændende kerter, der mellem det grønne og i solen lyste med megen glans. Så kom de kæmpemæssige byggearbejder, den udhugne stenkaj, brystværnet langs Gave, hvis løb var forandret, den nye bro, der gik over til haverne og boulevarden, de svære ramper, den klodsede Rosenkranskirke, basilikaens slanke, himmelstræbende spir, hvis yndefulde former drog

opmærksomheden til sig og ragede højt op over de øvrige monumenter. Rundt om så man af byen kun en vrimmel af hvide parader, en mængde blå skifertage, store klostre, store hoteller, hele denne mægtige stad, der ved et trylleslag var skudt op af jorden, af den gamle, fattige jord. Endelig tegnede sig bag klipperne den ældgamle borgs forfaldne murtinder, de små, ydmyge huse i den ældre by, et virvar af forvitrede mønninger og gammeldags skorstene, der frygtsomt trykkede sig op mod hinanden. Og som baggrund til fortid og nutid løftede sig kuplerne af store og lille Gers, beskinnede af den evige sol, hvis gyldne og purpurfarvede stråler ligesom afstribede de nøgne, golde klippers sider.

Doktor Chassaigne ville følge Pierre helt hjem til "Åbenbaringshotellet". Først ved porten skiltes de, og idet doktoren sagde farvel, mindede han sin unge ven om, at de skulle træffes efter fire ved basilikaen. Nu var klokken blevet elleve. Pierre prøvede at spise lidt, før han lagde sig; trætheden kom med et væltende ned over ham, han følte, at han måtte styrke sig på en eller anden måde. Heldigvis var der en ledig plads ved table-d'hôte, der satte han sig ned og spiste næsten sovende, med åbne øjne, men uden at ane, hvad der blev budt om, så tumlede han op på sit værelse og kastede sig på sin seng efter at have sagt pigen, at hun måtte vække ham ved tretiden.

Men næppe havde han lagt sig, før feberen atter bankede ham i blodet og hindrede ham i at lukke et øje. Et par handsker på bordet ledte hans tanker hen på Maries fader, der før daggry var draget afsted til Gavarniedalen. Hvem der dog kunne få denne ældre mands ubekymrede blik på livet.

Her lå han nu, træt og bedrøvet indtil døden. Alt syntes at vende sig imod ham og hans gode vilje til at genvinde sin tabte barnetro.

Fader Peyramales sørgelige historie havde gjort ham endnu mere oprørsk i sindet, end han allerede var ved tanken om lille Bernadette, den udkårne martyrpige. Den sandhed, han havde søgt her i Lourdes, skulle altså i stedet for tro indgyde ham had til menneskenes uvidenhed og lettroenhed, den bitre overbevisning, at man står ganske alene i verden med sin fornuft.

Langt om længe faldt han dog til ro. Men pinefulde drømme hjemsøgte hans søvn. Han så byen fordærvet og fortabt, så i den en forargelsens bolig, en uhyre bazar, hvor alt var til fals. Messer og sjæle. Han så fader Peyramale ligge lig i sin ufuldendte sognekirke, blandt kæmpehøje nælder, som utaknemmelighed havde sået. Og han fik ingen fred, nød ikke tilintetgørelsens søde hvile, før den sidste drøm var draget forbi. En bleg, elskelig skikkelse, Bernadette i Nevers, knælede ned i en stille, mørk krog, drømmende om det store værk, hun havde begyndt her på Jorden og hvis fuldførelse hun aldrig skulle se.

Fjerde dag

I

På hospitalet sad Marie over ende i sin seng, støttet mod sine hovedpuder. Hun havde tilbragt hele natten ved grotten, så hun ville blive på hospitalet den formiddag.

Fru Jonquière kom nu hen til hende, rettede lidt på puderne og da spurgte den unge pige hende:

"Hvad dag er det, kære frue?"

"Det er mandag, mit søde barn."

"Det er jo også sandt ... tiden går så underligt her, man ved til sidst hverken ud eller ind ... klokken fire vil den hellige jomfru helbrede mig."

Og så smilede hun med et drømmende og henrykt udtryk, mens hendes blik åndsfraværende svævede ud i rummet. Hun var så vis i sin sag, så sikker på den lykke, der ventede hende. Stuen blev lidt efter lidt tom, alle de syge blev bragt til grotten, kun madame Vêtu blev liggende i sengen ved siden af Marie, hun var endnu dårligere end den foregående dag. Det var tydeligt, at døden nærmede sig. Men Marie lagde ikke mærke til det. Hun glædede sig over den fred og stilhed, der nu herskede i hospitalsstuen. Vinduerne til gården var åbne, og morgensolens stråler listede sig ind over hende, dansede på hendes små, gennemsigtige hænder og på det grove lagen. Det var en yndig forandring efter nattens kvalme luft med de syges jammer, snorken og stønnen at være alene og i fred, mens morgenens friske pust luftede ud efter al elendighed og fattigdom.

"Hvorfor vil De ikke prøve at få Dem en lille søvn, nu her er så stille?" spurgte fra Jonquière i en venlig, moderlig tone. "De må

jo være forfærdelig træt efter at have våget hele natten."

Marie så forbavset på fruen, hun følte sig så glad og så let, at hun næsten kunne flyve.

"Jeg er hverken træt eller søvnig – ikke en smule ... Sove? nej det har jeg rigtig nok ikke lyst til, så kan jeg ikke glæde mig over hver en time, der bringer mig nærmere til min helbredelse."

Opsynsdamen smilede blidt.

"Hvorfor ville De da ikke til grotten? Her kommer De til at ligge og kede Dem helt alene."

"Jeg er ikke alene. *Hun* er hos mig hele tiden."

Her foldede hun hænderne og så op mod himlen.

"I nat så jeg, at hun nikkede til mig, smilede så sødt. Jeg forstod hende så godt, hørte hendes stemme, uden at hun åbnede læberne. Klokken fire, når altrets sakramente bæres forbi, vil hun helbrede mig."

Fru Jonquière sagde hende et par beroligende ord, hun var ængstelig over den ophidsede tilstand, der lignede en søvngængers. Men Marie tilføjede:

"Nej, nej, jeg er slet ikke syg ... jeg sidder bare og venter, men De kan selv forstå, at jeg ikke behøver at gå til grotten nu, når hun har sat mig stævne kl. fire."

Og sagtere tilføjede hun:

"Klokken halv fire kommer Pierre og henter mig, klokken fire bliver jeg rask!"

Nu gled solen langsomt op ad hendes bare arme, de var så fine, så sygeligt hvide, mens det dejlige, lyse hår som en guldflod rullede ned over hendes skuldre og indhyllede hende i en kongelig kåbe. Ude i gården gav en fugl sig til at kvidre, det

lød muntert gennem den store stues tavshed. Et barn måtte gå derude, for man hørte latter og hastigt løbende trin.

"Ja, ja da," sagde fru Jonquière, "så lad da være at sove, siden De ikke er søvnig. Men sid pænt stille, så hviler De Dem alligevel."

Men i sengen ved siden af begyndte madame Vêtu nu at drages med døden. De havde ikke nænnet at slæbe hende til grotten af frygt for, at hun skulle dø mellem hænderne på dem. Hun havde for lidt siden lukket øjnene, og søster Hyacinthe, der stod hos hende, vinkede nu fru Désagneaux hen for at sige hende, at hun mente, der ikke var langt tilbage, og begge to bøjede de sig ned over den syge, idet de med stigende ængstelse betragtede hende.

Ansigtet var nu grågult, øjenhulerne bestemt afgrænsede, læberne sammentrukket, og åndedrættet blev til rallen og var så ildelugtende, at man næppe kunne være i nærheden af hende.

Pludselig slog hun øjnene op og lod til at blive forskrækket ved at se to ansigter så nær ved sit eget.

Skulle hun nu dø, siden de havde så ængstelige miner?

Og en uendelig sørgmodighed, et fortvivlet udtryk viste sig i de matte øjne. Intet oprør, ingen harme, dertil havde hun ikke kræfter, men det var dog så bedrøveligt at have forladt sin butik, sine vaner, sin mand for at dø så langt borte mellem fremmede mennesker, når de andre kom sig! Hun fremstammede med møje:

"Å, hvor det gør ondt, hvor jeg pines ... kan der da ikke gøres noget for at lindre mine smerter?"

Lille fru Désagneaux med det søde, lyse krøllehoved var aldeles ude af sig selv af medfølelse, hun havde endnu aldrig

været vidne til en dødskamp og ville gerne have givet "sit halve hjerte", som hun sagde, for at standse den stakkels kones pine. Hun rettede på hovedgærdet og bebrejdede søster Hyacinthe hendes ro, for nonnen, der var vant til sligt, tænkte nu kun på at berede den syge en nogenlunde fredelig død. Kunne her virkelig intet gøres? Var alle midler da uvirksomme?

Fader Judaine havde om morgenen givet madame Vêtu altrets sakramente, så der var der sørget for sjælen. Hvad legemet angik, da var alt håb ude!

"Nej, nej, vi må sandelig finde på råd," påstod den lille, ivrige dame.

Og hun hentede fru Jonquière fra Maries seng.

"Hører De, kære frue, hvor den stakkel pines? Søster Hyacinthe siger, der er intet at stille op, og at det er forbi om et par timer – men kan vi da lade hende ligge og stønne så ynkeligt? Der findes da smertestillende midler, ved jeg. Hvorfor henter vi ikke den unge læge, der var med i det hvide tog? "

"Det kan vi så godt gøre, bedste veninde! Send De kun bud efter ham straks."

Her tænkte man nemlig aldrig på læger eller menneskehjælp. Kun når patienterne hylede af smerte, sendte damerne bud efter lidt opium eller morfin.

Søster Hyacinthe kunne selv ikke begribe, at hun så rent havde glemt doktor Ferrand, hun vidste jo, han sad lige ved siden af i skadestuen. Nu spurgte hun:

"Skal vi se efter doktoren?"

"Ja – og kom i en fart med ham, det haster!"

Fru Jonquière og fru Désagneaux støttede den døendes hånd, hun mente, det lettede åndedrættet. De to damer var

tilfældigvis den formiddag ganske alene på stuen, og en stille, solrig fred hvilede over det store, mennesketomme rum, hvor tavsheden kun blev afbrudt af en lystig latter fra det legende barn, som de ikke så.

"Er det monstro ikke Sophie der løber rundt i gården og støjer op på den måde?" sagde opsynsdamen med et i en lidt gnaven tone; hun var ked af, at madame Vêtu dér gik hen og døde. Hastigt gik hun over gulvet hen til vinduet, jo, det var ganske rigtigt, Sophie Couteau sad ude i gården med en dukke, så travlt beskæftiget, at hun hverken så eller hørte fru Jonquière. Legen gik udmærket, trods Sophies fjorten år.

"Så, min pige, sid nu ordentligt eller stå pænt! Så tager vi os en polka, en, to, tre og et lille bitte hop!"

Men nu blandede fruen sig i legen.

"Hør nu, lille Sophie! Her er en af patienterne, som er meget syg – hun skal snart dø – du må ikke le og støje sådan!"

"Å, om forladelse frue, det vidste jeg ikke noget af!"

Hun rejste sig og listede med dukken i hånden ind i stuen. Hendes lille ansigt blev med et yderst alvorligt.

"Tror fruen, hun må dø snart?"

"Ja, det er jeg meget bange for, kære barn. "

Så blev Sophie stille som en mus. Hun gik i hælene på opsynsdamen og satte sig på en seng ved siden af den døende, som hun betragtede med sine store, klare øjne, der kun udtrykte barnlig nysgerrighed uden spor af ængstelse eller sindsbevægelse. Fru Jonquière kastede utålmodige blikke henimod døren, hun længtes efter lægen, mens Marie stadig så åndsfraværende ud mod den klare, skyfri sommerhimmel. Hun

ventede på det vidunderlige, havde ikke en tanke for, hvad der skete i hendes umiddelbare nærhed.

I linnedstuen havde søster Hyacinthe forgæves søgt Ferrand, og nu ledte hun hele huset igennem. I de to forløbne dage var den unge læges forbavselse over hospitalets tilstand vokset – han gik rundt som en aldeles overflødig person, ingen havde behov for hans bistand, ingen sendte bud efter ham. Hans lille rejseapotek var også ganske unyttigt – de syge kom jo ikke til Lourdes for at passes og blive tilset, men for at helbredes ved et mirakel. En gang imellem havde han givet en og anden opiumspiller, når smerterne måtte stilles. Han havde i forbløffet tavshed overværet doktor Bonamys stuegang. Det viste sig at være simpelthen en spadseretur, lægen kastede et nysgerrigt blik på patienterne, men gav hverken råd eller medicin. Han beskæftigede sig kun med de såkaldte helbredte, stod stille ved de patienter, han kendte, fordi de havde været på hans kontor, hvor mirakelkurene konstateredes. En af de tilstedeværende kunder led af tre sygdomme på en gang – den hellige jomfru havde hidtil kun helbredet en af dem, men der næredes godt håb med hensyn til de to andre. Undertiden klagede en helbredet patient over, at smerterne var begyndt på ny, hvilket for resten ikke på nogen måde foruroligede doktoren, der altid havde et beroligende ord og en trøstende hentydning til Gudsmoders alt forbarmende godhed på rede hånd.

"Der er bedring," plejede han at sige, "og så må vi være glade og have tålmodighed!"

Hvad han mest frygtede, var overhæng af de opsynshavende damer, der alle sammen ville vise ham mærkelige tilfælde, for

det var jo deres stolthed at have vidundere på deres stue – rædsomme sygdomme, hvis helbredelse de brændte efter at få konstateret for at kunne triumfere bagefter. En trak ham i ærmet og påstod, hun havde en spedalsk patient, en anden meddelte ham en lang beretning om en ung pige med fiskeskæl ned ad ryggen. En tredje hviskede ham i øret en forfærdelig historie om en højtstående, gift dame. Han flygtede, ville ikke på nogen måde se de mærkelige patienter, lovede endelig at komme igen senere hen – når han fik stunder. Som han bemærkede: "Skulle jeg høre på alle de damer, ville både dag og nat gå med evindelig og aldeles ørkesløs konsultation." Så kunne han pludselig stå stille og begejstret udbryde: "Se her har vi et meget interessant tilfælde af vidunderlig helbredelse!" og Ferrand måtte da døje en lang beretning om sygdommen – dens oprindelse, udvikling og pludselige helbredelse ved et eneste bad i grottens kilde. Omsider traf søster Hyacinthe fader Judaine, der fortalte hende, at doktoren var blevet hentet til "ægtefolkenes stue". Det var fjerde gang, broder Isidore havde haft brug for ham, for hans smerter var blevet aldeles utålelige. Lægen kunne ikke andet end give ham store doser opium. Den syge ville kun have kræfter til endnu en gang at komme til grotten. Om morgenen havde hans lidelser været så forfærdelige, at han umulig kunne flyttes, men her var intet at gøre, da søster Hyacinthe trådte ind, fandt hun doktoren siddende hos den syge, som nu lå hen uden bevidsthed.

"Doktor Ferrand, De må endelig gå med op på min stue, vi har en patient, der ligger i dødskamp."

Han smilede straks, da han fik øje på veninden.

"Straks, kære søster! Men vent bare et minut. Jeg ville gerne have liv i denne stakkel!"

Hun gik lidt rundt i salen, gjorde sig nyttig. Denne stue var nu også oplyst af morgensolen, og dens beboere var borte med undtagelse af hr. Sabathier og broder Isidore. Fru Sabathier var ude at gøre nogle indkøb, mens manden hvilede sig. Han sad op i sin seng med ryggen støttet imod puderne og trillede en rosenkrans mellem fingrene, men han bad ikke, med et åndsfraværende udtryk hvilede hans øjne på den syge broder Isidore, hvis seng stod tæt ved hans egen.

"Ak søster," her henvendte han sig til nonnen, "jeg er fuld af beundring for den stakkels missionær! I går havde jeg et anfald af tvivl, fordi den hellige jomfru ikke bønhørte mig, der nu er kommet her i syv år! Men denne martyr, der er så standhaftig til det sidste og så urokkelig fast i troen, bringer mig til at rødme over min vankelmodighed ... De kan ikke tænke Dem, hvor han pines og hvor han i tillidsfuld bøn vender sig til Gudsmoder og stoler på hendes almagt ... det er i sandhed et opløftende skønt syn ... jeg mindes på et maleri i Louvre at have set samme udtryk i en munks begejstrede blik."

Så tilføjede han:

"Jeg skal jo nu i eftermiddag prøve en gang til, for i morgen tager vi jo afsted. Vandet er forfærdelig koldt, men jeg vil alligevel tage et bad. Hele morgenen har jeg tilbragt i bøn og bedt om tilgivelse for min synd i går, for, ikke sandt, den allerhelligste Gudsmoder behøver jo kun at ville, så bliver jeg helbredet! ... hendes vilje ske, og velsignet være hendes navn i al evighed!"

Han gav sig nu til at bede sin rosenkrans, mens perlerne trillede afsted lidt langsommere end før, og hans øjne halvvejs lukkedes i det blege, fede ansigt, der havde et barnligt udtryk, en følge af, at han i så mange lange år havde siddet lamslået udenfor alt samkvem med yderverdenen.

Men nu vinkede Ferrand til Isidores søster, som stod ved fodenden af sengen og med et sløvt, fortvivlet udtryk og uden en tåre betragtede den elskede broder, der droges med døden. Som en trofast hund havde hun fulgt ham, betalt rejsen hertil med sine surt erhvervede spareskillinger, og nu kunne hun se til, ikke spare ham for en eneste kval.

Da Ferrand derfor bad hende løfte den syge lidt op, smilede staklen af glæde over dog at kunne være en smule til nytte, det lyste op i hendes stive, fregnede ansigt.

"Se, hold ham oppe, mens jeg prøver at give ham denne mikstur!"

Hun støttede hans hoved mod sit bryst, og det lykkedes doktoren at tvinge en ske ind mellem de sammenbidte tænder. Straks efter åbnede den syge øjnene og sukkede dybt.

Han var noget roligere, lægemidlet virkede, og smerten i hans side stillede lidt af, dog var han så afkræftet, at man måtte bøje sig helt ned over ham for at høre, hvad han sagde.

Nu vinkede han til Ferrand, tog lægens hånd og hviskede:

"Er De lægen? Kunne De give mig styrke til at komme ned i grotten i eftermiddag, da er jeg vis på, den hellige jomfru vil helbrede mig."

"Ja vist så, De skal nok komme til grotten, vær De ganske rolig. Synes De ikke, De har det meget bedre?"

"Å nej, just ikke så meget bedre! ... jeg ved alt for vel, hvad jeg fejler, jeg har set flere af mine kammerater dø af denne sygdom derude i Senegal. Når leveren er angrebet, og bylden bryder igennem, er her ingen redning ... så kommer dødsstunden, vildelsesfeber ... men hvis Gudsmoder vil røre ved mit sår, da vil det helbredes og lukkes! Ak, jeg beder og bønfalder Dem alle her: Lad mig blive bragt til grotten, selv om jeg ikke er ved mig selv!"

Søster Hyacinthe var også kommet hen til ham. Hun svarede nu:

"Kære broder, det skal alt sammen ske, som De ønsker, efter frokost bliver De bragt til grotten, og vi vil alle bede for Dem!"

Omsider kunne hun da få Ferrand med op til madame Vêtu, for hvem hun var meget ængstelig. Imidlertid havde missionærens tilstand gjort et stærkt indtryk på hende, og på vejen spurgte hun lægen, om han nærede mindste håb. Ferrand trak på skulderen, det var galskab at lade sig slæbe til Lourdes i en slig elendig tilstand.

Så smilede han undskyldende:

"Om forladelse, kære søster! De ved nok, jeg har den ulykke ikke at være troende."

Men hun smilede til ham som en god veninde, der bærer over med svagheder hos dem, hun holdt af.

"Å ja, naturligvis er det sørgeligt, men De er alligevel en brav fyr. Desuden ser vi jo alle slags folk, vi får ikke alt for let lade os forarge!"

Oppe på søster Hyacinthes stue lå madame Vêtu endnu og jamrede sig i utålelige smerter. Ved sengen sad fru Jonquière og fru Désagneaux, ganske elendige og blege af at høre på dette

dødsskrig, der ikke ville standse. Og da de spurgte Ferrand, måtte han svare, som han havde svaret med hensyn til missionæren: at her var ikke spor af håb, her var kun tale om højst et par timers liv. Måske var hun allerede færdig om nogle minutter. Han kunne kun døve smerterne, lette hende en sandsynligvis svær dødskamp.

Han betragtede hende, hun var endnu ved sin bevidsthed, meget føjelig tog hun den medicin, de bød hende, hun havde som de andre kun en tanke: vende tilbage til grotten.

Og med skælvende, bønfaldende stemme stammede hun:

"Til grotten! Til grotten! Ikke sandt, jeg får jo nok lov at komme til grotten igen?"

"Om lidt bliver De bragt derhen, det lover jeg Dem!" sagde søster Hyacinthe, "men så skal De også være rigtig flink, prøve at sove lidt for at få kræfter!"

Den syge lod til at falde hen, og fru Jonquière gik med fru Désagneaux hen i den anden ende af salen for at tælle noget tøj. Der var forsvundet nogle håndklæder for hende.

Lille Sophie rørte sig ikke af pletten, dukken havde hun lagt på sengen ved siden af sig, hun sad og fulgte hver en trækning i den dødssyges ansigt med stor interesse, mens søster Hyacinthe, der altid tog tiden i agt, gav sig til at stoppe en af patienternes iturevne kjoleliv.

"De bliver nok lidt hos os, doktor?" spurgte hun nu Ferrand.

Den unge mand stod bøjet over madame Vêtu.

"Ja, ja vist. Hun kan dø når som helst. Jeg er bange for en blodstyrtning!"

Derpå kastede han et sideblik til Marie og spurgte i en dæmpet tone:

"Hvordan går det med hende? Er der bedring?"

"Nej – endnu ikke. Ak, den søde pige! Vi ønsker alle, hun må komme sig. Så ung, så yndig og så lidende. Se dog på hende! Er hun da ikke nydelig? Hun ligner en helgen, en engel, når solen sådan skinner på hende, og håret stråler som en glorie!"

Ferrand så opmærksomt på hende. Hendes ansigtsudtryk interesserede ham øjensynligt. Hun var så helt optaget af en eneste tanke – hendes tro og glæde over troen fyldte hendes sjæl og sind – hun var hundrede mil borte fra sine omgivelser.

"Hun kommer sig – det er jeg sikker på!" mumlede han hen for sig. "Hun kommer sig!"

Så gik han hen til søster Hyacinthe, der havde sat sig i vinduesfordybningen. Solen gled hen over hendes hvide hovedtøj, og han stod stille, betragtede hende, mens han støttede sig op mod karmen.

"Hør søster, jeg vil sige Dem en ting. Denne rejse, som jeg kun gav mig ud på for at tjene en ven, vil blive en af de behageligste, jeg nogensinde har foretaget – et lyst minde i min ellers ikke særlig muntre tilværelse. De kan aldeles ikke forestille Dem, hvor meget jeg holder af Dem, hvor jeg er Dem taknemmelig – hvilken hengivenhed, ja højagtelse, De indgyder mig!"

Hun løftede øjnene fra sytøjet, så ham lige ind i ansigtet og gav ham et muntert, spøgefuldt svar. Hun var fortryllende, som hun sad der, rød og hvid, med den lille, smukke mund, de søde, smilende soløjne, så slank og smidig og ungdommelig under den enkle vadmelskjole.

"Nå, så De holder rigtig af mig? Hvorfor gør De det?"

"Hvorfor? Sagtens fordi De er godheden selv, fordi De altid er trøst og fred i en søsters yndige skikkelse. De er mit livs dyreste minde, Dem påkalder jeg, når jeg trænger til lys og kraft, til støtte og opmuntring ... De har da vel ikke glemt den måned, vi to tilbragte sammen i mit fattige tagkammer. Hvor jeg var så syg og ussel, hvor De plejede mig så udmærket, så opofrende og så kærligt!"

"Ja, men kære doktor, jeg har heller aldrig haft så rar og god en patient. Alt, hvad jeg gav Dem, tog De imod, og når jeg havde stoppet tæppet ned om Dem, lå De så stille som en mus."

Hun så igen på ham med sit lyse, uskyldige smil. Han var meget smuk, kraftig og velbygget, med stor næse, prægtige øjne, røde læber under et sort overskæg, strålende i ungdomskraft. Men hun så på ham, som man ser på en god kammerat og ven.

"Ja, hvis De ikke havde plejet mig, var jeg da død! Deres nærværelse helbredte mig."

Og mens de stod her, gled mindet om den yndige, fredelige måned frem for deres sjæls øje. De hørte ikke madame Vêtu ralle, de så ikke den overfyldte stue med alle de mange senge og bylter, der lignede en flyvende ambulance i krigstid. De var i et højt hus, helt oppe under taget, midt i det gamle Paris, hvor lys og luft kom ind ad et lille kvistvindue med udsigt til et hav af tage.

Og hvor var det fortryllende at være således ene to! Han lå feberhed på sit sygeleje, da hun som en god engel kom og stille og rolig tog plads ved hans hovedgærde uden frygt eller uro. Hun plejede kvinder og børn, mænd og oldinge, som det kunne falde sig, var glad og fornøjet, når hun mærkede, hun gjorde

nytte og kunne lindre sin næstes smerter. Aldrig tænkte hun på sig selv, virkede i stilhed, kom med sine bløde hænder og sin indsmigrende stemme, kærlig og god som en søster, opofrende og forstandig som en moder.

I tre samfulde uger var han som et hjælpeløst barn mellem hendes hænder, hun vendte og drejede ham, passede og plejede ham uden forlegenhed og uden at genere sig, i barmhjertighedens renhed var de hævede over livets småligheder. Og så kom den tid, da han med hver dag bedredes, hvor havde de det hyggeligt, når de muntert og fortroligt passiarede sammen som et par gamle venner. Hun havde endnu ikke sluppet ham, passede på ham og gav ham nu og da et smæk over armen, når han blev for livlig i sine bevægelser. Han så på hende, når hun puslede rundt i hans kammer og gjorde alting pænt og rent og hyggeligt, ja vaskede hans tøj for at spare ham den udgift.

Aldrig kom der besøg, altid var de alene, tusinde mil fra verden, henrykt over denne ensomhed, hvor deres ungdomslystighed havde frit spillerum i tugt og ære.

"Husker De søster, den dag, jeg gik over gulvet for første gang, De måtte holde på mig, ellers var jeg da dejset om, jeg havde rent glemt at bruge benene. Hvor vi lo."

"Ja, jeg var jo så glad over, at De nu var over det værste ..."

"Og så den dag, De bragte mig kirsebær i en papirpose ... jeg ser Dem så tydeligt siddende på min sengekant med posen imellem os. Jeg ville ikke røre bærrene, uden at De spiste med ... Og så tog vi fat, så at posen snart var tom. De var dejlige."

"Ja dejlige ... det var lige sådan med limonaden, den drak De kun, når jeg smagte på den."

Her lo de begge henrykte ved at kunne sige: Husker De? Men nu bragte et dybt smertefuldt suk henne fra sengen dem tilbage til virkeligheden. Ferrand ilede til, bøjede sig igen over den syge, som lå i samme stilling. I stuen var der ganske stille, kun nu og da hørtes fru Désagneaux med sin klare stemme at tælle håndklæder.

Med inderlig bevægelse sagde nu Ferrand i en mere dæmpet tone:

"Ak ja, søster Hyacinthe, om jeg så levede i hundrede år, aldrig vil jeg nære de følelser for nogen kvinde, som jeg nærer for Dem."

Nu bøjede nonnen hovedet uden rødmen og uden forlegenhed, men hun hæftede blikket på sit sytøj, og så ikke på den unge mand.

"Jeg holder jo også rigtig meget af Dem, doktor … mon De må ikke gør mig indbildsk. Jeg har ikke været anderledes mod Dem end mod så mange andre. Det er jo min bestilling, ved De, og det er Vorherre, vi skal give æren for Deres helbredelse!"

Atter blev de forstyrret. Grivotte og Elise Rouquet kom hjem fra grotten før de andre. Straks satte Grivotte sig ned på sin madras ved foden af madame Vêtus seng og trak op af lommen et stykke brød, som hun gav sig til at fortære. Ferrand havde med megen interesse iagttaget dette tilfælde, hvor en brystsyg med et fik en stærk madlyst og trang til bevægelse.

Men nu blev hans opmærksomhed draget mod Elise Rouquet, for det var aldeles uimodsigeligt, at hendes lupus var i stærkt fremadskridende bedring. Hun fortsatte badningen med mirakelvandet og kom nu lige fra kontoret, hvor doktor Bonamy havde været triumferende og stolt.

Ferrand undersøgte såret. Det var ganske vist endnu ikke helbredet, men allerede meget mindre betændt. Han syntes, dette var så mærkværdigt, at han besluttede at tage noter til en af sine forhenværende lærere, der var i færd med at studere visse hudsygdommes oprindelse og helbredelsesmetode.

"Har De ikke mærket stikken og kløe?" spurgte han.

"Nej, hr. doktor, jeg bader mig og jeg beder min rosenkrans, og dermed er alt sagt."

Grivotte, der var umådelig stolt og vigtig, kaldte nu på Ferrand.

"Jeg er helbredet! Doktoren kan selv se, jeg fejler ingen verdens ting mere."

Han smilede venligt og svarede uden at undersøge hende:

"Ja vist, ja vist så, min gode pige. De er ganske rask."

Men i dette øjeblik kaldte søster Hyacinthe på ham. Hun havde sluppet sit sytøj, da hun så madame Vêtu rejse sig over ende, som om hun ville kaste op, og skønt hun ilede til med et vandfad, kom hun dog for sent. En strøm af sorte, kaffegrumsagtige udtømmelser, denne gang blodblandede, flød ud over sengen. Det var, hvad lægen havde frygtet.

"Kald på opsynsdamen," sagde han med dæmpet stemme og stillede sig ved siden af patienten.

Søster Hyacinthe skyndte sig afsted efter fru Jonquière, som hun fandt i ivrig samtale med datteren Raymonde, mens fru Désagneaux vaskede hænder.

Raymonde var et øjeblik sluppet bort fra spisesalen, hvor hun gjorde tjeneste. Det var det sværeste arbejde for hende, den lange sal med de smalle borde og den kvalmende madlugt, i

forbindelse med alle disse fattige, smudsige menneskers uddunstninger var en sand plage for hende.

Nu stod hun hos moderen, hun havde fri en halv times tid, og forpustet, rødmende, med strålende øjne kastede hun sig om fru Jonquières hals.

"Å, mama! Jeg er så lyksalig! ... det er afgjort!"

Forbavset og en smule fortumlet af travlheden så moderen på Raymonde.

"Hvad er afgjort, mit barn?"

"Min forlovelse."

Nu glædede moderen sig, en inderlig tilfredshed malede sig på hendes smukke, fede, men meget vel konserverede ansigt. Hun så i ånden den tarvelige, lille lejlighed i Vanneaugade, hvor de siden mandens død havde boet, og når nu Raymonde blev godt gift, ville deres tilværelse blive en ganske anden.

"Ak, mit kære barn, hvor jeg dog er glad."

Men pludselig blev hun grebet af forlegenhed. Vorherre vidste, at hun af barmhjertighed og trang til at gøre godt i tre år var draget til Lourdes. Dog var det måske ikke helt umuligt, når hun ret ransagede sin samvittighed, at finde en tilfredsstillelse af hendes herskesyge. Desuden havde hun vel også næret et halvvejs ubevidst håb om på rejsen at finde en mand til Raymonde – der kom så mange unge herrer til grotten. Hun havde tænkt på dette som på en mulighed, men aldrig talt derom.

Imidlertid blev hun nu så fornøjet, at en tilståelse uvilkårligt slap hende ud af munden.

"Min søde pige, egentlig undrer jeg mig ikke over vor lykke, i morges bad jeg den hellige jomfru om at hjælpe dig til en

lykkelig fremtid!"

Og så spurgte hun Raymonde ud. Den unge pige havde endnu ikke fortalt om sin lange spadseretur gennem byen sammen med Gérard og var nu henrykt over at meddele moderen alle enkelthederne og sin glæde over endelig at være sikker på en mand. Og som hun sagde, det var afgjort. Om formiddagen havde hun genset den unge mand, der havde givet hende sit ord, hans onkel ville anholde om hendes hånd, inden de forlod Lourdes.

"Ja, ja da!" erklærede fru Jonquière, der selv var henrykt, "så håber jeg, du må blive lykkelig. Du er en fornuftig pige, der selv har kunnet ordne dine sager uden min hjælp, ser jeg – kys mig, mit kære barn!"

Nu kom søster Hyacinthe med den besked, at madame Vêtu var på det sidste. Raymonde var allerede ilet bort igen, og fru Désagneaux stod og tørrede sine hænder, mens hun skændte over, at alle damerne havde gjort sig usynlige i dag, netop som man mest trængte til dem.

"Se nu til fru Volmar! ... Jeg spørger Dem, hvor hun er henne? Vi har da ikke set hende en halv time her på hospitalet."

"Å, bryd Dem ikke om fru Volmar!" svarede fru Jonquière lidt utålmodigt, "jeg har jo sagt Dem, at hun er syg."

For resten skyndte de sig begge to hen til madame Vêtu. Ferrand stod ved sengen og ventede, søster Hyacinthe havde spurgt ham, om her kunne gøres noget, hvortil han havde rystet på hovedet. Den døende lå med lukkede øjne, hun lod til at lide mindre, siden hun havde kastet op. Men nu rejste hun sig igen op, en ny strøm af blodblandede udtømmelser væltede ud af hendes mund. Så fik hun lidt ro, åbnede øjnene og så på

Grivotte, der ved fodenden af hendes seng krøb sammen på sin madras, ivrigt beskæftiget med at fortære sit stykke brød.

Og så mumlede den døende med svag stemme:

"Hun er helbredet? Ikke sandt?"

Grivotte hørte det og udbrød:

"Å, ja, jeg er aldeles rask, aldeles rask!"

Madame Vêtus gråblege ansigt fik et sørgmodigt udtryk, hun ville så gerne have levet, men hurtigt tilføjede hun endnu sagtere:

"Det er jo rimeligt, at de unge helbredes. Hvad den hellige jomfru gør, er godt."

Og så vandrede hendes blik rundt i stuen. Hun sagde et sidste farvel til sine omgivelser, til alle dem, der stod forsamlede om hendes leje. Hun gjorde sig umage for at smile til lille Sophie, hvis nysgerrige øjne stadig hvilede på hende. Den nette, lille pige havde endnu om morgenen så kærligt og pænt hilst på hende. Elise Rouquet havde uhyre travlt med at spejle sig, hun syntes, hun blev kønnere for hver time, der gik. Men især var det synet af Marie, så stille og henrykt, der glædede den døende stakkel. Længe hvilede hendes bristende øje på den unge piges strålende, lyse ansigt, måske troede hun, at det allerede var en af Paradisets engle med gylden glorie om hovedet.

Men så begyndte opkastningerne med fornyet voldsomhed. Blodet styrtede hende ud af munden, så at lagnet og sengen blev overstænkede. Forgæves kom damerne med håndklæder, begge to var de ligblege, nærved at få ondt ved dette græsselige syn.

Og Ferrand, der indså, at han intet kunne gøre, var gået tilbage i vinduesfordybningen til søster Hyacinthe.

"Ak, Gud," gentog hun, "her er altså ingen redning?"

"Nej, hun dør om lidt, som en lampe, der slukkes."

Nu så madame Vêtu stift på fru Jonquière og bevægede læberne. Opsynsdamen bøjede sig ned over den syge og lyttede til hendes sidste, møjsommeligt fremstammede ord:

"Jeg er så bedrøvet for min mands skyld! ... butikken er i Mouffetardgade, lige ved gobelinfabrikken ... han er urmager, kunne ikke følge med hertil for kundernes skyld, naturligvis ... og det bliver ikke så let for ham at undvære mig ... jeg hjalp ham at pudse kasserne og gik byærinder ..."

Hendes stemme begyndte at kvæles i rallen:

"Derfor var det, jeg ville bede fruen være så god at skrive til ham ... jeg har ikke fået det gjort, og nu er det for sent ... vil De sige ham, jeg vil begraves her. Det er for dyrt at transportere kisten til Paris, og så må han gifte sig, for butikkens skyld – med kusinen – sig ham det – med kusinen ..."

Så blev det til en utydelig mumlen, hun var for svag til at få ord frem, åndedrættet standsede, men øjnene var vidt åbne og levede endnu i det voksblege ansigt.

Og hendes øjne klamrede sig med fortvivlelsens kraft til alt, hvad hun nu skulle forlade, til den lille butik i det travle kvarter, til den stille og flittige tilværelse, hvor manden sad bøjet over arbejdsbordet hele ugen igennem, og kun om søndagen spadserede ud i byens nærmeste omegn eller på fæstningsværkerne for at se drengene sætte deres drager op. Så blev øjnene unaturlig store, søgte forgæves at kæmpe mod dødens skygge, der lagde sig over dem.

For sidste gang bøjede fru Jonquière sig over den døende, hvis læber bevægede sig, og som et næppe hørligt pust kom de sidste ord, præget af uendelig fortvivlelse:

"Hun helbredte mig ikke!"

Og stille udåndede madame Vêtu.

Lille Sophie Couteau hoppede øjeblikkelig ned fra sengen, som om hun kun havde ventet på dette for igen at tage fat på sin dukkeleg. Hverken Grivotte eller Elise Rouquet lagde mærke til andre end sig selv, men fru Désagneaux og fru Jonquière hviskede ængsteligt sammen, og deres stemmer vækkede velsagtens Marie af hendes henrykkelsestilstand, for hun udbrød i en tone fuld af inderlig medfølelse:

"Ak, hvor sørgeligt, at den stakkels kone skulle dø så langt borte fra sit hjem og sine kære, lige når Gudsmoders nådestime skal til at slå!"

Ferrand trådte nu til, også han var dybt bevæget, skønt han ofte nok havde stået ved dødslejer, han vinkede til søster Hyacinthe, at hun skulle lægge lagnet over den dødes ansigt, for lige nu kunne liget umuligt bringes bort, da de syge nu i flokke kom hjem fra grotten og fyldte den hidtil så stille hospitalsstue med støj og talen. Overalt hørtes slæbende skridt, hosten og stønnen, overalt sås igen en samling af al menneskelig elendighed og sygdom.

2

Den dag – mandag – var tilstrømningen til grotten umådelig. Det var sidste dag, pilgrimmene skulle forblive i Lourdes, og pater Fourcade havde anmodet de troende om særlig inderlighed i bøn og påkaldelse for at bevæge Himlen til at gøre vidundere. Klokken to om eftermiddagen stod derfor også over 20.000 pilgrimme og ventede, opfyldte af håb og tro. Hvert minut øgedes stimlen, så at baronen ganske forskrækket kom ud af grotten og erklærede Berthaud, at han måtte tilkalde hele sit personale, hvis han ville holde mængden i ave.

Vor Frues Gæstevenner påtog sig ordenens opretholdelse, for her var hverken politi eller gendarmer, så præsidenten havde god grund til at være urolig. Men heldigvis var Berthaud ved sådanne lejligheder en udmærket fører, der forstod at kommandere.

"Vær De uden frygt, jeg svarer for alting ... jeg bliver her på pletten, indtil processionen er draget forbi!" Imidlertid vinkede han til Gérard.

"Giv dine folk ordre til at holde ørene stive, kun personer med tegn får lov at passere; og befal dem at slutte sig nærmere sammen, holde fast på rebet." Nede under sit løvtag af grønne slyngplanter strålede grottens lys. Langt fra så den kun lille og ubetydelig ud, når man tænkte på, at himmelske magter her havde opslået deres bolig.

Gudsmoders statue virkede som en hvidlig plet, der dirrede i de skinnende lys med de viftende småflammer. Man måtte stå på tåspidserne for at se sølvalteret og orglet, den store bunke buketter på gulvet og alle de forskellige brogede exvoto, som

dækkede de tilrøgede klippevægge. Det var dejligt vejr, aldrig havde himlen været klarere og mere skyfri, et frisk vindpust strøg hen over den forsamlede mængde, luften var ren og let efter nattens regnskyl, der havde spredt de sidste to dages lumre hede.

Gérard måtte puffe sig frem for at uddele sine befalinger. Der var allerede trængsel.

"To mand her, sæt fire, hvis det gøres fornødent og stram rebet godt."

Det var næsten umuligt at holde de 20.000 pilgrimme fra at trænge sig samme om grottens indgang, der drog dem til sig med uimodståelig kraft, hvor den heftigste nysgerrighed blandede sig med den mest brændende trosiver og en inderlig trang til at stå ansigt til ansigt med det hemmelighedsfulde.

Alles øjne, alles læber, alles hænder vendte sig mod kerternes blege skin, mod den dirrende hvide plet mellem lysene, som var Gudsmoder. Og for at det rum, der var forbeholdt de syge lige foran indgangen, ikke skulle optages af de raske pilgrimmes voksende stimmel, var der trukket et tykt reb, som blev holdt af portører og sygeplejere, opstillet med mellemrum af tre-fire meter. Kun de syge fik lov at passere, når de viste tegn eller var i besiddelse af en tilladelse fra Vor Frues Gæstevenner. Da løftede de unge mænd rebet og strammede det igen, når de udvalgte var kommet ind på den anden side, her måtte de ofte vise strenghed, ellers var det umuligt at holde orden, ja de var flere gange nødt til at bruge deres kræfter for at stå imod mængdens tryk.

Og mens bænkene foran grotten fyldtes med syge, mens trillevogne og bårer blev opstillet indenfor rebet, bølgede den

umådelige mængde rundt om. Den stimlede sammen på Rosenkranspladsen, bredte sig langs floden, alleerne var sorte af mennesker. På brystværnet sad kvinder i tætte rækker, nogle stod endog op for bedre at se, og deres lyse parasoller skinnede i solen med pyntelig glans.

En allé blev holdt ryddelig for sygetransportens skyld, men den blev dog afbrudt hvert øjeblik, så at vogne og bårer trængtes sammen, og portørerne måtte anstrenge sig af alle kræfter for at komme til deres mål. Men alt gik ganske fredsommeligt til, pilgrimmene traskede afsted som en lydig hjord, fromme som lam. Det var kun besværligt at forudse, hvor stimlen ville trænge hen. Aldrig var der endnu hændt ulykker, trods den ophidselse, der lidt efter lidt greb alle.

Men atter trængte baron Suire sig frem.

"Berthaud, Berthaud, folk må ikke gå så hurtigt, der er kvinder og børn, som bliver trykkede!"

Denne gang trak Berthaud lidt utålmodigt på skulderen.

"Ja jeg er desværre ikke allestedsnærværende! ... luk gitterporten et øjeblik ... hvis det er nødvendigt."

Her var tale om et tog, der hele eftermiddagen drog ind i grotten gennem døren til venstre og ud gennem den til højre.

"Lukke gitterporten!" udbrød baronen, "det ville da gøre ondt værre, så knuses de jo imod jernstængerne!"

Gérard stod netop og talte med Raymonde, som var på den anden side af rebet, hun gav en syg kone mælk at drikke. Og så bad Berthaud ham sætte to mand ved indgangen til grotten med ordre til kun at lade ti pilgrimme ad gangen slippe igennem. Da denne befaling var udført, og Gérard vendte tilbage til sin plads, fandt han Berthaud i spøgefuld, smilende

samtale med den unge pige. Derefter fjernede hun sig, og de to herrer fulgte med øjnene den høje, smukke skikkelse med det friske ansigt.

"Hun er virkelig nydelig! .... Det er afgjort, du vil jo gifte dig med hende?"

"Jeg skal i aften tale med moderen. Du går jo med mig for at anholde om hendes hånd?"

"Selvfølgelig. Du ved, hvad jeg har sagt dig. Det er det fornuftigste, du kan gøre. Onklen skaffer dig en stilling, inden året er omme."

Her skilte trængslen dem ad. Berthaud måtte selv til grotten for at påse, at alt gik, som han ønskede, i ro og orden. I timevis rullede mængden uophørlig rundt, mænd, kvinder og børn, alt, hvad der kunne krybe og gå, folk fra alle lande og af alle samfundsklasser.

Der var pjaltede tiggere, velklædte borgermænd, bondekoner og fine damer, barhovedede tjenestepiger, barbenede småtøse, pomadiserede pigebørn med bånd om hovedet. Indgangen var fri for alle og enhver. Hemmeligheden åbnede sine døre på vid gab for troende og for vantro, for de nysgerrige og for dem, hvis hjerte bævede af den mest begejstrede trosiver. Alle så de forbavsede ud, mange var stærkt bevægede, her i vokslysenes varme luft, i denne lune tempelduft, inde under de fremludende klippeblokke. De så forsigtigt ned, mens de vandrede over gitterværket.

Mange var helt forbløffede, glemte at bøje sig for den hellige jomfru, så optaget var de af at se sig om på dette mærkelige sted, hvor der var foregået så vidunderlige ting, at de skælvede alene ved tanken.

De fromme derimod korsede sig og gjorde knæfald, ja kastede undertiden breve ind, lagde en kerte som gave eller blomster, kyssede klippen under statuen, gned mod stenene deres rosenkrans, medaljer eller amuletter, der ved den blotte berøring blev velsignet.

Og uophørligt drog mængden igennem grotten, i dage, i måneder, i år. Det var som havde al verdens folk satte hinanden stævne her i denne lille bjerghule. Her fandtes alle menneskelige lidelser og elendigheder i en sælsom smittende runddans, søgende efter evig og timelig lykke.

Da Berthaud havde forvisset sig om, at alt ordnede sig på bedste måde, spadserede han rundt som tilskuer og holdt øje med sine unge mennesker. Hans eneste ængstelse var processionen klokken fire, under hvilken begejstringen altid nåede højdepunktet, så at man kunne frygte det værste af den almindelige ophidselse. Mange af pilgrimmene havde ikke lukket et øje siden ankomsten til Lourdes, og de gik nu omkring som i en drøm. Ingen hvile undte de sig, uafladelige bønner holdt dem i ånde dag og nat. Aldrig standsede påkaldelserne, den ene præst afløste den anden, de råbte og skreg, mens de syge lå næsegrus foran den blege marmorstøtte, der stod ubevægelig, med smilende læber, foldede hænder og himmelvendte blikke.

I dette øjeblik var prædikestolen til højre for grotten optaget af en præst fra Toulouse, en af Berthauds bekendte, han stod et øjeblik og lyttede til mandens ord med et bifaldende smil. Det var en svær skikkelse med malmfuld stemme og veltalende vendinger. For resten bestod veltalenhed her kun i et par gode, kraftige lunger. Når man kunne skaffe sig ørenlyd, høres helt

ud over stimlen, der så gentog bønnen, sætning for sætning – var alting godt, det hele var råb og skrål afbrudt af Fadervor og bønner til jomfru Maria, gentaget i en uendelighed.

Præsten havde nu bedt sin rosenkrans, rettede sin tykke, men ikke ret høje skikkelse og udråbte den første sætning, der faldt ham ind:

"Maria, vi tilbeder dig!"

Og mængden gentog med brudt, afdæmpet tonefald:

"Maria, vi tilbeder dig!"

Så standsede han ikke. Præstens stemme lød klart ud over forsamlingen, der efterhånden sagde alting efter i mumlende stammen.

"Hellige jomfru, du vort eneste håb!"

"Hellige jomfru, du vort eneste håb!"

"Rene jomfru, gør os til de reneste blandt de rene!"

"Rene jomfru! Gør os til de reneste blandt de rene!"

"Mægtige Gudsmoder! Frels vore syge!"

"Mægtige Gudsmoder! Frels vore syge!"

Når han ikke kunne finde nogen ny bøn, gentog han tre-fire gange sin sidste sætning, efterfulgt af mængdens mumlen, der stadig fik en mere ophidset klang – dirrede af nervøs anspændelse.

Bønnerne fortsatte at lyde. Berthaud vandrede tilbage til grotten. De, der drog igennem den, havde et sælsomt optrin for øje nu i denne time. Hele det store rum indtil rebet var opfyldt af vel tolv hundrede syge, som var kommet dertil med valfartstogene, og i den klare sommersols skin var det et jammerskue. Tre hospitaler havde her udspyet al den elendighed, deres overfyldte lokaler rummede. Længst borte på

bænkene var opstablede de patienter, der nogenlunde kunne klare sig. Mange måtte dog støttes med puder, andre lænede sig op til deres sidemænd, de stærkere holdt på de svage. Lige foran grotten lå de allersygeste, og fliserne skjultes under et hav af rædsel og forfærdelse. De lå der i en aldeles ubeskrivelig forvirring – trillevogne og bårer hævede sig lidt over jorden med deres sørgelige byrde, men de allerfleste så ud, som var de henslængt på den bare jord. Nogle lå påklædte, udstrakte på madrassernes betræk. Nogle lå i deres sengeklæder, hoved og hænder stak op over lagnerne. Kun få var nette og rene. Kun hist og her sås en snehvid hovedpude med mellemværk eller broderi midt i al den pjaltede og smudsige fattigdom, der her lod til at være en stående regel – plettede tæpper, krøllede, hullede lagner – snavset linned mødte overalt blikket, der gled over dette jammerens og lidelsens forsamlingssted. Og al den elendighed var stablet sammen i bunker, som det kunne falde sig, mænd, kvinder og børn, påklædte og halvnøgne i solens ubarmhjertigt blændende sommerglans.

Men her tænkte ingen mere hverken på sygdom eller på smerter! Alles blikke, de syges og de raskes, hang som fortryllede ved grotten. De stakkels, dødblege, afmagrede ansigter strålede i begejstring og brændende håb. Stive, vanskabte hænder foldede sig krampagtigt, grådtunge øjenlåg løftedes, udslukte stemmer gav lyd ved præstens råb. Først var det uforståelig mumlen, som små børns lallen, som vinden, der suser gennem træernes grene, men efterhånden svulmede det op til gjaldende råb, der strakte sig over hele menneskemassen og steg op under den lyse, strålende sommerhimmels skyfrie dække.

"Du i renhed undfangede! Bed for os!" råbte præstens tordenstemme.

Og de syge og raske gentog stadig højere:

"Du i renhed undfangede! Bed for os!"

Videre, stadig mere begejstret slyngedes bønnerne ud over det bølgende menneskehav.

"O rene moder! O kyske moder! Dine børn ligger for din fod."

"O rene moder! O kyske moder! Dine børn ligger for din fod."

"Englenes høje dronning! Et ord fra dine læber helbreder vore syge!"

"Englenes høje dronning! Et ord fra dine læber helbreder vore syge!"

Hr. Sabathier befandt sig i anden række til højre for grotten, ved prækestolen. Han havde ladet sig bære herhen i tide for at kunne vælge en god plads, den, hvor han nu som gammel stamgæst havde siddet i syv år. Han mente, det var godt at komme så nær som muligt, sidde under den hellige Gudsmoders eget øje, som om hun behøvede at se sine børn for at høre deres bøn! I syv lange år havde han nu ventet, han nærede kun et håb: Omsider at røre hende ved sin standhaftighed, sin urokkelige tro. Men han var jo undertiden lidt træt – kunne også nu og da være noget adspredt – han havde som særlig gunst fået lov at have sin kone hos sig siddende på en havestol, og det var ham en stor trøst at kunne underholde sig med hende, meddele hende sine indtryk og iagttagelser.

"Kære kone! Hjælp mig lidt op ... jeg falder sammen, jeg sidder rigtig usselt ..."

Han var klædt i en grov vadmelsdragt, sad på sin madras med ryggen støttet mod en omvendt stol.

"Er det nu bedre?" spurgte fru Sabathier.

"Ja, ja tak!"

Så blev hans opmærksomhed draget hen på broder Isidore, som på sin indstændige, uafladelige bøn var blevet slæbt herhen og lå ved siden at hr. Sabathier med hænderne foldet oven på lagnet.

"Å, – stakkels fyr! – dette er sandelig uforsigtigt – men den hellige jomfrus magt er jo stor – hun kan alt, hvad hun vil."

Han tog sin rosenkrans, men blev forstyrret i sin bøn ved synet af madame Maze, der sagte sneg sig ind under rebet, så tynd og spinkel, at næsten ingen lagde mærke til hende. Hun satte sig yderst ude på en bænk, tog ikke mere plads end en artig, lille pige og sad uden at røre sig med det trætte ansigt og de forgrædte øjne fæstet på grotten. En navnløs fortvivlelse malede sig i alle hendes falmede træk.

"Nå," spurgte hr. Sabathier sin kone, "så du mødte hende i morges i en butik! Hun er her for at bede om at manden må omvende sig?"

"Ja, – ganske rigtigt!" svarede fruen, "jeg talte med hende og en dame, der kendte hende – manden er nok handelsrejsende, borte den halve tid af året, lever et vildt liv på sine rejser! En overmåde køn og munter fyr, som giver hende alle de penge, hun vil have. Men hun er så forelsket i ham, stakkel, kan ikke vænne sig til hans utroskab, nu vil hun forsøge, om den hellige jomfru i sin miskundhed vil omvende den flygtige ægtemand – de siger, at han for øjeblikket muntrer sig i Luchon, i livligt selskab."

Hr. Sabathier hørte ikke mere på sin kone, han så på grotten med den dannede, forstandige mands øje, der fordum beskæftigede sig med kunst og havde et åbent blik for alt skønt:

"Ser du, kone, de har spoleret grotten med al den pynt, alt det flitterstads. Jeg er overbevist om, at den var meget smukkere i sin naturlige tilstand. Den har mistet sin karakter ... og se dog den græsselige butik, de der har klinet op til venstre."

Men så fortrød han sine verdslige udtalelser. Han måtte sandfærdigt holde sine tanker samlede, ellers kunne den hellige jomfru let skyde ham til side og tage en anden og værdigere til nåde, og så blev han atter ydmyg, enfoldig i troen, fæstede sit tålmodig ventende blik på grotten, i tillid og fortrøstning.

For resten blev han nu revet ud af sine tanker ved en ny stemme – en munk stod på prækestolen, og hans råb rystede mængden:

"Hellige jomfru for alle jomfruer! Vær velsignet!"

"Hellige jomfru for alle jomfruer! Vær velsignet!"

"Hellige jomfru for alle jomfruer! Vend ikke dit åsyn fra dine børn!"

"Hellige jomfru fer alle jomfruer! Vend ikke dit åsyn fra dine børn!"

"Hellige jomfru for alle jomfruer! Ånd på vore sår, og vore sår skal heles!"

"Hellige jomfru for alle jomfruer! Ånd på vore sår og vore sår skal heles!"

På første bænk i midteralleen sad hele familien Vigneron, lille Gustave sammensunket og træt, med sin krykke mellem benene, moderen ved siden af ham, passende og opmærksom som en velopdragen borgermadam, tante Chaise på den anden

side, højrød i ansigtet, generet af mængden, snappende efter vejret, og så hr. Vigneron, der i dens sidste halve time opmærksomt havde iagttaget tanten.

"Hvad fejler De, kære svigerinde? De får da vel ikke ondt?"

Hun åndede med besvær.

"Jeg ved – ved ikke rigtig, hvordan jeg har det ... det snurrer i mine ben, jeg synes, jeg skal til at kvæles ..."

Hr. Vigneron tænkte straks på al denne hurlumhej, denne ophidselse, feber og bevægelse, der umuligt kunne være sundt for en, der led af et hjerteonde.

Gud bevares, han ønskede sandelig ikke nogen døden, det kunne aldrig falde ham ind at bede den hellige jomfru om noget sådant. Og når han nylig ved sin overordnedes død havde opnået forfremmelse i ministeriet, var det selvfølgelig fordi chefens livstråd skulle overklippes, fordi det således var bestemt hist oppe.

Døde fru Chaise først og efterlod Gustave sin formue, da havde han kun at bøje sig for Himlens vilje, der i almindelighed lader de ældre gå bort før de unge. Alligevel opflammedes han af et ubevidst håb og kunne ikke bare sig for at udveksle et meget sigende blik med sin hustru, der havde samme tanke som han.

"Gustave, ryk dig lidt bort, du generer tante!"

Og da Raymonde netop kom forbi, spurgte han hende:

"De skulle vel ikke have et glas vand, frøken, min svigerinde får ondt."

Men fru Chaise rystede på hovedet. Hun drog vejret højt og stønnende.

"Nej, nej tak – nu er det bedre ... å – jeg troede, at jeg skulle kvæles!"

Hun rystede af skræk, øjnene stod stive i det blege ansigt. Hænderne foldede hun, idet hun bad den hellige jomfru spare hende for sådanne anfald, helbrede hende, og de to andre, hr. og fru Vigneron, i godmodighed forenede deres bønner med hendes. Lille Gustave, hvis kloge øjne vandrede fra den ene til den anden, bad ikke, han smilede gammelklogt, med sit sædvanlige gådefulde udtryk. Hvorfor skulle han også bede? Han var vis på, at den hellige jomfru ikke ville helbrede ham, men at han snart måtte dø.

Men Vigneron kunne ikke holde sig i ro, han måtte hele tiden beskæftige sig med sine omgivelser. Midt i alleen, hvor der var fuldt af syge, lå også fru Dieulafay, der var kommet lidt sent.

Han beundrede denne pragt, den unge kones hvide, atlaskforede kasse, den lyserøde morgenkjole, overlæsset med et brus at ægte kniplinger.

Manden og søsteren var stadig ved den syges side, også de var klædte med udsøgt smag og stor elegance. De var nu fordybet i bøn, knælede begge hos den elendige, unge kvinde, sammen med fader Judaine, som havde fulgt dem til grotten.

Da præsten rejste sig, gjorde hr. Vigneron plads til ham på bænken og tog sig så den frihed at udspørge ham en smule.

"Nuvel, fader, er der bedring at spore hos denne højst interessante patient?"

Fader Judaine rystede modløs på hovedet.

"Ak, nej, desværre! Jeg kom hertil så fuld af fortrøstning, så fuld af håb. Det var mig, der fik dem til at foretage denne rejse. For to år siden havde den hellige jomfru været så nådig imod

mig, reddet mit syn, at jeg mente, hun også denne gang ville vise sin almægtige miskundhed ... nå, men man må jo ikke fortvivle, vi har jo endnu dagen for os!"

Hr. Vigneron betragtede den unge frues ansigt, han kunne se spor af stor skønhed, men sygdommen havde hærget de skønne træk på det grusomste. Hudfarven var hvidgrå, hun så ud som et lig mellem alle sine kniplinger.

"Ak, dette er sandelig et bedrøveligt syn," mumlede han.

"Og De skulle blot have set hende i fjor sommer," fortsatte præsten. "Deres gods ligger ved Saligny, i mit sogn – jeg spiste ofte til middag hos dem ... jeg kan næsten ikke tåle at se på den ældre søster, fru Jousseur – den sortklædte dame derhenne – for hun ligner den syge, der dog var endnu smukkere. Se, hvor hun er frisk og strålende ved siden af den anden ... det er til at græde over ... ak, ja, hvad er jordisk skønhed – kun forgængelig skrøbelighed!"

Han tav et øjeblik. Den fromme mand, der så let bevarede sin tro, hvis rolige, lidenskabsløse sind aldrig pintes af anfægtelser, nærede i sit hjerte en barnlig beundring for rigdom og dens goder, uden nogensinde at kende til misundelse eller skinsyge.

Dog vovede han nu at udtrykke sin betænkelighed ved det unge pars optræden på dette sted:

"*Jeg* havde hellere set, at hun ikke var kommet hertil, omgivet af pragt og luksus, for jeg tror, Gudsmoder foretrækker de ydmyge. – Men på den anden side er jeg naturligvis ikke blind for, at der findes samfundskrav, man ikke bør omgå, og så elsker de hende så højt, ved ikke alt det gode, de vil gøre hende. Tænk Dem – han har forladt sin beskæftigelse, sin forretning – opgivet sin virksomhed for at følge hende her hen – han er ude

af sig selv ved tanken om at miste hende. Så må man vel også tilgive dem, at de gerne vil se hende smuk og fin til det sidste."

Hr. Vigneron nikkede bifaldende med hovedet. Ja, der havde præsten ret. Det var ikke de rige, som den hellige Gudsmoder foretrak. Tjenestepiger, bondekoner, fattigfolk – de vendte tilbage til deres slæb og slid, hvorimod fornemme damer beholdt deres svagheder og lidelser, trods gaver og armtykke vokskerter, som de lod brænde.

Og uvilkårlig vandrede hans blik til fru Chaise, der nu var kommet sig og sad og tronede med en henrykt mine.

Men nu blev der bevægelse i stimlen, og fader Judaine bemærkede:

"Det er pater Massias, som stiger op på prækestolen. Han er en helgen! Hør endelig på ham."

Han var vel kendt. Han kunne ikke vise sig, uden at alles øjne rettedes mod ham, og alle lyttede til hans ord med spændt opmærksomhed, han var så from og gudfrygtig, at alle håbede ved hans mægling at blive benådede, for han sagdes at stå i særlig gunst hos den hellige jomfru.

Alle så op, bevægelsen voksede, da man nu også fik øje på pater Fourcade, der stod og støttede sig på sin højtelskede broder, den han foretrak for alle, og han blev ved prækestolens fod, ville høre hans bønner for de ulykkelige.

Hans dårlige fod smertede meget i dag, og han måtte samle alle sine kræfter for at stå der med mildt ansigt, mængdens stigende begejstring frydede ham. Han forudså mirakler, mærkelige helbredelser til ære for Gudsmoder og Frelseren.

Pater Massias stod en stund tavs. Han så meget høj ud, mager og bleg, med et asketansigt, som det lyse skæg gjorde

endnu længere. Hans øjne lynede, og den store veltalende mund var fuld af lidenskabelig begejstring.

"Herre! Frels os! Vi forgår!"

Og mængden gentog hans ord, henrevet af den afholdte mands inderlige tonefald.

"Herre, frels os! Vi forgår!"

Han bredte armene ud, slyngede de flammende ord som en lynstråle over sine tilhørere.

"Herre, hvis du vil, kan du helbrede mig!"

"Herre, hvis du vil, kan du helbrede mig!"

"Herre, jeg er uværdig til at du skulle betræde mit hus, men sig et ord, og jeg bliver rask!"

"Herre, jeg er uværdig til at du skulle betræde mit hus, men sig et ord, og jeg bliver rask."

Martha, broder Isidores søster, havde givet sig til at tale sagte med fru Sabathier, ved hvis side hun sad. De havde stiftet bekendtskab på hospitalet, og i den lighed, fælles lidelse skaber, talte tjenestepigen ganske fortroligt med fruen om den ængstelse, hendes broders tilstand indgød hende, for, hun så godt, at han var lige på det sidste. Den hellige jomfru måtte skynde sig, hvas det var hendes mening at helbrede ham, det var allerede et vidunder, at han havde overlevet transporten fra hospitalet til grotten.

I sin tålsomhed talte hun stille og dæmpet, uden tårer eller smertesudbrud. Men hun var så bedrøvet, at hun undertiden knap kunne få ordene frem. Nu vandrede hendes tanker tilbage til fortiden, hun havde tiet så længe, at det var hende en lettelse at betro sig til nogen.

"Vi var fjorten børn derhjemme i Saint-Jacût, i nærheden af Vannes ... han har alle dage været skrøbelig, trods sin højde ... derfor blev han også hos vor præst, der til sidst satte ham i skole ... de ældre søskende delte så, hvad forældrene efterlod ... jeg ville nu helst ud at tjene, og så fulgte jeg med en dame, hos hvem jeg var i fem år ... ak ja, der er såmænd sorg og trængsel nok her på Jorden."

"Deri har De sandelig ret, min gode pige!" svarede fru Sabathier med et blik på manden, som samvittighedsfuldt gentog pater Massias' ord.

"Og så var det jo at jeg forrige måned fik at høre fra min broder Isidore, at han var kommet hjem fra de varme lande, hvor han var sendt ud som missionær, og at han havde fået en farlig sygdom derude ... og så, da jeg gik hen at se til ham, sagde han mig, at han måtte dø, dersom han ikke kom til Lourdes – det var den eneste redning – men han havde ingen, der kunne følge med ham, og alene var der jo ikke tale om nogen rejse ... så havde jeg 80 francs til bedste ... jeg sagde min plads op, og vi kom da afsted sammen ... der ser De, frue, at jeg må holde meget af ham – men det er ikke så sært, for da jeg var lille, bragte han mig altid stikkelsbær fra præstegården, mens mine andre brødre slog mig."

Hun faldt tilbage i sin resignerede tavshed; sad stille med det sørgmodige ansigt, uden at nogen tåre flød ud at de stakkels forvågede øjne.

"Se dog på ham, frue! ... det er en ynk! ... Ak Gud, han er så mager, hans hage er ganske spids, hans ansigt bliver til ingenting!"

Det var i sandhed et jammersyn. Fru Sabathier blev rent elendig ved at se den unge mand ligge der så gul i ansigtet, med kolde sveddråber perlende på panden og om munden.

Man så kun de lange, magre hænder over lagnet og det blege ansigt omgivet af tyndt, langt hår. Men skønt hænderne var voksgule, skønt de magre, smertefulde træk næppe kunne bevæge sig, levede øjnene dog endnu, de glødede med uslukkelig ild, hvis flamme gød lys over hele ansigtet, som var han en Kristus, der udåndede på korset. Og aldrig havde modsætningen været mere fremtrædende mellem den lave bondepande og den guddommelige glans fra det stakkels hærgede ansigt, som lidelsen havde lutret, og som nu, da døden nærmede sig, lyste af den inderligste tro.

Hans strålende øjne var fæstede på Gudsmoders hvide statue og forlod den ikke, intet andet var til for dem. Han så ikke den vrimlende menneskemasse, hørte end ikke præsternes råb og påkaldelse, der gennemrystede tilhørerne og trængte dem lige ned i sjælen. Han levede kun gennem blikket, de flammende øjne røbede en uendelighed af kærlighed, de hang ved jomfruen og vendtes ikke et øjeblik bort fra hende, han så på hende til døden, hun var hans sidste tanke, hans sidste håb.

Et øjeblik bevægedes hans læber, de udtrykte salig henrykkelse, så stivnedes hvert træk i ansigtet, mens de vidt åbne øjne stadig hang ved den hvide statue.

Nogle minutter gik sådan, så følte Martha noget som et isnende pust over ansigtet.

"Frue, frue, se, se dog."

I sin ængstelse lod fru Sabathier, som om hun ikke forstod.

"Hvad er der, min pige?"

"Se, se på min broder, han åbnede munden og nu er han så underlig stille!"

Så gyste de begge, de forstod, at han var død. Han havde opgivet ånden, uden en trækning, uden kamp, som om livet var flygtet bort gennem øjnene, gennem de store, strålende øjne, der flammede af kærlighed og tilbedelse.

Han havde udåndet med blikket fæstet på Gudsmoder. I salig fryd var han svævet bort fra lidelse og smerte.

"Prøv at lukke hans øjne," hviskede fru Sabathier, "så får vi at se!"

Martha stod op, prøvede på at lukke øjnene med rystende hænder. Men hver gang løftedes øjenlågene, og blikket hang stadig ved den hellige jomfru – han var død, og de måtte lade ham ligge, som han lå, i salig, uendelig henrykkelse.

"Ak, det er forbi. Nu er alt forbi!" mumlede søsteren.

To tårer trængte frem af de trætte, forvågede øjne, mens fru Sabathier kærligt og beroligende tog hendes hånd.

De omkringstående begyndte at hviske, en urolig mumlen hørtes fra de nærmeste bænke. Men hvad var her at gøre?

Midt i denne tætte stimmel, midt i bøn og råben, kunne man ikke bringe liget bort uden at vække den pinligste opsigt. Bedst var det naturligvis at vente til en gunstig lejlighed måtte frembyde sig. Han forargede ingen, så ikke sygere ud, end da han blev bragt herhen, og man kunne godt tro, han endnu levede, så vidunderlig en glans hvilede der over dette martyransigt, der syntes at påkalde den hellige Gudsmoder fra de dødes rige.

Kun få vidste, at han havde udstridt. Forskrækket spurgte hr. Sabathier sin hustru om, hvad her var sket, og da hun ved tegn

havde forklaret ham det, gav han sig stille til at bede, uden ophør, kun blev hans ansigt en skygge blegere ved sådan at stå overfor dødens store gåde; den hemmelighedsfulde magt, der ikke kender til barmhjertighed eller skånsel.

Familien Vigneron stak ivrigt hovederne sammen og hviskede, som om her var tale om et ulykkestilfælde på åben gade. Fru Jousseur kastede et blik på den døde, sagde så et par ord til svogeren og gav sig igen til at bede med de bedrøvede øjne hvilende på den elskede søsters sørgelige træk, mens fader Judaine, som af Vigneron blev underrettet om begivenheden, sagte og bevæget mumlede bønnen for de hedengangne.

Var han ikke en helgen, den stakkels, unge missionær, som i udførelsen af sit store kald havde pådraget sig sygdom og lidelser, og nu var død ved den allerhelligste jomfrus fødder?

Og lille madame Maze fik pludselig en længsel efter dødens evige fred – nu ville hun bede om stille at tages bort herfra, hvis Gudsmoder ikke ville omvende hendes mand.

Men atter steg pater Massias' råb mod himlen, brød frem med fortvivlelsens kraft, som en sønderrivende hulken:

"Jesus, Davids søn! Jeg forgår! Frels mig!"

Og mængden gentog:

"Jesus, Davids søn! Jeg forgår! Frels mig!"

Slag i slag udslyngede han sin bøn om hjælp i nøden, mere og mere fortvivlet lød hans dybe stemme:

"Jesus, Davids søn! Nåde for dine syge børn!"

"Jesus, Davids søn! Nåde for dine syge børn!"

"Jesus, Davids søn! Kom og helbred dem, på det de må leve!"

Der kom en sælsom vildhed over forsamlingen – pater Fourcade blev revet med i den almindelige lidenskab, med

løftede arme råbte han, og hans malmfulde røst overdøvede mængdens, det lød, som ville han storme himlen og tiltvinge sig bønhørelse.

En begejstringens hvirvelvind fo'r hen over vrimlen og bøjede alle i støvet, selv de unge damer på brystværnet, som nysgerrigheden havde lokket hid, blegnede under de brogede parasoller.

Den lidende menneskeheds veråb fra smertens dyb løb som et isnende pust over de sænkede hoveder, her lå et folk i støvet og bønfaldt i dødens angst om liv og frelse! Ak, ja, livet, livet! Alle disse elendige, alle disse dødsdømte, der var ilet hid fra fjerne lande, de bad kun om liv, det var deres eneste attrå, deres eneste håb! Leve – leve, leve i al evighed!

"Ak, Herre, hvor stor vor elende end monne være, hvor rædsomme smerter, der end lægges på vort legeme og vor sjæl, så lad os beholde livet for at begynde forfra, begynde på lidelse og usselhed! Hvor ulykkelige vi end er, så vil vi dog være til. Vi beder ikke om Himlen, nej, Jorden er det, vi vil have, den vil vi forlade så sent som muligt, helst aldrig, hvis din guddommelige magt strækker sig så vidt. Lykken beder vi om, lykke for sjæl og legeme, lykken, hvorefter vi altid tørster. Ak, Herre, Herre, gør os raske og glade, ad os leve, lad os leve."

Dette råb, denne bøn gik ud af pater Massias' skælvende læber og fyldte alles øjne med tårer.

"O, Herre, Davids søn! Helbred vore syge!"

"O, Herre, Davids søn! Helbred vore syge!"

To gange havde Berthaud i egen person måttet støtte sit personale, ellers var tovene blevet revet dem ud af hænderne under mængdens ubevidste tryk.

Fortvivlet, overvældet stod baron Suire, fægtende med armene og vinkende om hjælp, for grotten var overfyldt. Der blev trampet og puffet til højre og til venstre, frem og tilbage. Mængden var blind og døv i sin lidenskabelige tilbedelse.

Forgæves forlod Gérard Raymonde for selv at tage plads ved indgangen og påse, at kun ti personer ad gangen blev indladt, han blev stødt til side, fejet bort som et halmstrå af en flod. Alle styrtede ind, fremad, afsted mod de flammende vokskerter. Blomster og breve regnede ned over jomfruen, brændende læber trykkedes mod klippevæggen, som millioner af kys havde poleret og glattet. Troen var her som løssluppen, utæmmelig lidenskab, en uimodståelig magt, som intet mere kunne opdæmme.

Og mens Gérard stod presset op mod gitterets jernstænger, hørte han to bondekoner tale om de syge, der lå foran grotten – den ene kunne ikke glemme broder Isidores blege ansigt, de store, vidtåbne øjne, som hang ved Gudsmoders statue.

Hun korsede sig og mumlede med from beundring:

"Ak, se dog på ham, hvor underligt han beder! ... hvor han ser på Vor Frue fra Lourdes."

Den anden svarede:

"Han kommer sig, det kan du være vis på, han er da alt for smuk."

I sin henrykte tilbedelse fra hinsides graven, fra dødens nat og tilintetgørelse, med det sælsomme, stive, lyksalige udtryk, var broder Isidore til opbyggelse for dette folk, der ustandselig drog forbi.

3

Det var den gode fader Judaine, som skulle bære altrets sakramente i processionen den dag klokken fire. Siden den hellige jomfru havde helbredet ham for en farlig øjensygdom, et mirakel, som aviserne endnu talte om, var han en højtelsket person her i Lourdes, man gav ham altid forrangen og var altid rede til at vise ham ærbødighed.

Klokken halv fire gjorde han sig derfor rede til at forlade grotten. Men den tætte stimmel gjorde ham lidt ængstelig, han blev bange for ikke at komme afsted med processionen i rette tid. Heldigvis var hjælpen nær. Berthaud kom hen til ham og sagde i en forekommende tone:

"De skal ikke forsøge at komme over Rosenkranspladsen i dette øjeblik, menneskemassen er uigennemtrængelig. Det er bedst at gå bagom ... hvis De ønsker det, skal jeg med fornøjelse gå foran og bane Dem vej."

Som sagt, så gjort. Han brugte albuerne, og præsten fulgte med lethed i hans kølvand, idet han takkede ham for hans venlighed.

"De er sandelig alt for elskværdig! ... Det er jo min fejl, at jeg blev for længe i grotten ... men jeg begriber nu aldeles ikke, hvordan vi om lidt skal kunne komme igennem med processionen!"

Berthaud var heller ikke ganske rolig med hensyn til dette spørgsmål. I almindelighed udbredte den en heftig begejstring, som nødvendiggjorde allehånde forholdsregler, hvad ville der da ske i dag, når sakramentet skulle bæres gennem 30.000 tæt sammenpakkede mennesker, der allerede var i en voldsom

ophidset sindstilstand, rede til de afsindigste ting. Derfor meddelte han også præsten de gode råd, hans erfaring i de sager indgav ham.

"Ja, jeg så gerne, at De på det alvorligste anmodede de andre gejstlige herrer om at gå roligt og langsomt og fremfor alt lige bag efter hinanden, så at mængden ikke kan komme til at bryde ind imellem dem … desuden skal de holde godt fast på bannerne, at de ikke hælder. Hvad Dem selv angår, fader, må det være stærke folk, der holder baldakinen over Dem, og så skal De endelig bære på monstransen med begge hænder, ellers har De ikke kræfter nok. De aner ikke, hvad en sådan vrimmels ubevidste magt vil sige."

Lidt urolig over disse anbefalinger vedblev præsten at takke.

"Naturligvis, naturligvis! Jeg skal nok følge Deres gode råd … bedste hr. Berthaud. Havde min gode stjerne ikke ført Dem på min vej, var jeg aldrig sluppet igennem."

Og nu ilede han hen til basilikaen langs stien, der slyngede sig op ad bakken, mens hans ledsager forsvandt i mængden, hvor han skulle holde øje med sine folk.

I samme øjeblik stod Pierre stille på Rosenkranspladsen – en uigennemtrængelig menneskemur hindrede ham i at komme frem med Marie og hendes trillevogn. Klokken tre havde hotelpigen ganske rigtigt vækket ham, han skulle jo hente Marie på Smertenshospitalet.

Det hastede forresten ikke, de havde rigelig tid til at nå grotten, inden processionen drog forbi. Men denne umådelige stimmel, denne mur, der rejste sig foran dem, begyndte at ængste ham. Aldrig kunne han med trillevognen bane sig vej, hvis han ikke mødte en smule forekommenhed.

"Å, vil De ikke være så venlige at flytte Dem en lille smule ... her er en syg, som skulle til grotten ... "

Damerne rørte sig ikke af pletten, de så og hørte intet uden de flammende kerter langt borte i grotten og de høje bønner, der i dette øjeblik aldeles overdøvede den unge mands stemme.

"Vil De gøre mig den tjeneste at lade mig komme forbi, en smule plads for en syg, vil de herrer ikke hjælpe en syg dame ..."

Men herrerne var lige så døve for hans bønner som damerne, de var i en henrykkelsestilstand, som fik dem til at glemme deres omgivelser.

Marie smilede imidlertid i uforstyrret ro, det var, som ænsede hun ingen hindring, som vidste hun, at hendes helbredelse var aldeles sikker. Imidlertid kom Pierre et lille stykke ind i trængslen, men her blev hans stilling næsten uholdbar. Fra alle sider trykkede mængden på, og hvert øjeblik frygtede han for, at vognen skulle blive væltet. Ved hvert skridt måtte han standse, vente, bede og tigge om plads. Han havde aldrig før været bange mellem så mange mennesker. Forresten var alle meget velvillige, men han blev så underlig svimmel i den beklumrede luft og trods sin medfølelse for sin fattige og ulykkelige næste, grebes han af et sært ubehag ved synet af alle disse uskønne skikkelser med ildelugtende, pjaltede klæder.

"Å, må jeg bede Dem gøre lidt plads ... vil De ikke lade en syg passere?"

Trillevognen vaklede, vuggedes som en båd midt i dette menneskehav og krøb kun langsomt og besværligt fremad, men efterhånden, som han bevægede sig, vakte Maries søde, unge ansigt almindelig medfølelse og interesse. Når folk måtte flytte sig for Pierres anstrengelser og famlende vendte sig om for at

se, hvem der således skubbede til dem, svandt al deres harme ved synet af den stakkels, unge pige, der trods sine lidelser var så smuk og så mild og lå der med det smilende ansigt midt i en gylden stråleglorie af dejligt lyst hår. Udbrud af beundring og sympati hørtes alle vegne fra.

"Ak, det stakkels barn! Det var da græsseligt at være krøbling i så ung en alder! Gid den hellige jomfru dog ville helbrede hende!"

Andre undredes over det lyksalige smil, der svævede om den blege mund, over de lyse, strålende øjne, der besjæledes af en himmelsk fortrøstning, et guddommeligt håb. Hun så jo lige ind i Paradiset, hende ville Gudsmoder sikkert benåde!

Imidlertid var Pierre efterhånden ved at fortvivle, han kunne næsten ikke mere, da flere portører kom ham til undsætning. De skulle på Berthauds befaling gøre plads til processionen med reb og tove, ligesom ved grotten.

Så banede de med det samme en vej for Maries vogn, der snart holdt på den plads, som forbeholdtes de syge til venstre for gitterværket. Her kunne man forresten heller ikke røre sig, og med hvert minut blev trængslen større. Pierre havde en følelse af i en uendelig lang tid at have tumlet rundt midt på et oprørt havs bølger.

Marie havde på hele vejen ikke sagt et eneste ord. Nu så han, at hun vinkede til ham, og han bøjede sig ned for at høre, hvad hun ville sige ham.

"Er min fader endnu ikke kommet hjem fra Gavarniedalen?"

Og Pierre måtte tilstå, at han ikke havde set hr. Guersaint. Den gamle herre var tilsyneladende blevet forsinket på turen,

men selv denne meddelelse lod ikke til at kaste en skygge over Maries glæde. Hun hviskede, med et blidt smil:

"Å, stakkels fader! Hvor han bliver glad, når han finder mig rask!"

Pierre betragtede hende med et blik, der røbede den inderligste beundring og kærlighed. Aldrig havde han endnu set hende så skøn, trods sygdom og smerte. Det fine, afmagrede ansigt havde et drømmende, lyksaligt udtryk, som om hun var sovet ind med overbevisningen om at finde lykken ved sin opvågnen. Hun lå og ventede på englen, der med sit mægtige ord skulle fuldbyrde vidunderet; gøre det stakkels barn på tre og tyve år til en sund og rask kvinde, vække hendes legeme af dvale, byde hende stå op og gå! Hun var stadig i henrykkelsestilstand, lå med foldede hænder. Hendes sjæl var rede til at flagre bort i uendelig tilbedelse, i grænseløs kærlighed til den hellige Gudsmoder. Hun bad!

Denne time var for Pierre fuld af uro og ængstelse. Han følte, at hans skæbne skulle afgøres, han vidste, at hvis hans tro nu ikke blev givet ham tilbage, ville han aldrig få den igen. Han selv havde kun et ønske – hans eneste håb var at blive rask sammen med veninden! Ak, kunne dog hendes helbredelse overbevise ham, tænde den udslukte barnetros stjerne i hans sjæl! Han ville bede, bede inderligt som hun. Men uvilkårligt spredtes hans tanker, han så på menneskemassen, på den umådelige vrimmel, hvori han gerne ville drukne, forsvinde som et blad i skoven, der dirrer i samklang med alle de andre blade. Han kunne ikke lade være at dømme og at forske. Han vidste jo, at disse mennesker i fire dage var blevet bearbejdede på mange forskellige måder. Først den besværlige rejse, så grotten og dens

stråleglans, de gennemvågede nætter og dagene tilbragt i bøn og påkaldelse, som aldrig standsede, og som holdt alle i en uophørlig ophidselse.

Nu havde en anden præst afløst pater Massias, en lille, mørk, mager mand, hvis gennemtrængende stemme som piskesmæld traf vrimlen, mens pater Massias og pater Fourcade blev stående nedenfor prækestolen og førte tilhørerne an, når de gentog præstens bønner.

Råbene svulmede, steg op mod den klare solhimmel. Ophidselsen blev for hver time heftigere, det var, som ville denne menneskemasse storme Guds trone og aftvinge Herrens almagt synlige tegn!

4

Pludselig rejste en lam sig op, gik hen imod grotten og svingede sin krykke som en fane, mens mængdens jubelråb fyldte luften. Alle håbede på mirakler, ventede dem næsten med vished – man så dem, hørte dem, bebudede dem overalt.

Atter var en dødsdømt reddet! Endnu en! Og endnu en! Døve hørte, stumme talte, brystsyge blev raske og sunde! Dette skete jo hver dag! Her var intet, som kunne overraske, det ville sikkert ikke vække mindste forbavselse, om et amputeret ben med et voksede frem! Mirakler blev dagens orden, noget aldeles rimeligt og højst almindeligt. Disse ophidsede hjerner troede de allerumuligste historier, de ventede alt af den hellige jomfru!

Allerede forleden dag havde denne ubegribelige lettroenhed stødt Pierre, da han med sin gamle ven havde været på doktor Bonamys kontor. Men her overgik den hans dristigste forestillinger, og han blev irriteret over de dumheder og overdrivelser, han hørte, hvorhen han så vendte sig. Derfor prøvede han også at fordybe sig i sine egne tanker, lukke sig inde med sig selv. "Ak Herre! Døv min fornuft, at jeg ikke vil have forståelse, at jeg kan tro det umulige!"

I et kort øjeblik syntes han, at han blev revet med af det stadig tilbagevendende råb fra prækestolen: "Herre, Herre, helbred vore syge – Herre, helbred vore syge!" Han gentog det med al den barmhjertigheds varme, der boede i hans hjerte, han foldede sine hænder, fæstede sit blik på den hellige jomfrus billede med sådan vedholdenhed, at det sortnede for hans øjne, og han var ved at tro, statuen bevægede sig. Hvorfor kunne han ikke som de andre blive barn, siden kun uvidenhed og

blændværk var lykke her på Jorden? Mon han da slet ikke kunne rives med, blive sandskorn på stranden, ydmyge sig blandt de ydmyge under møllestenen, uden at bekymre sig om den magt, der knuste! Men netop i den stund, i det øjeblik, da han troede at have fået overtaget over den gamle Adam – at have kastet sin fornuft til jorden ved hjælp af sin vilje – netop i dette øjeblik begyndte han tydeligt at mærke, hvordan tankens arbejde rørte sig i hans hjerne – uovervindelig, ukuelig! Efterhånden – uvilkårligt – kom undersøgelsestrang og tvivl og uro igen – han forskede, han spurgte, han forklarede! Hvad var nu det for en ukendt magt, der satte denne mængde i stemning og frembragte helbredelserne – dem, han ikke kunne lukke sine øjne for, for de var kendsgerninger. Her var noget, som ingen fysiolog endnu havde studeret! Skulle han tro, at en mængde bliver til et individ, der overfor sig selv tusindfold kan forstærke sin suggestionsevne?

Kunne han forudsætte, at denne mængde under ganske særegne omstændigheder kunne tvinge stoffet til lydighed? Dette forklarede jo, at de mest ophidsede individer i denne mængde netop var dem, der hyppigst helbredtes. Al denne begejstrings ild samledes og koncentreredes, og den magt, der virkede, var en trøstens, håbets, livets magt.

Pierre rørtes ved tanken om menneskehjertets godhed. Og en kort stund kunne han samle sig, bede med de andre om alles frelse, bevæget ved forestillingen om, at han her medvirkede til Maries helbredelse – og uden at han selv forstod tankeforbindelsen, mindedes han pludselig med sælsom tydelighed den konsultation, der før hendes afrejse havde fundet sted, og ved hvilken han havde været til stede. Han så

lægerne, så værelset med det grå, blåblomstrede tapet – hørte dem alle tre afgive deres mening, diskutere symptomerne. De to, der havde givet attester, talte om en lamhed i ryggen – afgav deres erklæring med hæderlige, bekendte folks langsomhed og vægt – mens den tredje – ak – hans stemme lød i dette øjeblik i Pierres øren med forunderlig klarhed og varme – mens den tredje, fætteren Beauclair udtalte sine dristige formodninger, der bragte de ældre kollegaer til at udveksle megetsigende blikke. Og Pierre forbavsedes ved netop nu i sin erindring at genfinde ord, han næppe mindedes at have hørt, men som med et luede med flammeskrift for hans øje, efter at have været hengemt og næsten glemt. Nu, da vidunderets time skulle slå, huskede han med pinlig nøjagtighed de ord, med hvilke doktor Beauclair havde forudsagt miraklet.

Forgæves anstrengte Pierre sig for at jage dette minde på flugt ved at bede endnu inderligere, men det lykkedes ikke. Stadig mere levende stormede erindringen ind på ham, fyldte hans øren som med trompetskrald. Nu stod han i spisestuen, indelukket med fætteren efter de andre lægers bortgang – Beauclair forklarede ham sygdommens gang: faldet med hesten i den vanskelige overgangsalder havde frembragt alvorlige forstyrrelser og læsioner i underlivet – hvoraf en lamhed i benene. I årenes løb mente nu Beauclair, at ligamenternes brud var lægt, forstyrrelserne i de indre organer af sig selv bragt i orden, uden at svagheden i benene var hævet hos dette store nervøse barn, hvis hjerne var blevet rystet af faldet og ikke kunne aflede opmærksomheden fra sine smerter, så at hun, efter at hun i virkeligheden var helbredet, forblev i en så svækket tilstand, med et så rystet nervesystem, at hun hverken

kunne gå eller stå – hertil kunne også være stødt fordøjelsesbesværligheder og fejl ved ernæringen – noget, Beauclair for resten fremsatte som en formodning.

Den unge læge kunne imidlertid godt forstå, at de andre læger udtalte sig for en rygmarvslammelse – der var jo aldrig blevet foretaget nogen indgående undersøgelse, så man havde kun formodninger at støtte sig på.

Pierres fætter havde dannet sig en ganske anden mening efter at have hørt om Maries afstamning. Han troede på en autosuggestion og støttede denne sin overbevisning på det formindskede synsfelt, det stive, åndsfraværende blik og ansigtsudtryk, og især på den omstændighed, at smerterne nu hovedsagelig samledes i venstre side af underlivet, hvor patienten havde fornemmelsen af en svær vægt, der undertiden steg op i halsen, som om hun skulle kvæles. En pludselig voldsom anspændelse af al hendes kraft, en urokkelig vilje til at ryste alle sygdomsforestillinger af og ånde frit, bevæge sig frit, kunne alene rejse hende fra smertenslejet, så at hun som forklaret ville stå helbredet i kraft af sin egen tro og begejstring.

For sidste gang prøvede Pierre på at døve både forstand og hukommelse, for han indså, at han ellers ikke kunne tro på miraklet. Men trods al god vilje, trods den inderlighed, hvormed han gentog: "Jesus, Davids søn, helbred vore syge!" så og hørte han uafladeligt Beauclair med roligt, smilende ansigt forklare ham, hvordan miraklet ville foregå – som et lynslag, i et begejstret øjeblik, under en eller anden omstændighed, der drev den syges ophidselse til et højdepunkt og endelig gav viljen herredømme over musklerne og de halvvejs lammede nerver. I et glædesudbrud ville hun da stå op og gå – gå med lette,

dansende skridt, fri for den tyngde, der hidtil havde fængslet hende til smertenslejet, og med det samme ville den vægt, der tyngede på hendes underliv, stige op gennem bryst og hals, for endelig som en stormvind at fare ud af munden, idet den rev al sygdom og lidelse og elendighed med sig for bestandig. Var det ikke således, de besatte i middelalderen helbredtes ved at udspy djævelen af deres mund? – den djævel, der havde pint og plaget deres jomfruelige legemer i uger og måneder og år. Og Beauclair havde desuden ytret, at Marie så omsider ville blive en voksen kvinde, at den standsede udviklingsproces pludselig ville foregå under det begejstringens fryderåb, der vakte hendes slumrende livskraft og gengav hende ungdom og sundhed som ved et trylleslag!

Pierre betragtede Marie og hans uro steg ved at se hende ligge der, så elendig og syg i den smalle kasse, men på samme tid så helt hensunket i tilbedelse og i bøn til Vor Frue fra Lourdes, der havde magt over liv og død! Ak! Måtte hun dog blive rask! Selv om det skulle koste ham den evige salighed! Men hun var alt for syg – både tro og videnskab kom her til kort. Hvor kunne han tænke sig, at dette barn, der her i otte år havde ligget værkbruden og lamslået, med et kunne stå op og stråle i fryd og sundhed! Og midt i tvivl og ængstelse skreg hans blødende hjerte med den afsindige, begejstrede masse:

"Herre, Davids søn! Helbred vore syge! Herre, Davids søn! Helbred vore syge!"

I dette øjeblik løb en heftig bevægelse gennem mængden, alles hoveder bevægede sig, man bævede og stod på tæerne og anstrengte sig for at se hinanden over hovedet. Det var

processionen, som i dag var en smule forsinket, og som nu sås at drage frem under rampens vældige bue.

Et øredøvende fryderåb hørtes, man trængte på med så voldsom kraft, at Berthaud med heftige armbevægelser gav sine folk ordre til at stramme tovene og skubbe mængden tilbage, så meget det lod sig gøre. De unge mennesker gjorde det yderste, og med forrevne hænder lykkedes det dem omsider at holde en vej åben for processionen, der langsomt bevægede sig fremad. I spidsen skred en mægtig schweizer, i blå, sølvbroderet kjole, så kom et stort krucifiks, der strålede som en stjerne over mængdens vrimlende hoveder. Derpå kom forskellige udsendinge fra pilgrimstogene med deres bannere og vimpler af fløjl og silke, prydede med skønne guld- og sølvbroderier, bærende forskellige byers navne, såsom: Versailles, Rheims, Orleans, Poitiers, Toulouse. Særlig bemærkedes et stort, hvidt banner med prægtige, røde silkebogstaver: "De Katolske Arbejderforeninger". Så kom gejstligheden, to, tre hundrede præster, i den almindelige sorte dragt, hundrede i hvid messeskjorte og halvt så mange iført pragtfuldt broderede, brogede messehagler, der glimtede og skinnede i alle regnbuens farver. Alle bar tændte kerter, alle sang *Laudate Sion Salvatorem* med fuld røst. Og i kongelig pragt bevægede tronhimlen sig frem af purpur og guld, båret af fire præster, som øjensynlig var valgt stærke og kraftige for at kunne stå imod mængdens ubevidste fremtrængen.

Under baldakinen, mellem to andre præster, gik fader Judaine, holdende sakramentet med begge hænder, som Berthaud havde tilrådet, og de lidt ængstelige blikke, han kastede til højre og til venstre på den bølgende

menneskemasse, viste, at han var noget bekymret for, hvordan han skulle få den kostelige monstrans, der var meget tung, bragt i sikker havn. Når solen skinnede på den, lyste den som en anden sol. Kordrenge svang røgelseskar i den sommerklare luft, der spredte glans over alle de stærke farver, alt det glinsende guld- og sølvbroderi. Og bagved tronhimlen kom så en masse pilgrimme uden orden, i forvirret trav, efterfulgt af de troende, der som en bølge lukkede vejen, der var banet for processionen.

Pater Massias var igen steget op på prækestolen, og denne gang havde han opfundet noget nyt. Efter brændende bønner, råb og påkaldelse påbød han pludselig dyb tavshed, for at enhver selv uden ord kunne samtale med Herren i et par minutter. Denne åndeløse stilhed over den talløse mængde, denne stumme bøn var af en gribende virkning. Det var, som følte man alle disse heftige ønsker flagre mod himlen med mængdens uhyre trang til liv og lykke. Derefter bød pater Massias de syge at løfte deres røst, at bønfalde Herren om, hvad de troede, hans almagt og barmhjertighed kunne give dem.

Og nu hørtes en elendig jammerlyd. Hundreder af brudte, rystende stemmer lød på en gang i tårevædet samklang.

"Herre Jesus! Om du vil, kan du helbrede mig. Herre Jesus, hav medlidenhed med dit barn, der dør i kærlighed til dig! Herre Jesus, åbn mine øjne, åbn mine øren, giv mig kraft til at stå op og gå! ..."

En skinger pigestemme, fin og skær som en fløjtetone, hørtes gennem alle de andres: "Frels de andre! Frels de andre, herre Jesus!"

Tårer strømmede ned over mangfoldige kinder, disse bønner rørte alle hjerter, vakte selv de hårdeste til medfølelse, rev alle med i den næsten afsindige begejstring, der gerne kunne drive disse mennesker til at give liv og blod for hinanden. Og pater Massias opflammede dem stadig med nye råb og nye bønner, mens pater Fourcade hulkende satte sig på prækestolens trin og løftede sit tårevædede ansigt mod himlen for at forene sine bønner med den elskede discipels og broders og drage Herren ned til sine ulykkelige børn.

Men nu drog processionen frem, præsterne og de delegerede ordnede sig til begge sider i rækker, og da baldakinen blev båret ind foran grotten, hvor den syge lå eller sad, da disse fik øje på den i solen skinnende monstrans, som fader Judaine med begge hænder løftede op, da var det, som blev de alle grebet af fromt vanvid. Der hørtes hulken og gråd, skrigen og råben, jamren og stønnen. Skælvende hænder løftedes mod himlen, elendige stakler faldt ned på deres ansigt, arme straktes krampagtigt ud, som ville de gribe miraklet i forbifarten.

"Herre Jesus, vi tilbeder dig, red os, eller vi forgår! Herre Jesus, frels os, helbred vor svare brøst! Herre Jesus, du Guds enbårne søn, frels dine børn af deres elendighed! ..."

Tre gange skreg de syge i vanvittig fortvivlelse, og deres veråb fløj mod himlen, mens tårerne tilslørede de matte eller feberglødende øjne, oversvømmede de blege eller brændende ansigter, som forklaredes af tro og håb.

Et øjeblik lod Berthaud sine folk danne kæde for at beskytte fader Judaine mod folks ubevidste fremtrængen. Dette skete ved, at sygeplejere og portører rykkede sammen og slyngede armene om halsen på hinanden, så at de dannede en ubrydelig

menneskemur om sakramentet. Her kunne altså ingen trænge igennem, men mængdens higen og tragten efter miraklet var dog så stærk, at muren flere gange gav efter under den lidenskab, der ville styrte frem, kysse Jesus, kysse sømmen af hans tjeners klædning! De trængtes helt op imod baldakinen, som de skulle skærme, og som på en gang rullede og vippede som en båd på et oprørt hav.

Og midt i denne voldsomme ophidselse, midt i denne ubeskrivelige begejstringens beruselse skete vidunderne. En lam stod op, kastede krykkerne bort. Man hørte et gennemtrængende skrig, så en mager, høj kvindeskikkelse stå på en madras, indhyllet i det hvide, uldne tæppe som i et liglagen – det var en brystsvag, der sagdes at være helbredet. Slag i slag dalede nåden ned over mængden, en blind så med et grotten i dens stråleglans, en stum faldt på knæ og priste med høj røst den hellige jomfru. Alle styrtede sig for Gudsmoders fødder, henrevet af taknemmelighed og glæde! Men Pierres øjne forlod ikke Marie, og hvad han så, rørte ham lige ind i hans inderste sjæl. Den syges øjne, der endnu havde et åndsfraværende udtryk, åbnedes endnu mere, mens det stakkels, blege ansigt fortrak sig i smerte og pine. Hun talte ikke, klagede heller ikke, troede sagtens i fortvivlelse, at hun skulle have et af sine sædvanlige anfald. Og pludselig, netop som monstransen blev båret forbi, og hun betragtede den med flammende øjne, var det, som blev hun blændet af en lynstråle. Hendes ansigt rødmede, og et henrykt, frydefuldt ungdomssmil svævede over de friske læber. Han så hende rejse sig op, stå i sin vogn, rystende, vaklende, stammende, uden kraft eller evne til at finde andre ord end:

"Å, min ven – min egen ven!"

Hastigt trådte han helt hen til hende for at støtte hende, men hun vinkede ham bort, og nu stod hun fastere, så rørende, så skøn i den barnlige, sorte kjole med de små morgensko, hun altid bar, slank og smal, midt i sin gyldne hængekappe af dejligt lysblond hår, der kun dækkedes af et lille kniplingstørklæde. Hendes jomfruelige legeme gennembævedes af voldsomme rystelser, som om en gådefuld kraft genfødte det fra tå til top. Først løstes lænkerne om hendes ben, og mens livets kilde sprudlede frem, fornemmede hun, hvordan den tyngende blyvægt i hendes underliv steg op i bryst og hals, men i stedet for at blive siddende der som en kvælende mare, fo'r den nu ud af hendes mund, og hun udstødte et befrielsens frydeskrig:

"Jeg er helbredet! Jeg er rask!"

Og da var det et mærkeligt skue, som frembød sig for mængdens blikke. Tæpper og sjaler gled ned ved hendes fod, hun stod i sejrsglans med vidunderligt strålende ansigt. Og hendes glædesråb lød så vidt omkring, at hele menneskemassen hørte og forstod, hvad der var sket. Alles øjne hvilede på hende, alles blik hang ved den skønne ungdomsfriske jomfruskikkelse.

"Jeg er helbredet! Jeg er rask!"

I voldsomt sindsoprør brast Pierre ud i heftig gråd, og alle græd med ham. En ubeskrivelig bevægelse meddelte sig til alle de tilstedeværende, og fra alle sider stormede glædesudbrud, lykønskninger, taknemmelighedsråb ned over de to – pilgrimmene ville alle se den vidunderligt helbredte unge pige. Bifaldsklap lød over mængden som en rullende torden;

begejstringen var endeløs, ubeskrivelig; hele dalen – himmel og jord fløød sammen i fryd over miraklet.

Pater Fourcade løftede armene, og endelig kunne pater Massias skaffe sig ørenlyd deroppe fra prækestolen.

"Herren har set ned til sine børn! Herren har besøgt sin menighed! ... kære brødre, kære søstre i Christo ... *Magnificat anima mea dominum ...*"

Og alle tilhørerne istemte frydesangen. Jubelhymnen brød frem over de tusinders læber. Processionen standsede. Fader Judaine var netop med monstransen nået til grotten, men der stod han stille, ventende på de andre, før han uddelte velsignelsen. Udenfor gitterværket stod de med baldakiner, præsternes broderede messehagler skinnede og glitrede i solens blændende stråler.

Nu sank Marie højt hulkende på knæ, og mens sangen steg mod himlen, hævede hendes sjæl sig i en inderlig takkebøn til Gudsmoder. Men mængden ville se hende, mange stemmer kaldte på hende, folk trængte sammen om hende, og hun blev mere båret end ført til doktorens kontor, hvor miraklet skulle stadfæstes – et mirakel, der var klart som selve sommersolen. De glemte hendes trillevogn, Pierre fulgte lige efter hende, mens hun, nølende og vaklende – hun havde jo nu i syv år ikke brugt sine fødder – vandrede afsted som et lille barn, der i henrykkelse gør de første skridt, og det var et så rørende syn, at Pierre glemte alt i tanken om den overvældende lykke, der vederfaredes hans elskede barndomsveninde! Ak Gud i Himlen! Så skulle hun da alligevel få lov at vokse frem, han skulle se hende som den yndige kvinde, han, der så tydeligt mindedes

den søde, lille pige i deres haver i Neuilly, hvor de legede under de store, skyggefulde træers løvtag!

Der var kun få mennesker på kontoret den dag. I den lille, firkantede sal med de af solen gennembagte bræddevægge, med det tarvelige, ja fattige møblement, halmstole og fyrretræsborde, var kun en fem-seks læger foruden kontorpersonalet, på deres sædvanlige plads sad opsynsmanden ved bassinerne og de to unge gejstlige sekretærer, bladende i protokollerne, men pater Dargelès var beskæftiget med at skrive en artikel til sit blad *Grotteavisen*. Doktor Bonamy var først i færd med at undersøge Elise Rouquet, der for tredje gang viste sig med et ansigt, der aldeles bestemt var i rask fremadskridende bedring.

"Ja, mine herrer!" udbrød doktoren, "jeg spørger Dem, om De nogensinde har set en lupus helbredes på denne måde? ... jeg ved selvfølgelig, at visse sår, af nervøs oprindelse, kan heles ved tro, men dette er endnu ikke bevist med hensyn til denne sygdom. Og jeg er overbevist om, at de tilstedeværende herrer og fakultetet er enige med mig i, at her er sket et mirakel?"

Han brød af – vendte sig om til pater Dargelès:

"De har vel noteret, at suppurationen er ophørt, og at huden antager sin naturlige farve?"

Men inden han fik svar, åbnedes døren. Marie trådte ind, fulgt af Pierre, og doktoren så straks, at her var sket et ganske anderledes vidunder – han behøvede kun at kaste et blik på den unge piges skikkelse, der strålede i overnaturlig glans, i en guddommelig begejstring, der upåtvivlelig måtte rive tusinder med i tro på Gudsmoders almagt. Hastigt sendte han Elise Rouquet bort, spurgte om den nyankomnes navn, bad den unge

præst se efter i sin protokol. Og da Marie vaklede, skyndte han sig at byde hende en lænestol.

"Ak nej – ak nej!" udbrød hun, "lad mig stå! Jeg er så lykkelig over at kunne støtte på benene."

Pierres øjne søgte efter doktor Chassaigne, han var bedrøvet over ikke at finde sin gamle ven her, og så holdt han sig stolt i baggrunden, mens sekretæren forgæves ledte efter Maries papirer og attester.

"Men herregud!" gentog Bonamy. "Marie Guersaint – Marie Guersaint ... jeg husker så tydeligt det navn ..."

Omsider fik Raboin da fat i papirerne, og da doktoren havde set dem igennem, læst de to vedlagte attester, faldt han i begejstring:

"Her er et højst interessant tilfælde, mine herrer! ... Vil De være så god at høre: Den unge dame, som De her ser – frisk og rask, led af en meget alvorlig lammelse i rygmarven ... disse attester må overbevise de mest vantro, for de er underskrevet af to berømte pariserlæger, hvis navne mine kolleger kender."

Han rakte papirerne til lægerne, som hovedrystende læste. Dette var unægteligt, her var al tvivl hævet, for de omtalte herrer var kendte som dygtige og hæderlige videnskabsmænd.

"Nu, da de herrer selv har set, hvad den unge dame fejlede ved sin ankomst til Lourdes, går jeg over til at konstatere forandringen i hendes tilstand."

Men før han udspurgte Marie, henvendte han sig til Pierre.

"Fader! De har jo fulgt frøken Guersaint hertil, ikke sandt? Og De har jo selv talt med de læger, hvis erklæringer vi nylig læste?"

Pierre bævede af glæde, da han svarede:

"Jeg var tilstede ved konsultationen, hr. doktor!"

Og atter så han det hele optrin. De to alvorlige mænd, Beauclairs smilende ansigt, mens de ældre kolleger skrev de enslydende attester. Skulle han stille sig tvivlende overfor de første, og omtale den tredje, den unge mand, som havde erklæret helbredelse for mulig – ja sandsynlig? Så var jo vidunderet forudset, forudsagt – og altså ødelagt, som mirakel betragtet?

"Vil de herrer have den godhed at lægge mærke til fader Froments nærværelse ved lægernes konsultation – den giver erklæringen forøget vægt ... og nu, kære frøken – vil De måske oplyse os om, hvordan Deres helbredelse foregik? Vil De nøjagtig beskrive os, hvad De følte?"

Han bøjede sig over pater Dargelès og anbefalede denne ikke at glemme fader Froment i sin indberetning.

"Ak Gud!" udbrød Marie, "hvad skal jeg sige?" Hendes stemme skælvede af åndeløs glæde: "Siden i går har jeg været vis på min helbredelse! Og dog blev jeg så bange, da mine ben begyndte at snurre – jeg frygtede, det skulle være et nyt anfald, tvivlen greb mig et øjeblik! Og straks blev alt som før, men da gav jeg mig til at bede, bede ret af min hele sjæl – jeg gav mig hen som et barn. "Hellige jomfru, hellige Gudsmoder – gør med mig, hvad du vil ... " Og jeg syntes, alt mit blod strømmede mig til hjertet – det kogte og brusede, det susede for mine øren, en stemme råbte: Stå op, stå op! Og da kom det vidunderlige – jeg mærkede, hvor det knagede i alle mine ben – mit hele legeme gennemrystedes af en sælsom kraft, det var, som ramtes jeg af en lynstråle!"

Ligbleg stod Pierre og lyttede til hendes ord. Beauclair havde jo sagt ham, at netop således ville alt gå til, hendes slumrende

livskraft ville pludselig vågne under en voldsom anspændelse af hele hendes vilje.

"Den hellige jomfru helbredte først mine ben," forklarede hun videre. "Jeg mærkede så tydeligt, hvordan de bånd, der bandt dem, løstes og faldt af som brudte lænker – så kom turen til den knugende vægt i min venstre side – den, der altid pinte og plagede mig – nu smertede den så frygteligt, at jeg troede, jeg måtte dø. Men den steg op i mit bryst, derfra i halsen, omsider følte jeg den som en klump i min mund – og så spyttede jeg den ud ... det var forbi – al sygdom og lidelse svandt bort!"

Hun løftede armene som en fugl, der slår med vingerne, og så tav hun – så smilende på Pierre, der var ude af sig selv af overraskelse, for alt dette havde jo Beauclair forudsagt, næsten med de samme ord. Hans spådom opfyldtes til punkt og prikke, så at Maries helbredelse altså kun var en naturlig fremtoning.

Med vidtopspærrede øjne havde Raboin lyttet til den unge piges beretning, man så tydelig, at tanken om helvede og satan hjemsøgte den bornerte, katolske sjæl.

"Dette var jo selve den onde!" udbrød han, "det var djævlen, der for hende ud af munden!"

Men den mere fornuftige Bonamy tyssede på ham. Derefter vendte han sig om til lægerne:

"Mine herrer! De ved, at vi her nødig alt for ofte udtaler ordet: mirakel. Dog skulle det sandelig more mig at høre, hvordan denne helbredelse kan forklares uden overnaturlig hjælp! Den unge dame har i samfulde syv år været lam – som følge af en rygmarvslidelse. Dette er en kendsgerning – vi har attester fra to læger, hvis vidnesbyrd er uforkasteligt.

Hun kunne slet ikke gå, næppe nok bevæge sig, eller i alt fald ikke uden store smerter. Hun var efterhånden blevet så mat og svækket, at man måtte frygte det værste ... og pludselig står hun op, går omkring, smiler, taler, ler, ser strålende frisk ud! ... lamheden er fuldstændig hævet, smerterne borte – hun er ligeså rask som De og jeg ... vær så venlig at træde nærmere, mine herrer – se på den unge dame – og sig mig deres mening om dette tilfælde ..."

Han strålede i sejrsstolthed. Ingen af lægerne svarede. To ivrige katolikker, vel sagtens – havde energisk nikket med hovedet. De andre rørte sig ikke, så lidt forlegne ud, havde ingen lyst til at blive indblandet i den historie. Imidlertid rejste en af dem sig efter nogen nølen. Han var lille, mager, og hans øjne skinnede bagved næseklemmerne. Han nærmede sig Marie, tog hendes hånd, undersøgte hendes øjne og bekymrede sig kun om det sælsomt forklarede udtryk, der bragte hendes ansigt til at stråle. Så bukkede han for doktor Bonamy uden at ville indlade sig på nogen videre diskussion.

"Dette tilfælde trodser videnskaben, dette er for mig en kendsgerning," således sluttede Bonamy med et blik fuldt af triumf. "Jeg tillader mig med det samme den bemærkning, at vi her ikke kender til nogen fremadskridende bedringstilstand – se nu på denne unge dame. Hendes øjne stråler, hendes hudfarve er frisk, hendes ansigt lyser af ungdom og munterhed! Ganske vist vil hun efterhånden blive stærkere, men jeg mener dog, man kan sige, at hun er genfødt. Ikke sandt, hr. fader! De, som har set hende ofte – kan vist næppe kende hende igen?"

Pierre stammede:

"Det er sandt! Det er ganske sandt! ..."

Men også dette havde Beauclair jo forudset. Han havde talt om det svage legemes pludselige tilbagevenden til liv og sundhed, når viljen til helbredelse i begejstringens time fik magt til at overvinde nervesvækkelsen.

Atter bøjede doktor Bonamy sig hen til pater Dargelès, der nedskrev hele beretningen. Begge udvekslede med dæmpet stemme nogle ord. De rådførte sig med hinanden, og så fortsatte doktoren:

"De, fader Froment, som har været øjenvidne til denne vidunderlige helbredelse, vil sikkert ikke have noget imod at sætte Deres navn under denne aldeles nøjagtige beretning, som den ærværdige fader her har skrevet, og som skal indrykkes i *Grotteavisen*."

Han! Skulle han underskrive en sådan række løgne og fejltagelser! Han oprørtes i sin inderste sjæl, var lige ved at råbe sandheden ud. Men atter følte han, hvordan præstekjolen brændte og tyngede ham, og han turde desuden ikke ødelægge Maries rørende glæde – selv var han så lykkelig over at se hende helbredet. Hun var nu gået hen til ham og støttede sig på hans arm, men hun vedblev at betragte ham med henrykt strålende øjne.

"Ak, min ven!" hviskede hun, "tak den hellige Gudsmoder! Hun har været så god imod mig, se, hvor jeg er rask og flink og ung! ... og hvor vil ikke fader blive henrykt, når han kommer hjem."

Så tog Pierre den pen, pater Dargelès rakte ham og skrev sit navn under beretningen om frøken Guersaints vidunderlige helbredelse. Alt styrtede sammen, men hun var frelst, det ville

have været en forbrydelse at rokke ved dette barns rene tro – den tro, der havde reddet hende.

Da Marie kom ud fra kontoret, begyndte mængden igen at juble. Nu var miraklet offentligt stadfæstet. Nogle velvillige mennesker bragte hendes sygevogn, som hun i sin glæde havde ladet stå i grotten. Ved synet af den lange, smalle kasse, blev hun stærkt bevæget. Ak, i den havde hun jo tilbragt år – i denne rullende ligkiste havde hun grædt mange tårer ved tanken om, at hun måske aldrig skulle komme op af den, så hun i en anden ligkiste sænkedes ned i jordens skød. Og med et fik hun den ide, at den stakkels vogn, der havde set hendes lidelser, nu også skulle se hendes triumftog, og som drevet af en indskydelse, greb hun fat i stangen.

I dette øjeblik kom processionen forbi på sin vej tilbage fra grotten, hvor fader Judaine havde uddelt velsignelsen. Og Marie stillede sig med sin vogn bagved baldakinen – i morgensko, med det lille kniplingstørklæde om hovedet vandrede hun så afsted, med bævende hjerte og glædestrålende øjne, ung og skøn og pragtfuld at skue, slæbende efter sig den rullende ligkiste, hvori hun havde tilbragt så mange smertefulde timer. Og mængden trængte sig jublende om hende, fulgte efter hende med tordnende fryderåb!

5

Pierre gik med Marie, fulgte efter hende, da hun begyndte sit triumftog bagved tronhimlen, trækkende sin stakkels gamle vogn efter sig som en sejrstrofæ. Men nu blev trængslen så stærk, begejstringen så heftig, at den unge mand ville være faldet om, hvis en kraftig arm ikke havde støttet ham.

"Vær ganske rolig," lød en klangfuld stemme i hans øre, "tag mig under armen, ellers bliver De revet om!"

Forbavset vendte han sig til den talende: det var pater Massias, som havde overladt sin plads på prækestolen til pater Fourcade for at ledsage fader Judaine til basilikaen. Hans ivrige, lidenskabelige træk lyste af en usædvanlig glans, han gik fremad, fast og støt, med øjne, der flammede som ildsluer, mens sveden i store, tunge dråber stod på den høje pande.

"Men tag Dem dog i agt! Støt Dem på min arm!" gentog han, da en ny menneskebølge væltede imod dem. Og så gav Pierre sig denne nidkære, klippefaste mand i vold, alt mens han undrede sig over skæbnens sælsomme veje og af hjertet ønskede sig sin skolekammerats brændende tro, der i dette øjeblik gav sig luft i høje bønner:

"Herre Jesus! Helbred vore syge! Herre Jesus! Frels dine børn!"

Og råbet lød trindt om tronhimlen, altid var der en eller anden stemme, som påtog sig at føre an, så at Himlen måtte være døv for ikke at høre.

"Herre Jesus! Helbred vore syge! Herre Jesus! Red dine børn!" gentog pater Massias med lidenskabelig røst, der næsten kvaltes i hulken.

Rygtet om Maries helbredelse spredtes imidlertid som løbeild blandt mængden – man vidste det allerede helt henne i den modsatte ende af byen, og denne store nyhed, der ville blive til hæder og ære for Vor Frue i Lourdes, bragte begejstringen op på højdepunktet og fik mængden til end voldsommere at trænge sig sammen om tronhimlen, der dækkede monstransen og sakramentet. Alle ville se, ville røre, ville helbredes, ville være lykkelige! Nu gik Vorherre forbi, nu var han midt iblandt dem – nu var nådens time der, og den måtte ikke forsømmes!

Derfor var Berthaud selv til stede, han var en smule ængstelig, vidste, hvad en sådan menneskemasses ophidselse betød – og han vågede over, at den dobbelte kæde, processionen drog igennem, ikke skulle brydes.

"Ryk sammen! Ryk sammen! Og slip ikke taget!" befalede han.

De unge mennesker, der dog var håndfaste folk, havde nok at tage vare på. Muren, som de dannede ved at slynge armene om hinandens hals, var mange gange ved at nedbrydes af de udenforståendes overvældende begejstring, der hvert øjeblik truede med at rive portører og sygeplejere med i en stor menneskebølge.

Midt på Rosenkranspladsen var fader Judaine lige ved at opgive ævred, for på det store rum havde der dannet sig flere strømninger i modsatte retninger, der hvirvlede og tumlede rundt med vrimlen. Han måtte stå stille under tronhimlen, der gyngede og duvede som et skib i søgang. Han løftede monstransen så højt, han kunne, med begge sine trætte hænder, idet han frygtede for, at trængslen snart ville vælte

både ham og baldakinen, og så tilkastede han Berthaud et meget sigende blik.

"Lad ingen trænge gennem kæden! Hører De! Ingen – under intet som helst påskud! Og stå fast alle mand!"

Men hulkende og jamrende stemmer hørtes nu alle vegne fra, tiggende og bønfaldende straktes rystende hænder op mod monstransen, der lyste i solens skrå stråler – alle tørstede efter at berøre sakramentet, kysse Frelseren, nærme sig den Herrens tjener, som havde den lykke at bære ham frem. Ak! Det ville jo være en usigelig nåde, om man kunne blive trådt under fode af processionen! En stakkels krøbling strakte sin visne hånd ud – han var vis på, at den ville blive rask, dersom den rørte ved det hellige sakramente, ved Jesu legeme. En stum borede sig frem med rasende iver, for at hans tunge kunne løses i et kys, og alle mulige lidelser og elendigheder trængte sig frem, bedende, ja truende de grusomme mennesker, der hindrede dem i at finde lindring for deres sjæls og legemes brøst. Men her kunne det ikke gå an at give efter. Befalingen blev gentaget:

"Ingen! Ingen! – Her må ingen bryde kæden!"

Imidlertid trængte en kvinde sig frem, alle rørtes ved synet af hende. Hun var usselt klædt, barhovedet, med tårevædet ansigt, og på sine bare arme bar hun en lille tiårs dreng, hvis lamme ben hang slappe ned. Han var tung at slæbe på, men hun ænsede det ikke, hun havde fået ham båret så langt, og nu tiggede hun portørerne om at få lov at komme igennem kæden, for at hendes barn kunne helbredes, men hverken bønner eller tårer nyttede. De unge mennesker måtte lystre ordren fra Berthaud.

Omsider vinkede fader Judaine til den ulykkelige, hvis standhaftighed havde rørt ham, og trods den øjensynlige fare, hvori både han og monstransen svævede, gav præsten hende lov at komme ind – to af portørerne gjorde plads, og den fattige kvinde lå for fødderne af præsten, som et øjeblik berørte barnets hoved med monstransens fod. Moderen trykkede sine skælvende læber imod den, og da toget igen satte sig i bevægelse, fulgte hun langsomt efter, stønnende under sin byrde.

Oppe fra var det et pragtfuldt skue. Man så helt ud over det umådelige, bølgende menneskehav med alle de små, blege ansigter opadvendte mod basilikaen, hvorfra velsignelsen skulle dale ned over dem – så langt øjet rakte, over Rosenkranspladsen til floden, gennem alleerne over korsvejene lige op til den gamle by sås kun en vrimmel af små ansigter på det mørke, bølgende menneskehav, alle med øjnene fæstede på det hellige sted, hvor himlen skulle åbnes. Derefter hævede bakkerne sig, høje og bjerge fulgte efter overalt, en masse kupler og tinder, der tabte sig i den blå luft. Mod nord, hinsides strømmen, på de nærmeste skrænter, mellem de grønne trætoppe kiggede talrige klostre frem med gyldent rosenskær fra den nedgående sols stråler. Skovmasserne løftede sig i højde med Buala, mens Julos og Miramont beherskede landskabet. Mod syd lå de dybe dale, snævre svælg med vældige klippemasser, om hvis fod skyggerne allerede samlede sig, mens toppene endnu glimrede i lys og dag. Visens højde i purpurskrud skød sig frem som et koralrev i luftens stille, blå sø, men mod øst bredte synskredsen sig ud – her var det, de syv dale løb sammen.

Borgen, der før havde været passets vogter, lå nu i ruiner på sin klippe, ved hvis fod Gave rullede sine klare bølger, og dens gamle murtinder tegnede sine skydeskår mod den røde aftenhimmel. Hinsides den sås den nye by mellem sine haver – en vrimmel af hvide, skinnende facader med smukke butikker, hvis store ruder gnistrede som ildsluer, mens den gamle by lå stille hen, og dens blegede tage lånte purpurglød af solens sidste, skrå stråler.

I denne sene time lå store og lille Gers med deres krumme rygge hen i en mørk, violet tone, og dannede et tæppe, bag hvilket dagens stjerne nu gjorde sig til at dale ned.

Og over for dette dejlige landskab stod nu fader Judaine. Han løftede sine hænder stadig højere mod himlen, mens han holdt alterets hellige sakramente. Langsomt vendte han sig, skrev med monstransen et stort kors i luften. Bøjede sig til venstre for klostrene, for Buala, for Julas og Miramonts tinder, til højre for de mørke dales vældige klippemasser, for Vesens purpurklædte højder, hilste de to byer, det gamle og det nye Lourdes, borgen, ved hvis fod floden strømmede, lille og store Gers, der allerede slumrede i aftenens skygger, han hilste skove og bjergstrømme, toppe og tinder, hele Jorden hinsides den blå synskreds! Fred over Jorden, håb og fortrøstning blandt menneskene!

Og vrimlen nedenunder bævede under det vældige korsets tegn, højt over de tusinde hoveder. Det var, som fornemmede alle et pust fra oven suse gennem luften hen over alle de små ansigter, der bølgede som havet under aftenbrisen, en mumlende, begejstret tilbedelse lød dernede fra, alle læber forkyndte Herrens almagt, da monstransen hævedes højt –

hævedes som en sol i den reneste guldglans og skrev korsets tegn med flammeskrift på det uendeliges dørtærskel.

Bannerne og baldakinen skulle netop træde ind ad basilikaens åbne dør, da Marie med sin vogn blev standset af to damer, der hilste hende med kys og tårer. Det var fru Jonquière og Raymonde, som havde hørt om miraklet på vejen til kirken, hvor de skulle høre messen.

"Ak, min kære pige! Hvor dette dog er en glæde for os alle! Hvor stolt jeg er af, at De var på min stue!" gentog fru Jonquière. "Det er en ære for os, at Gudsmoder netop har valgt en af vore syge!"

Den unge pige holdt en af Maries hænder i sine.

"Må jeg have lov at kalde Dem min veninde?" spurgte Raymonde, "jeg havde den dybeste medlidenhed med Deres lidelser og er nu så lykkelig ved at se Dem gå her, frisk og rask ... Må jeg kysse Dem? Det vil bringe mig lykke?"

Marie stammede et svar – hun var for henrykt til at finde tydelige ord for sine følelser.

"Tak – tusind tak ... jeg er så glad og så lykkelig ..."

"Nu bliver vi tre sammen!" fortsatte fru Jonquière, "hører du, Raymonde? Vi går med hende, og så følger vi hende hjem efter gudstjenesten."

Og de to damer gik ganske rigtigt med ved siden af Pierre og pater Massias bagved tronhimlen lige til kordøren mellem stoleraderne, hvor de delegerede allerede havde sat sig til ro. Kun bannerbærerne fik lov at komme ind og stilledes op på begge sider af højaltret. Marie gik også frem med sin vogn, hvis hjul rumlede henover gulvets fliser. Hun slap den ikke et øjeblik, hun ville have den med herind i Herrens herlighed. Den

var jo et synligt tegn på al den elendighed, hun havde gennemgået.

Så såre fader Judaine med monstransen i de løftede hænder betrådte kirken, lød orglets vældige toner ud over den jublende skare, og derefter hørtes en stemme, klar og fin som en engels, istemme frydesangen. Præsten havde nået højaltret, hvor han satte sakramentet fra sig, og de troende fyldte i et øjeblik hele kirkens skib, hvor man så godt som muligt tog plads og ventede på, at gudstjenesten skulle begynde.

Marie lå allerede på knæ mellem fru Jonquière og Raymonde, hvis øjne var fugtige af rørelse, mens pater Massias, aldeles udmattet, faldt sammen og lå på gulvet, hulkende, med ansigtet skjult i hænderne. Bagved ham stod Pierre og Berthaud, denne passede stadig på, at alt gik til så ordentligt og fredeligt som muligt, trods den heftige begejstring, der herskede overalt.

Og bevæget, rørt lige til sin inderste sjæl, løftede nu Pierre sin hånd og lod sit blik svæve rundt i basilikaen.

Skibet var smalt og højt, broget og malet med livlige farver, oplyst af mange vinduer. Et forgyldt jerngitter, fint som en knipling, lukkede for koret, hvor højaltret, af hvidt, udhugget marmor, strålede i jomfruelig renhed.

Men hvad der gav denne kirke sit særpræg, var den sælsomme udsmykning. Den uendelige masse af bannere og flag, den utallige mængde exvotoer, der som en flod af guld og sølv, broderi og silke, fløjl og brokade flød fra loft til gulv. Dens vægge var dækket af taknemmelighedsbeviser, og fra hver en krog lød som en troens og erkendtlighedens hymne ud over den forsamlede menighed.

Bannerne vrimlede der som blade i en skov ved midsommertid. En tredive stykker hang under hvælvingen, andre rundt om på væggene, hvor de slanke søjler dannede som en slags kamme om den brogede pragt. De dækkede murene, flagrede i kapellerne, hvælvede sig over koret som en himmel af kostbare stoffer. Der var mange hundrede af dem, øjet trættedes af at beundre og tælle. Mange var formelig berømte, arbejdet var særlig udmærket, så udmærket, at man kom langvejs fra for at se broderiet. F. eks. Vor Frues fra Fourvières med byen Lyons våben, en fra Alsace af sort fløjl med guldbroderi, en fra Lorraine, hvor en Gudsmoder dækkede to børn med sin kåbe, en blå og hvid fra Bretagne, hvor Jesu hjerte blødte midt i en gylden glorie. Alle riger, alle lande på Jorden var repræsenterede ved en fane. De længst bortliggende landes navne fandtes her: Canada, Brasilien, Chile, Haiti havde nedlagt deres hyldest for himmeldronningens fødder.

Og efter den vrimlende mængde bannere og faner kom en anden ting, der var særegen for denne kirke, det var de tusinder og atter tusinder af exvotoer – guld- og sølvhjerter, der overalt skinnede og glimtede fra mure og søjler, i kor og i alle kapellerne som stjerner på himmelbuen. De dannede jerusalemsroser, tunger og takker, tegnede vinduernes spidsbuer med gylden lueskrift, glimtede ud fra de halvmørke sidekapeller. Et sted havde man haft den smukke idé med disse hjerter at skrive alle de ord, den hellige jomfru havde sagt til Bernadette, en lang frise strakte sig langs skibet til glæde for barnlige sjæle, som stavede sig gennem den. Der var en vrimmel af hjerter, hvis talløse mængde virkelig var

overvældende, især når man tænkte på de taknemmelige hænder, som havde hængt dem her.

For resten var der også andre mindegaver. Man så brudebuketter indfattede i glas og ramme, ordener, juveler, fotografier, rosenkranse, ja sporer! Der var officersepauletter, kårder, deriblandt en pragtfuld tyrkisk sabel. Men der var også andre kostbarheder: marmorstatuer, diamantsmykker, et vidunderlig skønt tæppe, tegnet i Blois, broderet af damer, en guldpalmegren med emalje, sendt fra paven, lamperne var også foræringer, nogle af massivt guld af det fineste arbejde. Der var en sådan masse, at de hang som stjerner af kostelige stene. Blandt andet havde Irland sendt en pragtfuldt ciseleret hængelampe, et sandt mesterstykke af guldsmedekunst, fra Valencia, fra Lille, ja fra det indre af Kina var der kandelabre, som strålede af ædle stene. Når korets tyve lysekroner, når alle lamper og alle lys var tændte, strålede kirken i eventyrglans, alle de store og små flammer spejlede sig i de tusinde guld- og sølvhjerter, murene glitrede i gyldne ildsluer, det var, som trådte man ind i selve paradisets herlighed, mens bannere og flag i broget mangfoldighed viste deres broderier og klare farver i fløjl, silke og atlask. Jesu hjerte blødte i flammeglorie, og jomfru Maria smilede moderligt og mildt til sine børn i himmelsk blændende glans.

Ak ja! Mange store fester var allerede fejret her i denne basilika, hvor tak og pris aldrig forstummede. Fra årets første til dets sidste dag tonede dets orgler og duftede dets røgelseskar, mens de troende lå i bøn og påkaldelse. Ingen pilgrim drog bort uden at have frydet sit øje ved basilikaens herlighed. De syge og de sorgfulde kom dragende så langvejs

fra, at de virkelig måtte have lyse minder at gemme på. De fik her at se Herren i al sin pragt og havde noget at glæde sig ved, når de kom hjem i de fattige hytter. Da kunne erindringen om kirken trøste og styrke som en forjættelse, som selve lykken, for den var jo et løfte om det Paradis, om den Himmel, der venter dem, som tror og som lider her på Jorden.

Men Pierre følte hverken glæde eller opbyggelse ved at se på al den pragt. Intet håb tændte lys i hans sjæls mørke, hans uhyggelige fornemmelse tiltog, han var forpint, angst og fortvivlet. Siden det øjeblik, da Marie var stået op og havde råbt, at hun var helbredet, siden hun, rask og yndig og frisk gik omkring, var hans ubegribelige sørgmodighed steget til trøstesløshed, til jammer og elendighed over al måde. Og dog elskede han hende som den kærligste broder, han havde følt sig usigelig lykkelig ved at se enden på hendes lidelser. Men hvorfor var hans sjæl da alligevel nedsunket i denne fortvivlelsens nat? Hvorfor led han nu ved synet af hendes lykke? Han kunne ikke se hende knæle ned, strålende i henrykkelse og med glædestårer strømmende ned over kinderne, kunne ikke betragte denne genfødte skønhed, uden at hans stakkels hjerte blødte som under et dødeligt sår. Han ville dog ikke gå fra hende, men vendte sine øjne bort og prøvede på at tænke på pater Massias, som endnu lå hulkende på gulvet, og hvis selvopgivelse han misundte ham. Ak! Hvorfor kunne han ikke således glemme alt i kærlighed og tro? Så talte han med Berthaud, lod, som om han beundrede et af bannerne, spurgte, hvorfra det skrev sig.

"Hvilket mener De? Kniplingsfanen derhenne?"

"ja – til venstre."

"Det er en gave fra Le Puy. Det er Le Puys og vor egen bys våben, sammenføjet med rosenkransen. Kniplingen er så fin, at man kan rumme hele banneret i sin hånd."

Men nu kom fader Judaine frem, og gudstjenesten begyndte. Atter tonede orglet, der blev sunget en salme, mens monstransen på højaltret skinnede som en sol midt i stjernevrimlen af de tusinde gyldne hjerter. Og nu kunne Pierre ikke udholde at blive længere. Fru Jonquière og hendes datter var jo hos Marie, hun trængte ikke til ham, han kunne forsvinde, få lov i fred at give sine tårer frit løb. Derfor sagde han hastigt farvel til damerne, idet han talte om, at han skulle træffe doktor Chassaigne, men så ængstedes han ved tanken om at skulle trænge igennem den tætte menneskemasse, der fyldte kirken. Heldigvis fik han den gode ide at gå gennem sakristiet ned i krypten ad en lille, hemmelig trappe, han tilfældigvis havde lagt mærke til, og så stod han pludselig i stilhed og i halvmørke, der dannede en grel modsætning til orglets brusen og de utallige lys, der skinnede på de brogede faner. Krypten var udhugget i selve klippen, der var en smal gang på hver side af skibet, oplyst af nogle små lamper, der brændte både nat og dag. Murene var nøgne, en hemmelighedsfuld, gravagtig tavshed herskede her, langs gangene var marmorplader – også exvotoer – og en dobbelt række skriftestole, for her skriftedes i denne stilhed på alle jordens sprog, her var forladelse for syndere fra alle lande.

I denne time, da der var trængsel ovenpå i basilikaen, hørtes ingen lyd hernede, alt var stille, den dybeste ensomhed herskede, og her sank Pierre omsider på knæ, omgivet af gravens fred og kølighed. Det var ikke i tro og tilbedelse, at han

kastede sig ned, men hans hele væsen sank sammen efter den spænding, der nu i fire dage havde holdt ham oppe. Han pintes af en nagende trang til at se klart i sin egen sjæl. Ak! Var det da umuligt at tænke, forstå, finde ro!

Og han blev atter grebet af angst og uro. I tanken gennemgik han de sidste timers mærkelige hændelser fra det øjeblik, da Marie var blevet rask og havde udstødt sit frydeskrig. Hvad var det dog for en smerte, der gnavede på ham midt i den glæde, han *måtte* føle over hendes genfødelse? Hvorfor havde han den fornemmelse, at en forfærdelig ulykke havde ramt ham? Var han skinsyg for den nåde, der var vederfaret hans elskede veninde? Led han, fordi Gudsmoder vendte sit åsyn fra ham, glemte ham og hans syge sjæl? Han mindedes den sidste frist, han havde givet sig selv, nu var den udløbet, og ingen forvandling var der sket med ham, nu var alt håb udslukket, nu kom han aldrig til at tro, for Marie var helbredt, og han var den samme som før. Det var hans ulykke! Det vidunder, der havde rejst hende fra smertenslejet, havde ødelagt hans tro på miraklet. Her var ingen mulighed for at genfinde den tabte barnetro, for Beauclair havde jo til punkt og prikke forklaret ham, hvordan Marie ville genvinde sundhed og ungdom. Skinsyg? Nej, men fortvivlet, bedrøvet indtil døden over at stå her alene midt i fornuftens ødemark, begrædende sin drøm, den enfoldiges enkle tro, som hans hjerte ikke nogen sinde skulle eje.

Bitterhed fyldte hans sjæl, og en strøm af hede tårer vældede ned over hans kinder, mens han lå her på de kolde fliser. Ak, han mindedes den yndige, uforglemmelige stund, da Marie havde taget hans hånd og i nattens mørke sagt ham, at hun bad

den hellige Gudsmoder om frelse for hans sjæl! Hun havde glemt sin egen nød, hun havde fremstammet bønner for ham, bedt den nådige jomfru redde vennen fra fortabelse! Så mindedes han processionen, mens de to i rosenduft havde siddet stille og set på de tusinde små lys, der drog til grotten.

Der havde de atter bedt for hinanden af hele deres sjæl, bønfaldet om lykke for hinanden, følt hvor højt de elskede hinanden. Og deres lange tårevædede kærlighed skulle altså ende med skilsmisse, for mens hun stod der oppe i strålende sejrsglæde, lå han knust i mørket, i kryptens gravensomhed. Det var, som mistede han hende for anden gang.

Pludselig stod dette klart for ham, og han følte en sønderrivende smerte, følte som et knivstik. Han fattede, hvorfor han sørgede, forstod, hvad det var, der havde bredt fortvivlelsens mørke over ham. Den dag, han blev præst, havde han første gang måttet give afkald på hende og på al jordisk lykke. Hun lå på sit leje, syg og elendig, så kunne han gerne vie sit liv til Herren, men nu, nu var hun rask, var en skøn kvinde i ungdommens fejreste blomst, og han lå død, måtte ikke tænke eller føle som en mand. Hun vandrede ud i livet, mens han var fordømt til gravens stilhed. Lykke og kærlighed smilede til hende, hun skulle blive hustru og moder, han ejede kun et legeme, en hjerne for at tænke og føle alverdens savn og længsel og smerte!

Hun var endnu hans, da hun ikke kunne tilhøre nogen anden, og han vred sig her i fortvivlelsens dødsangst, fordi hendes helbredelse rev hende fra ham og skilte dem ad, denne gang for bestandig, i al evighed.

Et frygteligt raseri gennemrystede Pierre. Han havde lyst at stå op, fare hen til hende, råbe sandheden ud. Miraklet! Det var jo kun løgn. Guds nådige miskundhed. Den var jo kun blændværk! Kun naturen havde her virket, selve livet havde besejret sygdom og svaghed!

Beviser havde han nok af, det var vel ikke første gang, at den alt besejrende natur havde overvundet jordisk lidelse. Og så kunne de sammen drage bort, langt, langt bort, og være lykkelige. Men atter faldt han tilbage i rædsel og jammer. Hvor kunne han formaste sig til at røre ved denne lille, rene, snehvide sjæl? Gøre den lige så elendig og ødelagt som sin egen? Det stod pludselig for ham som den frygteligste forbrydelse, og han fyldtes med afsky for sin slethed. Det var jo værre end et mord, om han ikke kunne give hende hel og fuld lykke i dette liv og hinsides graven!

Måske ville hun slet ikke tro ham. Og kunne det tænkes, at hun nogen sinde ville samtykke i at ægte en menedersk præst; hun, der sagtens aldrig ville glemme sin vidunderlige helbredelse i bøn og henrykkelse.

Alt dette stod for ham som afsindighed, som smuds og fordærvelse. Og stormen i hans sjæl lagde sig efterhånden, men han var træt, dødtræt, og hans stakkels sønderrevne hjerte sved og blødte af et ulægeligt sår.

Hvad skulle han nu gribe til? Hvad skulle han gøre? Han ville flygte, ikke mere se Marie, for smerte og lidelse havde gjort ham slap og fej. Han forstod nok, at han måtte lyve, for hun bildte sig jo ind, at også han var benådet, at hans sjæl som hendes legeme var helbredet. Hun havde sagt ham, hvor glad hun var, da de fulgtes ad til basilikaen ad de vældige ramper. Og allerede

da løj han for ikke at ødelægge hendes rene glæde, allerede da svor han, at han hellere ville rive sin tunge ud end åbenbare hende sin sande tilstand. Han lovede sig selv, at han ville lade, som om han i fryd og glæde havde genvundet sin barnetro.

Han ville have, hun skulle være fuldt ud lykkelig, uden savn, uden længsel, i fuldeste overbevisning om, at den hellige Gudsmoder havde velsignet deres mystiske forening. Hvad gjorde det, om han led? Senere hen kunne han måske tale.

Og var det ikke som en lille oase i forstandens ørken, at han støttede hende med denne trøsterige usandhed?

Tiden gled hen, og Pierre blev liggende på det kolde stengulv – han håbede således at afkøle sin feberhede, sin fortvivlede ophidselse. Hans tanke stod stille, han rørte sig ikke, overvældet som han var efter denne voldsomme sjælekamp. Men nu forekom det ham, at han hørte lyden af skridt, så stod han møjsommeligt op og gav sig til at læse de inskriptioner, der på mindetavlerne stod langs klippevæggene. For resten havde han taget fejl, der kom ingen mennesker, men alligevel fortsatte han at læse, og efterhånden fangedes hans flakkende tanke af de ord, hans øje betragtede, og han undredes på ny over den troens overbevisning, over den taknemlighed, som her fandt udtryk på de kolde stene i tusinde og atter tusinde af indskrifter.

Nogle var så naive og enfoldige, at man måtte smile. En oberst havde ladet sin fod modellere og under den stod indhugget med forgyldte bogstaver: "Hellige Gudsmoder! Du har helbredet den! Lad mig bruge den i din tjeneste!"

Længere henne læste han: "Hendes skærmende hånd hvile over glasfabrikationen". Mærkelige taksigelser var der også, f.eks.: "Den Ubesmittet Undfangede Jomfru! En familie falder i

taknemmelig erindring om genfundet sundhed, forfremmelse og vundet proces".

Men flest var der dog af brændende bønner: "Paul og Anna nedbeder Vor Frue af Lourdes' velsignelse over deres forening!"

"Tak til Maria, der tre gange har helbredet mit barn!"

"Tak for Marie Antoinettes fødsel. Hun og alle mine er nu viede til Gudsmoder i Lourdes!"

"P. D. tre år gammel. Frelst fra døden til glæde for sine forældre."

En hustru skriver: "Beskyt min elskede husbond, lad ham vedblive at være rask. Jeg var lam på begge ben og er helbredet. Vi er kommet hid fulde af håb og fortrøstning."

"Jeg bad, jeg græd, hun bønhørte mig!"

"Du har forenet os, skærm vor lykke!"

"Til Maria, som tak for den største velgerning!"

Altid de samme ord, de samme vendinger som udtryk for den mest brændende taknemmelighed, hyldest og tilbedelse.

Ak – disse tusinder af takkeråb, som her, forevigede i marmor, steg op fra krypten i evindelig tro på den hellige Gudsmoder, der i nåde havde rakt sine ulykkelige børn en hjælpende hånd.

Pierre kunne ikke blive træt af at læse, skønt han stadig var sørgmodig og bittert stemt. Altså var han alene i sin elendighed, kun han stod der med tomme hænder. Han kom til at tænke på de millioner af bønner, der året rundt blev opsendt fra dette sted og prøvede at udregne deres tal, men det var ham umuligt at gøre et overslag, der nærmede sig virkeligheden. Præsterne sagde, at Herren fordrede bønner, så talrige, at de kunne udsone landets samtlige synder. Når summen var

tilstrækkelig, ville nåden komme! Hvilken sælsom hårdhed! Hvilken pessimistisk forestilling!

Men midt i denne grænseløse bedrøvelighed rørtes Pierres hjerte alligevel over menneskehedens uendelige elendighed, så nøgen, så skrøbelig, så forladt var den, at den opgav enhver fornuftig tanke for at give sig drøm og blændværk i vold. Atter steg tårerne ham i øjnene, han græd over sig selv, over de andre, over alle de stakkels forpinte væsner, som trænger til beruselse for at glemme verdens jammerlighed.

Han syntes, han hørte menneskevrimlen fra før, knælende ved grotten, skrigende om hjælp til himlen, 30.000 sjæle i et fælles ønske, en fælles bøn om frelse. Han syntes, han så deres bønner som røgen af et offer stige op mod Solen. Og som om de brændende ords ildsluer ikke var nok, så han her i gravens stilhed under den lyse kirke, bønnerne indhugget på kryptens vægge, det var stenene, der råbte om bistand i menneskehedens svare nød. Klipperne talte. Bønnen steg stadig mere højlydt imod Herrens fodskammel, slyngedes ud fra basilikaens slanke himmelstræbende spir, som en vældig hymne, den hans øre nu fornemmede, ledsaget af orglets brusende toner, gennem skibets fliser, over hans hoved. Og denne begejstring rev ham med, som om han stod i menighedens midte, hvor kunne han stå imod, når selve stenene istemte den vældige lovsang, og kirkerne dirrede i deres grundvold. O, almægtige Gud! Skabende og styrkende magt! Hvem du end monne være: se i nåde ned til den elendige menneskehed og giv den lindring i dens grænseløse smerte.

Med et blændedes Pierre. Uden at tænke var han vandret til venstre og stod nu pludselig i den frie luft ude på rampen. Og i

samme øjeblik slyngedes et par arme om ham, og han følte sig trykket til sin gamle vens bryst. For det var jo netop på dette sted, doktor Chassaigne havde sat ham stævne, for at de kunne følges ad til Bernadettes kammer og pastor Peyramales ufuldendte kirke.

"Ak, min egen, kære, unge ven. Hvor De dog må være glad og lykkelig! ... jeg hører lige nu, at Vor Frue har været så grænseløs god imod Deres veninde! ... husk nu det, jeg sagde Dem i forgårs. Nu er jeg rolig for Dem, nu er De jo også frelst!"

Bleg og forvirret betragtede Pierre den gamle mands smilende ansigt, men han tvang sig og svarede mildt og stille:

"Ja, nu er begge frelst, og jeg er så lykkelig."

Her måtte han jo atter lyve, hvis han ikke ville volde sine venner sorg.

Og atter viste et syn sig for den unge mands blik. Basilikaens hoveddøre stod på vid gab. Den nedgående sol trængte som en purpurfarvet strøm ind i skibet. Alt flammede i ubeskriveligt lys og herlighed. Korets kniplingsgitter, de gyldne mindegavers stjernehimmel, de strålende ædelstene på lamper og lysekroner, de broderede silkefaner og røgelseskarrene, som svingedes til orglets brusende toner. Og helt henne ved højaltret, mellem snehvide og guldbaldyrede messehagler genkendte han Marie med den gyldne hårfylde strømmende ned over den fine skikkelse som den prægtigste kongekåbe. Orglet begyndte en takkebøn, og det begejstrede folk stemte i, mens fader Judaine for sidste gang, høj og mægtig, løftede monstransen op mod basilikaens guldrislende hvælving, og alle klokkerne kimede i grænseløs jubel.

Med megen møje banede processionen sig vej over Rosenkranspladsen, derfra steg den ad den prægtige rampe med det store kors i spidsen op ad, stadig højere op, man så tronhimlen som båret af engle langsomt svæve frem, så kom præster og pilgrimme, røgelseskarrene sendte gråblå skyer mod den klare himmel, det var, som gik vejen lige ind ad paradisets åbne port, til de saliges strålende boliger!

Og sangen lød højt og lydeligt. Nu bad man ikke mere om de syges helbredelse, nu var miraklet sket, og lovsangen steg brusende mod Himlen, båret på klokkernes mægtige vingeslag, mens den klare luft dirrede.

"Magnificat anima mea Dominum ... et exsultavit spiritus meus in Deo salutari meo ..."

Og med processionen steg Marie op, stadig i henrykkelsestilstand. For hvert skridt hun tog, forekom det hende, at hendes kræfter voksede. Hun skred frem med sikre spændstige fjed, som havde hun aldrig kendt sygdom eller svaghed, intet standsede hende, hun smilede gennem tårer, og hendes sejrstolte blik svævede ud over Jorden, som tilhørte den hende!

I hastværket var en af hendes sko gået løs, og kniplingen gledet af håret, men uden at bekymre sig om noget gik hun videre, trækkende efter sig den tunge vogn, som om den var et legetøj.

Pierre gik ved Maries side, pater Massias slap ikke hans arm, han kunne ikke tænke mere, rives med i den almindelige begejstring, hans ledsagers klangfulde røst lød bedøvende i hans øren:

"Deposuit potentes de sede et exaltavit humiles ..."

Til højre fulgte Berthaud efter tronhimlen. Han havde givet sine folk ordre til at bryde kæden og kastede et rigtig fornøjet blik ud over den myldrende mængde, gennem hvilken processionen nu gik. Jo højere den steg op, jo bedre så man det uhyre menneskehav brede sig; Rosenkranspladsen, alleerne, haveanlæggene var sorte af folk, de lignede, set heroppe fra, en umådelig myretue.

"Se bare," sagde han omsider til Pierre, "det er storartet, det er prægtigt! ... det bliver nok et udmærket år. I fjor nåede vi lige netop til 200.000 pilgrimme, men der bliver mange flere i år. Før, da mængden var ved at trampe os ned, tænkte jeg mit: det går ypperligt – det bliver et rigtig godt år for os alle her."

Men Pierre hørte ikke på ham, han var aldeles optaget af det pragtfulde skue; Den uhyre mængde, der bredte sig, jo højere man kom op. Den dejlige dal, begrænset af skønt formede bjerge, lå for hans beundrende blik i al sin skønhed.

Hans øje søgte Maries, og med en håndbevægelse viste han hende den dejlige udsigt. Hun nikkede til ham, henrykt smilende. Gennem sin egen glæde så hun i hans ansigt bekræftelse på, at også han var frelst. Hvor var det også muligt, at han kunne have set på hendes vidunderlige helbredelse uden at overbevises? Hun havde jo desuden så inderligt bedt den hellige Gudsmoder bønhøre hende.

Og tanken om vennens glæde, over den genfundne barnetro opflammede hendes egen begejstring, så at hun med strålende ansigt skred frem med sin vogn. Hun syntes, hun kunne blive ved at gå sådan mange mil, stadig opad, stadig nærmere Himlens og Paradisets port, bærende både sit eget og hans kors, sin egen og hans genløsning.

"O, Pierre, Pierre," stammede hun, "hvor vi dog er lykkelige, vi, som er benådet i samme salige stund. Jeg havde bønfaldet, tigget, bedt hende! Og hun frelste os begge. Ak, jeg følte, hvordan vore sjæle smeltede sammen. Sig, at vore bønner er hørt, sig mig, at jeg har udvirket Deres frelse, som De har udvirket min."

Han nølede et øjeblik, men så talte hun atter:

"Ak Gud! Jeg ville have været bedrøvet indtil døden, hvis jeg alene skulle stige op i al denne salighed. Alene uden Dem! Men med Dem, Pierre, er min lykkes bæger fuldt til randen. Vi er frelst begge to, i samme time, frelst i al evighed! Jeg føler, at jeg har kraft til at bære min lykke, kraft til at bære en verden!"

Nu syntes han, han var nødt til at svare hende. Han løj, for han var ikke i stand til at lægge en dæmper på hendes rene glæde:

"Ja, Marie, vær kun glad og lykkelig, for også jeg er lykkelig, al vor sorg er nu forbi!"

Men hans hjerte strømmede over af bitterhed. Han syntes, han følte det øksehug, der skilte dem ad.

Sangen lød stadig rundt om dem, pater Massias hverken så eller hørte, hvad der foregik omkring ham, hans hele sjæl var fuld af tak og pris, og med tordnende stemme udslyngede han det sidste vers af lovsangen:

"*Aicut locutus est ad patres nostros, Abraham et semini ejus in sæcula!*"

Endnu en rampe, endnu en anstrengelse for at komme over de store, glatte fliser, endnu en omdrejning, hjulene lød mod de hårde sten, højere op, endnu højere op i lys og klarhed mod Himlens port.

Og pludselig kom baldakinen til syne aller øverst på den vældige rampe foran basilikaens dør på den brede balkon, hvorfra man overskuede hele dalen. Fader Judaine kom frem, holdende det hellige sakramente løftet højt med begge hænder. Ved hans side stod Marie med sin vogn. Hendes hjerte bankede efter opstigningen, kinderne blomstrede som roser mod det gyldne hår, der strømmede ned over hendes skuldre, og bagved hende stod alle præsterne i række med snehvide messehagler, med baldyrede kjortler, med flyvende bannere og faner over det hvide brystværns marmor. Det var et højtideligt øjeblik!

6

Straks, da de steg ned ad rampen, sagde doktor Chassaigne til Pierre:

"Nu har De set sejrens glans og herlighed – kom med, så skal jeg vise Dem to store uretfærdigheder."

Og så gik de hen i den smalle gyde for at besøge det fattige, mørke hus, hvorfra Bernadette var vandret ud den dag, da Gudsmoder viste sig for hende.

I det smalle, krumme stræde gik kun få mennesker, høje mure og usle huse hævede sig på begge sider, og ikke et vindue stod åbent, hist og her strakte et træ sine grene op over en mur, ellers var alt sørgmodigt og mørkt i den fattige gade.

"Her er det!" sagde doktoren og stod stille på et sted, hvor gyden snævredes ind. Huset lå overfor en grå mur, en lademur. Og begge så op ad den lave bolig, der syntes at være uddød, med de smalle vinduer, de hvidtede ydervægge, grimme og dårligt vedligeholdte, stueetagen lukket ved et forfaldent jerngitter for indgangen, man trådte op på et trin som rendestenen i regnvejr satte under vand.

Doktoren fortsatte:

"Gå lige ind! Skub bare til gitteret, her er ikke lukket af."

De kom ind i en smal, mørk gang, Pierre følte sig frem langs den mugne væg, han var bange for ar snuble. Det var, som gik han ned i en kælder, hans fødder gled på det fugtige lergulv, så drejede han på doktorens opfordring til højre.

"Buk Dem, ellers støder De hovedet mod dørkarmen, så, nu er vi der."

Som gitteret stod denne dør også åben, ingen brød sig om at passe på her. Og Pierre stod stille midt i værelset, han skelnede ikke straks omgivelserne, blændet som han var af det klare sollys, hvorfra han kom. Luften her var så kælderagtig, at det forekom ham, som lagdes et vådt klæde om ham.

Men efterhånden vænnede hans øjne sig til halvmørket. To ulige store vinduer vendte ud til en lille gård, hvor kun et grønligt, dæmpet dagskær trængte ned. Når man ville læse i denne stue, måtte der midt på dagen tændes lys. Gulvet var belagt med sten, værelset var tre til fire meter i firkant. Loftet, hvor bjælkerne sås, havde i tidens løb antaget en mørk farve, som sod. Lige for døren var kaminen, en fattig gipskamin, med et gammelt, ormstukket bræt til plade. Mellem kaminen og vinduet var en vask med afløb. Væggene var grønne af mug og fugtighed, revnede og forfaldne i høj grad, alt var sort og gråt af støv og smuds. Møbler var der ingen af, huset var øjensynlig forladt. Ensomhedens skygger lå i alle kroge.

Efter en stunds tavshed tog doktoren til orde.

"Ja, her er hendes værelse! Fra dette usle rum er alt udgået ... alt er nu som den gang. Kun møblerne er borte. Jeg har tænkt mig, at sengene må have stået der lige for vinduerne på den anden væg, tre senge i det aller mindste, for Soubirous var syv: forældrene, to drenge og tre piger ... tænk Dem blot! Tre senge i dette hul. Syv mennesker levede her i et så indskrænket rum, uden lys, uden luft, næsten uden brød. Som levende begravede må de have eksisteret. Hvilken elendighed og hvilken fattigdom har de ikke udholdt, disse stakkels skabninger."

Men i dette øjeblik blev han afbrudt. En skygge viste sig – først troede Pierre, det var en gammel kone, men så opdagede

han, at det var en præst, kapellanen ved sognekirken, som beboede huset. Han kendte doktoren:

"Jeg hørte Deres stemme," sagde han, "og så kom jeg ned. Så doktoren er igen ved at vise nogen dette værelse?"

"Ja, fader, jeg tog mig den frihed, men hvis vi forstyrrer Dem ..."

"Å, aldeles ikke! Ikke det mindste! Kom De kun og tag med, hvem De vil."

Han smilede forekommende, bukkede for Pierre, der forbavset spurgte ham:

"Ja, men, forstyrrer da ikke de besøgende Dem, når De har noget at bestille, fader?"

Nu satte præsten et forundret ansigt op:

"Besøgende? Her kommer såmænd aldrig besøg! Der er kun så få, som kender dette hus, alle bliver ved grotten, ved De ... døren lader jeg stå åben, så er jeg fri for alskens plagerier, men der kan gå år og dag, uden at noget menneske sætter sin fod her, ja, uden at jeg hører så meget som en mus pibe hernede."

Pierre vænnede sig mere og mere til mørket, og han skelnede nu omkring sig tønder, der stod og faldt i staver, gamle hønsebure, alskens skrammel, som fejes ud eller kastes hulter til bulter i kælderen. Under bjælken hang en kurv med æg og et bundt store rødløg.

"Jeg ser," bemærkede han med en let dirren i stemmen, "at De har troet at kunne benytte dette værelse?"

Kapellanen så lidt forlegen ud.

"Ja, ja, der har De ret ... her er så lidt plads i huset – og så er dette kammer så fugtigt, at man virkelig ikke kan bo i det, lidt

efter lidt har jeg sat et og andet herind uden at tænke videre over den sag."

"Ja, De bruger det til pulterkammer," sluttede Pierre.

"Å, nej – nej – nå, men De har måske atter ret. Et værelse, som ellers ikke bruges til andet, kan man vel kalde sådan."

Han blev mere og mere forlegen, så flov ud. Doktoren sagde ingen ting, blandede sig ikke i samtalen, men han smilede, for han var øjensynlig glad over at se sin unge vens harme over menneskelig utaknemmelighed.

Imidlertid kunne Pierre ikke lade være at sige:

"Hør, ved De hvad, hr. kapellan, jeg beder Dem undskylde, at jeg blander mig i noget, der måske ikke vedkommer mig. Men husk dog på alt, hvad Lourdes skylder Bernadette; jeg synes sandelig, sognet ikke kunne gøre mindre end forvandle hendes bolig til kapel."

"Om forladelse, fader," faldt den anden ham i talen, "et kapel ville være upassende. Bernadette var dog kun et menneske, hun kan da umulig fordre den art dyrkelse af kirken!"

"Ja, ja, så siger vi ikke kapel, men her burde være lys og blomster, roser, friske roser, og hendes fordums bolig burde være behandlet med ærbødighed. Jeg mener, hendes minde skulle omgives af lidt kærlighed, her skulle f. eks. være et billede af hende, noget, der viste, at hun lever blandt dem, for hvem hun har gjort så meget … denne glemsomhed er aldeles uforsvarlig, det er uforskammet, at man lader støv og smuds, møl og rust fortære hendes kammer."

Pludselig skiftede den skikkelige præst standpunkt og holdt aldeles med Pierre:

"Selvfølgelig har De tusinde gange ret. Men jeg har intet at sige her. Hvis nogen kom og sagde, at her skulle gøres i stand, ville jeg med fornøjelse flytte mine tønder og mine sager ud, skønt jeg sandelig ikke ved, hvor jeg skulle stille dem hen ... men jeg gentager det, jeg kan ikke gøre ved, hvad her foregår, jeg har aldeles intet at sige."

Og under påskud af at gå ud bukkede han og sagde farvel i stor hast, idet han sagde til doktor Chassaigne:

"Bliv De kun, så længe De har lyst, mig generer De ikke i mindste måde."

Da doktoren blev alene med Pierre, greb han dennes hænder og udbrød i en glad tone:

"Min kære ven! Det kan jeg lide! De fik sagt alt det, der i lang tid har ulmet i mit hjerte. Jeg har hver morgen haft den største lyst til at bringe roser herhen, jeg ville simpelthen gøre rent her i stuen og sætte to store vaser med roser derhenne på kaminpladen, for du ved vel nok, at jeg har en stor kærlighed til Bernadette, og jeg synes, at disse friske roser netop ville være så passende som tegn på, at hendes minde lever og blomstrer her, hvor hendes barnefod vandrede om ... men, men ..."

Han slog ud med hånden:

"Jeg har aldrig haft mod til at gøre alvor af det ... jeg ... jeg turde ligefrem ikke åbent erklære Grottefædrene krig ... man vil jo nødig gøre skandale eller vække opsigt ... for her ville blive et frygteligt spektakel ... og de, der harmes og græmmer sig som vi, foretrækker at tie stille."

Han tilføjede som slutning:

"Menneskenes begærlighed og utaknemmelighed er et sørgeligt skue ... hver gang jeg står her i denne fattige stue, er

jeg næsten ved at græde ..."

Så tav han, ingen af dem talte, begge var grebet af stedets sørgmodighed. Mørkt var der, fugtigt og beklumret mellem de afskallede, sprukne mure og det gamle, støvede skrammel. Og de tænkte på, at det dog var Bernadettes stemme, der havde bragt mirakelkilden til at sprudle frem, uden hende var Lourdes aldrig blevet en vidunderby med den flammende grotte og de tusinder af lys. Uhyre arbejder var under udførelse, ny kirker voksede op af jorden, vældige ramper slyngede sig op ad højderne lige op til Guds Himmel, en ny stad byggedes som ved et trylleslag med haver og anlæg, alleer og broer, butikker og hoteller. Og folk fra alle verdens lande kom dragende dertil i vrimlende mængde, millionerne regnede så tæt, at den ny by synes at skulle opfylde hele dalen. Hvis Bernadette ikke havde været til, ville den sælsomme begivenhed aldrig være sket – og det gamle Lourdes ville ukendt og upåagtet sove sin søvn ved borgens fod. Bernadette havde skabt miraklernes by, og det kammer, hvorfra hun den dag var vandret ud, selve miraklets vugge, lå hen foragtet og glemt, overgroet af mug og støv, kun brugeligt som pulterkammer, hvor løg og gamle tønder opbevaredes!

Og som modsætning til alt dette stod triumftoget, grotten og basilikaen i glans og herlighed for Pierres øjne, han så Marie med trillevognen stige op ad rampen under den forsamlede mængdes jubelråb. Men mest strålede grotten med sine mangfoldige lys. Det var ikke mere den gamle, vilde klippehule, ved hvilken barnet havde knælet, det var det lysende, glimrende kapel, foran hvilket alverdens folkeslag drog hen, jublende i tilbedelse og henrykkelse. Der var liv og lys, der samledes alle i

bøn og påkaldelse, i sejrens pragt og glans. Her, ved vuggen, i dette mørke og fugtige hul sås ikke en levende sjæl, ikke en blomst, ikke et lys, her var øde og stille, her hørtes hverken bøn eller sang. Kun en sjælden gang mindedes Bernadette, præsterne havde begravet den lille hyrdepige i glemslens nat, ingen huskede dette sted, hvor processionen dog burde have standset, om end kun et øjeblik, for at tænke på hende, fra hvem alt dette havde sin oprindelse.

Her havde barnet mellem sine to små søstre ligget i tunge drømme, herfra var hun vandret ud i livet med sin ubevidste stadige tanke, der skulle få liv og spire frem som en dejlig legende, som et skønt syn. Og ingen betrådte den sti, hun havde banet, krybben stod tom, den var glemt og forladt, mens det frøkorn, hun havde sået, voksede så herligt dernede i grotten og gav verden en aldrig set vidunderhøst, som arbejderne fra den ellevte time bragte i hus og lade, midt i pragtfulde fester og højtidelige optog.

Tårerne steg Pierre i øjnene, hele denne historie rørte ham dybt, med dæmpet stemme mumlede han som for sig selv nogle ord, der var udtryk for de følelser, der rørte sig i hans sjæl:

"Dette er jo Bethlehem!"

"Ja," udbrød Chassaigne, "dette er stalden, krybben, det fattige rum, hvor en ny barmhjertighedens religion fødtes ... og undertiden forekommer det mig, at det måske er bedst, som det er. Undertiden spørger jeg mig, om det ikke måske netop er rigtigt, at dette lille kammer ligger hen i mørke og forglemmelse. Bernadette taber vist intet derved, jeg for min part elsker hende kun så meget desto højere, når jeg nu og da

tilbringer en stille time her i erindringen om hende og hendes liv."

Atter tav han en stund, så fortsatte han med harmfuld betoning:

"Nej, nej! Det er for galt! Det er utilgiveligt! Denne utaknemmelighed bringer mig ud af mig selv ... jeg sagde dig før, og det er også min overbevisning. Bernadette gik af egen fri vilje i kloster i Nevers. Men selv om ingen drev hende herfra, så har hendes forsvinden fra skuepladsen dog været en stor lettelse for de mange, hun her begyndte at genere ... og det er netop de samme, der nu gør alt muligt for at bringe hendes minde i forglemmelse, fordi de vil regere her som uindskrænkede herskere! Ak, mit kære barn, jeg har lyst til at sige dig det alt sammen."

Og lidt efter lidt lettede han sit hjerte. Grottefædrene, der så ivrigt passede deres gerning, var endnu mere bange for den hedengangne end for den levende Bernadette. Så længe hun var i live, frygtede de for, at hun skulle komme og fordre sin del af udbyttet. Hendes beskedne og ydmyge sind beroligede dem ganske vist, for hun kendte ikke til herskesyge, hun ønskede kun at få lov at være i fred, at leve stille og tilbagetrukkent, hun havde selv givet afkald i fuldeste mål.

Men nu skælvede de for, at en eller anden skulle finde på at ville føre seerskens rester tilbage til grotten. Straks efter den unge piges død havde byrådet haft denne ide: byen ville rejse hende et gravmonument, der taltes om en subskription i dette øjemed. Men søstrene i Nevers nægtede at udlevere liget, der, efter hvad de påstod, tilhørte klostret. Alle havde den gang forstået, at bagved nonnerne stod Grottefædrene, der

ængsteligt modsatte sig, at hendes aske skulle flyttes, fordi de anede, at hun således kunne blive en farlig rival for selve grotten. Og denne tanke lå i grunden så snublende nær. Hvis man på kirkegården rejste et mindesmærke, ville pilgrimmene naturligvis begive sig dertil i procession, og ingen kunne svare for, at begejstringen for hyrdepigens minde ikke også ville bevirke mirakelhelbredelse der. Grottefædrene ville ikke dele med nogen, og det var sikkert blevet tilfældet, hvis byrådet havde forstået at drage fordel af graven. Man mumlede end også om, at de hellige fædre havde indrettet sig med søstrene i Nevers, som skulle opbevare Bernadettes levninger indtil den dag, da valfarten aftog, da skulle liget med pomp og pragt føres til grotten, om hvilken da alle igen ville samle sig i ny begejstring. Nu var det aldeles ikke nødvendigt, siden mængden med hvert år blev større, men ingen kunne jo vide, hvor længe Vor Frue i Lourdes ville beholde sit ry.

"Du kan søge hele den gamle og den ny by igennem uden at finde et eneste officielt billede af Bernadette. Man kan købe hendes portræt, men det er ikke udstillet i et eneste kapel ... det er en aldeles systematisk forbigåelse, en understrøm af ængstelig skinsyge, der dækker hende og hendes usle bolig med glemslens nat. Lige såvel som man frygter for, at nogen skal knæle ned på hendes grav, frygter man for, at mængden skal vende sig herhen, hvis der bare brændte to lys på denne stakkels kaminplade. Det ville jo være en sand skandale, om de kære Grottefædres eneretsbevilling på nogen måde skulle blive krænket. Tænk om en lam, en døv, en stum blev helbredet her i dette kammer! ... de er herrer, og det vil de forblive at være, de vil ikke slippe en hårsbred af det Kanaans land, de har erobret,

og som de med så stor dygtighed udnytter. Men bange, det er de, og det til gavns, de ryster, når de bare tænker på den lille pige, som er dem så uhyre farlig, skønt hun hviler under mulde bag klostrets mure, og de er så begærlige i nydelsen af hendes arv, at de – efter at have sendt hende levende til Nevers – nu på ingen måde tør tænke på at flytte hendes lig her hen, men lader det ligge glemt under en flisesten i klosterkirken!"

Før doktor Chassaigne forlod det fattige hus, udbrød han:

"Og det er netop synet af hendes usle hjem, der skal give dig troen på hende og hendes gerning. Se på dette fugtige, mørke hul og tænk så på grottens stråleglans, på basilikaens pragt og herlighed, på den nye stad, på pilgrimmenes vrimmel! … hvis Bernadette kun havde været et stakkels afsindigt, hallucineret pigebarn, ville jo alt dette kun være så meget mærkeligere, så meget uforklarligere. Tror du virkelig, at en afsindig drøm kunne sætte en verden i bevægelse? … nej, nej, her er et pust fra oven – ellers kan man ikke fatte dette vidunder."

Hastigt skulle Pierre til at svare. Ja, vist, et pust var faret hen over Jorden, en smertens hulken, den evige trang til håb, den uslukkelige attrå efter lykke.

Dersom et sygt barns drømmesyn havde haft magt til at drage alle folkeslag hid, mon det da ikke var, fordi denne drøm netop tilfredsstillede den ulykkelige menneskeheds umættelige krav på blændværk og trøst? Den havde banet vej til uendeligheden netop i rette øjeblik, og mængden styrtede nu afsted, søgte tilflugt og fred i mysteriet, ak, virkeligheden og kendsgerningen var hårde og grusomme, den uretfærdige natur nægtede sin bistand, og miraklet måtte da lindre og husvale menneskelig brøst!

Men det nytter ikke at ville ordne uendeligheden, at ville gøre den til religion og dogme. På bunden er dog altid den samme lidelse, den samme klage, mennesket vil have sundhed og glæde, og kan disse goder ikke nås her på Jorden, da søger man at finde dem andet steds.

Hvad nytter det da at tro på dogmer? Er tårer og kærlighed ikke alt, hvad her behøves?

Men Pierre indlod sig ikke på nogen diskussion. Han holdt det svar tilbage, der svævede ham på læberne, han var desuden overbevist om, at den evige trang til det overnaturlige hos denne sørgende mand ville bevare troen fast og urokkelig. Miraklet, der ikke kunne bevises, måtte jo være dagligt brød for menneskelig fortvivlelse. Og havde han ikke lovet sig selv ikke mere at bedrøve nogen med sin tvivl?

"Ja, ikke sandt! Det er et vidunder," gentog doktoren.

"Et stort under!" svarede Pierre omsider, "hele menneskedramaet er blevet spillet her i dette usle, fugtige kammer."

Tavse stod de der endnu en kort stund. Deres blikke svævede rundt på væggene, på de tilrøgede bjælker i loftet, på det lille, beklumrede, mørke gårdsrum. Det var sandelig et bedrøveligt skue, denne fattigdom og forfaldenhed, disse støvede spindelvæv, disse kasserede redskaber, gamle tønder og skrammel af al slags, der lå rundt om i krogene.

Og uden at tilføje et ord gik de langsomt bort, med hjertet svulmende af sørgmodighed.

Først da de kom ud på gaden, vågnede doktoren op. Han fo'r sammen og gik til, idet han sagde:

"Kom med, kære ven, der er mere, jeg må vise dig ... nu skal du se den anden store uret, her er begået."

Det var om fader Peyramale og hans kirke, at Chassaigne talte. De drejede ind i Sankt Petersgade, om nogle minutter var de der. Men talen faldt atter på Grottefædrene, på den hemmelige, uforsonlige krig, pater Sempé havde ført med sognepræsten i Lourdes. Denne sidste var bukket under i kampen, død med sjælen fuld af uendelig bitterhed, og da sorgen havde dræbt ham, gik det løs på hans kirke, der endnu stod hen ufuldendt og sagtens aldrig blev gjort færdig! Ak, denne kirke havde fyldt de sidste år af fader Peyramales liv først med stolte drømme, siden med usigelig modløshed og fortvivlelse.

Da han og Bernadette, værkets skabere, var jaget bort fra grotten, blev kirken hans oprejsning, hans ære, den håndgribelige indsigelse, han nedlagde i det Herrens hus, hvor han i indviede klæder skulle sejre, hvorfra han, på Gudsmoders befaling, skulle føre lange processioner til grotten. Han var en myndig herskerånd, en hyrde, en tempelbygger, og med længselsfuld utålmodighed imødeså han sit værks fuldendelse; men han var for lidenskabelig, for ivrig til at besidde den nødvendige forsigtighed, han lod sig bestjæle og bedrage af bygmestre og entreprenører og brød sig ikke om pengene, når han kun så en hær af håndværkere travlt beskæftigede ved sin kirkes mure og på stilladserne. Og han så den vokse, så den i ånden stor og mægtig, så den hæve sig en skøn sommermorgen ny og dejlig som selve den opgående sol.

Da de i nogen tid havde fulgt Sankt Petersgade, drejede de ned ad den smalle Langellegade.

"Så, nu er vi der," bemærkede doktor Chassaigne.

Men Pierre så sig forundret om. Her var ingen kirke, kun nogle elendige hytter, et fattigkvarter, opfyldt af forfaldne bygninger. Omsider opdagede han ved enden af en smøge et gammelt plankeværk mellem Sankt Petersgade, Bagnèresgade, Langelle- og Havegade.

"Vi må dreje til venstre," fortsatte Chassaigne, der nu var kommet midt ind mellem ruiner og murbrokker.

"Her er det!"

Og pludselig stod Pierre foran den ufuldendte kirkemur, der viste sig for ham i hele sin grimme og bedrøvelige skikkelse.

Det mægtige skib og sidegangene, apsis og transept stod der, murene var nået op til hvælvingen.

Man kom ind som i en almindelig kirke, og man kunne gå omkring derinde, skelne de forskellige rum. Men når man løftede øjet, så man himlen. Taget manglede. Regnen faldt ned, vinden susede frit om. Nu var det vel femten år, siden murerne havde nedlagt arbejdet, og ingen hånd havde i den langsommelige tid rørt ved fader Peyramales kirke. Det, der først tildrog sig beskuerens opmærksomhed, var de ti svære piller i skibet, og de i koret pragtfulde søjler af pyrenæisk marmor, hugget af en blok, som var omgivet af et bræddehylster for at skærme dem mod al overlast.

Fodstykkerne og kapitælerne var endnu i rå tilstand, stod i uendelig sørgmodighed ventende på billedhuggernes mejsel. Lige så bedrøveligt et indtryk bredte sig ud over det store midterrum, hvor græsset groede, tæt, kort kirkegårdsgræs, gennem hvilket kvarterets fattige koner havde lavet stier, når de gik frem og tilbage mellem deres vasketøj, som de her bredte til

bleg og tørring. Nu lå der netop en hel del linned: grove blågarnslagner, pjaltede eller lappede skjorter, børnetøj blev tørret i den nedgående sols skråt faldende stråler, som frit trængte ind gennem de store, tomme vinduesbuer.

Langsomt, uden at veksle et ord vandrede Pierre og doktor Chassaigne rundt herinde. I de ti sidekapeller var der fuldt af kalk og murbrokker. I koret derimod var lagt cementgulv, sagtens for at beskytte krypten. Desværre måtte hvælvingerne have slået revner, for i en fordybning havde regnen samlet sig som en stor pyt. Forresten var denne del af apsis og transept mindst forfalden. Ikke en sten havde rørt sig, de store rosetter over triforiet manglede kun glasmalerierne, mens en hel del stilladsbjælker oppe i koret syntes at tyde på, at her skulle man lige til at lægge taget over. Men da de havde gået rundt og nu igen stod foran facaden, viste den ufuldendte ruin sig i al sin elendighed. Her var arbejdet meget længere tilbage, kun den trefløjede indgangsportal var opført, og femten vintres fugtighed havde forvitret og gnavet billedhuggerarbejdet, søjlerne, forsiringsstriberne på en ganske ejendommelig måde. Det så ud, som om sandstenen og marmoret var gennemfuret af et stadig rindende tåreværld. Hjertet snøredes sammen ved synet af denne ødelæggelse, der havde ramt værket, før det var fuldendt. Ak, det stod her dødt, før det havde fået liv, standset i sin kæmpevækst smuldrede det hen og strøede stumper og stykker vidt om i det tætte, korte græs.

De gik igen ind i skibet og stod henfaldne i bedrøvelse over dette overlagte mord på et skønt monument. Over det store rum lå spredt væltede stilladser, halvrådne bjælker, der var huggede om, fordi de var blevet farlige for færdslen herinde;

alle vegne stødte foden imod buer og bjælker, ruller af tov og reb. Her stod også en vindebom, høj som en galge. Rustne spader, itubrudte håndtag, trillebøre fløD om mellem andet værktøj; bunker af mugne mursten, overgroet med snerler og brombærris.

Under frodige nældebuske sås hist og her skinner til arbejdskørsel, i en krog lå en tipvogn med hjulene i vejret. Men det mest bedrøvelige var dog et svært lokomobil, som havde stået stille under sit skur i femten år, koldt og dødt. Brædderne faldt sammen over det, gennem store huller øsede regn og sne ned. En stump drivrem hang ned som en tråd i et kæmpemæssigt spindelvæv. Og stål, jern, kobberbeslag dækkedes af rust, hvis gulagtige pletter gav maskinen et uhyre gammelt udseende. Dette kolde, døde lokomobil, hvis damppibe aldrig mere skulle lyde til arbejde, denne udslukte kedel var som selve sjælen i værket; den lå her og ventede på det store, kærlige hjerte, hvis banken skulle vække den slumrende tornerosekirke af sin tunge søvn mellem ruiner og kirkegårdsgræs.

Omsider tog doktor Chassaigne ordet:

"Ak, ja! Og når man så ved, at halvhundrede tusinde francs havde været nok til at hindre dette skammelige ødelæggelsens værk! Med denne sum havde de kunnet bringe kirken under tag og med ro have afventet begivenhedernes gang … men kirken skulle dræbes, som de havde dræbt manden for det hele …"

Han slog ud med hånden, ville ikke nævne Grottefædrene.

"Jeg kan næsten ikke tåle at tænke på, at de hvert år inkasserer noget nær 900.000 francs! De foretrækker at sende

store gaver til Rom for at stå sig godt med kirkens overhoved. Og de *er* uindskrænkede herrer her."

Langsomt vandrede han op ad midtergangen mellem murbrokker og kalkbunker. Med dyb sørgmodighed pegede han på ødelæggelsens vederstyggelighed trindt omkring.

"Se på dette! Se på al den elendighed ... og tænk så på, at basilikaen og Rosenkranskirken har kostet over tre millioner!"

Som før i Bernadettes usle bolig så Pierre i ånden basilikaen i sejrsglans, mens fader Peyramales kirke smuldrede hen i forglemmelse efter ordre af biskoppen. Hvert vindstød rystede murene, hvert regnskyl rev sten ned, store fluer summede om mellem nælderne, der fyldte skibet i frodig mangfoldighed, og kun kvarterets fattigkoner trådte ind her med deres smule vask, som de tørrede på græsset. Midt i tavshedens øde syntes han at høre en sagte hulken, var det de bræddeklædte søjlers stemmer?

Begræd de deres unyttige pragt? Underneden flagrede en forvildet fugl hen i koret med et forskræmt pip. Flokke af fede rotter vimsede om mellem de store, omstyrtede bjælker, sloges og sprang afsted i vild flugt.

Og intet kunne være mere trøstesløst end denne forsætlige ødelæggelse lige ved siden af den i pragt og herlighed strålende basilika, hvis guld og marmor hånede den faldne rival.

Atter lød doktorens stemme:

"Kom med, kære barn!"

De gik ud af kirken, langs venstre sidegang og kom til en dør af svære uhøvlede planker, og da de var steget ned ad en forfalden trætrappe, hvis trin knagede under deres fødder, stod de i krypten.

Det var en stor, lav, hvælvet kælder, af samme form og størrelse som koret. Svære søjler ventede, som ovenover, på de nødvendige udsmykninger. Også her flød værktøj og planker på det stampede lergulv.

I baggrunden sås tre vinduesåbninger, hvor hver eneste rude var knust, og gennem hvilke et koldt og trøstesløst dagskær faldt henover de nøgne vægge. Og her sov fader Peyramale sin sidste søvn. Hans venner havde haft den smukke tanke at lægge hans jordiske levninger til hvile i hans ufuldendte kirke. På et bredt fodstykke stod marmorsarkofagen.

Inskriptionen var et sandhedens og oprejsningens skrig, der hædrede den afdødes minde. Foran stod med guldbogstaver: "Fromme almisser, indsamlede viden om, har rejst denne grav over Vor Frue af Lourdes' nidkære og trofaste tjener. Velsignet være hans minde."

Til højre disse ord af en pavelig skrivelse:

"Du helligede hele dit liv til at opføre en kirke for den hellige Gudsmoder", og til venstre disse ord af evangeliet: "Salige de, der lider forfølgelse for retfærdigheds skyld!" Var det ikke netop de rigtige ord; de udtrykte den overvundnes håb, hans sandfærdige klagemål over den langvarige hårdnakkede kamp, han havde udstået, fordi han ville adlyde de befalinger, den hellige jomfru ved Bernadette havde givet ham? Hun stod der også, Vor Frue fra Lourdes, en lille statue ovenover inskriptionen, og det var den eneste prydelse her i den øde kældersal, hvor der for resten kun fandtes et par perlekranse, ophængt på søm. Foran kisten stod nogle bænke til dem, der ville bede ved graven.

Men atter slog doktor Chassaigne ud med hånden for at vise Pierre en stor, fugtig plet på loftet, og så mindedes den unge mand fordybningen deroppe i korets gulv.

Det var tydeligt, at der måtte være revner i cementen; når det regnede, løb vandet herned i krypten.

Begge to udvekslede et bedrøvet blik, da de opdagede, at vandet sivede igennem og i store dråber regelmæssigt faldt på kisten.

Doktoren kunne ikke tilbageholde et udråb:

"Ak, Gud! Nu regner det jo ned på ham! Det regner på ham!"

Pierre stod ganske stille i en slags hellig gysen. Under den dryppende regn, i blæsten, der susede frit ind gennem de ituslåede ruder, lå den døde fader Peyramale i tragisk storhed og ventede på evighedens morgenrøde, ventede tålmodigt på, at arbejderne måske en skøn dag skulle tage fat og fuldføre hans store værk. Han var på pletten, enten det så varede ti eller hundrede år; han lå der som den evige vogter under sin kirkes sammenstyrtende mure, han ventede under det døde lokomobil, hans elskede værk, hans eneste tanke her i live kunne knuse hans kiste, men han lå stille og rolig, med foldede hænder, med lukkede øjne og bevogtede sin ruin.

Med dæmpet stemme fortalte doktoren slutningen af den sørgelige historie, fortalte, hvordan fader Peyramale blev forfulgt lige ned i graven. Før havde en buste af ham stået ved hans kiste, og fromme hænder havde tændt en lille lampe der.

Men en dag faldt en kvinde på knæ, idet hun sagde, at hun så den afdødes ånd, og så blev Grottefædrene bange. Skulle her måske også hænde mirakler?

Syge begyndte at bede ved præstens grav, andre knælede ned og kyssede marmoret med bøn om helbredelse. Det kunne jo aldeles ikke gå an, at grotten fik en rival i den martyr, der hvilede i ensom majestæt mellem ruiner og gammelt værktøj.

Bispen i Tarbes, der i stilhed bearbejdedes, udstedte nu et hyrdebrev, hvori han forbød al slags dyrkelse i den ufuldendte kirke, herunder indbefattet valfarter eller processioner til den afdøde sognepræsts kiste i krypten. Hans minde, såvel som Bernadettes, skulle dækkes af glemsel, og hans billede blev i stilhed skaffet bort.

Det var også de hellige fædre, der på alle mulige måder satte sig imod arbejdets genoptagelse, og de håbede, at de ved at trække tiden ud, skulle gøre kirkens fuldendelse til en umulighed. De stolede på, at regn og blæst, frost og fugtighed skulle ødelægge de stolte mure, at de skulle styrte sammen og begrave den hensovedes kiste under ruinerne.

"Ak," mumlede doktoren, "når jeg tænker på, hvor tapper og hvor nidkær han var! Hvor han flammede af begejstring for sit store foretagende. Og nu! Nu ser du selv, at det regner ned på ham."

Møjsommeligt knælede den gamle mand ned og sank hen i bøn.

Pierre kunne ikke bede, derfor blev han stående, men en inderlig ynk over menneskeheden og dens lidelser bragte hans hjerte til at svulme. Han lyttede til de tunge dråbers fald på kisten, det var ham, som talte de evighedens sekunder midt i den dybe stilhed, i gravens stilhed. Og han tænkte på denne verdens sorger og genvordigheder, der altid rammer de bedste og de ædleste.

Bernadette og fader Peyramale, de to, der havde arbejdet mest for Vor Frue i Lourdes, stod lyslevende for ham som to martyrer, som ofre, pinte i livet og glemte i døden.

Og hans tro genoplivedes sikkert ikke ved disse kendsgerninger.

Den Bernadette, han havde fundet ved efterforskninger på stedet, var kun et foster i smerte og lidelse, men ikke desto mindre rummede hans hjerte den fuldeste broderkærlighed for hende og for den nidkære præst, han skænkede deres minde to tunge tårer, der langsomt rullede ned over hans kinder.

Femte dag

1

Heller ikke den nat kunne Pierre lukke et øje. Efter at han på hospitalet havde spurgt til Marie, der sov som et barn, var han selv gået til ro, lidt ængstelig over, at hr. Guersaint endnu ikke var kommet hjem til Åbenbaringshotellet. Han havde ventet ham senest til middag, og han ængstedes for, at Marie næste dag skulle blive bedrøvet, hvis hendes fader ikke straks kom og sagde godmorgen til hende. Der måtte være sket et eller andet uheld på udflugten, men på en så flygtig natur som Maries fader kunne man ikke stole. Pierres ængstelse var derfor ikke helt grebet ud af luften.

Omsider helt ud på morgenen skulle den unge mand lige til at falde i søvn, da han med et fo'r op. Der hørtes en voldsom banken på hans dør, og en halvkvalt stemme kaldte angstfuldt:

"Fader, fader! ... Å – å – De må endelig komme ud til mig! Vågn op, vågn op!"

Så! – nu var der sket en ulykke, det var vel hr. Guersaints lig, man bragte hjem. Forfærdet sprang han op og åbnede døren for sin nabo, hr. Vigneron.

"Ak Gud i Himlen! Skynd Dem at klæde Dem på, fader! ... De må straks komme med til en døende!"

Og så fortalte han, at han var stået op for at se, hvad klokken var, da han pludselig hørte kvalt stønnen ude fra sideværelset, hvor fru Chaise lå og sov med døren åben til Vignerons for at være dem nærmere. Han var naturligvis styrtet ind og havde lukket skodderne op, for at der kunne komme luft og lys ind til den syge.

"Og, du godeste Gud, hvilket rædsomt syn, fader! Min ulykkelige svigerinde ligger i sin seng – aldeles blåsort i sit ansigt, med åben mund, snappende efter vejret, mens hænderne krampagtigt famlede om på lagnet … det var et af hendes anfald, ser De, hun har jo en hjertesygdom … å … kom endelig i en fart … kom og giv hende religionens trøst … hvis der endnu er tid …"

Pierre var så fortumlet, at han hverken vidste ud eller ind – famlede rundt mellem sine forskellige klædningsstykker.

"Ja, ja vist, vist så! … nu kommer jeg øjeblikkelig! … men jeg kan virkelig ikke give hende den sidste olie, jeg mangler alt muligt til den hellige handling …"

Hr. Vigneron hjalp ham i klæderne, ledte inde under sengen efter hans sko.

"Å – kom bare – det gør ingenting – alene synet af en præst vil virke trøstende og beroligende på hende … se, se, der har De Deres sko, træk Dem på, og kom – kom lige på øjeblikket – det haster!"

Og han ilede afsted som en stormvind. Alle døre lod han stå på vid gab efter sig. I det forreste værelse var der ingen andre end lille Gustave, som halvnøgen sad på den sofa, hvor der var redt seng til ham; i denne forskrækkelse var der ingen, der bekymrede sig om ham. Stuen var i den græsseligste uorden, åbne håndkufferter flød rundt mellem sengeklæder og levninger af et koldt aftensmåltid. I det andet værelse fik Pierre straks øje på fru Vigneron, der iført en gammel, gul morgenkjole stod ved søsterens seng, forstenet af rædsel.

"Nå, nå – hvordan går det, lille kone! Hvordan går det med kære tante?"

Uden at svare pegede hun på fru Chaise, der lå ganske stille med hovedet tilbagelænet mod hovedpuden og stive arme, ansigtet var mørk violet, munden stod vidt åben, som om hun lige havde draget det sidste suk.

Pierre bøjede sig over hende, så på hende og sagde med dæmpet stemme:

"Hun er død!"

Død! Ordet genlød i værelset, hvor alt var stille, og hvor der så ordentligere ud end inde hos Vignerons. Og de to ægtefæller betragtede hinanden med den dybeste forfærdelse. Så var det altså forbi! Tanten var gået bort før lille Gustave, der nu var arving til en halv million.

Hvor ofte havde de ikke drømt om denne begivenhed, der nu lamslog dem. Hvor ofte havde de ikke skælvet for, at deres skrøbelige barn skulle dø først. Død! Gud i Himlen! Men det var da ikke deres skyld. De havde vel aldrig bedt den hellige jomfru om deres slægtnings død? De var da alt for skikkelige til at ønske noget menneske døden, og de havde altid holdt meget af tanten. Naturligvis havde de ved grotten tænkt på, at det ville være sørgeligt for dem, om Gustave døde først, og arven gik til en anden, der måske ville gøre mindre god brug af pengene – men den hellige jomfru kunne jo lade sin nåde lyse, som det behagede hende.

Nu brød fru Vigneron ud i høj gråd, for hun havde altid holdt meget af sin søster.

"Ak Gud, fader! Hun døde her lige for øjnene af mig ... ak herregud! Bare De dog var kommet lidt før for at give hendes sjæl en rolig henfart! ... hun er død uden religionens bistand ... Deres nærværelse ville have været hende en stor trøst ..."

Med tårefyldte øjne trykkede hr. Vigneron sin hustrus hænder:

"Vær rolig, min pige ... din søster var god og from som få, hendes sjæl er nu i Himlen ... naturligvis ville det have været en stor beroligelse for os alle, om hun havde fået den sidste olie ... men – herved er jo intet at gøre ... døden var hurtigere end vi ... jeg skyndte mig dog alt, hvad jeg kunne, så vi har intet at bebrejde os i den henseende ..."

Så vendte han sig til Pierre:

"Ak, fader, det er hendes store gudfrygtighed, der har påskyndet hendes endeligt ... I går ved grotten havde hun allerede et meget alvorligt anfald, men hun ville alligevel gå med i processionen ... jeg tænkte mig nok, det ville tage en ende med forskrækkelse ... men man turde jo heller ikke sige sin mening – så var hun bare blevet ængstelig selv!"

Sagte knælede Pierre ned og fremsagde de brugelige bønner med den medfølelse, der hos ham trådte i stedet for tro. Så blev han et øjeblik liggende på knæ, mens de to ægtefæller med dæmpet stemme udvekslede nogle ord.

Men nu blev lille Gustave utålmodig, han gav sig til at græde og kaldte med høj stemme:

"Moder! Moder! Moder!"

Endelig gik fru Vigneron da ind for at berolige barnet. Hun tog ham på armen, talte godt for ham og kom til sidst ind med ham, for at han kunne kysse tante sidste gang. Først kæmpede han imod, ville ikke og græd atter stærkt, så at faderen måtte skride ind og skamme ham ud. Hvad lignede nu det? Han var jo ellers aldrig bange. Han plejede jo at være modig og flink som en stor, voksen mand. Og stakkels tante, der altid var så sød og

rar imod ham! Hendes sidste tanke havde sikkert været hans lykke i livet!

"Kom her hen med ham!" sagde han til moderen, "så bliver han nok fornuftig."

Gustave tog da også faderen om halsen, sad der på hans arm i bar skjorte med den elendige, lille, magre krop synlig. Badet i mirakelkilden havde ingen virkning gjort, tvært imod så kirtelsåret i hoften værre ud, mens det lille, syge ben hang slapt og tungt ned ad faderens side som en vissen gren.

"Så – kys hende nu," gentog Vigneron.

Barnet bøjede sig frem, berørte med sine læber tantens pande. Det var slet ikke døden, der gjorde indtryk på ham, han betragtede liget med stor ro. Men han kunne ikke lide fru Chaise, havde alt for længe lidt ved at skulle være sammen med hende. Han forstod hendes forhold til forældrene, og disse tanker, der slet ikke passede for hans alder, knugede hans barnesjæl som en tung byrde.

Faderen beholdt ham på sit skød, mens moderen lukkede skodderne og tændte de to lys på kaminen.

"Ak, min lille dreng," sagde faderen, der trængte til at lette sit hjerte, "det er et hårdt slag for os alle. Nu er vor rejse aldeles ødelagt. I eftermiddag skal vi jo afsted ... og den hellige jomfru havde ellers været så nådig imod os ..."

Nu så den lille på ham med et så forbavset blik, at han brød af og lidt forlegen tilføjede:

"Ja, ja, vist så, jeg ved nok, at du endnu ikke er helt rask, men man må aldrig tvivle om Gudsmoders barmhjertighed ... hun er alt for god imod os, hun har jo formelig overvældet os med sin nåde, så nu gør hun sikkert også dette for os."

Fru Vigneron kom til.

"Hvor det havde været dejligt, om vi var kommet hjem raske alle tre, men intet er jo fuldkomment her på Jorden."

"Men hør nu lidt," udbrød Vigneron, "jeg kan umuligt rejse hjem med jer i eftermiddag, jeg må ordne en hel del i anledning af dette dødsfald ... bare min returbillet gælder til i morgen!"

Begge var allerede ved at komme i ligevægt efter rystelsen, og nu havde de hastværk for at komme bort, som om målet for rejsen var nået.

En anstændig, rolig glæde fyldte i al hemmelighed deres sind.

"Og i Paris får jeg også nok at gøre," fortsatte han. "jeg, der trænger sådan til lidt fred og ro ... nå, men nu bliver jeg dog mine tre år i ministeriet for pensionens skyld, især nu, da jeg er vis på kontorchefs pension ... men så, ja så vil jeg sandelig nyde livet lidt! Siden vi nu har de penge, køber jeg Billottes, du ved nok, det dejlige gods, som jeg altid har haft lyst til. Og jeg kan forsikre dig, at jeg ikke skal gøre mig livet surt mellem mine heste, mine hunde og mine blomster."

Lille Gustave sad stille og tavs, hans lille visne krop rystede i den bare skjorte, han mærkede, at faderen vist havde glemt hans tilværelse over det liv, han nu skulle føre, nu da hans lykkedrøm var ved at blive til virkelighed. Og med et fint smil, der var lidt ondskabsfuldt, men samtidig sørgmodigt, spurgte han:

"Og hvad skal jeg så, fader?"

Vigneron for sammen, forstod ikke straks, hvad drengen mente, så på ham:

"Du, lille Gustave ... du skal naturligvis være med, det forstår sig."

Mens den lille drengs gådefulde øjne formelig borede sig ind i faderens, og stadig smilende på den for ham egne måde spurgte han igen:

"Tror du virkelig det?"

"Om jeg tror det ... du kan tro, vi skal få det dejligt sammen derude på landet ..."

Forlegent og stammende søgte hr. Vigneron efter ord, der passede, men det lykkedes ikke helt.

Gustave trak på skulderen, nu sagde han med en gammelklog og resigneret mine:

"Å nej, det får vi slet ikke, for til den tid er jeg jo død!"

Forskrækket betragtede faderen barnet, i hvis blik han læste en grusom forståelse af livets elendighed og menneskenes lavhed. Han så så tydeligt, at Gustave helt ud gennemskuede hans mangeårige begærlighed efter tantens formue, at han endnu mere generet end før gav sig til at protestere:

"Hvad er det nu for snak? Hvorfor skulle du være død? ... det er da nogle sære ideer, du har, lille Gustave."

Fru Vigneron brød atter ud i gråd.

"Å, du slemme barn, hvor kan du dog sige sådanne græsselige ord, volde os sådan en sorg, netop når vi er så bedrøvede i forvejen."

Gustave måtte da kysse dem, love at leve for deres skyld.

Men det sælsomme smil svævede stadig hans smalle læber, han vidste nok, hvad han vidste, men han kunne jo sagtens lyve, når det kunne fornøje dem, desuden ville han gerne have, at forældrene efter hans død skulle være lykkelige. Det lod jo ikke

til, at den hellige jomfru havde i sinde at gøre noget for ham eller hans helbredelse.

Moderen bar ham nu igen i seng, og Pierre stod op, mens hr. Vigneron indrettede alt i værelset på en net og passende måde.

"Å, De undskylder mig vel nok," sagde han, idet han fulgte Pierre til døren, "men i sådanne øjeblikke er man ikke rigtig sig selv ... ja, det er jo en drøj overgang ... men jeg må se, jeg holder den ud."

Ude på gangen standsede Pierre et øjeblik og lyttede. Han håbede, han skulle høre hr. Guersaint komme hjem, syntes, han kendte stemmen, og netop som han stod der ganske stille, åbnedes døren ind til den enlige herres værelse med største forsigtighed, og en sortklædt dame listede sig ud. I dørsprækken sås herren med fingeren på læben. Men da damen vendte sig om, stod hun pludselig ansigt til ansigt med Pierre, det hele kom så pludseligt, så uventet, at ingen af dem kunne undgå mødet eller lade, som om de ikke så hinanden.

Det var fru Volmar.

Efter i tre dage og tre nætter at have været indespærret i dette værelse sneg hun sig bort med sønderrevet hjerte og tårefyldte øjne.

Klokken var endnu ikke seks, og hun håbede at slippe uset bort for at vise sig et par timer på hospitalet før afrejsen fra Lourdes. Hun mødte Pierres blik og kom til at ryste over hele legemet, så stammede hun med kvalt røst:

"Ak, ak Gud, fader, fader!"

Og da hun så, at Pierres dør stod på vid grab, var det, som blev hun grebet af en uimodståelig trang til at tale, til at forklare sig, undskylde sig. Med højt rødmende kinder gik hun

over dørtærsklen, og Pierre måtte højst forlegen følge med hende, så hviskede hun til ham, at han skulle lukke døren i efter sig, hun ville betro sig til ham.

"Ak, fader! Jeg beder, jeg bønfalder Dem om ikke at dømme mig for hårdt …"

Han slog ud med hånden, som ville han sige, at han ikke ville dømme nogen.

"Jo, jo, jeg ved nok, at De kender min hemmelighed … i Paris så De mig en dag bag ved Trefoldighedskirken … sammen med en herre … og forleden kendte De mig her ude på balkonen, ikke sandt? De anede, at jeg var derinde ved siden af, skjult med – med vedkommende … men ak, hvis De vidste! Hvis De vidste …"

Hendes læber dirrede, tårerne randt ned over de brændende kinder.

Han så på hende, ganske forbavset over den glans, der strålede ud af de sorte fløjlsøjne og forklarede hele ansigtet.

"Ak, De kan slet ikke forestille Dem, hvad jeg gennemgår! De har sagtens en svag forestilling om mine lidelser, siden De kender min svigermoder og min mand. De er ganske vist ikke kommet op i huset, men De har sikkert set nok til at vide, hvordan min tilværelse er, skønt jeg jo plejer at sidde stille og uden klage i min krog … men leve således i ti år, uden nogen sinde at trække vejret frit, uden at elske eller elskes, nej, nej, det er for meget at forlange, det kunne jeg ikke …"

Så fortalte hun Pierre, at hun levede som en fange mellem den ondskabsfulde svigermoder og den brutale ægtemand, der slog hende og skabte sig som en gal af skinsyge, når hun kun bar en blomst i sit kjoleliv, og det skønt han selv var lige det modsatte af et mønster på ægteskabelig troskab.

I årevis havde hun levet i dette helvede, idet hun trods kval og kvide ventede på lykken, der også en skøn dag kom til hende.

"Jeg sværger Dem ved alt, hvad helligt er, at jeg ikke kunne handle anderledes! Jeg var *for* ulykkelig, hele min sjæl længtes efter ømhed ... og da *han* første gang erklærede mig sin kærlighed, lagde jeg hovedet mod hans bryst, gav mig hen, helt og fuldt ud, for tid og for evighed ... ak, hvilken fryd at blive elsket, at finde ømhed og omhu, kærtegn og kys ... at vide, han altid tænker på mig, at der et steds banker et hjerte for mig! ... ak, hvis dette er en brøde, fader, da kan jeg end ikke angre! Jeg siger ikke, at nogen har drevet mig ud i synd ... jeg har syndet lige så naturligt, som jeg drager ånde, fordi det var en livsbetingelse for mig."

Og så lagde hun fingeren på læberne, som ville hun kysse alle mennesker i overstrømmende lykke.

Pierre stod ganske stum og stille overfor denne kærlighedsfulde, unge skabning. Så overvældedes han igen af sin uhyre store medlidenhed med menneskelig lidelse:

"Stakkels kvinde!" mumlede han.

"Jeg skrifter ikke for præsten," fortsatte hun, "jeg taler her til et menneske, til en mand, hos hvem jeg gerne ville finde forståelse ... nej, jeg er ikke from, religionen er mig ikke nok. Man siger, der findes kvinder, som finder fred og beskyttelse der imod alle mulige fristelser. Men jeg frøs altid i kirken, følte mig så skrækkelig ensom og forladt. Jeg ved godt, det er stygt at hykle fromhed, at blande religion ind i mit hjertes følelser. Men hvad skal jeg gøre ... jeg tvinges jo til det ... De mødte mig bag kirken den dag i Paris, det er det eneste sted, jeg får lov at gå

hen uden ledsagelse, og her i Lourdes tilbringer jeg mine eneste fridage hele året rundt, mine eneste usigelige lykkelige dage!"

Hun skælvede igen.

"Ak, disse tre dage! Disse fuldkommen lykkelige dage! Uden en sky, uden en skygge! Hvor jeg længes efter dem! Med hvilken afsindig henrykkelse nyder jeg dem ikke!"

Atter gentog Pierre:

"Stakkels kvinde!"

"Ak, fader! Tænk nu på det helvede, der venter mig! I uger, i måneder er min himmel lukket, jeg bærer mit martyrium uden en klage ... nu er min lykke forbi for denne gang, nu ligger det lange år for mig uden en glad time! Tre korte dage! Er det ikke til at miste sin forstand over – ak, hvor jeg dog pines af længsel! Jeg er så grænseløs ulykkelig! Fader – sig – tror De ikke, at jeg alligevel, trods mit fejltrin, er en hæderlig kvinde?"

Han var dybt rørt ved synet af denne smerte og lidenskab, der fik luft i så heftige ord. Han følte en ild, en flamme, der lutrede alt, følte menneskets uovervindelige trang til lykke som et varmt pust fra dette ømme hjertes dyb. Og han talte ord, fulde af tilgivelse og medlidenhed.

"Frue, jeg beklager Dem af hele min sjæl og nærer den dybeste agtelse for Dem og Deres ulykke!"

Så tav hun, betragtede ham med de store tåreduggede øjne.

Pludselig gjorde hun et rask skridt hen imod ham, greb hans hænder og trykkede dem varmt med de feberhede fingre. Og så forsvandt hun, let som en skygge.

Nu slog klokken syv. Pierre ville ikke gå i seng, men klædte sig på, kølede sin brændende pande med koldt vand – og så kom han igen til at tænke på Guersaint, han blev mere og mere

ængstelig, da han hørte lette skridt nærme sig hans dør. De standsede, nu bankedes der sagte på – han lukkede op – Marie stod udenfor.

"Hvad," brød han ud i overraskelse, "er De allerede oppe så tidligt! Og løber De sådan rundt for at sige godmorgen?"

Hun smilte, henrykt, bagved hende stod søster Hyacinthe, lige så frisk og strålende af glæde, med smil og solskin om de friske læber og i de lyse, klare øjne.

"Min kære ven!" sagde den unge pige, "det var mig rent umuligt at blive liggende. Da jeg så solen kigge ind til mig, sprang jeg op af sengen – jeg trængte sådan til at løbe om, til at gå og hoppe rundt som et barn. Og jeg plagede søster Hyacinthe så længe, til hun omsider føjede mig og gik med mig ud ... jeg tror virkelig, jeg var sprunget ud ad vinduet, hvis hun havde lukket døren for mig."

Pierre bad dem komme indenfor – en usigelig bevægelse greb ham, mens han hørte hende spøge og så hende stå der, frisk som selve morgenrøden – hun, der i så mange år havde ligget udstrakt på sit leje uden at kunne røre sig, bleg og syg. Siden han den foregående aften havde sagt godnat til hende, var hun blevet om muligt endnu gladere, endnu sundere at se til. På en nat var hun blomstret frem, hendes skønhed havde udfoldet sig, og hun var helt ud den yndige kvinde, hun lovede at blive den dag, da han kyssede hende under de gamle træer i deres have.

"Hvor De er stor og smuk, Marie!" brød uvilkårligt over hans læber.

Nu kom søster Hyacinthe til.

"Ja, er det ikke det, jeg siger! Den hellige jomfru har sandelig helbredt frøkenen til gavns. Når hun tager sig af en, da bliver tingene ordentligt besørget!"

"Ak," sagde den unge pige, "jeg er så lykkelig – føler mig så frisk og glad, jeg er som nyfødt!"

Marie greb nu Pierres hænder ligesom den anden, der nys var flygtet bort. Men disse små hænder var bløde og kølige og beroligende. Hun så lidt på ham, der var noget, hun havde lyst til, men ikke rigtig turde komme frem med. Endelig sagde hun hastigt:

"Pierre," sagde hun, "vil De give mig et kys, så bliver jeg først rigtig glad."

Hans stakkels hjerte krympede sig. Ak! Han mindedes kysset fra fordums dage – det brændte endnu på hans læber. Aldrig siden havde han kysset hende, og nu var det en søster, der fløj ham om halsen! Hun kyssede ham lydeligt først på den ene, så på den anden kind og rakte ham sine, for at han kunne gøre gengæld.

"Jeg er også glad, ret af hjertet glad, min kære, lille Marie!"

Og overvældet af de forskelligste, mest modstridende følelser, brød han ud i gråd og skjulte hulkende ansigtet i hænderne, som et barn, der vil skjule sine tårer.

"Så, så, nu må De da ikke være alt for rørt!" lød det fra søster Hyacinthe, "den gode fader en skal nu heller ikke bilde sig ind, at vi kommer her ene og alene for hans skyld ... vi skulle jo sige godmorgen til hr. Guersaint, er han ikke her?"

"Ja," udbrød Marie i en kærlig tone, "den søde, kære fader! *Han* vil blive glad, når han ser mig!"

Nu måtte Pierre ud med sproget, tilstå, at hende fader endnu ikke var vendt tilbage fra Gavarniedalen, og skønt han gjorde alt for at lade ubekymret, stak hans ængstelse dog frem gennem de beroligende forklaringer, han kom med. Forresten blev Marie ikke særlig bange – hun lo – sagde, at hendes fader endnu aldrig var kommet hjem til den bestemte tid. Hun længtes ellers forfærdeligt efter at vise ham, hvordan hun nu kunne løbe omkring, akkurat som de andre unge piger.

Men nu meldte søster Hyacinthe henne fra vinduet, hvor hun stod på udkig:

"Se så, der har vi ham, nu står han af vognen."

"Å, hør nu begge to! Vi skal overraske ham," råbte Marie, fornøjet som en skolepige, "nu skjuler vi os, og lige med et springer vi frem imod ham!"

Og så trak hun søsteren ind med i værelset ved siden af.

Et øjeblik efter kom arkitekten farende, Pierre havde hurtigt åbnet døren ind til korridoren og sagde nu goddag til ham.

"Så, her har De mig da endelig ... nå, hvad har I tænkt om mig, der sådan blev borte, for I ventede mig da hjem ved firetiden i går, ikke? Men De gør Dem ingen forestilling om alt det, der er hændt os, først gik et af hjulene itu, og så i går aftes, da vi lige skulle afsted, brød det frygtelige tordenvejr ud over vore hoveder, vi måtte blive hele natten i Saint Sauveur ... og jeg lukkede ikke et øje! ..." Han brød af.

"Og her, her har I det vel godt!"

"Jeg har heller ikke sovet noget i nat, der har været sådan en støj og uro her på hotellet."

Hr. Guersaint faldt ham straks i talen.

"Forresten var turen henrivende! De kan slet ikke tænke Dem det, jeg må rigtig beskrive Dem hele udflugten ... De tre gejstlige herrer var uhyre elskværdige ... Fader les Hermoises er sandelig den behageligste mand, jeg har truffet ... å, vi lo, vi morede os ..."

Atter standsede han sin ordstrøm:

"Og Marie! Min datter?"

I dette øjeblik hørtes en munter latter bagved ham. Han vendte sig om og stod et øjeblik aldeles forstenet. Var det Marie? Hun gik, hun bevægede sig, og hendes ansigt strålede af sundhed og glæde. Aldrig havde han næret tvivl om, at miraklet ville ske, han var egentlig slet ikke overrasket, for han kom hjem med den tro, at han ville finde hende helbredt. Men det, der forbavsede og henrykkede ham, var datterens ynde og skønhed. Aldrig, selv i sine dristigste drømme, havde han tænkt sig, at hun kunne være så smuk i sin tarvelige, lille, sorte kjole, med kniplingstørklædet knyttet over det dejlige, lyse hår. Hans datter var genfødt, hun stod for ham i sejrrig ungdomsglans blomstrende, rosenrød som alle de unge piger, hvis sundhed han i de sidste år havde betragtet med skjult misundelse.

"Å, mit barn, mit kære, søde barn!" og da hun fløj hen til ham, trykkede han hende først heftigt til sit bryst, og så faldt de begge to på knæ, de glemte alt i et udbrud af tro og taknemmelighed. Denne sælsomme, flygtige mand, der faldt i søvn i stedet for at følge sin datter til grotten, der tog til Gavarniedalen, den dag, han troede, miraklet ville ske, strømmede nu over af en sådan faderglæde, af en så rørende troens begejstring, at han i denne time næsten blev stor.

"O Jesus, min frelser! O du, Guds hellige moder! Jeg takker dig, fordi du atter giver mig mit barn! ... o, mit barn – hvert et af vore åndepust skal vi bringe, af hele vor sjæl skal vi takke Maria og Jesus for den store nåde, de har bevist os! ... o, mit barn som er stået op fra de døde ... o, mit barn, som de har gjort ung og skøn, tag mit hjerte og giv dem det! Giv dem alle vore bedste tanker. Hele vor sjæl flyver mod Jer – o Jesus – o Marie! O, mit elskede, mit tilbedte barn! – evig tak og pris!"

På knæ foran det åbne vindue lå de begge to med blikket løftet mod himlen. Datteren hoved hvilede mod faderens skulder, hans arm lå om livet på hende. Tæt sammenslyngede lå de der, mens glædestårerne langsomt rullede ned over deres kinder, og et overjordisk, lyksaligt smil svævede om deres læber. Stammende brød takkeordene frem af deres dybt bevægede hjerter.

Hele dette optrin var så rørende, at Pierre igen fik tårer i øjnene, men denne gang var det milde tårer, der dæmpede hans smerte.

Ak – den elendige menneskehed! Hvor det gjorde godt at se glædestårer, se henrykkelse og begejstring! Hvad gjorde det så, om denne fryd kun bundede i blændværk og indbildning? Den hele menneskehed, den ynkværdige menneskehed, frelst ved kærlighed, fandt jo udtryk her i denne stakkels flygtige barnesjæl, der pludselig blev stor i sin glæde over datterens opstandelse og vidunderlige helbredelse.

Stående i baggrunden græd søster Hyacinthe også, hendes hjerte var fuldt af en hidtil ukendt sindsbevægelse. Hun havde aldrig haft anden slægt og familie end Vorherre og Gudsmoder. En hellig stilhed herskede i denne stue, hvor der blev udgydt

glædestårer. Og det var hende, der først tog ordet, da fader og datter endelig, dybt bevægede, rejste sig op.

"Nu må vi skynde os tilbage til hospitalet, kære, lille frøken!"

Men her gjorde hr. Guersaint indsigelse. Han ville beholde sin datter, og Marie selv havde også mest lyst til at bevæge sig, spadsere, se sig om.

"Å nej, det kan der slet ikke være tale om! De får hende ikke!" sagde faderen, "vi skal drikke en kop mælk. Jeg er både sulten og tørstig – og så skal vi gå os en tur – ja – vi to! Hun skal spadsere med sin papa under armen som en stor pige!"

Søster Hyacinthe smilede venligt.

"Ja, ja, så får jeg da føje mig! Jeg siger til damerne, at De har bortført hende – for jeg må afsted! De gør Dem ingen ide om den travlhed, der hersker på hospitalet. Jeg ved næsten ikke, hvordan vi skal blive færdige i rette tid – alle de syge og bagagen og alle vore sager ... der er et hurlumhej dernede!"

"Altså er det tirsdag," bemærkede Guersaint med en adspredt mine. "Vi skal afsted i aften! Er det aldeles afgjort?"

"Ja aldeles bestemt. Det må De endelig ikke glemme. Kl. 3.40 afgår det hvide tog herfra ... og hvis De vil være rigtig fornuftig, bringer De frøken Marie til hospitalet i god tid, for at hun kan hvile sig lidt."

Marie fulgte søsteren til dørs.

"Vær ikke bange, jeg skal nok være fornuftig. Men jeg må jo endnu en gang til grotten for at takke den hellige jomfru."

Da de tre var alene i det lille, sollyse hotelværelse, havde de det rigtig yndigt sammen. Pierre kaldte på pigen, fik hende til at bringe mælk, chokolade, kager og alskens gode sager.

Og skønt Marie allerede havde spist på hospitalet, kunne hun dog gøre det lille måltid ære, hun var så sulten hele tiden, havde den dejligste appetit.

Bordet stillede de hen ved vinduet. Den friske morgenluft fra bjergene strømmede ind til dem, som de sad der i festlig stemning, mens de hundrede klokker fra kirker og klostre kimede den strålende dag ind. De talte og de lo, de spøgte og morede sig. Den unge pige fortalte sin fader om miraklet, gentog atter de tusinde mærkelige omstændigheder, som havde ledsaget vidunderet. Sin vogn havde hun ladet stå i basilikaen, og hun havde sovet tolv timer i træk uden at røre så meget som en finger.

Nu ville hr. Guersaint også fortælle om sin udflugt, men han løb sur i det, blandede miraklet ind i sin beretning. Gavarniedalen var storartet; set langt fra mistede man følelsen af denne storhed, den så så lille ud. De tre vældige terrasser, dækket med sne, den pragtfulde bjergryg med de takkede kamme, det store vandfald, som styrtede ned over bjerget med rivende fart, så fra landsbyen ud, som kunne man rumme det hele i sin hule hånd. Hvad der havde gjort stærkest indtryk på hans barnlige sind, var de sælsomme figurer, sneen tegnede deroppe på klipperne. Der havde f. eks. været et vældigt kors, flere tusinde meter langt, som formelig strakte sig over hele dalen.

Så kom han til at tænke på andre ting:

"Men hvad er der på færde her ved siden af hos Vigneron? Før kom manden farende som en gal, og da jeg så ind ad den åbne dør, forekom det mig, at fruen var noget rød i ansigtet ... har den stakkels lille dreng igen været dårlig?"

Pierre havde rent glemt, at fru Chaise lå død derinde. Ved denne tanke fo'r en kuldegysen ham ned over ryggen.

"Nej, nej, barnet fejler ingenting!"

Og så tav han. Hvorfor skulle han formørke denne glade time med beretningen om, hvad der var foregået i morges hos naboerne? Men han kunne ikke mere frigøre sig for en uhyggelig fornemmelse ved at vide den døde så nær. Han måtte også tænke på sin anden nabo, der nu kvalte sin gråd med læberne trykket mod et par handsker, hans veninde havde glemt i afskedens forvirring.

"Men min sødeste pige! Du forspiser dig sandelig!" udbrød nu hr. Guersaint, da Marie igen tog et stykke kage.

Marie lo, så sig henrykt om – men med et fyldtes hendes øjne med tårer:

"Ak – Gud i Himlen! Hvor jeg dog er lykkelig! Jeg kunne græde, når jeg tænker på, at andre mennesker har sorger."

2

Nu var klokken bestemt otte. Marie trippede utålmodigt om i stuen, gik ofte hen til vinduet, som om hun trængte til at indånde den friske luft, som om hun havde lyst til at flyve ud i det store rum under den hvide himmel.

Ak, hvilken grænseløs fryd det dog var at kunne løbe omkring, at kunne bevæge sig fra et sted til et andet, alt efter sin lyst! Vise, hvor sund og stærk hun var, lade alle se, hvor nådig den hellige Gudsmoder havde været imod hende.

Men da de endelig skulle afsted, erklærede hun, at hendes allerførste besøg med faderen skulle gå til grotten, hvor hun og faderen måtte takke Vor Frue i Lourdes.

Så havde de endnu to hele timer til at more sig og spadsere omkring i byen, inden hun skulle hjem til hospitalet og gøre sig klar til afrejsen.

"Nå, er vi så færdige?" gentog hr. Guersaint, "går vi eller går vi ikke?"

Pierre tog sin hat, alle tre gik ned ad trappen, leende og talende højt og muntert som skoledrenge, der får ferie. Og de skulle lige til at gå ud på gaden, da fru Majesté kom farende efter dem. Hun havde passet dem op.

"Å, kære frøken, mine herrer! Undskyld den frihed, jeg tager mig, men De må tillade mig af mit ganske hjerte at ønske Dem til lykke. Vi har hørt om den store nåde, der er vederfaret Dem, vi er alle så henrykte, så smigrede, når den allerhelligste jomfru udmærker vore gæster."

Hendes tørre, mørke ansigt smeltede hen i forekommende elskværdighed, hun så på Marie med øjne, der glimtede af

venlighed.

Så kaldte hun på manden.

"Å, kære ven! Kom lidt herud. Dette er den unge dame ..."

Majestés glatragede, blegfede ansigt fik et taknemmeligt og fornøjet udtryk.

"Sandelig, frøken, jeg leder efter ord, der ret kan udtrykke den glæde, vi alle føler over den ære, der er overgået os! Vi vil altid med stolthed mindes, at Deres hr. fader boede her i vort hus. Det vil sikkert vække megen skinsyge overalt her i byen."

Imidlertid standsede fru Majesté de rejsende, der tilfældigvis kom ud, vinkede til familierne i spisesalen, havde gerne kaldt de forbigående ind fra gaden for at vise dem, at hun her i sit hus havde den mirakelhelbredte unge pige, om hvem alle talte. Der samlede sig en gruppe, man hviskede rundt om:

"Se, der står hun! Det er den unge dame der; med det lyse hår ... hende, De nok ved ..."

Med et råbte hun:

"Jeg løber hen i butikken efter Appoline ... Appoline må virkelig også se frøkenen ..."

Men nu standsedes hun af Majesté, der med værdighed ytrede:

"Nej, nej. Lad Appoline passe sine sager. Der er tre damer i butikken ... frøkenen og herrerne forlader sikkert ikke Lourdes uden at købe et par erindringer om deres ophold. Og vore gæster går ikke andetsteds hen end i den butik, vi har så nær ved vort etablissement, vi har ganske nydelige sager til alle mulige priser."

Marie begyndte at blive ked af denne ublu nysgerrighed. Pierre ligeledes, kun Guersaint var som en fisk i vandet, han

formelig nød den opsigt, de gjorde. Han lovede at komme igen senere hen.

"Ja, javist skal vi hen i Deres butik. Vi har flere småforæringer at købe ... vi skal nok huske det alt sammen, når vi om lidt kommer hjem."

Omsider slap de da bort og vandrede ned ad Grottealle.

Vejret var atter dejligt efter de to foregående nætters torden. Morgenluften var frisk og vellugtende, solen skinnede klart, og en masse spadserende sås allerede på gader og stræder i stor travlhed.

Hvor alting dog strålede for Maries henrykte blik.

Om morgenen havde hun måttet låne et par støvler af Raymonde, for hun havde slet ikke taget andet med end det tøj, hvori hun lå fængslet til sit smertensleje. Hun var bange for, at det skulle bringe hende uheld. Støvlerne passede hende udmærket, og hun fandt fornøjelse i at lytte efter de små, fikse hæle, der klaprede hen ad stenbroen.

Hun syntes, husene aldrig havde været så hvide, træerne så grønne, de forbigående så glade.

Alle hendes sanser var som vågnet til fest og nydelse. Hun hørte musik, hun syntes, luften var mættet med vellugt. Hun nød den, som man nyder en saftig frugt. Men hvad hun fandt aller dejligst, det var dog at gå her med sin fader under armen. Aldrig før havde hun haft den lykke, og det havde i mange år været hendes højeste ønske, hvis opfyldelse hun næppe havde kunnet tænke sig, selv i de dristigste drømme. Og nu var det den rene, skære virkelighed. Hendes hjerte bankede af fryd, hun trykkede sig ømt op til faderen og anstrengte sig for at gå rigtig smukt, holde sig rigtig rank for at gøre ham ære.

Og han var stolt og lykkelig som hun, henrykt over at vise sig med sin nydelige datter, sit kød og blod, der strålede af ungdom og sundhed.

Da de gik over Merlassehøjden, som allerede vrimlede af en flok blomster- og kertesælgersker, udbrød Maries fader:

"Vi kan da umuligt komme til grotten med tomme hænder!"

Pierre, der efterhånden blev smittet af Maries munterhed, stod stille. Straks var de omringet af en sværm kvinder, som med påtrængende miner stak deres varer frem, ja op i ansigtet på dem.

"Lille, smukke frøken, gode herre, køb hos mig, hos mig, hos mig!"

Hr. Guersaint købte da en stor buket af hvide asters, rund og hård som en kanonkugle, af en meget smuk, buttet pige, der var overmåde let klædt, og bag hvis halvvejs opknappede hvide trøje man mere end anede en smuk, hvid hals.

For resten kostede buketten ikke mere end en franc, som han endelig ville betale med sine egne penge. Han var en smule forbløffet over blomstersælgerskens raske væsen og tænkte ved sig selv, at hun vist måtte handle med andet end blomster, når valfartsdagene var forbi.

Pierre købte tre kerter, som Marie udsøgte i en gammel kones kurv, kerter til to francs, "meget fornuftige", som hun selv sagde. Den gamle kone, hvis ansigt lignede en rovfugls hoved, strømmede over af honningsøde takkeord: "Vor Frue i Lourdes velsigne Dem, lille frøken, og helbrede Dem og Deres."

Marie lo til Pierre, her var denne bøn på forhånd hørt.

Ved grotten stillede Marie sig straks op, hun ville give sine lys, før han knælede ned. Der var endnu ikke mange

mennesker, hun ventede kun fire-fem minutter. Med henrykte øjne betragtede hun alt: Sølvaltret, orglet, mindegaverne, kerterne, der flammede gult i det klare dagslys.

Hun havde jo endnu ikke set grotten nærved, havde kun fra sin elendighedsvogn kastet længselsfulde blikke derhen, nu trådte hun ind som i Paradiset, i den lune luft, hvor duften af blomster og vokslys steg hende en smule til hovedet.

Da hun havde anbragt sine lys i den store kurv og fæstet buketten til gitteret, kyssede hun med inderlig taknemmelighed klippen under jomfruens statue, og så gik hun indenfor, hvor hun knælede ned og fordybede sig i bøn.

Hendes fader lagde sig på knæ ved hendes side, men han var for ustadig til at kunne blive ret længe på samme plet, nu bøjede han sig hen til Marie og hviskede hende, at han absolut måtte gå til byen. Hun kunne bare blive, hvor hun var, han skulle nok komme og hente hende. Mens hun takkede Gudsmoder, skulle han nok udrette det omtalte vigtige ærinde, bagefter kunne de så spadsere omkring. Hun forstod ikke, hvad han sagde, hørte sagtens ikke efter, men nøjedes med at nikke, mens hun lovede at vente på ham her. Hun var nu så fordybet i bøn, at hendes øjne fyldtes med taknemmelige tårer, mens de fæstede sig på Gudsmoders hvide statue.

Da Guersaint var nået hen til Pierre, som holdt sig en smule tilbage, forklarede han sig:

"Ser De, kære ven, dette er en æressag, jeg har helligt lovet vor kusk at forklare vognmanden grunden til forsinkelsen. De ved nok frisøren på Marcadalplads ... desuden må jeg hen at barberes."

Pierre måtte følge med, men kun på den betingelse, at de om et godt kvarter var her tilbage. Derfor tvang han også arkitekten til at tage en vogn, som holdt på Merlasseplateauet.

"Vil De vente på os," sagde han til kusken, da denne holdt foran frisørens dør.

"Ja, fader, det skal ske."

Og så gik han ganske rolig fra sin hest for at gantes med en stor tjenestepige, der var i færd med at vaske en hund under en vandpost på pladsen.

Cazaban stod netop i døren til sin butik, hvis høje spejlglasruder og grønmalede vinduer livede op på torvet, der var temmelig ensomt de søgnedage. Når der ikke var travlhed i forretningen, kunne han nok lide at stå her og triumfere mellem pomadekrukker og Eau de Cologne-flasker.

Han genkendte straks de to herrer.

"Meget smigret, i høj grad beæret ... må jeg bede herrerne træde indenfor."

Og før Guersaint havde fået tid til at lægge et godt ord ind for kusken, udtalte han sig med den største velvilje, om hvad der var sket. Det var jo ikke karlens fejl, at hjulet gik itu, eller at det blev tordenvejr. Når herrerne kun havde været tilfredse, havde han intet at sige.

"Å," udbrød Guersaint, "det var en vidunderlig dejlig tur. En pragtfuld egn. Uforglemmelig dag."

"Ja, ja, siden herren synes om landskabet, så håber vi, De kommer her tilbage ad åre."

Så ilede han hastigt til, da arkitekten satte sig i en af lænestolene og bad om at blive barberet. Hans svend var igen borte, gået i byen for en af pensionærerne. Man hørte fra første

sal ivrig trampen, høj tale, umådelig travlhed og løben frem og tilbage, det var øjensynlig pilgrimmene, der gjorde sig rede til at komme afsted.

Mens Cazaban smurte sæbe på Guersaints hage og kinder, spurgte denne barberen, om han var tilfreds med fortjenesten i år.

"Vist er jeg det. Jeg tør ikke klage. De hører, hvor travlt mine gæster har, de rejser i eftermiddag, men i morgen kommer der ny, vi får lige tid til at gøre en smule i stand, feje og tørre af, og således går det til slutningen af september."

Pierre havde ikke sat sig, han gik rundt i butikken og så lidt utålmodig ud.

"Vil De ikke tage plads og læse en avis ... det skal ikke vare ret længe ..."

Præsten rystede på hovedet, og barberen snakkede nu løs med sin kunde.

"Å, ser herren, her går det altid godt. Mit hus er bekendt for properhed og god mad ... men her i byen er folk ellers langt fra tilfredse. Jeg kan sige, at jeg aldrig har set en sådan misfornøjelse som i år."

Han tav, skrabede den venstre kind, holdt inde og udbrød så temmelig heftigt:

"De gode Grottefædre skulle alligevel ikke lege med ilden, det er alt, hvad jeg har at sige."

Og så tog han fat, han snakkede, så der ikke var nogen ende på hans veltalenhed. Hans store øjne rullede i det lange ansigt med de fremstående kæbeben, mens hele den lille, spinkle, men senede krop formelig dirrede af ivrighed. Han opremsede alle sine klagemål. Alle de beskyldninger den gamle by fremførte

mod de hellige fædre. Alle beklagede sig over, at den nye by skrabede til sig pilgrimmene og deres penge. Der var intet at tjene uden for hotelejere eller butikker i nærheden af grotten. Det var en stadig kamp, et evigt brødnid, der blev værre år for år, den gamle by ville snart være kvalt, undertrykket, ødelagt af den ny. Ak, deres ækle grotte! Han skulle da hugge fødderne af – hellere end sætte dem der! Var det ikke væmmeligt med den butik, de havde klistret op lige ved indgangen? Det var til at få kvalme over! En bisp var blevet så oprørt, at han havde skrevet til Rom i den anledning! Han, der var fritænker og republikaner af den gamle skole, havde min sandten lov til at sige, at han aldrig i livet havde troet på deres anstalter, og at han blæste deres grotte og optog et langt stykke.

"Og lad mig fortælle herren, hvad der foregår. Min broder sidder i byrådet, jeg har historien fra ham ... nu har vi nemlig et republikansk byråd, der er meget bekymret over, at sæderne i byen for hver dag bliver mere fordærvede ... jeg må forklare Dem fædrenes forhold til byen. Da de købte grotten med tilhørende terræn, underskrev de en kontrakt, hvor det bestemt blev dem forbudt at drive handel. Og nu har de alligevel en butik. Det er dog en uforskammet maner – ikke? Derfor sendte det nye byråd da også forespørgsel, om det var fædrenes mening at lade hånt om den af dem selv underskrevne kontrakt. Ved herren, hvad de svarede? – det, de har svaret tyve gange og sagtens vil fortsætte at svare hver gang, de bliver mindet om deres forpligtelser. Det er godt – hedder det – vi skal gerne holde os kontraktens ordlyd efterrettelig, men vi er herrer over vor ejendom – vi lukker butikken – men vi lukker så også grotten med det samme!"

Her fægtede han ud i luften med sin barberkniv og gentog ordene, mens hans øjne var ved at flyve ham ud af hovedet, så rasende var han.

"Så luk-ker – vi grot-ten!"

Pierre, der blev ved med at gå omkring, stod med ét stille og sagde lige ind i ansigtet på den vrede barber:

"Så skulle byrådet virkelig have svaret: Vær så artig!"

Nu var Cazaban ved at få en falsk besvimelse. Ude af sig selv stammede han:

"Lukke grotten! ... lukke grotten!"

"Selvfølgelig! Siden De er så oprørt over denne ækle grotte, var det da aller bedst at få den lukket! Den volder jo kun ondt og ødelægger alt – spreder kiv og strid, uretfærdighed og usædelighed over hele egnen, det ville da være en udmærket løsning, og det var en stor tjeneste, man derved gjorde byen."

Mens Pierre talte, svandt Cazabans harme. Han blev ganske rolig, og i de store øjne sås en vis ængstelse. Mon han ikke i sin vrede var gået over stregen? Mange af de andre gejstlige herrer var misfornøjede med Grottefædrene – måske var denne unge præst en af deres modstandere. Det kunne man jo aldrig vide. Og så var der en mulighed for at grotten senere hen blev lukket. Men dette ville jo være det værste, der kunne hænde ... for alle levede af grotten – og selv om den gamle by rasede over at måtte nøjes med de smuler, der faldt fra fædrenes bord, var dette dog i og for sig en ganske god fortjeneste alligevel. Selv fritænkerne tav bomstille, når der blev talt om lukning. Man måtte være lidt forsigtig.

Cazaban kom atter hen til Guersaint, tog fat på den højre kind, idet han henkastede:

"Å, egentlig talt, kan jeg ikke sige, at deres grotte generer mig ... når alt kommer til alt, skal De Hellige Fædre vel også leve ..."

Barberen var ikke rigtig vel tilpas overfor disse herrer, som han ikke kendte. Han ærgrede sig over, at han således havde ladet sig rive hen. Havde han dog passet en smule bedre på sin mund! Da hans kunde nu stod op for at vaske sæben af, begyndte han igen at tale, denne gang om noget ganske andet.

"Har herren hørt tale om miraklet i går? Hele byen er i oprør og begejstring, mere end en snes mennesker har allerede fortalt mig det. En ung dame, der i flere år havde været lam i benene stod pludselig op og gik lige til basilikaen, trækkende sin vogn efter sig!"

Hr. Guersaint smilede venligt, idet han svarede:

"Den unge dame er min datter!"

Så strålede hele Cazabans ansigt. Beroliget gav han sin kunde nogle mesterlige strøg med kammen, mens hans mund gik som en peberkværn.

"Ak, må jeg så af mit ganske hjerte ønske herren til lykke. Det er mig en ære at have barberet og friseret Dem ... når Deres frøken datter er helbredet, må det jo være nok for Deres faderhjerte!"

Også til Pierre havde han et par forekommende afskedsord.

Udenfor måtte arkitekten flere gange kalde på deres kusk, der stadig morede sig med pigen og hundevasken. Forresten var de på Merlasseplateauet i knap fem minutter, men de havde været borte en god halv time, så Pierre beholdt vognen, da han nødig ville trætte Marie alt for meget. Mens Guersaint gik hen efter sin datter, stod han under træerne og ventede.

Kusken var også indladende og snakkesalig, han tændte en cigaret og begyndte at tale med den unge præst. Han var fra omegnen af Toulouse, var meget fornøjet, han tjente godt her i Lourdes, god mad kunne man få, og morskab var der nok af, kort sagt, det var et udmærket sted. Han udtrykte sig frit og åbent, man mærkede, manden var intet hældøre, men han passede dog på, når han stod overfor en præst. Som slutningssætning kom langsomt følgende ord:

"Ja, fader, Lourdes slår jo brillant an, men spørgsmålet er, om byens ry vil holde sig meget længe!"

Pierre blev slået af denne bemærkning, han stod og tænkte på den, da Marie og hendes fader kom tilbage fra grotten, hvor hun havde ligget knælende på det samme sted, og det forekom Pierre, at han i hendes øjne genfandt hele stråleglansen fra de tusinde lys, da hun nu glad nikkede til ham. Men vognen ville hun slet ikke høre tale om. Nej – hun ville meget hellere gå – hvad brød hun sig om at se sig om i byen, hun ville spadsere med sin fader under armen gennem haverne, gennem alleerne, lige meget hvor. Det var så yndigt at se på det friske grønsvær, på blomsterne, så dejligt at vandre under de store træers skyggefulde grene, hvor man hørte flodens evindelige rislen. Derpå udtrykte hun ønsket om, at komme ud på gaderne, nu kunne hun nok lide lidt støj og travlhed, hendes sjæl strømmede over af livslyst og trang til bevægelse.

I St. Josephsgade fik de øje på panoramaet, hvor man så grotten på den tid, da Bernadette havde sine åbenbaringer. Hun selv var fremstillet, liggende på knæ med hånden over den kerte, der ikke brændte hende. Pierre foreslog at gå derind, og Marie glædede sig som et barn, hendes fader havde ligeledes

lyst, især da han mærkede, at flere af de tilstedeværende genkendte Marie, hvis navn allerede gik fra mund til mund i Lourdes. Og oppe på galleriet vakte den unge pige meget opsigt, man hørte ivrig hvisken, henrykte blikke mødte hende, hvorhen hun vendte sig. Folk listede sig til at røre ved hende, sneg sig efter hende, når hun bevægede sig – alle ville se hende nær ved. Hun tildrog sig alles opmærksomhed, indtil betjenten, som skulle forklare billederne, satte sig i spidsen for den lille flok og fortalte, hvad det store rundmaleri fremstillede. Det var syttende gang, den hellige jomfru viste sig for Bernadette, den dag miraklet med lyset skete. Grotten var malet aldeles som den i de tider så ud, hele optrinnet var nøjagtig afbildet med portrætter af Bernadette, af lægen, der konstaterer miraklet med uret i hånden, sognefogeden, politimesteren – betjenten sagde deres navne til sine tilhøreres store forbavselse og opbyggelse.

Og ved en ubevidst tankeforbindelse kom Pierre i tanker om kuskens ord: "Ja, Lourdes har slået udmærket godt an! Nu er spørgsmålet, om dets ry vil holde sig." Dette var ikke den første helligdom, der på et uskyldig barns bud var opført! Bernadette var ikke den første, for hvem den hellige jomfru havde vist sig. Det var jo bestandig den samme historie: en åbenbaring; en hyrdepige, der forfølges, så en dump trang hos den lidende menneskehed, der fordrer blændværk som trøst i nøden, derpå gøres propaganda, helligdommen stråler i sejrsglans som et fyrtårn, så går det ned ad bakke, en ny seerskes drøm skaber en anden kirke: La Salette stødte de gamle helgenbilleder fra tronen, og nu var La Salette glemt over Lourdes og dens mirakelkilde. Lourdes skyldte sikkert Bernadette sit store ry,

her var intet bedrageri, hun var fuldt ud sandhed, det svage, uskyldige barn, som bragte den lidende menneskehed sin drøm om retfærdighed på jorden og sit uvisnelige håb om evig trøst. For resten var hun fremstået på et tidspunkt, der på alle måder var gunstigt for denne mystiske åbenbaring, efter et helt århundredes ubarmhjertige undersøgelser og positive forskninger. Derfor var der en vis sandsynlighed for, at denne mirakelby ville bevare sin kraft endnu i lange tider, før end den svandt hen til at blive en død religion med sælsomme sagn og minder.

"Det er virkelig meget interessant!" erklærede Guersaint, da de atter stod ude på gaden, "det var godt, vi kom derind."

Marie var også tilfreds.

"Ja, ikke sandt, fader! Det var meget smukt, man så det hele, aldeles som om man var til stede, undertiden syntes jeg, de malede skikkelser bevægede sig ... og hvor hun dog er sød, Bernadette, som hun ligger der i sin henrykkelse, mens flammen slikker hende op ad fingrene, uden at hun mærker det."

"Hør nu," bemærkede arkitekten, "nu har vi kun en time til at gøre vore små indkøb. Skal vi se på butikkerne? Vi har jo rigtig nok lovet hotelværten at give ham vor søgning, men vi har da lov at se os om ... ikke sandt, Pierre, har jeg ikke ret."

"Ja vist så," nikkede præsten, "desuden får vi en spadseretur med det samme."

Og så gik han bag efter fader og datter.

Klokken var henved ti, og nu var gaderne befærdede og livlige, tusinder af pilgrimme trængte sig ind i de forskellige butikker, alle skulle have tilendebragt deres småforretninger

inden frokost, for så kun at tænke på afrejsen, fortovene vrimlede af mennesker, det hele lignede en markedsdag. Mange forsynede sig med mundforråd til rejsen, plyndrede viktualiehandlernes udsalg, købte brød, pølse, skinke, frugt og vin. Kurvene fyldtes med fedtede pakker. En omvandrende ostehandler så sine varer forsvinde som dug for solen, på et øjeblik tømtes hans vogn. Men aller travlest var der i de forretninger, hvor man solgte erindringer om Lourdes og grotten. Butikkerne var så fulde, at folk stod helt ude på gaden, ventende på at komme til at købe små statuer, medaljer, billeder og lignende. De handlende gjorde udmærkede forretninger, og damerne spadserede afsted med masser af rosenkranse og store blikdunke til kildevand, som de tog med sig hjem. Disse dunke, der rummede fra en til ti potter og var enten blanke eller bemalede med billedet af Vor Frue i Lourdes, blinkede fornøjeligt i solen og klirrede som nye kasseroller. Alle havde travlt, alle ville rejse hjem med lommerne fulde, man puffede og stødte til hinanden for at komme frem, men der herskede overalt en løftet, munter stemning, alles ansigter strålede, som ilede man til en fest.

På Merlasseplateauet fik Guersaint lyst til at gå ind i en af de smukkeste, mest søgte butikker, på hvis skilt, der med store bogstaver stod at læse: *Soubirous, broder til Bernadette*.

"Hør! Hvad om vi købte vore småting der? Det ville være interessant, de ville få mere lokalfarve, ikke?"

Men så gik han alligevel forbi, ville se mere.

Pierre betragtede butikken, og Bernadettes navn på skiltet gjorde et uhyggeligt indtryk på ham. Det bedrøvede ham, at broderen solgte den Gudsmoder, der havde åbenbaret sig for

søsteren. Men han skulle vel også leve, og han havde hørt, at konkurrencen var så stor, at selv seerskens slægt ikke just spandt silke. Langs hele pladsen, til højre og til venstre lå butik ved butik i uafbrudt række. Det var en sand basar; en strøm af rosenkranse, medaljer og statuer sås i alle vinduer og udhængsskabe.

På skiltene prangede de aller helligste navne: St. Roche, St. Joseph, Jesu hjerte, den ubesmittede jomfru, Jerusalem, alt, hvad Paradiset rummede, var her opmarcheret for at drage købelystne kunder til.

"Jeg tror sandelig, det er hip som hap," erklærede Guersaint efter nogen tids forløb, "lad os gå ind det første det bedste sted."

Han var ked af at trippe om og betragte den endeløse række boder med de selv samme salgsgenstande.

"Jamen fader, du har jo lovet, at vi skal købe hos Majestés," svarede Marie, som var utrættelig, "så er det da bedst, vi går derhen!"

"Lad os gøre det, min pige, nu vender vi om."

Foran Åbenbaringshotellet gjorde den gamle herre atter holdt.

"Så er vi aldeles bestemt på at gøre vore indkøb her."

"Ja vist er vi det. Se selv, hvor smuk denne butik er."

Og så trådte hun først ind i en af de største butikker, en stueetage til venstre for hotellet. Pierre og hendes fader fulgte efter hende.

Appoline, hotelværtens niece, stod i dette øjeblik på en skammel for at tage et smukt lille vievandskar ned fra en hylde og vise det til en ung, meget elegant portør med pragtfulde gule gamacher. Hun lo som en turteldue, var rigtig nydelig med det

sorte hår, de prægtige sorte øjne, der lyste op i det lidt firkantede ansigt med de massive kinder og friske, smilende læber. Hun var meget forekommende og indladende, Pierre så tydeligt, at hun udvekslede meget sigende øjekast med den unge fyr. Men da de andre kom ind, sprang hun hastigt ned og spurgte:

"Så De tror ikke, Deres fru tante vil synes om den form?"

"Nej, nej," svarede herren, idet han vendte sig om for at gå, "skaf mig en anden, jeg ser herind en gang i eftermiddag – jeg rejser ikke før i morgen."

Da Appoline hørte, at Marie var den unge dame, om hvis helbredelse hendes tante og alle andre talte, blev hun om muligt endnu mere forekommende. Hun betragtede hende med sit muntre smil og med blikke, der ikke var helt fri for at udtrykke en smule overraskelse eller vantro, mens den dygtige sælgerske ikke af den grund glemte, hvad hun skulle sige eller gøre.

"Ak, frøkenen kan ikke tro, hvor jeg er henrykt over, at De vil unde os Deres søgning. Det er et så vidunderligt tilfælde! Et storartet mirakel ... se Dem kun om. Alt er til tjeneste. Vi har et stort udvalg."

Marie blev lidt forlegen ved den unge butiksjomfrus dristigt forskende blik.

"Tak, De er alt for venlig ... vi skulle kun have et par småting."

"Hvis De tillader det," sagde Guersaint, "vil vi selv søge ud, hvad vi ønsker."

"Ja, vær så artig. Vælg kun, så kan De få prisen at vide bagefter."

Og da der kom andre kunder til, glemte Appoline dem og henvendte de samme ord og de samme smil til de indtrædende.

Især var hun ivrig, når det var herrer, dem lod hun ikke gå, før de havde tømt deres portemonnæ og fyldt deres lommer.

Maries fader havde endnu kun to francs tilbage af de tyve, hans ældste datter ved afskeden havde givet ham. Derfor turde han ikke rigtig vælge, men Pierre erklærede, at det ville gøre ham meget ondt, om han ikke fik lov at forære sine venner en lille erindring om deres ophold her i Lourdes.

Så bestemtes der, at de aller først ville finde noget til Blanche og siden skulle de andre vælge sig en ting.

"Lad os så se os om," sagde nu Guersaint synlig lettet. "hvad tror Marie, at din søster ville synes om?"

Alle tre gav sig til at lede.

Men efterhånden som de søgte, steg deres forvirring. Den store butik med sine mange rum og skabe og hylder var et hav af alle mulige sager. Der var rosenkranse, bundter af rosenkranse langs væggene, masser af rosenkranse i skufferne. Nogle med perler af vellugtende træ, andre ganske simple til en francs dusinet. Der var af agat, af lapis, med guld- og sølvkæder, nogle så lange, at de kunne snoes om hals og liv, med store udskårne perler eller små dødningehoveder af elfenben. Og medaljer, en sand regn af medaljer, æsker og kasser fulde, af alle størrelser og af alle mulige metaller, til alle priser, med forskellige indskrifter, med grotten, med basilikaen, med den ubesmittede undfangelse, graverede, ciselerede, emaljerede, smukt eller simpelt udarbejdede, alt eftersom kunderne ville have dyre eller billige sager.

Der var statuer af Gudsmoder, store og små, af tin og træ, af elfenben, flest af gibs, nogle kridhvide, andre malede med livlige farver, alle fremstillende den hellige jomfru, som hun

havde vist sig for Bernadette: smilende ansigt, langt, flagrende slør, guldroser på fødderne. Forsynede med de forskellige fabriksmærker. Desuden masser af amuletter, tusinde små billeder, fine stik og grove kromolitografier, der druknede i en flod af udtungede kniplingsrammer. Smykker fandtes i rigt udvalg: ringe, brocher, armbånd med kors og stjerner, prydet med helgenbilleder eller med den hellige jomfrus navnetræk.

Endelig blyantsholdere og penneskafter, visitbøger og portemonnæer, papirpressere, papirknive, snusdåser i en uendelighed, alle med afbildninger af basilikaen, grotten, Gudsmoder. I et rum, hvor alt kostede en halv franc, fandtes bunker af servietringe, æggebægere og piber, hvorpå Vor Frue fra Lourdes strålede i de skønneste farver.

Imidlertid formørkedes arkitektens ansigt. Jo mere han her så, jo mere han søgte, jo oftere stødtes hans skønhedssans og gode smag.

"Det er virkelig hæsligt, ligefrem hæsligt," mumlede han hen for sig, alt som han lagde den ene ting fra sig efter den anden. "Man må sandelig elske Vorherre højt for at drage hen og tilbede ham mellem sådanne græsselige sager. Grotten har de spoleret, ramperne er noget klodset makværk, Rosenkranskirken tung og uproportioneret og basilikaen mager og opløben, uden spor af stil. Kort sagt, alt er mislykket, alt er jammerligt dårligt, ikke en eneste gang har jeg mærket geniets pust, sand tro, virkelig løftelse, det, der skaber mesterværker. Alle sammen er det fyre, der ved, hvordan en madpose skal skæres. Overalt ser jeg usle kopier, elendige efterligninger. Ikke en har ydet noget personligt, hvad skal der da til for at tænde

inspirationens flamme hos dem, når selv denne mirakeljordbund er gold."

Pierre svarede ikke. Men disse betragtninger gjorde et dybt indtryk på ham, med et gik det op for ham, hvorfor han hele tiden havde gået om med denne sælsomme, uhyggelige fornemmelse, der naturligvis kom af den mangel på harmoni, som var en følge af de højst moderne omgivelser og anstrengelsen for at bringe de forsvundne århundreder til live. Han fremmanede de gamle domkirker, hvor folkenes tro dirrede og levede, han så den naive begejstring, der her overalt fandt et storslået eller rørende udtryk i billeder, i guldsager, i sten og træ. For i disse længst forsvundne dage gav hver en arbejder sin skærv, gav sit kød og sin ånd, lagde hånd på værket med tro.

Nu til dags blev kirkerne bygget, som de store fem-etages kasser opførtes – rosenkranse, billeder, medaljer, statuer fabrikeredes i dusinvis i hovedstadens vrimlende arbejderkvarterer, hvis beboere aldrig satte deres fod indenfor kirkens dørtærskel.

Resultatet var også derefter.

Lourdes var oversvømmet af ting, som stødte hver og en, der ejede sans for det skønne, eller blot nogenlunde god smag. Og alt stod i en skrigende modsætning til åbenbaringen, ceremonien, processionen, som skulle bringe middelalderen til at stå op fra de døde.

Pierre fik med et en fornemmelse af, at denne omstændighed ville blive Lourdes' sociale og historiske fordømmelse, at troen er død og borte hos et folk, der ikke med begejstring kan opføre

et Guds hus eller undfange en virkelig stor ide med tanken henvendt på hans dyrkelse.

Marie undersøgte imidlertid skabe og skuffer med et barns nysgerrighed og utålmodighed, hun betænkte sig, kunne ikke tage en bestemmelse, fandt intet, der på nogen måde lignede den henrykkelsesdrøm, hun gemte i sit hjerte.

"Fader, tiden går! Vi må vist snart hjem til hospitalet. Og ved du hvad, til Blanche tager jeg nu denne lille medalje i sølvkæde. Den er nydelig og fin. Hun kan jo bruge den som halsbånd ... jeg selv vil gerne have denne lille Gudsmoder, der er ganske kønt malet. Jeg sætter den i mit værelse, og hver dag skal den nok få friske blomster ... synes du ikke, det er rigtigt?"

Hr. Guersaint nikkede. Så sagde han:

"Jeg ved min sandten ikke, hvad jeg skal vælge ..."

Han stod og søgte mellem en hel del penneskafter, der endte med en lille kugle af størrelse som en ært, indeni hvilken der var småbitte fotografier, og da han holdt et op for øjet, udbrød han pludselig:

"Men der har vi jo Gavarniedalen ... det er utroligt, at hele dette landskab kan rummes i den ært. Jeg tror såmænd, jeg tager det penneskaft til erindring om min udflugt i går."

Pierre valgte et portræt af Bernadette, det store fotografi, forestillende pigen liggende på knæ med et tørklæde bundet om hovedet, det eneste, der er taget af hende.

Han skyndte sig at betale, og alle tre skulle til at gå, da fru Majesté kom ind i butikken, hun ville give Marie en lille foræring, hun påstod, det ville bringe forretningen lykke.

"Frøkenen må endelig modtage denne lille amulet; jeg er vis på, at den hellige jomfru, der har udkåret Dem, vil se i nåde til

vort hus for Deres skyld!"

Hun talte højt, vimsede om Marie, så de kunder, der stod ved disken, blev opmærksomme og gav sig til at betragte den unge pige med nysgerrige blikke, der omsider generede hende, så at hun sagde:

"Kom nu, lad os gå."

Men faderen ville ikke afsted, han havde fået øje på fader des Hermoises.

Den fine præst trådte ind, glatraget og elegant med sit venlige, nedladende smil. Han så ikke sin ven fra i går, men gik lige hen til Appoline, som han trak hen i en krog, og Pierre hørte ham med dæmpet stemme spørge:

"Hvorfor har De ikke bragt mig de tre dusin rosenkranse, som De lovede at komme med i morges?"

Appoline lo som før, tilkastede den fine præst skælmske og kokette blikke, svarede ikke.

"Jeg må endelig have dem til mine små skriftebørn i Toulouse. De skulle ligge i bunden af min kuffert. De har også lovet, De ville hjælpe mig at pakke den."

Hun lo, vedblev at se ham lige ind i øjnene.

"Nu kommer jeg ikke afsted før i morgen. Kunne De ikke bringe mig dem i aften, når De har lukket butikken ... jeg bor hos madame Duchêne, henne i gaden ... vær så sød og bring mig dem selv."

Endelig bestemte hun sig til at svare, lidt sagte og med kokette miner:

"Ja vist, De kan stole på mig."

Her blev de afbrudt af Guersaint, der ville hilse på præsten – og så talte de straks om Gavarniedalen. En henrivende udflugt,

uforglemmelige timer.

Til slutning mindede arkitekten sin nye ven om, at han havde lovet at tale hans sag hos en af sine indflydelsesrige venner i Toulouse, en mand, der var ti gange millionær, og som sikkert ville interessere sig for Guersaints opfindelse med hensyn til luftballonens styring.

"Et forskud på 100.000 francs vil være tilstrækkeligt til at begynde med," bemærkede han.

"Ja, stol De trygt på mig," erklærede præsten, "De skal se, De har ikke forgæves henvendt Dem til Vor Frue i Lourdes." Men Pierre, som endnu stod med Bernadettes portræt i hånden, blev pludselig slået af den store lighed mellem Appoline og seersken.

Det var samme lidt klodsede ansigtsform, samme pragtfulde øjne, og han huskede nu, at fru Majesté allerede havde talt om dette, desuden var der også andre ligheder. Appoline havde som Bernadette henlevet en fattig barndom i Bartrès, før tanten satte hende til at passe butikken her. Bernadette! Appoline! En sælsom sammenstilling! En mærkelig genopstandelse efter tredive års forløb!

Rundt om denne Appoline, der havde stævnemøder, og om hvem der sagdes mærkelige ting, grupperede sig det ny Lourdes. Kuskene, kertesælgerskerne, pensionsmadammer, stående i rækker ved banegården for at fange folk, de hundrede hotel-garni og møblerede værelser. Vrimlen af præster, ivrige sygeplejere, ledige mennesker, der alle kom hid for at drive eller benytte deres fritid på en behagelig måde eller tilfredsstille deres nysgerrighed. Og så den begærlighed, den nærighed, millionregnen havde vakt.

Hele byen var grebet af handelslidenskab, bod ved bod forvandlede Lourdes til en basar, hvor det heftigste brødnid flammede. Hotellerne levede højt på pilgrimmene, selv de blå søstre holdt spisekvarter, Grottefædrene slog mønt af alt og gjorde Vorherre til handelsvare.

Ak, hvor var det sørgeligt at tænke på de følger, den rene, uskyldige Bernadettes åbenbaring havde trukket efter sig. Den elendige menneskehed, der tørstede efter trøst, havde styrtet sig over mirakelbyen. Pengene havde ødelagt denne lille, fromme, stille stad for bestandig.

Hvor den rene lilje før blomstrede i stille uskyld, flammede nu den verdslige rose i denne fede fordærvelsens jord.

Af Bethlehem var Sodoma fremstået, siden et uskyldigt barn havde set den hellige Gudsmoder.

"Nå, havde jeg ikke ret," udbrød fru Majesté, da, hun så Pierres blik vandre fra fotografiet til Appoline, "det er Bernadette op ad dage!"

Den unge pige nærmede sig med et smil, smigret over at den alvorlige præst lagde mærke til hende.

"Lad mig også se," sagde des Hermoises ivrigt.

Han tog portrættet, betragtede det og blev aldeles overrasket:

"I sandhed! Dette grænser til det vidunderlige! Samme ansigt, samme træk! Det havde jeg ikke bemærket, men nu, jeg rigtig ser til ..."

"Jamen," indskød Appoline, "jeg synes alligevel, hendes næse er lidt større ..."

"Å, De er naturligvis meget smukkere," udbrød des Hermoises med overbevisningens varme, "men det er det samme. Man kunne godt tage Dem for Bernadettes søster ..."

Pierre måtte smile, så sælsomt faldt denne bemærkning. Ak nej, stakkels Bernadette, hun var død og begravet, og hun havde ingen søster. Hvis hun i dette øjeblik var stået op, ville hun kun dårligt have passet i den begærlighedens hvirvel, hun selv uden at ane det havde sat i bevægelse.

Nu tog Marie igen sin fader under armen, og det blev bestemt, at de skulle gå lige til hospitalet for derfra at begive sig til banegården sammen. På gaden stod et halvhundrede mennesker forsamlet for at betragte den mirakelhelbredte. Folk tog hatten af, fulgte efter hende, ja en kone kom helt hen til hende og lod det syge barn røre ved hendes kjole.

3

Allerede klokken halv to stod det hvide tog klar ved perronen og ventede på pilgrimmene, der klokken 3.40 skulle føres tilbage til Paris. I tre dage havde det stået rangeret, nu havde man sat hvide flag ved første og sidste waggon, for at de valfartende lettere kunne orientere sig. Det var altid en besværlig historie at få disse rejsende afsted i nogenlunde orden. Forresten skulle de fjorten pilgrimstog alle afgå den dag.

Klokken ti var det grønne tog kommet afsted, så det røde, derpå det gule, og efter det hvide fulgte det brune, det grå og det blå tog.

Det var en drøj dag for jernbanebetjentene, et virvar og et spektakel, et overvældende arbejde, der næsten tog vejret fra dem.

Klokken tre var baron Suire ved at fortvivle, han manglede heste til transporten, for et stort selskab havde lejet alt muligt for at tage til Barèges Cauterets og Gavarniedalen. Nu fo'r han løs på Berthaud og Gérard, der havde været rundt i hele byen, men begge herrerne beroligede ham med forsikringer om, at al ting gik udmærket. De havde opdrevet de nødvendige befordringsmidler, og sygetransporten skulle nok blive besørget efter alle kunstens regler.

I gården stod allerede en flok portører med deres bårer og passede på de overdækkede char-à-banc'er, som selskabet havde lejet til at flytte de syge fra hospitalet.

En bunke puder og madrasser lå opstablet rundt om gaslygten.

Nu kom den første sending, og baronen blev atter rent forstyrret, mens Berthaud og Gérard ilede ud på perronen, hvor de gav deres befalinger midt i den tiltagende hurlumhej.

Derude spadserede pater Fourcade med pater Massias under armen. Han fik øje på doktor Bonamy og vinkede ham hen til sig:

"Å, doktor, hvor jeg er glad! Pater Massias og jeg går netop og taler om den store nåde, vor allerhelligste Gudsmoder i år har vist den unge pige, den interessante frøken Guersaint. Det er længe siden, vi har haft et sådant mirakel at glæde os over. Det er en velsignelse for os alle, og vi skal sikkert snart høste frugten af denne nåde og se vort arbejde lønnet. Hele kristenheden vil juble med os, og troen vil mægtig styrkes derved."

Hans gode ansigt strålede og ikke mindre doktorens, hvis trætte øjne lyste med en usædvanlig glans.

"Det er sandelig et vidunder! Et vidunder i ordets alleregentligste forstand, ærværdige fader. Jeg har allerede tænkt på en afhandling desangående ... for jeg har endnu aldrig konstateret en helbredelse under så mærkelige omstændigheder – aldeles overnaturlig! Ak ja, dette tilfælde vil gøre umådelig opsigt ..."

Så gav de sig til at gå frem og tilbage. Lægen bemærkede, at den ærværdige fader var mere end almindelig halt, og at han måtte støtte sig fast til sin ledsagers arm:

"Er det værre med gigten, jeg synes, De trækker meget på benet, ærværdige fader? De ser ud, som om De havde smerter?"

"Å, det er aldrig værd at tale om den kedsommelighed. Men det er for resten meget slemt. I nat har jeg ikke kunnet lukke et

øje. Anfaldet begyndte netop den dag, jeg kom til Lourdes ... det måtte hellere have ventet! Men der er jo intet at gøre ved det, og jo mindre man taler om det, jo bedre. For resten er jeg overmåde tilfreds med resultaterne i år."

"Ak, ja! Gud ske evig tak og pris," lød det nu fra pater Massias, hvis stemme dirrede af sindsbevægelse. "Vi må i sandhed være stolte, og vi kan drage hjem med hjertet fuldt af den mest begejstrede taknemmelighed. Foruden den omtalte unge pige har vi jo en hel mængde vidunderhelbredelser. Utallige er de, der rejser raske hjem med os! Det er ikke mere et sygetog, men et opstandelsestog. Et tog, der taler højt om Vor Frues almagt og miskundhed."

Hans begejstrede øje så ingen syge mere, han gik rundt i en sejrsrus i forblindet trosiver. Og alle tre blev ved at vandre langs toget, smilende til de hilsende pilgrimme, der nu begyndte at stige ind i vognene, standsende nu og da for at tale et trøstens ord til en eller anden af de syge, der blev båret forbi; både lægen og de gejstlige herrer erklærede, at vedkommende allerede var i god bedring, og at helbredelse ikke ville lade vente på sig ret længe.

Men nu kom stationsforvalteren farende, han bad på det mest indtrængende om der måtte blive gjort plads på perronen:

"Vil de herrer cirkulere! Vil de herrer cirkulere!"

Berthaud bemærkede, at man var nødt til at sætte bårerne med de syge fra sig, før man kunne få dem ind i kupéerne.

"Vist så, vist så! Men se nu den trillevogn derude midt på skinnerne. Det er dog aldeles urimeligt ... om nogle minutter har vi toget fra Toulouse ... vil De da have Deres folk knust under lokomotivet!"

Og så løb han videre for at sætte sine betjente på post og give dem ordre til at holde øje med de pilgrimme, der fo'r rundt som forvildede får.

Pierre kom med sin vadsæk i hånden og havde allerede svært ved at trænge sig frem. Han var alene. Marie havde indstændigt bedt om endnu en gang at måtte takke Gudsmoder i grotten, og hendes fader var fulgt med hende, mens han betalte deres hotelregning, for resten havde arkitekten lovet at tage en vogn, de kunne godt være her om en halv snes minutter.

Imidlertid gav han sig til at lede efter deres kupé for at sætte sin bagage fra sig. Men det var ingen let sag, og havde han ikke set fru Jonquières og søster Hyacinthes navn på det lille, hvide kort, havde han vist måttet lede længe.

Jo, der var det, hr. Sabathiers plads var betegnet med nogle puder, og på bænken så han endnu mærker af Maries vogn, et af hjulene havde gjort et dybt indsnit. Så stillede han sig på perronen lidt forundret over ikke at opdage sin gamle ven doktor Chassaigne, der havde lovet at sige ham farvel.

Nu, da Marie var rask, havde Pierre ikke mere sine portørseler, han bar kun det røde pilgrimskors på sin præstekjole.

Pierre stod og betragtede denne banegård, som han kun havde skimtet i den grå dagning, den frygtelige morgen efter den besværlige, anstrengende rejse. Nu blev han ganske forbavset over de brede perroner og store rum, med brede døre og gennemgange.

Bjergene så man ikke, men på den anden side af ventesalene kom de grønsværklædte højder til syne i yndig sommerbelysning. Og nu, i det milde, dejlige vejr, skinnede

solen gennem et fint tågeslør, og på den blegblå himmel faldt dagskæret som gennem perleslør. Et rigtigt stadsvejr.

Klokken slog tre, Pierre så på det store ur, da han fik øje på fru Désagneaux og fru Volmar, der gik foran fru og frøken Jonquière.

Damerne var i landauer kommet fra hospitalet og søgte straks deres waggon, og det var Raymonde, som fandt den første klasses kupé, i hvilken de var kørt herned.

"Mama, mama! Her er det ... denne vej ... og bliv så lidt hos os andre, det haster ikke, dine patienter er jo endnu ikke at se."

Og så stod Pierre atter ansigt til ansigt med fru Volmar. Deres øjne mødtes, men han kendte hende næppe igen, hun forandrede ikke en mine, var på ny den sortklædte, lidt dvaske, stilfærdige dame, der helst undgik at blive lagt mærke til, de store øjnes flammehav var udslukt, kun nu og da sås som et svagt lynglimt i natten.

"Å, ja, en frygtelig hovedpine," sagde hun til fru Désagneaux. "Jeg kan næppe se ud af øjnene. Det er denne rejseuro ... hvert år er det akkurat det samme."

Den lille, lyshårede frue var om muligt endnu livligere, end hun plejede:

"Min kære frue, ligeså hos os. Ja, i morges fik jeg de rædsomste smerter over øjnene og i nakken ... men ..."

Hun bøjede sig nærmere til fru Volmar og fortsatte med dæmpet stemme:

"Men nu tror jeg dog, at jeg er bønhørt ... jeg har bedt så inderligt, og jeg var virkelig så dårlig, så dårlig i morges ... denne gang tror jeg nok, jeg tør glæde mig ... hvad tror De, min

mand vil sige, når jeg kommer til Trouville og fortæller ham denne store nyhed!"

Meget alvorlig lyttede fru Volmar til hendes ord, så svarede hun på sin rolige måde:

"Det er mærkeligt! Jeg kender en dame, der netop ingen børn ville have ... og siden hun har været i Lourdes, har hun heller ingen fået!"

Men nu havde Berthaud og Gérard opdaget damerne og ilede i største hast til. Om morgenen havde de to herrer aflagt fru Jonquière en visit, hun havde modtaget dem i sit lille kontor ved siden af skadestuen. Der havde Berthaud med en smilende undskyldning for det sælsomt valgte sted bedt fruen om frøken Raymondes hånd til sin fætter Gérard, og sagen var straks klappet og klar. Moderen havde med glædestårer bemærket, at Lourdes sikkert ville bringe det unge par lykke. Desuden aftaltes der, at de den 15. september alle sammen skulle træffes hos Raymondes onkel på hans gods i nærheden af Caen. Raymonde blev nu kaldt til og lagde rødmende sin hånd i sin forlovedes.

Gérard spurgte nu damerne, om de ikke ønskede puder, han kunne skaffe dem så mange, de ville have.

Raymonde rystede muntert på hovedet.

"Nej, nej! Vi er ikke så ømskindede, gem de puderne til Deres patienter!"

Alle damerne talte i munden på hinanden. Fru Jonquière erklærede, at hun var så træt, så træt – hun kunne næppe røre sig, men hun var mild og glad, og hendes øjne strålede hver gang, hun så på sin datter og hendes tilkommende, der stod og talte sammen.

Nu tog de afsked, mindede hinanden om, at de skulle træffes på Berneville 15. september. Og så udveksledes der smil, håndtryk og ømme, henrykte blikke, der røbede alt det, de unges læber ikke turde sige midt imellem disse mange mennesker.

"Hvad siger De? Skal De til Berneville den 15. september? Men hvis vi bliver i Trouville til den 20., som min mand ønsker, kan vi jo ses!"

Og så vendte hun sig om til den tavse fru Volmar:

"De må endelig også komme med! Det kunne være så morsomt at træffes der allesammen!"

Den unge kone rystede på hovedet og svarede langsomt og ligegyldigt:

"Å, nej! Nu er min rejse og fornøjelse til ende! Jeg skal hjem!"

Atter mødte hun Pierres blik. Han syntes, hun så lidt forvirret ud, mens et usigelig smertefuldt udtryk fo'r over hendes stive ansigt.

Nonnerne kom nu sammen med doktor Ferrand, som steg ind først og hjalp søstrene op ad det høje vogntrin, hvorefter han blev stående i døren til waggonen, der var forvandlet til køkken og marketenderi, mens søster Hyacinthe og søster Clare fra perronen rakte ham rejseapoteket og flere småpakker.

"Nå, har De nu alt, hvad De skal have?" spurgte søster Hyacinthe, "så kan De jo roligt sætte Dem til at sove i en krog, De klager jo over, at De går rundt og er overflødig!"

Ferrand lo hen for sig.

"Nej, jeg skal rigtignok hjælpe søster Saint-Francois ... jeg kan godt tænde petroleumsapparatet, vaske op, bære mælk, te,

chokolade om, når toget holder ... og skulle De få brug for en læge, kan De jo komme og hente mig!"

Søsteren lo også.

"Men vi får slet ikke mere brug for Dem! Her er ingen syge, de er alle sammen helbredt!"

Og med et kærligt blik, rolig og venskabelig, sagde hun så:

"Farvel, doktor Ferrand!"

Atter smilede han, skønt hans øjne blev våde af rørelse.

En let dirren i stemmen røbede den glæde, han havde følt ved sammentræffet med den veninde, for hvem han nærede den varmeste og inderligste hengivenhed.

"Farvel, søster Hyacinthe!"

Fru Jonquière talte nu om at gå hen til sin waggon med sine to nonner. Men søster Hyacinthe forsikrede hende, at det aldeles ikke hastede. Så gik hun selv med søster Clare og lovede at sende bud, når det var tid, hvorpå damerne roligt fortsatte at vandre frem og tilbage under livlig samtale.

Imidlertid begyndte Pierre at ængste sig en smule over hverken at se Marie eller hendes fader. Bare den gamle herre nu ikke igen blev forsinket! Og mens han således stod på udkig, fik han øje på Vigneron, der med rasende miner og lader skubbede sin kone og lille Gustave afsted foran sig.

"Å, fader! ... vær så god at vise mig vor waggon og hjælp mig at få bagagen og dette barn sat derind! Jeg er aldeles forstyrret, men det er sandelig intet under efter det, der bliver mig budt her!" ... og stående foran sin kupé greb han begge præstens hænder, netop som denne skulle til at hjælpe det vanføre barn op.

"Det er næsten utænkeligt, de siger, jeg må afsted i dag, har svaret, at i morgen gælder min returbillet ikke mere! Jeg fortalte Dem, hvad der var hændt, ikke sandt? det var sandelig allerede overmåde kedsommeligt at måtte blive her med liget, våge over det, få det lagt i kiste, komme afsted efter tusinde formaliteter og omsvøb ... nå, hvad mener De? ... det kom dem ikke ved, påstod de ... der blev gjort valfartstogene så store indrømmelser af jernbaneselskaberne, at man ikke kunne indlade sig på at tage hensyn til folk, der gik hen og døde!"

Fru Vigneron stod i frygt og bæven og hørte efter, mens lille Gustave, som ingen bekymrede sig om, så på den vrede fader med nysgerrige, gammelkloge øjne, mens han halvdød af træthed støttede sig til sin krykke.

"Nå, jeg talte jo op ad vægge og ned ad stolper, her var da et exceptionelt tilfælde! ... hvad skal jeg gøre med det lig? Jeg kan sandt for dyden ikke rulle det ind i en plaid og tage det med som håndbagage! Altså er jeg nødsaget til at blive! ... nej, det er aldeles uberegneligt, hvor folk kan være stupide og ubehagelige!"

"Har De talt med stationsforvalteren?" spurgte Pierre.

"Stationsforvalteren! Ja! han er den rette! Han farer om som en vind i et fad vælling; han er ikke til at få fat i! Hvor kan der være orden i en sådan hurlumhej! Det er roderi fra øverst til nederst! Men jeg skal nok finde ham, og han skal få min mening at vide!" ... Så fik han øje på sin kone, der stod som forstenet!

"Nå, hvad står du der for? Stig dog op i pokkers skind og ben ... at jeg kan få bagagen og drengen proppet ind ..."

Og så kastede han sine sager hulter til bulter, mens Pierre løftede den lille Gustave op. Det stakkels væsen, der var så let

som en fugleunge, så endnu uslere ud end før, han stønnede svagt, da præsten hjalp ham til sæde på bænken.

"Å, min lille ven! tog jeg for hårdt?"

"Nej, nej, fader, men De har slæbt så meget rundt med mig, at jeg i aften er frygtelig træt."

Han smilede med sin sørgmodigt forstående mine, så satte han sig til rette i sit hjørne og lukkede øjnene, aldeles ødelagt af denne skrækkelige rejses besværligheder.

"De kan vel nok indse, hvor morsomt det er for mig at sidde her og glo, mens min kone og min søn tager hjem uden mig, men jeg må jo lade dem rejse, der er ikke til at være i det hotel ... og desuden har jeg heller ikke lyst til at købe tre nye billetter ... bare min kone havde lidt mere omtanke. Hun kommer såmænd aldrig hjem, hvis jeg ikke passer alt muligt."

Og med forpustet stemme overvældede han nu den stakkels, skikkelige kone med gode råd og befalinger af alle slags. Hun fik de nøjagtigste oplysninger om alt, hvad hun skulle tage sig for, og hvordan hun skulle indrette sig derhjemme, samt hvilke forholdsregler, der var at iagttage, hvis Gustave skulle få sit anfald.

Lidt forfjamsket, men meget føjeligt svarede hun hver gang, Vignerons svada standsede:

"Ja, kære ven! ... det skal alt sammen blive besørget ..."

Men så fo'r manden op:

"Jeg må have fingre i den stationsforvalter! Jeg må sandt for dyden vide, hvad jeg har at holde mig til angående min billets gyldighed ... jeg må ud igen efter den mand ..."

Og så styrtede han sig på ny ud i vrimlen, da han med et opdagede Gustaves krykke liggende på perronen. Han faldt i

formeligt raseri, løftede besværgende begge arme mod himlen, som tog han Vorherre til vidne på sin egen uundværlighed og de andres utrolige uduelighed ... han kastede krykken ind til sin kone og ilede bort, idet han råbte:

"Du glemte din næse, hvis den ikke sad fast!"

Nu kom de syge. Bårerne og trillevognene fyldte perronen, det var et vildt hastværk, en ubeskrivelig forvirring. De raske pilgrimme trippede rundt i dette virvar som en hjord uden hyrde. De råbte og skreg, spurgte og bad, så at selv de flinke portører var ved at løbe sur i det. De vidste ikke ret, hvor de skulle hen mellem betjentene, hvis høje råb skræmte folk.

"Pas på derhenne ... tag Dem dog i agt – pas på! ... nej – nej, gå ikke over banen... toget fra Toulouse! ... toget fra Toulouse!"

Pierre så endnu en gang damerne stå og tale sammen. Nær ved dem modtog Berthaud pater Fourcades lykønskninger for den gode orden, der herskede og havde hersket alle valfartsdagene. Den forhenværende øvrighedsperson bukkede med smigret mine:

"Ja, ikke sandt, ærværdige fader! Deres republik kunne se sig i spejl! I Paris tramper de hinanden ned, hver gang de højtideligholder en af deres blodige mærkedage ... de skulle komme til Lourdes og lære af os. Ser De, det eneste middel, den sande, den virkelige triumf ville være at få de store byers arbejderbefolkning med, i masse, i store pilgrimstog! Dette er min kære, stadige tanke, mit mål her i livet! Ak, ærværdige fader, kunne det dog lykkes os en gang at skabe et katolsk demokrati ..."

Pater Fourcade så meget højtidelig ud, hans smukke og kloge øjne skuede drømmende ud i rummet. Han vidste, hvor ivrigt

han selv arbejdede for at skabe et troende folk. Men måtte der ikke komme en ny Messias, hvis dette mål skulle nås?

Pater Massias faldt dem nu hurtigt og lidenskabeligt i talen. Mente. at alle verdens folkeslag nok en dag ville stævne hertil, mens doktor Bonamy, der havde mærket en vis kølighed mellem pilgrimmene, rystede på hovedet og erklærede, at de troende måtte vise endnu mere nidkærhed i at gøre propaganda for grotten. Han mente, man måtte overgive miraklerne til offentligheden, og smilede venligt, idet han pegede på de syge:

"Se dog på dem! Ser de ikke alle sammen raskere ud? Mange af disse, der endnu ligger på bårerne, bærer spiren til helbredelse med hjem ... de brave folk! ... dem er det, vi skal stole på, de gør mere for Lourdes end alle vi andre ..."

Men han tav pludselig stille. Fru Dieulafay blev båret forbi i sin silkestukne kasse. Og de satte hende ned ved den første klasses waggon, hvori hun var ankommet, og hvor en kammerjomfru var i færd med at ordne en masse rejsetøj. Dækket med kniplinger og kostbare stoffer lå hun der, bleg, elendig, sammenskrumpet, hun så måske endnu mere ussel ud end den morgen, da portørerne havde løftet hende ud af kupéen. Manden og søsteren stod hos hende med fortvivlede miner og forgrædte øjne, nu var deres sidste håb udslukt, de fulgte hende, som man følger et lig.

Fader Judaine kom også til.

"Nej, nej, vent lidt!" sagde han til portørerne, "lad hende stå her, rejsen er lang nok for hende ... svag som hun er... lad hende så længe som muligt nyde godt af den friske luft, se på den blå himmel, varme sig i den klare sol ..."

Han fik øje på Pierre og gik et par skridt til side med ham; så fortsatte han med en stemme, der skælvede af tilbagetrængt gråd:

"Ak, jeg er så inderlig bedrøvet, endnu i morges håbede jeg, jeg lod hende bære til grotten, sagde messen, kom tilbage og bad hos hende lige til klokken elleve. Og intet, intet, den hellige jomfru har ikke lånt mig øre. Hun, der dog helbredte mig gamle mand, hun har ikke villet benåde denne unge, skønne, rige kvinde, hvis tilværelse kunne være som en pest ... ak, Gudsmoder ved jo bedst, hvad der tjener os stakler ... jeg bøjer mig og velsigner hendes navn ... men min sjæl er bedrøvet indtil døden!"

Han sagde ikke alt, tilstod ikke en tanke, der nagede og pinte ham, den enfoldigt troende præst, som aldrig havde været hjemsøgt af tvivl eller lidenskab. Men han mente, at disse stakkels mennesker ikke havde fundet nåde for Gudsmoders øjne, *fordi* de var så rige, deres foræringer havde været for kostbare, de havde givet for mange penge til kirken her. Miraklet er ikke til fals; i Guds øjne er verdslig overflødighed ingen anbefaling. Og de stakkels, rige folk stod nu her mellem de fattige, der var bønhørte, som Herrens stedbørn, for hvem han ikke havde haft et venligt blik.

Pierre fik pludselig den ide, at Marie og hendes fader var steget op i waggonen, uden at han havde lagt mærke til dem. Derfor kiggede han ind i kupéen, men så kun sin egen vadsæk og de to nonner, der ventede på deres patienter. Nu kom Gérard netop med hr. Sabathier, og Pierre gav ham en højst nødvendig håndsrækning. Den forhenværende lærer så nedbøjet, men rolig og resigneret ud, han satte sig straks til rette i sin krog,

mens de to unge mænd tørrede sveden af panden efter den voldsomme anstrengelse.

"Tak skal De have," sagde Sabathier og nikkede til dem, "nu er vi der igen, og det er såmænd ganske rart, det er overstået!"

Fru Sabathier lagde rejsetæppet om mandens lamme ben, stillede sig så ved kupéens åbne dør og gav sig i tale med Pierre, da hun pludselig brød ud:

"Men der har vi madame Maze, hun betroede sig til mig forleden aften. Hun er virkelig at beklage, det lille, stilfærdige menneske!"

Forekommende, som hun var, kaldte hun på hende, tilbød at passe på hendes sager, men den nyankomne lo og nikkede og fægtede med armene på en højst usædvanlig måde.

"Nej, nej, jeg skal ikke med!"

"Hvad siger De? Ikke med?"

"Nej, ikke med Dem, ikke med Dem!"

De havde møje med at kende hende, hun strålede som en sol, var et andet menneske ... det blege, flove, lille ansigt var blevet ti år yngre, hendes sørgmodighed var som blæst bort, hun kom hen til fru Sabathier og brød ud:

"Jeg rejser jo med *ham*! Ja, tænk Dem, han kom hertil for at hente mig! ... ja, ja, det er sandt! Vi rejser til Luchon begge to – sammen!"

Og så så hun hen til en stor, svær, mørkhåret ung fyr med livlige øjne og røde læber, der var i færd med at købe aviser:

"Der står han! Den smukke, unge herre, der spøgte med aviskonen ... I morges kom han lige ind ad døren til mig ... ak, hans smil. De, som kender min sorg og min modgang – De kan nok begribe, hvor lykkelig jeg nu er!"

Men hun måtte fortælle mere. Hun fortalte om det frygtelige brev, hun havde modtaget om søndagen, et brev, hvori manden erklærede, at hvis hun vovede at rejse til Luchon efter ham, skulle hun få lov at stå udenfor hans dør! Og hun havde ægtet ham af den pure kærlighed! ... og i ti år havde han behandlet hende med ligegyldighed! ... benyttet sine forretningsrejser til at være sin kone så utro som muligt! Denne gang var det forbi, og hun bad Vorherre gøre ende på sit usle liv, for hun vidste godt, at manden netop nu var i Luchon med to damer, to søstre. Og hvad skete så? Det måtte være kommet over ham som et tordenslag! De to damer måtte sikkert have fået et vink fra oven. De havde med et forstået, hvor groft de syndede, havde måske drømt, de var i Helvede. For uden forklaring var de begge to om aftenen flygtet fra hotellet, mens han, der ikke kunne udholde ensomheden, var rejst lige til Lourdes for at hente sin kone hjem. Han havde ingenting sagt, men dette var da den hellige Gudsmoders værk, og hun holdt alt for meget af sin mand til ikke at være overbevist om, at dette var det første skridt på omvendelsens vej.

"Ak, hvor jeg dog er glad og taknemmelig!" fortsatte hun. "I går eftermiddags, da jeg var i grotten, så jeg, at den hellige jomfru gjorde tegn til mig, og det var netop i det øjeblik, min mand besluttede at vende tilbage. Det stemmer aldeles! ... se, det kan man kalde et mirakel! Alle de andre er for mig ingen ting, disse helbredte ben og helede sår! Ak, velsignet være Vor Frue i Lourdes, hun har helbredet mit syge hjerte!"

Den høje, mørkøjede fyr vendte sig om, og hun ilede hen til ham, glemte rent at tage afsked med sine rejsekammerater. Denne uventede lykke, disse hvedebrødsdage sammen med den

elskede gjorde hende helt forstyrret i hovedet. Og han var nedladende og godmodig, lidt overrasket ved at finde sin kone meget kønnere, end han havde tænkt sig.

I dette øjeblik peb toget fra Toulouse og rullede ind på stationen, og forvirringen steg til det utrolige. Klokker ringede, signaler lød. Stationsforvalteren kom atter i fuld fart, skrigende af alle kræfter:

"Pas på derhenne! Af banen alle sammen!"

En betjent fo'r ud og trak en trillevogn med en gammel kone ud fra skinnerne. En flok forvildede pilgrimme stormede over banen foran lokomotivet, der pustede og stønnede, andre skulle lige under hjulene, hvis et par betjente ikke havde jaget dem bort. Omsider stoppede toget – ingen var kørt over! Og dørene blev slået op, en strøm af rejsende væltede ud, mens en anden strøm steg ind i kupéerne. Ved vinduerne viste sig en masse ansigter, alle røbende den største forbavselse ved det mærkelige syn, der her frembød sig. To søde unge piger stod med vidt opspilede øjne, der endte med at udtrykke den dybeste medlidenhed med al den elendighed, de her pludselig så udstillet på bunker af puder og madrasser.

Men madame Maze sprang nu let som en fugl ind, fulgt af manden, og atter smældede dørene, lokomotivet udstødte en langtrukken fløjtetone, og tungt satte toget sig i gang midt i den smilende masse af pilgrimme, pastores og syge.

"Pas nu på!" råbte stationsforvalteren, "spær perronen – nu kører lokomotivet frem!"

De sidste rejsende kom ilende til. Grivotte dansede forbi med feberglødende øjne, så kom Sophie Couteau med Elise Rouquet, begge leende og forpustede. Alle tre skyndte sig hen til søster

Hyacinthe, der skændte på dem. De havde naturligvis forsinket sig i grotten, hvilket hyppigt hændte, de kunne ikke rive sig løs og havde rent glemt, at toget ikke ventede.

Pierre begyndte imidlertid at blive ængstelig, vidste ikke, hvad han skulle tro, da han pludselig fik øje på Guersaints, som ganske roligt stod under markisen i samtale med fader Judaine.

"Men hvor bliver De dog af! Jeg var virkelig ved at opgive Dem."

"Hvad siger De? Hvor vi bliver af!" svarede Guersaint med den uskyldigste mine, "vi var jo i grotten, selvfølgelig. Der var en præst, som holdt en storartet præken. Hvis jeg ikke til al held og lykke havde husket, at vi skulle afsted, var vi såmænd blevet der! Vi tog oven i købet en vogn, som vi havde lovet Dem ..."

Han brød af, så på det store ur.

"Og desuden har det da aldeles ingen hast. Toget går jo først om et helt kvarter."

Det var ganske rigtigt. Marie smilte henrykt.

"Ak, Pierre, De aner ikke, hvor jeg kommer hjem i en lyksalighedstilstand fra dette sidste besøg hos den allerhelligste jomfru! Hun smilede til mig, og jeg følte, at hun gav mig ny kræfter til at leve. Det var godt, jeg fik sagt farvel til hende. Skænd ikke på os, Pierre!"

Nu smilede han også selv, lidt tvungent. Han var træt og følte sig så nervøs og overanstrengt. Længtes han bort fra dette sted? Var han bange for, at Marie skulle blive liggende på knæ derhenne i grotten? Nu, hun var kommet tilbage, følte han en sælsom lettelse.

Imidlertid rådede han dem til at indtage deres pladser, og netop som de skulle stige op, fik han øje på doktor Chassaigne,

der ilede hen til dem.

"Kære doktor, jeg stod og ventede på Dem. Jeg ville så nødig bort uden at tage afsked med Dem ..."

Men den gamle læge lod ham ikke tale ud.

"Ja, ja vist! Jeg kommer lige i sidste øjeblik. Men tænk dig blot, jeg står her for ti minutter siden og taler med kommandøren – du husker nok den gamle, sære mand. Han lo og gjorde nar ad de syge, der nu tog hjem for at dø i deres seng, hvor de allerhelst skulle være blevet – og lige med et styrter han som lynslået om for mine fødder. Det var det tredje slagtilfælde, det han gik og ventede på med sådan længsel."

"Å, Gud i Himlen!" mumlede fader Judaine. "han spottede Gud, og Guds hånd ramte ham."

Guersaints lyttede til doktorens ord i stor sindsbevægelse.

"Jeg lod ham bringe hen i et skur her i nærheden," fortsatte Chassaigne, "men her er aldeles intet at gøre, han dør om et kvarters tid. Så tænkte jeg på, at jeg dog ville prøve, om ikke en præst ..."

Han vendte sig til Judaine:

"Kære fader, De kendte ham, vær så god at følge med mig. Man kan da ikke lade ham dø uden at forsøge, måske røres han i sidste øjeblik, så at han forsoner sig med Vorherre."

Hastigt fulgte den gode præst lægen. Bag ved dem gik Guersaints og Pierre. Alle fem kom hen under et skur, vel en tyve meter fra perronen. Ingen af de tilstedeværende anede, at et menneske her droges med døden i en ensom krog mellem to sække havre. Der lå kommandøren på en af hospitalets reservemadrasser. Han havde sin sædvanlige dragt på. Den tæt tilknappede, sorte frakke med det brede, røde bånd i

knaphullet. En eller anden havde taget hans sølvknappede stok og lagt den omhyggeligt ved siden af madrassen.

Fader Judaine bøjede sig straks over ham.

"Min stakkels ven! Kender De mig? Kan De forstå, hvad jeg siger?"

Kommandørens øjne levede endnu. De lyste med uformindsket klarhed, skønt han hverken kunne røre hånd eller fod, desuden havde lamheden denne gang også ramt højre side. Han kunne ikke sige et ord. Alligevel prøvede han at tale, men skønt han kun frembragte uforståelige lyde, kunne de dog begribe, at han ikke ville flyttes, men ligge og dø i fred. Han havde ingen slægt eller familie i Lourdes, havde levet et stille og tilbagetrukkent liv af sin lille post ved jernbanen. Nu var endelig hans ønske sin opfyldelse nær. Han skulle snart smage den evige hvile, sove den sidste tilintetgørelsens søvn! Og hans øjne udtrykte den mest ublandede glæde.

"Er der noget, De ønsker?" spurgte fader Judaine, "kan vi gøre noget for Dem?"

"Nej, nej!" ... Øjnene svarede, at alting var godt, han var tilfreds.

I de sidste tre år var han hver morgen stået op med ønsket om, at han om aftenen måtte hvile på kirkegården. Når solen skinnede, plejede han at sige: "Det er godt vejr til at gå bort." Og døden var ham velkommen – døden, der skulle fri ham for denne elendige tilværelse.

Doktor Chassaigne hviskede sagte til den gamle præst, der bønfaldt ham om at prøve et eller andet:

"Jeg er aldeles magtesløs! Dette er døden!"

Men i samme øjeblik så de alle en gammel morlille, en pilgrim på henved de 80, der havde forvildet sig her hen i skuret. Hun krøb frem, støttet på sin stok, halt og skrutrygget, knuget af alle mulige alderdomssvagheder, og hun havde en blikdunk med Lourdes-vand hængende over skuldrene for at forlænge den usle tilværelse, hun slæbte rundt med. Da hun fik øje på den døende, kastede hun et forskræmt blik omkring sig, men så kom der et godt, bedstemoderligt udtryk i det rynkede ansigt. Hun listede sig nærmere, og med de rystende, gamle hænder rakte hun sin blikdunk henimod den stive skikkelse, der lå så ubevægelig udstrakt ved hendes fod. Fader Judaine så ud, som var dette en åbenbaring fra Himlen, et vink fra oven. Han var overbevist om, at kommandøren var frelst, hvis han kun ville drikke.

"Ak, min broder! Denne veninde er sendt fra Gud selv! Forson Dem med Vorherre, bed og drik, mens vi alle, som står her, beder og bønfalder om frelse for Deres sjæl og legeme ... Gud kan vise Dem sin uendelige almagt, sin evige miskundhed ... han kan gøre et vidunder, så at De endnu i mange år kan leve på denne jord for at takke og prise hans navn!"

Nej, nej – de skinnende øjne sagde nej! Han skulle være lige så fej som denne fåreflok, der slæbte sig med gråd og tænders gnidsel frem for at tigge om en måned, et år endnu! Det var så godt, det var så nemt at dø ganske roligt og uden anstalter! Man vender ansigtet mod væggen, og så er det forbi!

"Drik, min broder, se, hvor indstændigt jeg beder Dem føje mig! Det er sundhed, kraft, det er livsglæde, jeg byder Dem! Drik og bliv ung – begynd på en ny og bedre tilværelse ... drik for at kunne love og prise den allerhelligste jomfru, som frelser

Dem fra fortabelse ... hun taler gennem sin tjener. Deres helbredelse er sikker!"

Nej, nej – øjnene vægrede sig, stødte livets vand bort med stigende trods, og nu røbede ansigtet en dump skræk for miraklet. Ganske vist troede kommandøren ikke på deres såkaldte vidunderkure. Men man kunne jo ikke stole på noget her i denne underlige verden! Der skete nu og da så sælsomme ting! ... og sæt nu, dette vand virkelig besad en eller anden overnaturlig magt, sæt, det kunne vække ham til live, gøre ham frisk, så at han, som den ulyksalige Lazarus, stod op! ... nej, nej, han ville ikke smage en eneste dråbe, ikke friste skæbnen!

"Drik, drik, min broder," gentog den gamle præst, mens tårerne randt ham ned over kinderne, "gør Dem ikke hård. Strid ikke imod nåden, der bydes Dem!"

Og nu skete noget frygteligt. Denne mand, der allerede var halvt død, rystede for et øjeblik lamhedens lænke af sig, rørte sin tunge, stammede med hæs, men tydelig røst:

"Nej – nej – og atter nej!"

Pierre måtte følge den gamle morlille, sætte hende på ret vej. Hun var ganske fortumlet, fattede ikke, at man kunne afslå en drik af det kostelige vand, hun som en skat bragte hjem; en evighedens gave til de stakkels mennesker, som så nødig vil bort herfra. Halt og skrutrygget, gammel og ussel humpede hun afsted; *hun* ville endnu leve, ånde i lys og sol.

Marie og hendes fader var pinligt berørt ved denne længsel efter døden, denne glubende tørst efter tilintetgørelsen, som kommandøren viste. Ak – sove, sove for aldrig mere at slå de trætte øjne op, som i en uendelighed, i fred og i mørke, intet kunne lignes ved det, intet var så sødt! Der var ikke håbet om en

anden og lykkeligere tilværelse i et lighedens og retfærdighedens paradis. Det var ene og alene en mægtig trang til ro og hvile i natten, glæden ved ikke at være til mere. Doktor Chassaigne gøs, for også han tænkte jo dog og nat på befrielsens fryd. Men hinsides graven ventede hans hustru og hans datter ham i det evige liv. Ak, hvilken isnende kulde ville døden ikke rumme for ham, hvis han ikke havde haft det sikre håb om et saligt gensyn!

Møjsommeligt og bedrøvet rejste fader Judaine sig op fra den døende mands leje. Det forekom ham, at kommandørens øjne hvilede på Marie. Fortvivlet som han var over dette mislykkede omvendelsesforsøg, ville han nu henlede det stridige menneskes tanke på Guds godhed, som han stødte fra sig.

"Ja, De genkender hende ikke – det er den unge pige, der i lørdags kom så syg hertil, lam i begge ben. Og se nu på hende, se, hvor rask og frisk og smuk hun er – genfødt i ungdomskraft kan hun nu leve et langt liv i glæde og lykke. Ville De da også have, at dette barn skulle have ladet være at drikke af kildens vidunderlige vand?"

Kommandøren kunne ikke svare, men hans øjne hvilede på Maries strålende ansigt, der udtrykte så utallige forhåbninger, en sådan livslyst og glæde over tilværelsen. Så trådte to store, tunge tårer frem i den døendes øjne og randt ned over de allerede kolde kinder. Han græd sikkert over hende, tænkte på det andet mirakel han havde ønsket hende, hvis hun kom sig! Det var den gamle, erfarne mands rørelse – han kendte jo livet og dets elendighed, vidste, hvilken smerte, der ventede denne unge skabning. Ak – måske ville hun en dag græde over, at hun ikke var død, da hun var tyve år!

Så formørkedes kommandørens blik af dødens skygge – som sluktes den sidste livsgnist i disse medfølelsens tårer. Han vendte sig og drog stille det sidste suk.

Nu trak doktor Chassaigne Marie bort:

"Kom, skynd Dem! Nu går toget om et øjeblik."

Og da lægen havde givet to portører befaling til at bringe liget bort, ilede han afsted for at sige farvel til de bortdragende.

Alle skyndte sig. Fader Judaine forlod liget med tungt hjerte, efter at have sagt en kort bøn for denne genstridige sjæls fred. Men da Marie ville følge med Pierre og sin fader, blev hun endnu en gang standset af doktor Bonamy, som absolut ville forestille hende for pater Fourcade. Denne smilede strålende stolt som en general, når man taler om hans skønneste sejr.

"Ja, – ja vist! Jeg var jo selv til stede ... min kære datter, Gud har udkåret Dem mellem de mange! Gå ud i verden og forkynd hans pris!"

Derefter lykønskede han hendes fader, som følte sig overordentlig smigret ved alle disse beviser på deltagelse, ved alle disse beundrende blikke og venlige, ja kærlige ord, som overalt hørtes, hvor den unge pige viste sig, og som nu fulgte dem på vej til Paris. Signalet til afgang lød forgæves, en tæt gruppe af pilgrimme stod ganske roligt og betragtede Marie, som om de ville tage hendes billede med sig, mindet om hendes vidunderlige helbredelse, som om de i hende så religionens største sejr – der skulle spørges hele verden over og sprede glans over miraklernes by.

Og Pierre blev rørt til tårer, da han netop i dette øjeblik kom til at se på familien Dieulafay – manden og søsteren til den stakkels rige kvinde stod der så bedrøvede med de rødgrædte

øjne hvilende på Marie, der dannede en skrigende modsætning til, det elendige væsen derhenne i den silkepolstrede seng. Hvorfor var dette barn dog blevet benådet? Hvorfor måtte de bringe deres elskede hustru og søster hjem døende? Deres modløshed og deres jammer var end mere synlig – de ligesom skammede sig over deres unyttige rigdom, og det var en lettelse for dem, da tre portører nu med stor møje og yderste forsigtighed fik fru Dieulafay sat ind i kupéen, hvor de selv, ledsaget af fader Judaine forsvandt.

Men nu skulle toget afsted. Pater Massias, der fulgte med, havde indtaget sin plads. Pater Fourcade stod på perronen, støttet til doktor Bonamys arm. Berthaud og Gérard tog afsked med damerne, Raymonde gik ind til fru Désagneaux og fru Volmar og hendes moder ilede hen til deres vogn, hvor hun kom, netop som Guersaint ville stige ind. Folk fo'r endnu frem og tilbage i det sidste øjebliks hastværk, der hørtes ivrig råben og kalden langs hele toget, foran hvilket man havde spændt lokomotivet, en strålende kobbermaskine, der lyste som en sol. Pierre hjalp Marie over det høje vogntrin, da hr. Vigneron kom farende i fuld galop:

"Den gælder! Den gælder!" råbte han, svingende sin returbillet, og så galopperede han videre for at meddele sin kone denne glædelige efterretning.

Da Guersaints var kommet til sæde, blev Pierre endnu et øjeblik stående på perronen med doktor Chassaigne, der faderligt sluttede ham i sine arme. Pierre ville have, at han skulle komme til Paris og bo der, men den gamle mand rystede på hovedet:

"Nej, nej, kære barn ... jeg bliver her! ... de er her, og dem kan jeg ikke forlade ..."

Og så tilføjede han i en rørt tone:

"Farvel, og lev vel!"

"Nej – ikke lev vel – på gensyn, kære doktor!"

"Ja – farvel ... kommandøren har ret! – intet er så sødt som at dø – som at leve hinsides graven!"

Baron Suire befalede nu, at de hvide flag skulle bort, og betjentenes tilråb lød mere indtrængende:

"Behag at stige ind! Toget går!"

I fru Jonquières vogn talte søster Hyacinthe sine patienter: Grivotte, Elise Rouquet, Sophie Couteau var på plads, fru Sabathier sad overfor sin mand, der med halvlukkede øjne tålmodigt ventede på, at toget skulle gå.

Men nu spurgte vi:

"Madame Vincent? Hvorfor er madame Vincent ikke med?"

Søster Hyacinthe havde bøjet sig ud ad vinduet for at nikke til doktor Ferrand henne i marketenderivognen. Hun udbrød nu:

"Der kommer madame Vincent!"

Og der løb hun over skinnerne – forpustet og forhastet, ligbleg og forskræmt ... Pierre så uvilkårligt efter lille Rose – hun var borte. Moderens arme var tomme!

Alle dørene blev nu smækket i, den ene efter den anden ... alle var på plads, toget klar til afgang. Lokomotivet pustede og stønnede, en skarp tone slap ud af damppiben. Solen kom helt frem bag det lette tågeslør, den kastede en stråleglans over det gyldne maskineri, der syntes at ville fare afsted til paradis med alle sine muntre og barnligt glade passagerer. Alle de syge syntes helbredte – selv de, der vendte tilbage med uforrettet

sag, bragte håbets skønne gave hjem og glædede sig over dem, der havde haft lykken med sig. Næste gang blev de måske benådede, miraklet i dag var dem en sikker forjættelse om morgendagens mirakel! I alles hjerter brændte ønsket om liv og lykke, og håbet var uslukkeligt i deres sjæl! Derfor hørtes overalt i vognene latter og munter tale: "Vi ses igen ad åre! Vi kommer snart igen!" lød fra hver en kupé! Og de små nonner klappede i hænderne. Nu skulle der synges og bedes som før. Hymnen lød i vældig kraft fra otte hundrede pilgrimmes læber:

"*Magnificat anima mea dominum ...*"

Omsider troede stationsforvalteren at kunne give det endelige signal til afgang. Han løftede hånden, atter skingrede fløjten, maskinen sattes i gang, og som en sol rullede det lysende, gyldne lokomotiv ud af banegården. På perronen stod pater Fourcade lænet til doktor Bonamy. Han havde svære smerter i benet, men hilste ikke desto mindre med smilende ansigt sine kære børn, mens Berthaud, Gérard og baron Suire dannede en anden gruppe og doktor Chassaigne og hr. Vigneron vinkede med deres lommetørklæder. Smilende, fornøjede ansigter sås endnu ved vinduerne, fru Vigneron løftede lille Gustave op, i lang tid kunne man se Raymondes buttede, hvide hånd vinke, og med taknemmelige tårer så Marie Lourdes forsvinde bag de grønne skove.

Imidlertid brusede toget frem, maskinen glimtede som guld i solen, og fra vognene lød den mægtige sang:

"*Et exsultavit spiritus meus in Deo salutari meo*."

4

Atter rullede det hvide tog tilbage til Paris og i den tredje klasses waggon overdøvede de højt syngende stemmer på ny hjulenes rumlen. Det var de samme mennesker, det samme bevægelige hospital, som man kunne overskue, da skillerummene kun gik halvt op til loftet. Samme overfyldning, samme uorden; halvt skjult under bænkene lå koste, børster, svampe, kummer og kander. Rundt om, hvor man kunne putte noget hen, var bunker og stabler af pakker, kurve, poser; nogle hobede sig op i krogene, andre hang og dinglede på messingknagerne. De samme nonner, de samme opsynsdamer med deres patienter mellem de raske pilgrimme, der allerede stønnede i den kvalme luft. Og helt henne i den bageste kupé sad de samme ti kvindelige pilgrimme stuvet sammen, unge og gamle, alle lige grimme og bedrøvelige, alle syngende af fuld hals, skingrende og falsk.

"Hvornår mon vi er i Paris?" spurgte hr. Guersaint Pierre.

"I morgen eftermiddag ved totiden, tror jeg," lød svaret.

Maries blik hvilede nu på den unge præst med et forskende, bedrøvet udtryk, som pintes hun af en eller anden ny bekymring for sin ven, en bekymring, hun ikke turde give luft. Dog smilede hun, da hun sagde:

"To og tyve timers jernbanekørsel! Det bliver dog mindre trættende end rejsen til Lourdes!"

"Ja," svarede faderen, "vi har jo mistet flere af vore rejsefæller ... nu har vi meget bedre plads!"

Madame Maze var borte, Maries trillevogn fyldte ikke bænken ... og lille Sophie var sat over i den nærmeste kupé, hvor

broder Isidores plads var tom, hans søster tog for resten heller ikke med til Paris, men blev hos en from dame, der havde fæstet hende som enepige. Søster Hyacinthe og fru Jonquière kunne ligeledes røre sig nu, da stakkels madame Vêtu var død og borte. Elise Rouquet sad hos lille Sophie, kun parret Sabathier og Grivotte havde de beholdt for at kunne være dem behjælpelige, hvis noget skulle hænde.

Sådan havde de indrettet sig, og der kunne på denne måde nok blive råd til at sove en smule og hvile sig efter de besværlige dage og nætter på hospitalet i Lourdes.

Nu var det sidste vers sunget til ende, og damerne havde fået deres sager ordnet. Det havde ikke været så let at bringe de nye blikdunke med Lourdesvandet til at stå, lidt plads var der jo i kupéen. Gardinerne havde man trukket for vinduerne, for solens skrå stråler trængte ind. Heldigvis havde de sidste nætters heftige regnskyl dæmpet støvet, det var altid en ubehagelighed mindre, og aftenen blev sikkert kølig.

Desuden var de rejsende raskere, de mest lidende patienter var døde, og de øvriges smerter var ligesom døvet af trætheden, der var nær ved at overvælde hele selskabet. Snart kom den reaktion, der følger efter alle heftige sindsbevægelser, en vis behagelig sløvhed sneg sig efterhånden over alle de tilstedeværende – både de syge og de raske pilgrimme. Indtil Tarbes var hver og en beskæftiget med at finde sig til rette, og da de forlod denne station, rejste søster Hyacinthe sig og klappede i hænderne:

"Kære børn! Vi må ikke glemme at takke den allerhelligste jomfru, der har været så nådig imod os! Nu beder vi en rosenkrans!"

Og hele waggonen sagde med hende den første rosenkrans, bestående af de fem glade mysterier: Bebudelsen, besøgelsen, fødslen, renselsesfesten og den genfundne Jesus ... så istemtes salmen: *Lad os beskue den hellige ærkeengel*, og stemmerne lød så højt, at bønderne på markerne løftede hovedet fra deres arbejde, mens det syngende tog rullede forbi.

Marie beundrede det vidtstrakte landskab, den store himmelbue, der efterhånden klarede op og strålede i det dybeste blå. Det var en dejlig dags skønne slutning. Og hendes øjne fæstede sig på Pierre, tilslørede af stum bekymring, da hun pludselig blev revet ud af sine egne tanker ved en voldsom hulken. Salmen var til ende. Madame Vincent brød ud i fortvivlelse, stønnede halvkvalt af gråd:

"Å, å, min stakkels, lille engel, min skat, min egen yndige Rose ..."

Hun havde hidtil siddet ganske stille, hensunket i sin sorg, helt optaget, mørk, med fast tillukket mund og sammenknebne øjne, som om hun ikke ville se eller høre sine omgivelser, rugende over sin smerte. Men nu så hun sig om, og hendes blik faldt på en rem i et hjørne af kupéen, en læderrem, som hendes barn havde rørt ved, leget med, og dette syn bragte hendes tårer til at strømme, vakte hendes fortvivlelse til nyt liv.

"Å, min stakkels, søde Rose! Hendes lille hånd rørte ved denne rem, hun holdt på den, så på den, det var hendes sidste legetøj ... å, her sad vi begge to, hun var ikke død, jeg holdt hende i mine arme! Og hvor var det godt at have hende siddende på mit skød ... nu er hun borte, jeg skal aldrig mere se hendes lille, dejlige ansigt ... å – å – min egen Rose, min skat, mit barn ..."

Forvildet og hulkende så hun sig om, bredte armene ud, som vidste hun ikke, hvad hun skulle gøre med dem, siden hun ikke mere brugte dem til at trykke det syge barn op mod sit bryst, hun havde jo i så mange dage, i så mange uger båret det, at det nu var, som havde de revet hendes halve legeme bort fra hende!

Pierre og Marie søgte efter kærlige og trøstende ord, prøvede at berolige den ulykkelige moder. Efterhånden kom hun da så meget til sig selv, at hun kunne fortælle dem om det Golgatha, hun havde besteget efter barnets død i grotten, da hun i regn og torden var flygtet bort.

Hun vidste ikke, hvor længe hun havde vandret om, blændet af sine strømmende tårer, forpisket af vind og storm. Hun mindedes ikke, hvilke gader hun havde passeret på sin gang gennem denne afskyelige by, hvor børn dræbtes, i dette Lourdes, som hun forbandede!

"Å – hvad ved jeg, hvad ved jeg!" hulkede hun, "der var nogle rare folk, som tog sig af mig, jeg kender dem ikke, de boede et steds, Gud ved hvor! … højt oppe, langt borte, ved den anden ende af byen … men det må have været fattigfolk, for jeg husker, jeg var i et rigtig fattigt kammer med mit søde, elskede barn, ak, hun lå kold og stiv på sengen, hvor havde de lagt hende …"

Atter overvældedes hun af sorg, gennemrystedes af sønderrivende hulken.

"Nej, nej, jeg ville jo ikke slippe min lille skat, ikke lade hende blive her i denne afskyelige by … så ved jeg ikke rigtig, men jeg tror, de folk gik med mig – mange steder, å, mange steder hen. Vi var hos en hel del herrer, der havde med pilgrimstogene at gøre … og med jernbanen … jeg sagde hele tiden: hvad kan det nu skade dem, om jeg bringer hende hjem til Paris i mine

arme? … jeg har jo båret hende her hen på den måde … ingen skal mærke, at hun er død, de kan jo tro, hun sover … og så råbte alle de myndige personer jo op … sendte mig bort, som om jeg forlangte de frygteligste ting. Jeg blev vred og grov til sidst … Herregud! Når man lader så syge mennesker drage afsted, når man gør så mange anstalter, burde man såmænd også tænke en smule på de døde … og så på banegården … ved De, hvad de forlangte af mig … 300 francs … ja, for det er nok taksten! Gud fader i Himlen! … 300 francs! Af mig, der kom hertil med halvanden franc i min lomme, og nu har fem sous tilbage! … jeg tjener ikke 300 francs, om jeg så syr fingrene itu i et halvt år … de skulle hellere have forlangt mit liv … det havde jeg gerne givet dem … 300 francs! … 300 francs for det stakkels, lille legeme, der ikke vejede mere end en fugleunge, og som jeg – å – å – så gerne ville have med mig hjem … have bragt hjem igen her på mit skød …"

Og nu stammede hun frem en hel masse klager:

"Å, ja, de stakkels mennesker, de var såmænd så rare, snakkede så godt for mig … En fattig syerske som jeg måtte tage tilbage til Paris, og desuden var det jo ufornuftigt ikke at benytte min returbillet, jeg skulle afsted med dette tog … de sagde også, at man måtte tage tingene, som de faldt, når man ikke var rig. De rige, de har lov til al ting … de kan gøre med deres døde, hvad de vil … og så husker, så husker jeg ikke mere … jeg vidste besked hverken med tid eller sted… jeg kunne aldrig have fundet vej til stationen. Efter at vi havde begravet min lille, elskede engel i en lille krog mellem to træer, måtte folkene tage mig med sig – jeg var vel halvt vanvittig, og de trak mig afsted, de skubbede mig herind i vognen, ligesom toget

skulle til at gå ... men – å – å – det er mig, som havde de revet mig hjertet ud af livet og puttet det ned i den sorte jord – å – det er rædselsfuldt – grusomt ..."

"Stakkels menneske," mumlede Marie.

"Fat mod! Bed den hellige Gudsmoder om hjælp, hun trøster altid de sorgfulde!"

Men nu fo'r den ulykkelige op i vrede:

"Det er ikke sandt! Den hellige jomfru bryder sig fejl om mig! Den hellige jomfru er en løgnerske! Hvorfor skulle hun narre mig? Aldrig var jeg rejst til Lourdes, hvis jeg ikke havde hørt den stemme i kirken! Så ville min søde Rose måske leve endnu, det kunne jo være, at doktoren der hjemme i Paris kunne have frelst hende ... jeg har aldrig rendt præsterne på døren i mine dage ... ak, jeg vidste det så godt! Den hellige jomfru er løgn og bedrag! Der er slet ingen Vorherre til!"

Og sådan rasede hun i fortvivlelsens ophidselse, hun spottede Gud med al folkets oprigtighed, skreg så heftigt i sin jammer, at søster Hyacinthe endelig skred ind:

"Ti nu stille, stakkels, ulykkelige menneske! Vorherre straffer Dem netop, fordi De tager så vildt på Deres sorg!"

Dette optrin havde varet en stund, nu rullede toget i fuld fart forbi Riscle, og nonnen klappede på ny i hænderne, gav tegn til, at salmen: *Laudate, laudate, Mariam* skulle afsynges.

Madame Vincents hulken druknede i sangen, og lidt efter sad hun stille, hun var træt, kunne ikke mere, holdt hænderne trykket imod de forgrædte øjne.

Efter salmen viste hele rejseselskabet de umiskendeligste tegn på træthed. Kun søstrene var stadig vågne og raske, de var

så vant til at beherske sig, og deres hvide hovedtøj og brystsmæk lyste op mellem de forvågede ansigter.

Fru Jonquière havde næppe lukket et øje i disse fem døgn, hun sad nu og nikkede, idet hun gjorde fortvivlede anstrengelser for at holde sig vågen. Forresten var hun henrykt over sin rejse og kom hjem med hjertet fuldt af overstrømmende glæde. Først havde hun fået datteren forlovet, og desuden bragte hun grottens stolthed og triumf med sig – det store vidunder, om hvilket alle talte … hun satte sig for at sove rigtig ud denne nat, trods waggonens rysten. Dog var hun en smule ængstelig for Grivotte, hvis væsen forekom hende besynderligt, desuden så hun meget ophidset ud, med feberglødende øjne og røde pletter på kinderne.

Ti gange havde fru Jonquière forgæves bedt hende sidde lidt stille og lukke øjnene. Heldigvis var de andre patienter ikke besværlige. Rolige og overtrætte var de fleste ved at slumre ind. Elise Rouquet havde købt sig et stort, rundt lommespejl og kunne ikke blive ked af at betragte sit billede, hun syntes, hun så forandring hvert kvarter, fandt sit ansigt ligefrem kønt, smilede og kneb læberne sammen med kokette miner, nu, da hendes skrækindjagende træk begyndte at blive menneskelige.

Lille Sophie sad og legede nok så artigt, hun havde af gammel vane trukket sko og strømpe af sin mirakelfod, under påskud af, at der bestemt måtte være en sten i skoen, og da ingen af selskabet bekymrede sig om foden, gav hun sig til at lege med den, som om den var en dukke.

Hr. Guersaint havde rejst sig op, støttet på skillerummet betragtede han Sabathier.

"Å, fader," udbrød Marie pludselig, "se dog dette mærke i bænken. Det er hjulene af min vogn, der har skåret det."

Dette spor af overståede lidelser gjorde hende så glad, at hun et øjeblik glemte sin skjulte sorg. Som hos madame Vincent ved synet af remmen, vaktes hos Marie mindet om det lange martyrium ved dette mærke i træet.

"Tænk blot! For næppe fire dage siden lå jeg her og kunne ikke røre en fod, og nu, nu kan jeg gå og løbe, føler mig så rask og stærk, å, Gud ske evig tak!"

Pierre og faderen smilede til hende. Derpå lød hr. Sabathiers resignerede stemme:

"Ja, det er sandt, man genfinder lidt af sit eget væsen i de ting, der omgiver en, og når man genser dem, taler de om glæde eller smerte, om det, der opmuntrer og bedrøver ens sind!"

Det var de første ord, han udtalte siden afrejsen fra Lourdes, hans kone, der flere gange havde spurgt ham, om han havde smerter, havde kun fået en benægtende hovedrysten til svar. Han led ikke, men han var synligt overvældet af modløshed.

"Se nu til mig!" fortsatte han, "da vi kørte her ned, sad jeg og talte friserne i loftet der. Tretten var der fra lampen til døren ... nu har jeg igen talt dem, tretten – selvfølgelig – og så er der den messingknap ved siden af mig. De kan slet ikke forestille Dem de drømme, jeg havde, mens jeg så den skinne og lyttede til præstens historie om Bernadette. Ja, jeg drømte, jeg var rask, og gjorde den rejse til Rom, som jeg nu i tyve år har talt om ... jeg kunne gå, ja spadserede omkring, kort sagt, dejlige drømme – og nu ruller vi hjemad, der er stadig 13 friser, og knappen

skinner, og jeg sidder på samme plet med mine lamme ben. Ja, summa summarum, jeg er og bliver et gammelt udueligt dyr!"

To tunge tårer randt ham ned over kinderne i denne opgivelsens bitre stund. Men så løftede han atter den brede pande og den store, hårdnakkede hage.

"Det er syvende år, jeg rejser til Lourdes, og den hellige Gudsmoder har ikke bønhørt mig. Men derfor vil jeg alligevel næste år tage herhen. Man kan jo aldrig vide, om hun da ikke vil benåde mig!"

Han gjorde ikke oprør. Og Pierre undredes højligt over den urokkelige tro, der boede i denne forstandige og dannede mands sjæl. Hvor heftigt måtte hans trang til lykke, hans krav på sundhed dog ikke være, når de sådan forblindede og døvede hans forstand.

Han *ville* frelses, frelses trods al mulig sandsynlighed, selv når forsøget så mange gange var glippet. Og nu forklarede han, at han mente, han ikke havde været tilstrækkelig opmærksom i grotten, han havde ikke samlet sig, men været noget adspredt – små synder, som muligvis havde stemt den hellige jomfru mindre gunstigt for ham. Næste år skulle han nok opføre sig bedre.

"Men – har De hørt, hvordan det gik den stakkels mand, hvis rejse jeg har betalt? Han havde en udpræget tuberkulose – nå – han er komplet helbredet!"

"Nej virkelig? tuberkulose?" udbrød Guersaint.

"Ja – så sandt jeg sidder her! Helbredet som ved trylleri! … jeg så ham ved afrejsen – gul, ussel og afmagret – og han besøgte mig så i Lourdes på hospitalet – aldeles forvandlet! – nå, jeg gav ham fem francs!"

Pierre undertrykte med møje et smil, for han havde af doktor Chassaigne hørt den historie. Den omtalte person var en simulant, som nu endelig var opdaget af doktor Bonamy efter at han i tre år havde narret kontoret. Hver gang blev der betalt for ham alle vegne, og han drog hjem overlæsset med milde gaver. Han havde været sygepasser på et hospital i Paris og forstod at male sig efter den sygdom han simulerede. En gang var det lamhed, en gang en knude og nu tredje gang tuberkulose, og det var ved et rent tilfælde, at doktor Bonamy havde gennemskuet fyrens træskhed. Forresten havde De Hellige Fædre befalet, at denne historie skulle neddysses. Hvad nyttede det at råbe sådan ud og give en sådan skandale til pris – der var aviser nok, som gjorde nar ad mirakelhelbredelserne! Desuden var simulanterne mærkeligt nok temmelig sjældne – trods de mange morsomme historier, fritænkerne kunne fortælle om Lourdes. Ak, den menneskelige lettroenhed og uvidenhed var jo tilstrækkelig!

Sabathier var meget optaget af, at Himlen havde helbredet den mand, han havde fået dertil, mens han selv sad hen i sin elendighed – han sukkede og vedblev med et ubetydeligt anstrøg af misundelse:

"Hvad skal man sige? Den hellige Gudsmoder ved bedst, hvad hun gør ... hverken De eller jeg vil kræve hende til regnskab, vel? Hvis hun måtte behage at kaste sine øjne på mig, vil hun altid finde mig ventende ved sine fødder ..."

Ved Mont-de-Marsan sagde de den anden rosenkrans, de fem smertelige mysterier: Jesus i Gethsemane have, hudflettelsen, tornekronen, Jesus bærende sit kors, Jesus udåndende på Golgatha!

Og derefter spiste man til middag, for toget standsede først klokken elleve i Bordeaux. Alle kurvene var fulde af gode sager, foruden mælk, kødsuppe og chokolade, der blev sendt rundt fra marketendervognen. Måltidet foregik under latter og spøg, man byttede fødemidler, det var som en skovtur, hvor hver bringer sin mad med. Og de rullede forbi Morcenx, da man pakkede levningerne ned i kurvene igen.

"Så – kære børn!" sagde søster Hyacinthe, "nu siger vi vor aftenbøn!"

Så lød en forvirret summen over hele vognen, de rejsende takkede Gudsmoder for en lykkeligt tilendebragt dag og bad en bøn for levende og døde.

"Klokken ti – når vi kommer til Lamothe, må alle tie stille. Men jeg tror, vi gerne lægger os til ro – der er vist ingen, der behøver at vugge os i søvn i aften!"

Denne bemærkning vakte almindelig munterhed. Klokken var blevet halv ni, natten bredte sig over landet, kun på højderne dvælede et dæmpet tusmørkeskær, mens de lavere egne blev dækket af mørket. Toget brusede ud på en endeløs slette, ud i skyggehavet under den sorteblå, stjernebesåede himmel.

I det sidste kvarters tid havde Pierre holdt øje med Grivotte. Mens de fleste pilgrimme satte sig tilrette og lænede sig op i hjørnet for bedre at finde hvile, stod hun med et op, klamrede sig til skillerummet, som om hun blev grebet af en pludselig angst. Og i lampens gule skær så hun dødningebleg og frygtelig forpint ud.

"Frue, frue – se på hende – nu falder hun om!" udbrød præsten, idet han kaldte på fru Jonquières, der sad med lukkede

øjne og var lige ved at falde i søvn.

Hun fo'r op, men søster Hyacinthe var allerede kommet hende i forkøbet. Hun strakte armene ud, og Grivotte segnede om under et voldsomt hosteanfald. I fem minutter kæmpede den ulykkelige med heftige kvælninger, hendes hele legeme rystede, og pludselig løb blodet i strømme ud at munden på hende.

"Å Gud! – å Gud! Nu begynder det igen!" jamrede fru Jonquières. "Jeg havde mine anelser – jeg var hele tiden bange. Hun var så underlig, den stakkel! ... vent, lad mig komme hen til hende ..."

Men det ville søsteren ikke høre noget om:

"Nej, nej, frue, sov De nu lidt. Jeg skal nok tage mig af hende ... De er ikke så vant til dette arbejde ... De ender med at blive syg ..."

Og så tog hun Grivotte og støttede det blege hoved mod sin skulder, mens hun forsigtigt tørrede det blodige skum af den syges læber. Anfaldet var omtrent forbi, men den ulykkelige var så udmattet, at hun næppe kunne stamme:

"Å, å, – det er ikke noget, det har intet at betyde – jeg er rask – aldeles rask."

Pierre var aldeles forfærdet. Dette frygtelige tilbagefald havde slået alle de rejsende med rædsel; nu da den syge var ved at blive rolig, satte de andre sig ganske stille til rette, intet ord hørtes i waggonen. Og Pierre måtte tænke på Grivottes sygdom – et højst mærkeligt tilfælde – han så hende i Lourdes hoppe og danse, spise forslugent, tale og le, følge med processionen strålende af glæde – og nu lå hun her og spyttede blod, gispende, som skulle hun opgive ånden – hendes ansigt var

gråblegt, sygdommen havde aldeles fået overtaget! Var dette da en særegen art phtisis? Eller var det en helt anden sygdom, der roligt skred frem ad sin ødelæggende bane midt i lægernes modstridende erklæringer? Han skuede ud over et uvidenhedens og fejltagelsernes hav, over det mørke, som videnskaben bestræbte sig for at sprede! Og han så sin gamle ven doktor Chassaigne trække på skuldrene, mens doktor Bonamy med uforstyrret ro "konstaterede" sine mirakelhelbredelser – så urokkelig sikker på, at ingen kunne bevise ham umuligheden af disse kure, lige så lidt som han ville have været i stand til at bevise deres mulighed.

"Å – jeg er ikke bange!" lød Grivottes hæse stemme på ny, "de sagde jo alle sammen, at jeg var rask ... aldeles rask! ..."

Toget rullede afsted, bruste frem i nat og mørke. De rejsende strakte sig ud for at kunne hvile mageligere. Madame Vincent fik en pude stukket ind under sit stakkels, værkende hoved – hun var lydig og føjelig som et barn – lagde sig til at sove uden indvending, mens store, stumme tårer rullede ned over hendes magre kinder. Elise Rouquet havde også en bænk for sig selv, og hun gjorde nu toilette for natten, bandt sit sorte tørklæde om håret, så sig for sidste gang i spejlet, om det klædte hende. Og atter undredes Pierre, han kunne ikke nægte, at Elises ansigt var i rask fremadskridende bedring. Her var han atter ude på usikkerhedens vildene hav. Var dette heller ingen lupus? Var det kun en ukendt sårdannelse af hysterisk oprindelse? Eller kunne man tænke sig, at det var en endnu ikke tilstrækkelig undersøgt gren af lupus, der skrev sig fra hudens utilstrækkelige ernæring og kunne helbredes ved en voldsom sindsrystelse? Dette var et

mirakel, med mindre sygdommen igen ville tage overhånd, som tilfældet havde været med Grivotte.

Klokken var ti, hele waggonen var ved at slumre ind, da toget forlod Lamothe. Søster Hyacinthe, der havde lagt Grivottes hoved til hvile på sit skød og derfor ikke kunne rejse sig op, sagde nu med dæmpet stemme, der overdøvedes af hjulenes rumlen:

"Stille, stille børn!"

Men der var noget, som vedblev at rasle og røre sig i kupéen ved siden af, en lyd, hvis oprindelse søster Hyacinthe til sidst opdagede:

"Sophie!" udbrød hun, "hvorfor sidder du og sparker til bænken? Du må virkelig sove, mit barn!"

"Jeg sparker slet ikke til bænken! … det var en nøgle, jeg kom til at træde på …"

"Hvad for noget? en nøgle? lad mig se den!"

Hun undersøgte den. En fattig, slidt, gammel nøgle var det! De rejsende ledte alle i deres lommer – men ingen af dem savnede noget.

"Den lå der i det hjørne," fortsatte Sophie, "den må bestemt tilhøre manden."

"Hvilken mand?" spurgte søsteren.

"Manden, der døde, vel sagtens!"

Ham havde de allerede glemt. Søster Hyacinthe tænkte sig om – jo nu huskede hun tydeligt, at der var faldet noget ud af hans lomme, da hun stod og tørrede sveden af hans pande.

Hun vendte og drejede nøglen, vedblev at betragte det stakkels, unyttige stykke, der aldrig mere skulle åbne en ukendt dør i den store vide verden … hun gjorde mine til at putte den i

lommen, havde en sælsom medlidenhed med dette lille, ydmyge redskab – det eneste, der var tilbage af den stakkels ejermand, men så tænkte hun på, at man ikke tør hænge ved jordiske ting, og ud ad vinduet kastede hun den så – ud i nat og mørke.

"Sophie! Nu leger vi ikke mere – nu sover vi! Stille! Stilhed overalt, kære børn!"

Men først efter det korte ophold i Bordeaux faldt der fuldstændig ro over waggonen. Klokken var også halv tolv. Fru Jonquière kunne ikke mere kæmpe mod søvnen, hun lå støttet op mod skillerummet med et lykkeligt smil om læberne. Sabathiers sov ligeledes aldeles stille, mens man hørte en let snorken fra den kupé, hvor Sophie og Elise Rouquet lå hver på sin bænk. Nu og da lød en kvalt jamren, et stønnende suk fra stakkels madame Vincent, der pintes af onde drømme. Kun søster Hyacinthe sad der lysvågen – hun betragtede nu og da Grivotte, der lå aldeles stille, og hvis åndedræt med en rallende lyd trængte sig over de blege læber. Over hele denne rullende sovesal bredte søvnen sin fred. Alle pilgrimmene hengav sig til dens søde glemsel, mens toget rystende og brusende fo'r frem, mens lampernes gule, flakkende skær oplyste de nikkende hoveder og de slapt nedhængende arme. I den bageste kupé sås de ti kvindelige pilgrimme, gamle og unge, alle lige grimme og tarvelige – søvnen syntes at have overrasket dem midt i sangen, for deres munde stod åbne. Og over alle disse stakkels mennesker svævede en sælsom sørgmodig stemning, trætte og udmattede som de var af fem dages vanvittig ophidselse og vilde forhåbninger – nu var det forbi, nu rullede de hjemad og skulle i morgen vågne op til det daglige livs grå virkelighed!

Og så forekom det Pierre, at han og Marie var alene. Hun havde ikke villet lægge sig på bænken – hun sagde, hun havde ligget udstrakt længe nok i syv samfulde år, og han havde sat sig hen ved siden af hende for at gøre plads til hendes fader, der efter det lille ophold i Bordeaux atter var faldet hen i en rolig, barnlig slummer. I dette øjeblik rullede toget hen over en slette – det gled frem med en svævende bevægelse, som blev det båret det af umådelige vinger. Gennem det halvt åbne vindue trængte en mild kølighed ind fra de mørke marker, hvor man ikke så et eneste lys.

Pierre så på hende, hun havde lukket øjnene, men han følte, at hun ikke sov, hun sad og nød denne storslåede fred, mens hjulene dundrede, og vognene i fuld fart fo'r gennem mørket, og så lukkede han også øjnene, sank hen i drømmerier.

På ny fremmanedes fortiden, det lille hus i Neuilly, det kys, de havde givet hinanden ved den blomstrende tjørnehæk under træerne, hvori solen kiggede ned til dem gennem løvtaget.

Hvor var det langt borte alt sammen, og dog havde det kastet lys over hans hele tilværelse! Så kom den bitre adskillelsens stund, da han blev præst. Hun skulle aldrig blive kvinde, derfor kunne han gerne sige verden farvel! Men den gang ejede han sin barnetro, den kunne have været ham en evig trøst og støtte! Hvor havde han dog bedt om at genvinde den! Han havde forsøgt alt: var rejst til Lourdes, havde en kort stund håbet at kunne tro, hvis Marie blev helbredet – og så var dog al ting styrtet sammen, da alt var sket, som videnskaben havde forudsagt. Deres uskyldige og rene kærlighedshistorie, deres lange, smertefulde idyl, deres tårevædede ømhed drog forbi hans sjæls øje … Marie var jo selv rejst til Lourdes med det

forsæt at bede om hans helbredelse. Hun havde gættet hans sørgelige hemmelighed! Mens processionen, mens de tusinde lys vandrede forbi dem, da de sad der i de usynlige rosers duft, havde de bedt for hinanden, og i grotten havde hun kun tænkt på ham, kun bønfaldet den hellige Gudsmoder om at helbrede hans syge sjæl, hvis hun kun kunne udvirke en nådesbevisning hos sin guddommelige søn. Og endelig, da hun selv var helbredet, da hun på kærlighedens og taknemmelighedens vinger steg op til basilikaens dør, havde hun troet, hun var bønhørt, havde hun udtalt sin fryd over, at de to *sammen* var frelste.

Ak, denne løgn. Denne barmhjertige løgn, den vildfarelse, som han ikke nænnede at rive hende ud af, den hvilede nu så tungt på ham, den var ved at knuse hans hjerte. Det var den sten, der murede ham inde i hans frivillige grav.

Han mindedes det fortvivlelsens anfald, der havde grebet ham i kryptens skygger. Hans hulken og gråd, hans vilde oprør imod skæbnen, hans attrå efter at beholde hende for sig selv, gøre hende til sin egen, da han jo vidste, hun holdt af ham. Hele den lidenskab, der havde stormet gennem hans sjæl, og som lidt efter lidt havde lagt sig, druknet i tårernes flod.

For ikke at ødelægge hendes renhed, hendes uskyldige tro, havde han svoret en dyr ed, svoret at lyve for hende, og denne ed pinte ham nu med dødskvaler.

Og midt i drømmerierne fo'r en gysen gennem Pierre. Ville han have kraft nok til at holde sin ed?

Mens han stod og ventede på banegården, havde han da ikke følt en sælsom skinsyg utålmodighed efter at få hende bort fra Lourdes, som hun elskede, og havde han ikke i sit inderste

næret et hemmeligt håb om, at hun ville vende tilbage til ham, når hun havde forladt miraklernes by? Hvis han ikke havde været præst, ville han jo have ægtet hende. Ak, hvilken lyksalig tilværelse kunne de ikke have haft. Dette var jo den eneste fuldkomne lykke her på Jorden.

Og hans drøm antog nye former. Han så sig som hendes ægtemand, og hans sjæl bævede af en sådan fryd, at han næppe kunne fatte, hvorfor det ikke kunne blive virkelighed. Hun var uskyldig som et tiårs barn, han skulle lære hende alt, forme hendes unge sjæl. Hun skulle komme til at forstå, at denne helbredelse, som hun nu tilskrev den hellige jomfrus almagt, var et værk af den eneste moder, den store og rolige moder natur.

Men alt som han således ordnede tingene, sneg sig en sælsom hellig rædsel over ham, en rædsel, der bundede i hans religiøse opdragelse. Store Gud! Kunne den menneskelykke, han ville give hende, veje op mod den barnlige uskyldighedstilstand, hvori hun nu levede? Og hvor ville han ikke bebrejde sig sin handlemåde, hvis hun ikke blev lykkelig? Og hvilket forfærdeligt drama! Hvilken opsigt ville det ikke gøre, dersom han kastede præstekjolen og ægtede den mirakelhelbredte, ødelagde hendes tro og fik hendes samtykke til vanhelligelsen.

Og dog var denne handling modig og rigtig, kun ved den kunne han og hun komme til at leve livet! Hvorfor turde han da ikke? En frygtelig sørgmodighed lagde sig over ham, han hørte kun sit eget forpinte hjertes banken.

Toget rullede afsted med den svævende bevægelse som af uhyre vingeslag. Kun søster Hyacinthe vågede, mens alle de

andre sov udmattelsens, overanstrengelsens søvn. Nu bøjede Marie sig hen imod Pierre og hviskede:

"Det er underligt, kære ven! ... jeg er ved at segne om af trang til hvile, og søvnen flygter dog fra mine øjne."

Derpå smilede hun og tilføjede:

"Det er vist Paris, der tumler om i mit hoved!"

"Hvad mener De med det?"

"Jo, jeg sidder og tænker på, at den store, vidunderlige by venter mig, at jeg snart skal være der – å – jeg kender jo endnu intet til Paris, og nu skal jeg jo leve og bo der! ..."

Atter blev Pierres sjæl grebet af ængstelse. Han havde nok tænkt sig det, hun kunne ikke være hans, de andre ville tage hende fra ham. Paris tog hende, så såre Lourdes havde sluppet hende. Og han tænkte på, hvordan dette barn skulle blive kvinde. Den lille, snehvide sjæl ville uundgåeligt modnes, nu, da legemet ikke mere var fængslet til smertenslejet.

Han så den unge pige smilende og frisk springe rundt, gå rundt, han så hende lære alt og omsider møde den mand, der skulle fuldende hendes opdragelse og ægte hende ...

"Så De glæder Dem rigtig til Paris? De skal altså more Dem der?"

"Ak, kære ven! Hvor kan De sige sådan noget? Har vi råd til at more os? ... nej, jeg tænkte på min stakkels søster Blanche, jeg grundede på, hvad jeg muligvis kunne gøre for at hjælpe hende lidt. Hun er så god, har altid arbejdet så strengt, nu skal hun ikke være alene om at tjene vort daglige brød."

Og efter en stunds tavshed fortsatte hun, da han stadig sad tavs ved hendes side. Hendes stemme rystede af sindsbevægelse:

"Før jeg blev så syg, kunne jeg male ganske pænt. Husker De det portræt af fader? Det lignede rigtig godt, alle fandt det nok så net ... De hjælper mig, ikke sandt? ... De vil se at skaffe mig lidt at bestille?"

Derpå talte hun om den ny tilværelse, der ventede hende ... hun ville indrette sit værelse, ordne og pynte det, købe ny, blomstrede gardiner for sine første sparepenge ... Blanche havde så tit sagt, at man i de store butikker ofte fandt udmærkede ting, der slet ikke var videre dyre. Hvor det blev morsomt at gå ud sammen, hun kendte jo ingenting, havde ingenting set! Og Pierre, der et øjeblik havde følt sig lettet, blev igen grebet af kval og kvide ved hos hende at spore denne brændende trang til at leve, til at se alt, kende alt, prøve alt. Nu vågnede kvinden i hende, den kvinde, han fordum havde anet og elsket i barnet. Et yndigt, kærlighedsfuldt væsen med rosenmund og stjerneøjne, hud som mælk og blod, hår som en guldflod. Strålende og frisk i ungdommelig livslyst!

"Å – jeg skal arbejde, jeg skal arbejde! ... og more mig vil jeg også. Pierre, det har De ret i, for det er da ingen synd at være glad, vel?"

"Nej, nej, Marie, hvor kan De tro, det skulle være synd?"

"Om søndagen kan vi tage lidt ud på landet, å, langt bort, helt ud i skoven, hvor der er store træer ... i teatret kan vi også gå, hvis papa vil følge med. Der er jo mange stykker, som unge piger kan se ... men det er for resten også det samme ... bare jeg får lov at gå ud, spadsere rundt på gaderne, se på alt muligt, vil jeg være glad og lykkelig ... det er dejligt at leve, ikke sandt Pierre?"

"Jo, jo, Marie, det er dejligt!"

En isnende kulde sneg sig over ham. Han led ved tanken om, at jordelivets lykke aldrig skulle blive hans lod. Hvorfor skulle han ikke sige hende alt – han kunne næsten ikke styre sin tunge, mens hendes uskyldige tale lød i hans øren. Aldrig havde han været stedt i sværere kamp. De uigenkaldelige ord trængte sig frem med frygtelig magt.

Men atter lød hendes klare, spøgende barnerøst:

"Å, se dog på stakkels papa ... se, hvor glad han ser ud, mens han sover."

Og lige overfor dem lå Guersaint med lukkede øjne og henrykt mine, han lå lige så roligt som i sin seng, sov trygt og uforstyrret, trods togets rysten og støden, der virkede på ham som en vugges bevægelser, for resten var det samme tilfældet med de andre rejsende, de lå aldeles ubevægelige i lampernes gule, flakkende skær, og hjulenes dundren lød ustandselig og ensformigt, mens toget brusede ud i det ukendte mørke. Kun undertiden hørtes en tordenlignende bragen, når man fo'r forbi en station, over en bro, gennem en tunnel, og tog den vuggende, søvndyssende lyd atter fat, den svævende bevægelse, som af store, tyste vingers mægtige slag.

Marie tog sagte Pierres hånd. De sad her så helt alene mellem disse mennesker, der var knuste af træthed, i den dybeste fred, mens toget raslede videre i natten. Og den sørgmodighed, hun indtil da havde bekæmpet, kom nu frem igen og kastede en dyb skygge over de store, blå øjnes glans.

"Min kære Pierre! De lover mig, at De ofte vil være med os, når vi nu kommer hjem?"

Han fo'r sammen ved berørelsen af de fine, små fingre, og han stammede:

"Marie, De må huske på, at jeg ikke er min egen herre, en præst kan ikke vise sig alle steder!"

"En præst?" gentog hun, "å, ja, ja vist så, det forstår jeg godt ..."

Og nu talte hun, sagde, hvad det var for en hemmelighed, der trykkede hende og fyldte hendes sjæl med dyb sorg. Hun bøjede sig på ny hen imod ham og gentog med hviskende stemme:

"Hør, kæreste Pierre! Jeg er så frygtelig bedrøvet! Jeg lader, som om jeg var glad, men jeg går med døden i hjertet ... i går talte De ikke sandhed, De løj for mig ..."

Han så forundret på hende, forstod ikke, hvad hun mente.

"Har jeg løjet for Dem? Hvordan det?"

Hun så forlegen ud, nølede et øjeblik, vovede ikke rigtig at trænge sig ind i vennens fortrolighed ... men så sagde hun, kærligt som en søster:

"Ja, De har ladet mig blive i den tro, at De også var frelst, og det var ikke sandhed! Den hellige Gudsmoder har ikke bønhørt os!"

Store Gud! Altså vidste hun det! Det var for ham et sådant slag, at han et øjeblik glemte sin sjælekval. Først ville han ikke indrømme, at hun havde gennemskuet ham.

"Men hvor kan De dog sige det? Hvorfra får De sådanne slemme tanker, Marie?"

"Å, min ven! Modsig mig ikke! Ti stille, jeg beder Dem så indstændigt. Hør – der, i Lourdes, på banegården, husker De, da den gamle mand lå og var død? Den gode fader Judaine knælede straks ned og sagde bønnen for den hedengangnes frelse, for denne oprørske sjæl! ... og jeg forstod alt, fattede

straks, hvordan det var fat med Dem, da De blev stående stiv og stum, uden et eneste ord ..."

"Men Marie ... når jeg nu forsikrer Dem ..."

"Nej, nej, De bad ikke for den døde, De tror ikke på Vorherre ... og desuden kan jeg føle det, mærke det på hele Deres væsen, se det på det bedrøvede udtryk i Deres ansigt, læse det i Deres fortvivlede blik, hver gang det møder mit. Den hellige Gudsmoder har ikke givet Dem troen igen ... hun har ikke hørt min bøn, og jeg er så ulykkelig! ..."

Hun græd, en tåre faldt på præstens hånd, som hun ikke ville slippe, og hendes sorg gjorde et dybt indtryk på den unge mand, han kæmpede ikke mere, tilstod. Hans egne øjne fyldtes med tårer, og han stammede med sagte stemme:

"Ak, Marie, jeg er også ulykkelig! Grænseløs ulykkelig!"

Så tav de en stund, begge to var hensunket i sorg over den afgrund, der skilte dem ad. Aldrig kunne de komme over den, aldrig kunne de helt forstå hinanden, tilhøre hinanden, siden Himlen selv havde nægtet at forene dem i troen!

"Og jeg! jeg, der så inderligt bad om Deres frelse!" fortsatte hun omsider med smertefuldt tonefald. "Jeg, der var så lyksalig! ... jeg syntes, at vore sjæle smeltede sammen, og det var så vidunderligt, så frydefuldt at frelses på samme på samme tid! Jeg følte kraft til at leve, kraft til at løfte en verden!"

Han svarede ikke, hans tårer randt i håbløs tavshed.

"Jeg er altså helbredet alene. Jeg skal bære denne lykke alene! Mit hjerte sønderslides, når jeg ser Dem sidde her så forladt og så sorgfuld ved siden af mig, som hun har overvældet med nåde! ... Ak, hvor den hellige Guds moder har været streng!

Hvorfor har hun ikke frelst Deres sjæl på samme tid, som hun har frelst mit legeme?"

Atter blev Pierre grebet af en mægtig trang til at tale – sige alt, rive denne uskyldige barnesjæl ud af dens Eden, lade forstandens lys skinne, forklare hende miraklet, for at livet eller naturen kunne kaste hende i hans favn efter at have fuldendt sit helbredelsens værk og sejret over sygdom og svaghed. Han var jo selv rask, hans forstand var klar, og nu græd han ikke over at have mistet sin tro – hans tårer fløde, fordi han skulle miste hende for bestandig! Men en uendelig medlidenhed fyldte hans hjerte. Nej, nej! Han ville ikke forstyrre hendes sindsro, ville ikke berøve hende troen, der måske en gang skulle være hendes bedste støtte, hendes eneste trøst i sorg og nød. Af børn og kvinder tør man ikke fordre fornuftens bitre heltemod. Han syntes næsten, det var et sjælemord. Og så tav han, mens hans tårer randt, hede og bitre i denne stund, da han opgav sin kærlighed, ofrede sin livslykke, for at hun kunne vedblive at være ren og uvidende og glad i sin uskyldighed.

"Ak, Marie, hvor jeg dog er ulykkelig! Ikke på den stenede landevej, ikke i det mørkeste fængsel er der så ulykkeligt et menneske som jeg! Ak – De ved, De aner ikke, hvor ulykkelig jeg er!"

Hun så på ham, vidste ikke, hvad hun skulle sige – slyngede armene om ham, ville trøste ham med søsterlig ømhed. I denne stund vågnede kvinden, og hun gættede hans hemmelighed, sørgede med ham over, at Guds og menneskers vilje skilte dem ad. Hun havde endnu aldrig tænkt over disse ting, men hun skimtede pludselig livet med dets lidenskaber, dets kampe og

dets lidelser, og hun søgte efter ord, der kunne dulme dette blødende hjertes sorg – hun stammede med tårekvalt stemme:

"Ja – jeg aner det, jeg ved det ..."

Og så fandt hun trøstens ord! Men som om hun anede, at kun englene turde høre dem, kastede hun et sky og undseligt blik rundt om sig. Alle sov – ikke en af pilgrimmene, ikke en af de syge havde rørt sig, endog søster Hyacinthes øjne var faldet til. Hun var slumret ind efter at have trukket skærmen for lampen i sin kupé. Kun et dæmpet tusmørkeskær oplyste nu disse skikkelsers ubestemte omrids, mens toget i flyvende part brusede frem gennem nattens endeløse mørke.

Marie rødmede forvirret; mens tårerne fortsatte at væde hendes ansigt, lagde hun sin mund tæt op til Pierres øre.

"Hør nu, min egen kære ven! Jeg har en stor hemmelighed med den hellige Gudsmoder. Jeg havde svoret ikke at betro den til et menneske – men nu er De så bedrøvet, så ulykkelig, at jeg håber, hun vil tilgive mig, når jeg betror den til Dem også!"

Og med næppe hørlig stemme fortsatte hun:

"I den frydefulde nat – den nat, De og jeg tilbragte ved grotten, gav jeg Gudsmoder et løfte! Jeg lovede hende, at hvis hun helbredte mig, ville jeg aldrig tilhøre andre end hende – aldrig gifte mig ... hun har helbredet mig, Pierre – og – hører De ... jeg vil leve og dø som jomfru!"

Ak, store Gud, hvilken fred og lise for hans syge sjæl! Som svalende dug faldt hendes ord på hans brændende hjerte. Hvis hun aldrig blev en andens, kunne hun fortsætte at være hans veninde – tilhøre ham lidt, han skulle aldrig helt miste hende. Hvor godt hun dog havde forstået hans kvide, hvor sødt hun

dog havde trøstet ham! Nu kunne han måske udholde livets byrde.

Han ville også takke hende, love hende til gengæld kun at tænke på hende, som han havde holdt af, siden de begge var børn, siden hun var den yndige lille pige, hvis eneste kys havde givet hans tilværelse duft! Men hun vinkede til ham, at han skulle tie stille, hun ængstedes for at forstyrre denne times rene glæde.

"Nej, nej! min ven! Ikke et ord mere! Det ville måske være synd ... jeg er så træt, nu tror jeg, at jeg kunne sove lidt."

Så lænede hun sit hoved imod hans skulder, og sov straks ind som en søster under sin broders beskyttelse. Han blev endnu en stund siddende vågen i opgivelsens smertefulde sødme, som de havde nydt sammen. Denne gang var ofret bragt! Han skulle vedblive at leve et ensomt liv. Aldrig skulle nogen kvinde blive hans, aldrig skulle noget barn kalde ham fader. Hans eneste trøst var stolthed over det frivillige offer; i den trøstesløse ensomhed, der omgiver alle skabninger, hvis liv er imod naturens orden.

Men omsider overvældede trætheden ham, hans stakkels øjenlåg sænkede sig, og han sov ind. Så gled hans hoved ned, hans kind berørte venindens. Hun sov som et uskyldigt barn med panden lænet imod hans skulder, så at deres hår flød sammen, hendes kongelige, gyldne lokker dækkede halvvejs hans ansigt, og han drømte sødt, omsvævet af deres fine duft. Og samme dejlige drøm besøgte visselig de to unge væsner, for deres træk fik et himmelsk forklaret udtryk, et ømt smil åbnede deres læber. De sov ved hinandens side, kyske og rolige som to børn i samme vugge.

Og dette var deres bryllupsnat, i denne stund fuldbyrdedes det åndelige ægteskab, i hvilket de skulle leve. En sød overvældende træthed, en blid, stille hengivelse, en mystisk henflygtende drøm om besiddelse midt imellem al denne elendighed og smerte, i denne jernbanewaggon, der brusende rullede afsted i nat og mørke. Timerne gled hen, timerne flygtede, hjulene dundrede, bagagen gyngede på knagerne, mens en fornemmelse af overanstrengelse hævede sig fra alle disse sovende skabninger, der vendte hjem fra miraklernes by, vendte tilbage til virkeligheden fra henrykkelsens gådefulde land!

Klokken fem, da solen stod op, for alle op af søvnen. Toget fo'r støjende ind i en stor banegård. Betjentene kaldte og råbte, døre åbnedes og smækkedes i, folk styrtede frem og tilbage i forvirret hast. Nu var de ved Poitiers, alle de rejsende i waggonen stod op, mens man talte og råbte i munden på hinanden.

Det var lille Sophie Couteau, som her skulle tage afsked. Hun kyssede damerne, trådte over skillerummet for også at sige farvel til søster Clare, som ingen havde set noget til, hun havde siddet ganske stille i sit hjørne med sine klare, gådefulde øjne. Så kom barnet tilbage, tog sin lille pakke, og var især sød imod søster Hyacinthe og fru Jonquière:

"Farvel søster, farvel frue, på gensyn! ... tak for al Deres venlighed mod mig."

"Du kommer vel igen næste år, kære barn?"

"Ja, det kan De være vis på ... det er jo min pligt ..."

"Og bliv ved at være en flink, artig pige ... vær rask, for at gøre den hellige Gudsmoder ære ..."

"Det skal jeg nok, hun har været så god imod mig, og jeg er så glad over at komme til Lourdes! ..."

Da hun stod på perronen, bøjede hendes rejsefæller sig ud af vinduet og nikkede til hende.

"Vi ses næste år! Vi ses næste år!"

"Ja, ja, tak! Vi ses næste år. Farvel. Lev vel!"

Først ved Châtellerault skulle morgenbønnen siges.

Efter opholdet ved Poitiers rullede toget videre i den friske, oplivende morgenluft. Hr. Guersaint erklærede glad som et barn, at han havde sovet ganske udmærket, trods bænkens hårdhed. Fru Jonquière følte sig også forfrisket af den hvile, hun havde fået, og som hun virkelig trængte til; for resten syntes hun, det var flovt, at hun havde ladet søster Hyacinthe være alene om at våge over Grivotte, der nu lå og rystede som et espeløv af feber, og igen hostede forfærdeligt. De andre pilgrimme rettede lidt på deres klædedragt, glattede håret, bandt hagebåndene; med spejlet i hånden sad Elise Rouquet, hun kunne ikke blive træt af at undersøge og beundre sin næse, mund, hage ... hun nød sit ansigt, kom mere og mere til den overbevisning, at hun i grunden var ret net.

Marie og Pierre blev grebet af den dybeste medfølelse ved synet af den stakkels madame Vincent, som intet kunne rive ud af hendes sløvhedstilstand. Hverken det støjende ophold i Poitiers eller de andre rejsendes livlige samtale. Hun sad og faldt sammen i sit hjørne med lukkede øjne, hun sov, plaget af onde drømme. Og mens store tårer fortsatte at trille ned over hendes kinder, havde hun taget fat på den pude, de andre havde lagt bag ved hende; nu trykkede hun den fast op mod sit bryst i lidende moderligheds pinefuldt savn. Hendes stakkels arme

havde så længe båret det døende barn, disse unyttige arme havde nu fundet puden, og de havde slynget sig om den.

Hr. Sabathier var fornøjet, da han vågnede. Mens hans hustru omhyggeligt dækkede ham til, gav han sig til at tale, hans øjne lyste, han var på ny fuld af håb og fortrøstning. Han sagde, at han havde drømt om Lourdes. Den hellige Gudsmoder bøjede sig over ham med et forjættende smil. Og lige ved siden af den stakkels Grivotte, der atter lå og stred med sine forfærdelige anfald, glædede han sig, og gentog, henvendt til hr. Guersaint med en urokkelig overbevisning:

"Å, nu tager jeg ganske rolig hjem! Næste år er jeg helbredet ... ja, jeg siger som den flinke, lille Sophie: Vi ses til næste år!"

Det var illusionens sejr over vished og kendsgerning, det evige håb, der ikke kunne dø, der skød friske skud efter hvert nederlag, voksede frem mellem ruiner.

Ved Châtellerault blev der sagt morgenbøn, Fadervor, Ave og trosbekendelsen, en bøn om en lykkelig dag: *O, Gud, giv os kraft, til at undgå alt, hvad slet er! Lad os gøre det gode, virke i det gode, tåle, hvad du må lægge på os af sorg og byrder.*

5

Og rejsen fortsattes … toget fortsatte at rulle fremad … ved St. Maure sagdes messebønnerne, ved Saint-Pierre-des-Corps trosbekendelsen. Men pilgrimmene var ikke mere så ivrige som på udrejsen, deres træthed overvældede dem efter denne lange anspændelse af alle deres kræfter. Derfor mente søster Hyacinthe, de kunne have godt af at høre noget blive læst op, og hun lovede, hun skulle bede præsten om at fortælle eller læse slutningen af Bernadettes historie, som han havde begyndt på. Men de skulle helst vente til stationen ved Les Aubrais; derfra og til Étampes var to timers kørsel, tid nok til at blive færdige uden forstyrrelse.

Og så brusede de atter forbi de forskellige stationer, gennem de samme egne. Ved Amboise sagdes en rosenkransbøn, de fem glade mysterier, og efter at en salme var sunget, sagdes ved Beaugency den anden rosenkrans, de fem smertefulde mysterier. Solen havde fra om morgenen været indhyllet i et fint tågeslør, egnen gled stille forbi, den var lidt ensformig og sørgmodig. På begge sider af vejen flød huse og træer hen i den fine grå luft uden bestemte omrids, som vage drømmesyn, mens højderne i synskredsen langsommere bevægede sig afsted med en sagte vuggen som af bølger. Mellem Beaugency og Étampes syntes toget at sagtne sin fart, rullede afsted med regelmæssig dundren, som pilgrimmene nu var så vante til, at de næppe mærkede den.

Så såre de var forbi Les Aubrais, blev madkurvene taget frem. Klokken var kvart over elleve – og efter at frokosten var spist, efter at tre Aver tre gange var sagt, trak Pierre op af Maries

rejsepose den lille bog, på hvis blå omslag sås et billede af Vor Frue i Lourdes. Søster Hyacinthe klappede i hænderne for at de skulle være stille og præsten kunne tage fat på sin læsning – hans smukke klangfulde stemme lød atter og fængslede straks disse store børn, der elskede denne mærkelige historie.

Nu var det om hendes ophold i Nevers, der fortaltes – om den unge hyrdepiges død. Men som han havde gjort de to første gange, lagde han snart bogen fra sig og benyttede egne ord og vendinger – han indflettede rørende småtræk; alt, hvad han vidste – alt, hvad han kunne slutte sig til, og atter fremmanedes for hans blik denne samme historie, så menneskelig, så sørgelig – som ingen havde fortalt ham og som havde grebet ham så dybt!

Ottende juli 1866 forlod Bernadette Lourdes. Hun rejste til Nevers, til klostret Saint-Gildard. Hun var da 22 år gammel, det var otte år siden den hellige jomfru havde vist sig for hende. Og hun tog tårevædet afsked med grotten med kirken, med den by, hun elskede, men i hvilken hun ikke kunne leve, fordi hun ikke havde fred, men forfulgtes af nysgerrighed og besøg, hyldest og tilbedelse. Hendes skrøbelige legeme kunne ikke udholde sådanne anstrengelser.

Sand ydmyghed, en virkelig forkærlighed for at leve i skyggen havde hos hende vakt ønsket om at forsvinde, skjule sig et eller andet sted, hvor ingen kendte hende, hvor ingen vidste, at hun var Gudsmoders udkårne, hvor menneskene ville lade hende have ro – hun længtes kun efter en stille tilværelse i bøn og tarvelighed og ensformigt, regelmæssigt arbejde. Denne hendes afrejse var en lindring både for hende og for grotten, hvor De Hellige Fædre var ret kede af hende og ængstedes over

hendes store uskyldighed og vaklende helbred. I Nevers kunne klostret have været et paradis for hende. Her var god luft, rummelige værelser, en stor have med dejlige træer. Og dog fandt hun her ikke den fred, hun søgte, hun kom ikke heller her til at leve den stille tilværelse, efter hvilken hun længtes så såre. Næppe tyve dage efter sin ankomst tog hun klostrets hellige dragt under navnet søster Marie-Bernard, men hun aflagde endnu ikke det afgørende løfte. Alligevel forfulgtes hun indenfor selve klostrets mure, folk kunne ikke slippe hende. Ak! Kunne man blot få lov at røre ved hende, gnide en medalje mod hendes kjole, uden at hun selv vidste det! Hun græd af træthed, dette overhæng pinte og plagede hende, oprørte hende, at hun ofte udbrød:

"Hvorfor skal jeg dog således jages og efterstræbes? Hvad er der ved mig? Jeg er jo ligesom alle andre mennesker!"

I længden blev hun aldeles melankolsk over at skulle "fremvises som et vildt dyr" – og hun stred imod så meget det lod sig gøre, ved så tit, hun kunne, at nægte at modtage besøg.

Klostrets døre var lukkede, og kun præsten fik dem til at åbne sig. Men det var allerede for meget for stakkels Bernadette. Hun kunne ikke udholde år ud og år ind at skulle fortælle samme historie, svare på de selv samme spørgsmål. Hun syntes, det var en forhånelse, en fornærmelse imod den hellige jomfru.

Men undertiden måtte hun dog give efter, når bispen i egen person kom med fornemme personer, højtstående prælater. Hun kom da frem, stille og alvorlig som altid, svarede høfligt, men så kort som muligt, og var kun glad, når hun fik lov at vende tilbage til sin stille krog. Aldrig har noget menneskeligt

væsen følt højhedens byrder mere end denne pige. En dag blev hun spurgt, om hun ikke følte sig beæret af alle disse fine besøg, og hun svarede da blidt: "Bispen kommer ikke for at besøge mig, men for at vise mig frem."

Imidlertid var hun dog glad ved sit nogenlunde rolige liv i klostrets ensformighed. Hun var så skrøbelig, så svagelig, at de gav hende noget at bestille på sygestuen. Foruden lidt sygepleje, som hun påtog sig, gav hun sig af med håndarbejde, og hun blev efterhånden rigtig flink, broderede smukke messehagler og alterklæder. Men meget ofte kunne hun helt falde sammen, og selv det letteste arbejde blev hende da uoverkommeligt. Når hun ikke holdt sengen, måtte hun sidde i en lænestol, uden anden beskæftigelse end sine bønner og sin rosenkrans eller lidt læsning. Hun morede sig meget over de skønne helgenlegender, men allermest glæde havde hun dog af Bibelen, af det Ny Testamente, hvis vidundere hun ikke trættedes af at læse. Hun mindedes da Bibelen i Bartrès, den gamle, gulnede bog, der havde tilhørt familien i over hundrede år. Hun huskede sin plejefader, når han stak en knappenål som mærke i bladet, og allerede som barn, før hun kunne læse, havde hun hørt disse historier så ofte, at hun kunne dem udenad. Især var det lidelseshistorien, der mægtigt greb hende. Hun kunne sidde og hulke af medfølelse, og hendes lille, svage legeme kunne ryste i timevis. Måske tænkte hun da også på de smerter, hun selv fra sin tidligste barndom havde måttet lide. Men når hun var rask, gik hun rundt i klostret, passede sin dont og var munter og fornøjet som et barn. Lige til sin død bevarede hun sin uskyldigste, tillidsfulde barnesjæl. Hun elskede at spøge, le og more sig. Hun var meget lille, den mindste i klostret, og derfor

behandledes hun altid af sine kammerater lidt som et barn. Efterhånden som tiden gik, blev ansigtet længere, trækkene afmagredes, mistede ungdommens glans, men øjnene beholdt deres dejlige seerblik, hvori man kunne læse drømmens flugt, som på en klar himmel. Hendes hyppige lidelser gjorde hende lidt efter lidt en smule utålmodig og gnaven. Hendes blide sind forbitredes, men hun var altid fuld af anger og ruelse, når hun havde været heftig eller uvenlig imod sine omgivelser, og da ydmygede hun sig, bad om forladelse hos Gud og mennesker. Men for det meste var hun en elskelig, ejegod skabning, der kunne svare livligt og morsomt, kom med snurrige bemærkninger, og ejede en særegen ynde, som vandt alles hjerter. Trods sin store fromhed var hun aldrig streng eller fordringsfuld mod andre.

Hun var så god og så kvindelig, så sanddru og barnligt elskværdig, at alle børn hang ved hende, hvor hun viste sig, de forstod hende så godt, mærkede, at hun elskede dem, løb omkring hende, krøb op på hendes skød, tog hende om halsen med deres buttede arme – og da genlød klosterhaven af friske stemmer og klar latter. Bernadette kunne lege som den mindste, hun var så lykkelig over at kunne få lov at blive barn med børnene, at blive en lille, fattig pige som i gamle dage i Bartrès! Der fortaltes, at en moder en dag bragte sit barn til klostret for at Bernadette skulle helbrede det ved håndspålæggelse. Den lille var nemlig lam i benene. Den stakkels kvinde bad og græd så længe, at priorinden omsider føjede hende. Men da de alle vidste, at Bernadette blev vred, når man forlangte mirakler af hende, sagde de ikke noget, men bad hende kun at bære barnet hen på sygestuen. Det gjorde hun

straks, og da den lille blev sat ned på gulvet, kunne han gå – han var ikke lam mere.

Ak, hvor ofte mindedes hun ikke sin barndom uden bånd og uden tvang – mellem lammene, der sprang omkring i græsset på de grønne høje i Bartrès, eller i de tætte skove! Hun var ofte tavs og indesluttet; måske var hun træt af at bede for synderne. Imidlertid lod hun ingen kaste et blik i sin sjæl, ingen kunne vide, hvilke savn og hvilke længsler dette hjerte rummede.

En gang sagde hun noget, som mindedes af dem, der har skrevet hendes historie. Hun lå på sit smertensleje i det stille kloster, og så udbrød hun: "Det forekommer mig, at jeg er skabt til liv og til virksomhed, og så er dog Herrens vilje, at jeg skal være indelukket som en fugl i et bur!"

Hvilken uendelig sørgmodighed gemmes ikke i disse ord.

Hvorfor mon det var Guds vilje at stække dette muntre, glade væsens vinger? Mon hun ikke lige så vel kunne have æret og priset hans navn ved at leve et frit, naturligt liv, og kunne hun ikke have virket og arbejdet mere for sine medmenneskers vel ved at stifte familie end ved at bede for synderne bagved klostrets høje mure? Undertiden kunne hun, især ved aftentid, gribes af vemod og sorg, føle sig modløs og nedtrykt.

Hun så mørk ud, ville ikke tale med nogen, som om hun rugede over en stor smerte. Da er kalken sagtens blevet hende for bitter, og hun har måske lidt ved tanken om at have givet afkald på al jordisk lykke!

Tænkte Bernadette ofte på Lourdes, mens hun levede i Saint-Gildard? Vidste hun noget om grotten og dens triumf, om de vidundere, der havde gjort Lourdes til en strålende miraklernes by?

Det spørgsmål er aldrig rigtig blevet besvaret. Man havde forbudt hendes kammerater at omtale disse ting, man tav stille om den sag. Hun kunne ikke lide at høre noget om det, syntes ikke at bekymre sig om nutiden, i hvor stolt den ellers kunne være.

Men ingen kan vide, om hendes tanker ikke alligevel vandrede tilbage til barndommens trylleland, hvor hendes kære levede, hvor hun havde rod, og hvor hun havde drømt den skønneste drøm, noget menneske kunne drømme.

Men hun vovede aldrig at tage derhen, hun afslog på det bestemteste at vise sig i Lourdes, hun vidste nok, at hun ikke fik lov at være i ro, vidste at mængden ville falde ned og tilbede hende.

Havde hun været ærgerrig eller herskesyg, kunne hun med lethed have tilfredsstillet disse lidenskaber. De hellige fædre havde egentlig aldrig været bange for hende, skønt der fandtes befaling til at afspærre hende fra verden for at hendes sjæl kunne frelses.

De var rolige, for de kendte Bernadette, vidste, hvor blid og ydmyg hun var, kendte hendes angst for tilbedelse og hyldest. Hun anede jo ikke, til hvilken kæmpemæssig bevægelse hun havde givet stødet, og hun ville være død af skræk, hvis nogen havde fortalt hende om dens udnyttelse. Nej, nej – hun var en fremmed i dette vrimlende, hidsige handelsland. Hun ville have lidt alt for meget, ville have rødmet og skammet sig, sky og enkel, som hun var. Og når pilgrimme, der drog til grotten, spurgte om hun ville med, da gøs det i hende, og hun svarede ilsomt:

"Nej, nej – jeg ville gerne derhen – hvis jeg var en lille fugl – men ellers ikke!"

Hendes tanke var den lille fugl, der med lydløst, hastigt vingeslag valfartede til grotten. Hun, der ikke tog til Lourdes hverken til faderens eller moderens begravelse, levede der vel sagtens stadig i drømme. Og dog holdt hun inderligt af sin slægt; søgte at skaffe arbejde til sin familie, der levede i trange kår, og forlangte at tale med sin broder, der kom til Nevers for at klage sin nød til hende og blev vist bort af klostrets portner. Men han fandt hende træt og sløv – hun spurgte slet ikke om det ny Lourdes, det var som om den opvoksende by indgød hende skræk. Det år, den hellige Gudsmoder kronedes, havde hun anmodet en præst om at være til stede og bede i hendes sted. – Han kom tilbage og aflagde hende en beretning om den vidunderligt dejlige højtidelighed, om de 95.000 pilgrimme, de 35 bisper i gyldent skrud i den strålende basilika.

Hun bævede af ængstelse og længsel. Og da præsten til sidst udbrød: "De skulle blot have set al den herlighed!" svarede hun: "Jeg! Nej, jeg passer meget bedre her i min sygestue, i en lille fredelig krog." Hendes glorie havde de røvet fra hende, hendes værk glimrede i lys og pragt, og hun fandt sin glæde i klostrets skyggende glemsel, hvor De Hellige Fædre i deres travlhed ikke skænkede hende en tanke! Men hun foretog ikke sine mystiske rejser, sjælens lille fugl fløj ikke til Lourdes, når klokkerne kimede mængden sammen til de store, pragtfulde fester – nej, når der var stille og ensomt i grotten, når intet kunne forstyrre deres andagt – da var fuglen i sin gamle rede. Den bad foran den oprindelige grotte, mellem de vilde rosenbuske, der voksede på skrænten, mens Gave endnu styrtede afsted som en

vilter strøm uden brede og lange alleer og kajer. Og det var den gamle by, den besøgte, når dagen hældede og den friske duft fra bjergene svævede ind over den gamle malede og forgyldte kirke, hvor hun første gang var gået til Herrens bord, det var det gamle Lourdes, det fattige, uskyldige Lourdes, hvor hver en brosten vakte minder!

Og mon hendes drømme da ikke også undertiden svævede videre, valfartede til Bartrès? Mon hun ikke, når hun sad i sin stol, kunne slippe sin legendebog og hvile de trætte hænder i skødet, mens hendes barndomshjem steg frem for de lukkede øjne, oplyst af mindernes blide sol? Det gamle, romanske Guds hus med sin himmelblå hvælving stod mellem den lille kirkegårds græsklædte grave. Så var hun i Lagües,' hus, i det rummelige værelse til venstre, hvor ilden brændte på arnestedet og hvor der fortaltes dejlige helgenhistorier, mens det gamle stueur dikkede langsomt og højtideligt.

Udenfor var vidtstrakte enge; høje kastanjetræer løftede de tætte kroner mod himlen, længere henne de øde højder, fra hvilke man kunne skimte fjerne bjergtoppe, der som drømmesyn i lette skytåger tegnede deres omrids mod horisonten. Og så – og så var det her, hun havde været barn, her havde hun fri og ubundet tumlet sig i den fri natur, her havde hun som trettenårig pige vandret omkring, ensom og drømmende – glad ved tilværelsen. Mon hun ikke i denne stund så sig selv løbe afsted langs den klare bæk, bag den blomstrende tjørnehæk – i den varme sommersols stråler? Mon hun ikke så sig selv vandre ad en grøn sti, støttet på sin kærestes arm? Med den yngling, hun ville have elsket med hele sit rene hjertes magt? Ak! blive ung igen, blive fri som den lille, ukendte fugl,

der kunne nyde kærligheds lykke uset – i fred! Drømte hun ikke om en mand, der elskede hende, om småbørn, som sprang glade rundt om deres moder, om det liv, andre mennesker førte, om de glæder og sorger, hendes forældre havde haft, og som hun eller hendes børn måske også kunne have nydt? Og så svandt alle syner, alle drømme lidt efter lidt – hun sad igen i sin lænestol, syg og svag fængslet mellem klostrets høje mure – uden anden længsel, uden andet ønske end en stille henfart fra denne verden, hvor hun ikke mere hørte til, hvor hun ikke havde fundet en lille stakket lykke som den, der blev de andre beskåret!

Med hvert år, der gik, forværredes Bernadettes helbredstilstand. Hendes lidelseshistorie tog sin begyndelse, denne barnlige Messias led, fordi hun var kommet for at lindre andre folks smerte, fordi hun havde forkyndt en ny religion om guddommelig retfærdighed og lighed gennem vidundere, som lod hånt om naturens ubrydelige love. Hun kunne ikke mere gå omkring – stod kun op af sengen for at slæbe sig fra stol til stol. Hun havde mange smerter, hendes nedarvede nervesvaghed, hendes astma blev til brystsyge; hun hostede frygteligt, havde anfald, der sønderrev brystet og var nær ved at kvæle hende. Og så fik hun desuden benedder i det højre knæ – led de rædselsfuldeste smerter, måtte ofte skrige højt i ve og vånde. Hendes elendige legeme var snart fuldt af sår, der blev endnu mere betændte af sengevarmen; lagnernes evindelige gniden rev den fine, ømme hud itu.

Alle ynkede hende, alle erklærede, at ingen kunne bære sine lidelser med større mildhed og tålmodighed. Hun prøvede at bruge vand fra Lourdes – men *hende* bragte det ingen lindring.

Herre – almægtige Gud! Hvorfor skulle andre helbredes, men hun lide så svar en pine? Var det hendes sjæl, der skulle frelses? Hvilket sælsomt valg – hvilken underlig nødvendighed! Hvorfor skulle netop denne blide skabning vride sig i smerte og lidelse? Hun græd og hulkede og gentog for at styrke sit synkende mod: "Nu må det snart være forbi! Men Himlen tøver længe med at løse op for mig!" Hun troede altid, at lidelserne var som smeltediglen, hvori sjælen renses som guldet. Hun troede, man måtte lide hernede for at nå glans og herlighed hisset, hun mente, at pine og smerte på Jorden er en misundelsesværdig lod! Men – o Herre – er dette da ikke at bespotte dig? Har du da ikke også skabt glæde og ungdom? Er det din vilje, at dine skabninger hverken må nyde din sol eller din festligt smykkede natur, eller den ømhed, der rummes i et menneskehjerte? Hun frygtede, at lidelserne skulle tænde oprørets gnist i hendes sjæl, hun ville ikke give efter, når smerterne greb hendes legeme, og så korsfæstede hun sig i tanken på Frelseren. Hun strakte armene ud, som Jesus på sit kors – hans dødskamp varede tre timer, hendes var endnu længere! Når hun vred sig i angst og pine, kunne hun ofte klage og græde, men hun angrede det straks: "Ak, hvor jeg pines! Ak, hvor jeg pines – men jeg er dog glad ved mine lidelser!" Frygteligere ord er aldrig udtalt! Aldrig har noget røbet en mørkere pessimisme! Lykkelig og glad over at pines! O Herre – hvorfor? I hvilken ukendt, ubegribelig, ufattelig, vanvittig hensigt? Hvortil denne unyttige grusomhed, denne oprørende forherligelse af smerten, når menneskeheden kun higer og stræber og længes efter sundhed og lykke?

Midt i frygtelige lidelser tog søster Marie-Bernard sløret den 22. september 1878. Det var tyve år siden, den hellige jomfru

havde vist sig for hende, som englen have besøgt den hellige jomfru selv. Gudsmoder havde udkåret den lille hyrdepige, som hun selv var blevet udkåret blandt de ydmygste og de reneste, for i hende at skjule Frelserens hemmelighed. Det var den mystiske forklaring af Bernadettes lidelser – grunden til at dette væsen så grusomt skulle stå langt fra alle, overvældet af sygdom og elendighed! Hun var den lukkede have, der behager brudgommens øje, han havde udkåret hende og derpå begravet hende i hendes stille tilværelses død.

Og da den stakkels pige segnede under sit kors, sagde hendes veninder til hende:

"Glemmer du da, at Gudsmoder har lovet dig lykke og salighed, ikke i denne verden, men hisset?"

Hun slog sig for panden, idet hun svarede:

"Nej! – nej! Det står jo der! Hvor kunne jeg glemme det?"

Hun fandt kun styrke til at bære sine lidelser i tanken om et evigt paradis, hvorhen englene snart skulle bære hende. De tre hemmeligheder, Gudsmoder havde betroet hende, var sagtens forjættelsen om skønhed, lyksalighed og udødelighed i Himlen! Hvilket rædsomt bedrag, hvis hun hinsides graven kun fandt jordens nat, hvis Gudsmoder fra hendes drømme ikke modtog hende med opfyldelsen af de skønne løfter! Men i Bernadettes sjæl var ikke skygge af tvivl. Hun lovede med stor glæde at sige mange ting til den hellige jomfru fra sine veninder og kammerater:

"Når du kommer i Himlen, søster Marie-Bernard, må du endelig hilse min broder, hvis du skulle se ham ... og så må du huske at sige til Vorherre det eller det ... og så vil du nok holde en lille plads til mig ved din side, når jeg dør!"

Hun svarede altid venligt og alvorligt:

"Stol kun på mig – jeg skal nok huske det alt sammen!"

Ak, du almægtige blændværk! Du evige trøst, i dig er der fred og hvile og foryngelsens kraft! Og så kom dødskampen; det sidste øjeblik! Fredag den 28. marts 1879 troede man ikke, hun kunne leve natten over. Hun længtes heftigt, næsten fortvivlet efter gravens fred og opstandelsen i Himlens herlighed. Derfor afslog hun på det bestemteste den sidste olie. Hun sagde, at den to gange havde frelst hende fra at dø. Hun ønskede, at Gud skulle lade hende dø, for hun kunne ikke mere, det var urimeligt af Vorherre at forlange, hun skulle bære flere lidelser nu! Dog endte hun med at tage altrets sakramente, og hendes dødskamp forlængedes i tre samfulde uger. Præsten, der var hos hende, gentog ofte: 'Min datter! Man skal være rede til at ofre livet!' hvortil hun en dag svarede, og svarede lidt utålmodigt: "Men fader, det er da ikke noget offer!"

Også det var et frygteligt ord, der rummede afsky og ringeagt for tilværelsen, hun ville måske have gjort ende på hele menneskeheden, hvis hun havde haft magt til at udrydde den med en håndbevægelse.

Og sandt var det. Dette stakkels barn ville intet savne. Sundhed, glæde, kærlighed kendte hun jo ikke, hun kunne kaste livet fra sig som et smudsigt, laset stykke linned. Hun havde ret, når hun talte om sin frygtelige skæbne, sin smertefulde, unyttige tilværelse; hun plejede at sige:

"Min lidelseshistorie vil vare til min død og først ende, når jeg står på evighedens dørtærskel."

Og denne forestilling om lidelseshistorie knyttede hende fastere til hendes guddommelige herre og frelser, naglede

hende til korset med ham. Hun havde fået et stort krucifiks, og det trykkede hun i smerte mod sin jomfruelige barm – hun ville presse det helt ind i sit bryst, sagde hun, så at det aldrig kunne komme bort fra hende. Mod slutningen forlod kræfterne hende, så at hendes stakkels arme ikke længere kunne holde på korset. Da bad hun: "Bind det fast til mig, at jeg kan føle det, til jeg drager mit sidste suk!" Og søstrene opfyldte dette hendes sidste ønske.

Omsider forbarmede døden sig over hende. Påskemandag blev hun grebet af kuldegysninger. Hun så syner, rystede af skræk, for Satan listede omkring hendes leje med hånsk latter.

"Vig bort! Vig bort, Satan! Rør mig ikke, tag mig ikke med dig!"

Hun sagde, at hun havde følt, hvordan den onde kastede sig over hende, hvordan hans mund havde pustet Helvedes ildsluer ind i hende. Hvad havde dog Djævelen at gøre med denne rene jomfru, hvorfor – o, Herre! – skulle hendes sidste stund forstyrres af et sådant mareridt efter et liv i renhed og uskyldighed? Kunne hun ikke få lov at sove hen, kysk og fredsommeligt? Men så længe hun åndede, skulle hun måske vedblive at hade og afsky livet, og had til livet, det er jo netop Satan! Det var livet, der truede hende, livet, hun jog fra sig, mens hun lå der bundet til krucifikset i pine og i kval. Dogmet om den ubesmittede undfangelse, som hendes barnedrøm havde styrket og stadfæstet, hånede jo hustruen og moderen. Den påstand, at kvinden kun er værdig til dyrkelse, når hun er jomfru, at forestille sig en kvinde, der er moder og dog jomfru, og som selv er født gennem ubesmittet undfangelse – det er jo

at kuldkaste naturens orden, fordømme livet, fornægte kvinden, kvinden, der kun bliver stor som moder!

"Vig fra mig Satan! Lad mig dø ufrugtbar!"

Og hun jog solen ud af stuen, jog lyset bort, jog blomsternes duft, jog de flyvende spirer, der ville flagre ind gennem vinduet med budskab om den evige naturens kærlighed!

Påskeonsdag, 16. april, tog dødskampen sin begyndelse. Der fortaltes, at den morgen blev en af Bernadettes veninder, en nonne, der lå for døden i stuen ved siden af hende, helbredet, da hun drak et glas vand fra kilden i Lourdes. Men hun, den udkårne, havde forgæves bedt Gudsmoder om helbredelse. Vorherre var så nådig omsider at lukke hendes trætte øjne i den lange søvn. Hun havde bedt alle om tilgivelse for, hvad hun havde kunnet synde imod dem. Det var fuldbragt, som sin frelser lå hun der hudflettet, med tornekrone, med sår i siden og naglegab. Som han løftede hun blikket mod himlen, strakte armene ud og råbte højt:

"Min Gud!" – og henad tre sagde hun som han: "Jeg tørster!"

Hun rørte ved glasset med læberne, bøjede hovedet, og opgav ånden.

Sådan døde den hellige, berømte seerske fra Lourdes, Bernadette Soubirous, søster Marie-Bernard hos De Barmhjertige Søstre i Nevers. I tre dage udstilledes hendes lig, og store menneskemasser drog forbi, en uendelig lang række kom for at røre ved hende, gnide en medalje mod ligklædet, finde lykke og sundhed ved martyren. Endog i døden måtte Guds stedbørn på Jorden forstyrre hendes fred, styrte sig hen til hende, trænge sig om hendes ligkiste, for at beruse sig i blændværk, i deres uslukkelige trang til lykke. Og man lagde

mærke til, at hendes venstre øje, det, der under synerne havde været nærmest ved den hellige jomfru, ikke ville lukke sig.

Et sidste mirakel bragte klostret i forbavselse: Efter tre dages forløb begravede de hende, hun så ud, som var hun forynget. Rosenrød og hvid, med friske læber lå hun der, og ikke spor af liglugt kunne mærkes. Og nu sover Bernadette Soubirous stille og glemt i det lille kapel i klostret Saint-Gildard. Ingen valfarter til den landflygtiges grav, og mens grotten stråler i lys og herlighed, kaster de store, gamle træer i klosterhaven deres grønne skygge over hyrdepigens sidste hvilested.

Pierre holdt inde, den rørende fortælling var endt, alle hans tilhørere var dybt grebet af den lille Bernadettes grusomme død. I Maries øjne perlede store tårer, mens de andre, Elise Rouquet og Grivotte foldede hænderne og bad til hende, der nu var hos Vorherre og kunne hjælpe sine stakkels søstre i smerte og lidelse.

Hr. Sabathier slog et stort kors for sig; spiste så en kage, som hans kone havde købt til ham i Poitiers. Midt i historien var hr. Guersaint atter faldet i en blid slummer, han holdt ikke af at høre på sørgelige beretninger. Stakkels madame Vincent sad stadig med hovedet trykket ned i puden, hun hverken hørte eller så noget af, hvad der skete i hendes nærhed. Men toget blev ved at rulle fremad.

Fru Jonquière stak hovedet ud af vinduet og meldte, at nu nærmede de sig Étampes, og da toget atter forlod denne station, klappede søster Hyacinthe i hænderne. Nu sagdes den tredje rosenkrans, de fem strålende mysterier: Vor herre Jesu Kristi opstandelse, vor herre Jesu Kristi himmelfart, den helligånds udgydelse, den allerhelligste jomfrus himmelfart og

den allerhelligste jomfrus kroning. Derefter sang de salmen: *Til dig, Gudsmoder i det høje, vi sætte al vor lid*.

Og nu faldt Pierre hen i dybe tanker. Hans blik svævede ud over landskabet, der var lyst og solbeskinnet, og hvis stadige flugt vuggede hans tanke. Hjulenes dundrens bedøvede ham, så at han lidt efter lidt knap nok opfattede den kendte synskreds. Nu var der Brétigny, så Juvisy og derpå kom endelig Paris, om knap halvanden time.

Den store rejse var til ende. Han havde gjort det afgørende forsøg, som han havde indladt sig på med så megen inderlighed. Desuden havde han på åstedet anstillet sine forskninger angående Bernadette, han havde jo håbet, at troen som et lynslag skulle lyse op i hans sjæl, og nu kom han hjem med den overbevisning, at Bernadette havde levet sit liv i en sygelig, smertefuld drøm, og at han selv aldrig mere kunne tro.

Dette stod urokkeligt som en kendsgerning: barnets tillidsfulde tro – den tro, de unge folkeslags oprindelige tro, som i hellig skræk og uvidenhed bøjer hovedet; den tro var død! Det nyttede ikke, at tusinder og atter tusinder af pilgrimme hvert år valfartede til Lourdes; folkene selv var ikke med dem, dette forsøg på atter at opvække middelalderens klippefaste tro var på forhånd dømt til at mislykkes. Historien gentager sig ikke … menneskene vender ikke om og bliver til børn … tiderne er anderledes, alt for megen ny sæd er strøet ud og har spiret til at nutidsmennesket kan tænke som han tænkte for århundreder siden. Det var afgjort, Lourdes var kun et hændeligt uheld, hvis voldsomhed i sig selv beviste at det var en kortvarig reaktion, den gamle katolske trosforms dødskamp. Aldrig mere ville en hel nation knæle ned som en lydig hjord

under Herrens løftede hånd. At ville sætte noget sådant igennem, var som at løbe hovedet mod en mur og kunne måske volde store ulykker.

Og hele denne rejse havde kun vakt i Pierre en dyb, umådelig medfølelse. Ak, hans hjerte flød over og kom hjem sønderrevet og knust! Han mindedes den gode fader Judaines ord, han havde set alle disse stakler hulkende bønfalde den Almægtige om barmhjertighed og lindring i deres smerte. Hvis de enfoldiges tro ikke var nok, hvis man løb fare for, at de skulle forvildes og forvirres ved at drives tilbage, så burde man måske lukke grotten, prædike noget nyt? – Men atter satte hans medlidenhed sig til modværge. Nej, nej, det var synd at stænge for grotten, at lukke deres himmeldrøm. Disse elendiges eneste håb og sidste trøst var jo at knæle ned her blandt de strålende kerter, mens salme og prædiken bedøvede og vuggede deres forpinte sjæle. Han selv havde jo ikke kunnet lukke Maries øjne op. Han måtte lade hende beholde sin bedrageriske glæde over miraklet – han havde ofret sig selv, for at hun kunne beholde den fryd, at være Gudsmoders udkårne. Hvem kunne være så umenneskelig at dræbe de enfoldiges tro, at berøve dem den trøst, de finder i det overnaturlige, det håb, at Gud er dem nær, og at han vil give salighed hisset i de evige boliger? Hele menneskeheden græd i usigelig angst som en dødsdømt, der ved, at kun i miraklet er der redning for den. Han følte så dybt sine lidelsesfællers ulykke, hans hjerte var så fuldt af medlidenhed med dem, med deres sygdom og skrøbelighed, deres fattigdom og pjalter, deres ydmyghed og uvidenhed. Fra hospitalet, fra klostret, fra elendighedens huler, hvor de plagedes af smuds og utøj, af hæslighed og dumhed, hævede sig

et skrig efter sundhed og liv og frihed og lykke – efter retfærdighed, lighed og godhed! Nej, nej, ingen måtte drives ud i fortvivlelse; grotten måtte ikke lukkes; man måtte lade dem beholde deres lykkedrøm, deres guddommelige blændværk, der hjalp dem til at bære tilværelsens byrde! Bernadette var og blev en martyr, hun åbenbarede ham den eneste religion, der endnu rørte ham – den menneskelige lidelses religion! Ak, være god, forbinde alle sår, dulme smerten i en drøm, ja lyve, for at ingen mere skulle pines!

Med fuld fart gik det gennem en landsby, og Pierre så langt borte mellem gamle æbletræer en kirkes tag. Alle pilgrimmene gjorde korsets tegn – men han sad hensunket i sine urolige tanker. Denne lidelsens religion, denne genløsning ved smerten – var den ikke også bedrag og blændværk! Gjorde den ikke netop smerten føleligere, endnu tungere at bære? Var det ikke fejt og farligt at lade overtro vokse og trives?

Tåle og kæle for den var jo at sænke mennesket i mørke og nat?

For overtro svækker og fordummer, skaber en ussel, frygtsom slægt – der let bliver et bytte for de onde og de stærke.

Undertrykkelse og udnyttelse truer den nation, der kun stræber efter livet hisset.

Var det måske bedre, mere gavnligt straks at foretage en dristig, en gennemgribende amputation, lukke mirakelgrotterne, hvor de hulkende pilgrimme knæler, og således give dem mod og kraft til at stride livets kamp, til at udholde virkeligheden, selv om tårerne rinder i nok så stride strømme?

Og bønnen – det hav af bønner, der ombølgede Lourdes og den hellige Gudsmoder – de bønner, der havde bevæget ham lige ind i sjælen – var det kun en barnagtig vuggesang, der sløvede al manddomskraft? Viljen slumrede ind, skabningen døsede hen, fik afsky for virksomhed, for dåd og liv.

Hvorfor skulle man anstrenge sig, hvorfor skulle man handle, når man så roligt kan kaste sig i det ukendtes skærmende favn? Og hvilken sælsom attrå, hvilken mærkelig trang til vidundere, hvilket vanvittigt ønske om at drive guddommen til at bryde naturens love, som den selv har fastslået i sin uendelige visdom!

Her var ganske sikkert en stor fare. Hos det voksne menneske som hos barnet burde man lægge vægt på at udvikle viljekraft og handledygtighed, mod og sanddruhed, selv om man derved dræbte og ødelagde blændværket: den guddommelige trøst.

Og så steg en stor, en blændende klarhed op omkring Pierre. Han var selve forstanden, han trådte op imod forherligelsen af det urimelige, der skulle kvæle den sunde fornufts stemme. Ak, hvor havde han ikke lidt, og dog var han kun lykkelig gennem forstanden og dens klarhed. Han havde jo sagt til doktor Chassaigne, at hans eneste mål var stadig at sprede mere lys, selv om hans egen livs lykke gik med i købet.

Det var hans fornuft, der hele tiden havde gjort oprør, mens han var i Lourdes, han havde ikke været i stand til at dræbe den, ydmyge sig som sin gamle ven, den store olding, hvis begavelse var knust af sorg og som nu i affældighed blev barn igen. Den var hans enevældige hersker, den holdt ham oppe, når videnskab og forskning svigtede. Når han ikke kunne forklare sig en ting, hviskede den til ham:

"Der må bestemt være en eller anden naturlig årsag, som jeg ikke ser!"

Som præst kunne han give afkald på livet for at holde sin ed. Han havde haft kraft til at døde kødet, til at opgive den kvinde, han elskede, men han følte vel, at hans faders trang til klarhed hos ham havde overtaget over den sjælearv, han havde fået efter sin troende moder, for at ofre sin forstand var ham umuligt, den ville han ikke dræbe, den kunne han ikke døve. Nej, nej! Selv menneskehedens lidelse, de fattiges hellige smerte burde ikke standse ham, burde ikke gøre vanvid og vankundighed til nødvendighed. Forstanden fremfor alt, kun i lys var der frelse.

Da han i Lourdes havde troet, at tårer og medfølelse var nok, havde han begået en farlig fejltagelse. Leve skulle man, handle og virke, det er sværere end at røres og græde. Forstanden skulle bekæmpe lidelsen, ellers blev denne evindelig.

Men atter gled landskabet hastigt forbi hans drømmende blik. Atter så han en kirke, denne gang langt borte, højt oppe på en bakke et kapel med en kæmpestor Gudsmoderstatue på taget. Og på ny korsede pilgrimmene sig.

Igen svævede Pierres drømme viden om, hans tanker slog ind på ny baner. Hvad var da denne uimodståelige trang til det hinsides, der nagede og plagede mennesket? Hvorfra kom den? Hvorfor higede den efter lighed og retfærdighed, når den urokkelige natur ikke kendte til sådanne ting? Mennesket søgte til mysteriernes land, til Paradisets have, for at slukke sin brændende tørst, for tørst efter lykke fandtes hos alle, den ville aldrig forsvinde.

De Hellige Grottefædre gjorde så gode forretninger, fordi de solgte guddomsgnisten, nåden fra oven, og fordi denne

lykketrang netop nu brød frem med voldsomhed ved slutningen af vort videnskabelige århundrede. Lourdes stod som et uomstødeligt bevis på, at mennesket måske aldrig vil kunne undvære sin drøm om en mægtig Gud, der skænker sin skabning lykke gennem mirakler.

Når mennesket er nået til bunds i livets ulykke, kommer det tilbage til det guddommelige blændværk, der er oprindelsen til enhver religion. Det svage, nøgne menneskebarn har ikke kraft til at bære sin jordiske elendighed uden at kunne se hen til den evige løgn om et himmelsk paradis. Nu ved man det, videnskaben alene er ikke nok, en dør må lades åben for mysteriet.

Med et klang et ord i Pierres øren, som han sad der i dybe tanker. En ny religion. Denne dør til mysteriet, det var jo netop en ny religion. Rive drømmen fra menneskeheden med unænsom og voldsom hånd, det var måske at dræbe den, for drømmen er måske nødvendigere end dagligt brød.

Vil skabningen nogen sinde få kraft til at leve livet som det er, for dets egen skyld, uden tanke om straf eller belønning hisset? Århundreder måtte i al fald gå hen, inden der fremstod et samfund, som kunne leve klogt og hæderligt uden religionens sjælepoliti, uden trøsteord om lighed og retfærdighed fra oven.

Ja, en ny religion, det lød højt i hans sjæl, som selve folkenes råb, nutidssjælens bitre, fortvivlede trang. Den trøst og den lise, den katolske religion havde bragt verden, syntes at tilhøre en svunden tid efter atten århundreder fulde af blod og tårer og kamp. Det var en illusion, der brast, og nu måtte blændværket i det mindste have ny form. Fordum tyede man i kristendommens arme, fordi den rummede et ungt, frisk håb.

En ny religion, et nyt paradis – ja, det trængte verden netop til i den uhygge, som herskede.

Og det følte pater Fourcade så vel. Han mente netop dette, når han bad og bønfaldt Gudsmoder om, at folket måtte valfarte til Lourdes. 100.000 – 200.000 pilgrimme var kun en dråbe i havet – nej, folket – hele folket skulle det være. Men folket har i mange år og for stedse flyet kirken – det lægger intet af sin sjæl i de hellige jomfruer, som fabrikeres i dusinvis – intet kan vække den gamle tro fra de døde. Et katolsk demokrati! – ak – da ville en ny æra oprinde. Men er dette muligt? Kan der skabes et nyt kristent folk? Måtte der da ikke fremstå en ny frelser? – en ny Messias måtte med sin vældige ånde puste liv i de døde!

Som en voksende klokkeklang lød ordet igennem Pierres drømmerier. En ny religion! En ny religion! Den måtte sagtens stå livet nærmere, give jorden en større part, lade de erhvervede sandheder få borgerret. En religion, der ikke higede efter døden! Bernadette, der levede for at komme i himlen, doktor Chassaigne, som i døden så den eneste lykke – al den fornægtelse og opofrelse ville jo opløse al mulig kraft til at tage fat på livet og dets virkelighed.

Målet var jo afsky for livet – enhver religion rummer udødelighedsforjættelsen – løftet om en dejlig have hinsides graven.

Kunne en ny religion nogen sinde sætte dette livsalige sted på selve jorden? Hvor fandtes de dogmer, hvor var den lære, der kunne opfylde nutidsmenneskets ønske? Hvilken tro skulle sås for at høsten kunne blive kraft og fred? Hvorledes skal den almindelige tvivl befrugtes for at undfange en ny tro – hvilket

guddomsblændværk kan endnu spire og slå rod i nutidsjorden – ødelagt, oppløjet som den er af et videnskabeligt århundredes anstrengelser?

I dette øjeblik kom Pierre, uden selv at vide hvordan, til at tænke på sin broder Guillaume – på de usalige tankers baggrund stod pludselig hans barndoms ven, klar og tydelig. Og dog overraskedes han ikke. En hemmelig tankeforbindelse måtte her være til stede. Ak – hvor havde de dog holdt af hinanden i gamle dage – hvor den store broder dog var god, og sanddru og blid! Nu sås de aldrig mere. Bruddet mellem dem var fuldstændigt – siden han havde lukket sig inde med sine kemiske studier, og levede som eneboer i et lille hus langt ude i en forstad med en elskerinde og to store hunde. Pierre tænkte på den retssag, i hvilken broderens navn var forekommet. Guillaume var mistænkt for at stå i forbindelse med de mest vidtgående revolutionsmænd. Folk sagde, at han efter indgående forskninger havde opdaget et sprængstof, så frygteligt, at et pund kunne bringe en domkirke til at springe i luften. Det var også drømmere, disse mænd – forfærdeligt farlige drømmere, men alligevel drømmere lige så vel som de uskyldige, enfoldige pilgrimme, der i flok knælede ned foran grotten. Anarkisterne fordrede lighed i rigdom, fælles nydelse af livets goder – pilgrimmene bad med tårer om lighed i sundhed, om sjæls og legemes fred. Disse stolede på miraklet, de andre på voldsgerninger. I grunden er det den samme fortumlede drøm om lighed og retfærdighed, den evige trang til lykke – ingen sult, ingen gråd – kun fryd og fred overalt. Var de gamle tiders Kristus ikke også farlige oprørere i hedningenes øjne? De er nu uskadelige og fredsommelige, fordi de

repræsenterer fortiden. Fremtiden er frygtelig! Det er jo altid mennesket, der drømmer om det fremtidige samfund; nu drømmer disse mænd i afsindig længsel efter samfundsfornyelse; en blodig drøm om at lutre menneskeheden ved ild og dynamit. Det er forfærdeligt! Men – men – ingen kan jo vide, om den ny verden kommer fra den kant!

Og i sin rædsel for vold og ildgerning, usikker og ængstelig, gjorde Pierre fælles sag med det gamle samfund, der forsvarer sig uden at vide, hvorfra Messias vil komme – den Messias, i hvis arme han ønskede at lægge den stakkels, syge menneskehed. En ny religion! Ja, en ny religion! Men den er ikke let at opfinde. Han vidste ikke, hvordan der skulle kunne dannes en overgang fra den gamle døde tro til den ny, der endnu ikke var født. Han vidste kun et: at han ikke ville bryde sin ed – han ville blive ved at røgte sin gerning – uden tro ville han våge over andres tro, i kyskhed og hæderlighed, i stolt sørgmodighed over ikke at kunne forsage forstandens lys, som han havde forsaget kødets lyst og livets lykke. Og han ville vente.

Men nu rullede toget frem mellem vidtstrakte linde. Lokomotivet peb en lang munter fløjtetone, der rev Pierre ud af hans betragtninger. Rundt om ham begyndte de rejsende at røre sig. Man var forbi Juvisy, nærmede sig til Paris – om en lille halv time var man der, og man samlede sine sager. Elise Rouquet så for sidste gang i spejlet, fru Jonquières bøjede sig over Grivotte og erklærede, at hun ville lade hende bringe på hospitalet så såre de kom til Paris. Marie prøvede at trøste madame Vincent, der ikke var vågnet op af sin sløvhedstilstand.

Hr. Guersaint blev vækket. Søster Hyacinthe klappede i hænderne og alle pilgrimmene istemte takkesangen: *Te Deum laudamus, te dominum confitemur* ... Salmen klang højt og frydefuldt, alle disse troende sjæle takkede Herren for den dejlige rejse, for den store nåde, han beviste dem, for den miskundhed, han alle dage ville vise sine børn.

Fæstningsværkerne. På den vide himmelhvælving, der strålede i varme og klarhed, dalede solen langsomt ned. Over den umådelige stad svævede en rødagtig tågesky – det var kæmpebyens ånde. Det var Paris, som arbejder, Paris med sine lidenskaber, sin kamp, sin altid rullende torden, sin virksomme tilværelse, der altid indfanger nyt liv. Og det hvide tog, elendighedens tog, alle smerters tog, brusede derind i fuld fart, mens lokomotivets fløjte skingrende gennemskar luften. De 500 pilgrimme, de 300 syge skulle atter kastes ud, forsvinde i vrimlen, i livets hårde virkelighed fra den dejlige drøm om salighed, indtil den dag, da længslen atter drev dem til at valfarte til det sted, hvor de fandt glemsel og trøst ved den åbne dør til mysteriet! Ak! I stakkels mennesker! Du elendige, syge menneskehed, du higer efter blændværk og drøm, du er træt af det forsvundne århundredes strabadser, du er forvirret, fortumlet over at have styrtet dig for voldsomt i forskning og undersøgelse, du tror, du er forladt, opgivet af sjælens og legemets læge. Du gyser ved tanken om at falde hen i en uhelbredelig sygdom, og så vil du vende om. – du beder om helbredelse ved mirakelgrotten, du tror, du i Lourdes kan vække en svundet fortid op af graven! Der finder du Bernadette, denne smertens ny Messias, så rørende i sin menneskelige virkelighed – hun må være dig en frygtelig lære: et landflygtigt sonoffer,

forladt og ensom dør hun i smerte og pine uden at blive kvinde, eller hustru eller moder – fordi hun havde set den allerhelligste Gudsmoder.

Om "Lourdes"

Forfatter: Émile Zola (1840-1902).
Org.udgave: *Lourdes.* Føljeton i dagbladet *Gil Blas* 15. april – 15. august 1894, bogudgave fra Biblioteque-Charpentier, Paris 1894.
Denne udgave baseret på: *Valfartsstedet (Lourdes)*. Roman af Émile Zola. Udklipsføljeton i dagbladet Politiken 10. maj 1894 – 23. august 1894. Politikens Trykkeri, København 1894.
Oversætter: Ikke oplyst i forlæg, ant. Mette Gauguin (1850–1920).
Redigeret af: Kim N. Jensen.
Forside: Efter foto af *"Basilique Notre Dame du Rosaire et Basilique de l'Immaculée Conception au dessus de la Grotte des Apparitions"* (Wikipedia, 2005. Udsnit).

ISBN 978-87-7979-893-9

2. ebogsudgave, tidligere udgave ISBN 978-87-7979-158-9 (Ølstykke 2008).

© 2023 eBibliotek 1800
www.ebib1800.dk